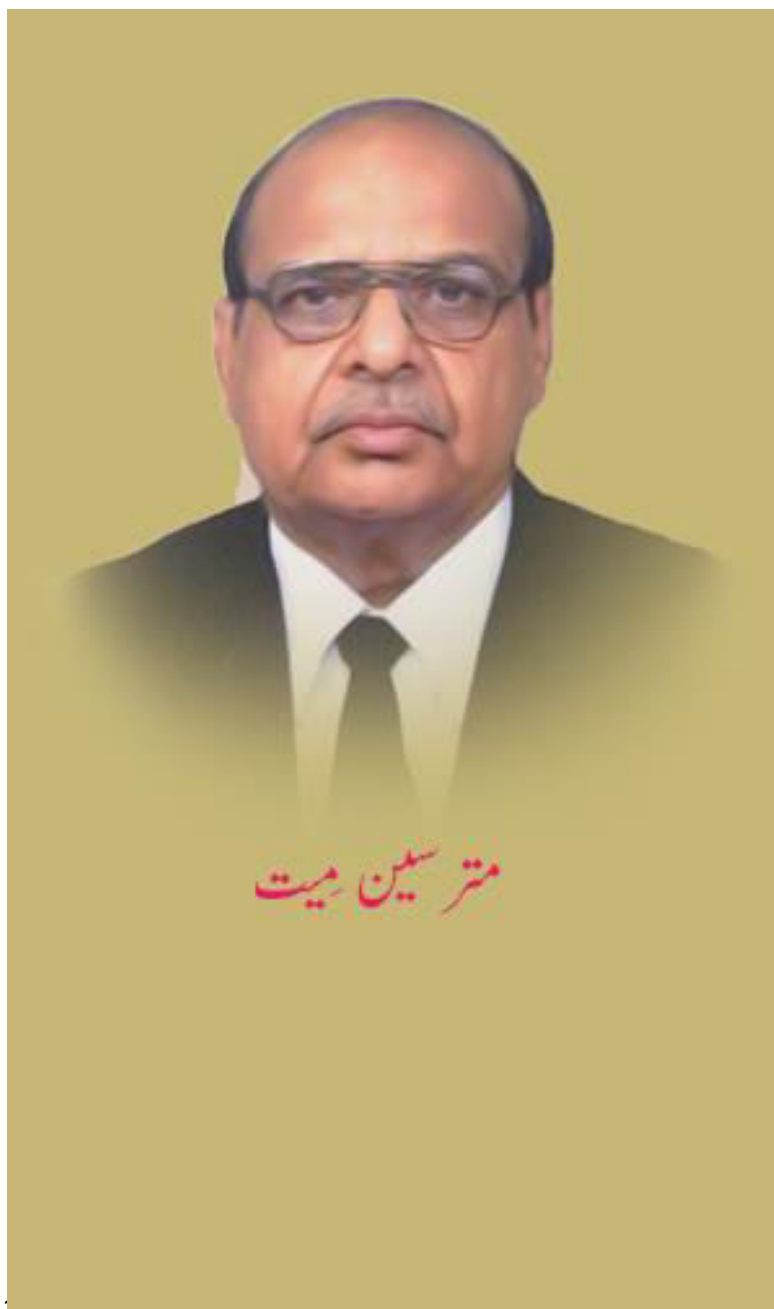

(پنجابی ناول)

کور و سچھا

مترسین میت

ڪورو سبها

(ناول)

کور و سبھا (پنجابی ناول)

مِتر سین مِیت

ماں بولی ریسرچ سینٹر، لاہور

سبھے حق راکھویں لکھاری دے

KORAV SABHA

(NOVEL) by :

MITER SAIN MEET

All rights reserved MITERSAIN MEET

ناں کتاب: کور و سبھا
لکھاری: مِتر سین مِیت
چھپن ورھا: مارچ 2018

چھپواک:
ماں بولی ریسرچ سینٹر لاہور

All rights reserved

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, resold, hired out, or otherwise circulated without the publisher's prior written consent in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser and without limiting the rights under copyright reserved above, no part of this publication may be reproduced, stored in or introduced into a retrieval system, or transmitted in any form or by any means (electronic, mechanical, photo copying, recording or otherwise), without the prior written permission of both the copyright owner and the above mentioned publisher of this book

لکھاری دیاں ہور رچناواں

ناول:

اگ دے بیج، قافلہ، تفتیش، کٹہرا، سدھار گھر، کورو سبھا
کہانی پراگے: پنرواس، لام، ٹھوس ثبوت
لیکھک سبندھی رچیاں گئیاں پستکاں

1. تفتیش دا وشلیشن: سمپادک ڈاکٹر سکھدیو سنگھ کھابرا
 2. ناول کار متر سین میت: سمپادک ڈاکٹر سکھدیو سنگھ کھابرا
 3. تفتیش دا وشلیشن: سمپادک ڈاکٹر سکھدیو سنگھ کھابرا
 4. کورو سبھا: الوچناتمک وشلیشن: امرجیت سنگھ گریوال
 5. کورو سبھا دیاں پرتاں: سمپادک ڈاکٹر ہربھجن سنگھ بھائیٹا
 6. Fiction of Mitter Sain Meet: Dr. T.R. Vinod
 7. سنواد در سنواد: سمپادک ڈاکٹر ایس. ترسیم
 8. متر سین میت سوالاں دے روبرو: ڈاکٹر ہربھجن سنگھ بھائیٹا
 9. ناول کار متر سین میت (وچاردھارائی ادھار اتے کلاتمک جگتاں): ڈاکٹر سمرجیت کور
 10. متر سین میت ناول رچنا: ڈاکٹر سمرجیت کور
 11. نویں ودھا دا ناول کار متر سین میت: ڈاکٹر کملاجیت سنگھ
 12. متر سین میت دیاں کہانیاں دے مول سروت: سمپادک ڈاکٹر بہیم اندر سنگھ
- اہم انعام اتے ایوارڈز
1. سابت اکاڈمی پرسکار، 2008

2. کیندری سرکار دے پولیس وبھاگ دا پنڈت گوہند ولب پنت پرسکار

Kaurav Sabha (Novel)

By

Mitter Sain Meet

Address:H.No.297, Street No.5,

Upkar Nagar, Civil Lines

Ludhiana 141001

M.No.098556 31777

Email: mittersainmeet@hotmail.com

پنجابی وچ پہلی وار: 2003

پنجابی وچ چھیویں وار: 2015

ہندی ترجمہ: بھارتی گیان پیٹھ، دلی

انگریزی ترجمہ: نیشنل پولیس اکیڈمی، حیدرآباد۔

بھاگ پہلا

مقدمے بازی

”جو جِت گیا

سو ہر گیا

جو ہر گیا

سو ہر گیا“

(پنجابی کہاوت)

1

پارک دا دوسرا چکر شروع کر دیاں ہی رام ناتھ نوں گھروں
سنیہا آ گیا۔ مایہ نگر توں فون آیا سی۔ نیلم بھین دے گھر ڈاکہ پیا
سی۔ سارا ٹبر زخمی سی۔ سیر وچے چھٹو۔ گھرے او، فوراً مایہ
نگر جانا سی۔

تیز ترن کارن رام ناتھ دا ساہ پہلاں ہی چڑھیا ہویا سی۔
ڈاکے دی خبر سُن کے دل دی دھڑکن تیز ہو گئی۔ اکھاں اگے
بہمبو تارے نچن لگے۔

اپنے آپ نوں سنبھالن دا جتن کردا رام ناتھ گھاہ اپر بیٹھ گیا۔
بوٹ لاہے۔ پسینے دیاں بونداں پونجھیاں۔ پانی پیتا۔ اکھاں تے
چھٹے مارے۔ من کجھ ٹھکانے آیا۔ گھر جان لئی اوہ بیٹھی دے
موپڈ پچھے بیٹھ گیا۔

گھر گئے نوں بیوی سنگیتا نے ہوئی واپری دا وستار دسیا۔
ڈاکے نالوں وی ودھ فکر والی گل ایہہ سی کہ فون نیلم دے
کسے گوانڈھی دے گھروں آیا سی۔ نیلم دے جیٹھ موہن لال دے
پریوار دے کسے ممبر نے اوہناں نوں سوچت کیوں نہیں کیتا؟

موہن دا پریوار سادھارن پریوار نہیں سی۔ اوہ مایہ نگر دے
چنویں گھراں وچوں اک گنیا جاندا۔ اوہناں دا چنگا کاروبار سی۔
سرکارے دربارے پہنچ سی۔ سارے شہر وچ جان پہچان سی۔
کیہ اوہناں وچوں کوئی موقعے والی تھان تے نہیں سی پجا؟
جے ہاں تاں کیوں نہیں؟

شہر جان دی تیاری وچ رجھی پنتی دی مدد کردا رام ناتھ
اس گتھی نوں سلجھائون دا جتن کرن لگا۔
ایہہ سوال رام ناتھ دے من وچ بنان وجہ نہیں سی اُٹھ رہیا۔
اس دے پچھے وڈا پچھوکڑ سی۔

کچھ دیر توں دوہاں پریواراں وچکار کھچوتان چل رہی
سی۔ جائداد دا جھگڑا پروارک ٹالٹان دے ہتھوں نکل کے
کچہری تک اپڑ گیا سی۔ آپس وچ مونیہ موٹے سن اتے بول چال
بند سی۔

رام ناتھ دا متھا ٹھنک رہیا سی۔ کدھرے ایہہ واردات اسے
پریوار نے نہ کرائی ہووے؟

اس پریوار اپر وی رام ناتھ بے وجہ شک نہیں سی کر رہیا۔
کسے ہور ولوں نہیں، اجیہی واردات دی چتاوئی خود نیلم دی
جٹھانی کولوں ملی سی۔ چاچے بھتیجیاں وچکار سو من مٹاو
ہویا ہووے۔ مایہ دیوی لئی وید اتے اسدا پریوار پہلاں وانگ اپنا
سی۔ موہن دے جیوندے ہور گل سی۔ بُن مُنڈے آپ ہُدرے ہوئے
پھردے سن۔ اوہناں دے چالے ٹھیک نہیں سن۔ دارو پیندے
منڈیاں نوں کئی وار مایہ دیوی نے بھیڑے منصوبے گھڑدے
سنیا سی۔ کدے اوہ آکھدے سن چاچے وید نوں اپنے ٹولیاں تے

مان ہے۔ جوانی وچ پہلوانی کردے نے اس نے ڈولے بنائے سن۔
 اوہ وید دے ڈولیاں دا چورما بنا دین گے۔ نیلم نوں اپنی عقل اپر
 ہنکار سی۔ اوہ اسدے دماغ دی کھکھڑی کھکھڑی کر دین گے۔
 نیہا وچاری نے کدے کسے دا کجھ نہیں سی وگاڑیا۔ اوہ اپنی
 چھوٹی بھین نوں بھرے بازار ننگا کرن دی سوچ رہے سن۔ وید
 دا اکو اک وارث کمل اوہناں دیاں اکھاں وچ ودھ رڑکدا سی۔
 کدے کدے اوہ اس دا کنڈا کڈھن دی بک بک کریا کردے سن۔

ہمدردی وجوں مایہ دیوی نے وید نوں سجھاء دتا سی۔ لے
 دے کرکے منڈیاں نال سمجھوتہ کر لؤ۔ کل نوں کوئی بھانا ورت
 گیا تاں اس نوں الانبھا نہ دیو۔

رام ناتھ نوں اس تاڑنا دی خبر ملی سی، پر اسنے اس ول
 بہتا دھیان نہیں سی دتا۔ قانون دی پڑھائی کردے ویلے اوہناں
 نوں اپرا دھ وگیان پڑھایا جاندا سی۔ اس وگیان دے اک پاٹھ دا
 مطالعہ کردے اس نے پڑھیا سی کہ باتھذیب جماعتاں جسمانی
 تشدددا سہارا نہیں لیندیاں۔ خون خرابے دی تھاں اوہ قانونی
 لڑائی لڑن وچ وشواس رکھدیاں ہن۔ ایہہ کیول اصول ہی نہیں
 سی۔ اس اصول نوں سچ دی کسوٹی تے پورا اتردے رام ناتھ نت
 دیکھدا سی۔ اک بھیا دوسرے بھئیے دا پنجاہ روپے دے
 جھگڑے کارن گل وڈھ دیندا سی۔ پر مایہ نگر وچ لوکاں دے
 مقدمے وی چلدے سن اتے سانجے کاروبار وی۔ میاں بیوی
 طلاق لے کے وی اک دوجے دے گھر رات کٹ جاندے سن۔

ایسے سدھانت تے عمل کردیاں رام ناتھ نے وید نوں اس
چتاوئی اپر دھیان نہ دین دی صلاح دتی سی۔ ہُن اس نوں اپنی
اس صلاح تے پچھتاوا ہو رہیا سی۔

مایہ نگر وچ جان لئی رام ناتھ نے ٹیکسی منگوا لئی۔ ٹریک
سوٹ لاه کے کڑتا پجامہ پا لیا۔ الماری وچ ہتھ ماریا۔ دس ہزار
روپیہ پیا سی۔ چک کے بوجھے پا لیا۔

چھوٹے بھرا منگت نوں بلا کے ساری صورتحال توں جانو
کرایا۔ بچیاں دی دیکھ بھال کرن دی ذمہ واری لائی۔ ویہ ہزار
دا چیک کٹ کے اسنوں پھڑایا۔ دنے اوہ بینک وچوں پیسے
کڈھوا لئے۔ مایہ نگر جاندیاں ہی اوہ فون کرے گا۔ مسئلہ گمبھیر
نہ ہویا تاں شام تک واپس آ جائے گا۔ لوڑ پئی تاں منگت نوں بلا
لئے گا۔

رام ناتھ دے شہر توں مایہ نگر دا رستہ اک گھنٹے دا سی۔
اگے ایہہ پینڈا اکھ جھپکدیاں نکل جاندا سی۔ اج ہر پل جیویں
جگاں جڈا لمبا ہو گیا سی۔ اسدا من کابلا پے رہیا سی۔ اسنوں نیلم
دے پریوار دی فکر کھا رہی سی۔ فون تے کدے سچ نہیں دسیا
جاندا۔ بہت کجھ چھپا لیا لگدا سی۔ رب خیر کرے۔ من ہی من اوہ
پرارتھنا کر رہیا سی۔

ایہہ واردات کس نے کیتی ہوئے گی؟

کار دے مایہ نگر دے راہ پیندیاں ہی رام ناتھ دا ذہن پریشان
نال بہرن لگا۔

اج کل کالے کچھیاں والے اجہیاں وارداتاں وچ رُجھے
 ہوئے ہن۔ ہو سکدا ہے ایہہ واردات اجیہے کسے گروہ نے کیتی
 ہووے؟

دوسرے ہی پل اسنے کالے کچھیاں والیاں دے اس واردات
 وچ شامل ہون نوں نکار دتا۔ ایہہ گروہ اجیہی واردات شہراں
 جاں پنڈاں دے باہروار وسے گھراں وچ کردا سی۔ نیلم دا گھر
 شہر دے پچگ وچ سی۔ گلی دے دوہیں پاسیں لوہے دے وڈے
 گیٹ سن۔ پھریدار ساری رات پھرہ دیندا سی۔

ایہہ واردات کسے گنی مٹھی سازش تحت ہوئی جاپدی سی۔
 رام ناتھ دی ہدایت اپر ڈرائیور نے گڈی سو دی سپیڈ اپر
 چھڈ دتی۔ اسے رفتار نال رام ناتھ خیالی گھوڑے دوڑا دوڑا اتے
 ٹٹیاں تندیاں جوڑ جوڑ گھٹنا دی تہہ تک جان دا جتن کرن لگا۔

رام ناتھ نوں موہن دے مُنڈیاں تے شک ہو رہیا سی۔ پر اوہ
 وید دے پریوار دے خون دے پیاسے بن جان گے، ایہہ سچائی
 اس توں نگلی نہیں سی جا رہی۔

موہن وڈا بھرا سی۔ وید چھوٹا سی۔ پر دوہاں وچکار رشتہ
 پیو پتراں ورگا سی۔ موہن عمر وچ وید نالوں صرف دس سال
 وڈا سی، پر رُتبے وچ سو گُنا وڈا سی۔

وید حالے تیسری وچ پڑھدا سی، جدوں موہن سول
 انجینیئرنگ دی پڑھائی کرن لئی مایہ نگر دے مشہور انجینیئرنگ
 کالج وچ داخل ہویا سی۔ اس ویلے اس کالج وچ داخلہ چنویں
 طالب علمان نوں ملدا سی۔

ڈگری حاصل کردیاں ہی اسنوں نوکری مل گئی۔
 پی۔ڈبلیو۔ڈی۔ورگا محکمہ مل گیا اتے ایس۔ڈی۔او۔دا رتبہ۔
 بٹھنڈے ورگے شہر وچ نیوکتی ہو گئی، جیہڑا اوہنیں دہلی ترقی
 دیاں منزلاں چھالیں طے کر رہیا سی۔ کدھرے تھرمل پلانٹ اسر
 رہیا سی، کدھرے کھاد فیکٹری۔ کدھرے فوجی چھاؤنی دا
 وستھار ہو رہیا سی، کدھرے ہوٹل سمنے اسر رہے سن۔
 آواجائی نوں سوکھا بناؤن لئی سرکار سڑکاں دا جال وچھا
 رہی سی۔ سرکاری عمارتاں دھرتی دی ہک تے کھمباں وانگ
 اگ رہیاں سن۔

موہن لال ہتھیں کم کرکے کھان والے ٹبر وچوں آیا سی۔
 سریرک محنت کرن دی اس دی پہلے دنوں عادت سی۔ دماغ دین
 وچ قدرت نے کھل ورتی سی۔ دوہاں دے سمیل نال موہن دے کم
 دیاں چارے پاسے دھماں پے گئیاں۔ ہر سڑک، ہر عمارت متھے
 ٹیچے توں پہلاں تیار کراؤن لئی اوہ مشہور ہو گیا۔

نال دے نال نال موہن نے رجواں دھن وی کمایا۔ لیبر
 دے ٹھیکے دار توں لے کے لک سیمنٹ دے ٹھیکے دار تک
 اسنوں کمیشن دینا پیندا سی۔ ہولی ہولی اس نے ٹھیکیداراں نال
 دوستی پا لئی۔ کمیشن دی تھان اوہناں نال حصہ داری کر لئی۔
 شہر دے اک سرکڈھ ٹھیکے دار نے اس دی پرتبھا نوں
 پہچان کے اسنوں اپنا جوائی بنا لیا۔ بٹھنڈے شہر وچ اسدے پیر
 ہور پکے ہو گئے۔

موہن لال نے اپنی صورتحال مضبوط کرکے گھر دے
 سدھار ول دھیان دتا۔ کچے پکے مکان دی تھان دو منزلی

عمارت اسار دتی۔ باپ نوں کریانے دی دُکان توں اٹھا کے
کپڑے دے عالیشان شو روم اپر بیٹھا دتا۔

موہن نے بہت کوشش کیتی۔ وید دو اکھر پڑھکے کوئی
چنگی لائن اختیار کر لئے۔ ڈاکٹر بنے جاں انجیئر۔ پر وید دا
دھیان پڑھائی ول گھٹ، کھیڈاں ول زیادہ سی۔ پہلوانی اسدا پہلا
شوق سی۔ اوہ سارا دن دُند بیٹھکاں کڈھن وچ بتا دیندا سی۔

اج کل دے دن ہوندے تاں موہن اس نوں ڈونیشن دے کے
کدھرے داخلہ لے دیندا۔ اوہنیں دنیں نمبراں دی پچھ پیندی سی
اتے نمبر وید دے پلے نہیں سن پیندے۔

ڈگدے ڈھندے وید نے جیوں ہی بی. اے. پاس کیتی موہن
لال نے میونسپل کمیٹی دے پردھان نال گنڈھ تپ کرکے اسنوں
کلرک بھرتی کروا دتا۔ نال پردھان توں وعدہ لیا، جیوں ہی
چنگی جاں ٹیکس انسپکٹر دی آسامی خالی ہوئی اوہ جھٹ وید
نوں اتھے اڑا دیوے گا۔

موہن لال دے رتبے نوں دھیان وچ رکھدیاں رام ناتھ دے
باپ نے اپنی سبھ توں سوہنی اتے بی. اے. پاس دھئی نوں اس دے
لڑ لا دتا۔

سبھ پاسیوں بے فکر وید ڈھولے گاؤن لگا۔
پنج سال دی معیاد پوری ہون تے جدوں موہن لال دے افسر
دی بدلی پٹیالے دی ہوئی، اوہ موہن لال نوں بدلوا کے پٹیالے لے
گیا۔ موہن نے پٹیالے دا مُونہ متھا سنوار دتا۔ نال اپنی تجوری
بھر لئی۔

ترقی لے کے افسر مایہ نگر چلا گیا۔ موہن لال دی ترقی ہون والی سی۔ ترقی وچ کوئی وگھن نہ پئے اس لئی موہن لال نوں افسر دے کھنبھاں دی ضرورت سی۔

افسر نے موہن لال دی عرضی جھٹ منظور کر لئی۔ اج کل محنتی اتے وفادار افسراں دی کمی ہوندى جا رہی سی۔ موہن وچ ایہہ دوویں گن سن۔ اوہ جھٹ اسنوں مایہ نگر لے گیا۔

مایہ نگر وچ موہن ورگے کئی محنتی افسر بیٹھے سن۔ اوہ وفادار بھالویں گھٹ سن پر جگاڑیئے ودھ سن۔

موہن لال افسراں دی بھیڑ وچ گواچ گیا۔

پر دریاواں دے وباء ٹھلھے نہیں رہندے۔ موہن لال نے محکمے دا کھڑا چھٹ کے مایہ نگر دیاں کاروباری سنبھالوناواں دا جائزا لینا شروع کر دتا۔

سڑکاں تے لک وچھاؤن دا روایتی طریقہ مہنگا وی پے رہیا سی اتے کم وی ودھیا نہیں سی ہو رہیا۔ سرکار نے سارے فائدے نقصان وچار کے مکس پلانٹاں وچ تیار کیتے مال نوں سڑکاں تے وچھاؤن دی یوجنا نوں منظوری دے دتی۔ جھٹ موہن لال نے اپنے تجربے توں فائدہ اٹھاؤن دا من بنا لیا۔

جس جس افسر نے مکس پلانٹ چلن وچ مددگار ثابت ہونا سی، اوہناں دے حصے پتیاں رکھ کے دناں وچ مکس پلانٹ گڈ دتا۔

اونان مال سڑکاں تے نہیں سی پیندا جتا بچ رہندا سی۔ اونی کمائی سڑکاں تے مال وچھاء کے نہیں سی ہوندى، جنى بچے مال نوں ویچ کے ہوندى سی۔ پلانٹ دا خرچہ دو سال وچ نکل

گیا۔ جدوں تک مکس پلانٹ وچوں ہوندی کمائی دی سمجھ ہور
ویوپاریاں نوں لگدی، ادوں تک موہن لال کئی کروڑ روپیہ کما
چکا سی۔

اس کمائی وچوں اوہ شہر دی حد تے چلے دو بھٹھے اتے
اک شیلر خرید چکا سی۔ کوئلے دی دلالی وچوں چنگا پیسہ بن
رہیا سی۔ وچے اس ویوپار وچ نہوں اٹکا لیا۔

ودھیا اٹ مایہ نگر دے ویوپاری لے جاندے۔ پلی اٹ ودھیا
اٹ دے بھاء سرکار دیاں سڑکاں اتے عمارتاں وچ کھپ جاندی۔
کوئلے دے نال نال موہن لال نے سرکار نوں لک سپلائی کرن
دے ٹھیکے لے لئے۔ چوتھا حصہ کولتار مایہ نگر پجدی۔ تن
چوتھائی متھرا وچ ہی وک جاندی سی۔

مینہ وانگ برسدے پیسے نوں موہن لال کتھے سنبھالے؟
دوستاں متراں نے صلاح دتی۔ بلیک منی نوں جائداد وچ
کھپاؤ۔ مایہ نگر وچ پلاٹاں دی قیمت پنجاہ پنجاہ لکھ روپے تک
سی۔ اک نمبر دے لکھ نال ویہ لکھ چھپ جاندی سی۔

اس دھندے وچ سبھ توں ودھ لٹ سی۔ پلاٹاں دی خریدو
فروخت چھڈ کے اس نے کالونیاں کٹتیاں شروع کر دتیاں۔
مریاں کھپیاں اتے لاوارثاں دی زمین مٹی دے مل ملدی
سی۔ مال محکمے اتے پولیس دے افسراں نال مل کے مٹی
سونے وچ بدل جاندی سی۔

کالونی دے دھندے نے اک ہور فائدہ کیتا۔ افسراں،
شاہوکاراں اتے ویوپاریاں نال واہ پین لگا۔ سیاسی بندیاں دا کالا

دھن کھپاؤن دا موقع ملن لگا۔ اسدی جان پہچان دا گھیرا بہت وشال ہو گیا۔ سارے اڑے کم چٹکی چ ہون لگے۔

دوستاں دے نال نال دشمنان دی گنتی وی ودھن لگی۔ کدے انکم ٹیکس والیاں نے چھاپے مارے اتے کدے وجیلینس والیاں نے۔ اسدی جائداد دی پڑتال ہوئی، پرچے درج ہوئے اتے مقدمے چلن لگے۔

سرکاری نوکری اوہ چھڈتی نہیں سی چاہندا۔ اسدا رتبہ وڈا سی۔ سرکار وچ پچھ بنی ہوئی سی۔ اپنے رُتبے دے سر تے اوہ افسراں نوں آسانی نال مل سکدا سی۔ کلباں ہوٹلاں وچ جا سکدا سی۔

افسری دے نالو نالو ویوپار چلاؤنا مشکل ہوندا جا رہیا سی۔ بجے حالے چھوٹے سن۔ پتنی بہتی ہوشیار نہیں سی۔ مایہ نگر وچ ہور سبھ کجھ سی، پر وفاداری دا ناں نشان نہیں سی۔ کیڑا کدوں ٹھگی مار جائے، کوئی بھروسہ نہیں سی۔ جیہڑے بندیاں نوں موہن نے دیہاڑی داراں توں ٹھیکے دار بنایا سی، لوڑ پین تے اوہو اس نوں ٹھہی پارہے سن۔

موہن لال بھروسہ کرے تاں کس تے؟ اس مسئلے دا حل اسدی پتنی مایہ نے سجھایا سی۔

”ساڈے نوکر چاکر کوٹھیاں فیکٹریاں دے مالک بن گئے۔ وید نوں شہر کیوں نہیں بلا لیندے! اوہ چار پیسے بنائے گا تاں گھر وچ تاں رہنگے۔ بھرا بھرا دی بانہہ ہوندا ہے۔ اڑے تھڑے برابر کھڑے گا۔“

پہلاں وید نے جکو تکی کیتی۔ وید دا اپنے شہر وچ ودھیا
گزارا ہو رہیا سی۔ اسدا دل لگا ہویا سی۔ اسنوں مایہ دی بہتی
بھکھ نہیں سی۔

پر نیلم نوں جدوں اس پیش کش دا پتہ لگا اسدے مُونہ وچ
پانی آ گیا۔ مایہ نگر نوں بھارت دا مانچیسٹر آکھیا جاندا سی۔
بچے کاروبار چلاؤن والے ہون تان بھاویں کروڑ پتی بن جان۔
پڑھنا ہووے تان گھر بیٹھے ڈاکٹر بن سکدے سن، انجینئر بن
سکدے سن۔ اچ کوٹی دے ہور کورساں لئی یونیورسٹی سی۔
اتری بھارت دے سبھ توں ودھ ماہر ڈاکٹر اسے شہر وچ رہندے
سن۔ تقریح لئی ہوٹل سن، کلب سن۔ خریدو فروکھت لئی دنیاں
بھر دے شو روم۔

نیلم دی آر توں تنگ آ کے وید نے اپنا من بدل لیا۔ بچیاں
دے مستقبل لئی اوہ کجھ وی کرن نوں تیار سی۔

رام ناتھ دی ٹیکسی مایہ نگر ول دوڑ رہی سی، پر رام ناتھ
ویلے نوں پچھانہ ول موڑنا چاہندا سی۔

چنگا ہوندا جے وید اپنا شہر نہ چھڈدا۔ چنگا ہوندا جے اس
نے موہن دی تجویز ٹھکرا دتی ہوندى۔ اج ایہہ دن نہ ویکھنا
پیندا۔

اس ویلے کسے نوں کیہ پتہ سی رام لکشمین والا پیار
سگریو بالی وچ بدل جائے گا۔

جدوں تک کاروباری سانج موہن اتے وید وچکار رہی سبھ
اچھا ہوندا رہیا۔ موہن وید نوں جو ذمہ واری سونپدا اوہ اس نوں
پوری ایمانداری نال سرے چڑھاؤندا رہیا۔ موہن جتھے آکھدا،

وید اکھاں میچ کے دستخط کر دیندا رہیا۔ بدلے وچ موہن اس نوں حصے آؤندا منافع بنان کسے گھاٹ وادھ دے دیندا رہیا۔ جدوں وید مایہ نگر آیا سی اس دا سارا سامان اکو پھور ویلر وچ آ گیا سی۔

ہُن وید کول سبھ کجھ سی۔ پوش کالونی وچ پنج سو گز دی کوٹھی سی۔ دو بور پلاٹ اس دے نال سن۔ موہن دیاں کئی فرماں وچ اوہ حصہ دار سی۔ پراپرٹی ڈیلر دا اسدا اپنا وکھرا کم سی۔ اسدا دفتر ایئر کنڈیشن سی۔ اس کول ایئر کنڈیشن کار سی۔ پتنی کول کلو دے لگ بھگ سونا سی۔ دوہاں بچیاں دے نال وڈے وڈے پھکس ڈپازٹ سن۔ وید دی شرافت کارن اپنے کاروبارا وچ اس دا نال عزت نال لیا جاندا سی۔

نیلیم چنگے خیالاں دی دھارنی سی۔ آئڈھ گوانڈھ وچ اسدی چنگی پچھ گچھ سی۔

دوویں پریوار رنگاں وچ وسدے سن۔

رام ناتھ دی کار سول لائن وچ پرویش کر گئی۔ جیوں جیوں گھر نیڑے آ رہیا سی، اس دے دل دی دھڑکن تیز ہوندى جا رہی سی۔ پتہ نہیں اگوں کیہ سنیہا ملن والا ہے؟ گمبھیر روپ وچ زخمی ہویا کوئی ممبر دم وی توڑ سکدا سی۔

موت دا خیال آؤندے ہی رام ناتھ دے متھے تے تریلی آ گئی۔ دماغ نوں گھمیر چڑھی۔ کھبی بانہہ وچ درد ہویا۔ رام ناتھ دی گھبراہٹ ہور ودھ گئی۔ ایہہ سبھ ہارٹ اٹیک دیاں نشانیاں سن۔

ہارٹ اٹیک دا خیال آؤندے ہی رام ناتھ نوں پھیر موہن لال
دی یاد آ گئی۔

ایہہ موہن نوں ہوئی ہارٹ اٹیک دی بیماری ہی سی جس
نے دوہاں پریواراں دی سانجھی کندھ وچ تریڑ پائی سی۔

پہلا اٹیک اس نوں دس سال پہلاں ہویا سی۔ ادوں موہن دی
عمر پنجاہ سال سی۔ بائے پاس سرجری کروا کے اوہ نو بر نو
ہو گیا سی۔ سگوں پہلاں نالوں ودھ جوان محسوس کرن لگا سی۔

سال بھر موہن لال ڈاکٹراں دیاں ہدایتاں تے عمل کردا رہیا۔
لمبیاں سیراں اتے کھان پین دا پرہیز کردا رہیا۔

ودھدے کاروبار نال دوستان دا گھیرا وشال ہوندا گیا۔
کاروباری گنڈھاں نوں پیڈا کرن لئی مجبوراً ہوٹلاں کلباں وچ
جانا پیا۔

موہن اکلا نہیں سی جس دی بائے پاس سرجری ہوئی سی۔
اتھے ادھیاں نالوں ودھ ویوپاری سینہ چروائی پھر دے سن۔ کوئی
ڈاکٹراں دی صلاح دی بہتی پرواہ نہیں سی کردا۔ کھاندے پیتے
بناں نفسیاتی تناء دور ہون والا نہیں سی۔ اوہ بھکھے رہن نالوں
کھاندے پیندے مرن نوں ترجیح دیندے سن۔

ریسو ریس موہن نے پہلاں اک پیگ لینا شروع کیتا، پھیر
دو اتے اخیر تن۔

جے ویوپار ودھ رہیا سی تاں عمر وی ودھ رہی سی۔
ادھر اسدے ساتھیوں ولوں گھٹالے کرن دی گنتی ودھ رہی
سی۔ کئی وار نیڑلا دوست ہی ہتھ تے ہتھ مار جاندا سی۔ گلہ کرن
تے آکھدا سی ”ویوپار وچ سبھ چلدا ہے۔“

گھاٹیاں وادھیاں اتے کھچوتان کارن موہن لال دا نفسیاتی
تناؤ ودھن لگا۔ پہلاں شوگر ہوئی، پھیر خون دا دباء بیٹھ اتے
ہون لگا۔

ڈاکٹراناں نے خطرے دی گھنٹی کھڑکائی۔ پریز رکھو۔ خون
گاڑھا ہوندا جا رہیا سی۔ گاڑھا خون دل تے اثر کر رہیا سی۔
دوبارا سرجری نہیں ہونی۔ دوبارا ہویا اٹیک جان لیوا ثابت ہونا
ہے۔

ڈاکٹراناں دی چتاوئی دے باوجود دوسرا اٹیک ہو گیا۔
فوری طور تے اس اٹیک دا اثر موہن لال تے نہیں سی
ہویا۔ پر رام ناتھ نوں لگدا سی اس اٹیک دا اثر ہُن وید خاندان اُپر
ہویا سی۔

دوسرے اٹیک بعد ڈاکٹراناں نے موہن لال نوں پوری طرحاں
بستر اُپر لٹا دتا۔ ہُن سماں نفسیاتی تناء توں دُور رہن دا سی۔
نفسیاتی تناء توں کھڑا چھڈاؤن لئی ویوپار توں کھڑا چھڈاؤنا
ضروری سی۔

موہن لال نے اپنی صورتحال بھانپ لئی۔ اسدا کوئی وی دن
آخری دن ہو سکدا سی۔

لالچ وسچ پہلاں اوہ غلطی کر بیٹھا سی۔ اسنے صحت دی
پرواہ نہیں سی کیتی۔ اوہ دوبارا غلطی کرن والا نہیں سی۔ ہُن
حالات بدلے ہوئے سن۔ ہُن کوٹھیاں، کاراں، کارخانے، سونا،
چاندی سبھ وادھو ہویا پیا سی۔ ایہہ سنبھل جائے اوہو بہت سی۔
منڈے کاروبار سنبھالن جوگ ہو گئے سن۔

وڈا پنکج امریکہ توں ایم.بی.اے. کر آیا سی۔ چھوٹے نیرج
نے مکنیکل انجینیئرنگ رڑکی توں کیتی سی۔ دوہاں وچ لوڑیندی
قابلیت ہے سی۔

موہن نے پیسہ ہتھیرا کمایا سی پر رُل کھل کے۔ کدے
سڑکاں تے کھڑو کے دھوڑاں فک کے، اتے کدے سڑدی لک
دے دھوئیں نال پھپھڑے گال کے۔ کدے دفتران دی خاک
چھانی، کدے افسراں دے حُفے بھرے۔

موہن چاہندا سی اسدے بچے اس تاریخ نوں نہ دہراؤن۔ اوہ
اوبناں لئی کوئی وڈا ادیوگ ستھاپت کرنا چاہندا سی۔

موہن دے دوستاں متراں نے رائے دتی۔ انھی دنیں لوہے
دے ویوپار دی چڑھت سی۔ لوہے دیاں ملاں سونے دیاں سلاں
ڈھال رہیاں سن۔

ایہہ رائے موہن دے من لگ گئی۔ اوہ لوہے دی مل دے
سپنے دیکھن لگا۔

دو اے کڑ دا پلاٹ۔ چارے پاسے اچی اچی دیوار۔ پلاٹ دے
وچکار وڈا سارا پلانٹ۔ اک پاسے وڈا سارا ایئر کنڈیشن دفتر۔
دوجے پاسے نوکراں دے کواٹراں دی قطار۔ چار چار گیٹ۔ ہر
گیٹ تے پہرہ۔ وڈیاں وڈیاں کاراں، نوٹ، مالک، سلوٹ۔

کجھ دن سوچ وچار کے موہن نے لوہے دی مل لاؤن دا
اعلان کر دتا۔ بیوی انڈسٹری۔ سارا کالا دھن اک تھان کھپا دیو۔

کروڑاں روپے دے اس کھل جگن وچ وید پینا نہیں سی
چاہندا۔ مل دے پلانٹ دی قیمت پنجاہ لکھ سی۔ مشین دی قیمت دو
کروڑ۔ کروڑ روپیہ کولوں لگنا سی۔ کئی کروڑ دا سرکار کولوں

قرضہ لینا سی۔ وید سی ان پڑھ گوار۔ ایہہ پیچیدہ کم اسدے وس دا نہیں سی۔

نیلَم اک وار پھیر وید نوں جھکاؤن وچ کامیاب ہو گئی سی۔
وید سہمت ضرور ہو گیا سی پر اپنے اندروں اس نوں
خطرے دیاں گھنٹیاں سنائی دین لگیاں سن۔ موہن نال سانجے
داری کرن وچ ہور گل سی۔ بھتیجیاں نال سانجے داری نبھے گی
جاں نہیں؟ اس بارے وید نوں یقین نہیں سی۔ اوہ پڑھے لکھے
سن۔ کاروبار نویں ڈھنگ دا سی۔ وید اوہناں نال کس طرحاں
بھڑے گا؟ اس دی سمجھوں باہر سی۔

دیپ نگر محلے ول جاندے رام ناتھ نوں اج وید دی عقل دی
سمجھ آئی سی۔ وید دی سوچ ٹھیک سی۔ نیلَم غلط سی۔ چنگا ہوندا
جے وید نیلَم دی صلاح نوں نکارن دا دم رکھدا ہوندا۔ اج اوہناں
نوں ایہہ دن نہ دیکھنے پیندے۔

وید نوں اس کاروبار دی کدے سمجھ نہیں سی آئی۔ موہن
نے اپنی ساری پونجی اس کاروبار وچ لا دتی سی۔ اس دے
پچھے لگ کے وید نے اپنا سارا نِک سُک موہن نوں پھڑا دتا۔
ہور وید نوں کجھ پتہ نہیں سی۔ پیسہ کتھوں آیا، کتھے گیا؟ لون
کتھوں لیا گیا؟ کیہڑی جائداد گھنے ٹکی؟ وفادار سپاہی وانگ اوہ
جتھے آکھدے دستخط کردا رہیا۔

سِر مناؤندے ہی اولے پین والی کہاوت موہن لال دے اس
کاروبار اپر صحیح سدھ ہوئی سی۔

مرکز وچ سرکار بدل گئی۔ نویں سرکار نے سختی کر دتی۔
نویں قرضیاں دیاں شرطیں سخت ہو گئیاں۔ سب سڈیاں گھٹ

گئیاں۔ ٹیکساں وچ ملدیاں چھوٹاں بند ہو گئیاں۔ آمد درآمد دیاں شرطان ڈھلیاں ہو گئیاں۔ بابروں آؤندا مال سستا پین لگا۔ کچے مال اتے بجلی دیاں دراں ودھ گئیاں۔ پیرا پھیریاں دے رستے بند ہو گئے۔

مل نوں ملن والی منظوری وچ دیر ہون لگی۔ خرچے ودھن لگے۔ بجٹ ہچکولے کھان لگا۔

دُوجے پاسے موہن دی بیماری ودھ گئی۔ پنکج ہوراں دی اک ٹنگ فیکٹری ہوندى، دُوجی دلی۔

وید نوں کجھ پتہ نہیں سی۔ سارا کاروبار ملازم دیکھ رہے سن۔

کئی لکھ روپے کاغذ پتر تیار کرن اتے رشوت دین وچ خرچ ہو چکے سن۔ پلاٹ دیاں قسطن بھریاں جا چکیاں سن۔ مشینری لئی ایڈوانس بھیجیا جا چکیا سی۔ اس پڑائی تے پج کے پچھے نہیں سی ہٹیا جا سکدا۔

ماہراں نے صلاح دتی۔ اوکھے سوکھے مل چالو کرو۔ کدے وی حالات سکھاویں ہو سکدے سن۔ مقابلہ سخت ہو چلیا سی۔ مقابلے کارن ماڑیاں اکائیاں نے فیل ہو جانا سی۔ پچھے بچیاں اکائیاں نے پھیر کاروبار تے بہارو ہو جانا سی۔

اسے کھچوتان وچ مل دا شروع ہونا دو سال پچھڑ گیا۔ اک پاسے مشینری دی قیمت ودھ گئی۔ دوجے پاسے قرضے دیاں باقی رہندیاں قسطن رک گئیاں۔ قرضہ مل دی اساری دے حساب نال ملنا سی۔ ملازماں دا خرچہ بوجھ نوں ہور بوجھل کرن لگا۔

موہن لال دا ترنا پھرنا بند ہو گیا۔ اس دی حالت نوں دھیان وچ رکھدے ہوئے فیکٹری وچ پین والے گھاٹے دی گل اس توں چھپائی گئی سی۔

پر بلی نوں کنا چر بورے وچ چھپا کے رکھیا جا سکدا ہے؟ مچھاں داڑھی نالوں ودھ چلیاں سن۔ مل دینت دا روپ دھار گئی سی۔ اوہ سارے پیسے کھا گئی سی پر ڈھڈ حالے وی نہیں سی بھریا۔

اخیر کوڑا گھٹ بھریا گیا۔ مل دی اساری روک کے اس نوں وکری تے لگا دتا گیا۔

دوہاں پریواراں دا بہت کجھ اس مل نے نگل لیا سی۔ نیرج اتے پنکج دے ہتھیں سبھ کجھ واپریا سی۔ اس لئی اوہناں نوں پئے گھاٹے دیاں باریکیاں دا پتہ سی۔ وید نوں اپنے بھتیجیاں تے وشواس سی، اسنے صبر کر لیا سی۔

پر نیلم نوں انا گھاٹا کیویں پیا؟ ایہہ سمجھ نہیں سی آ رہی۔ موہن لال تے بھروسہ کیتا جا سکدا سی۔ پر مایہ نگر دی آب و ہوا وچ پلے بھتیجیاں اپرانی شردھا نہیں سی رکھی جا سکدی۔ نیلم دے دور دے رشتے وچوں لگدے اک بھانجے دی مل گوبندگڑھ چلدی سی۔ اوہ پچھے جہے اس نوں اک ویاہ وچ ملیا سی۔ اوہ مل منافع کما رہی سی۔

وید نے نیلم نوں سمجھایا۔ اوہ مل پرانی سی۔ پلاٹ اتے مشینری پرانے بھاء وچ خریدے ہوئے سن۔ 'گڈ ول' بنی ہوئی سی۔ آئی چلائی چل رہی ہوئے گی۔

پر نیلم اس نال سہمت نہیں سی۔ اوہ سویرے شام وید نوں
 تنن لگدی۔ اوہ بھتیجیاں کولوں حساب تان لوے۔ پتہ تان لگے
 گھاٹا کتھے پیا سی؟ من نوں تسلی تان ہووے۔
 پر وید دی نہ حساب منگن دی ہمت سی، نہ اس نے حساب
 منگیا۔

پئے گھاٹے اتے وید دی ضد توں تنگ آئی نیلم نے غصے
 دا اظہار اپنے ڈھنگ نال کرنا شروع کر دتا۔
 بھتیجیاں دی ہیرا پھیری دی شکایت پہلاں اسنے دور دے
 رشتے داراں کول کیتی۔ پھیر نیڑے دے دوستان مٹراں کول۔
 عشق مشک وانگ اڈدی اڈدی گل موہن تک اپڑدی رہی۔ بھرا دی
 غلطی تے پردہ پاؤن لئی اوہ گل آئی گئی کردا رہیا۔ ”جغلی ہوئی
 ہے“ اکھ کے گل ٹالدا رہیا۔

پر جدوں ایہہ گل پنکج دے سہریاں تک اپڑی اتے پھیر
 سہریاں راہیں پنکج کول تان مسئلہ موہن لال دے ہتھوں نکل گیا۔
 کجھ دن گھر وچ گھسر مسر ہوئی۔ موہن لال نے گل آئی
 گئی کرن دا جتن کیتا۔ پر منڈے اِکو ضد پھڑ کے بیٹھ گئے۔ اکٹھ
 کرو۔ حساب کتاب مُونہ تے مارو۔ سانجے کاروبار بند کرو۔

نیلم دی غلطی اتے منڈیاں دے فیصلے نے موہن لال دے
 نفسیاتی تناء نوں سکھر تے پہنچا دتا۔ پہلاں اسدا شوگر ودھیا۔
 پھیر دل دی دھڑکن۔ پھیر اسنوں تیسرا اٹیک ہویا اتے دل دی
 دھڑکن بند ہو گئی۔

“بچیو، موت دا سمان اتے ستھان پہلاں توں نشچت ہے۔
موت دا کوئی بہانہ بننا ہوندا ہے۔ اس وچ کسے دا کوئی دوش
نہیں ہے۔”

گھر دے بزرگاں، پنڈتاں اتے سادھ سنتاں نے پنکج ہوراں
نوں بہت سمجھایا۔ پر اوہ اپنے باپ دی بے وقتی موت دا ذمہ
وار وید پریوار نوں ٹھہراؤن توں باج نہ آئے۔
مل وچ پئے گھاٹے، لگی تہمت اتے باپ دی بے وقتی موت
نے دوہاں بھراواں دے مناں نوں زہر نال بھر دتا۔ سارا دن اوہ
اکو نقطے تے سوچدے رہندے۔ وید خاندان نوں نیواں کس
طرحاں دکھایا جاوے؟

موہن لال دے بھوگ تے ہوئے رشتے داراں دے اکٹھ وچ
حساب کتاب پیش کیتا گیا۔ پہلاں پنکج ہوراں نے کوئی ہیرا
پھیری نہیں سی کیتی۔ پھیر وادھا گھاٹا کر کے پیا گھاٹا دُگنا
دکھایا گیا۔ پہلاں پئے گھاٹے دی ونڈ نہیں سی ہوئی۔ ہن پائی پائی
دا بھگتان منگیا گیا۔ مل وچ وید دا ویہہ لکھ چلدا سی۔ اس ول پنج
لکھ ہور نکلدا سی۔ اس دا بھگتان تن مہینے دے اندر اندر منگیا
گیا۔

بیماری دے دناں وچ موہن نے اپنے کاروبار اتے جائداد دا
ویروا اپنے دوہاں بیٹیاں نوں سمجھا دتا سی۔ اجہیاں بے نامی
جائداداں دی لسٹ لمبی سی جیہناں دا اصلی مالک موہن سی پر
کاغذیں پتریں وید دا ناں بولدا سی۔

اجیہے کجھ لین دین امن امان نال نبڑ گئے۔ کجھ وچ تھوڑا وادھا گھاٹا ہویا۔ کتے کتے تکرار ہویا۔ اک دو تھائیں گتھی ٹالٹاں نے سلجھائی۔

نگر سدھار ٹرسٹ ولوں گردیو نگر ورگی پوش کلونی وچ الاٹ ہوئے اک ہزار گز دے پلاٹ دا نیپڑا جدوں کسے طرحاں وی نہ ہویا تاں دوہاں دھراں وچکار گالی گلوچ ہویا، جانوں مارن اتے گھروں اجاڑن دیاں دھمکیاں دتیاں گئیاں۔

وید اکھدا سی اسنے ایہہ پلاٹ اپنے بلبوتے اپر الاٹ کروایا سی۔ ساری قیمت اسنے اپنے کھاتے وچوں چکنا کیتی سی۔ ٹرسٹ دا چیئرمین موہن لال دا واقف سی۔ یاری نبھاؤن لئی پلاٹ دی لاٹری وید دے ناں، ہیرا پھیری نال کڈھی گئی سی، ایہہ گل درست سی۔ پر موہن دی اس پلاٹ وچ حصہ رکھن دی کوئی نیئت نہیں سی۔

پنکج دا اکھان سی کہ اس ویلے اس کالونی وچ زمین دا بھاء ست ہزار روپے گز سی۔ پلاٹ ست سو روپے گز دے حساب نال الاٹ ہویا سی۔ وید انہیں دیناں موہن دے منشی دے طور تے جانیہ جاندی سی۔ چیئرمین دا سر نہیں سی بھویاں کہ اوہ ستر لکھ دا پلاٹ ستر ہزار وچ کسے کرندے دے ناں الاٹ کردا۔ ایہہ پلاٹ اوہناں دے باپ دا سی۔ اس اپر اوہناں دا حق سی۔

وید موہن دے احسان کارن ادھا پلاٹ چھٹن نوں تیار ہو گیا۔ پورا پلاٹ چھٹ کے اسدے اپنے سپنے کھیروں کھیروں ہو جانے سن۔ ایہو پلاٹ اسدی دھروہر سی۔ ادھے پلاٹ وچ اس نے

کمل دی کوٹھی اُسارن دا سپنا لیا سی اتے ادھا ویچ کے نیہا دا
شاندار ویاہ کرن دا۔

رام ناتھ نوں بلا کے وید نے پلاٹ دے کاغذ پتر دکھائے۔
اس توں قانونی رائے لئی۔

قانونی نُکتے وید دے حق وچ سن۔ الاٹمنٹ ہوئی نوں اٹھ
سال ہو گئے سن۔ الاٹمنٹ لئی دتی درخاست توں لے کے
رجسٹری تک وید دا ناں بولدا سی۔ ساریاں قشطاں وید نے
چیکاں راہیں بھگتائیاں سن۔ دیش دی کوئی عدالت پلاٹ وچ موہن
دا حصہ بحال نہیں سی کر سکی۔

رام ناتھ نوں اپنی اس قانونی رائے تے اج پچھتاوا ہو رہیا
سی۔ چنگا ہوندا جے اوہ وچ بے کے، لے دے کر کے جھگڑا
نیٹا دیندا۔ باقی سبھ جھگڑے نیڑ گئے سن۔ اڈ وڈ ہو کے کوئی
رکھی کھاندا کوئی چوپڑی کھاندا، کسے نوں کسے نال واسطہ
نہیں سی رہنا۔

کھجھے پنکج نے عدالت وچ مقدمہ ٹھوک دتا۔ گاہے بگاہے
دھمکیاں دیندا رہندا۔

“پلاٹ میں لے کے رہنا ہے۔ عدالت راہیں نہ ملیا انج لے
لینا ہے۔”

رام ناتھ دا تجربہ اکھ رہیا سی پنکج نے ایہہ چن ‘انج’ پلاٹ
لین لئی چاڑھیا سی۔

نیلم دی کوٹھی دیپ نگر دی گلی نمبر چار وچ پیندی سی۔
 جیوں ہی رام ناتھ دی کار گلی دے موڑ کول پچی لال بتی
 والی پولیس دی اک جیسی ہُوٹر ماردی اوہناں دے کول دی
 لنگھی۔

ایہہ جیسی کسے سینئر پولیس افسر دی سی۔ ایہہ پولیس
 کپتان دی وی ہو سکدی سی اتے ڈی.آئی.جی.دی وی۔ ایڈا سینئر
 افسر کیول ہوئے قتل دا موقع دیکھن اؤندا ہے۔

رام ناتھ دا متھا ٹھنکیا۔ کوئی بھانا ورت گیا لگدا سی۔ اسنے
 نکلن والی بھبھ نوں تان قابو کر لیا پر بڑکے نوں نہ ٹھلھ سکیا۔
 ‘رہا سکھ رکھیں!’ من وچ دعاواں کردا رام ناتھ واردات
 والی تھان ‘تے پجن لئی کالھا پین لگا۔

نیلم دی کوٹھی گلی دے ادھ وچکار سی۔ ساری گلی لوکاں
 نال بھری پئی سی۔ کجھ لوک ادھر ادھر بھج نٹھ رہے سن۔ کجھ
 چھوٹیاں چھوٹیاں ٹولیاں بنائی گلیں رُجھے ہوئے سن۔
 پولیس دیاں دو تن گڈیاں نے کوٹھی دے گیٹ اتے اسدے
 اگے پچھے والی جگہ گھیری ہوئی سی۔

رام ناتھ نے اپنی گڈی پچھے ہی رکوا لئی۔ اوہ اتے سنگیتا
 بھیرڑی توں بھیڑی خبر سنن لئی اپنے آپ نوں تیار کردے، تیزی
 نال کوٹھی ول ودھن لگے۔

کجھ گوانڈھی رام ناتھ نوں جاندے سن۔ رام ناتھ نوں آیا دیکھ
 کے اوہ اس ول ہو لئے۔

‘وکیل صاحب بہت ماڑا ہویا۔’ جس گوانڈھی نے رام ناتھ
 دے گھر فون کیتا سی سبھ توں پہلاں اس نے ہاء دا نعرہ ماریا۔

”سکھ تاں ہے؟“ رام ناتھ نوں لٹے گئے سامان نالوں رشتے داراں دا ودھ فکر سی۔ اوہ اوہناں دی تندرستی دی خبر جھٹپٹ سنا چاہندا سی۔

”باقی سبھ ٹھیک ہُن، پر کمل...“ رام ناتھ دے گل لگ کے گوانڈھی ایوں بُہاں مارن لگا جیویں کمل اپنا پتر ہووے۔

”باقی تاں زندہ ہن؟“ بڑے نردنیاں وانگ رام ناتھ نے گانڈھیاں کولوں پچھیا۔

”ہاں۔ انج ٹھیک ہے۔ پر ہسپتال وچ ہے۔“ اک ہور گوانڈھی نے رام ناتھ دا ہتھ پھڑ کے ڈھارس بنھاؤندیاں آکھیا۔

پولیس موقعے دا معائنہ کر رہی سی۔ کوئی ثبوت نہ مل جائے اس لئی باہرلے بندے نوں کوٹھی اندر جان دی اجازت نہیں سی۔

رام ناتھ عام لوکاں وانگ کوٹھی دے گیٹ کول جا کے رک گیا۔

گیٹ تے پہرہ دے رہے اک سپاہی نوں اک گوانڈھی نے سوچت کیتا۔ ”ایہہ وکیل صاحب ہن اتے وید دے سالا صاحب ہن۔“ تھانیدار نوں ایہناں دی اڈیک سی۔

تھانیدار دی اجازت دی کوئی لوڑ نہیں سی۔ سپاہی رام ناتھ نوں کوٹھی اندر لے گیا۔

سنگیتا نوں باہر روک دتا گیا۔ اندر لا منظر بھیانک سی۔ عورتاں نوں اندر جان دی اجازت نہیں سی۔

خون دے دھبے کوٹھی دے گیٹ تک پہنچے ہوئے سن۔ جیوں جیوں رام ناتھ اگے ودھ رہیا سی تیوں تیوں دھبیاں دے

اکار اتے گنتی ودھدی جا رہی سی۔ لابی والے دروازے کول خون انج ڈلھیا پیا سی، جیویں کوئی خون دی بولی کھیڈ کے ہٹیا ہووے۔

لابی اندر لا منظر ہور وی بھیانک سی۔

لابی وچلا سارا فرنیچر بکھریا پیا سی۔ ٹکڑے ٹکڑے ہوئے شوئیپس اپنی ہڈ بیٹی سنا رہے سن۔ سینٹرل ٹیبل دے شیشے دے ہزار ٹکڑے ہوئے پئے سن۔ الماریاں اتے پیٹیاں دا سامان ایدھر اودھر کھلریا پیا سی۔ سامان دی لٹ کھسٹ ہی نہیں، توڑ بہن وی رج کے ہوئی سی۔

سبھ توں بھیانک منظر سی نیہا دے بیڈروم دے دروازے کول دا، جتھے کمل دی خون وچ لتھ پتھ لاش پئی سی۔

کمل دا چہرہ کدو وانگ پھسیا پیا سی۔ اکھاں بابر نکلیاں ہوئیاں سن۔ مُونہ اڈیا ہویا سی۔ والاں دا رنگ کالے دی تہاں لال ہویا ہویا سی۔ اسدے ڈھڈ چ وجے چاقواں نے اس دیاں آندراں بابر کڈھ دتیاں سن۔ اوہ حالے تک اسے طرحاں دھرتی تے وچھیاں پئیاں سن۔ اسدی بنین پھٹی ہوئی سی۔ کڑتے پجامے دا رنگ سوہا ہویا ہویا سی۔

پولیس ہنے پچی سی۔ سبھ توں پہلاں موقع پولیس کپتان نے دیکھیا سی۔ اسدا حکم سی واردات والے منظر وچ انچ بھر وی تبدیلی نہ کیتی جاوے۔ کپتان نے اپنی حاضری وچ فوٹواں کھچوائیاں سن اتے ویڈیو فلم تیار کروائی سی۔ حالے ہور ماہراں نے آؤنا سی۔ ثبوت اکٹھے کرنے سن۔ کپتان ہُنے ہُنے گیا سی۔ باقی دی کاروائی مکھ افسر نے کرنی سی۔

کمل دی لاش ڈھکن لئی اسنے گانڈھیاں کولوں کپڑا منگیا
سی۔ پر کسے گوانڈھی نے پہل نہیں سی کیتی۔ اس لئی لاش
مجبوراً ننگی رکھنی پئی سی۔

رام ناتھ دے آ جان تے تھانیدار نوں اپنی غلطی دا احساس
ہویا۔ اسنے کمل دے بیڈروم وچ پئی اک چادر چکی اتے خود ہی
کمل اپر اوڑ دتی۔

رام ناتھ سبھ کجھ چپ چاپ دیکھ رہیا سی۔ اس دیاں گیان
اندریاں جیویں سن ہو گئیاں سن۔ جیویں اوہناں دا دماغ نالوں
رابطہ ٹٹ گیا سی۔ اسے لئی انے بھیانک منظر نوں اوہ آسانی
نال دیکھ رہیا سی۔ کوئی پرتیکرم نہیں سی ہو رہیا۔ رام ناتھ نوں
اپنے اس ورتارے دا احساس وی ہو رہیا سی پر پتہ نہیں پھیر
وی کیوں اوہ پتھر دا بت بنیا کھڑا سی۔

پولیس ملازم دوشیاں ولوں چھڈے ثبوت اکٹھے کرن دا جتن
کر رہے سن۔ کوئی انگلاں دے نشان لبھ رہیا سی۔ کوئی ہتھیاراں
دی کھوج کر رہیا سی۔ اک ٹیم گتیاں دی مدد نال دوشیاں دا پچھا
کرن دا جتن کر ہی سی۔

”بوا ماڑا ہویا وکیل صاحب!“ ہتھلے کم نوں سہانک دے
حوالے کر کے مکھ افسر نے رام ناتھ کول آ کے ہمدردی جتائی۔
”ایہہ کس طرحاں ہویا ہے؟“ ایہہ پہلی وار سی جدوں رام
ناتھ دے گلے وچوں کجھ شبد اتے اکھاں وچوں کجھ اتھرو نکلے
سن۔

”سانوں ایہہ کالے کچھیاں والے گروہ دی کیتی واردات لگدی ہے۔ انہیں دنیں اوہ اس علاقے وچ سرگرم ہن۔ طریقہ واردات اوہو ہے۔ تہانوں کسے تے شک ہے تاں دسو؟“
ہمدردی جتاؤن دا فرض نبھاء کے مکھ افسر اصل مدعے تے آیا۔

واردات بھیانک سی۔ اک قتل ہویا سی۔ دو بندیاں دے گمبھیر چوٹاں لگیاں سن۔ لڑکی دی عزت لٹی گئی سی۔ لٹے سامان دی لسٹ بہت لمبی سی۔ ملزماں بارے کوئی سراغ نہیں سی لبھ رہیا۔ بلانڈ کیس سی۔ مقدمہ درج کرن وچ مکھ افسر نوں دقت پیش آونی سی۔ صحافی الاں وانگ منڈرا رہے سن۔ افسر الگ کن کھا رہے سن۔ وزیر اعظم تک نوں سوچنا جانی سی۔

لاش دا پوسٹ مارٹم کراؤنا سی۔ مزروباں دیاں سٹاں بارے ڈاکٹراں توں رپورٹاں حاصل کرنیاں سن۔ کڑی جے ہوش وچ ہوئی اسدا بیان قلم بند کرنا سی۔ اگے کم ہی کم سن۔ تہانیدار کول بُہتیاں ہمدردیاں جتاؤن دا وقت نہیں سی۔

”میرے بھین بھنوئیے توں پچھنا سی، اوہو کجھ دس سکدے ہن۔“

رام ناتھ نوں پنکج ہوراں اپر پکا شک سی۔ پر بھین بھنوئیے دی رائے بناں اوہ کسے دا ناں نہیں سی لے سکدا۔

”اوہ ہسپتال وچ پئے ہن۔ سٹاں کافی ہن۔ ڈاکٹر نے بے ہوشی دا ٹیکا لا دتا ہوئے گا۔ سانوں حالے کجھ سماں معائنہ کرن تے لگے گا۔ تسین ہسپتال جا کے اوہناں نال رائے کر لو۔ جس طرحاں کہوگے پرچہ درج کر لواں گے۔“

ویسے تھانیدار دی مڈھلی تفتیش توں واردات کالے کچھیاں
 والے گروہ ولوں کیتی پائی گئی سی۔ دوشیاں اپر ڈکیتی اتے
 ڈکیتی دوران ہوئے قتل دی دفعہ لگنی سی۔
 رام ناتھ قانون جاندا سی۔ اس لئی تھانیدار نے درج ہون
 والے پرچے دا مضمون اتے لگدیاں دھاراواں ول اشارہ کر دتا
 سی۔ اگے اوہ خود سیانا سی۔
 خاندان دے جیاں نوں ملے بناں رام ناتھ کجھ نہیں سی آکھ
 سکدا۔

ویسے وی مقدمے نالوں ودھ ضروری زخمیاں دی سانہج
 سنبھال سی۔ اتھے سنگیتا دے کرن والا کجھ نہیں سی۔
 سنگیتا اتے اک گوانڈھی نوں نال لے کے رام ناتھ ہسپتال
 لئی روانہ ہو گیا۔
 رستے وچ گوانڈھی رام ناتھ نوں ہوئی واردات دا ویروا دین
 لگا۔

اوہ اتے وید سویرے چار وجے سیر کرن جایا کردے سن۔
 جے وید پہلاں جاگ پئے اوہ جے نرائن دی بیل کھڑکا دیندا سی۔
 نہیں تاں جے نرائن وید نوں اٹھا لیندا سی۔
 اج سویرے جدوں ساڈھے چار وجے تک وید دی اُگھ سُگھ
 نہ نکلی تاں نیم انوسار اس نے وید دی بیل کھڑکائی۔ جدوں بیل
 نہ کھڑکی، اسنوں حیرانی ہوئی۔ بجلی ہے سی۔ پھیر بیل کیوں
 نہیں کھڑکی؟ سوچیا خراب ہو گئی ہووے گی۔
 رات دس وجے تک اوہ اکٹھے سن۔ وید دے باہر جان دی
 کوئی سنبھالنا نہیں سی۔ گیٹ دے بوڑے ول نظر ماری تاں لگا،

جیویں گیٹ کھلا پیا سی۔ گیٹ کھول کے اوہ اندر چلا گیا۔ ہو سکدا بے وید باتھروم وچ ہووے۔ اسے لئی جواب نہ دے رہیا ہووے۔ چار قدم اگے جا کے جے نرائن نوں خون دے دھبے نظر آئے۔ اڈا واقعہ ہو گیا سی، ایہہ پھیر وی جے نرائن دے ذہن وچ نہیں سی آیا۔ جدوں اگانہ پورچ وچ خون ہی خون نظر آیا تاں اسنوں کانبا چھڑ گیا۔ اوہ اوہنیں پیریں واپس مڑ آیا۔ گلی وچ کھڑ کے شور مچایا۔

گوانڈھ وچ بھگدڑ پے گئی۔

سو نمبر تے پولیس کنٹرول روم نوں فون کیتا۔

ادھا گھنٹہ بیت جان تے وی جدوں پولیس دا سپاہی تک موقعے تے نہ پجا تاں کجھ گوانڈھی بھج کے تھانے گئے۔ سوپر دا سماں سی۔ سنتری اتے منشی توں سوا تھانے کوئی نہیں سی۔ کوئی جنگل پانی گیا سی، کوئی دانتن کرلا کر رہیا سی۔ بھاجڑ گانڈھیاں نوں پئی سی پولیس نوں نہیں۔ کواٹراں وچ جا جا مسماں سپاہی کھڑے کیتے۔ فون کر کر تھانیدار بلائے۔ چار پولیس والیاں نوں اکٹھے ہوندیاں نوں گھنٹہ لگ گیا۔

دو گھنٹیاں بعد پولیس موقعے تے پچی۔ ڈردا گوانڈھی کوئی اندر نہیں سی وڑیا۔ پولیس دے نال اوہ کوٹھی اندر گئے۔ کمل دا سریر ٹھنڈا ہویا پیا سی۔ باقی تنے بے ہوش سن۔ کمل دے وجود وچوں بہت خون وہ چکا سی۔ واردات پتہ نہیں کس وقت ہوئی سی۔ جے پولیس ویلے سر پچ جاندی، شاید اوہ بچ جاندا۔

پولیس نے اپنی ایمبولینس بلائی۔ مزروباں نوں ہسپتال پہنچایا۔ چار گوانڈھی دیکھ بھال لئی نال گئے۔

جے نرائن نے موہن لال دے گھر فون کیتا۔ پتہ لگا منڈے
بابر گئے ہوئے سن۔

پریوار دے سارے جی پھٹڑ ہو گئے سن۔ بہت سارے اہم
فیصلے کرنے سن۔ پرچہ کٹواؤنا سی۔ زخمیاں نوں کس ہسپتال
وچ داخل کروایا جائے؟ ایہہ سوچنا سی۔ ایہہ فیصلے گھر دے
کسے ممبر دوارا کیتے جانے سن۔

قدرتی جے نرائن نوں رام ناتھ دے ناں پتے والا کارڈ لبھ
گیا۔ اسنے جھٹ رام ناتھ نوں فون کھڑکا دتا۔

ویسے موہن لال دا منیجر آیا سی۔ مایہ دیوی نال آئی سی۔
اوہ تھانیدار نوں مل گیا سی۔ شاید چاہ پانی دے گیا سی۔

مایہ دیوی توں ایہہ منظر دیکھیا نہیں سی گیا۔ اس نوں کھوہ
پین لگی سی۔ گانڈھیاں نے فوراً اسنوں گھر موڑ دتا۔

چنگا سی رام ناتھ آ گیا سی۔ اوہ وکیل سی۔ اسنے سبھ
سنبھال لینا سی۔

3

ماہی نگر دے کجھ ہسپتال آدھونک ڈاکٹری سہولتاں کارن
اتری بھارت دے چُنے ہسپتالاں وچوں گنے جاندے سن۔ ایہناں
ہسپتالاں وچ دوستاں اتے رشتے داراں دی خبر لین رام ناتھ کئی
وار ماہی نگر آیا سی۔

اتھوں دے سول ہسپتال آؤن دا ایہہ اسدا پہلا موقع سی۔
قانون، سرکاری ڈاکٹراں دی رائے نوں، پرائیویٹ ڈاکٹراں
نالوں ودھ ترجیح دیندا سی۔ منطق ایہہ سی کہ سرکاری ملازم
جھوٹھ نہیں بولدے۔ اسے مجبوری وس لڑائی جھگڑیاں جاں
حادثیاں وچ زخمی ہوئے لوکاں نوں سرکاری ہسپتالاں وچ داخل
ہونا پیندا سی۔ سرکاری ڈاکٹر، پھٹڑ دیاں سٹاں دا معائنہ کردے
سن۔ لگیاں سٹاں دی رپورٹ تیار کرکے پولیس نوں دیندے سن۔
پولیس اس رپورٹ دے سر تے مقدمے دا مُونہہ متھا گھڑدی
سی۔

قانون دی اسے لوڑ دا ڈھٹ بھرن لئی وید ہوراں نوں سول
ہسپتال داخل کرایا گیا سی۔

رام ناتھ نوں جنی اُتسکنا اپنے ساک سکیریاں دی صحت
دی جانکاری لین دی سی اونی کابل اسنوں مریضاں نوں سول
ہسپتال وچوں کڈھ لجان دی سی۔

ہسپتال دے عام وارڈاں دے کھلن دا سمان سویرے اٹھ وجے
 دا سی۔ ایمرجنسی وارڈ چووی گھنٹے کھلا رہندا سی۔ وید ہوراں
 نوں ست وجے دے قریب ہسپتال لیاندا گیا سی۔ سمان جے اٹھ
 وجے دے بعد دا وی ہوندا تاں وی اجیہے مریضاں نوں پہلاں
 ایمرجنسی وارڈ وچ ہی داخل کروایا جانا سی۔ ایمرجنسی ڈیوٹی
 تے تعینات ڈاکٹراں نے اوہناں دیاں سٹاں دا معائنہ کرنا سی۔
 رپورٹ تیار کرنی سی۔ پھیر متعلقہ وارڈاں وچ علاج لئی بھیجنا
 سی۔

سول ہسپتال دے کم کاج دا تجربہ ہون کارن رام ناتھ نے
 ڈرائیور نوں اشارہ کیتا۔ اوہ گڈی سدھی ایمرجنسی وارڈ آگے لا
 دیوے۔

وید ہوراں دے کجھ پڑوسی ایمرجنسی وارڈ دے باہر
 کھڑے سن۔ اوہناں وچوں اک رام ناتھ نوں جان دا سی۔ دوجے
 گانڈھیاں نوں نال لے کے اوہ رام ناتھ ول دوڑیا۔
 اکھ جھپکدے ہی رام ناتھ اتے سنگیتا نوں پڑوسیاں نے
 گھیر لیا۔

”کیہ حال ہے میرے بھین بھنویے دا؟ نیہا دا؟“ اتھے وی
 کوئی بھانا نہ ورت گیا ہووے؟ توکھلا دور کرن لئی رام ناتھ نے
 سبھ توں پہلاں ایہو سوال پچھیا۔

”سبھ ٹھیک ہن۔ بہتی فکر والی گل نہیں ہے۔“ اک پڑوسی
 نے ڈھارس بنھائی۔

”بھین جی نوں کسے ہور ہسپتال وچ لجانا چاہیدا ہے۔ اس
 دے سر وچ سٹ ہے۔ دماغ دیاں بیماریاں دا ماہر ڈاکٹر اس

ہسپتال وچ بے نہیں۔” اک پڑوسن نے، جیہڑی بن تک نیلم کول بیٹھی رہی سی صورتحال صاف کیتی۔

”کدھر نیں سارے؟“

”نیہا ٹھیک ہے۔ اسنوں زنانہ وارڈ وچ بھیج دتا ہے۔ وید دیاں لتاں باباں تے سٹاں ہن۔ اس نوں ہڈیاں والے وارڈ وچ بھیج دتا گیا ہے۔ بھین جی ادھر ہن۔“

پڑوسن نے ایمرجنسی وارڈ دے بند دروازے ول اشارہ کرکے، اس اندر نیلم دے پئے ہون بارے دسیا۔

”ٹھہرو بابو جی۔ تسیں کون ہو؟“ دروازہ کھول کے اندر وڑدے رام ناتھ نوں، کدھروں اچانک آ ٹپکے ہسپتال دے سیوادر نے روکیا۔

”میں مریض دا بھرا ہاں۔ رام ناتھ ایڈووکیٹ۔“

”ایڈووکیٹ‘ شبد سن کے سیوادر دے طیور کجھ ڈھلے تاں پئے پر سڑی رسی وانگ اوہ ول چھٹن نوں تیار نہیں سی۔“
”ہناں اجازت اندر جانا منع ہے۔ تسیں پہلاں ڈاکٹر صاحب نوں ملو۔“

سیوادر نے ’ملو‘ شبد تے زیادہ زور دیندیاں رام ناتھ نوں ڈاکٹر نوں ملن دی صلاح دتی۔

رام ناتھ سیوادر دا اشارہ سمجھ گیا۔ اوہ فوجداری وکیل سی۔ اپنے سائلاں دے ہتاں دی راکھی کرن لئی اسنوں اپنے شہر دے سول ہسپتال جانا پیندا سی۔ ڈاکٹراں نوں ’مل‘ کے مرضی دی انجری رپورٹ تیار کروائی جا سکدی سی۔ رام ناتھ اوہو کرن جاندا سی۔ جے اوہ دوشیاں دا وکیل ہوندا تاں سٹاں دی گنتی اتے

اوہناں دی گمبھیرتا گھٹوا لیندا۔ جے مدعی دا وکیل ہوندا تاں ثبوتیاں ہڈیاں نوں ٹٹیاں بنوا لیندا۔ سوٹیاں نال وجیاں سٹاں نوں گنڈاسیاں نال ماریاں لکھا لیندا۔ اسے مقصد دا اشارہ سیوادر رام ناتھ نوں کر رہیا سی۔

”مِلداں ڈاکٹر نوں وی۔ پہلاں مریض نوں مل لواں۔“

پچھے کھڑی سنگیتا دی بانہہ پھڑ کے رام ناتھ نے اسنوں نال رلا لیا۔ بناں سیوادر دی پرواہ کرے، اسنے دروازہ کھولیا اتے اوہ کمرے اندر وڑ گئے۔

کمرے وچ قریب چار فٹ اچا، آدمی دے قد جنا لمبا تخت پوش نما اک میز پیا سی۔ میز اپر گھسی پٹی اک پلاسٹک دی چادر وچھی ہوئی سی۔ اس اپر خون دے نویں پرانے سینکڑے دھبے سن۔ اس میز اپر پئی نیلم تڑپ رہی سی۔

نیلم دے سر اپر پٹی بجھی ہوئی سی۔ پٹی ہیٹھ رکھی روں وچوں خون سم سم پٹی تک آ چکا سی۔ اسدی ٹھوڈی، گردن اتے کناں کول خون جمیا ہویا سی۔ اسدے سارے کپڑے خون نال لتھ پتھ سن۔ سر دی سٹ کارن اسدا سارا سریر کمب رہیا سی۔ اک ادھ منٹ دے وقفے بعد اس نوں مرگی دے دورے ورگا دورہ پیندا سی۔ اسدے مُونہہ وچوں جھگ نکلن لگدی سی، اسدے ہتھ پیر مُڑ جاندے سن اتے اکھاں باہر نوں نکل اُوندیاں سن۔ اک وڈے

جگرے والی پڑوسن اسدے تڑپدے سریر نوں قابو کرن دا جتن کر رہی سی۔

”میں نیلم دا بھرا ہاں۔ کیہ کہندے نے ڈاکٹر؟“ اپنی جان پہچان کرا کے رام ناتھ نے پڑوسن توں نیلم دا حال پچھیا۔

سنگیتا نیلم نوں سنبھال لگی۔

سنگیتا دی حاضری تے کجھ راحت محسوس کردی پڑوسن رام ناتھ دے کن کول مُونہ کر کے کہن لگی:

”کسے نے کجھ نہیں کیتا۔ اک جماندار جیہا آیا سی۔ وال کٹ کے، خون پونجھ کے پٹی کر گیا۔ کہندا پہلاں ڈاکٹر سٹاں دی گنتی اتے منتی کرے گا۔ پھیر علاج شروع ہوؤ۔ بھائی کجھ کرو۔ اتھے ایہہ مر جو وچاری۔“

شاید باہر ڈاکٹر نوں سیوادر نے وکیل دے آؤن دی سوچنا دے دتی سی۔ اپنا ’فسٹ ایڈ‘ والا بکسا لے کے ڈاکٹر اتھے آ دھمکیا۔

سر تے لپیٹی پٹی کھولدا اوہ رام ناتھ نوں مریض دی حالت بارے دسن لگا:

”ایہناں دے سر وچ سٹ ہے۔ زخم گہرا ہے۔ میں کیس ریفر کر دیندا ہاں۔ تسیں کسے چنگے ہسپتال وچ لے جاؤ۔“

”ہُن تک تسیں اسنوں اتھے کیہ دوائی بوٹی دتی ہے؟“ رام ناتھ نے گھڑی ول ویکھدیاں ڈاکٹر کولوں پچھیا۔

گھڑی تے نوں وچ چکے سن۔ گھڑی ول دیکھ کے اوہ ڈاکٹر نوں احساس کراؤنا چاہندا سی کہ دو گھنٹے دا قیمتی سماں لنگھ جان اپر وی اوہناں کجھ نہیں کیتا۔

”مڈھلی مدد دتی جا چکی ہے۔ ریل ہیٹھ آ کے اک قلی دی بانہ کٹی گئی۔ اسنوں سنبھال دے کجھ دیر لگ گئی۔ کوئی گل

نہیں۔ تسیں مریض نوں لجانا چاہندے ہو لے جاؤ۔ لکھا پڑھی کر
لوں گے۔ تسیں وکیل ہو۔ مینوں تہاڈے نال ہمدردی ہے۔”

رام ناتھ سمجھ رہیا سی۔ ہمدردی نہ اسنوں وکیل نال سی نہ
مریض نال۔ ہمدردی اس نوں اپنی نوکری نال سی۔ اس نے
زندگی موت دی لڑائی لڑدے مریض نوں پورے دو گھنٹے توں
رب دے رحمہ کر مو تے چھڈ رکھیا سی۔ رام ناتھ دے آؤن تے
اس نوں اپنی غلطی دا احساس ہویا سی۔ اوہ اک وکیل نال الجھن
توں ڈردا مٹھیاں گلاس نال اسنوں بھرما رہیا سی۔

رام ناتھ صبر دا گھٹ پین توں سوا کجھ نہیں سی کر سکا۔
”کریا کر کے ایہناں نوں دیانند ہسپتال پجن تک دی ڈاکٹری
مدد دے دیو۔ باقی دیکھی جائے گی۔“

بھرے گلے نال رام ناتھ نے ڈاکٹر اگے ترلا لیا۔
رام ناتھ دے غصے نوں ٹھنڈا کرن لئی ڈاکٹر سرنجاں وچ
دوائی بھرن لگا۔

سنگیتا نوں نیلم کول چھڈ کے رام ناتھ دوجے مریضوں ول
دوڑیا۔

بڈیاں دے وارڈ توں پہلاں زنانہ وارڈ پیندا سی۔ اوہ ادھر
نوں ہو گیا۔

زنانہ وارڈ بھاں بھاں کر رہیا سی۔ وارڈ دے ویہ بستریاں
وچوں اٹھاراں خالی پئے سن۔ اک بسترے اپر نیہا پئی سی اتے
دوسرے اپر کوئی بہارن۔ بہارن دی دیکھ بھال لئی اک بھٹیا بیٹھا
سی جس نے بیڑی سلگائی ہوئی سی۔ دھوئیں دی کڑتن نے
اوبناں دا سواگت کیتا۔

نیہا دے بسترے کول پئے سٹول اپر نیہا دی سہیلی پلوی
 بیٹھی سی۔ دو تن بندیاں نوں نیہا ول ودھدے دیکھ کے اوہ سمجھ
 گئی اوہ نیہا دے واقف سن۔ اوہ اٹھ کے کھڑو گئی۔
 ”کیہ حال اے نیہا بیٹی دا؟“

گھٹو گھٹو ویلے وچ ودھو ودھ جانکاری لین دی نیّت نال
 اک پاسے رام ناتھ نے نیہا دی سہیلی توں پچھیا اتے دوجے
 پاسے نیہا دے ننگے چہرے توں حالات بھانپن لگا۔
 چہرے توں علاوہ نیہا دا سارا سریر اک ہرے رنگ دی
 چادر نال ڈھکیا ہویا سی۔ بے ہوشی دے ٹیکے کارن سریر
 بھاویں ستھل سی، پر چہرے دے باو بھاو توں اسدی پیڑ دا
 اندازہ لگ رہیا سی۔ اسدے متھے تے غصے اتے نفرت دی
 جھلک سی۔ دوہاں گلہاں اپر دیندیاں دے نشان سن، جیہناں
 وچوں خون سم رہیا سی۔ گردن اتے ٹھوڈی اپرلے نہوندرن دے
 نشانن وچوں وی لال بھاہ مار رہی سی۔ اکھاں بہہ چکے ہنجواں
 کارن سجیاں ہوئیاں سن۔ نک وگے پانی کارن ڈب کھڑبا ہویا پیا
 سی۔ کناں وچوں والیاں دھوہ کے کھچیاں گئیاں سن۔ اسے کارن
 کناں دیاں گلیاں اچڑیاں ہوئیاں سن۔

”انکل خطرے والی کوئی گل نہیں۔ بے ہوشی دا ٹیکا لگیا
 ہویا ہے۔ پر ڈاکٹر کوئی نہیں آئی۔ نیہا دے پیٹ اتے ... وچ درد
 ہے۔ خون سم رہیا ہے۔ سارے کپڑے خراب ہوئے پئے ہن۔ میں
 گھروں اپنا سوٹ منگوا یا سی۔ نرس کپڑے بدلن نہیں دیندی۔
 کہندی ہے ڈاکٹر نے ایہہ کپڑے قبضے وچ لینے ہن۔ زخماں اپر
 پٹی نہیں کیتی، کہندی پہلاں ڈاکٹر دیکھ لے۔“

پلوی نوں جِنا کو پتہ سی اونا کُو اسنے صاف اتے اشارے
نال سمجھا دتا۔

رام ناتھ سبھ کجھ سمجھ گیا۔ نیہا نال بلاتکار ہویا سی۔ اسنے
کجھ کے متھے تے ہتھ ماریا۔
”بولدی چالدى تاں ہے؟“

”ہاں ٹھیک ہے۔ میں گھنٹے توں اتھے بیٹھی ہاں۔ پہلاں اوہ
کدے کدے بڑاؤن لگدی سی۔ کھندی سی اوہناں نے کمل نوں مار
دتا۔ میری عزت بچاؤندا اوہ شہید ہو گیا۔ میری عزت لٹی گئی۔
میںوں زہر دے کے مار دیو!“

”کس نے کیتا ایہ سبھ کجھ؟ کجھ دسدى سی؟“
”نہیں! میں پچھیا سی۔ کجھ نہیں دسیا۔ شاید اس نوں اوہناں
بارے پتہ نہیں۔“

”لیڈی ڈاکٹر کیوں نہیں آئی؟“
”اتھے اک بابو جیہا پھر دا سی۔ کھندا سی اوہ سائیکل سٹینڈ
دا ٹھیکے دار ہے۔ کھندا سی ڈاکٹر دس وجے راؤنڈ تے آئے گی۔
کھندا سی پہلاں بلاؤنی ہے تاں دسو؟ پچھدا سی کوئی نیہا دا
وارث نہیں؟ آیا ہے تاں ملاؤ۔ اس لڑکی دی کھندا رپورٹ بنی
ہے۔ کس طرحاں بناؤنی ہے؟ میں آکھ دتا سی، جدوں کوئی آیا
بھیج دیاں گی۔ بھرا جی اس بندے نوں مل کے ڈاکٹر نوں بلاؤ۔
متھا ڈمھو بھیڑی ڈاکٹر نی دا۔ پھل ورگی کڑی مرجھائی پئی
ہے۔“

اک پڑوسن نے جیہڑی کجھ دیر پہلاں نیہا کولوں اٹھ کے
گئی سی ڈاکٹر دی غیر حاضری دا کارن دسیا۔

”انکل میں نرس نوں پچھیا سی کہ ڈاکٹر کیوں نہیں آؤندی۔ اوہ کہندی ڈاکٹر کسے منتری دی نونہ ہے۔ اسنوں کسے دا ڈر نہیں۔ جدوں دل کیتا آئے گی۔ پلیر کجھ کرو۔ میری سہیلی مر جائے گی۔“

اکھاں وچ ہنجو بھر کے پلوی نے اپنا تجربہ رام ناتھ نال سانجھا کیتا۔

”اسے لئی وارڈ خالی پیا ہے،“ من ہی من سوچدے رام ناتھ نوں سمجھ نہیں سی آ رہی اوہ ڈاکٹر نوں کس طرحاں ڈیوٹی تے حاضر کرائے؟ حالات اجیہے سن کہ کسے دی شکایت نہیں سی کیتی جا سکدی، کسے نال لڑیا نہیں سی جا سکدا۔ قانون دے اصل مقصد دا مذاق اڈایا جا رہیا سی۔ قانون دے ناں تے مریض نوں ڈاکٹری مدد توں وانجھا رکھیا جا رہیا سی۔

مریض دے زخم سڑدے جا رہے سن، خون وہ رہیا سی، کپڑے گندے سن، زخماں وچ مٹی گھٹا پے جان کارن ’انفیکشن‘ دا ڈر سی۔ انجری رپورٹ دے بہانے مریض نوں موت دے مُونہ ول دھکیا جا رہیا سی۔

رام ناتھ نے آلے دوالے دا جائزا لیا۔ نزدیکی رشتے داراں وچوں کوئی اس نوں نظر نہیں سی آ رہیا۔ فون اوہ بہت تھائیں کروا چکا سی۔ کوئی آئے اتے رام ناتھ دی ذمہ واری ونڈائے۔ اوہ اپنے آپ نوں اکلا محسوس کر رہیا سی۔

رام ناتھ دے آ جان نال پڑوسی اپنے آپ نوں بہار مکت سمجھن لگ پئے۔ اک اک کر کے اوہ گھر نوں مڑن لگے۔ کسے

نے دفتر جانا سی، کسے دے بجے سکولوں لیٹ ہو رہے سن۔
کسے نے دُکان کھولنی سی، کسے نے بس چڑھنا سی۔

رام ناتھ نوں نیہا دی اصلی حالت دا پورا جائزا نہیں سی ہو
رہیا۔ مامے بھانجی والی اکھاں دی شرم دی کوئی اہمیت نہیں
سی رہ گئی۔ سارے سماجک رشتے چھکے تنگ کے رام ناتھ
نے نیہا دے سریر تے پئی چادر اپر چکنی شروع کیتی۔ اوہ
کڑی دے سریر دی حالت اکھیں دیکھنا چاہندا سی۔

نیہا دے سارے کپڑے لیرو لیرو اتے خون نال لتھ پتھ سن۔
باباں، ہک اتے ڈھڈ اپر نیہا اتے بلاتکاری وچکار ہوئی جدوجہد
دے نشان سن۔ ایہو حال پٹاں اتے لتاں دا سی۔

رام ناتھ نے اک اک انگ ہلا کے، ٹوہ کے دیکھیا۔ شکر سی
سبھ انگ ٹبوتے سن۔

نیہا نوں جسمانی نالوں نفسیاتی نقصان ودھ ہویا سی۔ کجھ
کو راحت محسوس کرکے رام ناتھ نوں وید دی فکر کھان لگی۔
”میں کرداں کوئی انتظام، بس پنجاں منٹاں وچ میں آیا“
پلوی دے سر تے ہتھ رکھ کے اس نوں وشواس دواؤندا رام ناتھ
ہڈیاں دے وارڈ ول ہو لیا۔

سٹاں وجیاں نوں پنج چھ گھنٹے ہو گئے سن۔ مریضیاں نوں
حالے تک ڈاکٹراں نے چھوہیا تک نہیں سی۔ ڈاکٹراں دی ایہہ
انگہلی مریضیاں لئی ملزماں نالوں ودھ گھاتک سدھ ہو رہی سی۔
پر رام ناتھ کس نال ٹکر مارے؟

اک منٹ لئی اسدے ذہن وچ سائیکل سٹینڈ دے ٹھیکے دار دا
نان گھمیا۔ رام ناتھ اسدے مہاندھے دی کلپنا کرن لگا۔ کوئی

موٹے ڈھڈ والا، کھرہڑی داڑھی والا، کالا کلوٹا جیہا۔ کڑتے پجامے اتے موڈھے تے رکھے پرنے والا۔ سول ہسپتالاں وچ ملدے عام ٹاؤٹاں ورگا اوہ ٹاؤٹ ہوئے گا۔ نیہا والا کیس اسنوں عام بلاتکار ورگا کیس لگا ہوئے گا۔ دلال ڈاکٹر دی فیس دا جگاڑ کرن وچ رجھا ہوئے گا۔

پر ایہہ مقدمہ اپنی قسم دا سی۔ اصل معاملہ چوری ڈکیتی دا سی۔ اجیہے کیساں وچ اکثر ملزم پولیس دے ہتھ نہیں آوندے۔ آؤن تاں سال چھ مہینے پچھوں آوندے ہن۔ ادوں تک انی دیر ہو چکی ہوندى ہے کہ سارے ثبوت مٹ چکے ہوندے ہن۔ قانون ملزماں دی پٹھ پلوسدا ہے۔ شک دا فائدہ دے کے بری کر دیندا ہے۔

اس کیس دا ایہو حشر ہون والا سی۔ رام ناتھ نوں ہنے سینکڑے کمزوریاں نظر آ رہیاں سن۔ تھوڑی دیر بعد پولیس نے بھا دی مچا دینی سی۔ پرچہ کٹواؤ۔ قانون کہندا سی، پرچے وچ ہوئی واردات دی ہر بریکی درج کراؤ۔ دوشیاں دے ناں، پتے، حلیے۔ کس دوشی کول کیہڑا ہتھیار سی، اس ہتھیار نال اس نے کس کس بندے دے کتھے کتھے سٹ ماری۔ ایہہ سبھ سپیشٹ دسیا جاوے۔ کدھرے کوتاہی رہ گئی تان کہانی نوں شکی گنیا جانا سی۔ شک دا فائدہ دوشیاں نوں ملنا سی۔

گھٹنا والی تھان تے موجود چار بندیاں وچوں اک سدا دی نیند سوں چکا سی۔ باقی دے تنان نوں اپنی ہوش نہیں سی۔ دوشیاں دی گنتی، حلیہ اتے گھٹناکرم دا ویروا کون دیوے گا؟

ایہہ واردات سادھارن بندیاں ولوں نہیں سی کیتی گئی۔
 دوشی عادی مجرم جاپدے سن۔ اوہ قانونی نکتیاں توں جانو ہون
 گے۔ اوہ ہتھان اپر دستانے چڑھا کے، مُونہ سر ڈھک کے اتے
 پنڈے اپر عطر چھڑک کے آئے ہون گے۔ اوہناں نے وید ہوراں
 نوں ستیاں نوں نپ لیا ہووے گا۔ کیہ ہو رہیا ہے؟ ایہہ سمجھن دا
 کسے نوں موقع ہی نہیں ملیا ہونا۔ گھر دے کسے ممبر توں
 دوشیاں دی پہچان نہیں ہونی۔ شک دا لالہ پھیر دوشیاں نوں
 ملے گا۔

پھیر ڈاکٹراں دا گھر کیوں بھریا جاوے؟
 اس مسئلے تے وچار کردے رام ناتھ نوں پتہ نہیں سی لگا
 کدوں اوہ ہڈیاں دے وارڈ پج گیا۔
 ہڈیاں والا وارڈ خالی پیا سی، اتھے اک وی مریض نہیں
 سی۔

وید نوں وارڈ وچ نہ دیکھ کے رام ناتھ دے دل دی دھڑکن
 تیز ہو گئی۔ شاید وید چل وسیا سی۔
 “وید جی نوں ملنا ہے؟ آؤ میرے نال۔ اوہ ایکسرے وبھاگ
 وچ ہن۔”

ایہہ بابو جے نرائن اتے رام ناتھ دوہاں لئی اوپرا سی۔ نہ
 اوہ وید دا پڑوسی سی نہ رشتے دار۔
 “کیہ حال ہے وید جی دا؟” رام ناتھ دا اوہو اتسکتا بھریا
 سوال اس وار اس اجنبی بابو نوں سی۔
 “خطرے توں پوری طرحاں باہر نے۔ لتاں باہاں ٹٹیاں نے۔
 ایکسرے ہونے نیں،”

بابو دے مونہوں اینی گل سن کے رام ناتھ دے ساء وچ ساء آیا۔

”تسیں؟“ جے نرائن نے بابو توں اسدی پہچان پچھی۔
”میں ٹھیکے دار ہاں۔ سوہن لال میرا ناں ہے۔“ سونے دیاں
تن مندیریاں والے سجے ہتھ نوں پک تے رکھ کے بابو نے اپنا
ناں اتے کتا دسیا۔

جے نرائن اتے رام ناتھ باقی دا قصہ آپے سمجھ گئے۔
”ایہ وارڈ خالی کیوں پیا ہے؟“ ٹائم پاس کرن لئی رستے
وچ جے نرائن نے ٹھیکے دار توں پچھیا۔

”اس وارڈ دے ڈاکٹر دی ترقی ہو گئی ہے۔ اس ہسپتال دا
ایہ سبھ توں اہم وارڈ ہے۔ لڑائی جھگڑے وچ ہڈ تڑا کے لوک
اسے وارڈ وچ آوندے ہن۔ ڈاکٹر دوہاں پاسیاں توں پیسے
جھاڑدے ہن۔ کئی ڈاکٹر اتھے آؤن لئی بھیج نٹھ کر رہے ہن۔ اک
جاندا ہے اپنے آرڈر کروا لیندا ہے۔ دوجا اس توں وڈا بریف
کیس لے جاندا ہے۔ اوہ پہلے آرڈر کینسل کروا کے اپنے آرڈر
کروا لیندا ہے۔ دو مہینے وچ پنج بدلیاں ہو گئیاں۔ اسے چکر
کارن تھان خالی پئی ہے۔ بناں ڈاکٹر توں مریضاں نے اتھے آ
کے کیہ کرنا ہے؟“

”پھیر ساڈے مریض دا علاج کون کرے گا؟“
”کسے نے نہیں۔ ایکسرے کراؤ۔ من مرضی دی رپورٹ لؤ۔
پھیر جیہڑے مرضی چنگے ہسپتال وچ چلے جاؤ۔“
ہسپتال دی صورتحال توں جانو کرواؤندا ٹھیکے دار اوہناں
نوں ایکسرے وبھاگ کول لے آیا۔

ایکسرے وبھاگ اگے مریضاں دی بھیز لگی ہوئی سی۔
اک اٹھ سال دی کڑی دی سائیکل سکھدیاں لت ٹٹ گئی۔ اوہ
درد نال کراہ رہی سی۔ اسدے ماں باپ اسنوں چپ کراؤن دا جتن
کر رہے سن۔

فیکٹری دی اساری چلدے ویلے پیڑ ہل جان کارن اک
مزدور زمین تے ڈگ پیا سی۔ اسدا موڈھا ٹٹ گیا سی۔ کجھ
مزدور نیٹا اس نوں ہسپتال لے کے آئے سن۔ رپورٹ لے کے
اوہناں نے مالک تے کلیم دا مقدمہ ٹھوکنا سی۔

سبھ توں پہلاں نمبر وید دا سی۔ اوہ آیا وی سبھ توں پہلاں
سی اتے اس دیاں سٹاں وی گمبھیر سن۔ اسدے نال اک حوالدار
کھڑا سی، جس نوں ہنے ہنے مریضاں دا معائنہ کراؤن لئی
ہسپتال بھیجا گیا سی۔

وید سٹریچر اپر بے ہوش پیا سی۔ کجھ بندے اسنوں گھیرا
پائی کھڑے سن۔ ایہہ کون سن اتے کیہ کر رہے سن؟ ایہناں
پرشناں دے اتر جانن لئی رام ناتھ تیزی نال وید ول ودھیا۔
اپنے جیجے سرداری لال نوں وید کول کھڑا دیکھ کے رام
ناتھ نے سکھ دا ساہ لیا۔ ہُن اوہ اک اتے اک گیاراں ہو گئے سن۔
سرداری لال نال اس دا دوست ڈاکٹر دیو وی سی۔ ڈاکٹر دیو
وید دا معائنہ کر رہیا سی۔

معائنہ مکمل کر کے ڈاکٹر رام ناتھ اتے سرداری لال نوں
اک پاسے لے گیا۔

وید دیاں دوہیں باہاں اتے دوہیں لتاں کئی کئی تھواں توں
ٹٹیاں ہوئیاں سن۔ اکلے پلستر نال کم نہیں سی چلنا۔ راڈ پاؤنے

پینے سن۔ جباڑے دی اک بڈی وی ٹٹی لگدی سی۔ اوہ بڈی دی صحیح حالت سکین بعد پتہ چلنی سی۔ جان نوں کوئی خطرہ نہیں سی پر فوری سنبھال ضروری سی۔

سرداری لال نوں ایکسرے والے ڈاکٹر دی غیر حاضری دا کارن پتہ لگ چکا سی۔ اس ڈاکٹر دی دیانند ہسپتال دے باہر اپنی ایکسرے کرن دی کلینک سی، جیہڑی اسنے اپنی پتتی دے ناں کھولی ہوئی سی۔ ہسپتال اوہ گھنٹے دو گھنٹے لئی آؤندا سی۔ باراں اک وجے دے قریب جدوں سارے مریض اکٹھے ہو جاندے سن اوہ اک دو ایکسرے کردا سی جس وچ فیس ملدی سی۔ باقیوں لئی اکو بہانہ سی، فلماں ختم ہن۔ روندے کرلاندے مریض واپس چلے جاندے سن۔

اج اوہ عدالت وچ شہادت دین گیا ہویا سی۔ پتہ نہیں کدوں شہادت ہووے اتے کدوں اوہ مڑے۔ کدے کدے شہادت شام دے چار وجے تک نہیں سی ہوندی۔ اجیہی صورت وچ پھر ماسسٹاں نوں مریضاں کولوں معافی منگنی پیندی سی۔

رام ناتھ نوں ڈاکٹر دے اس بہانے تے غصہ آیا۔ اوہ کورا جھوٹ بول رہیا سی۔ ڈاکٹر گیاراں ساڈھے گیاراں وجے عدالت آؤندے ہن۔ جج اوہناں نوں پہل دیندے سن۔ سارے کم روک کے اوہناں دی گواہی ہوندی ہے۔ مقصد ایہو ہے۔ مریض رلدے نہ رہن۔ ایہہ شہادت دے بہانے اپنی کلینک چلا رہیا سی۔

”ہُن کیہ کریئے؟ ڈاکٹر نوں اڈیکیئے جاں کدھرے ہور چلیئے؟ قانونی نظرئیے توں کیہ کرنا چاہیدا ہے؟“

سرداری لال نے ساری ذمہ واری رام ناتھ دے موڈھیاں اپر
سٹ دتی۔

”تسین مینوں دسو کیہ مسئلہ ہے؟ آکھو تاں ڈاکٹر نوں ہنے
بلا دیاں؟ میرے کول اسدے موبائل فون دا نمبر ہے۔“
مریض دے وارثاں نوں ششوپنچ وچ پیا دیکھ کے ٹھیکے
دار نے اپنا آلو سدھا کرن دا ایہہ ٹھیک موقع سمجھیا۔
”نالے تسین آکھدے ہو اوہ شہادت تے گئے نیں؟“
”او چھڈو! عدالت نوں بینتی کر دین گے۔ آکھ دین گے
ایمرجنسی کیس آ گیا۔“

جیب وچوں موبائل فون کڈھ کے ٹھیکے دار اوہناں دے
ہنگارے دا انتظار کرن لگا۔
”بلا پھیر! دیر کیوں کیتی ہے؟“ ڈاکٹر دیو نے ٹھیکے دار
دی ہاں وچ ہاں بھری۔
”پہلاں فیس طے کرو۔ کجھ اٹوانس دیو۔ پھیر ہی ڈاکٹر آئے
گا؟“

دسدے ہاں تینوں، اک منٹ رک۔” آکھ کے ڈاکٹر رام ناتھ
اتے سرداری لال نوں اک پاسے لے گیا۔
”اتھے جنی دیر ہوئے گی مریضاں دی جان نوں عنہ خطرہ
ودھدا جائے گا۔ میرے وچار وچ سانوں ایہناں نوں اتھوں فوراً
شفٹ کر دینا چاہیدا ہے۔ پر قانون کیہ کہندا ہے؟ ایہہ تسین
دیکھو۔“ ڈاکٹر دیو نے ڈاکٹری نظرئیے توں رائے دتی۔
”کیس دے سرے چڑھن دی کوئی آس نہیں۔ بھٹھ پئے قانون
اتے ملزم۔ سانوں مریضاں نوں بچاؤنا چاہیدا ہے۔“

ایہہ قانونی رائے سی۔

“پھیر ٹھیک ہے۔ چھٹی کراؤ اتے چلو۔ بہتا سوچن دا وقت نہیں ہے۔” ڈاکٹر دیو نے فوراً فیصلہ کر دتا۔

اسے دوران اک حوالدار ہتھیں کوٹھیوں سنیہا آ گیا۔ پولیس کپتان دو وار کوٹھی دا چکر لا چکا سی۔ کسے وزیر نے موقع دیکھن آؤنا سی۔ منتری دے پجن توں پہلاں پرچہ درج ہونا ضروری سی۔ صحافی اتے ٹی.وی. چینلاں دے کیمرامین کالھے پئے ہوئے سن۔ اوہناں اپنیاں رپورٹاں فائیل کرنیاں سن۔ منتری جی نے پریس کانفرنس بلائی سی۔ اوہناں نے تتھاں دی جانکاری دے کے کجھ اعلان کرنے سن۔ ایہہ سبھ کجھ پرچہ درج نہ ہون کارن رکیا ہویا سی۔ وکیل صاحب موقعے تے پجن اتے قانونی کارروائی مکمل ہون وچ پولیس دی مدد کرن۔

رام ناتھ پولیس دی مجبوری نوں سمجھ رہیا سی۔ صحافیاں جاں منتری دی اس نوں پرواہ نہیں سی۔ اس نوں فکر سی رل رہی کمل دی لاش دا۔ سسکار توں پہلاں اسدا پوسٹ مارٹم ہونا سی، پوسٹ مارٹم توں پہلاں پرچہ درج ہونا سی۔

پرچہ درج تاں ہونا سی، جے رام ناتھ نوں ملزماں بارے کجھ پتہ ہووے۔ رام ناتھ پرچے وچ لکھائے تاں کیہ؟

نیلم اتے وید دے ہوش وچ آؤن وچ کجھ دن لگنے سن۔ واردات بارے جانکاری کیول نیہا کولوں مل سگدی سی۔

بے ہوشی اُترنی شروع ہو گئی ہوئی سی۔ گھنٹے ادھے گھنٹے بعد اوہ بولن دے جوگ ہو سگدی سی۔

”تسین ہسپتال رہو۔ نیہا دی ملہم پٹی کروا کے گھر لے جاؤ۔ پولیس کاروائی مکمل کراؤ۔ پوسٹ مارٹم اتے سسکار دی تیاری کراؤ۔ اسیں دوہاں مریضاں نوں دیانند لے کے جاندے ہاں۔“ سرداری لال نوں ایہو اچت لگیا سی۔

”ٹھیک ہے۔“ آکھ کے رام ناتھ اپنے پجامے دی چور جیب ٹٹولن لگا۔ اس جیب وچ رام ناتھ نے روپے پائے سن۔

نیلیم اسدی بھین سی اتے وید بھنوٹیا۔ سرداری لال وی اسدا جیجا لگدا سی۔ سماجک قانون مطابق بیماری دا خرچہ چکن دی ذمہ واری رام ناتھ دی سی۔ اسے ذمہ واری نوں نبھاؤن لئی اوہ جیب وچوں پیسے کڈھ رہیا سی۔

”جیجا جی! تسین آہ پیسے رکھ لو۔ دوہاں دی اڈمشن کروا دینا۔ انے وچ منگت آ جائے گا۔ گھر جو سی، میں چک لیا یا۔“

جیب وچوں دس ہزار کڈھ کے سرداری لال نوں پھڑاؤندا رام ناتھ گناہ گاراں وانگ گھٹ پیسیاں دی صفائی دین لگا۔

”میں ہتھیرے پیسے لے کے آیا ہاں۔ فارمیٹی وچ نہ پے۔ موقع سنبھال۔ بعد وچ دیکھ لوں گے۔“

سرداری لال نے نوٹاں نال بھریا بیگ رام ناتھ نوں دکھایا اتے اسدے پیسے اس نوں موڑ دتے۔

زنانہ وارڈ تک اوہ اکٹھے آئے۔

اتھوں سرداری لال اتے ڈاکٹر ایمرجنسی وارڈ نوں مڑ

گئے۔ رام ناتھ زنانہ وارڈ ول ہو گیا۔

4

ایمرجنسی ڈیوٹی تے تعینات ڈاکٹر صورتحال دی سنجیدگی
نوں بھانپ چکا سی۔

دن دے گیاراں وج چکے سن۔ حالے تک مریضاں نوں
مڈھلی مدد تک نہیں سی دتی گئی۔

مریضاں دے وارث ہسپتال پجنے شروع ہو گئے سن۔
اوبناں وچوں اک وکیل سی اتے اک ڈاکٹر۔ اوہ ڈاکٹر اں دی
انگہلی تے کنتو پرنٹو کر رہے سن۔ کسے کول کوئی تسلی بخش
جواب نہیں سی۔

صحافی گیڑے مار رہے سن۔ کجھ مزروباں دیاں فوٹو اتار
کے لے گئے سن۔ باقی دے ڈاکٹر اں توں جاننا چاہندے سن کہ
مزروباں دی حالت کیہو جہی ہے؟ خطرے وچ ہن جاں خطرے
توں باہر؟

بھائی چارے دے ناطے پولیس والیاں نے ڈاکٹر اں نوں
سچیت کر دتا سی۔ صورتحال نازک ہوندی جا رہی سی۔ شہر وچ
اس واردات کارن غصہ اتے گھبراہٹ پھیل رہی سی۔ ہوم منسٹر
شہر دا دورہ کرن آ رہیا سی۔ اوہ مزروباں دا حال چال پچھن
ہسپتال وی آئے گا۔ ڈاکٹر اں نوں حالات انوسار ڈھل جانا چاہیدا
سی۔

اپنا فرض سمجھ کے ایمرجنسی ڈاکٹر نے فون کر کر
سارے ڈاکٹر اں نوں سوچت کر دتا سی۔ ایکسرے والے ڈاکٹر

اتے لیڈی ڈاکٹر شرنجیت نوں اسنے تاڑیا وی سی۔ نزلہ اوہناں
تے جھڑ سکدا سی۔

ٹھیکے دار اپنی رپورٹ دے چکا سی۔ ایہناں تالاں وچ تیل
نہیں سی۔ مفت وچ معائینے کرنے پینے سن۔ ڈاکٹر نصیب متل
نوں کوئی پرواہ نہیں سی۔ اوہ شہادت دین عدالت گیا سی۔ عدالت
نال سپیوگ کرنا ہر شہری دا پہلا فرض سی۔ اسنے عدالت کولوں
اپنے حاضر ہون بارے سرٹیفکیٹ لے لیا سی۔ بن اسنوں منتری
دا کوئی ڈر نہیں سی۔ اسنے اپنے پھارماسسٹ نوں آکھ دتا سی۔
اوہ مریضیاں نوں کل دا ٹائم دے دیوے۔

ڈاکٹر شرنجیت کول اجیہا کوئی بہانہ نہیں سی۔ اس لئی
اسنے اپنی نرس نوں تیار رہن دا سنیہا بھیج دتا سی۔ آوندیاں ہی
اسنے پہلاں نیہا دا ڈاکٹری ملاحظہ کرنا سی۔ باقی مریضیاں نوں
پھیر دیکھنا سی۔

رام ناتھ جدوں زنانہ وارڈ وچ پجا، اس ویلے نیہا دا ڈاکٹری
ملاحظہ ہو رہیا سی۔

اسدے زخماں تے ملہم پٹی ہو چکی سی۔ پھٹے اتے خون
نال لبرڑے کپڑے قبضے وچ لئے جا چکے سن۔ نرس اوہناں نوں
سفید تھیلی وچ پا کے اوہناں دا پارسل بنا رہی سی۔

سنگیتا اپنی نند سیما نوں نیلم کول بیٹھا کے نیہا کول آ گئی
سی۔ سنگیتا اتے پلوی ڈاکٹر دی ڈاکٹری معائینے وچ مدد کر
رہیاں سن۔ نیہا نڈھال پئی سی۔ لگدا سی حالے اس نوں ہوش نہیں
سی آئی۔

رام ناتھ نوں وارڈ وچ آیا دیکھ کے سنگیتا وید دی حالت
جانن لئی اس کول آ گئی۔

رام ناتھ سنگیتا نوں اک پاسے لے گیا۔ سنگیتا نے نیہا دا
معائنہ ہوندا دیکھیا سی۔ اس نال کیه بیتی سی؟ رام ناتھ وستھار
نال جاننا چاہندا سی۔ ایہہ جانکاری اسنوں پرچہ درج کراؤن لئی
چاہیدی سی۔

کڑی دا بھیڑا حال سی۔ جاپدا سی بلاتکاری ہٹا کٹا سی۔
کڑی نوں بھیڑیئے وانگ پیا سی۔ نازک کڑی دا انگ انگ
چونڈیا پیا سی۔ کڑی نوں سنبھلن لئی کئی دن لگنے سن۔

نیہا گھرے صدمے وچ سی۔ تھوڑی جہی ہوش پرتدے ہی
کھوہ کھاتا گندہ کرن لئی اکھن لگدی سی۔

”اوہ کجھ واردات بارے دس سکتی ہے؟“

رام ناتھ دا دھیان اکو نقطے تے اٹکیا ہویا سی۔

”لوک ٹھیک اکھدے ہن۔ وکیلاں دے سینے وچ دل نہیں
ہوندا۔ اوہ شرم دی ماری آتم بتیا کرن نوں پھردی ہے۔ تسیں اس
توں واردات دے ویروے پچھدے ہو؟ گل چھیڑ کے اس دے الے
زخماں تے لون نہ چھڑک دینا۔ میری پھلاں

ورگی بیٹی نوں بخشو!“

سنگیتا رام ناتھ دے موڈھے تے سر رکھ کے اتھرواں راہیں
من دی بھڑاس کڈھن لگی۔

”پرچہ درج کراؤنا ضروری ہے۔ ہن میں پرچے وچ دس
کیہ لکھاواں؟“

سنگیتا نوں روندے دیکھ کے رام ناتھ دا من بھر آیا۔ پر اسنے اپنے ہنجو اکھاں وچ روکی رکھے۔ کجھ دیر خاموش رہ کے من نوں ڈھارس دتی اتے جدوں سنگیتا سنبھلی، اسنے اپنی فکر اس نال سانجھی کیتی۔

”بھٹھ وچ پئے تہاڈا کیس! پتہ نہیں کیہو جہے خونخار ملزم ہون گے؟ کون دیو اوہناں ورودھ گواہی؟ تسیں ایہناں نوں سنبھالو۔“

”دیکھدے ہاں۔“

”اک گل بور سنو۔ کدھرے پرچے وچ نیہا نال ہوئے بلاتکار دا ذکر نہ کر دینا۔ جے بلاتکار دی کہانی پا دتی کڑی دا مستقبل تباہ ہو جائے گا۔“

اک عورت دا درد اک عورت سمجھ سکی سی۔ ایہہ سمجھ اوہ رام ناتھ نوں دینا چاہندی سی۔

رام ناتھ نوں پہلی وار اپنے پتھر دل ہون دا احساس ہویا۔ ثبوتان دے چکر نے اس دی سنویدنشیلتا اتے دوردرشتا نوں نگل لیا سی۔ اسنوں افسوس ہویا۔ اس نوں ایہہ گل خود نوں کیوں نہیں سجھی؟ اک وکیل ہون دے ناطے اسنوں بلاتکار دے مستقبل مکھی پرہیاواں دا پتہ ہونا چاہیدا سی۔

حالے ڈلہے بیراں دا کجھ نہیں سی وگڑیا۔ پرچے وچ اوہ بلاتکار دا اکا ذکر نہیں کرے گا۔

اس نوں بلاتکار دے ثبوت ہن توں مٹاؤنے شروع کر دینے چاہیدے ہن۔ ڈاکٹر شرنجیت انجری رپورٹ تیار کر رہی سی۔ رام ناتھ نوں ڈاکٹر نوں ملنا چاہیدا سی۔ اسنوں بینتی کرنی چاہیدی

سی۔ اوہ بلاتکار والے تھے نوں اکا چھپا لئے۔ کیول سٹاں دا ذکر کرے۔

رام ناتھ نوں آس سی کہ عورت ہون دے ناطے ڈاکٹر نیہا دیاں مجبوریاں نوں سمجھے گی۔ پھیر جدوں مدعی دھر نوں اس جرم نوں چھپاؤن وچ کوئی اعتراض نہیں سی تاں ڈاکٹر نوں کیہ عذر ہو سکدا سی۔ ایہہ منگ جے ملزم کردے پھیر ہور گل سی۔
”تسین کمال کردے ہو وکیل صاحب! اڈی وڈی گل نوں میں کیویں چھپا لواں؟ میں نوکری کرنی ہے۔ کسے نے اسدا میڈیکل کدھروں ہور کراؤن دی درخواست دے دتی میرا کیہ بنو؟“

”ہور کسے نوں ڈاکٹری کراؤن وچ کیہ دلچسپی ہے؟ ملزم دا پتہ نہیں کون ہن؟ میں لڑکی دا ماما ہاں۔ وکیل ہاں۔ اسدے برے بھلے دا مینوں احساس ہے۔ اسدے ماں باپ مرن کنارے ہن۔ بچی دے مستقبل دا سوال ہے۔

میں جو آکھو، لکھ کے دین نوں تیار ہاں۔“

رام ناتھ نے اوہ سبھ ترلے لئے، جو اک عورت دا دل پسین لئی لئے جا سکدے سن۔

پر اوہ پتہ نہیں کس مٹی دی بنی ہوئی سی۔ رام ناتھ دیاں اکھاں وچ بھرے بنجو اسنوں کھارے پانی توں ودھ کجھ نہیں سن لگ رہے۔

رام ناتھ نے ہور منت کیتی تاں اوہ وڈھ کھانیاں وانگ پئی۔

”پلیز! میرا ٹائم خراب نہ کرو۔ مینوں اپنا کم کرن دیو۔“

دال نہ گلدی دیکھ کے رام ناتھ اس دے دفتریں باہر آ گیا۔

“انکل تسیں اس ٹھیکے دار نوں ملو۔ دیکھنا اوہ کم کروا دیوے گا۔” پلوی نوں ٹھیکے دار بھلا نہیں سی۔ اسنے رام ناتھ نوں اسدی یاد دوائی۔

رام ناتھ نوں اک وار پھیر اپنی عقل تے غصہ آیا۔ اج جیویں اس اندر لا چست وکیل مر چکا سی۔ اسنوں نویں وچار کتھوں سجنھنے سن۔ اسدی پکڑ وچ سادھارن وچار نہیں سن آ رہے۔ شاید اس دا کارن سر تے پئی بھیڑ سی۔

ٹھیکے دار نے پہلاں نخرہ کیتا۔ سویر دا اوہ منتاں کر رہیا سی، کسے نے اسدی گل نہیں سنی۔

پھیر اوہ من گیا۔ سادھارن کیساں وچ ڈاکٹر دی فیس پنج ہزار روپئے سی۔ اتھے کوئی دوسری دھر نہیں سی۔ پھیر کڑی دی عزت دا معاملہ سی۔ اس لئی اسنے گل چار ہزار توں شروع کر کے دو تے نبیڑ دتی۔

رام ناتھ نے شکر کیتا۔ کڑی جگ وسدی رہ گئی۔

اک سمسیا حل ہوئی تاں دوجی آگے آ کھڑی۔

کجھ گھنٹیاں بعد نیہا نوں ہوش آ جانی سی۔ پھیر اسنوں چھٹی ہو جانی سی۔ چھٹی کروا کے اسنوں کتھے لجایا جاوے؟ رام ناتھ اتے سنگیتا نے اپنے اپنے دماغاں دے گھوڑے دوڑائے۔ دوہاں دے گھوڑے پچی لکھ دی آبادی والے شہر وچ دوڑ دوڑ بمبھ گئے۔ اوہناں نوں اک گھر وی اجیہا نہیں سی لبھا جتھے کڑی نوں کجھ دناں لئی ٹھہرایا جا سکے۔

اک وار پھیر پلوی اوہناں لئی سون پری بنکے بہڑی۔

ایہہ سمسیا اوہ پہلاں ہی بہانپی کھڑی سی۔

نیہا نوں لین اسدے ماں باپ ہسپتال آ رہے سن۔ پوری
طرحاں ٹھیک ہو جان تک نیہا اوہناں دے گھر رہیگی۔
گھروں پھیر پولیس دا سنیگا آیا۔ پولیس ہور انتظار نہیں سی
کر سکی۔

ہن دیر کرن دا کوئی کارن وی نہیں سی۔
رام ناتھ نے سنگیتاں نوں ہدایت کیتی۔ چھٹی ہون تک اوہ
ہسپتال رہے۔ پھیر دیانند ہسپتال پج جاوے۔
خود اوہ پرچہ درج کراؤن گھر جا رہیا سی۔

واردات دی خبر تیزی نال پھیل رہی سی۔ پریواراں دے چاراں جیاں دے واقف کاراں دا اپنا اپنا گھیرا سی۔ جس نوں جیوں ہی پتہ چلدا اوہ ہتھلا کم وچے چھڈ کے اوہناں دی کوٹھی ول دوڑ پیندا۔

ہسپتالوں و ہلا ہو کے رام ناتھ دے گھر مڑن تک کوٹھی اگے بہت وڈی بھيڑ جڑ چکی سی۔

موقع ملاحظہ کرن دی کاروائی پولیس مکمل کر چکی سی۔ واردات بہت سلجھے ڈھنگ نال کیتی گئی سی۔ دوشیاں نے بہتے سبت پچھے نہیں سن چھڈے۔ موقعے توں اک راڈ جس نال سٹاں ماریاں گئیاں سن اتے اک بیگ، جس وچ دوشی پیچکس، چابیاں پا کے لیائے سن، ملیا سی۔ ہتھیاں پیراں دے نشان بہت دھندلے سن۔ ہور ثبوت اکٹھے کرن لئی ہور ماہراں نے آؤنا سی۔ اس لئی کوٹھی دے مکھ حصے نوں، جس صورتحال وچ اوہ سی، اسے وچ رکھ کے، سرب موہر کر دتا گیا سی۔

صحافی پولیس دی چپ تے کھجھے ہوئے سن۔ پولیس پتہ نہیں کیوں مٰونہ نہیں سی کھولدی۔ اوہ اپنے سوتراں راہیں لیر لیر جوڑ کے پجامہ سیون دا جتن کر رہے سن۔ پولیس اوہناں نوں لوکاں دیاں انٹرویو لین توں کئی وار روک چکی سی۔ گانڈھیاں نوں کجھ پتہ نہیں سی۔ غلط تہ چھاپ کے کیس دا بھٹھا

نہ بٹھا دینا۔ جنا چر پولیس، پریس نوٹیس جاری نہیں کردی، اونا چر اوہ صبر دا گھٹ بھری رکھن۔

رام ناتھ دے کوٹھی پجدیاں ہی ساری پولیس اس دوالے ہو گئی۔ وید دے رشتے داراں نے ساری ذمہ واری اسے اپر سٹی سی۔ اوہ وکیل سی۔ اک وکیل توں ودھ ہور کسے نوں کیہ پتہ ہو سکدا ہے کہ پرچہ کیویں درج کراؤنا ہے؟ اوہ جو کرے گا، سبھ نوں منظور ہوئے گا۔

رام ناتھ پرچے دی اہمیت نوں جاندا سی۔ سارے مقدمے دا آدھار اسے پرچے نے بننا سی۔ پرچہ صحیح گھٹنا تے مبنی ہونا چاہیدا سی۔ رام ناتھ نوں ہوئی واردات بارے ککھ نہیں سی پتہ۔ دوشی دو سن، چار، دس جاں باراں؟ اوہ چھوٹی عمر دے سن، ادھ کھڑ جاں وڈیری عمر دے؟ اوہ کندھ ٹپ کے اندر آئے سن جاں بیل کھڑکا کے؟ اوہناں کول چاقو سن، راڈ سن، چھرے سن جاں سوٹیاں؟ اوہناں نے کیہو جہے کپڑے پائے ہوئے سن؟ پائے سن جاں ننگے دھڑ سن؟ اوہ کیسادیہاری سن، مونے جاں مولوی کٹوی۔ پہلاں حملہ کس اپر ہویا؟ کمل دا قتل کرن والا کون سی؟ نیہا نال بلاتکار کس نے کیتا؟ اک نے کیتا جاں ودھ نے؟ نیلم اتے وید نوں سٹاں کس کس نے ماریاں؟

ایہناں وچوں اک وی سوال دا جواب رام ناتھ کول نہیں سی۔ کوری کلپنا دے آدھار تے پرچہ درج کراؤنا گھاتک سدھ ہو سکدا سی۔ کدے نہ کدے دوشیاں نے پھڑے جانا سی۔ اوہناں نے ہوئی واردات دا ویروا اپنے وکیلاں نوں دس دینا سی۔ مدعی دھر اتے صفائی دھر دے کتھناں وچ زمین اسمان دا فرق ہونا سی۔

دوہاں کتھناں وچ تالمیل بیٹھاؤنا ناممکن ہونا سی۔ نتیجن دوشیاں
نوں شک دا فائدہ ہونا سی۔

رام ناتھ نوں کجھ نہیں سی سجھ رہیا۔ بھج ٹٹھ، نفسیاتی تناء
اتے بھکھ پیاس کارن اوہ دماغی اتے جسمانی دوہاں طرحاں نال
تھک چکا سی۔ اجیہے موقعیاں تے اوہ ودھ پتی والی چاہ پی کے
تازہ دم ہویا کردا سی۔ ایہناں حالاتان وچ چاہ نصیب نہیں سی ہو
رہی۔

تھانیدار رام ناتھ دی مجبوری نوں بھانپ گیا۔ رائے مشورے
لئی اوہ رام ناتھ نوں اک پاسے لے گیا۔
”گھر وچ اک نوکر وی ہے؟“ تھانیدار نے رام ناتھ توں
پچھیا۔

رام ناتھ تھانیدار دا مطلب سمجھ گیا۔
بن گھریلو نوکر پہلاں ورگے نہیں سن رہے۔ پچھلے اک
سال وچ مایہ نگر وچ لگاتار کئی گھنٹاواں گھنٹیاں سن، جیہناں
وچ گھریلو نوکراں دا ہتھ سی۔ تھانیدار نے اپنی گل سمجھاؤن
لئی اک تازی مثال دتی۔

پچھلے ہفتے اک بینک منیجر دے نوکر نے رات دے
کھانے وچ بے ہوشی والی دوائی ملا دتی۔ جدوں سارا ٹبر
گوڑھی نیند سوں گیا، نوکر نے کوٹھی دا گیٹ ساتھیاں لئی
کھول دتا۔ بڑے آرام نال اوہناں نے گھر دا نیک سُک چکیا اتے
فرار ہو گئے۔ اج تک نہ نوکر دی اُگھ سُگھ ملی سی، نہ اسدے
ساتھیاں دی۔

پر وید ہوراں دا نوکر اجیہا نہیں سی۔ ست سال دے نوں اسدا چاچا اسنوں پنجاب لے آیا سی۔ دو سال اسنے کسے ہور دی کوٹھی کم کیتا۔ پنج سال توں اوہ وید کول سی۔ نہ کدے اوہ پنڈ جانداسی، نہ کوئی اسنوں ملن آؤندا سی۔ سال بعد اسدا چاچا آؤندا سی۔ تنخواہ پھڑ کے لے جانداسی۔ وید نے نوکر نوں پتر وانگ رکھیا ہویا سی۔

رام ناتھ اس تے اجیہی واردات دا شک نہیں سی کر سکدا۔ نوکر دی پریوار نال نیڑتا تھانیدار دے شک نوں ہور پکا کرن لگی۔ پیسہ دھیلا کتھے ہے؟ نوکر نوں سبھ پتہ سی۔ حالات بدلدے دیر نہیں لگدی۔ بندہ کدوں بھیڑی صحبت وچ پے جاوے کجھ نہیں آکھیا جا سکدا۔ ٹی.وی. اتے فلماں چوری ڈاکے اتے بلاتکار ہی تاں سکھاؤندیاں بن۔ وبلے نوکر سارا دن ٹی.وی. اگے بیٹھے رہندے بن۔ کدے کسے فلم توں جلدی امیر بنن دی پریورنا مل گئی ہووے؟ اس بارے کجھ نہیں سی آکھیا جا سکدا۔

رامو نوں ٹی.وی. دا شوق سی۔ تھانیدار دی ایہہ گل سچی سی۔ دو مہینے پہلاں ہی وید نے اپنے دفتر دا ٹی.وی. بدلیا سی۔ دفتر والا ٹی.وی. پرانے ماڈل دا سی۔ ویچن دی گل چلی تاں کوئی دو ہزار توں ودھ دین نوں تیار نہ ہویا۔ مٹی دے بھاء سٹن نالوں وید نے ٹی.وی. گھر لیا کے نوکر دے کمرے وچ لگوا دتا۔ نالے نوکر دا من پرچیا رہو، نال بچیاں وچ بیٹھ کے ٹی.وی. دیکھن دی لت جاندی رہو۔

”نوکر ہے کتھے؟“ رامو دے حق چ جاں ورودھ بولن توں پہلاں رام ناتھ نے مکھ افسر توں نوکر بارے پچھیا۔

”اوہ پولیس دی نظر بیٹھ ہے۔ پر اسدا ورتارا عجیب ہے۔“
مکھ افسر رامو کولوں گھٹنا متعلق ملے ویرویاں بارے رام
ناتھ نوں دسن لگا۔

پولیس دے پجن تک اوہ اپنے کمرے وچ گھوک ستا ہویا
سی۔ اسدا ٹی.وی. چل رہیا سی۔

گھر وچ اڈی واردات ہو گئی سی۔ گھر دے سارے ممبراں
دی ملزماں نال ہتھوپائی ہوئی سی۔ چیک چھاڑا پیا ہونا ہے۔
سامان دی ٹٹ بھج ہوئی سی۔ بہت سارا سامان باہر گیا سی۔ گھر
دے نوکر نوں کوئی اکھ سگھ نہیں لگی۔

پولیس دے پچھن تے اسنے گل ٹال دتی سی۔ رات دیر تک
اوہ گھر دا کم کردا رہیا سی۔ ٹی.وی. اپر امتاب بچن دی فلم آؤں
لگی۔ دیر تک اوہ فلم دیکھدا رہیا۔ فلم دیکھدے دیکھدے پتہ نہیں
کدوں اس نوں نیند آ گئی۔ اوہ پولیس دے جگاؤں تے جاگیا سی۔

مڈھلی پچھ پڑتال تے نوکر نے پیراں تے پانی نہیں سی پین
دتا۔ کرڑی پچھ پڑتال دی لوڑ سی۔ حالے سماں سختی کرن دا
نہیں سی۔ پر کھلی چھٹی وی نہیں سی دتی جا سگدی۔ اسنوں
پچکار کے رکھنا سی اتے بھج جان دا موقع نہیں سی دینا۔

اک حولداری نوکر اپر نظر رکھ رہیا سی۔ اسنوں اسدی
برادری دا کون کون ملدا ہے؟ ملدا ہے تا کیہ گل کردا ہے؟ اوہ
ڈریا ہویا ہے جاں سدھارن صورتحال وچ ہے؟ تفتیش دے کسے
راہ پین تک پولیس دی اکھ اس اپر رہنی سی۔ پولیس نوں رام ناتھ
دے سپیوگ دی ضرورت سی۔

رام ناتھ نوں نوکر نال کوئی بمرددی نہیں سی۔ پر اوہ گھر دے ممبراں وانگ سی۔ پکے ثبوتاں بناں اسدے کٹاپا نہ چاڑھیا جاوے۔ اسدی ایہو بینتی سی۔

اس مسئلے نوں پھیر نجٹھ لیا جائے گا۔ حالے مسئلہ ایہہ سی کہ پرچہ کس دے خلاف اتے کس دے بیان تے درج کیتا جاوے؟

جے نوکر تے شک نہ ہوندا تاں پرچہ اسدے بیان دے آدھار تے درج ہو سکدا سی۔ اسنوں چشمدید گواہ بنایا جا سکدا سی۔

پر تھانیدار اس نال سہمت نہیں سی۔ نوکر دے ہتھ مقدمے دی واگڈور نہیں سی پھڑائی جا سکدی۔ کیہ پتہ ہے قاتل کون نکل آوے؟ اجیہے گواہ نے کوڈیاں دے بھاء وک جانا سی۔

گھٹو گھٹو پرچہ کٹاؤن والا گواہ گھر دا ہونا چاہیدا ہے۔

پھیر پرچہ صرف نیہا دے بیان دے آدھار تے درج ہو سکدا سی۔ ڈاکٹر نے وی اسنوں بیان دین دے یوگ کہہ دتا سی۔

تھانیدار اتے وکیل اکو سٹے تے پجے۔ نیہا دے بیان دے آدھار تے پرچہ درج کر دتا جاوے۔ دستخطاں نوں کون پچھدا ہے؟ اسدے دستخط رام ناتھ جھریٹ دیوے۔ تھانیدار تصدیق کر دیوے گا۔ سپ وی مر جائے گا اتے لاٹھی وی نہیں ٹٹیکگی۔ نیہا نوں تکلیف دین دی ضرورت نہیں پئے گی۔ پرچہ وی درج ہو جائے گا۔

ہن مسئلہ ایہہ سی کہ پرچہ کس دے خلاف درج کروایا جاوے۔

مکھ افسر دی تفتیش آکھدی سی کہ واردات کالے کچھیاں والے گروہ نے کیتی سی۔ رام ناتھ نوں کسے ہور تے شک ہووے اس بارے سوچ وچار ہو سکدی سی۔

جے مایہ دیوی ولوں منڈیاں دے دسے گئے منصوبیاں نوں مزروباں دے لگیاں سٹاں نال ملا کے دیکھیا جاوے تاں واردات کراؤن والے بندیاں دی پہچان سپشٹ سی۔ سازشیاں نے اصل ملزماں دے ناں آپے دس دینے سن۔

رام ناتھ نے دوہاں پریواراں وچکار چلدے جھگڑے اتے پنکج ہوراں ولوں ملدیاں دھمکیاں دا ویروا مکھ افسر نال سانجھا کیتا۔

تھانیدار نے ایہناں ویرویاں نوں اپنی ڈیئرے وچ نوٹ تاں کیتا، پر اجیہے معمولی جھگڑیاں پر قتل ورگی واردات اس دے من نہ لگی۔ شک دے آدھار تے بھائی بھتیجیاں نوں گھڑیسنا وی اس نوں ٹھیک نہیں سی لگا۔ کوئی ثبوت ملن تے اوہناں نوں پچھوں ملزم بنایا جا سکدا سی۔ پرچے وچ ناں دینے سیانپ نہیں سی۔

مکھ افسر نے ایہہ نیک صلاح کئی کارناں کرکے دتی سی۔ پہلا کارن ایہہ سی کہ بن تک دی تفتیش توں جاپدا سی ایہہ سادھارن چوری ڈکیتی دی گھٹنا سی۔ کسے رجبے پجے پریوار ولوں اجہیاں گھٹیا سازشاں نہیں گھڑیاں جاندیاں۔ امیر اتے پہنچ والے بندیاں دا ناں پرچے وچ پا کے تھانیدار نے بھرندڈاں دے چھتے وچ ہتھ پا لینا سی۔ اسنوں ڈنگاں توں سوا کجھ نہیں سی لبھنا۔

دوسرا کارن نمک حرامی ہون دا ڈر سی۔ پنکج دا منیجر
 حالے ہن اس نوں دس ہزر روپے دے کے گیا سی۔ منیجر نوں
 اس آشو لئی پنکج دا دلیوں فون آیا سی۔ بھراواں دے جھگڑے
 کچہری تک سیمت سن۔ ننہواں

نالوں ماس الگ نہیں ہوندے۔ تھانیدار پوری تن دیہی نال
 تفتیش کرے۔ دوشی ہر حال وچ پھڑے جان۔ پنکج نوں خرچے
 دی کوئی پرواہ نہیں سی۔ جیہڑی پارٹی ودھیا تفتیش کراؤن لئی
 تھانیدار نوں دس ہزار روپے دے رہی سی، اوہ خود قاتل کیویں
 ہو سکی سی؟ تھانیدار توں ایہہ سچ نگلیا نہیں سی جا رہیا۔

تیسرا اتے اہم کارن ایہہ سی کہ رام ناتھ دے اس اشارے
 کارن پولیس نوں پنکج ہوراں نوں دھمکاؤن دا موقع مل جانا
 سی۔ مدعی دھر توں تھانیدار نوں کجھ پلے پیندا نظر نہیں سی
 آؤندا۔ ملزماں نے پتہ نہیں کدوں

پھڑے جانا سی۔ مکھ افسر دی جیب پنکج کولوں گرم ہونی
 سی۔

رام ناتھ نوں تھانیدار دی رائے نال سہمت ہونا پیا۔ بنان بھین
 بھنویئے دی صلاح دے ایہہ قدم اس لئی بدنامی دا ٹکا بن سکدا
 سی۔

ہور وچارن والا کجھ نہیں سی۔

نیہا دا فرضی بیان قلم بند کیتا گیا۔

رات دے دو تن وجے اوہ اپنے کمرے وچ پڑھ رہی سی۔
 کوٹھی دی بیل کھڑکی۔ اسنے اپنے پاپا نوں جگایا۔ پاپے دے نال
 ہی ممی جاگ پئی۔ پاپا گیٹ تے گئے۔ دو کمانڈو وردی والے

بندے گیٹ تے کھڑے سن۔ پولیس والے سمجھ کے وید نے گیٹ کھول دتا۔ دوشیاں نے کالے کپڑے پائے ہوئے سن۔ مونہاں تے کالے مڑاسے بنھے سن۔ اکھاں تے کالیاں عینکاں سن۔ اوہناں نے آکھیا، اوہ پولیس والے بن۔ اوہناں دی کوٹھی وچ اک چور چھپیا ہے۔ کوٹھی دی تلاشی لینی ہے۔ اس بہانے اوہ کوٹھی اندر آ گئے۔ اوہناں ورگے تن ہور بندے اوہناں دے پچھے پچھے کوٹھی اندر آ گئے۔ کجھ لابی وچ آ گئے کجھ باہر کھڑ گئے۔ لابی وچ آ کے اوہ وید توں نقدی اتے گہنہ منگن لگے۔ الماری دیاں چابیاں منگن لگے۔ اس شور شرابے وچ کمل جاگ پیا۔ اوہ لابی وچ آ گیا۔ ملزماں نال ہتھوپائی ہو گیا۔ ہوندی لڑائی دیکھ کے باہرلے دوشی اندر آ گئے۔ کسے دے ہتھ وچ راڈ سی اتے کسے دے چہرا۔ ہتھوپائی وچ اوہناں دے مونہاں اتوں کپڑے لہے گئے۔ سابمنے آؤن تے اوہ اوہناں نوں پہچان سکدی ہے۔ اک نے کمل دے ڈھڈ وچ چہرا مار دتا۔ اک نے نیلم دے اتے اک نے وید دے سٹاں مار دتیاں۔ نیہا نوں دھوہ کے اوہناں نے کمرے وچ بند کر دتا۔ جاندے ہوئے اوہ گھر دا سارا سامان چک کے لے گئے۔ گھر دے سارے ممبر بے ہوش ہو گئے۔ پچھوں کیہ ہویا، اسنوں کجھ پتہ نہیں سی۔

نیہا دے دستخط رام ناتھ توں کروا کے مکھ افسر نے راحت محسوس کیتی۔ بلا ٹلی۔

پرچہ درج ہوندىاں ہى اکتھ کھنڈن لگا۔
دو سپاہى کمل دى لاش لے کے ہسپتال ول تر پئے۔

باقی دی پولیس تھانے نوں تر پئی۔ بہت لکھت پڑھت کرن
والی پئی سی۔

صحافی اپنے دفتراں ول دوڑے۔

تماشبین گھراں نوں مڑ گئے۔

گمغین رشتے داراں نے گلی وچ دریاں وچھا لئیاں۔

بے صبری نال اوہ کمل دی لاش دا انتظار کرن لگے۔

کدوں اوہ واپس آئے، کدوں اوہ سسکار کرکے اسدی مٹی

سمیٹن۔

سرداری لال اتے سنگیتا توں علاوہ منگت رائے وی کمل
دے سنسکار وچ شامل ہونوں رہ گیا۔

اوہ وید اتے نیلم دی دیکھ بھال لئی دیانند ہسپتال پھسے
بیٹھے سن۔ دوویں مریضیاں دی جان خطرے وچ سی۔ ڈاکٹر
مریضاں نوں بچاؤن لئی سرتوڑ جتن کر رہے سن۔ پیر پیر تے
ڈاکٹر ان نوں وارثاں دی لوڑ پے رہی سی۔

نیلم نیورو وارڈ دی ایمرجنسی وچ داخل سی۔ سرداری لال،
سنگیتا اتے سیما اس وارڈ دے باہر کھڑے بن۔ اوہ نیلم دے
ڈاکٹر ان دیاں لوڑاں پوریاں کر رہے سن۔

ایہہ وارڈ ہسپتال دی پنجویں منزل اپر سی۔
وید ہڈیاں والے وارڈ دی ایمرجنسی وچ سی۔ منگت رائے،
اسدی پتنی سجاتا اتے سنگیتا دا بھرا پون اس وارڈ آگے کھڑوتے
سن۔

ایہہ وارڈ ہسپتال دی پہلی منزل اپر سی۔
ڈاکٹر دیو دوہاں وارڈاں وچکار چکر لا رہیا سی۔ ہسپتال
دے ڈاکٹر وارثاں دے کجھ پلے نہیں سن پا رہے۔ ایمرجنسی وچ
جان دی ڈاکٹر نوں وی اجازت نہیں سی۔ پر اوہ مریضاں دے
ٹیسٹاں دیاں رپورٹاں دے آدھار اتے مریضاں دی حالت دا اندازہ
لا رہیا سی۔

جیوں ہی اسنوں کجھ پتہ لگدا اوہ جھٹ باہر آ کے وارثاں
نوں مریضاں دی تازہ صورتحال بارے دسدا۔ نیلم دے دماغ دی

سٹ خطرناک سی۔ اسدے دماغ وچ کجھ تھائیں خون جم گیا سی۔ اوہ 'کوما' وچ سی۔ دماغ سریر دے کسے وی انگ نوں کنٹرول نہیں سی کر رہیا۔ بلڈ پریشر پریشان کر رہیا سی۔ کدے چڑھ جاندا سی اتے کدے گر جاندا سی۔ نبض دھیمی چل رہی سی۔ دل دی حالت وی ستھر نہیں سی۔ دماغ دا فوری اپریشن ہونا چاہیدا سی۔ پر ڈاکٹر حالے ایہہ فیصلہ نہیں سی کر پا رہے کہ مریض اپریشن کراؤن دے یوگ سی جاں نہیں۔ اوہناں نے خون، شوگر، دل، گردے اتے پتے دے ٹیسٹ لئے سن۔ رپورٹاں آؤن بعد انتم فیصلہ ہونا سی۔ کل ملا کے صورتحال فکر جنک سی۔

وید دی حالت نیلم نال ملدی جلدی سی۔ اس دیاں لتاں اتے باباں دا اوہو حال سی جو نیلم دے دماغ دا۔ جباڑے دی ٹٹی ہڈی سبھ توں ودھ سمسیا کھڑی کر رہی سی۔ نہ اتھے پلیٹ پینی سی، نہ پلستر ہونا سی۔ نک اتے مُونہ راہیں تاراں پا کے ہڈیاں نوں کسیا جانا سی۔ تاراں دا کسا بہت دردناک سی۔ جنا چر تاراں نے رہنا سی اونا چر اسنوں بے ہوش رکھیا جانا سی۔ سٹاں دے درد کارن اتے علاج وچ ہوئی دیری کارن مریض دے دل تے اثر ہویا سی۔ دل دی دھڑکن تیزی نال ودھ گھٹ رہی سی۔ بلڈ پریشر ودھ گیا سی اتے شوگر گھٹ گئی سی۔ لتاں دیاں ہڈیاں دے انے ٹکڑے ہو گئے سن کہ اوہناں نوں جوڑن دی سنبھالنا گھٹ نظر آؤندی سی۔ مریض دی جان بچاؤن لئی کسے ٹنگ دے کٹے جان تک دی نوبت آسکدی سی۔ جان نوں وی خطرہ ہو سکدا سی۔

وارثاں لئی مریضاں دی حالت دے نال نال اپریشناں اپر ہون والا خرچہ وی فکر دا وشا بنیا ہویا سی۔

دوہاں مریضان نوں سرداری لال نے ہسپتال وچ داخل کروایا سی۔ اک مریض دی داخلہ فیس پنج ہزار روپے سی۔ دوہاں اپر دس ہزار لگ گیا سی۔ سرداری لال گھروں پنجاہ ہزار روپے لے کے آیا سی۔ باقی بچدے چالی ہزار نیلم دیاں دوائیاں، اؤزاراں اتے ٹیسٹاں دے بلاں نے نگل لیا سی۔ اس کول مسان دو تن ہزار بچدا سی۔

منگت رائے نے ویہ ہزار روپے رام ناتھ دے کھاتے وچوں کڈھوایا سی۔ تیہ ہزار اوہ اپنے کولوں لے کے آیا سی۔ تردے ویلے اس نوں نہیں سی پتہ کہ پیسہ اس طرحاں پانی وانگ وہیگا۔ پتہ لگ وی جاندا تاں وی اوہ اس توں ودھر رقم تیار نہیں سی کر سکدا۔ ادھروں اودھروں رقم پھڑن تے سمان لگنا سی۔

منگت رائے پندراں کو ہزار ایم.آر.آئی، سکین اتے ایکسرے اپر خرچ کر چکا سی۔ پنج کو ہزار دیاں دوائیاں اتے گرم پٹیاں آچکیاں سن۔ اس کول تیہ ہزار باقی سی۔ اس رقم دیاں پلیٹاں آونیاں سن۔ باقی پیسہ کتھوں آئے گا؟ منگت رائے نوں ایہہ فکر لگی ہوئی سی۔

پنج چھ گھنٹے ہسپتال رہ کے وارثاں نے بھانپ لیا سی۔ فیس مریضان دے اپریشن تھیٹر جان توں پہلاں بھرائی جانی سی۔

نیلم دے اپریشن دی فیس تیہ ہزار روپے سی۔ ویہ ہزار دوائیاں اتے ٹیکیاں تے لگنا سی۔

وید دے اپریشن دی فیس ویہ ہزار روپے سی۔ اس دیاں
 ٹنگاں، باباں وچ چار پلیٹاں پینیاں سن۔ دیسی پلیٹاں دی قیمت دس
 ہزار فی پلیٹ سی۔ کوئی ودیشی پلیٹ پواؤنی پئی تاں قیمت
 ڈیڑھی توں دگنی ہو جانی سی۔

کل ملا کے اک لکھ روپے دی ضرورت سی۔ ادھر وارث
 روپے اکٹھے کرن دیاں یوجناواں سوچن ل گئے۔ ادھر ڈاکٹر
 رپورٹاں گھوکھن لگے۔

ڈاکٹر اں نوں خوشی ہوئی۔ چھ گھنٹے دی سخت محنت بعد
 اوہ مریضاں دے شوگر اتے بلڈ پریشر نوں قابو کرن وچ کامیاب
 ہو گئے سن۔

ڈاکٹر اں ولوں ہری جھنڈی ملدیاں ہی مریضاں دے وارثاں
 نوں لاؤڈ سپیکر تے آوازاں پین لگیاں۔ وارث کاؤنٹر تے آ کے
 فیس جمع کراؤن اتے کاغذاں پتراں اپر دستخط کرن۔

کاؤنٹر اپر جان دی تھان سارے رشتے دار اک تھان اکٹھے
 ہو گئے۔

سرداری لال نے اپنی صورتحال سپیشٹ کیتی۔ اوہ جو رقم
 لے کے آیا سی اوہ خرچ ہو چکی سی۔ ثبوت وجوں اس نے
 سنبھال کے رکھیاں رسیداں منگت نوں پھڑا دتیاں۔ مایہ نگر وچ
 اسدی کوئی جان پہچان نہیں سی۔ اوہ بینک کھلن توں بعد انی کو
 رقم پنڈوں منگوا سکدا سی۔ ہور لوڑ پئی تاں اس نوں کدھروں
 ادھار منگنا پینا سی۔

منگت رائے نے وی اپنی جیب وچلا تیبہ ہزار رشتے
 داراں اگے رکھ دتا۔ اس ویلے ہور پیسے کدھروں لے آؤں دا
 اس کول وی کوئی سادھن نہیں سی۔
 باقی دی رقم دا پر بندھ رام ناتھ دے مشورے نال ہو سکدا
 سی۔

مجبوری وسبوری اوہ رام ناتھ دا انتظار کرن لگے۔

7

پنڈت، رشتے دار اتے آنڈھی گوانڈھی رام ناتھ اپر زور پا
 رہے سن۔ پوسٹ مارٹم جلدی کراؤ۔ سورج چھپن توں پہلاں
 پہلاں سسکار ہونا ضروری سی۔ جے سورج چھپ گیا تاں
 سسکار اگلے دن تے پے جانا سی۔ لاش دی حالت بھیڑی سی۔
 لاش نوں رات بھر سنبھال کے نہیں سی رکھیا جا سکدا۔
 رام ناتھ اس مجبوری نوں سمجھ رہیا سی۔ اوہ ویلے سر
 لاش پراپت کرن دا ہر جتن کر رہیا سی۔

سنبندھت ادھیکاری دکھی پریوار نال پوری ہمدردی جتا
 رہے سن۔ کسے پاسیوں کوئی ارچن نہیں سی پے رہی۔ قانونی
 کاروائیاں ہی انیاں سن کہ ملو ملی دیر ہو رہی سی۔ پولیس نے
 اپنی لکھا پڑھی پوسٹ مارٹم توں پہلاں مکمل کرنی سی۔
 ڈاکٹراں نے اس توں ودھ کاروائی پوسٹ مارٹم توں بعد کرنی
 سی۔ قتل دا معاملہ سی۔ چھوٹی جہی کتابی دوشیاں دے بری ہون
 دا کارن بن سکدی سی۔ رام ناتھ ایہناں پیچیدگیاں نوں سمجھدا

سی۔ اس لئی اوہ کاروائی ادھوری چھڈن لئی وی نہیں سی آکھ سکدا۔

مرن والے دے باہروں آئے ساک متعلق ان دیاں مشکلاں نوں دھیان وچ رکھدیاں پولیس اتے ڈاکٹراں نے موٹی موٹی کاروائی کرکے لاش وارثاں دے حوالے کر دتی۔ رشتے دار اپنیاں رسماں ادا کرن۔ باقی لکھا پڑھی پچھوں ہوندى رہیگی۔
موبتیر بندیاں نے رام ناتھ نوں صلاح دتی۔ لاش نوں گھر لجان دا کوئی فائدہ نہیں سی۔ کوٹھی بھوت بنگلا بنی ہوئی سی۔
پریوار دے باقی ممبر زندگی موت دی لڑائی لڑ رہے سن۔ تیرا بھانا میٹھا لاگے دے واک انوسار صبر کر لینا چاہیدا سی۔
ویلے دی بچت کرکے باقی جیاں دے بچاء ول دھیان دینا چاہیدا سی۔

لاش نوں سدھا شمشانگھاٹ لجايا گیا۔

سسکار دی رسم چپ چاپ ہوندى رہی۔ رشتے دار جیویں جیوندیاں لاشاں بن گئے سن۔ کسے وچ رون دھون جاں بولن دی ہمت نہیں سی۔

جیہناں باہروں آئے رشتے داراں نوں وہم سی، اوہ شمشانگھاٹوں ہی گھراں نوں مڑ گئے۔ جیہناں نوں وہماں بھرماں وچ وشواس نہیں سی جاں جیہناں نوں وہماں بھرماں دی انگھنا کرن نال ہون والے نقصان نالوں اپنے رشتے دار پیارے سن اوہ سدھے ہسپتال نوں ہو لئے۔

کمل دیاں آخری رسماں پوریاں کردے رام ناتھ نوں شمشان گھاٹ وچ کجھ دیر لگ گئی۔

رام ناتھ نوں ہسپتالوں سنبھے تے سنبھا آؤن لگا۔ مریضان دی حالت گمبھیر سی۔ ڈاکٹر فوری طور تے اپریشن کرنا چاہندے سن۔ مریضان دی جان نوں خطرہ سی۔ خطرہ مل لین توں پہلاں ڈاکٹر وارثاں توں سہمتی لینی چاہندے سن۔ سہمتی کاغذاں اپر رام ناتھ دے دستخط ہونے ضروری سن۔ اوہ فوراً ہسپتال ہجے۔

رام ناتھ مریضان دا اکلا وارث نہیں سی۔ اس ورگے ہتھیرے رشتے دار ہسپتال وچ موجود سن۔ اس سنبھے وچوں اسنوں ہور رمزاں آوندیاں محسوس ہون لگیاں۔

بتھلے کم وچے چھڈ کے رام ناتھ ہسپتال ول دوڑ پیا۔

رشتے دار پہلی منزل اپر اکٹھے ہوئے بیٹھے سن۔

رام ناتھ نوں پوڑیاں چڑھدے دقت محسوس ہون لگی۔ اسنوں اپنیاں ٹنگاں ہزاراں من بھاریاں لگن لگیاں۔ اس دا ساء چڑھ گیا۔ اکھاں پھل گئیاں۔ رام ناتھ نے سمجھ لیا ایہہ بلڈ پریشر ودھن دی نشانی سی۔

دو قدم ہور تر کے رام ناتھ نوں گھمیر چڑھن لگی۔ شرابیاں وانگ اسدے قدم اتھے دی تھاں اتھے ٹکن لگے۔ ڈگن لگے رام ناتھ نوں سنگیتا نے بچا لیا۔ اپنے موڈھیاں دا سہارا دے کے اسنے رام ناتھ نوں کرسی اپر بٹھا دتا۔

سرداری لال جھٹ پانی والی بوتل پھڑ لیا۔ پانی دا گلاس بھر کے اس نے رام ناتھ دے مُونہ نوں لا دتا۔ رام ناتھ نے پاگلاں وانگ سارا گلاس اکو ساء اندر سٹ لیا۔ سرداری لال نے اک ہور گلاس اسنوں پھڑایا۔ رام ناتھ نے اوہ وی اندر سٹ لیا۔

پچھلے پندراں سولان گھنٹیاں وچ ایہہ پہلی وار سی جدوں رام
ناتھ نوں پانی دا گھٹ نصیب ہویا سی۔

ٹھنڈے پانی نے اثر دکھایا۔ اکھاں اگے چھایا ہنیرا چھٹن
لگا۔ ساہ ستھر ہون لگا۔

پون صورتحال سمجھ گیا۔ رام ناتھ دی ایہہ دردشا بھکھ
پیاس کارن ہوئی سی۔ جدوں دا پون مایہ نگر آیا سی اوہ دیکھ
ربیا سی، رام ناتھ دے اندر کھل تک نہیں سی گئی۔ کئی وار پون
نے اسنوں کجھ کھواؤن پیاؤن دا جتن کیتا سی، پر ہر وار اس
نے اسدا ہتھ جھٹک دتا سی۔

سنگیتا دی حالت وی رام ناتھ ورگی سی۔ اسدا فاقہ بھالویں
رام ناتھ جنا سخت تے نہیں سی پر بھکھ نال اوہ وی بے حال
سی۔

اوبناں ورگے ہور وی کئی رشتے دار ہون گے، جیہڑے
شرموں شرمیں بھکھے تہائے بیٹھے ہون گے۔

جو بھانا ورتنا سی ورت چکا سی۔ بھکھیاں رہ کے گیاں نے
مڑ نہیں سی آؤنا۔ جو بچ گئے سن اوبناں نوں سنبھالنا ضروری
سی۔ اوبناں دی سنبھال لئی اپرلیاں دا رشت پشٹ ہونا ضروری
سی۔ رام ناتھ ساری کاروائی دا دھرا سی۔ اس نوں کجھ ہو گیا
تان ساری کھیڈ سماپت ہو جانی سی۔

ایہہ سوچ کے پون ہسپتال دی کنٹین وچ گیا۔ چاہ دا جگ
اتے پلاسٹک دے گلاس چک لیا۔

اک گلاس بھر کے اسنے رام ناتھ نوں پھڑا دتا۔

رام ناتھ دا سریر مٹی ہویا پیا سی۔ نانہہ کرن دی اسدی ہمت نہ پئی۔ مان وجوں پہلا گلاس پھڑ کے اسنے اپنے جیجے سرداری لال نوں پھڑا دتا۔ سرداری لال نوں وی چاہ دی طلب سی۔ پر اسنے ششٹاچار وجوں گلاس سنگیتا نوں پھڑا دتا۔ پون گلاس بھر دا رپیا اتے رشتے دار اس توں پھڑ پھڑ اک توں اگے دوجے نوں پھڑاؤندے رہے۔

جدوں سارے چاہ پین لگ پئے پون دی ہمت ودھ گئی۔ اوہ چپکے جہے چار پنج پیکٹ بریڈ پھڑ لیا۔ چاہ دے نال نال اوہ پیس ورتاؤن لگا۔

بھکھ سبھ نوں تڑپا رہی سی۔ دیکھو دیکھی سبھ نے چاہ اتے بریڈ پھڑ لئی۔

بھکھ مٹدیاں ہی رام ناتھ دی بیماری کھنبھ لا کے اڈ گئی۔ اوہ تازہ دم محسوس کرن لگا۔

موقع تاڑ کے ڈاکٹر دیو نے دوہاں مریضان دی تازہ صورتحال رام ناتھ اتے پچھوں آئے ہور رشتے داراں نوں سمجھا دتی۔ ایہہ وی سمجھا دتا کہ اپریشان وچ دیر خطرناک سدھ ہو سکدی سی۔ جھٹپٹ کاغذی کاروائی مکمل کرکے ڈاکٹراں نوں اپریشن کرن دی اجازت دے دینی چاہیدی سی۔

رام ناتھ نوں سمجھ نہیں سی آ رہی۔ جے اپریشن انے ضروری سن تاں ہن تک منگت رائے نے کاغذاں اپر دستخط کیوں نہ کیتے؟ منگت اتے رام ناتھ وچ کوئی فرق نہیں سی۔ کارن سمجھاؤن لئی منگت رام ناتھ نوں اک پاسے لے گیا۔ ہو چکے خرچے دا ویروا دتا۔ منگی جا رہی رقم دا ذکر کیتا۔

پیسیاں دی کمی دی بھنک پون دے کنیں پے گئی۔ اوہ دھنڈھ تان نہیں سی۔ اک سکوٹر مکینک سی۔ واردات دی خبر سن کے اوہ اپنی دکان نوں زندہ لا کے ادھر نوں بھج پیا سی۔ پتہ سی پیسے دی لوڑ پئے گی۔ اپنے اتے اپنے گانڈھیاں دے غلیاں وچ جو پیا سی اوہ چک لیا سی۔ ہزار پندراں سو خرچ ہو چکا سی۔ اٹھ نوں ہزار بچدا سی۔

اوہ رقم اسنے سنگیتا نوں پھڑا دتی۔

پون دی اس ہلا شیریل نے باقیان لئی راہ کھول دتا۔ اجیہے موقعیاں تے پیسیاں دی ضرورت پیندی ہے، ایہہ احساس ہر رشتے دار نوں سی۔ ہر کوئی اپنی حیثیت مطابق کجھ نہ کجھ لے کے آیا سی۔

رشتے داراں نے اپنے تل پھل بھینٹ کرنے شروع کر دتے۔

رام ناتھ نے منگت رائے نوں اشارہ کیتا۔ اوہ دیالو رشتے داراں دے ناں اتے آئی رقم نوٹ کر لئے۔ نہ رام ناتھ کول پیسے دی گھاٹ سی نہ اسدے بھین بھنویئے کول۔ سبھ دے پیسے دھنواد سہت واپس کیتے جان گے۔

ناں اتے رقم نوٹ ہوندى دیکھ کے مدد دی راشی اتے مدد کرن والیاں دی گنتی کئی گنا ودھ گئی۔

اکٹھی ہوئی رقم دوباں مریضاں دا خرچہ بھرن لئی کافی

سی۔

منگت وادھو رقم واپس کرنا چاہندا سی۔ ڈاکٹر دیو نے اسنوں روک دتا۔ خرچے ختم تھوڑا ہو گئے سن۔ پتہ نہیں کدوں

کس دوائی والی پرچی اندروں آ جاوے؟ کدوں کسے مہنگے
ٹیسٹ دی ضرورت پے جاوے۔ حال دی گھڑی رقم سنبھال لینی
چاہیدی سی۔

مریضاں دے اپریشن تھیٹر جان بعد باقی رشتے داراں نوں
ہتھ بنھ کے بینتی کیتی گئی۔

بن اوہ گھرو گھریں جا کے آرام کرن۔
نزدیکی رشتے دار ہسپتال دی اک نکرے بیٹھ کے مریضاں
دے صحیح سلامت اپریشن تھیٹر وچوں باہر آؤن دا انتظار کرن
لگے۔

ساری رات پولیس افسراں وچکار بیٹھکاں ہوندیاں رہیاں۔
 اجہیاں اکڑ دکر گھٹناواں پہلاں ہوئیاں ضرور سن، پر اوہ
 انیاں بھیانک نہیں سن۔ زیادتی پہلی وار ہوئی سی۔ پہلاں لوڑ پین
 تے گھر دے ممبراں نوں سٹاں ماریاں جاندیاں سن۔ اس وار لگدا
 سی سٹاں جان بجھ کے ماریاں جاندیاں سن۔

کمل یونیورسٹی وچ ایم۔بی۔اے۔ دا ودیارتھی سی۔ یونین دا
 سرگرم ممبر سی۔ ودیارتھی آگواں نے کل توں اُن متھے ویلے
 لئی ہڑتال دا اعلان کر دتا سی۔ ودیارتھی قاتلاں نوں فوراً پھڑے
 جان دی منگ کر رہے سن۔

نیہا نے صحافت دا ڈپلوما کیتا ہویا سی۔ ہن اوہ انگلش دی
 ایم۔اے۔ کر رہی سی۔ شوق دے طور تے اوہ 'پریس ٹرسٹ آف
 انڈیا' لئی بطور 'فری لانسر' کم کر رہی سی۔ ساگر ناں دے
 پرسدھ صحافی نال اسدے پریم سنبندھ سن۔ دوہاں دی سگائی ہون
 والی سی۔ ساگر کارن شہر دے صحافیاں لئی ایہہ وکاری کیس
 بن گیا سی۔ کل توں ہر نقطے نے اخباراں وچ اچھلنا سی۔

خفیہ وبھاگ دے دوہاں فیصلیاں دی سوچنا اچ ادھیکاریاں
 راہیں وزیر اعظم تک اپڑدی کر دتی سی۔ مڑویں کاروائی دے
 طور تے ہر اہلکار پولیس کپتان دی کھچائی کر رہیا سی۔ وزیر
 اعظم نے پریس کانفرنس بلا کے اعلان کر دتا سی۔ "تفتیش

کپتان نوں دے دتی گئی سی۔ پندراں دناں دے اندر اندر جے
کپتان نے قاتل نہ پھڑے تاں اسنوں بدل دتا جائے گا۔”

ورودھی دھر وزیر اعظم نوں کئی پھرنتاں تے گھیری
بیٹھی سی۔ وگڑ رہی قانون ووستھا دے نازک مسئلے اپر
ورودھی دھر نوں اس ورودھ ڈھنڈورا پٹن دا موقع مل جانا سی۔
وزیر اعظم اپنی داڑھی ورودھی دھر نوں نہیں سی پھڑا سکدا۔
پولیس کپتان نوں اس اعلان کارن ہتھاں پیراں دی پئی ہوئی
سی۔ جے پندراں دناں دے اندر اندر ملزم نہ پھڑے گئے تاں
کپتان نے بلی دا بکرا بن جانا سی۔

وزیر اعظم دے حکم تے پھل چڑھاؤں دے جتن ہون
لگے۔ کپتان نے اپنے بیٹھ کم کردیاں ساریاں اکائیاں نوں سچیت
کر دتا۔ تھان تھان چھاپے پین لگے۔ ملزماں دے کھرے خوجے
جان لگے۔

پولیس کپتان دیاں اکھاں وچ نوکر کن وانگ رڑک رہیا سی۔
اس دی پچھ گچھ بناں تفتیش اگے کس طرحاں تر سکدی سی؟
اوہ نوکر نوں خود ’انٹیروگیٹ‘ کرنا چاہندا سی۔

کل مکھ افسر نے نوکر نوں چھڈ کے ٹھیک کیتا سی۔
ماحول گرم سی۔ لوکاں نوں نوکر دی وفاداری تے یقین سی۔
ہُن حالات بدل چکے سن۔ ہن نوکر دی کسے نوں پرواہ نہیں
سی۔ پتہ نہیں اوہ کتھے ستا سی۔ کدھرے کھسک گیا تاں کپتان دا
مُونہ کالا ہونا سی۔

ساری رات کپتان نوکر تے کچیچیاں وٹدا رہیا۔

سویر ہوندیاں ہی کپتان نے اکلیاں موقع دوبارا دیکھن دا
اعلان کیتا۔ ملاحظے وچ رام ناتھ اتے نوکر نوں شامل ہون دی
اجازت دتی گئی۔

رات رامو گانڈھیاں دے ستا سی۔ گوانڈھی نے دسیا سی اوہ
بہت ڈریا ہویا سی۔ ساری رات اوہ اُسلوٹے لیندا رہیا سی۔ اسنے
اک روٹی مسال اندر لنگھائی سی۔ اوہ اپنے چاچے کول جان دی
ضد کر رہیا سی۔

رامو دی ایہہ بے چینی کپتان لئی کھشی بھریا سندیش سی۔
گھبراہٹ دسدی سی، اوہ کجھ چھپا رہیا سی۔

خاکی وردی وچ کسے کپتان نے جدوں اکھاں سوہیاں
کرکے رامو دیاں اکھاں وچ تکیا رامو دھر اندر تک ہل گیا۔
”دیکھ بیٹا! مجھے محلے کے چوکیدار نے سب کجھ بتا دیا ہے۔
چور دیوار کود کر کوٹھی میں آئے تھے!

تمنے ان کو کوٹھی میں گھستے دیکھا تھا۔“

کپتان شبہ مٹھے بول رہیا سی پر اوہناں وچوں کڑتن اتے
تاڑنا صاف جھلک رہی سی۔

”جی صاحب!“

”کیا صاحب؟“ کپتان دا جھوٹا انی جلدی رنگ لیائے گا

ایہہ اسنوں اکا آس نہیں سی۔

”شاباش! آگے کیا دیکھا۔ سبھ کجھ بتاؤ۔ تمیں انعام دیا جائے
گا۔ تم اک وفادار نوکر ہو۔ مالک تماری بہت تعریف کرتے ہیں۔
تیرے چھوٹے مالک کو مار دیا گیا ہے۔ بڑے مالک اور بیبی کو

بری طرحاں پیٹا گیا ہے۔ سچ بتاؤ کیا ہوا؟ تم کس کس کو جانتے ہو؟

”بتا رہیا ہوں صاحب!“ کمبدا نوکر دیکھی گھٹنا دا ویروا دین لگا۔

اپنے کمرے وچ بیٹھا رامو ٹی.وی. دیکھ رہیا سی۔ کوٹھی دا گیٹ ٹپ کے اندر آوندے اک چور توں گیٹ ہل گیا۔ کھڑکا سن کے رامو کمرے وچوں چھت تے آیا۔ چھت تے کھڑ کے گیٹ ول جھاتی ماری۔ اس ویلے تک اندر آ چکے چور نے کوٹھی دا گیٹ کھول دتا سی۔ اس دے تن چارن ساتھی کوٹھی اندر پرویش کر چکے سن۔ اوہناں دیاں کالیاں وردیاں اتے ڈراؤنیاں شکلاں دیکھ کے رامو ڈر گیا سی۔ ڈریا سہمیا اوہ اپنے کمرے وچ آ گیا۔ ٹی.وی. بند کر کے سون دا جتن کرن لگا۔

کجھ دیر بعد کوٹھی اندر چیک چھاڑا پے گیا۔ کیہ ہو گیا؟ ایہہ دیکھن لئی رامو دبویں پیریں پوڑیاں وچ کھڑو کے لابی ول دیکھن لگا۔ اس ویلے اک چور کمرے دے ڈھنڈ وچ چھرا کھوبہ رہیا سی۔ کسے پاسیوں نیلم اتے نیہا دے رون دی آواز آ رہی سی۔ رامو نے جدوں گہہ نال تکیا تاں اتھے اوہناں دے دیش دا ٹھیکے دار رام لبھایا وی کھڑا سی۔ ٹھیکے دار نے تاں بھاویں کالے کپڑے پائے ہوئے سن، پر رامو نے اسنوں پہچان لیا سی۔ رام لبھایا بڑا خطرناک آدمی سی۔ جے اسنے رامو نوں کھڑا دیکھ لیا تاں اسنے رامو نوں مار دینا سی۔ ڈردا اوہ اپنے کمرے وچ مڑ آیا سی۔

ہمت بٹور کے کجھ دیر بعد جدوں اسنے پھیر لابی ول تکیا
تاں ساری لابی خون نال لتھ پتھ ہوئی پئی سی۔ کمل مر چکا سی۔
باقی دے ممبر سہک رہے سن۔

مالکاں دی ایہہ حالت دیکھ کے اوہ ہور گھبرا گیا۔ اپنے
کمرے وچ آ کے اسنے ٹی.وی. چلا لیا اتے سون دا جتن کرن
لگا۔

اک دوشی دی شناخت ہو جان تے کپتان نے کجھ راحت
محسوس کیتی۔ رام لبھایا کون ہے؟ کپتان دا من اسدا پچھوکر
جانن لئی کاہلا پین لگا۔

اوہ رامو دے ضلعے دا رہن والا سی۔ رامو دے جنم توں
پہلاں دا مایہ نگر آ کے وسیا ہویا سی۔ اپنے دیش دے بہت بندیاں
نوں اوہ ادھر لے کے آیا سی۔ جیہڑے اسدی این وچ رہندے سن،
اوبناں نوں اوہ موج کراؤندا سی۔ جیہڑے باغی ہون دا جتن
کردے سن اوبناں تے اوہ کٹاپا چاڑھدا سی۔ پولیس نال ملکے
جھوٹھے مقدمات وچ پھسا دیندا سی۔ اسدے دیش وچ ایہہ گل
پھیلی ہوئی سی کہ رام لبھائے نے کئی جیوندے مزدوراں نوں
کارخانیاں دیاں بھٹھیاں وچ ساڑیا سی۔ ڈردا کوئی اس اگے ساہ
نہیں سی کڈھدا۔

ٹھیکے دار دیاں ایہہ کہانیاں رامو نوں اسدے چاچے نے
سنائیاں سن۔ بولی 'تے رامو جدوں چھٹی لے کے اپنے چاچے
کول جاندا سی تاں اسدی بستی وچ رہندا سی۔ رام لبھایا رامو دے
چاچے نوں پنجاب لے کے آیا سی۔ اس لئی چاچا اسدا اہسانمند
سی۔

”شاباش بیٹا! تونے بڑا نیک کام کیا ہے؟“ ابرو کپتان نے
 رامو دی پٹھ تھاپڑی۔ من ہی من اس نے اپنی لیاقت نال گتھی
 سلجھا لئی سی۔

”وکیل صاحب اپنے بلھ سیتی رکھنا۔ کدھرے بنی کھیڈ وگاڑ
 نہ دینا۔“ جاند کپتان رام ناتھ دا مونہہ بنھ گیا۔

رستے وچ کپتان نوں بھلیکھا پین لگا۔ رامو نوں رام لبھایا
 پچھانن وچ ٹپلا نہ لگا ہووے۔ ڈردا کدھرے اوہ جھوٹھ نہ بول گیا
 ہووے۔

جنا چر رام لبھایا بتھ نہیں سی آؤندا اونا چر رامو دی گل
 تے اعتبار نہیں سی کیتا جا سکدا۔

رامو نوں رام لبھایا دی بستی دا پتہ نہیں سی۔ چاچا کتھے
 ہے؟ اسدے پتے ٹھکانے دا وی اس نوں پتہ نہیں سی۔

ٹھیکے دار دے پھڑے جان تک رامو دی سرکھیا ضروری
 سی۔ رامو اتے کپتان دی ملنی دی سوہ وی باہر نہیں سی نکلی
 چاہیدی۔

سوچ سمجھ کے کپتان نے اگلا قدم پٹیا۔

دفتر پجدیاں ہی اسنے خفیہ وبھاگ دے دو سپاہی سادے
 کپڑیاں وچ وید دی کوٹھی پہنچا دتے۔

گھنٹہ کو اوہناں نے کوٹھی رہنا سی۔ پھیر نوکر نوں رکشے
 وچ بیٹھا کے کپتان دی دسی تھان اپر لجانا سی۔

پچی لکھ دی آبادی والے اس مایہ نگر وچ پرواسیاں دی
گنتی چھ توں ست لکھ وچکار اندی جاندی سی۔ ایہناں وچوں پنج
لکھ پرواسی اکلے بہار اتے اتر پردیش توں آ کے وسے سن۔
شہر دے باہر ہر پاسے ایہناں پرواسیاں دیاں کالونیاں سن۔ پھوکل
پوائنٹ والی دشا منی بہار جاپدی سی۔ ایہناں کالونیاں دے
دُکاندار وی بھئیے سن اتے محلیاں دے پردھان وی۔ کجھ ہمتی
اتے پہلاں آئے بھئیے مزدوری چھڈ کے ٹھیکے دار بنے بیٹھے
سن۔

رام لبھایا ورگے سینکڑے ٹھیکے دار اس نگر وچ وسدے
سن۔ کپتان کس رام لبھائے نوں پھڑے؟

کپتان نے مایہ نگر دی خفیہ شاخا نوں 'ریڈ الرٹ' جاری
کیتا۔ رامو دے چاچے دا کھرا کھوجیا جاوے۔ جتھے ملے اس
نوں چک لیا جاوے۔ اس توں رام لبھایا دا تھان ٹھکانہ اگلا کے
کپتان نوں سوچت کیتا جاوے۔ ٹھیک اطلاع دین والے نوں نقد
انعام اتے ترقی دتی جاوے گی۔

ہنیرا پین توں پہلاں پہلاں خفیہ وبھاگ نے پوری جانکاری
حاصل کر لئی۔ رام لبھایا دے بن تک دے کارنامیاں دی پوری
جانکاری کپتان اگے پیش کیتی گئی۔

رام لبھایا ویہہ سال پہلاں پنجاب آیا سی۔ اسدے پنڈ دا اک
مستری اس نوں ادھر لے کے آیا سی۔ پنجاب وچ اونھیں دنیں

مستریاں دی دباڑی اسمان چھونہدی سی۔ استاد مستری نے رام لبھائے توں پہلاں مزدوری کروائی اتے سال وچ مستریپنا سکھا دتا۔

رام لبھایا سریر دا بٹا کٹا سی اتے دماغ دا تیز۔ اٹھ دی تھیں باراں گھنٹے کم کر کے اوہ دگنے پیسے کماؤن لگا۔ دو سال بعد پنڈ جا کے اپنے چاچے دے دو منڈیاں نوں ادھر لے آیا۔ استاد نوں چھڈ کے اپنی ٹیم بنا لئی۔ سال وچ اوہ مستری بن گئے۔ رام لبھایا پنڈ توں ہور بندے لے آیا۔ چھ ست سال وچ اس دا بڑا وڈا جگاڑ کھڑا ہو گیا۔

استاد توں پہلاں اک کوٹھی دے پلستر دا ٹھیکہ لیا۔ ٹھیکیداری دی سمجھ آئی تاں پوری کوٹھی دی اساری دا ٹھیکہ لے لیا۔ چار پیسے بنے تاں تن تن چار چار کوٹھیاں اکٹھیاں پھرنیاں شروع کر دتیاں۔

موٹر سائیکل سکھ لیا۔ پہلاں پرانا موٹر سائیکل لیا پھیر نوں خرید لیا۔ پنڈوں بال بچے لے آیا۔ پتنی کوٹھیاں وچ صفائی کر کے کمائی وچ وادھا کرن لگی۔

پہلاں مکان کرائے تے لیا۔ پھیر چھوٹا جیہا بنیا بنایا گھر خرید لیا۔

چار پیسے وادھو ہوئے تاں اسنے دو سو گز دا اک پلاٹ کھیتاں وچ خرید لیا۔ پرانا ملہ لیا کے چار کمرے کھڑے کر لئے۔ کمریاں وچ بھئیے بھر لئے۔

اس ویہڑے نے اسنوں ڈاڈھا فائدہ پہنچایا۔ لیبر ہتھ بیٹھ رہن لگی۔ کرایا آؤن لگا۔ وڈے منڈے نوں اسنے کرایے دی دکان

کھول دتی۔ گیڑا کڈھ کے مزدوراں دی ساری کمائی اسے دے
بوجھے پین لگی۔

بور ترقی کر کے اوہ کوٹھیاں دی تھان فیکٹریاں دی اساری
کرن لگا۔ صنعتکاراں نال واہ پیا تاں اسنوں فیکٹریاں وچ مزدور
بھرتی کراؤن دا ول آ گیا۔ اساری دی ٹھیکیداری دے نال نال اوہ
فیکٹریاں نوں لیبر سپلائی کرن لگا۔

نال دا پلاٹ لے کے بور کمرے اسار لئے۔ دو تن سو
مزدوراں دی کالونی اسدی ریاست بن گئی۔ اس کالونی دے بہتے
وسنیک اس نے بہار توں لیاندے سن۔ اوہناں نوں اسنے کم
سکھایا سی اتے پھیر کم تے لایا سی۔ اوہ اپنی بدلی قسمت دا
سہرا رام لبھایا سر بنھدے سن۔ اس دے اشارے تے جان دین تک
جانندے سن۔

ووٹاں ویلے رام لبھایا دی قیمت کئی گناں ودھ جاندی سی۔
ساریاں راجسی پارٹیاں اسدے آگے پچھے پھردیاں سن۔

کانگریس والیاں نے اس نوں اپنا سرگرم ممبر بنا لیا۔ کالونی
دا پردھان تھاپ کے اسنوں اپنیاں وشیش میٹنگاں وچ بلاؤن
لگے۔ مایہ نگر وچ ہون والیاں ریلیاں دا اس نوں انچارج بنا دتا۔
بساں، ٹرک، کاراں اتے دارو اسدی پرچی تے ایلبدھ ہون لگے۔

لڑن جھگڑن اتے چھوٹے موٹے جرم کرن دی پیدائشی
عادت ادھر آئے بھنیا وچ وی سی۔ آئے دن پولیس اسدی کالونی
وچ چکر ماردی سی۔ لے دے کر کے اوہ اپنی کالونی دے بندیاں
نوں چھڈا دیندا۔ پولیس اس دی قدر کرن لگی۔ پولیس اسدی
سفارش تے پھل چڑھاؤن لگی۔

فیکٹریاں دے مالک اتے مزدور رام لبھایا نوں غنڈہ سمجھدے سن۔ رام لبھایا اپنے آپ نوں غنڈہ نہیں سی سمجھدا۔ چھوٹیاں موٹیاں لڑائیاں جھگڑے، مارکٹائی اتے چوری یاری اوہناں دی برادری دا خاصہ سی۔ شہر دے پکے بشندیاں نال اسنے کدے پنگا نہیں سی لیا۔ اسدے اپنے دیش واسیاں دا کیہ سی) مٹی دے ڈلیاں ورگے سن۔ جدوں مرضی کٹ لؤ۔ سویر نوں آ کے پیر پھڑ لیندے سن۔ جج اوہ چھوٹا موٹا لیڈر سی تاں اپنی برادری دا سی۔

اسدی بستی وچ چوریاں، کھوپاں کرن والے کجھ بھئیے وی رہندے سن۔ رام لبھایا نوں اوہناں دیاں کاروائیاں دا پتہ تاں سی پر اوہ کدے اوہناں دا حصہ دار نہیں سی بنیا۔ مجرمانا واردات کرن دا ایہہ اس دا پہلا موقع سی۔ ایہہ واکا اس نے اپنے بھتیجے پنڈت دیاں گلاں وچ آ کے کیتا سی۔

نشے دی لت نے پنڈت نوں بھیڑی سنگت وچ پا دتا سی۔ نشہ خریدن لئی پہلاں اسنے چھوٹیاں موٹیاں چوریاں کیتیاں۔ چوریاں وچ ملی کامیابی توں اتشابت ہو کے اوہ رات براتے سڑکاں تے کھڑو کے کھوپاں کرن لگا۔ اک دو وار پھڑیا گیا۔ ٹھیکے دار دا ناں لے کے چھٹا رہیا۔ پچھلے کجھ عرصے توں اسنے بٹوئے کھوہن اتے چینیاں جھپٹن دا کم پھڑیا ہویا سی۔ شہر وچ دہشت پھیلی ہوئی سی۔ پولیس نوں فکر لگی ہوئی سی۔

رام لبھایا نوں اسدے اس کارنامے دا پتہ اس ویلے لگا
جدوں غنڈہ سٹاف والے اس نوں چک کے لے گئے۔ اسنے کئی
وارداتاں منیاں اتے کئی سنیاں پھڑائے۔

چار مہینے دی قید کٹ کے اوہ بنے باہر آیا سی۔ سدھرن
دی تھان جیل جا کے وگڑ گیا سی۔ پیشیور مجرماں نال اسدا
سنبندھ ہو گیا سی۔

جیل بیٹھے کسے استاد نے اس لئی اس سپاری دا پر بندھ
کیتا سی۔ رام لبھایا نوں اس ٹھیکے دا کوئی پتہ نہیں سی لگنا
جے مالک کسے ٹھوس وچولے دی منگ نہ کردے۔ اوہناں نے
اس کم دا اک لکھ روپیہ دینا سی۔ انی رقم کسے چور اچکے نوں
نہیں سی دتی جا سکتی۔ پیسے اوہناں نے کسے بھروسے یوگ
بندے نوں دینے سن۔ اک شرط اوہناں دی ہور سی۔ اوہناں نے
ملزماں نوں نہ اپنی شکل دکھاؤنی سی نہ ناں پتہ دسنا سی۔ ایہہ
جانکاری کیول وچولے کول ہونی چاہیدی سی۔

بھتیجے دے کارنامیاں توں چاچا اتے چاچے دی ٹوک
ٹکائی توں بھتیجا دکھی سی۔ بھتیجے نے چاچے نال وعدہ کیتا۔
اسنوں چوکھی رقم ملن والی سی۔ رقم لے کے اسنے بمبے والی
گڈی چڑھ جانا سی۔ مڑ اسنے مایہ نگر ول مُونہ نہیں سی کرنا۔
چاچا کئی دن سوچدا رہیا۔ فائدے نقصان وچاردا رہیا۔
ٹھیکے دار نوں اک فائدہ ایہہ ہونا سی کہ اسدا نت دے کلش توں
کھڑا چھٹ جانا سی۔

دوسرا فائدہ بھتیجے دا ہونا سی۔ شاید اوہ سدھر جاوے۔ اک
وار جے اوہ سکھ ساند نال شہروں باہر نکل گیا تاں مڑ کے

پولیس نوں اسدا سراغ نہیں سی لبھنا۔ ہزاراں نویں مزدور اتھے
 اوندے سن اتے ہزاراں جانڈے سن۔ کسے دا پکا ٹھکانہ نہیں
 سی۔ جتھے کم مل گیا اوہو اسدا دیش۔ اک وار گھر چھڈ کے
 گئے مزدور دا تھان ٹھکانہ سکے متعلق ان نوں پتہ نہیں چلدا۔
 پولیس نوں کتھوں پتہ لگنا سی۔ اجیہے ہتھیرے بھٹیاں بارے
 ٹھیکے دار نوں پتہ سی، جیہڑے لٹاں کھوبانس کرکے اتے کڑیاں
 بھجا کے دیش مڑ گئے سن۔ پولیس نے کدے اوہناں دے پنڈاں
 ول مُونہ نہیں سی کیتا۔ اتھے ڈنڈا کھڑکا کے مڑ جایا کردے
 سن۔ کجھ دیر لٹک کے معاملہ رفع دفع ہو جاندا سی۔

ہاں کرن توں پہلاں ٹھیکے دار نے پنڈت نوں شو دوالے لجا
 کے سہس چکائی۔ مڑ کے نہ اوہ کوئی جرم کرے گا اتے نہ مڑ
 مایہ نگر ول مُونہ کرے گا۔

پکے پیریں ہو کے ٹھیکے دار نے مالکاں نال گل کیتی۔
 مالکاں نے کیتے جان والے جرماں اتے اس بدلے دتی جان
 والی رقم دا ویروا دتا۔ ملزماں نوں اک لکھ روپیہ محنتانہ اتے
 پنج ہزار روپیہ واردات ویلے ورتے جان والے سامان نوں
 خریدن لئی ملنا سی۔

پھیر چاچے بھتیجے نے آپس وچ شرطیں طے کیتیاں۔
 باقی دے ساتھیاں دا پر بندھ بھتیجے نے کرنا سی۔
 بھتیجے دے دو ساتھیاں نوں سپاری والی رقم وچوں ویہہ
 ویہہ ہزار ملنا سی۔ کوٹھی وچوں ملن والی نقدی اتے سونے
 وچوں تیجا حصہ۔ باقی بچدے سٹھ ہزار وچوں تیہہ چاچے دا
 اتے تیہہ بھتیجے دا۔ لٹ دے باقی بچے

سامان وچوں ادھا چاچے دا اتے ادھا بھتیجے دا۔
اصل یوجنا تحت ٹھیکے دار دا کم مالکاں اتے ملزماں
وچکار کڑی بننا سی۔ نہ اسدے موقعے والی تھان تے جانا سی،
نہ واردات وچ حصہ لینا سی۔

ٹھیکے دار دی مایہ نگر وچ چنگی سرداری سی۔ ہن اوہ
اس شہر دا باشندہ بن گیا سی۔ بچے سکول پڑھن پے گئے سن۔
گھر، پلاٹ، موٹر سائیکل اتے فون سبھ سہولتاں اس کول سن۔
پچھے پنڈ اوہ چودھری اتے شاہوکار اکھواؤن لگا سی۔ کولیاں
دی دلالی توں اسنے کیہ لینا سی۔

پر بھتیجے دے زور دین تے جدوں اس نے واردات والی
کوٹھی دا جائزہ لیا تاں اسدے مُونہ وچ پانی آ گیا۔ کوٹھی چنگے
سیٹھ دی سی۔ چنگا مال ہتھ لگن دی سنبھالنا سی۔ جرم بہتے
سنگین نہیں سن کیتے جانے۔ گھر دے ممبراں نوں تھوڑی کٹ
چاڑھنی سی۔ کڑی دی بے عزتی کرنی سی۔

ٹھیکے دار بہت اجیہے بھٹیاں نوں جاندا سی جیہڑے کالے
کچھیاں والے بن کے لٹاں کھوہانں کردے سن۔ سو چوں مسماں
پنج چار پھڑے جاندے سن۔ باقی کیس رفع دفع ہو جاندے سن۔
ڈولڈے من نال چاچے نے بھتیجے دی ایہہ ضد وی پگا
دتی۔

آخری وقت تک ٹھیکے دار دا کوٹھی اندر جان دا کوئی
ارادہ نہیں سی۔ اسنے باہر رہ کے خطریاں نوں بھانپنا سی اتے
لوڑ پین تے اندر لیاں نوں سوچت کرنا سی۔

اسدا دوسرا کم واردات توں بعد مال اتے بندیاں نوں صحیح
تھاں پجدے کرنا سی۔

رام لبھایا نوں ہتھیار، بیگ، دستانے، کالے کپڑے اتے
کالیاں عینکاں خریدن لئی پنج ہزار روپے ملے سن۔ کپڑے
واردات بعد ساڑ دتے جانے سن۔ پھیر نویں کیوں خریدے جان؟
اسنے کباڑی دی دکان توں پرانے کپڑے خرید لئے۔ چاقو،
چھٹے خریدن دی ضرورت نہیں سی۔ کسے دا قتل تھوڑا کرنا
سی۔ بہن توڑ لئی دو لوہے دے راڈ ہتھیرے سن۔ راڈ اتے بیگ
اوہ مالکان دی فیکٹریوں چک لیا یا۔ پنج ہزار وچوں پنج سو خرچ
ہویا۔ پنتالی سو بچ گیا۔ اس شبہ مہورت تے رام لبھایا ڈاڈھا خوش
ہویا سی۔

بھتیجے دے ساتھیان نوں مل کے چاچے دے پیراں بیٹھوں
زمین کھسکن لگی۔ ایہہ تے خونخار ملزم سن۔ آؤنا دو نے سی،
آئے تن سن۔ اک چھوٹی عمر دا سی۔ کھندے اوہ نواں چیلہ منیا
سی۔ پہلی وار کم تے آیا سی۔

ٹھیکے دار دا متھا ٹھنکیا۔ بھتیجا اپنے استاد دی چال وچ
پھس گیا سی۔ بھتیجے نے اوہناں نوں نال نہیں سی رلایا۔ اوہناں
نے بھتیجے نوں نال رلایا سی۔ سپاری دیاں شرطیں مطابق گھر
والیاں نوں معمولی سٹاں ماریاں جانیان سن۔ پر پنڈت دے ساتھی
قتل دی تیاری کر کے آئے سن۔ اوہناں کول دو ہتھ لمبے چھرے
اتے تیزدھار چاقو سن۔ پلاس، پیچکس اتے ہور نک سک توں
علاوہ اوہناں کول سیف اتے الماریاں دے جندے کھولن والی
ماسٹر کیسٹر وی سی۔

رام لبھایا دا من اسنوں لعنتاں پاؤن لگا۔ اسنوں لگا اوہ اتے
اسدا بھتیجا کسے گہری سازش دا شکار ہو گئے ہن۔ ہتھکڑیاں
لگن ہی والیاں سن۔ پر بن پچھے وی نہیں سی ہٹیا جا سکدا۔
مجبوری و سوری اسنوں وی کوٹھی دی کندھ ٹپنی پے گئی۔

اندر اوہو ہویا جسدا رام لبھایا نوں ڈر سی۔

الماری دیاں چابیاں دین توں تھوڑی جہی نہ نکر کرن اپر
ہی پنڈت نے مالکن دے سر وچ راڈ جڑ دتی۔ اوہ بھواتنی کھا
کے زمین تے ڈگ پئی۔

گھروالی دی دردشا دیکھ کے جدوں مالک سبھ کجھ حوالے
کرن لئی سہمت ہو گیا سی پھیر اس دیاں ٹنگاں باباں توڑن دی
کیہ ضرورت سی؟

سامان لٹن دی تھاں دینا کڑی دے بیڈروم وچ گھس گیا۔
چھوٹے کپڑیاں وچ ادھ ننگی پئی کڑی دیکھ کے اسدا من مچل
گیا۔ اوہ اس اپر کتیاں وانگ جھپٹ پیا۔

بھین دا چیک چھاڑا سن کے بھرا دی اکھ کھل گئی۔ اوہ
کڑی دے بیڈروم وچ جا کے دینے نوں دھوہن لگا۔

پنچم نے اس نوں گھڑیس کے لابی وچ لے آندا۔ ٹھیکے دار
دے روکدے روکدے چھرا اسدے ڈھڈ وچ کھوبھ دتا۔

رام لبھایا اوہناں دیاں منتاں کردا رہیا۔ پہلاں مالکاں نوں نال
لے کے سونا چاندی لے لوو۔ کسے نے اسدی اک نہ سنی۔ لگدا
سی اوہناں نوں پیسے دھیلے وچ گھٹ اتے کٹ مار وچ زیادہ
دلچسپی سی۔

جدوں سارے ممبر بے ہوش ہو گئے تاں بہت کجھ پلے وی نہ پیا۔ جو جس دے ہتھ آیا لے کے دوڑ پیا۔

کالیئے نے اک رنگدار ٹی.وی.چادر وچ لپیٹ لیا۔ دینے نے ٹیپرکارڈر اتے وی.سی.آر.سمیٹ لیا۔ پنڈت نے اک الماری وچ پٹیاں ساڑھیاں، سوٹ اتے ہور نک سک نوں اکٹھا کیتا اتے گٹھڑی وچ بنھ لیا۔ کجھ نقدی اتے گھنے رام لبھایا دے ہتھ لگ گئے۔

اپنے حصے دا سامان لے کے پنڈت دے ساتھی موقعے والی تھان توں ہی اپنے راہ پے گئے۔ پنڈت اپنے کواٹر چلا گیا۔ سارا دن رام لبھایا اپنے گھر چھپیا رہیا۔ کدے اس نوں گرفتار ہون دا ڈر لگدا۔ کدے ہتھ لگے مال نوں دیکھ کے خوشی ہوندی۔

ٹھیکے دار سوچ رہیا سی۔ بھتیجے دے ساتھی موقعے تے ہی چھائیں مائیں ہو گئے سن۔ بھتیجا کدوں دا بمبے والی گڈی چڑھ چکا ہونا ہے۔ رام لبھایا دا ناں کس نے لینا ہے؟ ڈر اتے خوشی دی کھچوتان وچ پھسیا رام لبھایا سویر توں انگریزی شراب پی رہیا سی۔ اوہ شراب غم غلط کرن لئی پی رہیا سی جاں خوشی مناؤن لئی، اسدی سوہ سوہیاں نوں نہیں سی مل سکی۔

سادے کپڑیاں وچ خفیہ وبھاگ دے کرمچاریاں نے اسدے گھر نوں گھیرا پایا ہویا سی۔ اوہناں نوں پولیس کپتان دے اگلے حکماں دی اڈیک سی۔

خفیہ وبھاگ دی کارگزاری تے کپتان دا من گدگد ہو گیا۔ من
ہی من خفیہ وبھاگ دے جواناں نوں سلوٹ مارکے کپتان نے
اوہناں دے کم دی شلاگھا کیتی۔
”بن اڈیک کسدی بے؟ فوراً کاروائی کرو۔“
خوشی چ جھومدے کپتان نے جواناں نوں حکم سنایا۔
اک تاڑنا وی کیتی۔ رام لبھایا دی گرفتاری دا اصل کارن
گپت رکھیا جاوے۔

سویرے نشہ اترن توں پہلاں ہی پولیس نے ٹھیکے دار نوں
 آ دبوچیا۔ پہلاں رام لبھایا نوں لگا اوہ سپنا دیکھ رہیا ہے۔ نشے
 اتے نیند دی لور وچ اسنوں کئی وار پولیس اپنے گھر چھاپے
 ماردی نظر آئی سی۔ مار توں ڈردا جدوں اوہ تربھکدا سی تاں
 اسدی اکھ کھل جاندی سی اتے اوہ سُکھ دا ساه لیندا سی۔

اس وار جدوں ڈانگاں تاڑ تاڑ اسدے موراں وچ پین لگیاں
 اتے سارے سریر وچوں سیک نکلن لگا پھیر اسنوں احساس
 ہویا ایہہ سپنا نہیں حقیقت سی۔

ڈور بھور ہوئی پتتی اتے ڈرے سہمے بجے رام لبھایا تے
 پیندی کٹ، صبر دا گھٹ بھردے دیکھدے رہے۔

کجھ پلسیئے گھر دی تلاشی لین لگے۔ سارا سامان ادھر
 ادھر سٹن لگے۔

بھئیاں دیاں بستیاں وچ مُونہ ہنیرے پولیس دے چھاپے
 کوئی نویں گل نہیں سی۔ گھراں دیاں تلاشیاں دوران ملے قیمتی
 سامان دا ضبط ہو جانا وی کوئی انہونی گل نہیں سی۔

اس وار ولکھن گل ایہہ سی مار کٹاری اتے تلاشی کسے
 عام بھئیے دی نہیں، سگوں ٹھیکے دار دی ہو رہی سی۔

”لیا بئی رات والا مال لیا؟ کتھے بے کیش اتے گھنے؟ باقی
 دے ساتھی کتھے لکوائے؟“

”کون سا پیسہ؟ کون سے بندے؟“ کرڑا بڈ ہون کارن رام
لبھایا مار جھل ربیا سی”

رام لبھایا دی پتنی توں پتی تے پیندی مار جھل نہ ہوئی۔
اسنے اپنے نالے نال بنہی ٹرنک دی چابی نالے نالوں کھول کے
حولدار اگے سٹ دتی۔ اوہ آپ ٹرنک دی تلاشی لے لئے۔
پتنی دا خیال سی ٹرنک وچ دو تن ہزار روپے ہون گے۔
اوہ لے کے پولیس ٹل جائے گی۔

اک سپاہی نے ٹرنک ویہڑے وچ چک لیاندا۔ سبھ دے
سامنے جنڈرا کھولیا۔ اندروں برآمد ہویا سامان دیکھ کے سبھ
دیاں اکھاں اڈیاں دیاں اڈیاں رہ گئیاں۔ ستر ہزار دی نقدی دے نال
نال دو قیمتی ساڑھیاں اتے اک سونے دا نگر ہار ٹرنک وچ چھپا
کے رکھیا ہویا سی۔

نقدی ٹھیکے دار دی ہو سکردی سی۔ ساڑھیاں اتے سونے دا
ہار پاؤن دے یوگ تے نہیں سی بھنیا رانی۔

ساڑھیاں اتے ہار دی برآمدگی تے پولیس والے جھوم اٹھے۔
گھٹنا دی پہلی لڑی، پہلا ٹھوس ثبوت اوہناں دے ہتھ لگ چکا
سی۔ کڑی نال کڑی جوڑنا ہن اوہناں دے کھبے ہتھ دی کھیڈ سی۔
موقعے توں ملی سفلتا دی سوچنا کپتان نوں دتی۔ اگلی
کارروائی لئی رہنمائی منگی گئی۔

کپتان دی ہدایت اپر اسدے گھر دی مکمل تلاشی لئی گئی۔
حساب کتاب والیاں کاپیاں، جیب ڈائری، بیگ، لوکاں دے
وزٹنگ کارڈ سبھ قبضے وچ لے لئے گئے۔

اسدے گھر نوں سیل کر دتا گیا۔ ‘کپتان دے موقع دیکھن تک کوئی کسے چیز نوں ہتھ نہ لاوے۔’ ایہہ حکم جھاڑیا گیا۔
ٹھیکے دار اتے برآمد ہوئے سامان نوں کپتان اگے پیش کیتا گیا۔

کپتان نے حساب کتاب والیاں کاپیاں پھرول کے اوہناں سارے بندیاں دی لسٹ بنائی جیہناں نال ٹھیکے دار دا لین دین سی۔

وید کوٹھیاں، دکاناں لین دین دا کم کردا سی۔ چھوٹی موٹی مرمت لئی اسنوں مستری مزدوراں دی لوڑ پیندی سی۔ رام لبھایا دی اس نال کوئی کڑی جڑی ہو سکتی سی۔

ٹھیکے دار دی ڈائری وچ درج فون نمبراں دے مالکاں دے ویروے اکٹھے کیتے گئے۔ اوہناں وچوں اک نمبر پنکج دے موبائیل فون دا وی سی۔

پولیس کپتان نے مکھ افسر ولوں اس مقدمے متعلق تیار کیتی رپورٹ اپر پہلاں سرسری نظر ماری سی۔ پرچے وچ بہاویں مدعی نے کسے تے شک ظاہر نہیں سی کیتا۔ ویسے رام ناتھ نے وید پریوار نوں پنکج توں ملدیاں دھمکیاں دا ذکر کیتا سی۔ پنکج دا ناں ‘شکی بندیاں’ وچ بولدا سی۔

پولیس کپتان نے اک وار پھیر رپورٹ تے نظر ماری۔ اس وار پوری ڈونگھائی نال۔

پھیر ٹھیکے دار دے بیگ وچوں ملے وزٹنگ کارڈاں دی گھوکھ ہوئی۔ اوہناں وچوں اک پنکج دا سی۔

پنکج اتے ٹھیکے دار وچکار ستھاپت ہوئی اس دوجی کڑی
نے کپتان لئی اگلا رستہ کھول دتا۔

پنکج دے پچھوکڑ، اس دے کاروبار، فیکٹریاں وچ بندے
پرزیاں، کم کردے مزدوراں دی گنتی، سبھ پہلوآں تے وسرت
جانکاری حاصل کیتی گئی۔

کپتان نوں رام ناتھ دا پنکج ہوراں اپر کیتا شک سچ وچ بدلدا
نظر آؤن لگا۔

پنکج شہر دے گئے چنے شہریاں وچوں اک سی۔ بناں
ٹھوس ثبوت توں اس نوں ہتھ پاؤنا خطرے توں خالی نہیں سی۔
تھانے دے مکھ افسر اپر کپتان نوں بہتا بھروسہ نہیں سی۔
اوہ ملزماں کول مخبری کرکے کھیڈ وگاڑ سکدا سی۔

اس تفتیش وچ خفیہ وبھاگ کپتان نوں سبھ توں ودھ سہیوگ
دے رہیا سی۔ اک وار پھیر اس وبھاگ دی پٹھ تھاپڑی گئی۔

ٹھیکے دار نے پنکج لئی کیہ کیہ کم کیتے؟ اس دی کسے
کوٹھی جاں فیکٹری دی اساری اس راہیں ہوئی؟ کدے اوہناں لئی
ٹھیکے دار نے مزدور بھرتی کرکے دتے؟ جے پنکج دا فون
اتے کارڈ ٹھیکے دار کول سی تاں اوہناں دا کوئی نہ کوئی
سنبنده ضرور سی۔ ایہہ کیہ سنبنده سی؟ کپتان نوں اسدی
جانکاری چاہیدی سی۔

پرتکھ طور تے ٹھیکے دار نے پنکج ہوراں لئی کوئی کم
نہیں سی کیتا۔ پچھلے ست دناں وچ دو وار اوہ پنکج دی فیکٹری
وچ گیا سی۔ دوویں ویلے دوویں بھرا فیکٹری وچ حاضر سن۔
ٹھیکے دار اتے مالکاں وچکار اکلیاں گل ہوئی سی۔ دوسری

ملاقات بعد ٹھیکے دار فیکٹری وچوں دو راڈ اتے دو چھوٹے بیگ لے کے آیا سی۔ اس متعلق اندراج فیکٹری دے ریکارڈ وچ ہویا سی۔

پولیس کپتان نشانے دے بہت نیڑے پج چکا سی۔ واردات ویلے دوشیاں نے دو راڈاں دی ورتوں کیتی سی۔ اک موقعے توں برآمد ہوئی سی۔ دوجی دوشی نال لے گئے سن۔ اک بیگ موقعے والی تھان توں برآمد ہویا سی۔ دوسرا ٹھیکے دار دے گھروں۔ بس ہن ایہو تصدیق کرنا باقی سی کہ ایہہ راڈ اتے بیگ اوہو سن، جیہڑے فیکٹریوں گئے سن جاں ہو؟

موقعے توں برآمد ہوئے مال دا اک وار پھیر معائنہ کیتا گیا۔ موقعے توں برآمد ہوئے بیگ اپر پنکج دی فیکٹری دا ناں چھپیا ہویا سی۔ پنکج اجیہے بیگ اپنے مزدوراں نوں تحفے وجوں دیندا سی۔ رام لبھایا دے گھروں برآمد ہویا بیگ اسدے نال دا سی۔

راڈ اپر خون اتے مٹی جمی ہوئی سی۔ راڈ نوں صاف کر کے ایہناں ثبوتان نوں مٹاؤن دا زوکھم لین دا تاں ہی فائدہ سی، جے پہلاں ایہہ پتہ لگے کہ پنکج دی فیکٹری وچ بندے پرزیاں اپر کوئی مارکا لگدا سی جاں نہیں۔

خفیہ وبھاگ نے اس نقطے تے پڑتال کیتی۔

نیرج دی فیکٹری وچ بندا سامان اچ کوٹی دا سی۔ اوہناں دے پرزے عام پرزیاں نالوں مہنگے سن۔ اپنی پہچان بناؤن لئی اوہ اپنے ہر پرزے اپر اپنا مارکا لاؤندے سن۔ نمونے لئی سوہیئے

نے اک راڈ بازار وچوں خریدی اتے لیا کے کپتان اگے رکھ
دتی۔

وگیانک ڈھنگاں دی مدد نال راڈ دا معائنہ کیتا گیا۔ خون دے
اک دھبے بیٹھوں نیرج دی فیکٹری دا مارکا نظر آ رہیا سی۔

پنکج اتے نیرج دی سازش دا پردہ فاش ہو چکا سی۔ اوہناں
نوں گرفتار کرن لئی انے ثبوت کافی سن۔

رات دیر گئے پولیس کپتان نے پریس کانفرنس بلائی۔
ٹھیکے دار اتے اس کولوں پھڑے سامان نوں صحافیاں اگے
پیش کیتا۔

باقی دے دوشیاں دے سراغ ملن اتے جلدی گرفتاری دا
بھروسہ دے کے صحافیاں نوں وداع کیتا۔

پولیس راہیں پنکج نوں سُوہ مِل چکی سی۔ رام ناتھ نوں
پنکج ہوراں اپر شک سی۔ ڈر اتے غصے کارن اوہناں نے
ہسپتال ول مُونہ نہیں سی کیتا۔

اڈدی اڈدی خبر رشتے داراں دے کنیں جا پئی۔

بہتے سانجھے رشتے داراں دا جھکاء جھکدے پلڑے ول
سی۔ کدے کدے، کو ”کوئی مجبوری و سوری ہسپتال آؤندا سی۔
اوپریاں وانگ گھڑی دو گھڑی بیٹھ کے، چوراں وانگ واپس مڑ
جاندا سی۔ اندروں رشتے دار ڈردا رہندا سی کدھرے

موہن دے پریوار نوں اسدے وید پریوار نال جاگے بیج دی
مخبری نہ ہو جاوے۔ کدھرے اوہ اوہناں دے مُونہ لگنوں نہ رہ
جاوے۔

پر نیلم دے پیکے پہلے دن توں کاواں وانگ اکٹھے ہوئے
بیٹھے سن۔

رام ناتھ ہوریں تن بھیناں اتے تن بھرا سن۔ رام ناتھ سبھ توں
وڈا سی۔ پھیر نیلم سی۔ اس توں چھوٹا منگت رائے سی۔ اوہ بجلی
محکمے وچ جونیئر انجینیئر سی۔ سبھ توں چھوٹا بی.ڈی. او.دفتر
وچ سٹینو سی۔ چھوٹیاں دوویں بھیناں جے.بی.ٹی. پاس سن اتے
پرائیویٹ سکولوں وچ ادھیاپکاواں سن۔ اوہناں دے پتی سرکاری
سکولوں دے ادھیاپک سن۔

رام ناتھ دا شہر مایہ نگر توں ستر پنجہتر کلومیٹر دور سی۔
 رام ناتھ دیاں باقی رشتے داریاں مایہ نگر توں الٹ دشا ول سن۔
 نتیجن کسے رشتے دار دا پنڈ مایہ نگر توں سوا سو کلومیٹر دور
 سی اتے کسے دا ڈیڈھ سو کلومیٹر۔

پھیر وی تن دنن توں باراں دے باراں جی گھر بار چھٹی
 ہسپتال ڈیرہ لائی بیٹھے سن۔

رام ناتھ دے بھرا اڈ اڈ رہ کے وی اکٹھے سن۔ شقاں
 شوشکاں سانجھیاں بھر دے سن۔ اک دوجے نال پیار بھاو اتے
 آؤن جان بنیا ہویا سی۔ لوڑ پین تے اوہ تنوں منوں اک دوجے
 دے دکھ سکھ وچ سہائی ہوندے سن۔

اوہناں دے پریوار دے کسے ممبر اپر پہاڑ جڈی ایہو جہی
 مصیبت پہلی وار ٹٹی سی۔ رل مل کے اوہ دکھ ونڈاؤن دا جتن
 کر رہے سن۔

نیہا نوں جسمانی نالوں نفسیاتی پریشانی ودھ سی۔ اسدی
 حالت نیم پاگلاں ورگی سی۔ جدوں اسنوں ہوش آؤندی سی اوہ
 اپنے وال پٹن لگ جاندی سی۔ اچی اچی چیکاں مار مار کمل نوں
 آوازاں ماردی سی۔ کدے اس نوں اپنے بھنگ ہوئے ست دا فکر
 کھاندا سی اتے کدے اسے کارن ساگر نالوں پریم سنبندھاں دے
 ٹٹن دا۔ کدے اوہ خودکشی کرن دا ارادہ جتاؤندی سی اتے کدے
 دوشیاں نوں قتل کرن دا۔

ڈاکٹر نیہا نوں بے ہوشی دے ٹیکے لا رہے سن۔ اوہناں دی
 رائے سی کہ اس نوں کسے بھین ورگی سہیلی اتے ماں ورگی
 چاچی تائی دی چھتر چھایا دی ضرورت سی۔

رام ناتھ دی سبھ توں چھوٹی بھین سشما نے ایہہ ذمہ واری
 اپنے ذمے لئی سی۔ اوہ نیہا دی ماسی سی، اس لئی نیہا نوں
 ماواں ورگا پیار دے سکدی سی۔ اوہناں دی عمر وچ سارا ست
 سال دا فرق سی۔ دوویں ماسی بہانجی وانگ گھٹ، سہیلیاں
 وانگ ودھ رہیاں سن۔ سشما پہلے دن توں نیہا دی ہم راز سی۔
 اس لئی اوہ نیہا دی سہیلی دے فرض وی نبھاء سکدی سی۔
 بنان سنگ شرم محسوس کرے سشما پلوی دے گھر ڈیرہ
 لائی بیٹھی سی۔

منگت اتے اسدی پتنی سجاتا وید دی دیکھ بھال وچ جڑے
 ہوئے سن۔ وید دی ٹنگ کٹے جان توں بچ گئی سی۔ ڈاکٹراں نے
 اس نوں خطرے توں باہر گھوشت کر دتا سی۔ جباڑے دی ٹٹی
 ہڈی اس نوں ہوش نہیں سی آؤں دے رہی۔ تن دن آئی سی۔ یو۔و۔ج
 رکھن بعد اس نوں جنرل وارڈ وچ بھیج دتا گیا سی۔ بے ہوشی
 وچ ہون کارن اپرلیاں نوں اس دی کوئی تکلیف نہیں سی، پر
 اوہناں نوں چووی گھنٹے اسدے سربانے بیٹھنا پیندا سی۔
 باقی سارے رشتے دار اتے بھین بھرا نیلم اپر سن۔

نیلم دی حالت نازک سی۔ اسنوں آئی۔سی۔یو۔و۔ج رکھیا گیا
 سی۔ اسدے نک، گلہ اتے پیٹ وچ نالیاں فٹ کیتیاں گئیاں سن۔ اوہ
 وینٹیلیٹر دے سہارے زندہ سی۔ کسے وی ویلے بھیڑی خبر آ
 سکدی سی۔

باقی دے رشتے دار نیلم دے وارڈ دے باہر بیٹھے اسدے
 ٹھیک ہون دی دعا کر رہے سن۔

نیلیم دیاں دوائیاں گھٹن دی تہاں ودھدیاں جا رہیاں سن۔
ٹیسٹ اتے سکین وار وار ہو رہے سن۔ خون دتا جا رہیا سی۔ دل
دی دھڑکن کدے ودھ جاندی سی اتے کدے گھٹ جاندی سی۔
رام ناتھ سینئر ڈاکٹر اس نوں پچھ پچھ بمبھ چکا سی۔ “بس
چووی گھنٹے ہور”
آکھ کے ڈاکٹر اس نوں ٹالدے آ رہے سن۔

چووی چووی گھنٹے کر کے اک ہفتہ لنگھ چکا سی۔ حالے
پر نالا اتھے دا اتھے سی۔

کجھ مریضان دے وارث رام ناتھ نوں سمجھاؤں لگے۔
”ایہہ ہسپتال ناں دا ہی وڈا ہے۔ سرکاری ہسپتالاں وانگ
اتھوں دے ڈاکٹر ان نوں وی رشوت دی جھاک رہندی ہے۔ ایہناں
ڈاکٹر ان نے اس لٹ دا ناں ’کنسلٹشن فی’ رکھیا ہویا ہے۔ کوٹھی
جا کے ڈاکٹر دی مٹھی گرم کرو۔ ڈاکٹر پھیر مونیہ کھولنگے۔“
لوکاں دے تنے تنائے رام ناتھ اک ہزار روپیہ لے کے
سینئر ڈاکٹر دی کوٹھی پہنچ گیا۔ مریض دی حالت متعلق کجھ
سوال پچھ کے اسنے رائے مشورے والی فیس اس ول ودھائی۔
”ہسپتال وچ داخل مریض دی حالت متعلق پچھن دی کوئی
فیس نہیں لگدی۔ جدوں مریض ٹھیک ہو کے گھر چلا گیا اتے
پھیر کدے دکھاؤں آئے پھیر فیس لواں گے۔“

آکھ کے ڈاکٹر نے رام ناتھ دا ہتھ موڑ دتا۔
رام ناتھ دی سمسیا اسے طرحاں قائم سی۔

نیورو وارڈ دے کجھ مریض رام ناتھ نوں ڈراؤں لگے۔ ہڈاں
تے بیٹی دے آدھار تے اوہ آکھ سکدے سن کہ نیلم دی حالت دنو
دن نگہردی جا رہی سی۔ ڈاکٹر مریض دے مرن تک کسے نوں
راہ نہیں دین گے۔ اوہناں دا ٹیسٹاں اتے فیسوں وچ حصہ سی۔

مریض دی جان نالوں اوہناں نوں اپنی فیس پیاری سی۔ اوہ دبائی دے دے آکھ رہے سن، مریض نوں کدھرے ہور دکھاؤ۔

ہور اوہ کس نوں دکھاؤن؟ دیانند ہسپتال اتری بھارت دے گنویں ہسپتالاں وچوں اک سی۔ اس ہسپتال دے سینئر ڈاکٹر اس دی نگرانی ہیٹھ نیلم دا علاج ہو رہیا سی۔ اس ہسپتال دے ڈاکٹر انتر راشٹری پرسدھی دے مالک سن۔ کسے نہ کسے باہرلے دیش دا اوہناں نوں اپنے تجربے اس دیش دے ڈاکٹر اس نال سانجے کرن دا سنیہا آیا ہی رہندا سی۔ نیلم آئی.سی.یو.وچ پئی سی۔ اسنوں بچاؤن لئی ہر آدھونک تکنیک دی ورتوں ہو رہی سی۔ اس توں ودھ علاج کیہ ہو سکدا سی؟

“اک وار اپولو دے ڈاکٹر اس دی رائے لے لو۔ پچھوں آپاں نوں پچھتاؤنا نہ پئے؟”

کمل دے اک دوست دے پتا نے، جیہڑا کہ کئی دنوں توں نیلم دا پتہ کرن آ رہیا سی، ایہہ گل آکھی تاں رام ناتھ دا من ڈول گیا۔

رام ناتھ نے اپنے سارے رشتے داراں اتے بھین بھراواں نوں اکٹھے کیتا۔

سبھ نیلم دے شبھ چنتک سن۔ ہر قیمت تے اسدی جان بچنی چاہیدی سی۔ سبھ دی ایہو رائے سی۔

اُپروں سبھ رشتے دار دلی لجان دیاں صلاحاں دے رہے سن پر خود دلی جان توں ڈر رہے سن۔

دلی جا کے اک نہیں کئی سمسیاواں دا سامنا کرنا پینا سی۔

سبھ توں گمبھیر سمسیا پیسے دی سی۔ اس ہسپتال دے خرچیاں نے ہی اوہناں نوں کنگال بنا دتا سی۔ اپولو ہسپتال اس نالوں کئی گنا مہنگا سی۔ اتھے روٹی ٹک دا خرچہ بچ جاندا سی۔ آؤندا جاندا کوئی رشتے دار روٹی نال لے آؤندا سی۔ اتھے کھانے دا بل کئی سینکڑیاں دا بنیا کرنا سی۔ اتھوں پنڈ بہتے دور نہیں سن۔ ویلے کویلے گھر جا کے پچھلیاں دی سار آسانی نال لئی جا سگدی سی۔ دلی دے کرائے بھر دے رشتے دار جیباں خالی کر بیٹھنگے۔ اتھے گیا رشتے دار دلی جوگا رہ جائے گا۔ پچھلیاں نوں سنبھالنا مشکل ہو جاوے گا۔

کسے نہ کسے ڈھنگ نال پیسے دی سمسیا حل ہو سگدی سی۔ ہن تک پیسے رشتے داراں دا لگیا سی۔ ہن نیہا بولن چالن لگ گئی سی۔ صاف گل دس کے اس کولوں پیسہ منگیا جا سکدا سی۔

پر اس کول دلی کون رہے گا؟ ایہہ سمسیا حل ہونی مشکل جاپ رہی سی۔

دماغی مریضاں دے علاج لمبے ہوندے ہن۔ اس وارڈ وچ کئی مریض چھ مہینے توں پئے سن۔ کیہ پتہ بے کنا چر دلی بیٹھنا پئے؟

سشما اک ہفتے وچ ہی اک گئی سی۔ آنے بہانے اوہ گھر جان دی اچھا پرگٹا چکی سی۔ اس دیاں کئی مجبوریاں سن۔ اسدی نوکری کچی سی۔ اسنوں لمبی چھٹی نہیں سی مل رہی۔ اسنوں ڈر سی کدھرے لمبی چھٹی پکی چھٹی وچ نہ بدل جائے۔

اس دیاں ٹیوشن خراب ہو رہیاں سن۔ سس بیمار سی۔ سشما مایہ نگر مسان دن کٹ رہی سی۔ دلی جانا اس لئی سنبھو نہیں سی۔

رام ناتھ دا پولیس کھڑا نہیں سی چھڈ رہی۔ کدے موقع دیکھن آ جاندی سی، کدے گواہ کھڑے کراؤن۔ کدے اوہ چوری ہوئے سامان دی لسٹ منگ لیندی سی، کدے چوری ہوئے سامان دے بل۔ کدے تھانے آ کے دوشیاں دی شناخت کرو۔

کدے پھڑے سامان دی۔ تنان بھراواں وچوں اک بھرا دا شہر رہنا وی ضروری سی۔ تنان بھراواں دے بچے شہر سن۔ اکلے بچے اودر جاندے سن۔ ڈر جاندے سن۔ اوہناں دی دیکھ بھال لئی اشونی نوں شہر چھڈیا گیا سی۔

”تسین ڈاکٹراں توں ایہہ پچھو کہ اوہ دلی لجان جوگی بے جاں نہیں؟ کڑی مارنی نہیں۔ میں رہوں اس کول!“

جدوں کسے ہور نے ہتھ نہ پھڑایا تاں سنگیتا نے وڈی بھرجائی ہون دے ناطے دلی رہن دی ذمہ واری اپنے سر لیندیاں گل نیپڑی۔

اس بارے ڈاکٹراں توں پچھے کون؟ مریض نوں اتھوں لجان بارے سُن کے اوہناں سوئی بگھیاڑی وانگ پینا سی۔

کمل دے دوست دے پتا نے اوہناں دی ایہہ سمسیا حل کر دتی۔ اس دا تایا اپولو ہسپتال دے ڈرگ سٹور دا ٹھیکے دار سی۔ سارے ڈاکٹراں نال اسدی جان پہچان سی۔ جے نیلم دے ٹیسٹاں دیاں رپورٹاں اتے دوائیاں دی لسٹ مل جاوے تاں اوہ گھر بیٹھے اوہناں دی رائے حاصل کر کے دے سکدا سی۔

انہا کیہ بھالے دو اکھاں! فوراً ریکارڈ دلی پجدا کیتا گیا۔
دلی والے ڈاکٹر ان نے دیانند ہسپتال دے ڈاکٹر ان نال فون تے گل
کر لئی۔

شام تک نتیجہ آ گیا۔

“فکر والی کوئی گل نہیں سی۔ علاج اوہو ہو رہیا سی جو
اپولو ہسپتال ہونا سی۔ مریض دی حالت تسلی بخش سی۔ دو دنوں
بعد اس نوں جنرل وارڈ بھیج دتا جانا سی۔”

سچ مچ انج ہی ہویا۔

دو دنوں بعد اسنوں خطرے توں باہر نامزد کر دتا گیا۔
آئی.سی.یو.وچوں کڈھ کے جنرل وارڈ وچ بھیج دتا گیا۔

ٺهڪے ڌار ڏے گهر چهاپا پيندياں هي پنڪج ٻوراں ڏے ٻتھاں
 ڏے طوطے اڏ گئے۔ اپني جانے اوہناں نے سازش بهت سوچ
 وچار ڪے گهڙي سي۔ پر پوليس نے واردات ڏے بهتر گهنڻياں
 ڏے اندر اندر اڪ دوشي وي پهڙ ليا اٿے چوري
 ٻويا بهت سارا سامان وي برآمد ڪر ليا۔

ٺهڪے ڌار راڻين پوليس ڏے ٻتھ ڪسے وي ويلے اوہناں تڪ
 پڇ سڪڏے سن۔ چنگا ٻوے جے پهلاں هي موقع سنڀال ليا
 جاوے۔ تفتيش جتھے ٻے اٿھے هي رڪوا دتي جاوے۔ گرفتاري
 بهڻياں تڪ محدود ڪروا دتي جاوے۔

سبھ توں پهلاں پنڪج نے ايم.پي.صاحب نوں فون ڪيتا۔ اوھ
 گھروں ٻاٻر نہ جان۔ پنڪج اوہناں ول آ رپيا سي۔ اسنوڻ ٻابو جي
 دي مدد دي ضرورت سي۔

پنڪج نے ٺهڪ وييلے فون ڪيتا سي۔ فون ڪجھ سڪنٽ ليٽ
 ٻويا ٻوندا اوھ دلي لئي نڪل گئے ٻوندے۔ ٻابو جي دي وزير اعليٰ
 نال ملاقات سي۔ بهتا ليٽ ٻون دي گنجائش نهيں سي۔ پنڪج نوں
 اوہناں نے فوراً بلا ليا۔

“پوليس دي ڪيھ مجال ٻے تہانوں جھوٽھے ڪيس وچ پھسا
 لئے؟ ٺهڪ ٻے بهتيجياں دي چاچے نال مقدمے بازي چلدي ٻے۔
 پر اسدا ايھ مطلب تھوڙا ٻے ڪھ بهتيجے چاچے ڏے گهر ڏاڪھ

پوا دین گے؟ چاچے دے منڈے دا قتل کروا دین گے۔ پولیس
تھاڑی 'وا' ول نہیں جھاک سکدی۔”

پنکج دی گل سُن کے بابو جی نوں پولیس دی ودھیکی تے
غصہ آیا سی۔

کسے ہور نے ایہہ گل آکھی ہوندى کہ واردات والے دن
دوویں بھرا اس نال دلی سن تاں شاید بابو جی استے یقین نہ
کردے۔ پر ہن ایہہ گل اوہ خود آکھ رہے سن۔ واردات والی رات
پنکج اتے نیرج بابو جی دے نال سن۔ اس توں اک دن پہلاں اوہ
اکٹھے دلی گئے سن۔ اکٹھے دلی گھمدے رہے سن۔ واردات دی
خبر اوہناں نوں دلی ملی سی۔ باقی دے کم وچ چھڈکے اوہ واپس
مایہ نگر آ گئے سن۔ پھیر پنکج اتے اسدا بھرا واردات وچ
بھاگیڈار کس طرحاں ہوئے؟ پولیس دی ودھیکی تے بابو جی
نوں حیرانی ہو رہی سی۔

اوہناں دا اکٹھے دلی جان دا پروگرام کئی مہینے توں لٹکدا آ
رہیا سی۔ کئی کم اڑے پئے سن۔ کدے بابو جی کول وقت نہیں
سی ہوندا۔ کدے پنکج نوں اڑچن پے جاندی سی۔

بڑی مشکل نال دوہاں دھراں نوں اکٹھیاں وہل ملی سی۔ بابو
جی دی صنعت منتری نال ملاقات سی۔ بابو جی مایہ نگر لئی
بھارے ادیوگ دی منگ کر رہے سن۔ اوہناں وچوں کجھ ادیوگاں
دے منظور ہون دی سنبھالنا سی۔ منتری اتے ایم۔پی۔ وچکار
اسے مدعے تے وچار ہونی سی۔

پنکج ہورے اک تیر نال دو نشانے پھنڈن نوں پھر دے سن۔

کجھ دنان توں پنکج نوں دل دی کسے بیماری دے لگ جان
دا شک پے رہیا سی۔ مایہ نگر دے ڈاکٹر ان دے کجھ پلے نہیں
سی پے رہیا۔ اوہ دلی دے 'اسکارٹ' ہسپتال وچ معائنہ کراؤنا
چاہندا سی۔

نالے معائنہ ہو جانا سی نالے ایم.پی. صاحب نال دو دنان دی
لمبی ملاقات دوران گھریلو، کاروباری اتے جنتک مٹلیاں اپر
وچار وٹاندرا ہو جانا سی۔ سنت متتری نال ملاقات سی۔ کسے
نویں پروجیکٹ تے ہتھ وچ سکدا سی۔

بابو جی لئی وی اوہناں دا ساتھ سکھاواں سی۔ سٹی ہونڈا
کار، سیوا لئی دو امیرزادے تیار برتیار۔ پونجی سیٹھاں دی،
سفارش ایم.پی.دی۔ کوئی موٹی مرغی ہتھ لگ گئی تاں مفت مفت
وچ بابو جی دی عمر بھر دی روٹی دا جگاڑ بن جانا سی۔

دوویں بھرا، بابو جی اتے گن مین سویرے پنج وجے مایہ
نگروں نکلے سن۔ نوں وجے اوہ ایم.پی. صاحب دے فلیٹ تے پج
گئے سن۔ دو گھنٹے بابو جی نے آرام کیتا۔ پھیر گھنٹہ فون
گھمائے۔ فریش ہوئے، ناشتہ کیتا اتے کمانکاراں لئی نکل پئے۔

صنعت متتری نوں شام نوں چھ وجے ملنا سی۔
پنج وجے تک پنکج اپنا معائنہ کروا لئے۔ تد تک بابو جی
چھوٹے موٹے کم نیپڑ لین گے۔

پنج وجے تک پنکج دے ہسپتال وچ ٹیسٹ ہوندے رہے۔
خون توں لے کے گردے تک دی جانچ ہوئی۔ ہر ٹیسٹ دی
رپورٹ ٹھیک آ رہی سی۔ آئے سن تاں کم نیپڑیا جاوے۔ کسے

سٹے تے پجیا جاوے۔ ڈاکٹر ٹیسٹاں دی لسٹ لمبی کردے گئے۔
پنکج بناں جھک پیسے بھردا رہیا۔

کوئی نقص لبھے تاں ڈاکٹر کسے سٹے تے پجن۔ سٹے تے
پجن لئی ہور ٹیسٹ ضروری سن۔

اگلے دن اک وار پھر آؤن لئی آکھیا گیا۔

صنعت منتری نال طے ہوئی ملاقات چھ توں اٹھ اتے اٹھ
توں گیاراں تک کھسک گئی۔ منتری ودیش توں آئے کسے وفد
نال ہو رہی میٹنگ وچ رجھا ہویا سی۔

منتری دے دفتر پجن وچ ہو رہی دیری کارن ملاقاتیاں دی
گنتی سینکڑیاں تک پج گئی۔ صوبیاں دے کجھ منتری اتے ہور
ایم۔پی۔ ملاقاتیاں وچ شامل ہو گئے۔ بابو جی نوں اجیہے ماحول
وچ ہون والی ملاقات وچوں بہتا کجھ نکلدا نظر نہیں سی آ رہیا۔
اوہناں کل تن وجے دا سماں نشچت کروایا اتے واپس فلیٹ تے آ
گئے۔

اگلا دن اسے طرحاں لنگھیا۔ اک وجے تک دوویں بھرا
ہسپتال وچ رہے۔ پھیر کجھ آسامیاں نال حساب کرن چلے گئے۔
بابو جی دفتر اں وچ گھمدے رہے۔

صنعت منتری نال چلادی ملاقات دوران ہی اوہناں نوں مایہ
نگر وچ ہوئی واردات دی خبر ملی سی۔ بابو جی دا لوکاں دا
نمائندہ ہون کارن اتے پنکج ہوراں دا وید نال بھائی چارا ہون
کارن اوہناں دا مایہ نگر پجنا ضروری سی۔

بابو جی نے باقی دے پروگرام ملتوی کیتے اتے گڈی مایہ
نگر ول موڑ لئی۔

واردات توں قریب چووی گھنٹے پہلاں توں دوویں بھرا بابو جی دے نال سن۔ اوہناں دی حاضری اسکارٹ ورگے ہسپتال وچ لگی ہوئی سی۔ اتھے پنکج دے سریر دے انگ انگ دا معائنہ ہویا سی۔ اسدا ثبوت کمپیوٹراں وچ درج سی۔ صنعت منتری دی کوٹھی داخل ہوندے ویلے اوہناں دے گیٹ پاس بنے سن۔ اوہناں پاساں اپر اوہناں دے فوٹو لگے سن۔ سبھ توں وڈا ثبوت بابو جی خود سن۔ اک ایم۔پی۔ جھوٹہ تھوڑا بول سکدا سی۔

ساری صورتحال دا جائزا لے کے بابو جی نے اوہناں نوں مدد دا بھروسہ دوايا۔ لوڑ پئی اوہ وزیر اعظم نال گل کرن گے۔ ہوم منسٹر اتے وزیر اعلیٰ توں دخل دواؤن گے۔

ایم۔پی۔ دے تھاپڑے نال پنکج ہوراں نوں راحت تاں ملی پر اوہناں دے دھڑکدے دلاں نوں ٹھلھ نہ پئی۔ اپنے من دا چور اوہناں نوں بے چین کر رہیا سی۔ بابو جی نال بھیت سانجھا کرن دا حالے وقت نہیں سی۔ ہو سکدا ہے معاملہ انج ہی ٹھپ ہو جاوے۔ اپنے پیر آپ کھاڑا مارن دی ضرورت نہیں سی۔

پر تسلی تاں ہی ہونی سی جدوں کپتان ولوں کوئی ہنگارا ملنا سی۔ گھٹو گھٹو ایہہ تاں پتہ لگے کہ تفتیش کتھوں تک پچی سی۔ ایہہ جانن لئی بابو جی نے پولیس کپتان نال سمپرک کیتا۔ کوٹھیوں اتے دفاتروں اکو جواب ملن لگا۔ صاحب باہر گئے ہوئے ہن۔ کپتان دے موبائل فون بند سن۔ وائرلیس سیٹ راہیں وی اوہناں دی موجودگی والی تھان بارے پتہ نہیں سی لگیا۔

بابو جی دے من وچ شک دے بیج پنکج لگے۔ اگے اجیہا کدے نہیں سی ہویا۔ جدوں چاہو کپتان نال سمپرک ہو جاندا سی۔

کپتان کدے کم وچ رجھا ہوندا تاں وٻلا ہوندے ہی خود بابو جی نوں فون کردا۔ کپتان نوں اتھے لیاؤن اتے پھیر اتھے جمے رہن وچ بابو جی دی اہم بھومکا سی۔ کپتان جے اس نال رابطے توں ٲل رہیا سی تاں اس پچھے کوئی راز سی۔ مطلب صاف سی۔ کپتان اس واردات بارے سوچنا سانجھی نہیں سی کرنا چاہندا۔

مسئلہ گمبھیر سی۔ لوکاں دی سرکھیا اتے سرکار دی عزت داء تے لگی ہوئی سی۔ سیاست منگ کردی سی، قومی ہتان نوں نجی ہتان نالوں پہل دتی جاوے۔

بابو جی دا بھلا ٲل جان وچ سی۔

”تسیں فکر نہ کرو۔ میں دلی چلیا ہاں۔ موبائل فون میرے کول ہے۔ رستے وچ کپتان نال رابطہ کراں گا۔ پھیر تہانوں دساں گا۔ بے انصافی نہیں ہون دیاں گا۔“

’بے انصافی‘ شبد تے زور دیندیاں بابو جی کوٲھی وچوں باہر نکلے اتے کار دا دروازہ کھول کے وچ بیٲھ گئے۔

بابو جی دے مونہوں نکلیا ’بے انصافی‘ شبد پنکج ہوراں دے منان نوں جھنجوڑن لگا۔ اوہناں نوں لگا جیویں بابو جی نوں سبھ کجھ پتہ لگ گیا سی۔ اوہناں نے بے انصافی ورودھ کھڑون دا وعدہ کیتا سی۔ پنکج ہوراں دے حق وچ کھڑون دا نہیں۔

ایہناں حالتاں وچ اوہناں نوں بابو جی توں بہتی آس نہیں سی رکھنی چاہیدی۔

اپنے ورودھ آپ ہی نتیجے کڈھدے پنکج اتے نیرج خالی ہتھ واپس مڑ پئے۔

بُن اوہ کدھر جان؟ کس کول جان؟

بابو جی دی کوٹھی دے باہر، چوراہے کول کھڑو کے اوہ سوچن لگے۔ ”بھائی صاحب کپتان کول سفارش کرن توں پہلاں سانوں ایہہ پتہ کر لینا چاہیدا ہے کہ ساڈا ناں وچ آ گیا ہے جاں حالے بچے ہوئے ہاں؟ ہو سکدا ہے ٹھیکے دار مار سہ گیا ہووے؟“

نیرج کابل وچ قدم پٹن دے حق وچ نہیں سی۔
 ”توں ہلے چھوٹا ہیں۔ پولیس دے ہتھ بڑے لمبے ہوندے ہن۔
 ہن تک اوہ کدوں دے مسئلے دی طے تک پچ گئے ہون گے۔
 پھیر وی جے توں کہندا ہیں تاں پہلاں شک کڈھ لیندے ہاں۔“
 چھوٹے بھرا دا دل رکھن لئی پنکج نیرج نال سہمت ہو گیا۔
 ”چل اپنے پردھان ول چل! اوہ آپے راہ لبھ!“

دماغ تے بوجھ پا کے پنکج نے ایجھے موہتبر دا ناں سوچیا، جیہڑا پولیس دی گپت سوچنا نوں سنہ لا سکدا سی۔
 نیرج نوں پنکج دا سجھاء پسند آیا۔ اگلے ہی پل اوہناں نے گڈی ’بھاری ادیوگ مالک سنگھ‘ دے پردھان اٹل جین دی فیکٹری اگے لا دتی۔

”بچو کیوں گھبراؤندے ہو؟ تھانیدار اتھے آئے گا۔ اپنی زبانی سبھ کجھ دس کے جائے گا۔“
 پردھان نے بینکڑ دکھائی۔

جھٹ اسنے مکھ افسر نوں فون کیتا۔ نال اشارہ وی۔ تھانیدار
دا دس ہزار اسدے دراز وچ پیا سی۔ نالے اوہ اپنا نذرانہ لے
جائے نالے تازی صورتحال اپر روشنی پا جائے۔

مکھ افسر تفتیش وچ رجھا ہویا سی۔ اک منٹ دی فرصت
نہیں سی۔ پر اوہ پردھان نوں ناراض وی نہیں سی کر سکا۔
اپروں جدوں وڈی وگار پیندی سی تاں اڑیا گڈا پردھان ہی کڈھدا
سی۔ وڈے صنعتکاراں دا اوہ

پردھان سی۔ صنعتکاراں نوں جدوں بھیڑ پیندی سی اوہ انل
ول بھجے سن۔ پردھان مکھ افسر نوں فیس پہلاں دواؤندا سی
کم پچھوں دسدا سی۔ پردھان دی پہنچ چنڈی گڑھ دے پولیس
ادھیکاریاں تک سی۔ کدے بدلی ہوندی دسے جاں کسے پچھ
پڑتال دا خطرہ ہووے، اوہ جھٹ فون کھڑکا کے ٹھلھ پا دیندا
سی۔ مکھ افسر پردھان نوں نانہہ نہیں سی کر سکا۔

ریڈ کرن دا بہانہ لا کے اوہ پردھان دی فیکٹری پج گیا۔
پنکج اتے نیرج مکھ افسر دے متھے نہیں سن لگنا چاہندے۔
اوہ نال دے کمرے وچ چلے گئے۔

پردھان نے ٹھنڈا پچھوں پچھیا، نوٹ پہلاں پیش کیتے۔
پھیر اپنی غرض دسی۔
پردھان قتل کانڈ بارے کجھ جاننا چاہندا سی۔ ایہہ سن کے
مکھ افسر نوں کانبا چھڑ گیا۔

اصلیت ایہہ سی کہ اس کیس دی تفتیش کپتان خود کر رہیا
سی۔ کسے گلوں کپتان نوں مکھ افسر تے شک ہو گیا سی۔
کاروائی اس توں گپت رکھی جا رہی سی۔

دس ہزار دے نوٹ اسدی جیب وچ پے چکے سن۔ ایہناں
 نوں ہضم کرن لئی اسنوں جھوٹھ بولنا پینا سی۔
 “پنکج ہوراں بارے حالے تک کجھ وی مثل تے نہیں آیا۔
 انگل اوہناں ول اٹھ رہی ہے۔ پر حالے کوئی خطرہ نہیں۔ ویسے
 ساودھان رہنا چاہیدا ہے۔”

خوہ وچ اٹ سٹ کے مکھ افسر کھسک گیا۔
 پردھان خوش سی۔ تھانے دا مکھ افسر اس کول خود چل
 کے آیا سی۔ پردھان لئی ایہہ فخر والی گل سی۔ جے اوہ کہندا
 سی کوئی خطرہ نہیں تاں سمجھو کوئی خطرہ نہیں۔
 پر پنکج ہوراں دا من ٹک نہیں سی رہیا۔ اوہ انگل اوہناں ول
 اٹھن اتے ساودھان رہن بارے وی کہہ کے گیا سی۔ ایہناں
 سنکیتاں دا مطلب سمجھنا چاہیدا سی۔

پہلاں ٹھیکیدارا دے پھڑے جان اتے اسدے گھروں چوری
 ہوئے سامان دے پھڑے جان دی خبر نکلی سی۔ ہنے ہنے نویں
 خبر آئی سی۔ پولیس نے ٹھیکے دار کولوں اک جیبی ڈائری
 پھڑی سی۔ اس ڈائری وچ پنکج دا فون نمبر درج سی۔ اسدی
 جیب وچوں اوہناں دا وزٹنگ کارڈ وی نکلیا سی۔ ایہہ سماچار
 شبہ نہیں سن۔

پردھان کول بیٹھے بیٹھے موبائل کمپنی دے مینیجر دا فون
 آ گیا۔ پولیس پنکج ہوراں دے فون نمبراں دی لسٹ اتے اوہناں
 ولوں پچھلے اک مہینے وچ کیتے فوناں دی سوچنا لین آئی سی۔
 کمپنی نوں شک سی پولیس اوہناں دے فون ٹیپ کر رہی سی۔ اوہ
 کمپنی دے پکے گاہک سن۔ اس لئی فون کمپنی نے اوہناں نوں

سوچت کر کے اپنا فرض نبھایا سی۔ اگے اوہ جو ٹھیک سمجھن کرن۔

نیرج نے وڈے بھرا نوں سمجھایا۔ ہن ہوائی قلعے اسارن دا سماں نہیں سی۔ اوہناں نوں انڈر گراؤنڈ ہو جانا چاہیدا سی۔
دوستاں، متراں اتے رشتے داراں نوں بھروسے وچ لے کے اپنے بچاء دے ڈھنگ طریقے سوچنے چاہیدے سن۔
کسے ودھیا وکیل راہیں قانونی چاراجوئی کرنی چاہیدی سی۔

پنکج نیرج نال سہمت سی۔
جھٹ اوہناں نے اپنی گڈی گیرج وچ لا دتی۔ موبائیل فون بند کر دتے۔
اگلی نیتی گھڑن لئی اوہ پنکج دے سائنڈھو دے بھرا اجے دی فیکٹری جا بیٹھے۔

15

اجے پنکج نال سہمت سی۔

زوکھم اٹھاؤن دی گنجائش نہیں سی۔

پیشگی ضمانت دی درخواست لاؤنی بندی سی۔ جے مقدمے وچ ناں پے گیا تاں پولیس دے چکراں اتے گرفتاری توں بچاء ہو جائے گا۔ ناں نکل گیا تاں چار پیسیاں دے خرچ دا سوال سی۔ اجیہے موقعے پیسیاں بارے نہیں سی سوچیا جا سکدا۔

دیوانی مقدمے بازی پنکج نے بہت کیتی سی۔ پلاٹاں اتے زمیناں دے قبضے لین دین کارن کوئی نہ کوئی پنکا پیا رہندا سی۔ فیکٹری لگی تاں لیبر نال ٹیٹا پین لگا۔ لین دین دے جھگڑے رہن لگے۔ کدے کسے نے ادھار مار لیا۔ کدے کسے دا چیک کیش نہیں ہویا۔

فوجداری مقدمے دا سابمنا اسنوں پہلی وار کرنا پے رہیا سی۔

اجے اوہناں دا رشتے دار پچھوں، گوڑہا دوست اتے ہم راز پہلاں سی۔ نالے اوہ کئی فوجداری مقدمے ہڈاں تے ہنڈھا چکا سی۔

پہلی وار اسدا پولیس نال واہ اس ویلے پیا سی جدوں فیکٹری وچ کھوہ پٹدے ویلے تن بندے مٹی ہیٹھ دب کے مر گئے سن۔ معاملہ انگہلی اتے لاپرواہی دا بندہ سی۔ پر پولیس نے لالچ اتے لیبر یونین دے دباء وچ آ کے مقدمہ قتل دا درج کر دتا

سی۔ مزدوراں دے وارثاں نوں معاوضہ دے کے اجے نے سمجھوتہ کر لیا۔ بناں لیڈراں دی سہمتی دے ہویا سمجھوتہ لیڈراں نوں پسند نہیں سی۔ لیڈراں نے اجے نوں جیل بھیجن لئی اڈی چوٹی دا زور لا دتا۔ اجے نے وی اڑی پھڑ لئی۔ اوہ عمر قید کٹ آئے گا۔ سارا گھر بار مقدمے اپر لا دیوے گا پر لیڈراں اگے نہیں جھکیگا۔

اس لڑائی وچ اس نوں سیشن کورٹ توں لے کے سپریم کورٹ تک دے دروازے کھڑکاؤنے پئے۔

اجے دا اوہو تجربہ اجے دے نال نال اسدے متراں اتے رشتے داراں دے کم آ رہیا سی۔

مایہ نگر دے صنعتکاراں نوں جے پولیس تک لوڑ پیندی سی تاں اوہ انل جین ول بھجے سن۔ جے کچہری جان دی نوبت آؤندی سی تاں اجے ول دوڑدے سن۔

اجے دی فیکٹری بیٹھیاں ہی اوہناں اپنے اک دو ہور دوستاں نوں فون کر دتے۔ ہو رہے وچار وٹاندرے وچ اوہ وی اپنے وچار پیش کرن۔

شہر وچ دو چوٹی دے وکیل سن۔ نند لال اتے مہیندر سنگھ۔ اجے دوہاں نوں ازما چکا سی۔

قانون دی جانکاری وچ مہیندر سنگھ نند لال نالوں ودھ ماہر سی۔ پر اوہ امان داری والی گھوڑی چڑھیا ہویا سی۔ اسدا وشواس افسراں نال لڑن وچ زیادہ اتے ملورتن وچ گھٹ سی۔ اج دا زمانہ ہور سی۔ اج کل فیصلے گناں دے آدھار تے گھٹ ہور گلاں دے آدھار تے زیادہ ہوندے بن۔

سارے حالات نوں دھیان وچ رکھ کے اجے نند لال نوں وکیل کرن دے حق وچ سی۔ اوہ فیس ضرور ٹھوک کے لیندا سی پر فیس طے ہون بعد سائل دی سردردی مک جاندی سی۔ آسامی پیسہ خرچن والی ہووے اوہ کچہری دے اردلی توں لے کے سپریم کورٹ دے جج تک دی آپے کھریدو فروکھت کر دیندا سی۔

نند لال دی پولیس وبھاگ وچ پوری چڑھت سی۔ اسدے فون اپر کم ہوندے سن۔ تھانیدار مٹل چکی اسدے پچھے پچھے گھمدے سن۔ ایہہ مایہ جال اسنے اپنی لیاقت دے سر تے بنیا سی۔ کدے کسے منتری، ودھائک جاں پولیس افسر نوں کچہری دا مُونہہ دیکھنا پے جائے تاں اوہ نند لال ول دوڑدا سی۔ اوہ لوک اسنوں فیس تاں دیندے ہی سن اڑے تھڑے کم وی کردے سن۔

نند لال دی عمر ستر دے قریب سی۔ جیہڑے کدے اس کول مجسٹریٹ ہویا کردے سن اوہ ہن ہائیکورٹ دے جج سن۔ جیہڑے تھانیدار اس کول بیٹھ کے گواہیاں سمجھیا کردے سن اوہ کپتان بنے بیٹھے سن۔ پرانے افسر پرانے متراں دی قدر کردے سن۔ مقدمے دیاں کئی دقتاں نند لال دا ناں لین نال حل ہو جاندیاں سن۔

اس لئی اجے نند لال توں سوا کسے ہور وکیل بارے نہیں سی سوچ سکدا۔

“جے ہور کوئی اوپشن ہے ہی نہیں پھیر دیر کیوں کیتی جاوے؟ فون کرو اتے ٹائم لو۔”

گھبرایا نیرج سوچ وچار وچ سماں برباد نہیں سی کرنا
چاہندا۔

”نند لال دی فیس ہوراں نالوں ودھ ہے۔“
اجے نے ہون والے خرچے بارے سوچت کرنا اپنا فرض
سمجھیا۔

پنکج ہوراں نوں پیسے دی کوئی پرواہ نہیں سی۔ الماریاں
نوٹاں نال بھریاں پٹیاں سن۔ پیسہ عزت ودھاؤن لئی سی۔ پیسہ
بچاؤن لئی عزت نہیں سی گوائی جا سگدی۔ اوہناں نوں ہر حیلے
گرفتاری توں بچنا چاہیدا سی۔
ایہ سوچ کے دوہاں بھراواں نے نند لال نوں وکیل نیوکت
کرن دی تجویز منظور کر دتی۔

اجے نے نند لال نال سمپرک کیتا۔
حالے اوہ کچھری وچ بحث کر رہیا سی۔ ادھے گھنٹے بعد
اس نے اپنے چیمبر وچ آ جانا سی۔ اوہ کچھری آ کے گل کر لین۔
اسے دوران پنکج دا سالا اپنے دو ساتھیوں نال اتھے آ پجا۔
ہو رہے وچار وٹاندرے وچ اوہ اپنے تجربے سانجے کرن
لگا۔

”کچھری جانا خطرے توں خالی نہیں ہے۔ پولیس اتھے
سارا دن پھردی رہندی ہے۔ کسے وی ویلے دبوچ سگدی ہے۔
کیوں نہ وکیل نوں اتھے بلا لیا جاوے؟“
دوبارا نند لال نوں فون کیتا گیا۔

نند لال کسے دے گھر جا کے صلاحات دین والا وکیل نہیں
سی۔ جس نوں پیاس لگی ہے اوہ کھوہ کول آوے۔

نند لال دے کورے جواب نال بیٹھی سبھا دے ممبراں دے
چہرے اتر گئے۔

”جیہڑا وکیل ہنے گل کرن نوں تیار نہیں اجیہے وکیل نوں
گولی مارو۔“

پنکج دے سالے ستیش دے اک دوست نے مت پرگٹایا۔ اوہ
ایہہ کیس نند لال دی تھاں اپنے مٹر نوں دواؤنا چاہندا سی۔

”نند لال بڈھا ہو گیا ہے۔ اسدا کم گھٹ رہیا ہے۔ سنگلے دا
کم چڑھ رہیا ہے۔ سنگلا میرا یار ہے۔ اسنوں اتھے بلا لیندے
ہاں۔ مینوں نانہہ نہیں کرے گا۔“ ونے نے نند لال دی تھاں
سنگلے وکیل دا نان پیش کیتا۔

”اوہ نند لال دا چیلہ ہے۔ چیلے گرواں توں اگے نہیں لنگھ
سکدے۔ وکیل آپاں نند لال نوں ہی کراں گے۔ رائے مشورے لئی
سنگلے نوں بلا لو۔ اسنوں اس کم دی فیس دے دیوانگے۔“

اجے نوں ونے دی نند لال دا نان رد کرن دی تجویز چنگی
نہیں سی لگی۔ اسنے موڑواں جواب دے کے اپنی تجویز بچا
لئی۔ نالے سنگلے نوں فیس دین دا سبھا دے کے ونے دی رکھ
لئی۔

”نند لال لالچی سبھا دا بندہ ہے۔ موقع دیکھن وی باہر
جاندا ہی ہے۔ برکی سٹو اتھے آ جائے گا۔“

ستیش نند لال دا بھیتی سی۔ اسنے اپنے تجربے دے آدھار
تے نند لال نوں اتھے بلاؤن دی تجویز پیش کیتی۔

اک وار پھیر فون ملایا گیا۔ میٹنگ وچ شامل ہون دی
وکھری فیس دین دی پیش کش کیتی گئی۔

”پہلاں فیس طے کر لو۔ باقی پھیر دیکھانگے۔“

اس وار نند لال دا روٹیا نرم سی۔

”اگے کدے فیس گھٹ دتی ہے۔ ایہہ میرا اپنا کم ہے۔ جو منگوگے مل جائے گا۔ آؤ صحیح۔“

اجے نے اپنی دوستی دا احساس کرایا۔

”میں اک لکھ روپیہ فیس لواں گا۔ جے کیس لڑنا پیا پھیر پنجاہ ہزار ہور لگنگے۔ جے شرط منظور ہووے تاں ادھی فیس اتے گڈی بھیج دیوو۔“

نند لال نے اپنی فیس اتے شرطاں دسیاں۔

پنکج نوں فیس بہت زیادہ لگی۔ اگے کدے اسنے وکیل نوں پنج ہزار توں ودھ نہیں سی دتا۔ حالے اوہناں نوں اپنا ناں گھڑیسے جان دا شک سی۔ پولیس ولوں کوئی اشارہ نہیں سی۔ حالے پیشگی ضمانت دی درخواست دینی سی۔ ایہہ کم کسے چھوٹے وکیل توں کروایا جا سکدا سی۔ جے پولیس پچھے پین لگی پھیر نند لال نوں وکیل کیتا جا سکدا سی۔

”گنڈھیاں دے چور والی کراؤن دا کوئی فائدہ نہیں۔ کدھرے

ایہہ نہ ہووے کہ لالچ وسچ گٹھے وی کھانے پین، چھتر وی اتے اخیر جرمانہ وی بھرنا پوے۔ پھیر کیہڑا نند لال نے گھٹ فیس لے لینی ہے۔ الٹا اسنے بھارا ہو جانے۔ کسے ہور وکیل نوں دتی فیس کھوہ کھاتے پے جانی ہے۔“

اجے نے اک وار پھیر اپنا تجربہ سانجھا کیتا۔

”ٹھیک ہے۔ گڈی بھیجو اتے بلاؤ۔ سنگلے نوں وی بلاؤ۔

اک اتے اک رلکے گیاراں ہو جان گے۔“

نیرج نے جھٹ فیصلہ سنا دتا۔

سنگلا نند لال نالوں پہلاں پج گیا۔

سنگلے نوں کس کیس بارے بلایا جا رہیا ہے اسدی
جانکاری اس نوں پہلاں دے دتی گئی سی۔ اوہ جنی جانکاری مل
سکدی سی انی لے آیا سی۔

ٹھیکے دار نوں عدالت وچ پیش کیتا جا چکا سی۔
مجسٹریٹ نے اسدا تن دن دا پولیس رمانڈ دتا سی۔

پولیس رمانڈ حاصل کردے ویلے پولیس نے جو درخواست
دتی سی اوہ سنگلا پڑھ آیا سی۔ اس درخواست توں اجیہا کوئی
سنکیت نہیں سی ملدا جس توں پنکج ہوراں دے سازش وچ شامل
ہون بارے اندازہ لگدا ہووے۔ پولیس نے باقی دوشیاں دے ناں
پتے پچھن اتے مال برآمد کراؤن لئی پولیس رمانڈ منگیا سی۔

جس سرکاری وکیل نے ٹھیکے دار دا رمانڈ لیا سی اس نال
سنگلے دا کھان پین سی۔ سنگلے نے اس نال سمپرک کرن دا
جتن کیتا سی۔ پر اوہ دوسری کچہری وچ رجھا ہویا سی۔

”جے کجھ خرچ کرن دی اجازت ہووے تاں میں اس کولوں
مثل دا ہالچال پچھ سکدا ہاں۔“

سنگلے نے سرکاری وکیل دے کھان پین دے سبھاء نوں
مکھ رکھ کے خرچے دی اجازت منگی۔

”پیسیاں دی پرواہ نہ کرو۔ مسئلہ حل کرو۔“ نیرج دے بولن
توں پہلاں ہی ونے نے سنگلے نوں اجازت دے دتی۔

موبائل فون تے سرکاری وکیل نال گل ہوئی۔
 سرکاری وکیل نے مثل گمبھیرتا نال نہیں سی پڑھی۔ عدالت
 دے باہر سٹوڈینٹ یونین مظاہرہ کر رہی سی۔ صحافیاں دی ٹیم
 کیمرے چکی پھردی سی۔ مہلا مکتی سمتی اپنا مجمع لائی بیٹھی
 سی۔ پہلے دن توں پریس اس گھٹنا دا وستھار دے رہی سی۔
 رمانڈ ملنا ہی ملنا سی۔ سرکاری وکیل نوں بہتی بحث کرن دی
 ضرورت محسوس نہیں سی ہوئی۔ اس لئی اسنے مثل نہیں سی
 گھوکھی۔

”ٹھیکے دار نے اپنے ساتھیان دے ناں دس دتے؟ کس کس
 دا ناں لیا ہے؟ کجھ یاد ہے؟“
 ”اس نوں اکلے اپنے بھتیجے دے ناں دا پتہ سی۔ باقی
 بھتیجے نوں جاندے سن۔ توں کس دا پچھنا ہے؟ صاف صاف
 دس۔“

سنگلے نے اندازہ لایا۔ گل حالے بھٹیاں تے رکی ہوئی سی۔
 پنکج ہوراں نوں کوئی خطرہ نہیں سی۔
 ”یار اصل گل ایہہ ہے کہ وید دا میرے دوست نال دیوانی
 جھگڑا چلدا ہے۔ لالیاں وانگ ایہہ ڈری جاندے ہن۔ میں ایہناں
 بارے پچھنا سی۔“

”بائی جی سچی گل ایہہ ہے کہ میں مثل دیاں زمینیاں نہیں
 پڑھیاں۔ جے بہتی گل ہے تھانے جا آؤندا ہاں۔ توں کتھوں بولدا
 ہیں؟ تھانے جا کے میں تیرے کول آ جاندا ہاں۔“
 سنگلے نے سرکاری وکیل نوں محفل ہوٹل دا ٹائم دے دتا۔
 پنکج نوں راحت محسوس ہوئی۔ حالے تک بچاء سی۔

پر سنگلے دا دھڑکو دور نہیں سی ہویا۔ لگدا سی سرکاری
وکیل اوٹ پٹانگ بول رہیا سی۔ اسنے مٹل پڑھی نہیں سی۔ اوہ
دسے وی کی؟
”ہور کس پاسے سمپرک کریئے؟“ سنگلا حالے سوچ ہی
رہیا سی کہ بابو نند لال جی آدھمکے۔
سنگلے نے کھڑا ہو کے اسدا سواگت کیتا۔ جھک کے
گوڈے ہتھ لائے۔
پھیر چپ کر کے نند لال دیاں تجویزاں سنن لگا۔

نیرج دے مونہوں ہن تک دی کہانی سن کے نند لال نے
اگلی کاروائی شروع کیتی۔

نند لال دی کپتان نال سدھی گل سی۔ پر حالے اوہ سرے دے
ڈنڈے نوں ہتھ نہیں سی پاؤنا چاہندا۔ کاروائی پہلے ڈنڈے توں
شروع ہونی چاہیدی سی۔ جانکاری صحیح وی ملنی سی اتے
سستی وی۔

سبھ توں پہلاں نند لال نے تھانے دے منشی نوں ٹوبیا۔
منشی تھانے دی ماں وانگ ہوندا ہے۔ تھانے وچ ہون والی ہر
کاروائی دا اسنوں علم ہوندا ہے۔

موقعے اتے دوشیاں کولوں برآمد ہویا مال منشی کول جمع
ہوندا ہے۔ مال پھڑیا ودھ ہوندا ہے پر کاگزین پتريں گھٹ دکھایا
ہوندا ہے۔ ڈھکیویں ویلے تے مٹل دا ڈھٹ پورا کیتا جاندا ہے۔
منشی کول رکھے مال کولوں ایہہ پتہ لگ جاندا ہے کہ پولیس
اگوں کیہ کرن والی ہے؟

نند لال ایہو اندازہ لاؤنا چاہندا سی۔

“مالخانے وچ بہت تھوڑا مال پجیا ہے۔ بہتا مال کپتان نے
اپنے کول رکھ رکھیا ہے۔ رجسٹر اتے روزنامچے خالی چھڈے
گئے ہن۔ پتہ نہیں کپتان کیہ حکم کردا ہے؟”

نند لال نوں لگا منشی پلسیئے انداز وچ گول مول گل کر
رہیا سی۔

منشی بنے نمک حرامی کر جائے گا، اسدی نند لال نوں
 آس نہیں سی۔ اسنوں رشوت دے کیس وچوں بری ہویاں حالے
 ہفتہ وی نہیں ہویا۔ جے نند لال وچ نہ پیندا تاں گواہاں نے گواہی
 توں اک انچ ادھر ادھر نہیں سی ہونا۔ منشی نے ہتھیرا گواہاں
 دے پیریں پگ رکھی، ہتھیرے رشتے دار ڈھوئے، پر اوہ بھرے
 ستھ وچ ہوئی بے عزتی نوں بھلن نوں تیار نہیں سن۔ منشی نے
 اوہناں نال بری کیتی سی۔ نالے فیس لے لئی، نالے چالو بھٹھی
 پھڑکے کیس بنا دتا، نالے بھری پنچائت ساہمنے کٹائی کر دتی۔
 اوہناں دا غصہ تاں ہی ٹھنڈا ہوندا سی جے منشی نوں سزا
 ہووے۔ جدوں منشی بمبھ گیا تاں نند لال نے گواہاں نوں مناؤں
 والی گھنٹی دسی۔ منشی نے اوہو بندہ جا پھڑیا۔ اگلی پیشی گواہ
 مکر گئے۔ منشی بری ہو گیا۔

لگدا سی اوہو ملزم ہن نند لال نوں ’ہرر‘ کہہ رہیا سی۔
 ”پترا باپو نوں گول مول جواب نہ دے۔ جے احسان نہیں
 مننا تاں شام نوں اپنی فیس لے جائیں۔ پر گل صحیح دس۔“
 غصے چ آئے نند لال نے منشی نوں جھڑکیا۔
 منشی نے دس سوہاں کھادھیاں۔ اوہ سچ بول رہیا سی۔
 اسنوں کجھ پتہ نہیں سی۔

”چنگا ایوں دس بئی صحیح جانکاری کون دے سکدا ہے؟“
 ”بھلر، صاحب دا ریڈر ہے۔ لکھا پڑھی اوہو کر رہیا ہے۔
 اوہو بھلر جس اپر روزنامچہ ساڑن دا کیس چل رہیا ہے۔ تسیں
 اسدے وکیل ہو۔“

منشی نے ریڈر دے ناں دے نال نال موبائل فون دا نمبر دس
کے نند لال دی اڑچن اسان کر دتی۔

بھلر نے نند لال نوں نراش نہیں سی ہون دتا۔
سرکاری وکیل اتے منشی سچ بول رہے سن۔ حالے تک جو
کاروائی ہوئی سی اوہ زبانی ہوئی سی۔ مثل ٹھپ سی۔ کوئی کجھ
دسے تاں کس طرحاں؟
ویسے معاملہ شیشے وانگ صاف سی۔

پہلاں ٹھیکے دار مار سہندا رہیا۔ اس نوں کرسی لائی،
گھوٹا لایا، پٹھا لٹکایا۔ پر اوہ ٹس توں مس نہ ہویا۔ اچانک جدوں
اسدا بھتیجا پولیس دے ہتھ لگ گیا، اوہ پھوڑے وانگ پھس پیا۔
شہر دے شیرپر چونک وچوں اک بس ہر رات بہار نوں
جاندی سی۔ بس دے مالکاں کول روٹ پرمت نہیں سی۔ افسراں
دی شہ تے کم دو نمبر وچ ہو رہیا سی۔ بس وچ بہتے بھئیے
چڑھدے سن۔ بس ترن توں پہلاں پولیس بھئیاں اپر سرسری جہی
نظر مار لیندی سی۔

اس دن اس واردات کارن پولیس نے سٹیشن اتے بس اڈے
اپر سخت پہرہ لایا ہویا سی۔ شہروں باہر جاندی ہر کار، بس دی
تلاشی ہو رہی سی۔

شیرپر چونکھی دا انچارج کپتان دیاں ہدایتاں دی سختی نال
پالنا کر رہیا سی۔ تلاشی دے بہانے ہر بھئیے دا سامان کھلوا
کے دس ویہ جھاڑ رہیا سی۔

اک بھئیے نے جیوں ہی اک رنگدار ٹیلیوژن اتے اک
وی.سی.آر. بس دے پچھے بنے باکس وچ رکھیا جھٹ اسنے

بھئیے نوں دبوچ لیا۔ اس ویلے اسدی نیئت چار پیسے لے کے
بھئیے نوں چھڈ دین دی سی۔ اسنوں نہیں سی پتہ کہ وڈی مچھی
جال وچ پھس چکی سی۔

بس دے مالکاں نے انچارج دے اس روئے تے اعتراض
کیتا۔ پولیس نوں فیس اسے کھجل خواری توں بچن لئی دتی
جاندی سی۔ جے سواریاں اس طرحاں پریشان ہون گیاں تاں کون
اوبناں دی بس وچ بیٹھیگا؟

بس دے مالک توں کھڑا چھڈاؤن لئی چونکی انچارج نے
انج ہی بہانہ گھڑ دتا۔ دیپ نگر ہوئی ڈکیتی وچ ایہو جہے سامان
دی چوری ہوئی سی۔ صاحب دی سخت ہدایت سی۔ ایہو جیہا
سامان لے کے گھم رہے ہر بندے دی
پوری گھوکھ پڑتال ہووے۔ اوہ اسے حکم دی پالنا کر رہیا
سی۔

منگھڑت کہانی گھڑدے انچارج نوں پھرنا پھریا۔ ایہ
کدھرے سچ مچ اوہو سامان نہ ہووے۔

انچارج نے بھٹیا اتے سامان بس وچوں اتار لئے۔ اوہ بناں
پچھ پڑتال دے بھئیے نوں نہیں چھڈ سکدا۔ مالک نوں تکلیف
ہے تاں کپتان نال گل کرے۔

مالک کسے جھنجٹ وچ پین نوں تیار نہیں سی۔ بھئیے نوں
اتار کے اسنے بس تور لئی۔

تیجی شفٹ وچ بھٹیا جرم دا اقبال کرن لگا۔

اپنے حصے آئے گہنے اتے کپڑے ٹرنک وچوں گڈھ کے
اسنے پولیس دے حوالے کر دتے۔ واردات ویلے ورتی راڈ اتے

اپنے خون نال لبڑے کپڑے اسنے اپنے کواٹر دیاں پچھلیاں
جھاڑیاں وچوں برآمد کروا دتے۔

چاچے بھتیجے نوں جدوں آہنے ساہمنے کیتا گیا تاں
چاچے دیاں نساں ڈھلیاں پے گئیاں۔ اسنے سازش دے سارے
ویروے وستھار پوروکر دس دتے۔

پولیس دی اک پارٹی دوشیاں نوں پھڑن لئی بہار لئی روانہ
ہو گئی سی۔ دوجی پارٹی پنکج ہوراں اپر نظر رکھ رہی سی۔
”لے بئی سیٹھ اجے کمار! کہانی صاف ہو گئی۔ اپنا ناں مثل
تے آچکا ہے۔“

ریڈر توں سارا ویروا لے کے نند لال دے چہرے تے فکر
دی تھان خوشی دے چنہ ابھرے سن۔ اسنوں اپنی کارگزاری تے
فخر ہو رہیا سی۔ نند لال جے سراغ نہ کڈھدا تاں پولیس نے
دوہاں بھراواں نوں ستیاں نوں دبوچ لینا سی۔ سال بھر اوہناں نوں
جیل دی ہوا کھانی پینی سی۔

پیشگی ضمانت دی درخواست بن لاؤنی ہی پینی سی۔
درخواست دا مضمون تیار کرن توں پہلاں نند لال نوں ساری
واردات دا ویروا چاہیدا سی۔

دوشیاں نے اپنے جرم دا اقبال کرنا سی۔ ایہہ اکلے وکیل دی
حاضری وچ ہونا چاہیدا سی۔ ہوراں ساہمنے کیتا اقبال اوہناں
ورودھ ورتیا جا سکدا سی۔

سچ جانن لئی نند لال دوہاں بھراواں اتے اجے نوں نال دے
کمرے وچ لے گیا۔

”تسین مقدمے وچ پھس گئے ہو۔ میں وکیل دے ناطے تہاڈا بچاء کرنا ہے۔ میرے کولوں گل چھپاؤنی نہیں۔ دائی کولوں پیٹ نہیں چھپایا جا سکدا۔ میں سارے پکھ جان کے ہی کوئی صفائی پکھ گھڑ سکانگا۔ اس لئی سچ سچ دسنا۔“

”اک قانونی نقطہ ہور دس دیاں۔ قانون تہانوں میرے اگے ڈھڈ پھرو لن دا حق دیندا ہے۔ میرے اپر قانونی پابندی ہے۔ تہاڈے اس اقبال نوں میں تہاڈے ورودھ کدے نہیں ورت سکدا۔ تہاڈا وکیل نہ رہن پچھوں وی نہیں۔“

سچ ایہہ سی کہ پنکج ہوراں نے اک سازش گھڑی سی۔ پر ارادہ اڈا بھانا ورتاؤن دا نہیں سی۔ اوہ مُونہ پھٹ چاچی اتے سپ وانگ پھن چک رہے کمل نوں تھوڑا جیہا سبق سکھاؤنا چاہندے سن۔ نہ اوہناں نوں چاچے نال گلہ سی، نہ نیہا نال۔ نیہا دی عزت اوہناں دی عزت سی۔

لگدا سی ٹھیکے دار لالچ وچ آ گیا سی۔ وعدے مطابق ٹھیکے دار نے واردات وچ شامل نہیں سی ہونا۔ لگدا سی اوہ اک بندے دے پیسے بچاؤنا چاہندا سی۔ ہتھیار اتے کپڑے خریدن لئی اسنوں پنج ہزار الگ دتا گیا سی۔ لالچ چ آئے ٹھیکے دار نے اوہ رقم جیب وچ پا لئی اتے جاندا ہویا فیکٹری وچوں راڈ چک کے لے گیا۔

کمل دا قتل کیوں ہویا؟ نیہا دی عزت کیوں لٹی گئی؟ اس بارے اوہ کجھ نہیں دس سکدے۔ ایہناں گھٹناواں تے اوہناں نوں شرم وی آ رہی سی اتے پچھتاوا وی ہو رہیا سی۔

”بھیڑے دن کسے نوں پچھ کے نہیں آؤندے۔ جو ہونا سی ہو گیا۔ ہن بھانا منو۔ میں آپے تہاڈا بچاء کر لواں گا۔“

گھبرائے بھراواں دا حوصلہ ودھا کے نند لال ضروری قانونی نقطے سمجھاؤن لگا۔

”مقدمہ لڑن دے تن سنہری اصول ہن۔ ایہہ یاد کر لو۔ مقدمے والی جوک کئی سال تہاڈا خون پیئیگی۔ ایہہ نقطے یاد رہے تاں سوکھ رہیگی۔“

”پہلا نقطہ ایہہ ہے کہ جس بندے نوں وی اگے لاؤ اس تے پورا بھروسہ رکھو۔ اتھے منٹ منٹ تے پیر تلکدا ہے۔ کسے مدد کر رہے افسر دی مجبوری ہو جاوے ایہہ نہ سمجھنا کہ اوہ گداری کر گیا۔

”دوجا نقطہ ہے صبر رکھن دا۔ فوجداری مقدمات وچ نتیجے ہولیہولی نکلدے ہن۔ تتا لکوگے تاں جیہہ سڑیگی۔

”تیسرا نقطہ ایہہ ہے کہ تہاڈے کول پیسے ہن۔ اس نوں دل کھول کے ورتو۔ مقدمے دی کھیڈ سب سیڑی والی کھیڈ ہے۔ پتہ نہیں کدوں بازی نڑنویں دے ہنسے“ تے پچ کے جت ول جان دی تہاں کسے سب دے مُونہہ وچ پے کے صفر والے انھے کھوہ وچ جا ڈگے۔ ایہہ نہ سمجھنا وچکار لا بندہ پیسے آپ کھا گیا۔ حوصلہ رکھ کے کھیڈ اک وار پھیر صفر توں شروع کرو۔ دیکھنا اخیر کامیابی تہاڈے پیر چمیگی۔“

”اسے طرحاں کراں گے۔“

نند لال دا اپدیش پنکج بوراں نوں امرت بانیرت وانگ لگ
 رہیا سی۔ اوہناں نے اک اک نقطہ گہہ نال سنیا اتے اپنے دماغ
 والے کمپیوٹر وچ ’لاک‘ کر دتا۔

”ہن سنو اگلی گل۔ مقدمے نال سبندھت ہر اہل کار نوں میں
 سنبھال لواں گا۔ افسراں دے بندے دساں گا۔ افسراں تک پہنچ
 کرنی تہاڈا کم ہے۔ کوئی حیلہ نہ بنے ہتھ کھڑے کر دینا۔ پھیر
 میں جاناں میرا کم جانے۔

”سیشن جج تک پہنچ کرو۔ پولیس تے دباء پاؤ۔ تہاڈا بہت
 رسوخ ہے۔ سیاسی بندے پھڑو۔ رشتے دار افسراں توں فون
 کراؤ۔ حالے کجھ نہیں وگڑیا۔ تفتیش اتھے رک سجدی ہے۔

”ٹھیکے دار نے اپنا وکیل اک بھئیے نوں کیتا ہے جس نے
 ہوندی وچ قانون پڑھیا ہے۔ پڑھیا ہے جاں انج ہی ڈگری لے آیا
 ایہہ وی پتہ نہیں ہے۔ ٹھیکے دار دا مقدمہ جے اس وکیل نے
 لڑیا تاں ٹھیکے دار نالوں ودھ نقصان اپنا ہووے گا۔ ٹھیکے دار
 دا ہور پولیس رمانڈ نہ ملے اتے تفتیش جتھے ہے اتھے ہی
 کھڑو جاوے اس لئی ٹھیکے دار ولوں اچ کوٹی دا وکیل پیش
 ہونا چاہیدا ہے۔ اس دا انتظام سانوں کرنا چاہیدا ہے۔“

نند لال ٹھیکے دار دا وکیل نہیں بن سکا۔ اوہ پنکج ولوں
 پیش ہوئے گا۔ ٹھیکے دار اتے پنکج دوہاں ولوں پیش ہون نال
 اوہناں دوہاں وچلی سازش جگر ہوئے گی۔ جج نوں شک ہونا سی
 ٹھیکے دار کول نند لال دی فیس چکاؤن دی پروکھوں کتھوں آ
 گئی؟ اسنے اندازہ لاؤنا سی، ٹھیکے دار دی فیس پنکج نے دتی

ہونی ہے۔ ایہہ شک اوہناں نے جج دے دماغ وچ آؤن نہیں سی دینا۔

ٹھیکے دار دا وکیل اجیہا کیتا جاوے، جسدا سبندھ نند لال دے چیمبر نال نہ ہووے۔

نند لال نے وکیل دا ناں آپ سجھاء دتا۔ باہر بیٹھا سنگلا اسدا وکیل ہوئے گا۔

ٹھیکے دار دے بھتیجے لئی کوئی تیسرا وکیل کیتا جاوے۔ بھتیجے دا وکیل جے سنگلا بنایا گیا تاں چاچے بھتیجے دی سانج ثابت ہوئے گی۔

نند لال دیاں نسینتاں پنکج ہوراں نوں دودھ گھیؤ دیاں نالاں ورگیاں لگیاں۔ من ہی من اوہ اجے دی چون دی داد دین لگے۔ اوہناں نوں یقین ہون لگا، نند لال دے ہوندیاں اوہناں دا وال وی ونگا نہیں ہون لگا۔

راحت محسوس کردے نیرج نے نند لال دے ہر حکم تے پھل چڑھاؤن دا وعدہ کیتا۔ پیسے دی اوہناں کول کمی نہیں سی۔ پیسہ اوہ پانی وانگ وحہ دین گے۔ نند لال اوہناں دے مقدمے دی واگڈور سنبھالے۔ اوہناں نوں مکتی دا راہ دسے۔

نند لال نے گھڑی دیکھی۔ اسنوں فیکٹری آیاں دو گھنٹے ہو گئے سن۔ اسدا کافی وقت خرچ ہو چکا سی۔

پنکج ہورے پوری طرحاں نند لال اپر دھج چکے سن۔ نند لال نے تاڑ لیا۔ ہن طوا پورا گرم سی۔ روٹی سیک لینی چاہیدی سی۔

”جنگا بن میں چلدا ہاں۔ ادھی فیس مینوں مل گئی۔ دفتر جا کے میں عرضی پتر تیار کردا ہاں۔ گھنٹے کو نوں آ کے نالے کاگزاں پتراں تے دستخط کر دینا نالے باقی فیس پجدی کر دینا۔“

”ٹھیک اے سر!“

”اک آخری نقطہ ہور۔ اتھے اک سیشن جج ہے اتے پنج اڈیشنل سیشن جج۔ اک نوں چھڈ کے باقی سبھ نال اپنی سوت ہے۔ جے درخواست اوہناں وچوں کسے کول لگ گئی، پھیر آپاں نوں کدھرے ہور جان دی لوڑ نہیں پینی۔ تسیں کوشش کر کے اوہناں وچوں کسے اک کول لگوا دیو۔“

”دسو کس نوں آکھئیے؟“ نیرج نے اتولا پیندے پچھیا۔

”سیشن جج نوں۔ ہور کس نوں۔“

”اس نوں کس توں اکھوائیے؟ کچہری دے بندیاں نال ساڈا واہ واسطہ نہیں ہے۔“ سیشن جج دا ناں سندے ہی دوہاں بھراواں دے چہرے اتر گئے۔

”میں مساں تہاڈا موڈ ٹھیک کیتا سی۔ تسیں پھیر مُونہ لٹکا لئے۔ سیشن جج تک پہنچ نہیں ہوندى نہ صحیح۔ سپرڈینٹ نوں ٹکا لو۔“

نند لال ہولی ہولی اپنا شکنجا کس رہیا سی۔

”تسیں سانوں چکر وچ نہ پاؤ۔ آپے کرو سبھ کجھ سانوں بس خرچہ دس دیو۔“ اجے نے جو بن تک چپ بیٹھا سی دخل دتا۔

ایہو نند لال چاہندا سی۔

”تسین حکم کرو کس نوں کیہ دینا ہے؟“ نوٹاں والی گئی
جیب وچوں کڈھ کے پنکج نے پچھیا۔

کوئی ہور وکیل ہووے ویہہ ہزار دا بل بنا دیوے۔ تسین
مینوں سنے سرکاری وکیل باراں ہزار دے دیوے۔ حساب ماواں
دھیاں دا۔ جو بچیا پیسہ پیسہ واپس ہو جائے گا۔“
انگلاں دے پوٹیاں تے حساب لا کے نند لال نے خرچہ
جوڑیا۔

”تسین پیسے دی پرواہ نہ کرو۔ پنچ دی تہاں پنجاہ خرچو۔
بس پولیس ساڈے دراں تے نہیں آؤنی چاہیدی۔“
آکھدے پنکج نے باراں دی تہاں پندراں ہزار نند لال دے
حوالے کر دتا۔

”پولیس دی ماں دی ایسی تیسی۔
آ جانا شام نوں۔ نالے دستخط کر دینا۔ نالے فیس پجدی کر
دینا۔“

تیجی وار فیس دی یاد کروا کے نند لال باہر نکلیا۔
”سنگلا، توں ٹھیکے دار دا وکیل بنیں۔“
گیٹ تک چھڈن آئے سنگلے نوں پٹھ تھاپڑ کے اشیرواد
دیندے نند لال نے احساس کروایا جیویں اس نے سنگلے نوں اس
کیس وچ وکیل نیوکت کروایا سی۔

نند لال دے فیکٹری رہن تک ششٹاچار بہارو رہیا سی۔ اوہ
 سینئر وکیل سی۔ اسنوں غصہ بہت آؤندا سی۔ دوجی واری کوئی
 سوال پچھ لئے اوہ لفافہ وگاہ کے ماردا سی۔

اسے ڈروں کسے نے اس نال کھل کے گل نہیں سی کیتی۔
 سنگلا اوہناں دے ہان دا سی۔ دوست متر سی۔ اس نال دل
 دی گل ہو سکدی سی۔

بابو جی دے جان بعد کھل کے گلاں ہون لگیاں۔
 ”بابو جی بڑے چالو پرزے ہن۔ فیس توں علاوہ ہور کئی
 کنڈی لا گئے؟“

سنگلے نے متراں نوں چوکس کرن اتے اوہناں دے مناں
 وچ اپنی تہاں بناؤن دی نیئت نال پچھیا۔

نند لال نے اجے دا مُونہ بنھیا سی۔ اس پندراں ہزار بارے
 کسے نال گل نہ کیتی جاوے۔ رشوت دا معاملہ سی۔ گل باہر نکلن
 تے فائدہ گھٹ اتے نقصان ودھ ہونا سی۔ بدنامی توں ڈردا افسر
 کم الٹا کر سکدا سی۔

اوہ بھیت کھولے جان نہ۔ اجے دوچتی وچ سی۔
 ونے بھانپ چکا سی کہ دال وچ کجھ کالا ہے۔ اوہ سنگلے
 دی دھانک جماؤن لئی راز اگلاؤن دا جتن کرن لگا۔
 ”تھوڑے جہے لئے ہن۔ کلرکاں منشیاں لئی۔“
 پنکج نے چپ توڑی۔

”بڑا کھرانٹ ہے بڑھا! ڈیڈھ لکھ لے کے صبر نہیں آیا۔
پھائیو سٹار وکیل ہے۔ اہل کاراں دی فیس وی پھائیو سٹار ریٹ
دے حساب نال لئی ہوئے گی۔“

سنگلے دے ہتھ نند لال دی کمزوری لگ چکی سی۔ اس
کمزوری نوں جگر کرکے اوہ دوہرا فائدہ اٹھاؤنا چاہندا سی۔
پہلا، اسنے پنکج ہوراں نوں نند لال دی لٹ توں بچا لینا سی۔
دوجا، اسنے اوہناں نوں اپنے تے دھجا لینا سی۔ اجیہے کیس وچ
پیسہ پانی وانگ وہندا ہے۔ ہر مقام تے پیسے چڑھنے سن۔ ہر
مقام تے وچولیاں نوں حصہ پتی ملنا سی۔ سنگلا نند لال وانگ
مُونہ منگی فیس نہیں سی لے سکدا۔ اسنے اپنا گھر حصے پتیاں
نال پورا کرنا سی۔ اس لئی آسامی دا نند لال نالوں موہ بھنگ ہونا
ضروری سی۔

”دیکھو کم ہون تے آپاں نوں لے دے کرنی پئے گی۔
کلرکاں اردلیاں نے میرے پچھے پھرنے۔ دوہری فیس آپاں دینی
نہیں۔ مینوں دسو کس کس دے ناں دے کئے کئے لے گیا؟ اوہناں
نوں میں بابو پچھے لا دیوانگا۔“

سنگلا وکیلاں والیاں چلاکیاں ورت کے مسئلے دی طے
تک جان لگا۔

”پندراں ہزار لے گئے۔ کہندے ہن سپرڈینٹ نال گل کرنی
ہے۔ درخواست مرضی دے جج کول لگوانی ہے۔ ہور کئیاں دے
ناں لیندے سن۔ سانوں کیہ پتہ ہے کون کیہ ہوندا ہے؟“
نیرج لکو رکھن دے حق وچ نہیں سی۔ دوویں اوہناں دے
وکیل سن۔ گل سپسٹ ہونی چاہیدی سی۔

”کر دتی نہ اوہو گل۔ سارا خرچ پنج سو دا ہے۔ سپرڈینٹ نوں فیس دیوو جاں نہ اکو گل ہے۔ درخاستاں جج آپ ججاں کول بھیجدا ہے۔ اک سٹینو، دو اہل مد۔ ریڈر اتے چیڑاسی۔ سبھ پنجاہ پنجاہ دی مار۔ بہتی تیزی ہووے تاں سو۔ چلو کوئی نہیں۔ اگوں توں چوکس رہنا۔ جے بابو جی کسے اہل کار دے ناں دے پیسے منگن، آکھ دینا سنگلے نے گل کر لئی ہے۔ آپے پچھوں لہہ جائے گا۔ نہیں تاں داڑھی نالوں مچھاں وڈیاں ہو جان گیاں۔ اک وار مونیہ پے

گیا پچھوں جواب دینا اوکھا ہو جائے گا۔ میں تہانوں ساودھان کر کے اپنا فرض نبھاء دتا۔ اگے تہاڈی مرضی۔“

”گل سیانی ہے۔“

آکھدا پنکج ششوپنج وچ پے گیا۔ اوہ کس دی گل منے۔ دوویں درست لگدے سن۔ خیر! جدوں اکھلی وچ سر آ گیا تاں مونگلیاں دا کیه ڈر؟ سوچ کے پنکج نے گل اگے توری۔

”پیسیاں دا جھنجٹ چھٹو۔ جیہڑے تہاڈے کولوں منگنگے اوہناں نوں تسیں دے دیو۔ دس ویہ ہزار ہور لگ جائے گا۔ ایہہ دسو پیشگی ضمانت مل وی جائے گی؟“

”سچی گل سمجھ لو۔ اخباراں وچ بہت خبراں لگ گئیاں ہن۔ یونیورسٹی وچ ہڑتال ہے۔ شہر وچ جلوس نکل رہیا ہے۔ اس سبھ دا ججاں تے اثر پئے گا۔ پولیس ساڈی مدد کرنوں گھبرائے گی۔ حالے بازار گرم ہے۔ پھیر وی آپاں ہمت نہیں ہارنی۔ ملی اسفلتا توں گھبراؤنا نہیں۔ بڑے راہ ہن کامیابی تک پجن دے۔ سیشن جج

ودھیا بندہ ہے۔ درخواست اپنے کول رکھ لئے، چنگا ہے۔ اوہ
کسے دباء اگے نہیں جھکدا۔”

“سیشن جج دا کوئی بندہ؟”

“سچی گل ایہہ ہے کہ اسدا کوئی بندہ نہیں۔ ہک تھاپڑ کے
اس توں کم کراؤن دے داعویدار ہتھیرے ملنگے پر اس دی
کوٹھی وڑن دی کسے دی ہمت نہیں۔ ایہہ مسئلہ رب تے چھڈ
دیو۔”

“ہور کیہ کیتا جاوے؟”

“فوری کرن والی گل ایہہ کہ کیویں نہ کیویں پولیس تک
پہنچ کیتی جاوے۔ پولیس کپتان نوں بنھیا جاوے۔ پھیر رینک
مطابق چھوٹے تھانیداراں دی مٹھی گرم کیتی جاوے۔ ہر رتبے
دی اپنی اہمیت ہے۔ سبھ دا مان کرو۔”

“پولیس کپتان دا کوئی صحیح بندہ؟”

“بندے اسدے ہتھیرے ہن۔ پر جے میری منی ہے تاں
سدھی پہنچ کرو۔ جے کسے سیاسی بندے جاں رشتے دار دے
پچھے بھجے، نالے کھجل خوار ہوووگے نالے ودھ خرچ ہو
جائے گا۔ سفارشی پہلاں اپنا ڈھڈ بھریگا۔ سدھے جاوگے، افسر
خوش ہوئے گا۔”

“سدھے کیویں جائیے؟ اوہ کپتان ہے۔ پھڑ کے اندر کر

دیو۔”

“میرا مطلب انج سدھے جان توں تھوڑا ہے۔ مطلب ہے

سفارش دی تھان دلال پھڑو۔”

“دلال دسو کون ہے؟”

”چپ کر کے میلو ڈیٹری والے کول چلے جاؤ۔ اوہ صاف ستھرا بندہ ہے۔ دس ہزار آپ لئے گا۔ مونہوں منگ کے۔ گل جو کرے گا سولہ آنے صحیح ہوئے گی۔ تہاڑے بندے نوں نال لے کے جائے گا۔ گل مونہ تے کرے گا۔ تہاڑے ہتھیں پیسے دوائے گا۔ اگے پچھے لوڑ پئی نال جائے گا۔“

”ٹھیک ہے۔ اسیں ہنے اس کول جاندے ہاں۔“

”جاؤ۔ کوئی دقت آوے مینوں فون کر دینا۔ رات نوں دس وجے بعد میں فون بند کر دیندا ہاں۔ اج کھلا رکھانگا۔ جدوں مرضی اٹھا لینا۔ ہن میں چلدا ہاں۔ سرکاری وکیل مینوں اڈیک رہیا ہونا ہے۔“

گھڑی دیکھدا سنگلا گھر جان لئی اٹھ کھڑوتا۔

”بیٹھو سنگلا صاحب! تسیں اپنی فیس دسی نہیں۔ چار گھنٹے ہو گئے مگر کھپائی کردیاں نوں۔“

سنگلے دا ہتھ پھڑ کے بیٹھاؤندے اجے نے اسنوں روکیا۔

”انہا کیہ بھالے دو اکھاں؟ ہور سنگلے نوں کیہ چاہیدا سی؟“

”فیس آپنیاں توں تھوڑا لئی دی ہے۔ ایہ میرا اپنا کم ہے۔“

مڑ کرسی سنبھال دے سنگلے نے ملوین جیبھ نال دوستان دا مان رکھیا۔

”گھوڑا گھاہ نال دوستی پائے گا تاں کھائے گا کی؟ اپنے کول یاراں دوستان نے آؤنے۔ یاری دوستی اک تھان۔ کاروبار دوسری تھان۔ تسیں اپنی فیس دسو۔“

ونے سنگلا دا پکھ پورن لگا۔

”منگنا میں کیہ ہے! جیہڑے دیووگے چپ کر کے جیب وچ پا لواں گا۔“

”پھیر وی کجھ تاں دسو؟“ پنکج نے پنج پنج سو دے نوٹاں والی گٹی جیب وچوں کڈھ کے ہتھ وچ پھڑدیاں پچھیا۔

سنگلا کئی فیس منگے اس نوں سجھ نہیں سی رہیا۔ گیاراں ہزار اس دی ودھ توں ودھ فیس سی۔ عام طور تے اس نوں پچونجا سو ملدا سی۔ گھٹ وی چل جاندی سی۔ اتھے گھٹ منگے جاں ودھ؟ اوہ کسے نتیجے تے نہیں سی پج رہیا۔

”میں کیہڑا بابو جی ہاں کہ لکھاں وچ منگانگا۔ مینوں اوہناں دا منشیانہ دے دینا۔ ہور دسو!“

”جانی پندراں ہزار!“ ونے نے دس فیصدی دے حساب نال حساب لا کے آکھیا۔

”لو بائی ہزار!“ پنکج نے پنج پنج سو دے چتالی نوٹ سنگلے دی جیب وچ پا دتے۔

”سرکاری وکیل دا خرچہ وی لے لو۔“
”کیوں چھتر مار دے ہو! ہر روز اکٹھے کھاندے پیندے ہاں۔“

سنگلا ملی فیس توں سنتشٹ سی۔ اوہ بھکھ دکھا کے اپنا وقار نہیں سی گھٹاؤنا چاہندا۔

”کوئی ہور ساودھانی؟“

”میرا خیال ہے آپاں نوں کوئی خطرہ مل نہیں لینا چاہیدا۔ گھر وچ جے کوئی غلط چیز پئی ہے اسنوں ادھر ادھر کر دیو۔ پولیس دا کوئی وساء نہیں۔ گھروں کوئی ہور چیز نہ ملے تاں

وسکی دا کیس پا دیوے۔ پھڑے دستاویزاں نوں انکم ٹیکس والیاں
کول بھیج دیوے۔ گھر پئے کیش نوں حوالے دی رقم بنا کے
کوئی نویں مصیبت گل پا دیوے۔ اصلاً، وسکی، سونا، کیش سبھ
کھنڈا دیوو۔”

سنگلے دی اس رائے نے دوستان دے دل موہ لئے۔
گھر وچ اجیہا بہت کجھ پیا سی۔ ایہہ سبھ غیر قانونی سی،
ایہہ کسے دے دھیان وچ نہیں سی۔
فوراً سنگلے دی ہدایت تے عمل ہویا۔ نیرج نے گھر فون
کھڑکایا۔ سارا وادھو سامان رشتے داراں دے گھر پہنچا دیو۔

سنگلے نوں تور کے سارے متر سر جوڑ کے بیٹھ گئے۔
وکیلاں کولوں ملے سجھاواں اپر وچار ہون لگی۔
سنگلا کہندا سی، سیشن جج تک پہنچ کرن دی لوڑ نہیں۔ نند
لال دی صلاح الٹ سی۔ سنگلا کہندا سی سیشن جج کسے دی
مندا نہیں۔ نند لال کہندا سی کدھرے ہور دال نہ گلی تاں میرے
کول آ جاؤ۔
سنگلا نند لال دیاں پھڑھاں بارے اوہناں نوں سچیت کر چکا
سی۔ بابو دے اچے ریٹاں بارے اوہناں نوں پہلاں تجربہ ہو چکا
سی۔
پھیر کیتا جاوے تاں کی؟ بابو دی منی جاوے جاں سنگلے
دی۔
سوچ وچار کے وچکار لا راہ لبھیا گیا۔ سیشن جج تک پہنچ
ضرور کیتی جاوے۔ پر کسے دلال دے دھکے نہ چڑھیا جاوے۔
کوئی نجی دوست پھڑیا جاوے۔
کئی ناں وچارے گئے۔ سہمتی ہائی کورٹ دے رجسٹرار
پرتاپ سنگھ دے ناں تے ہوئی۔
کجھ سال پہلاں اوہ مایہ نگر وچ اڈیشنل سیشن جج لگا ہویا
سی۔ موہن لال نال اسدی دوستی ستلج کلب وچ ہوئی سی۔
انہیں دنیوں موہن لال اک نویں کالونی اسار رہیا سی۔ موہن
لال جدوں کوئی نویں کالونی اساردا سی تاں کجھ چنویں پلاٹ

افسراں لئی راکھویں رکھدا سی۔ پہلا کسے سیشن جج لئی، دوجا پولیس کپتان جاں اس توں کسے وڈے افسر لئی۔ تیجا، تحصیلدار، ایس.ڈی.ایم.جاں ڈی.سی.لئی۔ چوتھا انکم ٹیکس دے کسے افسر اتے پنجواں میونسپل کارپوریشن دے میئر جاں کمیشنر لئی۔ لوڑ انوسار وادھ گھاٹ وی ہو جاندی سی۔

انج موہن لال اپنی اک نیتی تحت کردا سی۔ اس نیتی تحت سبھ نوں فائدہ ہوندا سی۔

افسراں دا کالا دھن کھپ جاندی سی۔ منافع وی چنگا ہو جاندی سی۔ موہن لال افسراں کولوں زمین دی لاگت لیندا سی۔ کالونی دے وکاس اپر ہوئے خرچے دی وی اوہناں نوں چھوٹ ہوندی سی۔

عوض وچ موہن لال نوں اپنے پروجیکٹ وچ نویش کرن لئی کھلا پیسہ مل جاندی سی۔ لوڑ پین تے افسر گھٹ ویاج تے رقم دے بورے اس ول بھیج دیندے سن۔

افسراں نوں پلاٹ دین دا موہن لال نوں اک بور وڈا فائدہ ہوندا سی۔ جے کالونی بازار دے بھاء زمین خرید کے اساری جاوے پھیر کھٹن نوں کجھ نہیں سی۔ موہن لال نوں دو پیسے تاں ٹکر دے سن جے کوئی جھگڑے والی زمین کوڈیاں دے بھاء ملے۔ کوڈیاں دے بھاء ملی زمین مقدمات دی کھان ہوندی سی۔ کدے کوئی وارث بندی لے آؤندا، کدے کوئی پولیس چڑھا لیاؤندا۔ کوئی انکم ٹیکس والیاں نوں چٹھی پا دیندا، کوئی چڑھدے انتقال وچ ٹنگ اڑا دندا۔

جس محکمے ولوں کوئی اڑچن ہوندى موہن لال اسے
محکمے دے افسر نوں اگے کر دیندا۔ اپنا ہت کالونی نال جڑن
کرکے افسر آپے مسئلہ سلجھا دیندا۔ کئی کم افسراں دی اپنی قلم
نال ہو جاندا۔ باقی نال دے افسراں کولوں کروا لیندا۔

موہن لال دی اس ہشیاری کارن اسدی کالونی دی اساری
وچ کدے کوئی وگھن نہیں سی پیا۔ اس ویو پار وچ اسدی چنگی
بھل سی۔ کالونی کٹی پچھوں جاندی، وک پہلاں جاندی۔

پرتاپ سنگھ نوں موہن لال نے چار سو گج دا اک پلاٹ اتے
تن دکاناں دتیاں سن۔

نویں کالونی دے پہلاں وکدے پلاٹاں دی قیمت گھٹ پیندی
سی۔ جیوں جیوں پلاٹ وکدے جاندے سن، تیوں تیوں مل ودھدا
جاندا سی۔ جدوں پلاٹ کوٹھیاں وچ بدل جاندے، مل اسمان
چھوہن لگدا۔

پرتاپ سنگھ نوں کیہڑا پیسے دی گھاٹ سی۔ اوہناں نے اپنا
پلاٹ سبھ توں پچھوں ویچیا سی۔ اوہناں نوں لکھاں روپئے منافع
ہویا سی۔ دکاناں حالے کول سن۔ پنجاہ ہزار والی دکان پنج لکھ
دی ہوئی پئی سی۔

ایہو نہیں، موہن لال نے اجیہے کئی ہور فائدے اوہناں نوں
پہنچائے سن۔ دوستی پروارک سانج وچ بدل گئی سی۔ کسے
ایتوار موہن لال سمیت پریوار پرتاپ سنگھ دی کوٹھی ہوندا،
کسے ایتوار پرتاپ سنگھ اوہناں دی کوٹھی۔

جدوں پرتاپ سنگھ بدل کے گیا پھیر وی لنگھدے وڑدے
گیڑا مار کے جاندا سی۔ بہت آؤن جان موہن لال دی موت بعد

گھٹیا سی۔ حالے وی دسہرے، دیوالی نوں پنکج حاضری لگوا
 کے آؤندا سی۔ پروارک سنبندھ اسے طرحاں قائم سن۔
 موہن لال دے ہور ججاں نال وی سنبندھ سن پر زیادہ
 وشواس اوہ پرتاپ سنگھ تے کردا سی۔

پرتاپ سنگھ وچ اک وادھا سی۔ اوہ اپنے افسراں نال بنا کے
 رکھدا سی۔ افسراں دی کوٹھی گیارا ماردا سی۔ بچیاں نوں خریدو
 فروکھت کرواؤندا سی۔ افسراں دے بیڈروم تک اسدی پہنچ سی۔
 پرتاپ سنگھ دے اسے گن کارن ہائیکورٹ دے کجھ ججاں
 نے چیف کول سفارش کرکے اس نوں ہائیکورٹ بلایا سی۔ اوہ
 دفتر گھٹ، افسراں دیاں کوٹھیاں وچ ودھ جاندا سی۔ اسدے
 ہونڈیاں افسراں نوں نجی کم دا فکر نہیں سی رہندا۔ کسے جج دی
 کڑی دی شادی ہووے تاں ٹینٹ توں لے کے داج تک ساری ذمہ
 واری اسدے موڈھیاں تے ہوندى سی۔

بدلے وچ جج اسدے اشاریاں تے نچدے سن۔
 اوہ ہائیکورٹ دا رجسٹرار سی۔ اسدی اپنی طاقت گھٹ نہیں
 سی۔ بیٹھلے ججاں دی جان اسدی مٹھی وچ ہوندى سی۔ بدلیاں،
 ترقیاں، شکائتاں، سبھ اسدے ہتھوں نکلدیاں سن۔ رائی دا پہاڑ
 بناؤنا اتے پہاڑ دی رائی بناؤنی اسدے ہتھ سی۔ رجسٹرار دا اکھا
 موڑنا سوکھا نہیں سی۔ پھیر پرتاپ سنگھ ورگے دھڑلیدار افسر
 دا۔

نیرج چاہندا سی، پرتاپ سنگھ نال گل فون تے کیتی جاوے۔
 اجے نے نیرج دی نادانی تے اسنوں جھڑکیا۔ ایہہ بچیاں
 والی کھیڈ نہیں سی۔ پنکج اتے نیرج ہن ملزم سن۔ نیاںپالکا دے کم

وچ دخل اندازی سوکھا کم نہیں سی۔ پھوک پھوک کے قدم
چکنے پینے سن۔ افسر دی عزت دا خیال سبھ توں پہلاں رکھنا
پینا سی۔

فون کر کے ملن دا سماں لیا جاوے۔ ملیا چنڈی گڑھ جا کے
جاوے۔ کوٹھی دی تھان کسے ہوٹل جاں کلب وچ۔
ملاقات ویلے دھیان رکھیا جاوے۔ کمرے اتے کھانے دا بل
کسے ہور دے ناں کٹوایا جاوے۔

تجربے دے آدھار تے اجے ججاں نوں ملدے ویلے ورتیاں
جان والیاں ساودھانیاں بارے اوہناں نوں سچیت کرن لگا۔
اجے ایہہ سبھ اس لئی آکھ رہیا سی کیونکہ اجیہی اک
انگھلی کارن اسدا اک رشتے دار نوکری توں ہتھ دھو بیٹھا سی۔
اجے دے سالے دے ساندھو نوہریا رام نے اک قتل کیس دا
فیصلہ کرنا سی۔ دوویں پارٹیاں کروڑپتی سن۔ پیسیاں دے بریف
کیس بھری پھردیاں سن۔ جج ساری عمر امان دار رہیا سی۔
رٹائرمنٹ نیڑے آ رہی سی۔ دوشی ویسے وی بری کرنے سن۔
اوہناں ولوں پنجاہ لکھ دی پیش کش آ چکی سی۔ دس ویہ ہور
ودھ سکدے ہن۔ وچولگی اک ساتھی جج کر رہیا سی۔ معاملہ
پوری طرحاں گپت رکھیا جا رہیا سی۔ ساتھی جج دی اکو شرط
سی۔ نہوریا رام جاں اسدی پتنی اک وار آسامی نوں مل لین۔
‘پیسے آ گئے’ آکھ دین۔ اس طرحاں ہون نال تنناں دھراں دے
دامن صاف رہنے سن۔ کسے اپر کسے نوں شک نہیں سی رہنا۔
موٹی رقم دا لالچ جج توں تیاگ نہ ہویا۔ سٹھ لکھ وچ اسنے
ہاں کر دتی۔

جج دا چھوٹا بھرا فریدآباد رہندا سی۔ اتھے اک تن تارہ ہوٹل
وچ کمرہ بک کرایا گیا۔ جج نے سوچیا سی اتھے تک کس موئے
نے پچھا کرنا سی۔

آسامی نوں کیہڑا سپنا آؤندا سی کہ پچھا ہو رہیا ہے۔ اوہناں
نے ہوٹل والیاں کول ہوٹل آؤن دا مقصد جج نوں ملنا لکھوا دتا۔
ملاقات ہوئی۔

بل پارٹی نے چکاؤنا سی۔ چکا دتا۔
ورودھی دھر نے کھوج کڈھ لئی۔

بور سبھ ثبوت جج دے حق وچ سن۔ کیس کمزور سی۔
دوشیاں دا بری کرنا جائز سی۔ پر جج نے ملزماں نال ہوٹل وچ
ملاقات کیوں کیتی؟ کمرے اتے کھانے دا خرچہ ملزم نے کیوں
چکایا؟ نوہریا رام کول ایہناں دوشاں دا کوئی سپیشٹیکرن نہیں
سی۔

“کسے جج کولوں کم لینا ہے تاں دھیان نال لیا جاوے۔ ایہہ
نہ ہووے کہ اپنے نال نال دوست افسراں دا نقصان ہو جاوے۔”
اجے دے مشورے انوسار پرتاپ سنگھ نال فون تے گل
ہوئی۔

چنڈی گڑھ جان دا ذمہ اجے اتے پنکج نے لیا۔ اجے نوں
چیف جسٹس دا پرائیویٹ سیکٹری وی جاندا سی۔ اسنے اجے
دے کئی اڑے گڈے کڈھے سن۔ اس نال وی ملاقات کیتی جائے
گی۔

نیرج اتے ونے پچھے رہ کے پولیس نوں سنبھالنگے۔
اگلے دن دوبارا ملن دی یوجنا بنا کے اوہ وچھڑ گئے۔

20

پرتاپ سنگھ نوں اوہناں نے پنج وجے ملنا سی۔
اوہناں کول سماں کھلا سی۔ کجھ چیزاں اوہناں نے اتھوں
خرید لئیاں۔ دو گرم سوٹ، چار اریسٹو کریٹ دے قمیض جج لئی۔
دو بنارسی ساڑھیاں میڈم لئی۔ سکاچ، ڈرائی فروٹ اتے ہور نک
سک اوہناں نے چنڈیگڑھوں خریدنا سی۔ بارڈر اپر بہت چیکنگ
سی۔ بھیڑے دنان وچ مصیبت ملو ملی گل پیندی سی۔ نالے اتھے
شراب سستی سی۔

پرائیویٹ سیکٹری لئی دو قمیض، اک ٹریک سوٹ اتے
اسدی پتنی لئی ریشمی ساڑھی گڈی وچ رکھوائے گئے۔ وسکی
اتے فروٹ اتھوں خرید لیا جانا سی۔
شہر پج کے اوہناں پرتاپ سنگھ نوں فون کیتا۔ اوہ صاحب
نوں کلب چ ملنا چاہندے سن۔ پر صاحب نے اوہناں نوں گھر آؤن
دی دعوت دتی۔

بناں پچھ پڑتال کیتے سمیت کار اوہناں نوں نوکر نے اندر
آؤن دتا۔

با ادب اوہناں نوں ڈرائنگ رومنگ وچ بٹھایا گیا۔
سوٹ اتے ساڑھیاں والے ڈبے اوہناں نے ہتھاں وچ پھڑ
لئے۔ سکاچ والا ڈبہ اتے ہور نک سک ڈرائیور نے چک لیا۔
سوٹ، ساڑھیاں والے ڈبے اوہناں نے سوفے وچکار پئے کچ

دے ٹیل اپر رکھ دتے۔ سکاچ والا ڈبہ اک نفر وچ رکھ کے باقی سامان اسدے برابر ٹکا دتا۔

نوکر فوراً ٹھنڈا پانی لے آیا۔ پیاس بجھا کے اوہ صاحب دا انتظار کرن لگے۔

سفید کڑتے پجامے وچ لیٹیا اک ماڑچو جیہا سریر بڑے آرام نال ڈرائنگ رومنگ وچ داخل ہویا۔ دوہاں مہماناں نال دوویں ہتھ ملا کے اسنے مہماناں دا بھرپور سواگت کیتا۔ آئے سامان اپر صاحب دی نظر پے جان بعد نوکر حرکت وچ آیا۔ اسنے پہلاں میز اپر پئے ڈبے اندر پہنچائے اتے پھیر سکاچ اتے ڈرائی فروٹ والے۔

سکاچ دے ڈبے اپر 'ٹیچر' برانڈ والا لیبل دیکھ کے صاحب دے چہرے اپر جیہڑی ہلکی جہی خوشی دی بھاء ابھری، اوہ سبھ نوں راحت پہنچاؤن والی سی۔

پنکج ہوراں دے من اندر آس دی جوت جگن لگی۔

“انی کھیچل کرن دی کیہ لوڑ سی؟” آئے سامان تے تسلی پرگٹ کردے صاحب نے رسمی دھنواد کیتا۔

“سر آپاں کیہڑا کوئی چیز باہروں لیاندی ہے؟ ایہہ میرا دوست اجے ہے۔ اس دا اکسپورٹ دا کم ہے۔ ساڑھیاں میں ساؤتھ گیا لیایا سی۔” پنکج نے موڑواں رسمی جواب دتا۔

کجھ دیر دوہاں دھراں وچکار خاموشی چھائی رہی۔

پرتاپ سنگھ سوچ رہیا سی کہ پتر بن باپ دے نقشے قدمیں اپر چلن لگ پیا ہووے گا۔ اتواد دوران لوک پلاٹ کوٹھیاں کھریدنو ہٹ گئے سن۔ بن حالات عام ورگے سن۔ شاید اس نے

نویں کالونی اسارن دی یوجنا بنائی ہووے اتے پرتاپ سنگھ نوں کوئی پلاٹ دینا ہووے۔

”کس طرحاں چل رہیا ہے کاروبار؟ موہن توں بعد کوئی نویں کالونی نہیں کٹی؟“

پرتاپ سنگھ نے اسے نظرئیے نال گل شروع کیتی۔
”نہیں سر! ایہہ کاروبار اسیں ڈیڈی دے ہونڈیاں ہی بند کر دتا سی۔ پڈا والے تنگ کردے سن۔ اوہناں دیاں شرطیں سخت سن۔ دو پیٹروںل پمپ شہر دے وچکار مل گئے سن۔ اک گیس ایجنسی ہے۔ کھنے گھیؤ اتے میدے دی مل مل گئی سی۔ اتھے چھوٹا نیرج بیٹھدا ہے۔ اک سائیکل پارٹس بناؤن دی فیکٹری ہے۔ اک رولنگ مل وچ حصہ ہے۔ اتھوں ہی وہل نہیں ملدی۔“
”چنگی گل ہے۔ ڈرنک لیندے ہو؟“ پرتاپ سنگھ نے اپرلے منوں پچھیا۔

”لے تان لیندے ہاں۔ پر اج نہیں۔ کدے پھیر صحیح۔“ من دی گھبراہٹ پنکج نوں چین نہیں سی لین دیندی۔ اوہ جھپٹ کم دی گل تے آؤنا چاہندا سی۔

”رامو کولڈ لیا پھیر!“ نرم سوفے تے بیٹھا پرتاپ سنگھ اسلوٹے لے رہیا سی۔ اسنوں کابل سی اوہ کم دی گل کرن اتے وہلے ہون۔

”کسے ویاہ شادی تے آئے سی؟“ آخر صاحب نے آپے اصل مدعا چھوپیا۔

”نہیں سر! سانوں تہاڈی مدد دی ضرورت پے گئی۔“

”ہاں ہاں، دس۔ میں تہاڈے کس کم آ سکدا ہاں؟“

کسے کم دی آس نال پرتاپ سنگھ دا مرجھاؤندا جا رہیا
چہرہ مڑ تازگی پھڑن لگا۔ شاید ایہناں نوں ہائیکورٹ دے کسے
جج تک کم سی۔ اس لئی اوہناں نوں پرتاپ سنگھ دی مدد دی
ضرورت سی۔ پرتاپ سنگھ اندازے لاؤن لگا۔

”تسین جاندے ہو سر کہ میرے ڈیڈی نے کالونیاں دے
کاروبار وچ میرے چاچے نوں حصہ دار بنایا سی۔ کئی بے نامی
پلاٹ اسدے ناں کھڑے سن۔ ڈیڈی دے مرن بعد اسدا من بے
ایمان ہو گیا۔ اک پلاٹ نوں لے کے ساڈا دیوانی مقدمہ چل پیا۔“
”اوہ تہاڈے خلاف ہو گیا! تسین ہائیکورٹ وچوں بندی لینی
ہے؟ بس انا کو کم ہے؟“ پرتاپ سنگھ وادھو دی بھمکا دے چکر
وچ نہیں سی پینا چاہندا۔ اوہ سدھا مدعے تے پجنا چاہندا سی۔

”نہیں سر ایہہ گل نہیں۔ تسین اخباراں وچ پڑھیا ہونا ہے۔
مایہ نگر اک ڈکیتی ہوئی ہے۔ اوہ میرے چاچے دے گھر ہوئی
ہے۔ چاچے دے منڈے دا قتل ہو گیا۔ میرے چاچے دا اک سالا
وکیل ہے۔ پرچہ کالے کچھیاں والے گروہ وروڈھ درج ہویا ہے۔
پر وکیل کڑل کڈھنا چاہندا ہے۔ پولیس نوں پیسے دے کے اسنے
ساڈا ناں سازش وچ الجھا لیا۔“

پنکج نے اپنی سمسیا پرتاپ سنگھ اگے رکھنی شروع کیتی۔
”ایہناں نے پیشگی ضمانت دی درخواست سیشن کورٹ وچ
لائی ہے۔ جے تہاڈی کرپا ہو جائے تاں ایہہ کھجل خواری توں
بچ جان۔ جو خرچ ہوئے گا اسیں کراں گے۔“
اگلی گل کردے پنکج نوں جھجک ہو رہی سی۔ اسدی اس
سمسیا دا حل اجے نے کیتا۔

پرتاپ سنگھ دا دماغ کمپیوٹر وانگ وادھے گھاٹے کرن
لگا۔

مسئلہ پیشگی ضمانت کراؤن دا سی۔ مقدمہ قتل، ڈکیتی اتے
بلا تکار دا سی۔ ایہناں وچوں جے اک جرم وی لگا ہووے تاں
پیشگی ضمانت نہیں ہوندی۔ تنوں جرم اکو ویلے لگے ہون، پھیر
کس مائی دے لال دی ہمت بے پیشگی ضمانت منظور کرن دی۔
واردات تازی سی۔ واردات کرن والے ملزم پھڑے جا چکے سن۔
پنکج ہوراں دا سبندھ گھٹنا نال جوڑن لئی پولیس نے پکے ثبوت
حاصل کر لئے سن۔ پریس بھنڈی پٹ رہی سی۔ حکومت اپنی
دھوڑی بچاؤن وچ لگی ہوئی سی۔ کم ناممکن سی۔

دوجے پاسے ایہہ آسامی موٹی سی۔ لکھ، دو لکھ اسانی نال
بن سکدا سی۔

کوئی راہ لبھن دی نیئت نال پرتاپ سنگھ نے مایہ نگر وچ
لگے ججاں دی لسٹ گھوکھی۔ سیشن جج قانون دا بہتا ماہر نہیں
سی پر سی، پورا امان دار۔ ایہو جہے بندے نوں سفارش کرن دا
کوئی فائدہ نہیں سی۔ مفت کم پرتاپ سنگھ نے کراؤنا نہیں سی۔
ایہہ کیہڑا اسدی ماسی دے پت سن۔ عام آسامی ورگی آسامی
سی۔ سارے پیسے اوہ اکلا جیب وچ پاؤنے نہیں سی چاہندا۔ ایہہ
بدنامی والی گل سی۔ حصہ پتی ٹھیک رہندا سی۔ اتھے لین دین
جاں حصے پتی دی کوئی سنبھالنا نہیں سی۔

سادھو سنگھ نوں چھڈ کے باقی دے اڈیشنل سیشن جج
اسدے قابو آ سکدے سن۔ سادھو سنگھ ناں دا ہی نہیں سبھا دا
وی سادھو سی۔ نہ اسنے کدے پیسہ لیا سی نہ لینا سی۔ نہ اسدی

کوئی انکواری چلدی سی۔ نہ اسنوں چنگے ماڑے سٹیشن دی پرواہ سی۔ نہ ڈردا کوئی اسنوں سفارش کردا سی۔ نہ اوہ کسے دی مندا سی۔ کوئی بھلیا چکیا سفارش کر دیوے تاں اوہ پارٹی دی بھری کچھری وچ بے عزتی کردا سی۔ ایہہ آکھ کے مقدمہ الٹ کردا سی کہ اسنے جج تک پہنچ کیتی سی۔ اسدا وساہ نہیں کہ مثل وچ سفارشی دا ناں لکھ کے سفارشی نوں وکھت پا دیوے۔

کجھ عرصے توں مایہ نگر دے وکیلاں دے پردھان نے رشوتخوری دے ورودھ مہم چھیڑی ہوئی سی۔ اک سیشن جج نوں مجبوراً پینشن تے جانا پیا سی۔ شرم دا ماریا اوہ راتو رات سامان چک کے لے گیا سی۔ اک اڈیشنل سیشن جج نوں اپنے کالے کارنامیاں دا سپشٹیکرن دینا مشکل ہو رہیا سی۔ اسنوں برخاستی دے نال نال جیل یا ترا نظر آؤن لگی سی۔ سنگرور بدل کے گئے دی اسدی دو مہینیاں بعد موت ہو گئی سی۔ ریکارڈ اتے گھردیاں انوسار اسنوں دل دا دورہ پیا سی۔ انج سبھ نوں پتہ سی اس نے آتم ہتیا کیتی سی۔

وکیلاں دی اس جد وجہد دے مد نظر مایہ نگر وچ چنویں جج لائے جا رہے سن۔ سادھو سنگھ اوہناں وچوں اک سی۔ باقی دے جج ایمانداراں دی سوچی وچ تاں آؤندے سن، پر سادھو سنگھ وانگ اڑیٹل نہیں سن۔ کدے کدائیں، سوچ سمجھ کے داء لا لیندے سن۔ پنجاب دا ادھا ادیوگ اس مایہ نگر وچ سی۔ ہزاراں مقدمے اجیہے چلدے سن، جیہناں وچ اک دھر سرکار ہوندى سی۔ بجلی دی چوری، انکم ٹیکس دی چوری۔

سرکاری پلاٹاں دی الاٹمنٹ۔ آئے دن سرکار زمینداراں دی زمین
 ‘اکوائر’ کردی سی۔ زمین دی قیمت کوٹیاں برابر دتی جاندی
 سی۔ قیمت ودھاؤن دے مقدمے چلدے رہندے سن۔ جے جج زمین
 دی قیمت بازار نالوں ادھی وی طے کر دیوے تاں وی زمینداراں
 دا معاوضہ کروڑاں وچ ودھ جاندی سی۔ اجیہے کیساں وچ جے
 جج کچہری بیٹھ کے پیسے لے لئے تاں وی کوئی نہیں سی
 بولدا۔ سرکار دا پکھ پوردے سرکاری افسر پہلاں مالکاں نال
 گھیؤ کھچڑی ہوئے رہندے سن۔ جج دی شکایت کرے گا تاں
 کون!

اجیہے لکویں کم حالے وی مایہ نگر وچ ہو رہے سن۔
 اپنے پاپاں ‘تے پردہ پاؤن لئی جج ہائیکورٹ چکر مار دے سن۔
 اوہناں نوں پرتاپ سنگھ تک گوں رہندی سی۔ اوہ رجسٹرار نوں
 نانہ نہیں سن کر سکدے۔ اوہناں وچوں کسے کول سفارش کیتی
 جا سکدی سی۔

پرتاپ سنگھ جج دے نال نال اوہناں نکتیاں دی وی کھوج
 کر رہیا سی، جیہناں دے آدھار تے پیشگی ضمانت منظور ہو
 سکدی سی۔

پرچے وچ دوشیاں دا ناں نہیں سی۔ پر پنکج ہوراں دی
 مدعی دھر نال دشمنی ثابت ہوندی سی۔ ٹھیکے دار اتے پنکج
 ہوراں وچ ہوئی سازش دے ثبوت مثل تے آچکے سن۔ جج کجھ
 دناں لئی پیشگی ضمانت دے سکدا سی۔ پھیر جے پولیس مدد
 کرے اتے پولیس حراست دی منگ نہ کرے تاں جج ضمانت
 پکی کر سکدا سی۔

پھیر پرتاپ سنگھ نے اپنے آپ نوں فیصلہ کرن والے جج دی کرسی اپر بیٹھایا۔ پھیر اسنے سوچیا جے فیصلہ پرتاپ سنگھ نے کرنا ہووے تاں پرتاپ سنگھ کیہ کرے؟
سادھارن حالات وچ پرتاپ سنگھ پیشگی ضمانت منظور کرن دا زوکھم اٹھا سکدا سی پر اس مقدمے دے حالات سادھارن نہیں سن۔

دوشی دھر بہت امیر سی۔ پیشگی ضمانت جے بناں کجھ لئے کر دتی جاوے تاں وی جج ول انگل اٹھنی سی۔ میڈیا پچھے پیا ہویا سی۔ بار دے پردھان دا کھفیاں وبھاگ سرکار دے خفیہ وبھاگ نالوں ودھ تیز سی۔ اسنوں پتال وچ جا کے لئی رشوت دی بھنک پے جاندی سی۔ جج لئی خطرہ ہی خطرہ سی۔
پرتاپ سنگھ دی ایہ کم کرن دی جرئت نہیں سی۔ جیہڑا کم اوہ خود نہیں کر سکدا، اس دی دوسرے کول سفارش کیوں کرے؟

سارے وادھے گھائے سوچ کے پرتاپ سنگھ اس سٹے تے پجا کہ مایہ نگر دا کوئی جج پیشگی ضمانت منظور نہیں کر سکدا۔ اس لئی حالے سفارش کرن دا کوئی فائدہ نہیں سی۔
دوجے پاسے آسامی نوں وی ہتھوں نہیں سی گویا جا سکدا۔
پیشگی ضمانت نہ منظور ہون دے حکم دی اپیل ہائیکورٹ ہونی سی۔ ہائیکورٹ اچ عدالت سی۔ کوئی ہائیکورٹ دے جج دی واء ول نہیں جھاک سکدا۔ ساہ کڈھن والے اپر مان ہانی دا دوش لا کے اسنوں جیل بھیجیا جا سکدا سی۔ ہائیکورٹ کولوں پرتاپ

سنگھ جس طرحاں دا چاہے، حکم کروا سکدا سی۔ اس ویلے تک پارٹی پرتاپ سنگھ دے ہتھ بیٹھ رہنی چاہیدی سی۔

”توں میرے پتراں ورگا ہیں۔ میں تینوں غلط رائے نہیں دے سکدا۔ تیرا پیسہ برباد نہیں کروا سکدا۔ سورگ وچ بیٹھا میرا بھرا کیہ سوچیکا؟ مایہ نگروں تیرا کم نہیں ہونا۔“

”میں تہانوں یقین دواؤندا ہاں۔ ہائیکورٹوں پہلی پیشی تے بندی لے دیانگا۔ اگلی پیشی تے چاہے وزیر اعظم زور لائے، ضمانت منظور ہو کے رہیگی۔ ہائیکورٹ اپنی چلنی ہے۔ درخواست کس جج کول جاوے اسدا فیصلہ میں کرنا ہے۔ آپاں اپنے متر جج کول بھیجان گے۔ پھیر کول بیٹھ کے فیصلہ کرواواں گے۔ بس پنج چار دنوں دی گل ہے۔ لک چھپ کے بنواس کٹ لو۔“

”انکل اسیں بڑی آس لے کے آئے سی۔ دو پیٹیاں، تن پیٹیاں*۔ جو کہو، خرچ کر دیاں گے۔ پلیر ساڈا کم کراؤ۔“

اجے نوں لگا مسئلہ پیسیاں دی کھول کھلائی تے اٹکیا ہویا سی۔ جج شاید پیسے کھولن توں جھجک رہیا سی۔ ایہہ گتھی سلجھاؤن لئی اجے نے پیٹیاں دی گل توری۔

تن لکھ دی پیش کش ہون تے پرتاپ سنگھ نے اک وار پھیر دماغ تے بوجھ پایا، پر نتیجہ کوئی نہ نکلیا۔

”سوال پیسیاں دا نہیں ہے۔ اتھے ایہہ کم کسے کولوں نہیں ہونا۔ اتھوں ہوئے گا۔ میرے ہتھوں۔ پھیر وی تسیں کلھ مینوں فون کرنا۔ دسنا درخواست کس جج کول گئی ہے۔ کوشش کر کے دیکھ لوں گے۔“

پرتاپ سنگھ نے سٹی کمان پھیر سنبھال لئی۔ رقم موٹی سی۔
شاید کسے جج دا سر پھر جاوے۔

“سیشن جج نوں آکھ کے دیکھ لؤ۔ درخواست کسے تہاڑے
واقف کول بھیج دیوے،” اجے حالے ہتھیار سٹن دے موڈ وچ
نہیں سی۔

“کوئی فائدہ نہیں۔ الٹا اس نوں شک ہویا۔ جتھے لاؤندا ہے،
لاؤن دیو۔”

“ٹھیک ہے سر! جے اتھے گل نہ بنی تاں اتھے تسیں
سنبھال لوگے نہ؟” پنکج نے پرتاپ سنگھ کولوں پکا وعدہ لین
دی نیئت نال پچھیا۔

“سو فیصدی گرنٹی ہے۔ اتھے پترا تیرے انکل دا راج ہے۔
میں گل وچ پئے پھانسی دے پھندے لہا دیاں، ایہہ تے ضمانت
ہے۔”

*اک پیٹی = اک لکھ

کوٹھیوں نکلدے پنکج نے ڈھیری ڈھاہ لئی۔ جیہڑا کم پرتاپ
سنگھ توں نہیں ہویا، اوہ کسے ہور توں نہیں ہونا۔ اس نوں لگا
جیل یا ترا پکی سی۔

“ایہہ سیل ٹیکس دی پیشی نہیں ہے۔ قتل دا معاملہ ہے۔ بہت
دھکے کھانے پینگے۔ نند لال دے آکھن وانگ صبر رکھ چنگے
پکھ ول دیکھ صاحب نے ہائی کورٹ وچوں ضمانت کراؤن دی
ذمہ واری لے لئی۔ ایہہ گل چھوٹی ہے؟ اپنے نال جھوٹھا وعدہ
نہیں کیتا۔ ایہہ اوہناں دا وڈپن ہے۔”

اجے پنکج نوں نراشا دی کھائی وچوں کڈھن دا جتن کرن
لگا۔

21

پنکج دا من اداس سی۔ اوہ مایہ نگر مڑ جانا چاہندا سی۔
جیہڑا کم اک رجسٹرار نہیں کروا سکیا، اوہ تیجے درجے دا
ملازم کیویں کروا سکدا سی۔

اجے ہمت ہارن والا نہیں سی۔ اسنوں کلیریکل سٹاف تے
بھروسہ سی۔ جیہڑے کم وزیر اعلیٰ نہیں کروا سکدے، اوہ
اوہناں دے رسوئیے کروا دیندے ہن۔ اجے لچھمن سنگھ نوں کئی
وار پرکھ چکا سی۔ کئی اوکھے کم اس راہیں ہوئے سن۔

لچھمن سنگھ نوں فون نہ کیتا ہوندا تاں ہور گل سی۔ سماں
لے کے نہ جانا بے وقوفی سی۔ کیس نے کیہڑا ہنے مک جانا
سی۔ پتہ نہیں کنے سال چلنا سی۔ کئی وار اوہناں نوں ہائی کورٹ
آؤنا پینا سی۔ چھوٹے موٹے کماں لئی اسے نے کم آؤنا سی۔
اجیہا کجھ سمجھا کے اجے پنکج نوں سیکٹری دے کواٹراں
ول لے گیا۔

نہا دھوا کے سیکٹری پہلاں ہی تیار بیٹھا سی۔ گھسما ہون
لگا سی۔ اسدا دارو پین دا سماں لنگھ رہیا سی۔ اس توں ہور اڈیک
نہیں سی ہو رہی۔

لچھمن سنگھ دا کواٹر چھوٹا سی، پر لمچڑا وڈا۔ نونہاں دھیاں والے گھر وچ شراب پین توں شرم آؤندی سی۔ باہر پینی مہنگی پیندی سی۔ اوہ مرغ مسلم دا شوقین سی۔ گھرے میٹ بندا نہیں سی۔

اجے ورگی آسامی دی اسنوں بے صبری نال اڈیک سی۔ رونق میلے لئی اسنے اپنے پڑوسی بھوگل نوں تیار کر لیا۔ مفت وچ اوہ وی گنگا نہا لئیے گا۔

اجے کول گھر بیٹھ کے چاہ پین دا سماں نہیں سی۔ اوہناں نے سیکٹری نوں گلیں وچوں ہی نال رلا لیا۔

”جدھر جانا ہے ادھر دا رستہ ڈرائیور نوں دسی جاؤ۔“ گڈی وچ بیٹھدیاں ہی اجے نے سیکٹری نوں مرضی دی تھیں جان دی اجازت دے دتی۔

بھوگل پرانے اڈے ’زمیدارا ڈھابے‘ تے جانا چاہندا سی۔ اتھے کھارے، آنڈے اتے میٹ سبھ سستا سی۔ بیٹھن دا کرایہ نہیں سی لیا جانا۔

بھوگل دے بھولپن تے لچھمن سنگھ نوں ترس آیا۔ بھوگل سکھیا وبھاگ دا کرمچاری سی۔ اسدی آسامی دی پہنچ زمیدارا ڈھابے تک ہوندی سی۔

ہن اوہ ہائی کورٹ دے چیف جسٹس دے پرائیویٹ سیکٹری نال جا رہیا سی۔ مایہ نگر ورگے شہر دی امیر آسامی اوہناں دے نال سی۔ اج اوہ کسے عالیشان ہوٹل دی ایئر کنڈیشن بار وچ بیٹھ کے جشن مناؤنگے۔

گڈی اسنے تن تارہ ہوٹل دے راہ پوا لئی۔

“چار پیگ پیٹر سکاٹ۔ پہلاں اک چکن روسٹڈ۔ پھیر اک چلی چکن۔ دو پلیٹ پھش۔ بون لیس!” ٹیبل دوالے بیٹھدے ہی پہلاں سیکٹری نے ویٹر نوں آرڈر نوٹ کروایا۔ پھیر اجے دے راجدھانی آؤن دا کارن پچھیا۔

“قتل کیس دے ملزم دی پیشگی ضمانت۔ سیشن جج تک سفارش۔” کم سُن کے سیکٹری دے رنگ وچ بھنگ پے گیا۔
 لچھمن سنگھ نے سوچیا سی، اجے نے ہائی کورٹ وچ کوئی وکیل کرنا ہوئے گا۔ کسے پرانے مقدمے دے فیصلے دی نقل لینی ہوئے گی۔ دوہاں کماں وچ اسنوں کمائی ہونی سی۔ وکیل نے حصہ دینا سی۔ نقل اسنے اپنے رعب نال تیار کروا لینی سی۔ کلرک دے ناں دی فیس اپنی جیب وچ پا لینی سی۔
 مایہ نگر وچ لگے ججاں دی کدے کوئی شکایت چیف کول نہیں سی آئی۔ اس لئی اوہناں نوں کدے لچھمن سنگھ دی لوڑ نہیں سی پئی۔

سیکٹری نے اجے دے جیہڑے پہلاں دو کم کروائے سن، اوہ دوویں جج رشوتخوری وچ ڈونگھے دھسے ہوئے سن۔ اوہناں دیاں شکایتاں چیف کول آؤندیاں رہندیاں سن۔ مہینے وچ گھٹو گھٹو اک چکر اوہناں دا ہائی کورٹ لگدا سی۔ چیف نوں ملن توں پہلاں اوہ سیکٹری نوں ملدے سن۔ ہون والی کاروائی دی سوہ لیندے سن۔ صاحب دے موڈ اتے ہوئی شکایت دی گمبھیرتا بارے پچھدے سن۔ اوہ اس سیوا کارن سیکٹری دا احسان مندے سن۔ اسدے اکھے چھوٹے موٹے کم کر دیندے سن۔

اج والا کم ہون والا نہیں سی۔ پیگ تے پیگ چاڑھدا اتے
ہڈیاں نوچدا سیکٹری سوچ رہیا سی، کیویں بناں اپنا پرہاو
گوائے اوہ اس مصیبت وچوں نکلے؟

پنکج نے ڈرنک نہیں سی لئی۔ نفسیاتی تناء کارن اسنوں
اباسیاں آ رہیاں سن۔ اسدا سارا سریر درد کر رہیا سی۔ اسدا گلا
سک رہیا سی۔ چار پنچ کوک اسدی پیاس نہیں سن بجھا سکے۔

اجے پنکج دی بے چینی سمجھ رہیا سی۔ اوہ وی جلدی
کوئی سٹہ گڈھ کے واپس مڑنا چاہندا سی۔

پر سیکٹری خاموش سی۔ اوہ چار پیگ پی چکا سی۔ مرغے
اتے مچھی دیاں کئی پلیٹاں آ اتے جا چکیاں سن۔

“ساڈا کجھ بنیگا؟” سیکٹری دے کھان پین ولوں دھیان
توڑن لئی اجے نے کجھ کے پچھیا۔

سیکٹری نوں تھوڑا تھوڑا ضرور ہون لگا سی۔ پیٹ وچ
گئے مسالیدار چکن نے پیٹ نوں اپہارا لیاؤنا شروع کر دتا سی۔
چکن اتے سوڈھیاں دی گیس نے اسدا ڈھڈ فٹ بال وانگ پھلا دتا۔
اسدی بیلٹ پیٹ توں کھسک کے لک کول آ گئی۔ تری دے
دھبیاں نے قمیض اپر انڈیمان نکوبار دا نقشہ اکر دتا۔ پینٹ اندر
دتی ادھی قمیض باہر آ گئی۔

سیکٹری نوں پتہ سی، اوہ اجے دا کم نہیں کر سکا۔ ادھ
وچکار نانہ کرکے اوہ محفل ملتوی نہیں سی کرنا چاہندا۔ اوہ
جلدی جلدی اپنا کوٹا پورا کر رہیا سی۔

اجے دے رکھپین تے سیکٹری نوں اپنے آپ تے کچیان
آئی۔ دو گھٹ شراب خاطر اسدی بے عزتی ہو رہی سی۔ جھٹ

اسنے اپنے ٹولے من نوں سنبھالیا۔ اجیہا کجھ ہوندا رہندا ہے۔
 اوہ پھڑھ مار کے اجے نوں پرچاؤنا چاہندا سی۔ پر اجے کول
 موبائیل فون سی۔ جھٹ اسنے جج دا نمبر ملا کے سیکٹری نوں
 پھڑا دینا سی۔ سیکٹری نوں کھڑا چھڈاؤنا مشکل ہو جانا سی۔

”توں فکر نہ کر۔ سویرے کوٹھی جا کے میں چیف توں
 فون کرواواں گا۔ جے اوہ جھجک گئے، میں بیبی دے پیر پھڑ
 لواں گا۔ بیبی مینوں نہیں موڑ سگدی۔ بیبی دا کیہا جج نہیں موڑ
 سکدا۔ انج اپنا کم ہووے گا۔“

لگاتار دو وڈے پیگ اندر جان کارن اسنوں کجھ پتہ نہیں
 سی، اوہ کیہ بول رہیا سی۔

پنکج سیکٹری دیاں گلاں توں اکتا چکا سی۔

پنکج نے ہتھیرے ویو پار کیتے سن۔ سینکڑے افسراں نال
 اسدیاں اجیاں بیٹھکاں ہوئیاں سن۔ اوہ بھانپ گیا سی سیکٹری
 دی جھولی وچ دانے نہیں سن۔ سیکٹری اپنا پیٹ بھر رہیا سی۔
 سیکٹری دا ایہو لاہا پنکج نوں چڑا رہیا سی۔

کسے ہور کم آئے ہوندے تاں پنکج اجے نوں باہوں پھڑکے
 کھڑا کر لیندا۔ اوہ سیکٹری نوں ہوٹل وچ چھڈ کے مایہ نگر نوں
 مڑ جاندے۔ پر ہن اوہ فوجداری مقدمے وچ پھسیا ہویا سی۔ کوئی
 وی ناراض ہویا افسر مہنگا پے سکدا سی۔ اجیہا بندہ کجھ سنوار
 تاں نہیں سی سکدا پر وگاڑ ضرور سکدا سی۔ اسے ڈر کارن اوہ
 سیکٹری دے نخرے برداشت کر رہیا سی۔

سیکٹری چاہندا سی، کھانا کھا دھا جاوے۔ بچیاں لئی رس
 ملائی گھر لجائی جاوے۔

”سیکٹری صاحب تسیں آؤٹ ہو گئے۔ آہ لو آخری پیگ اتے چلو۔“

سیکٹری دے ویٹر نوں کھانے دا آرڈر لکھاؤن توں پہلاں ہی اجے نے میز ’تے پیا آخری گلاس سیکٹری دے ہتھ چ پھڑا کے اپنا فیصلہ سنا دتا۔ سیکٹری چپ کر گیا۔ شراب اندر سٹی اتے غصے ہوندا اٹھ کھڑوتا۔

پنکج نے کاؤنٹر تے جا کے بل چکایا۔
بھوگل نے سہارا دے کے سیکٹری نوں گڈی تک پہنچایا۔
پچھوں نیرج دے فون آ رہے سن۔ ادھی رات ہو چکی سی۔
اجیہی حالت وچ اسدا باہر رہنا ٹھیک نہیں سی۔
سیکٹری دا پریوار کواٹر دے باہر کھڑا اسدا انتظار کر رہیا سی۔

سیکٹری اتے بھوگل دے گڈیوں اتر دیاں ہی اوہناں گڈی مایہ نگر ول دوڑا لئی۔

سنگلے وکیل دیاں باقی سبھ گلاس ٹھیک سن۔ پر میلو دودھی والی گل اس نوں جچی نہیں سی۔

نیرج ہوریں مایہ نگر دے گنویں صنعتکاراں وچوں اک سن۔ اوہ اٹھ دس کروڑ دی جائداد دے مالک سن۔ شہر وچ اوہناں دا ہر طرحاں دا رسوخ سی۔ سیاسی بندے سویرے شام اوہناں دے دفتر گھیرا مار دے سن۔ ہر الیکشن وچ ہر سیاسی پارٹی اوہناں توں چندہ لے کے جاندی سی۔ مایہ نگر دے سارے اتے چندی گڑھ بیٹھے ادھے اچ ادھیکاری اوہناں دے واقف سن۔ موہن لال دا ایہو وادھا سی۔ جس افسر نال اس دی ملاقات ہو گئی، اس افسر دے جنا چر اسدا گھر آؤن جان نہیں سی بندا، اسنوں چین نہیں سی آؤندی۔ افسراں دیاں ویاہ شادیاں وچ اوہ کھل کے خرچ کردا سی۔ آئی۔ اے۔ ایس۔ افسراں دے ویاہاں وچ اوہ اک لکھ روپے دا شگن دیندا سی۔ پی۔ سی۔ ایس۔ افسراں نوں پنجاہ ہزار دا۔ سردیاں وچ دو کوٹیاں، 'مونٹی کارلو' دیاں صاحب لئی اتے اک پشمینے دا شال میڈم لئی لے کے اوہ خود چندی گڑھ جاندا سی۔ مایہ نگر دی ہوزری دا سامان دنیاں بھر وچ برآمد ہوندا سی۔ کسے افسر نے بہتی خریدو فروکھت کرنی ہووے، اوہ اس نوں مایہ نگر آؤن دا سدا دیندا سی۔ افسر اتے اوہناں دے پریوار کئی کئی دن مایہ نگر اوہناں دے گھر رہندے سن۔ موج مستی ہوندی سی۔ کئی افسراں دے بجے نیرج ہوراں نال اکٹھے

کھیڈدے رہے سن۔ بچیاں دے سبندھ مایاں نالوں وی گوڑھے سن۔

میلو رام دی تھان اوہ کسے سیاسی نیٹا جاں وڈے افسر توں فون کراؤنگے۔ پچھوں کوٹھی جا کے فیس دے آؤنگے۔ پہلاں وی اوہ اپنے کم اسے طرحاں کراؤندے سن۔

ایم.پی. صاحب پرسوں دلی گئے سن۔ شاید واپس آ گئے ہوں۔ شاید اوہناں دی کپتان نال گل ہو گئی ہووے۔ ہو سکدا ہے اوہناں نے دلیوں ہوم منسٹر توں فون کروا دتا ہووے۔ اوہ اس طرحاں کرن دا وعدہ کر کے گئے سن۔ وعدے دے اوہ پکے سن۔ لوکاں نال اوہ لکھ جھوٹھے وعدے کردے ہوں۔ اوہناں نال اوہ ہمیشہ توڑ نبھاؤندے سن۔

دو کو سال توں اوہناں دے سبندھ گھریلو بن گئے سن۔ اوہناں دی کاروباری سانج پیڈی ہو گئی سی۔

موہن لال نے پہلاں پٹرول پمپ لگا لیا سی۔ اسدا اسنوں اچا مل دینا پیا سی۔ سال پمپ چلا کے موہن لال نوں اس دھندے دیاں باریکیاں اتے ہوندے موٹے منافیاں دی سمجھ آ گئی سی۔

جے پمپ سدھا پٹرول منتری کولوں اتے زمین پنجاب سرکار کولوں الاٹ ہو جاوے تاں پمپ سونا اگلن لگ سکدا سی۔

بابو جی پہلی وار ایم.پی. بنے سن۔ کیندر وچ اوہناں دی سرکار پہلی وار بنی سی۔ اس لئی بابو جی نوں نہ اپنیاں شکتیاں دا بہتا گیان سی، نہ اوہناں نوں کم لین دی چاچ سی۔

موہن لال نے پہلاں ایم.پی. نوں ملدے کوٹیاں دا خود ادھن کیتا۔ پھیر اوہناں بارے بابو جی نوں روشنی پائی۔ جدوں بابو جی

نوں سمجھ آئی کہ اوہناں کول بنومان وانگ چھال مار کے مہاں سمندر پار کرن دی طاقت ہے تاں اوہناں نے اپنی ساری طاقت موہن لال ول جھوک دتی۔ بابو جی دے دو وار فون کرن نال جے دوہاں پریواراں دیاں پیڑھیاں دیاں روٹیاں دا انتظام ہوندا ہے تاں اس وچ بابو جی نوں کیہ اعتراض ہو سکدا سی۔

پٹرول پمپ دے اک سال دا حساب کتاب جدوں موہن لال نے بابو جی نوں دکھایا تاں اوہناں دیاں اکھاں کھل گئیاں۔ اوہناں جھٹ پیٹرولیم منتری نال گل کیتی۔ جنا چر نواں پٹرول پمپ منظور نہیں ہو گیا، اوہ ٹک کے نہیں بیٹھے۔

پٹرول پمپ تاں الاٹ ہو گیا پر ایہہ لایا کتھے جاوے؟

پہلے دن توں موہن لال دی نظر شہر دی ہک اپر خالی پئے اک سرکاری پلاٹ اپر ٹکی ہوئی سی۔ جے پمپ اتھے لگ جاوے تاں وکری دس گنا ودھ ہونی سی۔ ایہہ پلاٹ ملنا وی مٹی دے مل سی۔ بازار دے بھاء

پلاٹ خرید کے پمپ لایا تاں پمپ دی آمدن نال رقم دا ویاج وی پورا نہیں سی ہونا۔

افسراں نوں دانے پا کے موہن لال نے اس پلاٹ دی الاٹمنٹ دا جگاڑ شروع کیتا۔ جو جس طرحاں دھجیا، اسنوں اسے طرحاں دھجایا۔ پیسے والے نوں پیسہ، شباب والے نوں شراب۔ دو کروڑ دا پلاٹ اسنے دس لکھ وچ نبے سال پٹے تے لکھوا لیا۔

اس پلاٹ دے آلے دوالے سرکاری کواٹر سن۔ پٹرول پمپ لگن نال اوہناں دے گھراں وچ پردوشن پھیلنا سی۔ ڈرائیوراں نے

گنڈاگردی کرنی سی۔ کاراں، بساں اتے ٹرکاں دی بھینڈ کارن جام لگے رہنے سن۔ دھوڑ نال اوہناں دے کواٹراں دا رنگ روغن مدھم پے جانا سی۔ پردے، شیشے اتے فرنیچر نے بے کار ہو جانا سی۔ کواٹراں والیاں نے اس الاٹمنٹ دا ڈٹ کے ورودھ کرنا شروع کر دتا۔

کواٹراں وچ رہندے بابواں نے ہوئے اقرارنامیاں دیاں نقلاں مسلاں وچوں کڈھوا لئیاں۔ اوہناں نے پٹرول پمپ دے مالکاں اتے افسراں دی ملیبھگت دے ثبوت پریس دے حوالے کر دتے۔ پریس نے لون مرچ لا کے اس نوں سکینڈل بنا دتا۔ ورودھی سیاسی دھر نے کواٹراں والیاں دی پٹھ تے ہون دا اعلان کر دتا۔ سابقہ منتری نے پٹرول پمپ والی جگہ تے دھرنا مار دتا۔ ‘پٹرول پمپ اسدی لاش تے بنیگا’ ایہہ اعلان کر دتا۔

افسراں نوں ہتھاں پیراں دی پے گئی۔ اوہ اپنا اپنا بچاء سوچن لگے۔ الاٹمنٹ کینسل کرن دی یوجنا بنن لگی۔

مسئلہ ٹھنڈا کرن لئی موہن لال نے ہائی کورٹ دا سہارا لیا۔ عدالت نے ‘جیسے تھے’ دا حکم جاری کر دتا۔ ایہہ حکم موہن لال دی مرضی انوسار ہویا سی۔ سرکار دے ہتھ بجھ گئے۔ الاٹمنٹ کینسل ہونوں بچ گئی۔ پمپ چلنوں ہٹ گیا۔ اس نال لوکاں دی تسلی ہو گئی۔ سال وچ موہن لال نے سبھ دھراں نوں ٹھنڈا کر لیا۔

سابقہ منتری نال سمجھوتہ ہویا۔

محلے والیاں نال وعدہ کیتا۔ پمپ کاراں ٿرکاں والیاں لئی
نہیں سی لگ رہیا۔ کیول سکوٿراں وچ پٿرول پینا سی۔ کوئی
گنڈاگردی نہیں ہو سکی۔

وادھو بچدی تھان وچ موہن نے اک شاپنگ کمپلیکس کھولنا
سی۔ محلے والیاں نوں سستا اتے تازہ سامان ملنا سی۔ الٹا کالونی
والیاں نوں سوکھ ہونی سی۔

چپکے جہے رٿ دا فیصلہ کروا لیا۔ راتو رات پمپ چالو
کر لیا۔

پہلاں پمپ دو پہیہ واہناں لئی چلیا۔ انج ہائی کورٹ دے حکم
انوسار ہویا۔ چھ مہینے بعد کاراں وچ پٿرول پین لگا۔ پھیر ڈیزل آ
گیا۔ بساں اتے ٿرک آؤن لگے۔ نال دی جگہ وچ ورکشاپ بن
گئی۔ دکاناں کھل گئیاں۔ لوکاں نوں جتھے تکلیف سی، اتھے آرام
وی سی۔ گل آئی گئی ہو گئی۔

پمپ دی کامیابی بعد چپ چاپ بابو جی نے مایہ نگر لئی تن
گیس ایجنسیاں منظور کروا لئیاں۔ باقی دیاں دو ایجنسیاں
منترالے اتے افسراں نے کس کھوہ کھاتے سٹیاں، اس نال بابو
جی نوں کوئی واسطہ نہیں سی۔ جیہڑی ایجنسی پچھڑیاں
شرینیاں لئی راکھویں سی، اوہ اصل وچ بابو جی لئی راکھویں
سی۔ جس بندے دے ناں تے اوہناں انگل رکھی، اوہ اسے نوں
الاٹ ہو گئی۔

ایہناں دو کماں نال بابو جی دا مستقبل سرکھات ہو گیا۔ اس
آرتھک سرکھیا کارن بابو جی موہن لال دے رنی سن۔ ہن پنکج
ایہناں سبندھاں نوں ہور مضبوط کر رہیا سی۔

سنساریکرن دے اس دور وچ بہت ساریاں بہو دیشی کمپنیاں
 بھارت وچ پیر جماؤن دے جتن کر رہیاں سن۔ کیندری سرکار
 ودیشی نویش نوں اتشابت کر رہی سی۔ صنعت منتری وفد لے
 لے باہرلے دیشاں نوں ترے ر بندے سن۔ کجھ دیشاں دا چکر بابو
 جی وی اوہناں نال لا آئے سن۔ اندرکھاتے بابو جی دی جاپان دی
 اک کمپنی نال گل چل رہی سی۔ کمپنی نوں جے کھلیاں رعایتاں
 مل جان تاں کمپنی موٹر سائیکلاں دا بھاری ادیوگ ادھر لاؤن
 لئی سوچ سکدی سی۔ بابو جی دیاں سیواواں دے عوض وچ
 کمپنی دے کجھ حصے اوہناں نوں دتے جا سکدے سن۔ بابو جی
 آپ حصہ دار نہیں سن بن سکدے۔ نہ اوہناں کول انی پونجی سی۔
 اپنی تھان اوہناں نے پنکج دا ناں سجھایا سی۔ گل سرے چڑھن
 والی سی۔ اس لئی بابو جی دی اک ٹنگ دلی ہوندی سی اتے اک
 مایہ نگر۔

جرمنی توں اک پیش کش اک ودیشی متر راہیں پنکج کول
 آئی سی۔ بھارتی فوج اپنیاں توپاں دے بہت سارے کلپرزے
 امریکہ کولوں خریددی سی۔ جرمنی دی ایہہ کمپنی اوہو
 کلپرزے بھارت وچ بناؤن دی سمرتھا رکھدی سی۔ بھارت دے
 سرکھیا منترالے وچ جے پہنچ ہو جاوے تاں کمپنی پنکج نال
 حصہ داری رکھ کے کم شروع کر سکدی سی۔ بابو جی اس
 پروجیکٹ دے سرے چڑھ جان لئی وی جتنشیل سن۔ اتھوں وی
 سونے دی کھان لبھ سکدی سی۔

اجیہے گوڑھے سنبندھاں دے ہوندىاں بھیڑ پین تے بابو جی
 پنکج ہوراں نوں پٹھ کس طرحاں دکھا سکدے سن؟

پورے مان نال نیرج نے بابو جی نال رابطہ قائم کیتا۔
کوٹھیوں پتہ لگا اوہ دلیوں واپس نہیں آئے۔ دلیوں پتہ لگا،
اوہ کارج کارنی دی میٹنگ وچ شامل ہون لئی بنگلور چلے گئے۔
موبائل اتھے چلدا نہیں سی۔ دوجا فون ملایا۔ گھنٹی جاندی سی پر
کوئی چک نہیں سی رہیا۔

بابو جی نہیں ہن تاں نہ صحیح، چیئرمین صاحب مایہ نگر
وچ سن۔ اوہناں دی بابو جی نالوں ودھ چلدی سی۔
اوہ چیئرمین نال سمپرک کرن لگے۔

چیئرمین صاحب تن دناس توں مایہ نگر وچ ڈیرہ لائی بیٹھے
سن۔ پارٹی ورکراں دا کیمپ لگا ہویا سی۔ پر بندھ دی ساری ذمہ
واری اوہناں سر سی۔

چیئرمین نے اوہناں نوں کیمپ وچ بلا لیا۔ اوہناں دے کیمپ
توں باہر جان 'تے مناہی سی۔ اوہناں دے باہر جان نال پارٹی
انوشاسن بھنگ ہوندا سی۔ کیمپ دی کاروائی وچ وگھن پیندا سی۔
چیئرمین صاحب نے نیرج دی اک ڈیوٹی وی لائی۔ آؤندا
ہویا اوہ کیڈتاں لئی دو پیٹیاں سیب اتے پنج کلو لٹو لیندا آوے۔
شام دی رفریشمینٹ موہن پریوار ولوں ہونی چاہیدی سی۔

دو چیزاں ودھ لے کے اوہ جھٹ کیمپ پہنچ گئے۔
کیڈتاں والی ویس بھوشا وچ دیکھ کے کوئی نہیں سی کہہ
سکدا کہ ایہہ نکر بنین والا بندہ دو وار ودھائک رہ چکا سی اتے
ہن کھادی بورڈ ورگے ادارے دا چیئرمین سی۔ اوہ کسے سکول
دا ڈرل ماسٹر لگدا سی۔

نال آئے سامان نوں رسوئی وچ بھجوا کے اوہ اوہناں نوں
اپنے دفتر لے گئے۔ دفتر وچ فون وی سی اتے فون کرن والا
نجی سہائک وی۔

کیمپ والے ایہناں دناس وچ سادھارن جنتا دا اوہناں نوں ملنا
بند سی۔ پر نیرج ہورے سادھارن جنتا نہیں سن۔ اوہ پارٹی دے
پہنائینسر سن۔ ہن پارٹی ستا وچ سی۔ کسے توں وی فون کر کے

چندہ منگوايا جا سکدا سی۔ پنکج دے پتا جی اس ویلے کینپاں دا سارا خرچہ برداشت کریا کردے سن، جدوں لوک پارٹی دا ناں لینوں ڈردے سن۔ جدوں پارٹی ورودھی دھر وچ سی اتے چیئرمین نوں بس، ٹرک جاں راشن پانی دی ضرورت پیندی سی، موہن لال ادھے بول اوہ لوڑ پوری کردا سی۔

پارٹی موہن لال دے اس احسان نوں کدے نہیں بھل سکدی، جیہڑا اس نے سرو ہتکاری سکول کھولن لئی پارٹی نوں لاگت مل تے پلاٹ دے کے کیتا سی۔ ایہو نہیں، سکول چالو کرن لئی دو کمرے اسنے اپنے خرچے تے بنوا کے دتے سن۔ اپنے پتا جی دی یاد وچ غریب ہشیار بچیاں لئی اسنے وظیفے چالو کیتے سن۔

پتر دو قدم اگے جا رہے سن۔ موہن لال دی یاد وچ اوہناں نے سکول وچ اسمبلی حال بنوا دتا۔ وظیفیاں دی گنتی دگنی کر دتی۔

پارٹی اتے چیئرمین اس پریوار دے سدا رنی سن۔ کیمپ دوران چیئرمین بہت گھٹ لوکاں نوں ملیا سی۔ اس لئی نگر دے تازہ حالات توں اوہ واقف نہیں سی۔ اخباراں وچ اسنے اک پریوار دے گھر پئی ڈکیتی بارے پڑھیا سی۔ اوہ پریوار نیرج دے چاچے دا سی، ایہہ جان کے چیئرمین نوں ڈاڈھا دکھ ہویا سی۔ اوہ دکھی پریوار دی ہر مدد لئی تیار سی۔

جدوں نیرج نے اوہناں دے ڈکیتی دی سازش وچ شامل ہون بارے پولیس نوں پئے شک دی گل توری تاں چیئرمین دا چہرہ

پیلا بھوک ہو گیا۔ اسدی زبان تالوئے نال لگ گئی۔ اسنوں محسوس ہون لگا، جیویں اوہ خود سازش وچ شامل ہون جا رہیا سی۔

چیئرمین دا من کاہلا پین لگا۔ چنگا سی حالے تک بہتے لوکاں نوں اوہناں دی چیئرمین نال ہوئی ملاقات دا پتہ نہیں سی لگا۔ اج تک چیئرمین دا دامن صاف رہیا سی۔ کدھرے اس اپر قاتلان دی مدد دا دوش نہ لگ جائے، اوہ اس گل توں گھبرا رہیا سی۔

”دسو میں کیہ سیوا کر سکدا ہاں۔ میری کلاس دا سمان ہون والا ہے۔“ گھڑی ول دیکھ کے چیئرمین نے اپنی بے چینی دا پرگٹاوا کیتا۔

”بابو جی بنگلور گئے ہوئے ہن۔ تسیں کپتان نوں اک فون کر دیو۔ آکھ دیوو اسیں بے قصور ہاں۔ پولیس سانوں تنگ پریشان نہ کرے۔“

”فون دی کیہ لوڑ ہے؟ اجہیاں سفارشاں فون تے نہیں کریدیاں۔ اجیہے کم کول بیٹھ کے کرائے جاندے ہن۔ اج کپتان نے کیمپ وچ آؤنا ہے۔ کیڈٹاں نوں سمبودھن کرن۔ اس وقت میں گل کراں گا۔ تسیں بے فکر رہو۔ کسے نال دھکے نہیں ہوئے گا۔“ آکھدا چیئرمین کرسی توں اٹھ کھڑوتا۔

”چاہ پی کے جانا۔ ... جاہ کاکا مہماناں لئی دو کپ چاہ لیا ... نال کھان نوں لیائیں۔“

دفتر آئے اک کیڈٹ نوں چاہ لیاؤن دا حکم سنا کے اوہ تیز کد میں کلاس ول تر پئے۔

چئیرمین دی اس بے رخی تے نیرج دا چہرہ اتر گیا۔ اسنوں پہلی واری محسوس ہویا کہ اوہ گھور سنکٹ وچ سی۔ اپنے پرانے ہوندے جا رہے سن۔
 غصے اتے گھبراہٹ کارن بناں چاہ دی اڈیک کیتے اوہ کیمپ چوں باہر آ گئے۔

“مینوں لگدا ہے بابو جی جان بجھ کے بنگلور نوں تر گئے۔ اس پاکھنڈی دا رویہ دیکھ لیا؟ تن دن پہلاں سارا دن میرے دفتر وچ بیٹھا رہیا سی۔ اسے کیمپ لئی چندہ لین آیا سی۔ ہن جیویں اسیں بھٹے گئے

ہاں۔ لگدا ہے جیل یا ترا کرنی پئے گی۔”

ڈر نال کمبدا نیرج من دی بھڑاس کڈھ رہیا سی۔

“اوئے کجھ نہیں ہوندا۔ بیسے نال سبھ ٹھیک ہو جاوے گا۔ ایہہ لالیاں دی پارٹی ہے۔ کاروبار لئی ٹھیک ہن۔ لڑائی جھگڑے والے کم توں ڈردے ہن۔ توں فکر نہ کر۔ شام تک آپاں کوئی نہ کوئی راہ لبھ لوں گے۔”

گھبراہٹ کارن پٹھے راہ پئے نیرج نوں بابوں پھڑکے ٹھیک راہ پاؤندے ونے نے اسنوں سمجھاؤن دا جتن کیتا۔

تھاں تھاں دھکے کھان بعد نیرج ہوراں نوں سنگلے دی
 نصحیت یاد آئی۔ کچھریاں دے معاملے اپنی طرحاں دے ہن۔
 ایہناں نوں سلجھاؤن دا بھیت وکیلاں نوں ہی پتہ سی۔ شاید اسے
 لئی وکیلاں دی وکھری جماعت بنائی گئی سی۔
 وکیل دی رائے تے عمل کردیاں اوہناں گڈی میلو ڈیئری
 والے دی ڈیئری ول موڑ لئی۔

میلو دودھ والا ہویا کون؟ میلو کول جان توں پہلاں اسدا
 پچھوکر جانن لئی اوہناں نے کئی فون گھمائے۔

بچپن توں میلو نوں پہلوانی دا شوق سی۔ اس ویلے پولیس دا
 جو مکھی سی، کدے اوہ وی پہلوانی کردا رہیا سی۔ پہلواناں دی
 حالت سدھارن لئی اسنے پہلواناں نوں پولیس وچ بھرتی کر لیا۔
 مشق لئی ہر پولیس لائن وچ اکھاڑا بنا دتا۔ برابر دے پہلواناں نال
 زور کرن لئی میلو اکھاڑے جان لگا۔ کسے پلسیئے پہلوان دا
 رینک انسپکٹر سی اتے کسے دا ڈپٹی۔ اوہ اسدے دوست بنن
 لگے۔

شدھ دودھ پہلوان دی پہلی لوڑ ہے۔ مایہ نگر وچ شدھ دودھ
 دا کال پیا ہویا سی۔ پہلواناں دے زور پاؤن تے میلو نے اپنے
 تبیلے وچ مجھ رکھ لئی۔

میلو پہلوان سی۔ شدھ دودھ دی قدر جاندا سی۔ دودھ وچ
 ملاوٹ کرنی اس لئی حرام سی۔ اس شدھتا نے اک پاسے اسدا

کاروبار ٹیسی تے پہنچا دتا، دوجے پاسے اسدا پولیس وچلے
متران دا گھیرا ودھا دتا۔

پہلاں افسر اسدے دودھ تے وشواس کردے سن۔ پھیر اسدی
زبان تے وشواس کرن لگے۔ جو آکھدا سی، سچ آکھدا سی۔ کوئی
لکو نہیں، کوئی ہیرا پھیری نہیں۔

اسے لئی سبھ توں پہلاں میلو دا کم ہوندا سی۔
میلو آکھن نوں دودھ والا وجدا سی پر ٹوہر ٹپا ملک پلانٹ
دے مالکاں ورگا سی۔

اسدے سارے دفتر وچ کالا شیشہ لگیا ہویا سی، جیہڑا
المینیئم دے فریم وچ جڑیا ہویا سی۔ سارا فرنیچر اتی آدھونک
سی۔ دفتر وچ دو فون، اک ٹی.وی. اتے اک فرج سی۔

چٹے کڑتے پجامے وچ بیٹھے میلو دا چہرہ دگدگ کر رہیا
سی۔ پنج تولے دا کڑا، سونے دی چین والی گھڑی، چاراں
انگلاں وچ نگاں نال جڑیاں تولے دیاں چھاپاں اتے گل وچ سنگل
ورگی چین گورے نشوہ میلو تے انتاں

دی پھدی سی۔ اک چھوٹا جیہا موبائیل فون اسنے ہتھ وچ
پھڑیا ہویا سی۔

میلو نے نیرج ہوراں دا ایوں سواگت کیتا، جیویں اوہناں دا
یگاں توں واقف ہووے۔

سنگلے وکیل دا ناں لیندیاں ہی اوہ نیرج ہوراں دے آؤن دا
مقصد سمجھ گیا۔ لگدا سی، سنگلے دا فون آچکا سی۔

اپنے سبھاء انوسار میلو نے سدھی سپاٹ گل کرنی شروع
کیتی۔

اپنا دس ہزار پھڑ کے اسنے وڈے سارے کھیسے وچ پا لیا۔
 کپتان کیہ منگدا ہے؟ اسدا پتہ گل کرن تے لگنا سی۔
 میلو نے اپنے موبائل تے کپتان نال گل کیتی۔ فون کرن دا
 کارن دسیا۔

کپتان کسے اہم میٹنگ وچ شامل ہون لئی چنڈی گڑھ جا
 رہیا سی۔ ”اوہ ہنے آ جا جاں کل نوں ملیں۔“
 ہنے ملن وچ بھلائی سی۔

نیرج دا کپتان دی کوٹھی جانا اچت نہیں سی۔ ونے کوٹھی
 جا سکدا سی۔

”کجھ نال لے کے آئے ہو؟“ کوٹھی جان توں پہلاں میلو نے
 اوہناں نوں ٹوہیا۔

”ادھی پیٹی ہے۔“

”ادھی نال کیہ بنو۔ گھٹو گھٹو اک پوری کرو۔ چلو کوئی
 نہیں، رستے وچ پھڑ لینا۔ تہانوں کیہڑا رقم دا کوئی گھاٹا ہے۔“
 میلو نے معاملہ گپت رکھن دی نیئت نال نیرج ہوراں دی
 گڈی اپنے گیرج وچ لگوا دتی۔

اپنی کالے شیشیاں والی ’اسٹیم‘ گڈی کڈھی اتے دوہاں نوں
 وچ بیٹھا کے کپتان ول تر پیا۔

نیرج نوں مدان دی کوٹھی اتاریا۔ پنجاہ ہزار مدان کولوں
 پھڑیا۔ نشچت ویلے توں پنج منٹ پہلاں اوہ کپتان دی کوٹھی پہنچ
 گئے۔

کپتان نے ساری گل دو منٹاں وچ مکا دتی۔ ایہہ واردات
 نیرج اتے پنکج دی شہ تے ہوئی سی۔ ٹھیکے دار اتے اسدے

بھتیجے نے ساری کہانی ٹیپ کروا دی سی۔ ثبوت وجوں ٹیپ دے کجھ حصے کپتان نے اوہناں نوں سنائے۔ بہت سارے ٹھوس ثبوت پولیس دے ہتھ لگ چکے سن۔ کجھ ثبوت دا ویروا اسنے ونے نوں دتا۔ اوہ چاہے تاں اس دی تصدیق نیرج کولوں کر لئے۔

ونے نے نیرج نال فون تے گل کیتی۔ ہن کیہ کیتا جائے؟
نیرج اچی اچی رون لگا۔ کپتان جو آکھ رہیا سی، سچ سی۔
کسے نہ کسے طرحاں کھڑا چھڈایا جاوے۔
پنج لکھ وچ سودا طے ہو گیا۔ کل شام تک ساری رقم میلو
کول پچ جانی چاہیدی سی۔

عوض وچ کپتان اگے توں اوہناں دی ڈٹ کے مدد کرے گا۔
بہت سارے ثبوت مٹا دتے جان گے۔ گواہ نیرج دی مرضی دے
رکھے جان گے۔ گواہی ویلے اوہ مکر جان گے۔ تھانے دا
ریکارڈ اس طرحاں لکھیا جائے گا جیہڑا اوہناں دے حق وچ
بھگتے۔ ہر دستاویز دی فوٹو کاپی اوہناں نوں ملدی رہیگی۔
کپتان نے اک شرط وی رکھی۔

معاملہ ہر وڈے افسر توں لے کے وزیر اعظم تک دے
دھیان وچ سی۔ اوہناں تک سمپرک پارٹی نے آپ کرنا سی۔
اپروں دباہ پین تے لوکاں دیاں اکھاں پونجھن لئی پولیس
نوں تھوڑی بہت ہلجل کرنی پے سجدی سی۔
اک سجھاء وی دتا۔

پریس نوں قابو کرن دی ضرورت سی۔ اگوں توں کپتان
پریس نوں گمراہ کرن دی کوشش کرے گا۔ تتھ توڑ مروڑ کے

پیش کرے گا۔ آئے دن بیان بدلیگا۔ دوشی اخباراں وچ چھپدیاں
 خبراں دی کٹنگ سنبھال کے رکھن۔ مقدمے دی سماعت ویلے
 اوہناں دے ایہ کم آؤنگیاں۔
 ویسے کپتان دا اپنے محکمے دے اچ ادھیکاریاں نال رابطہ
 قائم سی۔ گل وسوں باہر ہوندی نظر آئی تاں کپتان نے افسراں
 نوں آپے ٹھلھ لینا سی۔
 “باقی پھیر دیکھی جائے گی۔ بن جاؤ اتے پیشگی ضمانت
 دی کوشش کرو۔”
 “پیشگی ضمانت ہون تک پولیس ہور سبھ کجھ کرے گی،
 پر تہانوں گرفتار نہیں کرے گی۔”

سیشن جج نے اوہو کیتا، جسدا اوہناں نوں ڈر سی۔
سنوائی لئی پیشگی ضمانت دی درخواست سادھو سنگھ کول
بھیج دتی۔

سادھو سنگھ تک پہنچ کرنا خالہ جی دا واڑا نہیں سی۔ پیسہ
دھیلا تاں کیہ لینا سی، اوہ کسے دے گھر دا پانی تک نہیں سی
پیندا۔ ونے نے سادھو سنگھ دی کوٹھی کم کردے اردلی توں
کھوج کڈھی سی۔ اوہ کہندا سی سادھو سنگھ دا گھر کسے سادھ
دی کٹیا ورگا لگدا سی۔ نہ کار، نہ اے سی۔ بابا آدم ویلے دا پرانا
سکوٹر۔ سوفا اتے پلنگھ شاید ویاہ ویلے دا سی۔ ڈرائنگ روم
کسے کلرک دی بیٹھک ورگا۔ نہ غلیچہ، نہ وڈے وڈے شوئیپس۔
نہ میٹ کھاندا سی، نہ وسکی پیندا سی۔ سادہ کھانا، سادہ پہنا۔

پیسہ دھیلا بھاویں اسنے نہیں سی بنایا پر اولاد دا مستقبل
ضرور اجل بنایا سی۔ اسدی وڈی بیٹی پنجابی یونیورسٹی وچ
لکچرار سی اتے جوائی دل دے روگاں دا ماہر۔ چھوٹا بیٹا دلی
آئی. آئی. ٹی. وچ

الیکٹرانکس انجینیئرنگ دی ڈگری کر رہیا سی۔ اسدی لیاقت
دیکھ کے سوٹزرلینڈ دی اک بہو دیشی کمپنی نے اسنوں پہلاں
ہی اپنی کمپنی وچ بھرتی کر لیا سی۔ اسدی پڑھائی دا خرچہ
کمپنی اٹھا رہی سی۔

نال جیب خرچ لئی پنج ہزار روپے الگ دے رہی سی۔

وڈا بیٹا سبھ توں لایق سی۔ اس نے پہلے بلے آئی۔ اے۔ ایس۔ دا امتحان پاس کر لیا سی۔ کیڈر پنجاب دا ملیا سی۔ پر اسنوں نوکری دی چٹھی دی تھان رب دا بلاوہ آ گیا۔ اک سڑک حادثے وچ زخمی ہو کے اوہ سادھو سنگھ نوں دھوکھا دے گیا سی۔

بیٹے دی اس ان ہونی موت نے سادھو سنگھ دا نظریہ بدل دتا سی۔ پہلاں اوہ سادھارن ججاں ورگا جج سی۔ تھوڑے بہت وادھے گھائے کر لیندا سی۔

قدرت دی ایہہ بے انصافی سادھو سنگھ توں برداشت نہیں سی ہوئی۔ دن رات اوہ ایہو سوچدا رہندا سی کہ اسنوں اڈی وڈی سزا کیوں ملی؟ اک دن اپنے اندروں اسنوں اس سوال دا جواب ملیا سی۔ ‘ہن پتہ لگا

بے انصافی کیہ ہوندى ہے؟ توں انصاف دی کرسی تے بیٹھا ہیں۔ لوک تینوں دوسرا رب مندے ہن۔ کیہ توں سبھ فیصلے انصاف دی تکرڑی وچ تول کے کردا ہیں؟’ سادھو سنگھ ایہناں پرشناں دے اتر ہاں وچ نہیں سی دے سکيا۔

پر اس دن توں سادھو سنگھ نے اپنے ہتھ وچ پھڑی انصاف دی تکرڑی نوں گھٹ کے پھڑ لیا سی۔ ہن دنیاں دی کوئی وی طاقت تکرڑی دے کسے پلڑے نوں اپنے ول نہیں سی جھکا سکی۔ اسدی تکرڑی اوہو تولدی سی، جسدا اوہ حقدار سی۔

لوہے دے اس تھن کول پنکج ہوراں دی درخواست کس طرحاں لگ گئی؟ اس پرشن دا اتر جانن لئی اوہ نند لال دے

دوآلے ہوئے۔ نند لال نے اسے کم دا اوہناں کولوں دس ہزار روپیہ لیا سی۔

”کملیو، ایہ بہت ٹھیک ہویا ہے۔ دیکھدے نہیں اخباراں نے اگ لا رکھی ہے۔ ہڑتالاں، مظاہرے ہو رہے ہن۔ اجیہے ہلاتاں وچ کسے ماڑے جج دی ہمت نہیں میرٹ دے آدھار تے فیصلہ کرن دی۔ اپنا پکھ مضبوط ہے۔ جے کوئی اپنے حق وچ ٹکا سٹ سکدا ہے تاں اوہ سادھو سنگھ ہی ہے۔ میں ٹھیک کروایا ہے۔“

نند لال نے پیراں تے پانی نہیں سی پین دتا۔

پہلاں نند لال کہندا سی درخواست سادھو سنگھ کول نہ لگے۔ ہن کہندا ایہ کم اسے نے کرایا سی۔ ایہہ کیہ گورخ دھندھا سی؟ اجے نوں سمجھ نہیں سی آ رہیا۔

ویسے اوہناں نوں نند لال دی گل وچ وزن لگا۔ حالے پیسے لے کے کم کرن دی کسے جج دی ہمت نہیں سی۔ مقدمے دے گناں اوگناں دے آدھار تے کجھ آس رکھی جا سکدی سی۔

بحث بعد دوپہر ہونی سی۔

اگے کیہ ہوئے گا؟ اگوں کیہ کیتا جاوے؟ سادھو سنگھ تک پہنچ ہو سکدی سی جاں نہیں؟

ایہناں پرشناں دے اتر کھوجن لئی ونے اتے اجے سنگلے دوآلے ہو گئے۔

”ایہہ جج امان دار وی ہے اتے قانون دا واقف وی۔ اوہو فیصلہ کرے گا، جو قانون مطابق بندا ہوئے گا۔ سفارش والا پنگا آپاں نہیں لینا۔ کم التا ہو جائے گا۔“

اپنا دو ٹک فیصلہ سناؤں لئی سنگلے نوں بہتا سوچن دی
لوڑ نہیں سی پئی۔

”دوپہر بعد کیہ ہوئے گا؟“

”بحث ہوئے گی۔ دوجی دھر حالے پیش نہیں ہو سکی۔ اپنی
بحث سن کے جج نوں جو ٹھیک لگے گا، اوہ اوہو فیصلہ کر
دیوے گا؟“

”اپنے کیس وچ کنا کو دم ہے؟“

”اپنا پرچے وچ ناں نہیں ہے۔ نہ پرچے وچ ایہہ درج ہے
کہ ایہہ واردات ساڈی شہ تے ہوئی ہے۔ اس کارن مدعی دھر دا
پکھ کمزور ہے۔ ساڈی اوہناں نال دشمنی ہے۔ ساڈے آپس وچ
مقدمے چلدے ہن۔ اس لئی

سانوں پھسایا گیا ہے۔ ایہہ ساڈے حق دا نقطہ ہے۔“

”اپنے الٹ کیہ جاندا ہے؟“

”قانون اپنے الٹ نہیں ہے۔ شہر وچ جو رولا پے رہیا ہے،
اوہ ساڈے الٹ ہے۔ جج سبھ کجھ پڑھدے سندے ہن۔ میڈیئے توں
پرہاوت ہوندے ہن۔“

سنگلا اپنے سائلاں نوں ہنیرے وچ نہیں سی رکھنا چاہندا۔
اس لئی اوہ صورتحال سپشٹ کر رہیا سی۔

”ہن آپاں نوں کیہ کرنا چاہیدا ہے؟“

”کیول انتظار! باقی فیصلے بعد بیٹھ کے سوچانگے۔“

بعد دوپہر بحث ہوئی۔

سادھو سنگھ بڑے ٹھرہمے نال بحث سندا رہیا۔ بابو جی نے
جو جو نقطے اٹھائے، اوہ سادھو سنگھ نوٹ کر دیا۔

بابو جی نے جدوں آکھیا دوشیاں دا پرچے وچ ناں نہیں بے
تاں سادھو سنگھ نے ”اخباراں وچ تاں بے“ آکھ کے اس نوں
ٹوک دتا۔

بابو جی سادھو سنگھ دی اس غیر قانونی ٹپنی تے کھجھ
اٹھے۔

”جج مثل توں باہر نہیں جا سکدا۔“ نند لال اچ عدالتاں دے
حوالے دے دے سادھو سنگھ دی دھارنا بدلن دا جتن کرن لگا۔
”میں مثل توں باہر جاوانگا۔ ایہناں فیصلیاں نوں نہیں
منانگا۔“

سادھو سنگھ اپر اس بحث دا کوئی اثر نہیں سی ہویا۔ اوہ
اپنے نقطے اپر اڑیا ہویا سی۔

نند لال جو بحث کر سکدا سی۔ اوہ اسنے کر دتی۔ جج جے
قانون نہیں مندا تاں نند لال اس دے چک کے اٹ تاں مار نہیں
سی سکدا۔ اوہ چپ کر گیا۔

سادھو سنگھ وچ ایہو نقص سی۔ جتھے قانون کمزور پیندا
سی اتے ملزم اس کمزوری دا فائدہ اٹھاؤن لگدا سی، سادھو
سنگھ وچکار چٹان وانگ اڑ جاندا سی۔ اوہ اپنا ترک دے کے
نواں قانون گھڑ دیندا سی۔ صفائی دھر کھاندی رہے، ہائی کورٹ
دے دھکے۔

ایہو جیہا کجھ اوہ ہن آکھ رہیا سی۔

پرچہ درج ہوئے نوں چھ دن ہو گئے سن۔ ایہناں چھ دنوں
وچ پولیس نوں سینکڑے نویں ثبوت مل گئے سن۔ جج اوہناں
ثبوتوں نوں نظر انداز کرن لئی اپنیاں اکھاں تے پٹی کیوں بنھے؟

اوہ اپنیاں اکھاں اتے کن کھلے رکھیگا۔ جے اپنے وسیلیاں توں
 اسنوں کسے تتھ دا پتہ لگے گا تاں اوہ سچ تے پجن لئی اس تتھ
 دی ورتوں کرے گا۔ قانون جو مرضی آکھدا رہے۔
 سادھو سنگھ اکلے پرچے دے آدھار تے فیصلہ نہیں سی
 کر سکدا۔ پوری سچائی جانن لئی اسنوں پوری مٹل چاہیدی سی۔
 بحث ختم ہوندے ہی اسنے اگلے دن دی تاریخ پائی۔
 سرکاری وکیل نوں ہدایت ہوئی۔ کل نوں اوہ تیار ہو کے
 آئے اتے اپنا پکھ پیش کرے۔
 کوئی انترم فیصلہ نہیں۔ کل سدھا انتم فیصلہ کیتا جائے گا۔

26

بوش وچ آؤندیاں ہی نیہا نوں پلوی دا گھر وڈھ وڈھ کھان
 لگا۔
 اس واردات توں پہلاں نیہا اپنے گھر گھٹ اتے پلوی دے
 گھر ودھ رہیا کردی سی۔ پلوی دی ممی کالج وچ پروفیسر سی۔
 اسدا پاپا ٹیلیفون ایکسچینج وچ انجینیئر سی۔ سویر توں شام تک
 اوہ گھروں باہر رہندے سن۔
 بہتا سمان پلوی گھر وچ اکلے ہوندی سی۔ گھر دے شانت
 واتاؤرن دا دوویں سہیلیاں رج کے فائدہ اٹھاؤندیاں سن۔

دوویں سہیلیاں سہیوگ سنستھا دی یوا شکتی اکائی دیاں
 کرتا دھرتا سن۔ سنستھا دیاں بُہتیاں کاروائیاں دی ذمہ واری یوا
 شکتی دے موڈھیاں اپر سی۔

پلوی دے گھر بیٹھیاں اوہ ایہناں ذمہ واریاں نوں سرے
 چاڑھن دیاں یوجناواں گھڑدیاں رہندیاں سن۔

سہیوگ سنستھا دی ستھاپنا ماتا کلیانی جی نے کیتی سی۔
 اوہناں دا دعویٰ سی کہ اوہ بھگوان شو دی عادی شکتی ماں
 پاروتی دا اوتار سن۔ اوہناں دا اوتار لوک کلیان لئی ہویا سی۔
 اوہناں دا کہنا سی کہ گربھ دے ڈھائیویں مہینے جیو وچ آتمک
 شکتی دا پرورش ہوندا سی۔ ایہہ شکتی منکھ دے تالوئے راہیں
 پرورش کردی سی اتے سریر دے ستاں کیندراں راہیں گزر کے
 اوہناں کیندراں راہیں سنجالت انگاں نوں کریاشیل کردی سی۔
 باقی بچدی شکتی، آخری مولادھار چکر وچ کنڈھلی مار کے
 بیٹھ جاندی سی۔ یوگ سادھنا راہیں اس ستی شکتی نوں جگایا جا
 سکدا سی۔ جاگی شکتی مولادھار چکر توں اٹھ کے تالوئے ول
 نوں اتھان کردی سی۔ اس اتھان دوران

اوہ وچکارلے چکراں نوں شکتی پردان کردی سی۔ نویں
 شکتی حاصل کر کے انگ مڑ نویں نروئے ہو جاندے سن۔ آتما دا
 اپنے مول سروت پرماتما نال سمپرک ستھاپت ہوندا سی۔ پرما سچ
 پرماتما دے سمپرک وچ آ کے منکھ نوں پرما آنند پراپت ہوندا
 سی۔ روحانی تیز اس دے چہرے اپر سورج وانگ چمکن لگدا
 سی۔

دھارمک گرنتھان انوسار کنڈلنی شکتی دا جاگرن گھور
 تپسیا اتے کٹھن یوگ سادھنا توں بعد ہوندا سی۔ متھاس انوسار
 بہت گھٹ رشیان نوں اس سدھی دی پراپتی ہوئی سی۔
 ماتا جی نے اپنی کنڈلنی دا جاگرن تاں کیتا ہی سی، اوہناں
 نے ہوراں دی کنڈلنی شکتی دے جاگرن دا وی راہ پدھرا کیتا
 سی۔ اوہناں دا یوگ کوئی چھل فریب نہیں سی۔ ماتا جی دے
 پیروکاراں نوں کنڈلنی جاگرن دا انوبھو اپنیاں انگلاں اتے
 ہتھیلیاں اپر ہوندا سی۔ یوگ سادھنا دوران انگلاں اتے ہتھیلیاں
 وچوں ٹھنڈیاں ترنگاں نکلدیاں سن۔ جیوں جیوں کنڈلنی ماں دا
 اتھان ہوندا سی تیوں تیوں ترنگاں دی ٹھنڈھک ودھدی جاندی
 سی۔

اس پر تکہ پرمان کارن اس سنستھا دا وستھار تیزی نال ہو
 رہیا سی۔

نیہا نوں ایہہ چیٹک پلوی توں لگی سی۔
 پلوی نوں دلی رہندے اپنے مامے کولوں۔ ہر وار گرمیاں
 دیاں چھٹیاں کٹن پلوی نانکے جاندی سی۔ پچھلی وار مامے نے
 اس نوں تھیٹراں اتے ڈجنیلینڈ دی تھاں ماتا جی دے آشرم دی
 سیر کرائی سی۔ انہیں دنیں ماتا جی دلی آئے ہوئے سن۔ دھیان
 شور اوہناں دی اپنی دیکھ ریکھ ہیٹھ چل رہیا سی۔ مامے دا پورا
 پریوار پوری شردھا نال شور وچ رجھا ہویا سی۔

انہیں دنیں اس پراتن بھارتی پریمپرا نوں سرچیت کرن دا
 جتن پورے زور شور نال ہو رہیا سی۔ دھیان سادھنا لوکاں دا
 دھیان کھچ رہی سی۔ نویں نویں سادھو نویاں نویاں سنستھاواں

کھڑیاں کر کے لوکاں نوں یوگ سادھنا لئی پریر رہے سن۔
 اخباراں وچ مفت لگدے دھیان شوراں دے وڈے وڈے اشتہار
 چھپ رہے سن۔ ٹی.وی.ایر یوگی مہاتما اتے اوہناں قسمت والے
 لوکاں دے انٹرویو آ رہے سن، جیہناں نے یوگ سادھنا راہیں
 حیران کرن والے لابلہ پراپت کیتے سن۔

پلوی یوگ سادھناں دے رہساں نوں جانن لئی اتاولی سی۔
 مایہ نگر وچ اجہیاں کئی سنستھاواں دی چرچہ سی۔ پر پڑھائی
 دے رجھیویں اتے ساتھ دی کمی کارن اوہ حالے تک اس گیان
 توں کوری چلی آ رہی سی۔

موقع ملدیاں ہی پلوی نے اپنا تن اتے من یوگ سادھنا وچ
 لگا دتا۔

لوک سچ آکھدے سن۔ دھیان سادھنا وچ آلوکک شکتی سی۔
 دھیان دی ہر بیٹھک بعد پلوی نوں اپنے آپ وچ بدلاء محسوس
 ہوندا سی۔ ہر پہلو توں اوہ اپر اٹھ رہی سی۔

اس وار دلیوں مڑی پلوی پہلاں والی نہیں سی۔ اسدیاں
 سہیلیاں اس وچ آئیاں تبدیلیاں محسوس کر رہیاں سن۔ پہلاں
 وانگ اسدا سبھاء چڑچڑا نہیں سی رہیا۔ ہن اوہ شرارتاں کر کے
 ادھیاپک اتے ودیارتھیاں دی اکاگرتا بھنگ نہیں سی کردی۔
 اسدی اکھ بلیک بورڈ اپر ٹکی رہندی سی۔ لکچر اسنوں سمجھ
 آؤن لگے سن۔ ہاؤس ٹیسٹاں وچ اسدی پوزیشن سدھری سی۔ اوہ
 چنچل اتے ملنسار ہو گئی سی۔ اس دیاں سہیلیاں دا گھیرا ودھ گیا
 سی۔ پہلاں وانگ اوہ کنٹین وچ جا کے ٹوسے برگر نہیں سی

کھاندى۔ سگوں لائبریری وچ بیٹھ کے اوہ سہیلیاں نوں یوگ آسن
 اتے دھیان لاؤن دی ودھی اتے اسدی مہنتا سمجھاؤندی سی۔
 شونق شونق وچ نیہا نے پلوی توں دھیان لاؤنا سکھ لیا۔
 اسنوں وی دھیان وچ کسے گیبی شکتی دی ہوند محسوس ہون
 لگی۔ جو تبدیلیاں پلوی وچ آئیاں سن اوہو نیہا محسوس کرن لگی۔
 سہیوگ سنستھا دی اکائی تن سال توں مایہ نگر وچ چل رہی
 سی۔ اک ادھیاپک اتے اسدی پتنی نے ماتا جی دے سندیش نوں
 گھر گھر پہنچاؤن دا بیڑا چکیا ہویا سی۔ ہر ایتوار اوہ اپنے گھر
 کنڈلنی جاگرن دا ابھیاس کراؤندا سی۔ پر اوہ لوکاں نوں پر بھاوت
 کرن وچ سفل نہیں سی ہو رہیا۔ سہیوگیاں دی گنتی دس باراں
 توں ودھ نہیں سی رہی۔ جے دو نویں آؤندے سن تاں تن پرانے
 چھٹ جاندے سن۔ نراش ہویا سنجالک ماتا جی نوں وار وار بینتی
 کر رہیا سی۔ ماتا جی اپنی چھوہ نال مایہ نگر دی دھرتی نوں
 پوتر کرن۔ اتھوں دی جنتا نوں اشیرواد دین۔ پر ماتا جی اسنوں
 ٹال رہے سن۔ اوہناں نوں اچت ویلے دی اڈیک سی۔
 پچھلے شور دوران اوہناں اپنے بھگت دی پٹھ تھاپڑی سی۔
 ہن سہیوگ دا مایہ نگر وچ ودھن پھلن دا سماں آ گیا سی۔
 ماتا جی نے پلوی نوں اشیرواد دتا۔ اوہ مایہ نگر وچ یوا
 شکتی دا گٹھن کرے۔
 یوا شکتی دا گٹھن ہوندے ہی سنستھا وچ نویں روح پھوکی
 گئی۔ سنستھا دن دگنی رات چوگنی ترقی کرن لگی۔

پہلاں نوجوان کڑیاں سنستھا وچ آئیاں۔ اوہناں توں پریرت ہو
کے اوہناں دے ماپے آؤن لگے۔ ماپے اگے اپنے واقف کاراں
نوں لیاؤن لگے۔

پہلاں ستسنگ سنستھا دے موڈھی ادھیاپک دے گھر ہوندا
سی۔ بہار ونڈاؤن لئی ایہہ ذمہ واری سہیوگیاں نے آپس وچ ونڈ
لئی۔ ہر ایتوار نویں ممبر دے گھر ستسنگ ہون لگا۔ اس دا اک
فائدہ ایہہ ہویا کہ ممبراں دے گوانڈھی سنستھا نال جڑن لگے۔

کجھ وکیلاں، انجینیئراں اتے صنعتکاراں دے سہیوگ وچ
آؤن نال پیسے دی گھاٹ دور ہو گئی۔

سہیوگیاں دی گنتی دنوں دنوں ودھ رہی سی۔ ممبراں دے
گھر چھوٹے پین لگے۔ اپنے آشرم دی لوڑ محسوس ہون لگی۔
آشرم دا وچار آؤندیاں ہی دانیاں نے دان دے ڈھیر لا دتے۔
دناں وچ آشرم دی اساری ہو گئی۔

سہیوگیاں نوں یقین سی ایہہ سبھ کجھ ماتا جی دے اشیرواد
کارن ہو رہیا سی۔ نہیں تے پاپیاں دی اس نگری وچ کوئی
بھکھاری نوں پنج پیسے تک نہیں سی دیندا۔

آشرم دی دیکھ ریکھ دی ذمہ واری یوا شکتی دے ہتھ سی۔
اتے یوا شکتی پلوی اتے نیہا دے ہتھ سی۔

سموہک سہیوگ ایتوار والے دن آشرم وچ ہوندا سی۔ مورتی
ستھاپنا توں لے کے چاہ پانی تک دی سیوا دی ذمہ واری اوہناں
سر ہوندى سی۔ ہسدیاں، ٹپدیاں، چڑیاں وانگ چہکدیاں اوہ
ماحول نوں رنگین بنائی رکھدیاں سن۔

سنستھا دے کم وچ رجھیاں دن دا بہتا سمان اوہ اکٹھیاں
رہندیاں سن۔ وکھ ہو کے اوہناں نوں اک دوجی دی یاد ستاؤن
لگدی سی۔ اوہ اپنے آپ نوں دو سریر اتے اک روح آکھن لگیاں
سن۔

ہن جدوں نیہا دا سریر زخمی ہویا سی تاں پلوی دی آتما
ولندھری گئی سی۔

نیہا دے پریوار تے پئی بھیڑ اکلے اس پریوار دی بھیڑ نہیں
سی۔ ایہہ سمجے سہیوگ پریوار تے پئی بھیڑ سی۔
تھانے، کچہری، ہسپتال ہر تھان سہیوگیاں نے اوہناں لئی
بھج نٹھ کیتی سی۔

ایہہ اک سہیوگی پریوار ہی سی، جیہڑا نیہا نوں اپنی ہک
نال لائی بیٹھا سی۔ ایہہ پریوار نیہا تے کوئی احسان نہیں سی کر
رہیا۔ ایہہ ماتا جی دا فرمان سی۔ سارے سہیوگی ماتا جی دے
دھیاں پتر سن۔ آپس وچ بھین بھرا سن۔ پریوار دے اک ممبر دا
کشت پریوار دا کشت سی۔

پلوی دا پریوار ماتا جی دے اپدیش نوں املیجاما پہنا رہیا
سی۔

یونیورسٹی وچ ہڑتال چل رہی سی۔ اس لئی پلوی گھر
 رہندی سی۔ پلوی دی ممی دا کالج وی بند سی۔ حاضری لا کے
 اوہ گھر مڑ آؤندی سی۔ پلوی دے پایا دا ڈیوٹی دا کوئی نشیت
 سماں نہیں سی۔ مشینری وچ نقص پین تے اسنوں رات براتے بلا
 لیا جاندا سی۔ اس دقت توں بچن لئی اسنے پنج دناں دی چھٹی
 لے لئی سی۔ جنا چر نیہا پوری طرحاں نہیں سنبھل جاندی، اوہ
 گھر رہ کے اسدی دیکھ بھال کرے گا۔

پہلے دو دن نیہا نے نہ کجھ کھا دھا نہ پیتا۔ کمل نوں یاد کر
 کر اوہ ہنجو وھاؤندی رہی۔ اپنے سریر پر پٹیاں کھروچاں نوں
 دیکھ دیکھ اوہ لال پیلی ہوندى رہی۔ ماں باپ دی دردشا سن سن
 اوہ تڑپھدی رہی۔

پلوی دے پریوار دے سبھ جی اس پر جھکے ہوئے سن۔
 ماتا جی دے بھاشن وچوں حوالے دے دے اوہ اسنوں سمجھاؤں
 دا جتن کر رہے سن۔

نیہا نوں سبھ اپدیش جھوٹھے لگدے سن۔ کدے کدے اسنوں
 ماتا جی وی جھوٹھی جاپدی سی۔

دھیان سادھنا شروع کرن توں پہلاں اتے بعد ہر سہیوگی
 اک بندھن لیا کردا سی۔ اس کریا دوران اوہ ست وار ماتا جی
 کولوں اپنے سریر دے ستاں چکراں دی سرکھیا دی منگ کردا
 سی۔ ماتا جی اس پرارتنہا نوں سویکار کر کے سہیوگی نوں

سرکھیا پردان کردے سن۔ اس سرکھیا نوں ماتا جی نے درگا کوچ دا ناں دتا سی۔ اس کوچ ول دنیاں دی کوئی بری طاقت جھاک نہیں سی سکدی۔ نیہا نے اس پرارتھنا وچ کجھ وادھا کیتا سی۔ اپنی سرکھیا بعد اوہ اپنے پریوار دی سرکھیا دی منگ کردی سی۔ پھیر سارے سنسار دی۔ اوہ ماتا جی توں پچھ رہی سی۔ اسدی لاٹلی دھی دا کوچ کیوں کچ وانگ ٹٹ گیا؟ اس دے بھرا نوں سرکھیا کیوں نہیں ملی؟ اسدے پریوار نوں کس پاپ دی سزا دتی گئی سی؟ پر ماتا جی چپ سن۔

سہیوگیاں دی اک ہور دھارنا سی۔ ماتا جی سہیوگی دے ہر پرشن دا اتر دیندے سن۔ پرشن من وچ دھار کے اپنے کمیں جٹ جاؤ۔ دیر سویر ماتا جی خود پرشن دا اتر سجھاؤندے سن۔ پہلاں اس دھارنا دا پرچار

پلوی کردی سی۔ پھیر نیہا کردی رہی سی۔ اوہ جھوٹھا پرچار نہیں سی کردی۔ اسنوں اپنے پرشناں دا اتر ملدا رہیا سی۔ بن اوہ وار وار ماتا جی توں ایہہ پرشن پچھ رہی سی۔ پر اسنوں کوئی اتر نہیں سی مل رہیا۔

ماتا جی دی اس خاموشی تے نیہا نوں کمل دی یاد آؤں لگدی سی۔

اوہ آکھدا ہوندا سی۔ پرشناں دے اتر کوئی گیبی شکتی نہیں دیندی۔ جے کوئی ویکتی من وچ پیدا ہوئے شنکیاں دا سمدھان اکاگر چتر ہو کے سوچن لگے تاں دماغ اپنے اندر جمع گیان دے آدھار تے اتر سجھاء

دندا سی۔ کوئی ایہناں اتراں نوں آتما دی آواز آکھ لئے جان
 ماتا جی ولوں دتا آدیش اس وچ کوئی فرق نہیں سی۔
 درگا کوچ دی دھارنا نوں وی اوہ منو وگیانک چلاکی آکھدا
 سی۔ پرار تھنا ویکتی نوں وشواس دوا دیندی سی کہ اوہ سرکھات
 ہے۔ بس اوہ نڈر ہو جاندا سی۔ درگا کوچ پا کے چلن والے
 ویکتیاں دے نفعے نقصان وی اونے ہی ہوندے سن، جنے
 سادھارن ویکتیاں دے۔

پلوی دے آکھے نیہا نے اک دو وار دھیان لاؤن دا جتن کیتا
 سی۔ اسدیاں ہتھیلیاں وچوں نکلدیاں ٹھنڈیاں ترنگاں غائب سن۔
 الٹا جدوں اس نوں غصہ آؤندا سی اسدا سارا سریر بھکھن
 لگدا سی۔ اسدے سریر وچوں بھاپہاں نکلن لگدیاں سن۔ ماتا جی
 دا اکھان سی، گرم ہواواں بھیڑیاں آتماواں وچوں نکلدیاں ہن۔
 تاں کیہ نیہا راتو رات بھیڑی آتما بن گئی سی؟

نیہا نال جو واپریا سی اس وچ نیہا دا کوئی دوش نہیں سی۔
 جو کجھ ہویا سی اس دی اچھا دے ورودھ ہویا سی۔ ان چابی
 گھٹنا دی سزا اس نوں کیوں دتی جا رہی سی؟ ماتا جی جانی
 جانی سن۔ اوہناں نوں نیہا نوں بھیڑی
 آتما بنن توں روکنا چاہیدا سی۔

جیوں ہی اوہ ماتا جی دی کسے دھارنا تے کنتو کردی سی،
 اسنوں کمل یاد آ جاندا سی۔

اوہ آکھدا ہوندا سی نیہا سکھاویں ماحول وچ پلی سی۔ دکھ
 تکلیف اسدے نیڑے نہیں سی ڈھکا۔ اسدے بول پگدے سن۔ نیہا
 نے سکھ ہی سکھ دیکھیا سی۔ اسنوں دکھ تکلیف اتے تنگیاں

ترشیاں دا انوبھو نہیں سی۔ ایہو حال پلوی دا سی۔ اس لئی اوہناں
دے من شانت سن۔ من شانت ہون تاں سریر شانت رہندے سن۔
شانت تن وچوں ٹھنڈک ہی نکلدی سی۔ ابھیاں اتے مضبوط اچھا
شکتی کارن جے سریر وچوں ٹھنڈیاں ترنگاں دا انوبھو ہوندا
سی تاں ایہہ کوئی الوکاری گل نہیں سی۔

تاں کیہ نیہا دے سریر دی ٹھنڈک اسدی بے چینی نے ہر
لئی سی!

کمل ٹھیک سی جاں ماتا جی۔ اسنوں کجھ سمجھ نہیں سی آ
رہیا۔

بس اس نوں اپنی ادھیاتمک شکتی دے کھس جان دا غم سی۔

نیہا نے اپنے من دے شنکیاں نوں لکا کے نہیں سی رکھیا۔
 پلوی اتے اسدے ماتا پتا نال اسنے ایہناں شنکیاں نوں سانجھا کیتا
 سی۔

نیہا دا اپنے آپ توں اٹھیا وشواس پلوی دے ماپیاں لئی سبھ
 توں ودھ فکر دا وشا سی۔

نیہا جس انھے کھوہ وچ جا ڈگی سی اس وچوں جے کوئی
 اسنوں باہر کڈھ سکدا سی تاں اوہ اس دے دھارمک وشواساں
 وچ بحالی ہی سی۔

نیہا نوں لیہ تے لیاؤن لئی پلوی دے ماپیاں نے جتن تیز کر
 دتے۔

پلوی نے کیندر دے پردھان نال گل کیتی۔ اس ایتوار نوں
 کمل دی آتما دی شانتی اتے پریوار دے صحت یافتہ ہون دی
 سموہک پرارتھنا کیتی جاوے۔

سہیوگ سموہک پرارتھنا نوں بہت مہنتا دیندا سی۔ سارے
 سہیوگیاں ولوں کیتی پرارتھنا ماتا جی نوں جھٹ سویکار ہو
 جاندی سی۔ جدوں کسے سہیوگی دی نجی پرارتھنا سویکار نہیں
 سی ہوندی تاں سارے سہیوگی اکٹھے ہو کے ماتا جی نوں
 پیکار دے سن۔ اجہیاں کئی سموہک پرارتھناواں بعد کئیاں دے
 گھر پتر ہوئے سن اتے کئیاں دے دھیاں پت ویاہے گئے سن۔

نیہا سنستھا دی اہم ممبر سی۔ بھیڑ ویلے اسدی مدد ہونی
چاہیدی سی۔

پردھان نوں اس پرارتھنا تے کوئی اعتراض نہیں سی۔ ایہہ
گل اوہ پہلاں ہی تور چکا سی۔

پر کجھ سہیوگیاں نوں نیہا دے اپوتر ہون بعد کیندر آؤن تے
اعتراز سی۔ اس طرحاں آشرم دی پوترتا بھنگ ہوندى سی۔
پردھان اجیہے اناڑی سہیوگیاں نوں سمجھاؤن دا جتن کر رہیا
سی۔ اسنوں کامیابی

ملن دی پوری آس سی۔

پلوی نے یوا شکتی دے اک اک ممبر نال گل کیتی۔ اوہناں
لئی نیہا ماتا سیتا وانگ پوتر سی۔

پلوی دے ممی پاپا نے اپنے واقف سہیوگیاں دی رائے لئی۔
اوہ پہلاں ہی نیہا دے پریوار دی بھلائی دی سویرے شام
پرارتھنا کردے سن۔ سموہک پرارتھنا ہونی چاہیدی سی۔

نیہا دا آشرم جان نوں دل نہیں سی کردا۔

جے اوہ کیندر گئی، ہر سہیوگی اس کول آئے گا۔ اس توں
ہوئی گھٹنا دے ویروے پچھ کے اس دے الے زخماں نوں
اجیڑے گا۔

پلوی نے زور پایا۔ اسدے ماپیاں نے سمجھایا۔ ماحول بدل
جائے گا۔ من بدل جائے گا۔ دھیان پر ماتما ول لگے گا۔ کھوئی
ہوئی آتمک شکتی بحال ہوئے گی۔

پہلاں نیہا آشرم وچ سبھ توں پہلاں پہنچدی سی۔ اپنی دیکھ
ریکھ وچ وچھیاں دریاں اتے غلیچیاں دی صفائی کراؤندی سی۔

ڈولی بنا کے ماتا جی دی مورتی دی ستھاپنا کردی سی۔ پہلاں اتے دھوف بتیاں نال سارے حال دی سجاوٹ کردی سی۔ آخری ممبر دے آشرم وچوں تر جان تک ہرنی وانگ ٹپوسیاں ماردی رہندی سی۔

اج اوہ جان بجھ کے لیٹ ہوئی سی۔ سنستھا دی ایہہ پرمپرا سی کہ پہلاں آیا سہیوگی اگے بیٹھدا سی۔ جیوں جیوں سہیوگی آؤندے جاندے سن پچھے پچھے بیٹھدے جاندے سن۔ نیہا لوکاں دیاں اکھاں توں بچنا چاہندی سی۔

اوہ چپکے جہے اک نکرے جا بیٹھی۔

نیہا نوں آس سی کہ کاروائی چلا رہی سنجالک اسدے کئی بیٹھکاں بعد کیندر آؤں اپر اس دا سواگت کرے گی۔ کیندر دی ایہہ پرتھا سی۔

پہلی قطار سنجالک، بھجن منڈلی اتے آرتی والی تکرڑی لئی راکھویں سی۔ نیہا آرتی والی تکرڑی دی ستھائی ممبر سی۔ ست سنگ دے اخیر وچ ماتا جی دی آرتی اتاری جاندی سی۔ آرتی تن عورتاں ولوں کیتی جاندی سی۔ آرتی وچ شامل ہون والی عورت اپنے آپ نوں بھاگاں والی مندی سی۔ آرتی ودھی انوسار ہوندی سی۔ ایہہ ودھی نیہا نبھاؤندی سی۔ باقی دیاں دو عورتاں سنگت وچوں ہوندیاں سن۔ نیہا دے پچھے لگ کے آرتی کردیاں سن۔

نیہا نوں آس سی سواگت دے بعد سنجالک اسنوں پہلی قطار وچ بیٹھن لئی بلائے گی۔ اسدی آرتی والی تکرڑی دی ستھائی سدستا بحال کیتی جائے گی۔

نیہا نوں بیٹھیاں ادھا گھنٹہ بیت گیا۔ سنجالک نے اسنوں
 بیٹھیاں دیکھ لیا سی۔ پلوی پہلی قطار وچ بیٹھی سی۔ اوہ کئی وار
 سنجالک دے کن وچ گھسر مسر کر چکی سی۔ پر سنجالک ولوں
 کوئی ہلج نہیں سی ہو
 رہی۔

سبھ کجھ بھلا کے نیہا نے دھیان لاؤن دا جتن کیتا۔
 اکھاں بند ہوندیاں ہی وناش دا اوبو مہاں منظر نیہا آگے
 سرجیت ہون لگا۔ اک راکشش اسدا چیر ہرن کر رہیا سی۔ دوسرا
 کمل نوں کوہ کوہ مار رہیا سی۔ تیسرا اسدی ماں نوں گھڑیس
 رہیا سی اتے چوتھا اسدے باپ دا گھان کر رہیا سی۔ چارے
 پاسے لہو سی، بربادی سی اتے چیخ چھاڑا سی۔
 بنجو بھریاں اکھاں نوں نیہا نے جھٹ کھول لیا۔
 پلوی اتے اس دے ماییاں دے زور پاؤن دے باوجود وی نہ
 نیہا نوں پہلی قطار وچ بٹھایا گیا، نہ اسدے پریوار لئی سموہک
 پرارتھنا کیتی گئی۔

سنجالک نوں تاں نیہا دا سینٹر آؤنا ہی برا لگا سی۔
 سہیوگی اپنے دھیان نوں آگیا چکر تے کیندرت کر رہے
 سن۔ دھیان کیندرت کرکے اوہناں نے ماتا جی کول پرارتھنا
 کرنی سی۔ اوہناں دے غصے اتے اہنکار نوں ہر لیا جاوے۔ ماتا
 جی دا دعویٰ سی، اس بھاونہ دے پیدا ہوندے ہی سہیوگی دا
 غصہ اڈ جاندا سی اتے اسدا دماغ ٹھنڈا ہو جاندا سی۔
 پر جدوں نیہا نوں آرتی لئی نہ بلایا گیا تاں اسدا آگیا چکر
 غصے نال بھکھ اٹھیا۔ اسدیاں ہتھیلیاں وچوں سیک نکلن لگا۔

سارے سہیوگی اس نوں ابنکاری اتے پاکھنڈی لگے۔ کسے نے
اسدیاں زخمی بھاونواں نوں پلوسن دا جتن نہیں سی کیتا۔ الٹا
جان بجھ کے اس نوں چھٹیایا گیا سی۔

آرتی شروع ہون توں پہلاں ہی اوہ اٹھ کے تر پئی۔
سینکڑے ترس اتے نفرت بھریاں اکھاں دا ساہمنہ کرن دی
اسدی ہمت نہیں سی۔

پلوی اتے ہور سہیوگی دھیان وچ مگن سن۔ کسے نوں نیہا
دے باہر جان دا پتہ نہ لگا۔

پلوی دے گھر جا کے نیہا نے کیہ کرنا سی؟
جدوں سہیوگ ہی اس نوں نہیں سی اپنا رہا، ہور اس نوں
کس نے اپناؤنا سی؟

اس زلت بھری زندگی نالوں اوہ موت نوں ترجیح دین لگی۔
نیہا نے اپنا مُونہہ ریلوے لائنیاں ول بھوا لیا۔
مایہ نگر دیاں ریلوے لائنیاں اپر کوئی نہ کوئی گڈی آؤندی
جاندی رہندی سی۔

رستے وچ اسنوں کئی وار بھلیکھے پئے۔ کمل جیویں اسدا
پچھا کر رہیا سی۔ اسنوں آوازاں مار رہیا سی۔

ہر وار اوہ پچھے مڑ کے دیکھدی۔ کدھرے کجھ نہیں سی۔
”دھرتراشٹر اننھا سی۔ ایہہ اسدی مجبوری سی۔ اکھاں
ہوندے ہوئے اکھاں تے پٹی بنھن دی قندھاری دی کیہ مجبوری
سی؟“

اک وار نیہا توں کمل نے ایہہ پرسن پچھیا سی۔

پھیر آپے اسنے اتر دتا سی۔ ایہہ قندھاری دی اپنے فرضاں
توں کتاہی سی۔ جے اوہ اکھاں کھلیاں رکھدی تاں کدے
مہامبھارت نہ ہوندا۔

کمل اج پھیر جیویں اس توں ایہو پرشن پچھ رہیا سی۔
کمل نوں قتل کر دتا گیا۔ ایہہ کمل دی مجبوری سی۔ نیہا
جیوندی ہو کے کیوں مر رہی سی؟ جے اوہ مر گئی پچھوں اک
ہور مہامبھارت ہو جائے گا۔ اوہناں دے ماں باپ رل کے مر
جان گے۔ کمل دے قاتل بری ہو جان گے۔

نیہا سنبھلی۔ اسنے اپنیاں اکھاں اپرلی پٹی کھول دتی۔ من ہی
من اسنے کمل نال وعدہ کیتا۔ اوہ ہر قیمت تے اپنے فرض
نبھائے گی۔

نیہا نے موڑ کٹیا۔ اوہ سدھی دیانند ہسپتال ول ہو لئی۔

29

وید ست دن بے ہوش رہیا۔

ہن تن دن توں اوہ ہوش وچ سی۔ پر ہوش وچ رہ کے وی
اوہ بیہوشاں ورگا سی۔ اسدے دوہاں ہتھاں، باہاں، پیراں اتے
ٹنگاں اپر پلستر لگا ہویا سی۔ جباڑے نوں تاراں نہیں سن کھلن
دیندیاں۔ نہ اوہ بول سکدا سی، نہ لکھ کے سمجھا سکدا سی۔

ہوش وچ آؤن بعد بہتا چر اوہ روند اربیا سی۔ ایہناں تن دناں
 وچ کمل، نیلم جاں نیہا کوئی وی اسدا حال پچھن نہیں سی آیا۔
 کمل بارے اس توں چھپایا گیا سی۔ رام ناتھ ہزار وار آکھدا رہے،
 سبھ سکھ ساند سی، پر وید سمجھ رہیا سی کجھ وی ٹھیک
 نہیں سی۔

پہلی وار نیہا جدوں اسدے ساہمنے آئی تاں اس دیاں اکھاں
 وچوں گنگا جمنا وہ تری۔ نہ اوہ نیہا دا سر پلول سکدا سی، نہ
 اس نوں ہک نال لا سکدا سی۔ اوہ کیول ہنجو وحہ سکدا سی تے
 اوہ نیر وحہ رہیا سی۔

ڈاکٹر اں دی صلاح اتے اپنی پیڑ دی بناں پرواہ کیتے وید
 نے کمل دی حالت جانن لئی اپنا مُونہ کھول دتا۔
 کمل دا ناں وید دی زبان تے آؤندیاں ہی نیہا دیاں دھاہاں
 نکل گئیاں۔

وید سبھ سمجھ گیا۔ اوہ وی بہباں مار کے رو پیا۔
 وید دے جباڑے وچوں خون وہ تریا۔ تھوڑی بہت جڑی ہڈی
 دے ٹٹ جان دی سنبھالنا ودھ گئی، پر بناں کوئی پرواہ کیتے
 وید کھل کے کمل نوں روند اربیا۔

اچی اچی رون کارن جیویں اس دیاں خون والیاں ناڑیاں سن
 ہو گئیاں۔ وگدا خون جاں ہوندا درد اس نوں محسوس نہیں سی ہو
 رہیا۔

وید نوں بے قابو ہویا دیکھ کے نرس بے ہوشی دا ٹیکا لا
 گئی۔

کجھ دیر تڑپ کے، نشے کارن اسدا من اتے سریر شانت ہو
گئے۔ وید دے اس ردن نے اسدی صحت دا کباڑا کر دتا۔ زخماں
وچ انفیکشن ہو گئی۔ تاراں ماس وچ کھبھ گئیاں۔ جڑیاں ہڈیاں
پھیر وکھ ہو گئیاں۔
چھٹی ہون دی سنبھالونا دو ہفتے لئی اگے پے گئی۔

پولیس نے پنکج ہوراں نوں پیشگی ضمانت دے فیصلے تک نہ پھڑن دا بھروسہ دتا سی۔ پولیس اپنے وعدے اپر قائم سی۔ پر ملزم کوئی جوخم نہیں سی اٹھا رہے۔ اوہ پولیس دی اکھ توں بچن لئی گھنٹے گھنٹے بعد تہاں بدل رہے سن۔

نند لال نے وی اوہناں نوں بھروسہ دوايا ہویا سی۔ قانون دکھا کے، رولا پا کے اسنے پنج چار دناں لئی اوہناں دی پیشگی ضمانت منظور کروا دینی سی۔ ملزماں نوں پولیس کول جا کے تفتیش وچ شامل ہون اتے پولیس

دے شک دور کرن دا حکم کروا دینا سی۔ اک وار اوہ تفتیش وچ شامل ہو گئے، پھیر اوہناں دی پکی ضمانت نوں کوئی نہیں سی روک سکدا۔

پنکج ہوریں ننگ ملنگ نہیں سن کہ شہر چھڈ کے بھج جان گے۔ اوہ کروڑاں دے مالک سن۔ جدوں پولیس نوں اوہناں دی لوڑ نہیں، پھیر اوہناں نوں جیل ڈکی رکھن دا کیہ مطلب؟ مقدمے دی سنوائی دوران عدالت وچ حاضر رہن لئی اوہ بھاری توں بھاری ضمانت دین لئی تیار سن۔ جو فیصلہ ہوئے گا سر متھے 'تے۔ سزا ہوئی جیل جان گے۔ عزت دار بندیاں نوں بناں مطلب جیل وچ نہیں سی ڈکيا جا سکدا۔ قانون ایہو آکھدا سی۔

نند لال دی اس ہلا شیریل دے مد نظر دوشی تفتیش وچ شامل ہون دی یوجنا گھڑ رہے سن۔ پولیس اوہناں نوں جھٹ پٹ

تفتیش وچ شامل کرن لئی سہمت ہو چکی سی۔ پچھ گچھ وچ کسے نوں کوئی دقت نہ ہووے اس لئی پولیس ولوں اک سجھاء آیا سی۔ ویسے ایہہ قانون سی کہ پچھ گچھ دوران دوشی اک ڈاکٹر اتے اک وکیل اپنے نال رکھ سکدا سی۔ پولیس نوں اس قانون دی پالنا کرن وچ کوئی اعتراض نہیں سی۔ پر حالات نوں دھیان وچ رکھدے ہوئے جے عدالت ولوں نویں حکم جاری کروا لئے جان تاں ٹھیک رہنا سی۔ صحافی ہرل ہرل کردے پھر دے سن۔ کوئی بھروسہ نہیں، پچھ گچھ دوران کیمرے لے کے آ جان۔ اوہناں دی حاضری وچ پولیس نوں سختی ورتتی پے سکدی سی۔ ڈاکٹراں اتے وکیلاں دی حاضری وچ پولیس نوں نرم رہنا پینا سی۔ صحافی وی عدالت دے حکماں دی انگھنا نہیں کر سکدے۔ پچھ گچھ نروگھن ہو جانی سی۔

پنکج سول سرجن نوں بھروسے وچ لین دا جتن کر رہیا سی۔ کپڑا ڈاکٹر نیوکت کیتا جاوے، اسدا ناں سجھاء رہیا سی۔ پر اودھروں درخواست سادھو سنگھ دے لگن اتے پیشگی ضمانت دے اک دن لئی ٹلن دی خبر نے سبھ دے سراں وچ سو گھڑے پانی پا دتا۔

نویں سرے توں نویاں یوجناواں گھڑیاں جان لگیاں۔ اجے نوں نند لال ول دوڑایا گیا۔ ونے نوں سنگلے ول۔ نند لال نے اپنے سجھاء اجے نوں دس دتے۔ سنگلے دا کجھ کم باقی سی۔ اوہ گھنٹے تک اوہناں کول پج رہیا سی۔ سنگلے دے آؤں توں پہلاں یار دوست آپس وچ مشورہ کرن لگے۔

نند لال توں سوا ہر کوئی آکھ رہیا سی کہ سادھو سنگھ
سکے باپ دا آکھا نہیں مندا۔ پر نند لال زور دے رہیا سی کہ
سادھو سنگھ تک پہنچ کیتی جاوے۔ اسنے سفارشیاں دے ناں وی
دسے سن۔

اک سفارش پٹیالے سادھو سنگھ دے کڑم دی سی۔
دوجی بٹھنڈے اسدے سالے دی۔

نند لال نے ایہہ وی دعویٰ کیتا سی کہ ایہہ ناں سنے
سنائے نہیں ہن۔ ایہہ سفارشاں نند لال پرکھ چکا سی۔ لوکاں نوں
کیہ پتہ سی اندر کھاتے کیہ ہوندا سی؟ سیانا جج اک ادھ کیس
وچ پیسے لیندا سی۔ اسے وچوں سال دا خرچ کڈھ لیندا سی۔ پنکج
دا کیس سال دا خرچ کڈھن والے کیساں وچ آوندا سی۔
نند لال زور دے رہیا سی۔ دوہاں وچوں کسے اک رشتے
دار نوں پھڑ لؤ۔

سادھو سنگھ دے رشتے داراں تک پہنچ کیتی جاوے جاں
نہ؟ اس بھمبل بھوسے وچوں نکلن لئی سنگلے دا انتظار ہون
لگا۔

ہن تک سنگلے دے مشورے زیادہ وزندار سدھ ہوئے سن۔
اوہ جو آکھدا سی، سچ نکلدا سی۔ بابو پیسے وی بٹوری جاندا
سی، کجھ پلے وی نہیں سی پیندا۔
تاریخ نیڑے سی۔ سماں تھوڑا سی۔ اوہناں نے بہت تھائیں
پہنچ کرنی سی۔

سنگلے دے پجدے ہی اوہناں نے پرشناں دی جھڑی لا دتی۔

سنگلے نوں جواب سوچ سمجھ کے دینے پے رہے سن۔ اک پاسے اسنے نند لال دیاں چلاکیاں نوں ننگا کرنا سی۔ دوجے پاسے اپنی دھوڑی وی بچا کے رکھنی سی۔

نند لال سادھو سنگھ تک پہنچ کرن دا سجھاء کیوں دے رہیا سی، ایہہ سنگلا چنگی طرحاں جاندا سی۔ سادھو سنگھ تک پہنچ ہون والی نہیں سی۔ ٹکراں مار مار پارٹی نے تھک جانا سی۔ پچھوں درخاست دے نہ منظور ہون تے نند لال نے ایہہ آکھ کے کھڑا چھڈا لینا سی کہ اوہ کیہ کرے؟ سفارشاں بناں اجیہے کم نہیں ہو سکدے۔ جے پارٹی نے ڈوری نند لال اپر سٹ دتی تاں اسدیاں چارے انگلاں گھیؤ وچ ہو جانیاں سن۔ اپنے بندے راہیں سفارش کراؤن دے بہانے اسنے موٹی رقم وصول لینی سی۔

اس طرحاں اکلا نند لال ہی نہیں سی کر رہیا۔ اپنی بھل بنائی رکھن لئی ہر وکیل نوں انج کرنا پیندا سی۔ سنگلا خود اس چال دی کھل کے ورتوں کردا سی۔

پر بن اسنوں اپنی وکالت چمکاؤن لئی اپنے دھندے دی اہم چال نوں ننگا کرنا پے رہیا سی۔

دنداں وچ جیبھ لے کے سنگلے نے نند لال دے منشے سپسٹ کیتے۔

جھٹ سنگلے نوں اپنا پالا مارن لگا۔ کدھرے سفارش صحیح نہ ہووے۔ سنگلے دے آکھے ایہہ سفارش تک پہنچ نہ کرن۔ کم الٹ ہونا ہی ہونا سی۔ کدھرے ٹھوٹھا سنگلے سر نہ فٹ جاوے۔

سوچ سمجھ کے سنگلے نے وچکار لا راہ اپنایا۔

”پٹیالے جاں بٹھنڈے بھجن دی ضرورت نہیں۔ میرے کئی متر اتھے وکالت کردے ہن۔ اتھے بیٹھا میں اوہناں توں پتہ منگوا دیندا ہاں۔ تہاڈے ہتھیرے رشتے دار اتھے ہون گے۔ اوہناں نوں آکھو انگلی سنگلی لڑاؤن۔ جے گل بندی دسی، آپاں جا آوانگے۔“

”ایہہ ٹھیک ہے۔ میری ماسی پٹیالے پنجابی باغ وچ رہندی ہے۔ سادھو سنگھ دے کڑم دی کوٹھی دا نمبر ستر ہے۔ اوہناں دا ستر۔ سبھ اک دوجے نوں جاندے ہون گے۔“ اجے نے اپنی واقفیت کڈھی۔

”بٹھنڈے میرا تایا ہے۔ پاور کلونی دے باہر اسدا کپڑے دا شو روم ہے۔ ساری کالونی اتھوں کپڑا خریددی ہے۔ اوہ ساری سوہ کڈھ دیوے گا۔“ ونے نے اپنی پہچان کڈھی۔

”تسیں اپنے اپنے رشتے داراں نوں فون کرو۔ آکھو گھنٹے تک دسن۔ کجھ بندا ہے جاں نہیں۔ انی دیر آپاں اگلی کاروائی بارے سوچدے ہاں۔“

سنگلے نوں اپنی یوجنا دے سرے چڑھ جان تے خوشی ہو رہی سی۔

”دسو ہور کس کس تک پہنچ کرنی ہے؟“ رشتے داراں نوں فون کروا کے پنکج نے اگلی کاروائی بارے پچھیا۔

”جج توں بعد لوڑ پئے گی سرکاری وکیل دی۔ پولیس آپاں گٹھ لئی۔ ایہو وڈے خرچے نے۔ باقی سو پنجاہ دی مار ہن۔ کوئی فکر والی گل نہیں۔“

”سرکاری وکیل نال کون گل کرے؟“

”میں کراں گا۔ میرا متر ہے۔ تہاڈی آہمنے ساہمنے گل کرواواں گا۔“

”دینا لینا کیہ ہوئے گا؟“

”حالے دو تن ہزار دیوانگے۔ باقی جہو جیہا موقع ہویا وچار لواں گے۔“

سنگلا جان بجھ کے گھٹ خرچ گنوا رہیا سی۔ اسنوں پتہ سی بابو

جی نے سرکاری وکیل دا دس ہزار منگیا ہونا ہے۔ اسنوں دینا اسنے ہزار پندراں سو ہے۔ باقی اسنے آپ کھا جانا ہے۔ شاید اوہ ہن تک سرکاری وکیل لئی پیسے منگ چکا ہووے۔ سنگلے نے پہلاں ایہہ سوال جان بجھ کے نہیں سی پچھیا۔ ہن اس بارے پچھن دا اچت سماں سی۔

”بابو جی نال سرکاری وکیل بارے ہوئی کوئی گل؟“

”ہاں ہوئی سی۔ اوہ کہندے سن سرکاری وکیل نوں دس ہزار دینا پئے گا۔ پنج پنج سو نائب کورٹاں دا۔ اک اک ہزار تھانیدار اتے منشی دا۔“

بابو اتے سنگلے دے ریٹاں وچ فرق دیکھ کے اجے نوں کھجھ چڑھن لگی۔ ”بابو جی میرے استاد ہن۔ اوہناں دی برائی کرنی میری گستاخی ہے۔ پر تسیں میرے سائل ہو۔ تہاڈے ہتاں دی راکھی کرنا میرا قانونی فرض ہے۔ میں اک وار پھیر آکھ رہیا ہاں، بابو جی دی لٹ توں بچو۔ سرکاری وکیل دے ناں تے لے دس ہزار لئے گا، دیوے گا اک ہزار۔ سرکاری وکیل نوں سبھ پتہ ہوندا ہے، کیہڑی پارٹی کنے پیسے دین جوگی ہے۔ ڈردا

اوہ بابو نوں الانبھا تاں دیوے گا نہیں، پر الٹ بحث کر کے دھرن
ٹکانے کر دیوے گا۔ پیسے اپنے ہتھیں دیو۔ کسے تے وشواس نہ
کرو۔”

”تہاڈی گل صحیح ہے۔ پہلاں وی دیکھ چکے ہاں۔ ہن تہاڈی
گل تے عمل کراں گے۔ جدوں کسے افسر دے ناں تے پیسے
منگیگا آکھ دیانگا سنگلے نے گل کر لئی ہے۔“
”اوہ بہت سمجھدار بندہ ہے۔ اک دو وار جواب دتا تاں اپنی
کمزوری بھانپ جائے گا۔ مڑ تہاڈے ول مُونہ نہیں کرے گا۔“
اپنی کمیابی تے سنگلے نے من ہی من اپنی پٹھ تہاڑدیاں
آکھیا۔

چھوٹے وڈے نکتیاں تے چرچہ چل رہی سی۔ اسے دوران
فون آؤن لگے۔

پہلاں پٹیالے توں فون آیا۔ ستتر نمبر کوٹھی تحصیلدار دی
سی۔ نند لال غلط آکھ رہیا سی۔ نہ اوہ شرابی سی نہ کبابی۔
پنجہتر سال اسدی عمر سی۔ سارا دن پاٹھ کردیاں لنگھدا سی۔
رشوت کدے اوہناں نے اپنے سمیاں وچ نہیں سی لئی۔ رچی
روح سن۔ پتر دی لکھ روپئے مہینے دی پریکٹس سی۔ نونہ
پروفیسر سی۔ ٹبر سکھی وسدا سی۔ اوہناں نوں پیسے دی بھکھ
نہیں سی۔

پھیر وی شک مٹاؤن لئی اوہ تحصیلدار کول جا آئے سن۔
تحصیلدار نال اوہناں دی ویہہ سال دی سانج سی۔ پر تحصیلدار
نے ہتھ جوڑ کے معافی منگ لئی سی۔ سادھو سنگھ دھرمراج

دے فرض ادا کر رہیا سی۔ اوہ سادھو سنگھ دے کماں وچ دخل نہیں سی دے سکدا۔

جھٹ کو پچھوں بٹھنڈے توں رپورٹ مل گئی۔

سادھو سنگھ دا سالا اوہناں دا گاہک سی۔ اوہ سالے نوں چنگی طرحاں جاندے سن۔ اوہناں نوں سادھو سنگھ نال اسدی رشتے داری دا وی پہلاں توں پتہ سی۔ رشتے داراں نے سادھو سنگھ دے سالے نال گھر جا کے گل کیتی سی۔ نہ اسدا دل نانہہ کرن نوں کردا سی نہ مایہ نگر آؤن نوں۔ اسنے شام تک سوچن دا وقت لیا سی۔

انج اوہناں گوانڈھ وچوں سوہ کڈھ لئی سی۔ گوانڈھی آکھ رہے سن

“پہلاں کئی وار لوک اتھے آئے سن۔ اوہ لالچی سبھاں دا بندہ ہے۔ چیز وسط لے کے رکھ لیندا ہے۔ کوٹھی گیڑا دے کے مڑ آؤندا ہے۔ جج اسدی اکا نہیں سندا۔ پچھوں کئی وار اسدا پارٹیاں نال رولا پیا ہے۔ اس نال گل کرن دا کوئی فائدہ نہیں۔”

ایہناں رپورٹاں بعد سنگھے دی ہور چڑھ مچی۔

آخری فیصلہ لیا گیا۔

سادھو سنگھ دا ناں تک نہیں لیا جائے گا۔ باقیوں تک پہنچ کرن دی کوئی کسر باقی نہیں چھڈی جائے گی۔

‘کس نوں کیہ دینا ہے؟’ اگوں توں ایہہ سبھ سنگلا طے کرے گا۔

سرکاری وکیل دی آؤ بھگت دا پر بندھ بوٹل 'سٹی ہرٹ' وچ
 کیتا گیا سی۔ پنکج نے اک کمرہ اوہناں لئی راکھواں رکھوا دتا
 سی۔

مُونہ ہنیرا ہوندے ہی اک گڈی پہلاں سنگلے دے گھر گئی۔
 پھیر اوہناں ستندر سنگھ نوں نال لیا۔

رستے وچ سنگلے نے سرکاری وکیل نال سیٹی رلائی۔
 آسامی موٹی سی۔ موٹی فیس ملنی سی۔ اگے سنگلا تیسرا حصہ
 لیندا سی۔ اج اسدا ادھلین دا ارادہ سی۔

سرکاری وکیل دی اک شرط سی۔ نند لال اسنوں دس ہزار
 دی پیش کش کر چکا سی۔ سنگلا جو ودھ دوائے گا اس وچ اسدا
 ادھ ہوئے گا۔

نند لال ولوں نہلے تے مارے دہلے تے سنگلا حیران رہ
 گیا۔ گورو چیلے نوں مات دے گیا سی۔ بازی ہتھوں جاندی دیکھ
 کے اسنے سرکاری وکیل نوں انگل لا دتی سی۔

“بابو جھوٹھ مار گیا۔ اوہ پارٹی توں دس ہزار منگ رہیا
 سی۔ تھوڈے کسے سرکاری وکیل نے پارٹی نوں صلاح دتی سی
 کہ ہزار توں ودھ نہیں دینا۔ پارٹی میرے تے دھجدی ہے۔ میں
 اوہناں نوں جھاڑیا۔ آکھیا ہزار تاں نائب کورٹ نہیں لیندا۔ ایہہ وڈا
 سرکاری وکیل ہے۔ کلاس ون افسر ہے۔ جج اس نوں پچھ کے
 فیصلے کردا ہے۔ اک دیکا پور ماریا۔ دسیا کہ سرکاری وکیل

مدٹیاں دا وکیل ہوندے۔ مدعی کولوں جے چوتھا حصہ فیس مل جاوے، سرکاری وکیل اسنوں ترجیح دیندا ہے۔ مدعی دھر سرکاری وکیلاں دے پچھے پھردی ہے۔ سرکاری وکیل نے اک دھر نال گل کرنی ہے۔ دوہاں دھراں توں تھوڑا لے جانے ہن۔ تاں گل بنی ہے۔ اسیں حصہ مفت دا نہیں منگدے۔ سانوں ہتھیریاں ٹکراں مارنیاں پیندیاں ہن پارٹی نوں لیہ تے لیاؤن لئی۔“ ملزم پارٹی نوں گھنٹہ ٹھہر کے بلایا گیا سی۔ اوہناں نوں کسے ہور دا انتظار کرن دی ضرورت نہیں سی۔

پہلا پیگ ستندر نوں پھڑاؤندا سنگلا اپنی وکالت آپ کرن لگا۔

“تسیں وکیل لوک بڑے استاد ہوندے ہو۔ تھوڈے ایہہ گورکھ دھندے میرے پلے نہیں پیندے۔ بابا جیویں مرضی کر لئیں۔“

ستندر سنگھ نے دوجا پیگ اندر سٹڈیاں اپنے ہتھیار سٹ دتے۔

“توں دس ہزار منگی، میں پنج آکھوں۔ جتھے ٹکے ٹکا لواں گے۔ لٹو بھریا ہے، سارے مُونہ مٹھا کر لئیں۔ سونے دی مرغی ہے۔ اک اک کر کے آنڈے کھاوانگے۔ اگلی پیشی ہور جھاڑ لواں گے۔“

سنگلا سرکاری وکیل دے نال رلن لئی دوجا پیگ بناؤن لگا۔

“جیویں آکھینگا، کر لواں گے۔“

“نمک حرام نہ ہووے، اسدا کوئی ڈھنگ طریقہ سوچو! کیہ لگدا ہے؟ درخاست منظور ہو جاؤ؟“

”سواہ منظور ہو جاؤ۔ انا گمبھیر معاملہ ہے۔ ایہ جج مدعی پکھی ہے۔“

”پھیر آپاں کیہڑے مُونہ دس ہزار منگیئے؟“

”آپاں اپنے کم دی فیس لینی ہے۔ چپ رہن دی۔ ہور جو میں کر سکدا ہاں، اوہ میں کرن نوں تیار ہاں۔“

”چپ توں عدالت وچ کریں۔ اتھے کھل کے بول۔ توں بہت پرانا سرکاری وکیل ہیں۔ ضمانت منظور کراؤں دا کوئی حیلہ دس۔“

”اک حل ہو سکدا ہے۔ سادھو سنگھ نے آکھیا ہے، مثل پڑھ کے فیصلہ کراں گے۔ جے کل نوں مثل نہ آئی اسنے فیصلہ کر دینا ہے۔ زبانی اوہ سو آکھدا رہے، پر فیصلہ کردے ویلے مثل توں باہر نہیں جان لگا۔ پرچے

وچ اوہناں دا ناں نہیں۔ خبراں دے آدھار تے ضمانت رد ہونوں رہی۔ درخواست منظور نہیں کرے گا تاں کیہ کرے گا؟“

ستندر دے اس سجھاء تے سنگلے دا من گلاب وانگ کھڑ گیا۔ سرکاری وکیل نوں دتی فیس دا مل اتر گیا۔

”اک وار جے کجھ دناں لئی پیشگی ضمانت منظور ہو گئی، پھیر آپاں سنبھال لوں گے۔ عنہ چر مثل پیش نہیں کراں گے، جنا چر تفتیش وچ شامل ہو ہو اوہ پولیس دے ہتھ کھڑے نہیں کروا دیندے۔ جدوں پولیس آکھو، اوہناں دی تفتیش مکمل ہے پھیر جج ضمانت کس آدھار تے رد کرو؟“

”مثل کس طرحاں روکیئے؟ دوجے پاسے اک وکیل پیروائی کر رہیا ہے۔ اسدا ایہہ نجی کیس ہے۔ سارے قانونی داء

پیچ جاندا ہے۔ مینوں پتہ لگا ہے اسنے نائب کورٹ توں نوٹس کٹوا کے تھانے پہنچا دتا ہے۔”

”تھانے انتظام کر لؤ۔ پہلاں دس دیندے، میں نوٹس رکوا دیندا۔ اوہ وکیل سارا دن میرے سرہانے بیٹھا رہیا۔ رونا رہیا۔ مینوں ترس آ گیا۔ میں نوٹس اسے نوں پھڑا دتا۔ حالے کجھ نہیں وگڑیا۔ مثل روکو۔ ضمانت منظور کراؤن دا ایہو طریقہ ہے۔”

”ساڈا ایہ کم کرو۔ تفتیشی نوں فیس دوا دیندے ہاں۔ مثل روکو، کرو تھانے فون۔”

”مینوں چھوٹے موٹے کماں وچ نہ گھڑیس۔ تفتیشی ہزار روپیہ لیندا ہے۔ تسیں دتا تاں مثل نہیں آئے گی۔ اوہناں نے دے دتا آ جائے گی۔ کدھرے کم اڑن لگا، پھیر میں فون کر دیانگا۔”

”ٹھیک ہے، اسیں وکیل ہاں۔ ساڈا کم کچہری تک ہے۔ پارٹی دی پولیس نال سدھی گل ہے۔ اوہناں نوں صلاح دے دیندے ہاں۔ ایہ انتظام اوہ خود کرن۔”

ضمانت کراؤن دے سارے پہلو وچارے جا چکے سن۔ دارو اپنا اثر دکھاؤن لگ پئی سی۔

بور بیٹھے رہن دا کوئی مقصد نہیں سی۔ سرکاری وکیل کابلا پین لگا۔ پنکج دے لیٹ ہون تے کھجھن لگا۔

پنکج کدھرے رجھ گیا سی۔ اسدی تھان نیرج اتے ونے آ گئے۔

نیرج دے ساہمنے سنگلے اتے سرکاری وکیل وچ بنی یوجنا اک وار پھیر دہرائی گئی۔

نیرج نے خود سرکاری وکیل دی جیب وچ پیسے پائے۔
جو سنگلے نے آکھیا دوہاں دھراں نے اوہ منظور کر لیا۔
ہوٹل وچ کھڑ کے سماں برباد کرن دی ضرورت نہیں سی۔
نیرج جھٹ میلو رام کول جائے۔ بنی یوجنا انوسار مثل نوں
کچہری آؤں توں رکوائے۔

مٹل روکنا میلو دے کہے ہتھ دی کھیڈ سی۔ میلو نے سدھی
کپتان نال گل کیتی۔ کپتان نے مکھ افسر نوں سمجھایا۔

اس مقدمے دے اک دوشی دے چنڈی گڑھ لکے ہون دی
مخبری مٹل وچ درج کیتی جاوے۔ نرندر ناتھ حولدار دی
سرپرستی ہیٹھ اک پولیس پارٹی بنائی جاوے۔ ریڈ لئی اس پارٹی
دی روانگی چنڈی گڑھ لئی پائی جاوے۔

عدالت وچ اک بینتی پتر بھیجیا جاوے۔ اس وچ لکھیا جاوے۔
عدالت دا حکم لیٹ پجا سی۔ حولدار سمیت مٹل باہر جا چکی سی۔
ہور تاریخ پائی جاوے۔

کپتان توں فون کروا کے میلو نے مکھ افسر نوں فون کیتا۔
اوہ نرندر ناتھ نوں میلو ول بھیج دیوے۔

میلو نے نرندر ناتھ لئی اک ہزار روپے پھڑ لئے۔ دو
بوتلاں وسکی دیاں منگوا لئیاں۔ اوہ دارو پلا پلا تفتیشی نوں ٹن
کر دیوے گا۔ دو دن اسنے بے ہوش رہنا سی۔ مٹل نوں اس نے
کتھے لجا سکنا سی۔ میلو نے اسنوں خود نوں ترن پھرن جوگا
نہیں سی رہن دینا۔

بینتی پتر ویلے سر نہیں سی پجنا چاہیدا۔ جے ایہہ ویلے سر
پج گیا تاں سادھو سنگھ نے درخواست منظور کر لینی سی۔ بناں
کوئی حکم سنائے تاریخ پا دینی سی۔
ایہہ مسئلہ وی میلو نے حل کر دتا۔

منشی ہتھوں پروانہ لکھوا کے مکھ افسر دے ریڈر نوں
پھڑایا گیا۔ پروانہ کدوں جج نوں پھڑاؤنا ہے اوہ اسنوں جنگی
طرحاں سمجھایا گیا۔

میلو نے ریڈر نوں وی ڈیڑی بلا لیا۔ اسدی فیس اسدے
حوالے کیتی گئی۔ ٹہل سیوا لئی اسنوں نرندر ناتھ نال بٹھایا گیا۔
ریڈر نے تھوڑی جہی ہشیاری ورتنی سی۔ کجھ دیر ادھر
ادھر گھمنا سی۔ جدوں اس کیس دی سنوائی ہو جاوے، پھیر کمال
جیہا بن کے اوہ ایہہ بینتی پتر سرکاری وکیل نوں پھڑا دیوے۔
سرکاری وکیل توں معافی منگے۔ پھاٹک بند ہون کارن اوہ لیٹ
ہو گیا۔ کجھ جھڑکاں سرکاری وکیل کولوں پینگیاں۔ اوہ برداشت
کر لئے۔ کجھ برا بھلا جج کولوں سننا پے سکدا سی۔ اسدا اوہ مل
لے لئے۔

پولیس محکمے نوں میلو رام نے سنبھال لیا۔ میلو رام کیہڑا
ہدایتاں اپنے کولوں دے رہیا سی؟ اوہ اوہو کروا رہیا سی جو
پولیس کپتان چابندا سی۔

پنکج ہوراں دی عرضی دی سنوائی سبھ توں پہلاں ہونی
سی۔

ساریاں کچھریاں وچ اج اسے کیس دی چرچہ سی۔
پنکج ہوراں دے دوست مٹر اتے رشتے دار سویرے نوں
وجے توں کچھری پجنا شروع ہو گئے سن۔ تیہہ چالی وڈیاں
گڈیاں نے پارکنگ والی ساری تہاں مل لئی سی۔ پنجاہ سٹھ
موٹے تازے سیٹھ، ہتھاں وچ موبائیل فون پھڑھی، ہرل ہرل
کردے ادھر ادھر پھر رہے سن۔ کدے جھرمت نند لال دوالے
جڑ جاندا سی کدے سنگلے دوالے۔ پنکج دا سالا آئے مہماناں
نوں کوکا کولا ورتا رہیا سی۔ اجے دا نوکر چاہ والی کیتلی اتے
بسکٹ چکی پھر دا سی۔ پیروائی کرن آئے سمرتھکاں دے
چھریاں تے کوئی تناء نہیں سی۔ باسہ مذاق اتے کھان پین چل
رہیا سی۔ پنکک ورگا ماحول سی۔

دوجی دھر سرکاری وکیل دے دفتر اگے جڑی کھڑی سی۔
رام ناتھ سرکاری وکیل دے دفتر وچ بیٹھا مٹل دی اڈیک کر
رہیا سی۔

باہر کھڑے نوجواناں وچوں کجھ صحافی سن اتے کجھ کمل
دے دوست۔ کجھ نیلم دے پیکیاں ولوں آئے رشتے دار۔ اس دھر
دے سارے سمرتھک تھکے تھکے اتے ہارے ہارے محسوس کر
رہے سن۔

تھانیدار نوں سمیت مٹل ساڈھے نوں وجے سرکاری وکیل
 دے دفتر پج جانا چاہیدا سی۔ جدوں مٹل پونے دس وجے تک وی
 نہ پچی تاں ستندر سنگھ نے رام ناتھ نوں سچیت کیتا۔ فون
 کر کے تھانیوں پتہ کیتا جاوے۔ دیری دا کارن پچھیا جاوے۔
 تھانے والے پیراں تے پانی نہیں سن پین دیندے۔ منشی توں
 سوا تھانے کوئی نہیں سی۔ مٹل کتھے ہے، اس بارے منشی نوں
 کجھ پتہ نہیں سی۔

پورے دس وجے عدالت دی کاروائی شروع ہو گئی۔
 سرکاری وکیل نے مجبوری ظاہر کیتی۔ تھانے توں مٹل
 نہیں سی آئی۔ کجھ دیر انتظار کیتی جاوے۔
 انتظار کرنا سادھو سنگھ دا اسول نہیں سی۔ مٹل ویلے سر
 پجی چاہیدی سی۔ نہیں تاں سرکاری وکیل نوں اک طرفہ حکم
 سنن لئی تیار رہنا چاہیدا سی۔
 پر ایہ معاملہ گمبھیر سی۔ اس نوں شک ہویا ملزم پارٹی
 اسدی سختی دا ناجائز فائدہ اٹھا رہی سی۔ مٹل نوں جان بجھ کے
 لیٹ کروا رہی سی۔

انصاف نوں مد نظر رکھدے ہوئے سادھو سنگھ نے اپنا
 اصول توڑیا۔
 سرکاری وکیل نوں سخت تاڑنا ہوئی۔ اوہ خود تھانے فون
 کرے۔ پتہ کرے مٹل کیوں نہیں آئی۔
 بحث گیاراں وجے تک ٹال دتی گئی۔

جدوں مثل گیاراں وجے وی نہ آئی تاں سادھو سنگھ کول
 بحث سنن توں سوا کوئی چارہ نہیں سی۔ ہور تاریخ پا کے اوہ
 اپنے آپ نوں مدعی دھر نال نہیں سی جوڑ سکدا۔
 نند لال ولوں کل والی بحث دہرائی گئی۔

قاعدے انوسار نند لال توں بعد سرکاری وکیل نوں بحث
 کرن دا موقع دتا گیا۔ سرکاری وکیل کول مثل نہیں سی۔ مثل بنان
 بحث نہیں سی ہو سکدی۔ بحث لئی اسنوں تاریخ چاہیدی سی۔
 رام ناتھ بحث کرنا چاہندا سی۔ اوہ مرن والے دا ماما سی
 اتے مدعی دھر دا وکیل۔ دوہاں کارناں کرکے بحث کرن دا اسدا
 حق بندا سی۔

صفائی دھر دے وکیل اسنوں بیہے کڑاہ وانگ پے گئے۔
 قانون دیاں کتاباں دے ڈھیر اوہناں جج اگے رکھ دتے۔ ایہہ
 سرکار دا کیس سی۔ سرکار دا پکھ پورن لئی سرکاری وکیل
 حاضر سی۔ مدعی دھر دے وکیل نوں بولن دا کوئی حق نہیں
 سی۔ سپریم کورٹ نے اک وار نہیں سو وار اس نیم دی پروڑتا
 کیتی سی۔

سادھو سنگھ رام ناتھ نوں سنن لئی تیار سی۔ پر اس کول
 وی پرچے توں سوا پیش کرن لئی کجھ نہیں سی۔ پرچہ نند لال
 پڑھکے سنا چکا سی۔ باقی جو رام ناتھ نے دسنا سی، جج اسنوں
 اپنے فیصلے دا آدھار نہیں سی بنا سکدا۔ اس لئی رام ناتھ دا بولنا
 جاں نہ بولنا اک برابر سی۔

پولیس دی اس انگہلی تے جج نے سخت ناراضگی پرگٹائی۔
 اپنی ناراضگی پرگٹاؤن لئی مایہ نگر دے ڈی.آئی.جی. نوں

وشیش چٹھی لکھوائی۔ مکھ افسر ورودھ وبھاگی کاروائی دی
سفارش ہوئی۔ اگلی پیشی ’تے مٹل پیش ہووے جاں کپتان خود
پیش ہووے۔

اگلی پیشی تن دنان دی پائی گئی۔ تد تک دوشیاں دی پیشگی
ضمانت منظور کیتی گئی۔

“لے بئی پہلی بازی میں جت دتی۔ ہن اپنا اثر رسوخ ورت
کے تفتیش وچ شامل ہو جاوے۔ جو کجھ پولیس تہاتھوں پچھنا
چاہندی ہے، دس دیوے۔ جو ریکارڈ منگدی ہے، دے دیوے۔ پھیر
دیکھو، اگلی پیشی میں کیویں ضمانت
پکی کراؤندا ہاں۔”

کچہریوں باہر نکل کے، اپنے دوآلے جڑے ہجوم نوں
سمبودھن کردے نند لال نے اپنی تعریف آپ کرنی شروع کیتی۔
“تفتیش وچ شامل ہون ویلے وکیلاں نوں نال لے جانا۔ اک
دوشی اک وکیل نال لجا سکدے۔ دو وکیل لے جانا۔ پولیس دبی
رہو۔ سنگلے نوں سارے کیس دا پتے۔ اس نوں ضرور لجانا۔
تھانے جان دی فیس وکھ ہوندی ہے۔ اوہ سنگلے نوں دے دینا۔”
نند لال دے ہدایتاں کردے کردے کچہری دے اردلی، گن
مین، ریڈر اتے سٹینو اوہناں نوں گھیر کے کھڑ گئے۔ جھک
جھک سلاماں کرن اتے مبارکاں دین لگے۔
“دیو ایہناں نوں پنجاہ پنجاہ۔”

اجے نے جھٹ پنجاہ پنجاہ دے نوٹاں دی جھڑی لا دتی۔

”اک گل ہور۔ کسے صحافی نوں پھڑ کے خبراں لگوا دیو۔
اخبار جیہڑی زہر اگلدے ہن، اسدا اوہناں نوں موڑواں جواب مل
جائے گا۔“

نند لال نوں دوسری عدالت وچوں سنیہا آ چکا سی۔ عدالت
ول جاندا جاندا اوہ ہدایتاں دیندا رہیا۔

”پریس اوہناں ول ہے۔ اپنی خبر کون لائے گا؟“ نند لال دے
نال نال تردا اجے توخلا پرگٹ کرن لگا۔

”توں پنجاب درپن والے شندے کول چلا جا۔ میرا ناں لے
دیئیں۔ پنج سو دا نوٹ پھڑا دیئیں۔ دیکھ کس طرحاں خبر لگدی
ہے، وڈیاں سرخیاں وچ۔“

خبر دی طلب سائلاں نوں گھٹ نند لال نوں زیادہ سی۔
درپن سماچار سموہ دے اخباراں نوں شہری لوک پڑھدے
سن۔ شندے نے تتھاں دی چرچہ گھٹ نند لال دی قابلیت دی
چرچہ ودھ کرنی سی۔ اس چرچہ نے مایہ نگر واسیاں نوں
پرہاوت کرنا سی۔ پرہاوت ہوئے لوکاں نے نند لال ول دوڑنا
سی۔

نند لال دا دھنواد کرکے اجے نے سبھ توں پہلاں پنکج نوں
خوش خبری سنائی۔ ہن لک چھپ کے پھرن دی ضرورت نہیں
سی۔ پنکج کچہری دے ساہمنے ڈھابے وچ بیٹھا سی۔ سوچنا
ملدے ہی اوہ کچہری آ گیا۔

پیشگی ضمانت دا حکم جیب وچ پا کے نیرج اتے ونے میلو
دی ڈیئری ول ہو لئے۔ اوہ کپتان نال گل کرے۔ اوہناں نوں تفتیش

وچ شامل کروائے۔ اوہ پکی ضمانت دے حکم کروا کے بے فکر
ہوں۔

پنکج یاراں دوستان نوں لے کے فیکٹری ول چل پیا۔ کئی
دناں توں دوست نفسیاتی تناء وچ سن۔ جشن ہونا چاہیدا سی۔

پیشگی ضمانت منظور ہون دی خبر سن کے میلو خوشی
 نال جھوم اٹھیا۔ جھٹ اس نے پھر ز وچوں بوتل کڈھ لئی۔
 سوفی رہنا نیرج ہوراں دی مجبوری سی۔ اوہناں نے تھانے
 جا کے تفتیش وچ شامل ہونا سی۔ اپنا بیان درج کراؤنا سی۔
 پارٹی دا انتظام فیکٹری وچ ہو رہیا سی۔ پارٹی وچ شامل
 ہون لئی اوہناں نے میلو نوں دعوت دتی۔
 پر اس توں پہلاں اوہناں دے منوں تفتیش وچ شامل ہون دا
 بوجھ لہہ جانا چاہیدا سی۔

ایہہ عدالت دا حکم سی۔ پولیس نوں ایہہ مننا پینا سی۔ ساری
 پولیس ملزمان دے نال سی۔ پھیر فکر والی کیہڑی گل سی؟
 میلو نے کپتان نوں فون کیتا۔ اوہ تفتیشی نوں ہدایت کرے۔
 تفتیشی مٹل دا گھر پورا کرے۔ اجیہی ضمنی لکھے، جس نوں
 پڑھکے جج اوہناں دی ضمانت منظور کرن لئی مجبور ہو
 جائے۔

انج کرن وچ کپتان نوں کوئی اعتراض نہیں سی۔ پر اسنوں
 اک دقت پیش آ رہی سی۔

جج ولوں لکھی وشیش چٹھی ڈی.آئی.جی. کول پج چکی
 سی۔ مٹل کچہری کیوں نہیں گئی؟ اس گل تے اوہ چڑیا بیٹھا سی۔
 مٹل اسنے اپنے کول منگوا لئی سی۔ کپتان نوں جھاڑ پے چکی
 سی۔ ڈی.آئی.جی. نوں وشواس وچ لینا ضروری سی۔

میلو نے کپتان دی مجبوری نیرج نوں سمجھائی۔
”ڈی.آئی.جی.نال گل کرنی ہے تاں کرو۔ جو دینا ہے، دیو۔
بس کھڑا چھٹاؤ۔“

نیرج مسئلہ لٹکاؤن دے حق وچ نہیں سی۔
میلو نے ڈی.آئی.جی.نال سمپرک کیتا۔ میٹنگ طے ہو گئی۔
مدد دا مل دو پیٹیاں (دو لکھ) چکایا گیا۔
دوشی حالے چپ کر کے بیٹھے رہن۔ پیشی توں اک دن
پہلاں ڈی.آئی.جی. تفتیشی اتے ملزماں نوں اپنی کوٹھی بلائے
گا۔ اپنی حاضری وچ ضمنی لکھوائے گا۔ نال اپنی تصدیق پائے
گا۔ تاں دوشیاں دا کم بنیگا۔

ڈی.آئی.جی.توں تھاپڑا لے کے ساری ٹولی فیکٹری پج
گئی۔ نویں خوش خبری نے جشن وچ نویں روح پھوک دتی۔
دیر رات تک جشن چلدا رہیا۔

پنکج اتے نیرج کئی دناں دے دیش نکالے بعد پہلی وار گھر
ستے سن۔

سون توں پہلاں اوہناں نے گھر دیاں نوں سخت ہدایت کیتی
سی۔ اوہناں نوں کچی نیند وچوں اٹھاؤن دی جرئت نہ کیتی
جاوے۔

پر فوجداری مقدمات وچ پھسے لوک کدے سکھ دی نیند
نہیں سوں سکدے۔

حالے اوہناں نوں ستیاں تن گھنٹے وی نہیں سن ہوئے کہ
سنگلے دے فون تے فون کھڑکن لگے۔

پنجابی توں لے کے انگریزی تک ہر اخبار نے اوہناں دے
کیس نال سبندھت خبراں چھاپیاں سن۔ سنگلے اتے سرکاری
وکیل نوں وچے گھڑیسیا گیا سی۔ سنگلے، ستندر سنگھ اتے
نیرج دی سٹی ہارٹ ہوٹل دے باہر اکٹھے کھڑیاں دی فوٹو تقریباً
ہر اخبار وچ چھپی سی۔ سنگلے دے سرکاری وکیل نوں اسدی
کوٹھیوں لے کے آؤن توں لے کے کوٹھی چھڈن تک دا ویروا
خبران وچ دتا گیا سی۔ سنگلے دا کجھ نہیں سی وگڑن لگا۔ اوہ
پرائیویٹ وکیل سی۔ جو مرضی کرے۔ سرکاری وکیل دی ملی
بھگت ثابت ہو جان نال اسدی نوکری نوں خطرہ سی۔ ستندر
سنگھ وار وار فون کر رہیا سی۔

ایہو نہیں۔ میلو اتے نرندر ناتھ دی ملی بھگت دی خبر وی
 لون مرچ لا کے چھاپی گئی سی۔ شرابی حالت وچ اسنوں میلو
 دی ڈیئرے وچ لما پیا دکھایا گیا سی۔ تھانے دے ریکارڈ دا حوالہ
 دے کے ایہہ سدھ کیتا گیا سی کہ حوالدار کدھرے نہیں سی گیا۔
 مایہ نگر وچ حاضر سی۔ دوشیاں نوں فائدہ پہنچاؤن لئی اسدے
 باہر جان دا ڈرامہ رچیا گیا سی۔

نرندر دے سنیہے آ رہے سن۔ اسنے مثل کپتان دے کہن تے
 روکی سی۔ اسنوں معطل ہون توں بچایا جاوے۔
 پولیس دی اس زیادتی ورودھ مظاہرے، دھرنے اتے ہڑتال
 دا سدا دتا گیا سی۔

سارا مایہ نگر جاگ چکا سی۔ پنکج ہوریں ستے پئے سن۔
 اوہناں نوں جاگ جانا چاہیدا سی۔

جدوں وار وار فون کرن تے کسے نے فون نہ چکیا تاں
 مجبوراً سنگلے نوں اوہناں دی کوٹھی جانا پیا۔

دو اخبار سنگلے کول آؤندے سن۔ باقی دے اخبار اسنے
 رستے وچوں خرید لئے۔ اخباراں وچ چھاپن لئی جیویں اج ہور
 کوئی خبر ہی نہیں سی۔ سبھ اخباراں نے اسے ملی بھگت دے
 چرچے چٹکارے لے لے چھاپے سن۔

کئی دنن بعد مسان دوویں بھرا تناء مکت ہوئے سن۔ دیر
 رات تک اوہ پیندے رہے سن۔ ہن آسانی نال اوہناں دی اکھ نہیں
 سی کھل رہی۔

اچانک سنگلے نوں گھر آیا دیکھ کے اوہناں دے ہوش اٹ گئے۔ دوہاں نوں تریلیاں آون لگیاں۔ بلڈ پریشر اپر بیٹھ ہون لگا۔ دلاں دیاں دھڑکناں تیز ہو گئیاں۔

گھبرائے اوہ وچار وٹاندرے لئی بیڈ روم وچ ہی بیٹھ گئے۔ سنگلے نے اک اک کر کے سارے اخبار اوہناں اگے رکھے۔ کس خبر دا کس اپر کیہ پرہاو پئے گا، اسدی جانکاری دتی۔ سرکاری وکیل اتے حوالدار دے ہون والے نقصان دا ذکر کیتا۔

سرکاری وکیل اتے حوالدار دی پنکج ہوراں نوں کوئی پرواہ نہیں سی۔ کیتے کم دے اوہناں نوں پیسے ملے سن۔ نفعے نقصان دے اوہ خود ذمہ وار سن۔

سنگلا اس ترک نال سہمت نہیں سی۔ سرکاری وکیل دا نقصان پنکج ہوراں دا نقصان سی۔ جے ہن اوہناں دا بچاء کر لیا گیا تاں افسراں وچ بھروسہ بنیا رہے گا۔ نہیں تاں اگوں توں افسر مدد کرنوں ہٹ جان گے۔ افسر مٹی دا مان نہیں ہوندا۔ اک وار پڑت خراب ہو گئی تاں کسے نے نوٹاں دے بوریاں اپر وی دھار نہیں مارنی۔ ہر افسر اوہناں نوں کڑاکا چاڑھدا رہے گا۔

نرندر ناتھ دا بہتا نقصان ہون والا نہیں سی۔ اس ورودھ کاروائی کپتان نے کرنی سی۔ کپتان نے آپے موقع سنبھال لینا سی۔

فکر سرکاری وکیل دا سی۔

اجے دا اک جیجا آئی۔ اے۔ ایس۔ افسر سی۔ پہلاں اوہ گریہہ
سکتر رہیا سی۔ ستندر سنگھ دا محکمہ گریہہ سکتر دے ادھین
سی۔ ضرور اسدی پہلے محکمے وچ بندی ہوویگی۔
اجے نوں جگایا گیا۔ کم سمجھایا گیا۔

کجھ دیر بعد اسدا فون آ گیا۔ سرکاری وکیل بے فکر رہے۔
ماڑی موٹی جھاڑ جھمب ہو سکدی سی۔ نقصان نہیں سی ہون
لگا۔

سرکاری وکیل ولوں بے فکر ہو کے اوہ اپنے بچاء دیاں
سکیمان گھڑن لگے۔

ہڑتالاں دھرنیاں دا کسے نوں فکر نہیں سی۔ اجیہے ہر کیس وچ دھرنے وجدے سن۔ پہلے دن گنتی پنج ست سو ہوندى سی۔ دوجے دن دو تن سو۔ ہفتے بعد ایہہ گنتی پنجاہ سٹھ تے پچ جاندی سی۔ پھیر گھر گھر دے رہ جاندے سن۔ ہور مہینے بعد سبھ کھیڈنے کھنڈ جاندے سن۔ پیروی کرن والا ٹاواں ٹلا رہ جاندے سی۔ اس کیس وچ اسے طرحاں ہو رہیا سی۔ تماشیناں دی گنتی دنو دن گھٹ رہی سی۔

جیہڑی چمک باقی سی، اوہ پریس دی مہربانی کرکے سی۔ ہڑتالاں اتے دھرنیاں دیاں خبراں بڑے یوجنا بدھنا طریقے نال چھاپیاں جا رہیاں سن۔ ہر نعرہ مارن والے دی فوٹو کسے نہ کسے اخبار وچ چھپ رہی سی۔ محلے دے پردھان تک دا ناں کسے نہ کسے اخبار وچ چھپ رہیا سی۔ اپنی فوٹو اخبار وچ چھپواؤن دے لالچ وچ لوک ودھ چڑھ کے ہڑتالاں دھرنیاں وچ حصہ لے رہے سن۔

سنگلے دی رائے سی، جے پریس چپ کر جائے تاں سبھ مسئلے حل ہو جان۔

پریس ہی تاں قابو نہیں سی ہو رہی۔ پریس کلبس دا سکنٹر نیہا دا پریمی سی۔ اوہناں دی سگائی ہون والی سی۔ اس گھٹنا نال اسدا نچ جڑیا ہویا سی۔ اسدیاں بھاونواں نوں ٹھیس پچی سی۔ اسدا دل انصاف دی پکار کر رہیا سی۔ سارے صحافی تتوں

منوں اسدا ساتھ دے رہے سن۔ عاشقاں نوں نتھ پاؤنا دریاواں دے
وہناں نوں موڑن وانگ اوکھا سی۔

ساگر دا نیہا نالوں موہ بھنگ کیتا جانا چاہیدا سی۔ ایہہ ٹھیک
سی کہ پرچے وچ نیہا نال ہوئے بلاتکار دا ذکر نہیں سی۔ اس
تتھ نوں اک سوچی سمجھی چال تحت چھپا لیا گیا سی۔ پر ہر
زبان اپر ہوئے بلاتکار دی چرچہ سی۔ کئی اخباراں نے اپنیاں
پہلے دن دیاں خبراں وچ بلاتکار دا ذکر کیتا سی۔ ساگر دے من
وچ نیہا دی اپوترتا دا وش گھولیا جانا چاہیدا سی۔ اسنوں جوٹھ
نالوں ناطہ توڑن لئی پریریا جانا چاہیدا سی۔

جنا چر ایہہ یوجنا سرے نہیں چڑھدی عنہ چر صحافیاں دا
کھڑا چھڈ کے اخباراں دے سمپادکاں نال سمپرک کیتا جاوے۔
کجھ اشتہار فوری طور تے اخباراں نوں دتے جان۔ وڈے
اشتہاراں دا وعدہ کیتا جاوے۔

اخباراں دی گنتی کیہڑا دو چار سی، بئی خرید لئی جان۔
کل ملا کے تیہہ چالی اخبار مایہ نگر وچ آوندے سن۔ اشتہاراں
دا ریٹ بڑا مہنگا سی۔ انگریزی اخباراں دی تاں نقر وچ اشتہار
دینا مشکل سی۔ وڈے اشتہار بارے سوچیا وی نہیں سی جا سکدا۔
اس سمسیا نوں نجٹھن لئی سارے ادیوگ پتیاں نوں اک جٹ
ہو جانا چاہیدا سی۔ مایہ نگر وچ ہزاراں اجیہے ادیوگ سن،
جیہناں دے وڈے اشتہار اخباراں وچ چھپدے سن۔ اوہناں نوں
اپنیاں پبلیسٹی ایجنسیاں راہیں اخباراں تے دباء پاؤنا چاہیدا سی۔
بہتا نہیں تاں پنکج ہوراں دے اپنے اتے رشتے داراں دے اشتہار
اس یوجنا تحت دتے جانے چاہیدے سن۔ اخبار چھوٹا ہووے جاں

وڈا۔ اشتہار بنہاں کسے دا گزارا نہیں۔ مجبوری وس اخباراں نوں
اوہناں نال سمجھوتہ کرنا پینا سی۔

سنگلے دا ایہہ سجھاء وی وزندار سی۔ پنکج اپنے ساتھیان
نال اس وشے تے گل کرے گا۔ بور نہیں تاں خبراں دا سر مٹھا
پئے گا۔ کدے کدے اوہناں دا پکھ چھپ جایا کرے گا۔

سارے صحافی ساگر نال سہمت نہیں سن ہو سکدے۔ ہر
سنستھا وچ ورودھی دھر وی ہوندی ہے۔ ورودھی دھر دی
پہچان کیتی جاوے۔ تحفے دے کے اتے پارٹیاں وچ بلا کے اس
دھر توں فائدہ اٹھایا جاوے۔

ودیارتھیاں دی ایکتا نوں کھورا لایا جاوے۔ ایہہ عمر
باندراں ورگی ہوندی ہے۔ جس کم پچھے پا دتے، پے جاندے ہن۔
چنگے ماڑے نتیجیاں بارے نہیں سوچدے۔ اوہناں دے ماپے
پریشان سن۔ امتحان سر اپر سن۔ ہڑتال لمبی ہو گئی تاں کئیاں دا
سال ماریا جائے گا۔ ہڑتالی ودیارتھیاں دے ماپے اپنے بچیاں
دے مستقبل لئی پولیس تے زور پا رہے سن۔ ملزماں نوں جلدی
گرفتار کرو۔

یونیورسٹی دے ادھیکاریاں نال گل کیتی جاوے۔ تمابی
امتحانان دی ڈیٹ شیٹ نوٹس بورڈس اپر لگوائی جاوے۔ امتحان
سر تے آجان نال ادھے ودیارتھی اپنے کمریاں وچ بند ہو جان
گے۔ باقی اوہناں نوں دیکھو دیکھی کھنڈ جان گے۔ ماپے اوہناں
نوں ہڑتالاں دا کھڑا چھڈ کے پڑھن لئی پریرنگے۔

واقف ماپیاں نال سمپرک کیتا جاوے۔ اوہناں راہیں بچیاں
نوں سدھے راہ پاؤن دا جتن کیتا جاوے۔

سنگلے دے سبھ سجھاء بہت قیمتی سن۔ پولیس تے پیندے دباء نوں گھٹ کرن لئی ایہناں ہتھ کنڈیاں دی ورتوں ضروری سی۔ پر ایہناں سجھاواں نوں عملی روپ دین لئی بہت سماں لگنا سی۔ اوہناں اگے فوری سمسیا پیشگی ضمانت منظور کرواؤن اتے پولیس کولوں کھڑا چھڈاؤن دی سی۔ پہلاں اس بارے سوچیا جاوے۔

پیشگی ضمانت تاں منظور ہونی سی، جے تفتیش وچ شامل ہویا جاوے۔ اک وار جے تفتیش وچ شامل ہو گئے، پھیر اوہناں نوں کوئی پرواہ نہیں سی۔ اس آدھار تے پہلاں تاں سادھو سنگھ نے ہی ضمانت لے لینی سی۔ اسنے نانہہ کر دتی تاں ہائی کورٹوں ضمانت وٹ تے سی۔

پر پنکج خطرہ من رہیا سی۔ بدلے بلاتاں وچ پولیس نے اوہناں نوں شامل تفتیش نہیں سی کرنا۔

”کیوں نہیں کرنا؟ عدالت دا حکم ساڈے کول ہے۔ جے کپتان جاں ڈی۔ آئی۔ جی۔ مدد کرے تاں تفتیش وچ شامل ہون وچ کوئی اڑچن نہیں ہے۔“

سنگلے دے کہن تے میلو نال سمپرک کرن دا جتن کیتا گیا۔ اس راہیں جانیا جاوے کہ پولیس ایہناں خبرا نوں کئی کو گمبھیر تا نال لیندی ہے۔

پولیس کپتان نے چووی گھنٹے دے اندر اندر دو اصل دوشیاں نوں پھڑ کے وزیر اعظم دا وشواس جت لیا سی۔ اک دو بھاشناں وچ اوہ کپتان دی اس کارگزاری دی تعریف کر چکا سی۔ وزیر اعظم دی بورہی تفتیش

تے تسلی سی۔ کپتان نوں کسے پاسیوں کوئی خطرہ نہیں سی۔

پولیس ادھیکاریاں نوں ایہناں خبراں دی بہتی پرواہ نہیں سی ہونی چاہیدی۔ اپنے اچ ادھیکاریاں نوں وشواس وچ لے کے اوہ اپنی ہاتھیاں والی مست چال چلے رہندے ہن۔

میلو دا موبائیل فون بند سی۔ گھر فون کیتا۔ پتہ لگا اکھاڑے وچ گیا ہے۔ اکھاڑے توں پتہ لگا ڈیڑی چلا گیا۔ ڈیڑی والیاں پہلاں آکھیا گل کراؤندے ہاں۔ پھیر پچھیا کون بولدا ہے؟ پنکج دا ناں فون سنن

والے نے اگے دسیا۔ اگوں جواب آیا “آکھدے باہر گئے ہن۔ کل ملنگے۔”

میلو دی اس حرکت دے سنکیت سپیشٹ سن۔ افسر خبراں تے خفا سن۔ حال دی گھڑی کسے مدد دی کوئی سنبھالنا نہیں سی۔

فکر والی کوئی گل نہیں سی۔ حالے دو دن باقی سن۔ دو دنوں وچ دلی فتح ہو سکتی سی۔ ایہہ کیہڑا مسئلہ سی؟

سنگلے نے پنکج ہوراں دا حوصلہ ودھایا۔

حالے مونہہ ہنیرا سی۔ سبھ افسر ستے ہوئے سن۔ دن چڑھن تے پھیر جتن کیتے جان گے۔

کجھ وی ہووے اوہ پیشگی ضمانت حاصل کر کے رہنگے۔

پیشگی ضمانت دی درخواست پر اج آخری سنوائی سی۔
 اج وی درخواست پہلے نمبر تے لگی سی۔ پر اس وار حالات
 پہلاں نالوں الٹ سن۔

پہلا مکھ افسر لائن حاضر کر دتا گیا سی۔ نواں مکھ افسر
 مثل گھنٹہ پہلاں لے آیا سی۔ کیس دے سنکھیپ حالات اسنے
 زبانی یاد کر رکھے سن۔ سرکاری وکیل دی سہولت لئی اسنے
 اک لکھتی نوٹ تیار کر لیا سی۔ اہم گواہاں اتے دستاویزاں پر
 اسنے پھلیگ لگا لئے سن۔

پہلے سرکاری وکیل نوں ہیٹھلی عدالت وچ بدل دتا گیا سی۔
 نواں سرکاری وکیل پوری تیاری کرکے آیا سی۔ کل رام ناتھ
 اسنوں ملیا سی۔ ادھے گھنٹے دی وبل کڈھ کے اسنے رام ناتھ
 ولوں سجھائے ہر نقطے نوں گہ نال سنیا اتے سمجھیا سی۔ کجھ
 اہم فیصلیاں دیاں نقلاں اوہ گھروں لے کے آیا سی۔ ایہناں
 فیصلیاں دے آدھار تے درخواست رد کرائے جان دا جتن کیتا جانا
 سی۔

اس وار سرکاری وکیل دے دفتر باہر جڑی بھیڑ دے
 چہریاں پر رونق اتے اتشہ سی۔

سنگلا نویں سرکاری وکیل نال سمپرک کرن لئی ترلو
 مچھی ہو رہیا سی۔ نوں وجے تک کسے نوں پتہ نہیں سی کہ
 اس عدالت وچ کس سرکاری وکیل نے جانا ہے۔ جدوں سدرشن

کمار اس مثل دے تته نوٹ کرن لگا پھیر پتہ لگا اج اسدی واری سی۔

ایہہ سرکاری وکیل سی تاں دوجیاں نالوں جونیئر، پر کم دوجیاں نالوں ودھ جاندا سی۔ بہتا لالچی نہیں سی۔ جو مل گیا، لے لیندا سی۔ اک اس وچ ہور گن سی۔ جدوں پیسے لے لئے، پھیر کم کراؤن دا جتن کردا سی۔ کم دا بھیتی سی۔ کسے نہ کسے موری نکل کے کم کرا لیندا سی۔ اپنے ایہناں گناں کر کے اوہ وکیلاں اتے سائلاں وچ ستکاریا جاندا سی۔

پہلے سرکاری وکیل نال شریام گھم کے سنگلا غلطی کر چکا سی۔ اوہ ہن اس غلطی نوں دہراؤنا نہیں سی چاہندا۔

اوہ نویں سرکاری وکیل نال گل کرے تاں کس طرحاں؟

سوچ وچار کے سنگلے نے جگت لڑائی۔ اپنے منشی راہیں اسنے نائب کورٹ نال سنگلی اڑائی۔ دس ہزار دی گٹی اسدے ہتھ پھڑائی۔ کیویں نہ کیویں اوہ سدرشن نوں مدعی دے چنگل وچوں چھڈائے اتے سنگلے دا سنیہا پہنچائے۔

باقی کم وچے چھڈ کے نائب کورٹ سرکاری وکیل دے دفتر اگے جا کھڑوتا۔

نائب کورٹ دی فیس سو روپیہ سی۔ ہن اسدے بوجھے ہزار پیا سی۔ نائب کورٹ نوں اپنی فیس ہضم کرن دی کالھ سی۔ اوہ فیس ملن دی خبر سرکاری وکیل دے کنیں پائے اتے اپنی ذمہ واری توں مکت ہوئے۔ اگوں سرکاری وکیل جانے، سنگلا جانے۔

آنے بہانے کئی وار نائب کورٹ سرکاری وکیل کول گیا۔
گل کرن دا جتن کیتا۔ اشارے کیتے۔ پر رام ناتھ اک منٹ لئی وی
اسنوں اکلا نہیں سی چھڑ رہیا۔

دیکھدے دیکھدے دس وجن وچ پنج منٹ رہ گئے۔ سرکاری
وکیل دا عدالت جان دا سماں ہو گیا۔

پورے دس وجے پہلی آواز پینی سی۔
”چلیئے جناب! دس وجن والے نے۔“ جدوں رام ناتھ نے
سرکاری وکیل کولوں اٹھن دا ناں ہی نہ لیا تاں نائب کورٹ نے
ہو چکے ویلے دی یاد کروا کے اسنوں کرسی توں اٹھاؤن دا
جتن کیتا۔

”ہاں چل! مسلاں سنبھال! آہ کتاباں وی چک لے....۔“
مسلاں اتے کتاباں نائب کورٹ دے حوالے کرکے سدرشن
اٹھ کھڑوتا۔

سدرشن تیز ترن دا عادی سی۔ اسدی اس عادت دا نائب
کورٹ نوں پتہ سی۔

اسے رفتار نال نائب کورٹ نے سرکاری وکیل دے قدم نال
قدم ملاؤنا شروع کر دتا۔

رام ناتھ بہت پچھے رہ چکا سی۔
اعلیٰ دوالا گھوکھ کے نائب کورٹ نے سدرشن دے کن وچ
گھسر مسر کیتی۔

”جناب سنگلے نے دس ہزار بھیجیا ہے۔ میری زیب وچ
ہے۔ کہندا ہے مدد کر دینا۔“

”توں مینوں مروائینگا۔ پہلے سرکاری وکیل دا پتہ نہیں کیہ بنو۔ مدٹیاں دے سو بیئے سی۔ آئی۔ اے۔ نالوں گھٹ نہیں۔ پھڑے جاوانگے۔ کل نوں اپنی خبر چھپ جائے گی۔“
سدرشن جوخم لین نوں تیار نہیں سی۔

”کجھ نہیں ہوندا جناب۔ میں آپے سنبھال لوں۔“
”توں اک کم کر۔ پہلاں اوہناں نال گل کھول لے۔ سانوں تھوڑی بہت بحث کرنی پؤ۔ دوجی شرط ایہہ کہ کم بنے جاں نہ اسیں فیس رکھ لینی ہے۔“

”ایہہ میں سمجھا دتا ہے۔ اوہ تہاڈی بحث کولوں ڈردے بن۔ کھندے بہتا اچی نہ بولنا۔ سہندی سہندی بحث کرنا۔ کتاباں گھٹ پیش کرنیاں۔“

”پھیر ٹھیک ہے۔ دیکھ لواں گے۔“
سدرشن دے ہاں کرن تے پہلاں نائب کورٹ نے سکھ دا ساہ لیا۔ پھیر ملزم دھر نے۔

سرکاری وکیل دے عدالت وچ وڑدیاں ہی گھسر مسر شروع ہو گئی۔

جج دے سجدے ہتھ سرکاری دھر کھڑو گئی۔ کھبے ہتھ ملزم دھر۔

جج دے بالکل ساہمنے پندراں کو کرسیاں پٹیاں سن، جیہناں اپر ہور مقدمات دی بحث کرن آئے وکیل بیٹھے سن۔ کرسیاں دے پچھے بینچ سن، جیہڑے عام جنتا لئی سن۔ ایہناں بینچاں اپر پنکج ہوراں دے سمرتھکاں نے قبضہ کر رکھیا سی۔ مدعی دھر

دے سمرتھک سرکاری وکیل دے پچھے بچی خالی تھان اہر
کھڑو گئے۔

کجھ صحافی وی آئے سن۔ اوہ ہتھان وچ نوٹ بک پھڑی
کسے اجیہی تھان کھڑون لئی ترلو مچھی ہو رہے سن، جتھوں
دوہاں دھراں دی بحث اسانی نال سنی جا سکے۔

اج سکولان وچ چھٹی سی، کئی دنن توں اس کیس دے
قصے اخباراں وچ چھپ رہے سن۔ اج ہون والی انتہ بحث دی
خبر موٹیاں سرخیاں وچ لگی سی۔ ضد کرکے کجھ بچے اپنے
مابیاں نال کچہری آ گئے سن۔ ٹی.وی. اہر آؤندے ناٹکاں اتے
فلماں وچ اوہ عدالت دے سین اکثر ویکھدے سن۔ منٹاں وچ وکیل
کیس دا پاسہ پلٹ دیندے سن۔ اج اوہ وکیلاں دی نوک جھوک
اکھیں دیکھن آئے سن۔

وڈیاں نے بچیاں دا ستکار کیتا۔ اوہناں نوں سبھ توں اگے
کھڑو کے کاروائی دیکھن اتے سنن دا موقع دتا۔

سرکاری وکیل دے بحث شروع کردیاں ہی چارے پاسے
سناتا چھا گیا۔ سبھ نے ساہ گھٹ لئے۔ سرکاری وکیل پتہ نہیں
کس کس رہس توں پردہ چکن جا رہیا سی۔

سرکاری وکیل نے پہلاں وید اتے موہن دے پریواراں دا
پچھوکڑ دسیا۔ اوہناں دا اصلی شہر کیہڑا سی۔ اوہ مایہ نگر کدوں
اتے کیوں آئے؟ اوہناں وچ کیہ کی سانجھا سی اتے ہن کس گل
کارن پواڑا پیا سی۔

پھیر اسنے ہوئی واردات دا ویروا دتا۔ کس ویلے کوٹھی وچ
کون کون موجود سی۔ کس کس ملزم نے، کس کس مجروب

دے، کس کس ہتھیار نال، کتھے کتھے سٹ ماری۔ کیہڑا کیہڑا سامان لٹیا۔ کیہڑا کیہڑا ملزم کدوں پھڑیا۔ اس کولوں لٹ دا کیہڑا کیہڑا سامان برآمد ہویا۔

سرکاری وکیل ایہہ سبھ کجھ مثل وچوں پڑھ پڑھ سنا رہیا سی۔ اسدا اٹک اٹک کے پڑھنا سبھ نوں اکتا رہیا سی۔

پنج چار منٹاں بعد درشکاں وچ چھائی خاموشی ٹٹن لگی۔ بچیاں وچ سبھ توں ودھ بے چینی سی۔ اوہ آپس وچ گھسر مسر کرن لگے۔ ایہہ سبھ اوہناں نے اخبار وچوں پڑھ رکھیا سی۔ سرکاری وکیل کیہڑی نویں گل دس رہیا سی؟ اوہ اک دوجے توں پچھن لگے۔

”پاپا کیہ ایہو بحث ہے؟“ اک بچے نے، جو زیادہ ہی اکتا گیا سی، اپنے پاپا توں پچھیا۔

”چپ!“ دبکا مار کے پاپا نے بچے نوں چپ کروا دتا۔ بچہ سی۔ اسنوں نہیں سی پتہ عدالت دی کاروائی اپر انگل چکنا عدالت دی توہین سمجھی جاندی سی اتے اس گستاخی بدلے سزا ہو سکتی سی۔

بچہ سہم گیا۔ چپ کر کے اوہ بحث دا اگلا حصہ سمجھن دا جتن کرن لگا۔

سرکاری وکیل دی سر اچی ہون لگی۔ اس وچ غصہ وی رلن لگا۔

اوہ پنکج اتے نیرج نوں پھٹکارن لگا۔ پنکج ہوراں ولوں ٹھیکے دار نوں دتی سپاری اتے موبائیل فون اپر گھڑی سازش

دے ویروے دین لگا۔ پنکج دیاں فیکٹریاں دے رجسٹر اتے اوہناں دے اندراج جج نوں دکھاؤن لگا۔

اخیر وچ اسنے ٹھیکے دار اتے اسدے بھتیجے پنڈت دے اقبالیا بیان پڑھکے سنائے۔

پھیر اسنے عدالت توں منگ کیتی۔ تفتیش ادھوری سی۔ پچھ گچھ دوران دوشیاں نے پولیس دا ساتھ نہیں سی دتا۔ جنا چر دوشیاں دی پولیس حراست وچ پچھ گچھ نہیں ہوندى، عنہ چر ہنیریاں وچ گھڑیاں سازشاں نوں اجاگر نہیں سی کیتا جا سکدا۔

دوشی دھر بہت امیر سی۔ باہر رہ کے ایہناں نے پیسے نال گواہاں نوں خرید لینا سی۔ جیہڑے خریدے نہیں جا سکدے، اوہناں نوں ڈرا جاں مروا دینا سی۔ گواہیاں بھگت جان تک اوہناں دا جیل اندر رہنا ضروری سی۔

اپنی بحث ختم کرن بعد سرکاری وکیل نے رام ناتھ نوں بولن دی اجازت دتی۔ اوہ چاہے تاں صورتحال ہور سپشٹ کر سکدا سی۔

رام ناتھ کول کہن لئی وادھو کجھ نہیں سی۔ سرکاری وکیل سبھ کجھ کہہ چکا سی۔ اسنے نانہہ وچ سر ہلا دتا۔

”فلماں والے سوال جواب تاں ہوئے نہیں۔“ اک بچے نے دوجے نوں پچھیا۔ دوجے نے ایہو پرشن اپنے پاپا اگے رکھیا جیہڑا اکثر کچہری آؤندا جاندا رہندا سی۔

”اتھے اسے طرحاں ہوندا ہے۔ فلماں وچ جھوٹھ موٹھ ہوندا ہے۔ سر نہ کھاؤ۔ چپ کرکے سندے رہو۔ نہیں تاں باہر چلے جاؤ۔“

پاپا نوں کسے اردلی کولوں پین والی جھڑک دا ڈر سی۔
 اردلی دی جھڑک توں پہلاں ہی اسنے بچیاں نوں جھڑک دتا۔
 چپ کرکے بچے حکم دی پالنا کرن لگے۔

بابو نند لال نے وی اپنی بحث دوباں پریواراں دے پچھوکر
 توں شروع کیتی۔ پر نند لال دا ایہہ پچھوکر دسن دا مقصد
 سرکاری وکیل نالوں وکھرا سی۔

ایہہ موہن لال دا اپنے بھرا پرتی پیار سی، جسنے اسنوں
 اک کلرک توں کروڑپتی بنایا۔ کوئی بدنیتی ہوندى، پہلاں ہی
 بھیکھن وانگ اسنوں سونے دی لنکا وچوں باہر کڈھیا ہوندا۔
 چاچے بھتیجیاں وچ چلدی مقدمے بازی سادھارن قسم دی سی۔
 مایہ نگر وچ اجیہا کیہڑا پریوار ہے، جسدی جائداد نوں لے کے
 مقدمے بازی نہیں چلدی۔ دس لکھ دا پلاٹ پنکج ہوراں لئی بہتی
 اہمیت نہیں رکھدا۔ اس مقدمے دے باوجود دوباں پریواراں وچ
 سکھ دکھ دی سانج سی۔ تتھ تیوہار تے آؤن جان سی۔ وید بیان
 دین دے قابل ہوندا اوہ کدے بھتیجیاں نوں مقدمے وچ نہ
 گھڑیسدا۔ اسدا رشتے دار سوچی سمجھی سازش تحت اک امیر
 پریوار نوں مقدمے وچ گھڑیس رہیا سی۔ مقصد صاف سی۔ پیسہ
 بٹورنا۔

کروڑپتی بھراواں توں پیسے جھاڑن لئی پولیس نے جو
 ثبوت گھڑے سن، اوہ کوئی اہمیت نہیں رکھدے۔ دو چار نہیں
 ہزاراں راڈ آئے دن دوشیاں دی فیکٹری وچ بندے سن۔ پنجاہ
 روپے اسدی قیمت سی۔ سارا بازار راڈاں نال بھریا پیا سی۔
 جس دکان توں مرضی خرید لؤ۔ کیہ ثبوت ہے کہ ایہہ راڈ پنکج

نے ٹھیکے دار نوں دتا۔ کوئی کملے توں کمالا بندہ وی جرم کردے ویلے اپنے ٹریڈ مارک والے ہتھیار نہیں ورتیگا۔ ایہہ منڈے وڈیاں وڈیاں ڈگریاں لئی پھر دے سن۔ اڈی وڈی بے وقوفی کرن والے نہیں سن۔ موقعے توں برآمد ہوئے بیگاں ورگے ہزاراں بیگ پنکج ہوراں نے اپنے ورکراں وچ ونڈے سن۔ وید دے گھر وی گئے سن۔ ایہہ کس طرحاں آکھیا جا سکدا سی کہ برآمد ہوئے بیگ نیرج نے ٹھیکے دار نوں دتے سن۔ ٹھیکے دار پولیس حراست وچ سی۔ اسدی ڈیوٹی وچ جو چاہو لکھوایا جا سکدا سی۔ پولیس نے لکھوایا لیا۔ موبائیل فون پنکج دا بے ہی نہیں۔ کیش کارڈ والا فون سی۔ جیہڑا مرضی بازار وچوں خرید لئے۔ کس آدھار تے آکھیا جا رہیا سی کہ موبائیل فون نیرج دا سی؟ سبھ جھوٹھ سی۔ سازش سی۔

دوویں دوشی تفتیش وچ شامل ہو چکے سن۔ پولیس دے ہر پرشن دا اتر دے چکے سن۔ جو کجھ ایہناں نوں پتہ سی، دس دتا گیا سی۔ مقدمے دی سماعت کئی سال چلنی سی۔ شک دے آدھار تے پڑھے لکھے منڈیاں نوں جیل وچ نہیں سی ساڑیا جا سکدا۔ قانون، جیل دی تھاپ بیل، (ضمانت) دا پکھی سی۔

نند لال دی تقریر وچ کجھ دم سی۔ عدالت وچ کھڑی جنتا اس نوں دھیان نال سن رہی سی۔ بہتے لوک من ہی من اس نال سہمت ہو رہے سن۔ انے امیر لوک جے جیل بھیج دتے گئے، ایہناں دا ویو پار تباہ ہو جائے گا۔ عزت مٹی وچ رل جائے گی۔ ایہہ کسے نوں مونیہ دکھاؤں جوگے نہیں رہنگے۔ جیل وچ ایہناں توں اک رات نہیں کٹی جانی۔ ایئر کنڈیشن وچ سون والیاں

نوں مچھراں وچکار نیند کس طرحاں آئے گی؟ ایہہ بیمار پے
جان گے، پاگل ہو جان گے۔ سال اندر رہ کے جے بری ہوئے
اسدا کیہ فائدہ ہوئے گا؟ نند لال دی دلیل صحیح سی۔ انتم فیصلے
تک اوہناں نوں باہر رہنا چاہیدا سی۔

“بابو جی گیٹ کیپر نے اپنے رجسٹر وچ جیہڑی اینٹری
کیتی ہے اس بارے تہاڈا کیہ کہنا ہے؟” بحث نوں وچے روک
کے سادھو سنگھ نے پرسن اٹھایا۔

ایہو اک نقطہ سی جس بارے نند لال کول کوئی ڈھکواں
جواب نہیں سی۔ دل ہی دل اوہ سرکاری وکیل دا دھنواد کر رہیا
سی، جسنے ایہہ ثبوت جج دے دھیان وچ نہیں سی لیاندا۔ ہن جج
نے دکھدی رگ تے ہتھ رکھیا سی تاں کجھ کہنا پینا سی۔
گیٹ کیپر نوں دو دن نجائز حراست وچ رکھیا گیا سی۔ ڈرا
دھمکا کے اس توں رجسٹر وچ کٹنگ کروائی گئی سی۔

“پولیس نوں انا کجھ کرن دی کیہ ضرورت سی؟ چلو کوئی
نہیں! کجھ ہور کہنا ہے؟” نند لال دی دلیل جج نے منہا جیہا
مسکرا کے نکار دتی۔

جج دی مسکراہٹ نند لال دے سینے وچ کٹار وانگ کھبھ
گئی۔ اوہ جج دا رخ بھانپ گیا۔ اصل مدعے توں دھیان موڑن لئی
اسنے بحث دا رکھ بدلیا۔

واردات والے دن ملزم دلی بیٹھے سن۔ شہر دا ایم پی۔ اوہناں
دے نال سی۔ کیندری منتری دے گھر اوہناں دی حاضری لگی
سی۔ انتر راشٹری پرسدھی والے ہسپتال وچ اوہناں دے ٹیسٹ
ہوئے سن۔ سارا ریکارڈ عرضی نال لایا گیا سی۔ واردات دی

سازش گھڑی ہوندى تاں ملزماں دا دل دھڑکدا ہوندا۔ بلڈ پریشر ودھیا ہوندا۔ پر اوہ ’نارمل‘ سن۔ جدوں اوہناں نے سازش گھڑی ہی نہیں سی، اوہناں اپر اثر کتھوں ہونا سی۔

”جے اوہ نارمل سن، پھیر ہسپتال کیوں گئے؟ ٹیسٹاں وچ بیماری دا نامو نشان نہیں۔ پھیر ایہ ٹیسٹ کیوں کروائے؟ شہروں غیر حاضری دے پکے ثبوت گھڑن لئی؟ کسے سیانے وکیل دے چنڈے لگدے ہن!“

سادھو سنگھ نے اک وار پھیر نند لال دیاں دلیلاں نوں کٹیا۔ ماحول نوں سکھاواں بناؤن لئی سازش وچ کسے وکیل دے شامل ہون دی چسکی لئی۔ اشارہ نند لال ول سی۔

اشارہ سمجھ کے باقی وکیل مسکرا پئے۔ نند لال دے چہرے اپر ہوائیاں اڈن لگیاں۔

”ایہہ کیہڑا واردات وچ سدھے طور تے شامل سن۔ سازش دے ملزم ہن۔ سازش گھڑ کے کتے وی جایا جا سکدا ہے۔ میڈیکل ٹیسٹ، ایم۔پی۔ دا ساتھ تہاڈی کوئی مدد نہیں کر رہے! الٹا ایہہ ثبوت تہاڈے الٹ جا رہے ہن۔“

جو بحث سرکاری وکیل نوں کرنی چاہیدی سی، اوہ سادھو سنگھ کر رہیا سی۔

جج ولوں اٹھائے جا رہے ایہناں نکتیاں اپر سرکاری وکیل نوں نموشی ہو رہی سی۔ جج اسدی نیئت اپر شک کر رہیا سی۔ ویسے اوہ خوش ہو رہیا سی۔ اوہ مقدمے دی کہانی دس کے چپ کر گیا سی۔ جو بحث ہن جج کر رہیا سی اوہ اسنوں کرنی

چابیدی سی پر اسنے نہیں سی کیتی۔ انج کر کے اسنے دس ہزار
 ہضم کر لیا سی۔ پارٹی ہن اسنوں الانبھا نہیں سی دے سگدی۔
 جج نے خود نقطے اٹھا کے اسدی مشکل حل کر دتی۔
 فیصلہ کیہ ہونا ہے؟ سپسٹ نظر آ رہیا سی۔ درخواست رد ہون نال
 سرکاری وکیل دی بلے بلے ہو جانی سی۔ اسدے دوویں ہتھ لٹو
 سن۔

“میں کجھ فیصلے لے کے آیا ہاں۔ حضور دا حکم ہووے
 تاں پیش کراں۔” نند لال دے ایہہ آکھن تے جونیئر وکیل کتاباں
 چک چک اسنوں پھڑاؤن لگے۔
 “رہن دیو۔ سوری۔ میری رائے وچ ایہہ پیشگی ضمانت والا
 کیس نہیں۔ پولیس نوں تفتیش مکمل کر لین دیو۔”
 اکھدے جج نے فوراً فیصلہ سنا دتا۔

38

“اجیہے ڈرپوک جج توں انصاف دی جھاک رکھنا ہے
 وقوفی ہے۔ وڈے امان دار! بدنمی توں ڈردے امیر بندیاں نوں
 بندا حق نہیں دیندے۔ ایہہ سراسر بے انصافی ہے۔”
 کچہریوں باہر آؤندا نند لال الٹ ہوئے حکم دا کارن جج دی
 ایمانداری نوں ٹھہراؤن لگا۔

”گھبراؤ نہ منڈیو۔ اپر بتھیریاں عدالتاں ہن۔ اوہ اخباراں دیاں سرخیاں توں نہیں ڈردیاں۔ آپاں اپیل کراں گے۔“

بنان کسے توں پچھے نند لال نے اپنی جیب وچوں موبائیل فون کڈھیا اتے ہائی کورٹ دے سینئر ایڈووکیٹ سندر سنگھ دا نمبر ملاؤن لگا۔

”میں سندر سنگھ نوں فون کر رہیا ہاں۔ اوہ فوجداری دا چوٹی دا وکیل ہے۔ ساڈیاں قانون دیاں کتاباں پڑھکے دیکھو۔ ادھے فیصلیاں اپر اس دا ناں چھپیا ہوندا ہے۔ اسدا جے وکالت نامات لگ جائے، سمجھو کم ہو گیا۔ میں اسنوں پہلاں ہی بنھ دیاں۔ کدھرے دوسری دھر اس نوں اپنے نالوں پہلاں وکیل نہ کر لئے۔“

دوسرے پاسے گھنٹی وج رہی سی، پر کوئی لائن اپر نہیں سی آ رہیا۔ ملے ویلے دوران نند لال اک وار پھیر سندر سنگھ دیاں خوبیاں گناؤن لگا:

”پہلی سرکار وچ اوہ ایڈووکیٹ جنرل سی۔ ہائی کورٹ دے کئی جج اسدی سفارش تے بھرتی ہوئے ہن۔ جدوں سرکار بدلی، اس نے خود ہائی کورٹ دا جج بن جانا ہے۔ اتھے ججاں اتے وکیلاں دے دھڑے بنے ہوئے ہن۔ کوئی کسے دا جماعتی ہے، کوئی گر بھائی۔ کوئی کسے دا بھتیجا ہے، کوئی بھانجا۔ جج دیکھ دیکھ ٹکے کڈھدے ہن۔ جے وکیل اپنے دھڑے دا ہووے تاں اسدے سائل نوں پھانسی دے پھندے توں موڑ لیاؤندے ہن۔ وکیل ورودھی دھڑے دا ہووے تاں اگلے دے دس سال پہلاں بری ہوئے سائل نوں موڑ کے قید کوٹھڑی وچ سٹ دیندے ہن۔“

اپنے وکیل دی ایہہ خوبی ہے۔ اوہ سبھ دھڑیاں نال بنا کے رکھدا ہے۔ چنگیاں پارٹیاں دے کیس لیندا ہے۔ ہر طرحاں دے جج توں ہر طریقہ ورت کے کم کراؤندا ہے۔”

نند لال دیاں گلاں سن کے اجے اتے اسدے ساتھیان دے دل دھڑکن لگے۔ کدھرے اجیہا وکیل ہتھوں نہ نکل جائے۔ اوہناں دے من وکیل نوں جلدی کر لین لئی کاہلے پین لگے۔ انتظار دیاں گھڑیاں ختم ہوئیاں۔ سندر سنگھ نے فون چک لیا سی۔

”آہ بئی ساڈے اتھے اک جج ہے سادھو سنگھ ناں ہی سادھو ہے۔ انج پورا پاکھنڈی ہے۔ میرا پیشگی ضمانت دی درخواست اس کرکے رد کر دتی کیونکہ میری پارٹی امیر ہے۔ ... بندے ایہہ میرے نے۔ ایہناں دا کم کراؤنے۔ شام تک تیرے کول پج رہے ہن۔ سمجھنا میں آ گیا۔ بہت انتظار نہ کرائیں۔ جھٹ فارغ کر دیئیں۔ فیس جائز لینی ہے۔ کم ہر حیلے کراؤنا ہے۔ توں اپنا رسوخ وی ورتتا ہے۔ پارٹی بھروسے والی ہے۔ کوئی گل باہر نہیں نکلیگی۔ ایہہ میری گرنٹی ہے۔“

سندر سنگھ کول پنکج ہوراں دی سفارش کرکے نند لال نے اک وزٹنگ کارڈ اپنی جیب وچوں کڈھیا اتے اجے نوں پھڑاؤندیاں اس دی سمسیا ہور آسان کرن لگا:

”سندر سنگھ نے دسیا ہے کہ جیہڑے دو ججاں دا بینچ ہن درخواستاں سن رہیا ہے، اوہ اسدے لنگوٹیئے یار ہن۔ اس بینچ دے ججاں نے دو دنن بعد بدل جانا ہے۔ اگے آؤن والے جج بہت ماڑے ہن۔ کم کراؤن دا ایہو چنگا موقع ہے۔ اج ہی نٹھ جاؤ۔“

ہر طریقہ ورت کے نند لال ایہہ یقینی بناؤنا چاہندا سی کہ
 آسامی سندر سنگھ کول پجے اتے اوہ وی جلدی توں جلدی۔
 سندر سنگھ نے پچونجا ہزار فیس لینی سی۔ ادھ دا بینک ڈرافٹ
 نند لال نوں گھر بیٹھے آ جانا سی۔ انی کمائی نند لال نوں اپنی
 وکالت دی سی انی ہائی کورٹ دے وکیلاں کولوں ملدے حصے
 دی۔ اتھے مقدمہ کئی سال چلدا سی۔ بہت مگڑ کھپائی ہوندی سی۔
 اتھوں فیس اک فون گھماؤن نال آ جاندی سی۔
 ”میں اپنا جونیئر نال بھیج ديانگا۔ تہانوں ہر کم وچ سوکھ
 رہیگی۔“

نند لال آسامی دے ادھر ادھر ہو جان دی ہر سنبھالنا تے
 روک لاؤنا چاہندا سی۔

”میں ہاں بابو جی! میں حکم دی نقل تیار کروا رہیا ہاں۔ نقل
 تیار ہوندے ہی چنڈی گرھ نوں تر پوانگے۔“

پنکج دے دو ہور سمرتھکاں نوں ہوئے حکم دیاں باریکیاں
 سمجھا رہے سنگلے دا اک کن نند لال دیاں گلاس ول سی۔ اوہ نند
 لال دیاں رمزاں سمجھ رہیا سی۔ گلیں گلیں اسنے سندر سنگھ
 نوں سمجھا دتا سی پارٹی امیر ہے۔ مطلب کہ فیس ٹھوک کے
 لئے۔ نال ایہہ وی سمجھا دتا سی ججاں دے ناں اپر وی فیس لئی
 جا سجدی سی۔ نال جونیئر بھیج کے سنگلے دی روٹی وچ لت
 ماری جا رہی سی۔

سنگلا کیہڑا گھٹ سی۔ اوہ نند لال دا ہی چیلہ سی۔ بازی
 ہتھوں جاندی دیکھ کے اسنے اپنی ٹنگ اڑا لئی۔

“چل ٹھیک ہے۔ کوئی دکت آوے مینوں فون کر لینا۔ فیس ودھ گھٹ کروا دیوانگا۔”

دوسری عدالت جان توں پہلاں نند لال نے سنگلے دی پٹھ تھاپڑی۔ ایہہ کیہ اشارہ سی، سنگلے نوں سمجھ نہیں سی آیا۔ تیار ہون لئی فیصلے دی نقل نوں کئی ہتھان تھائیں نکلنا پینا سی۔ سٹینو نے اس نوں ٹائیپ کرنا سی۔ جج نے غلطیاں ٹھیک کرنیاں سن۔ سٹینو نے دوبارہ حکم ٹائیپ کرنا سی۔ پھیر جج دے اس اپر دستخط ہونے سن۔ جج دے دستخطاں بعد مثل ریڈر کول جانی سی۔ اسنے مثل اپنے رجسٹر وچ چڑھا کے اہل مد کول بھیجی سی۔ اہل مد نے اپنے رجسٹر وچ چڑھا کے نقل کلرک کول بھیجی سی۔ کاپی کلرک نے نقل تیار کرنی سی۔ اس نقل تے ریڈر دے دستخط ہونے سن۔ اردلی نے موہراں لاؤنیاں سن۔ پھیر کاپی کلرک نے اپنے رجسٹر وچ درج کر کے نقل وکیل دے حوالے کرنی سی۔

جے اس کاروائی نوں اپنے آپ ہون دتا جاوے تاں نقل ملن نوں اک مہینہ لگ سکدا سی۔ سنگلے نوں ایہہ حکم اک گھنٹے دے اندر اندر چاہیدا سی۔ پارٹی دے کسے ہور وچولے دے ہتھ چڑھ جان دا جنا خطرہ نند لال نوں سی، اس توں ودھ خطرہ سنگلے نوں سی۔ سنگلا جھٹ پٹ چنڈی گڑھ دے رستے پینا چاہندا سی۔

ایہناں سارے اہل کاراں دی بجهویں فیس پنجاہ روپے پرتی اہل کار سی۔ نند لال نے نقل تیار کراؤنی ہوندى تاں ریٹ دگنے

تگنے لگدے۔ بہتے اس نے خود رکھنے سن، تھوڑے اہل کاراں
نوں دینے سن۔

سنگلے دی نظر پنج سو دی تھاں پنجاہ ہزار اپر لگی ہوئی
سی۔

“حالے دو وجے نے۔ آپاں چار وجے توں پہلاں نہیں چل
سکدے۔ نہ چلن دا کوئی فائدہ ہے۔ وکیلاں نے آپاں نوں ست
وجے توں بعد ملنا ہے۔ گھر آ کے اوہ دو گھنٹے آرام کردے ہن۔
پھیر دفتر بیٹھدے ہن۔ چار ساڈھے چار چلاں گے۔ ہن تسیں دو
گھنٹے بور کم کر لؤ۔ چار وجے مینوں اتھوں لے لینا۔ عنہ چر
میں نقل تیار کرواؤندا ہاں۔”

سنگلا بناں آکھے ہی پنکج ہوراں نال چنڈی گڑھ جان لئی
تیار ہو گیا۔

پارٹی نال حالے چنڈی گڑھ کیتے جان والے وکیل بارے گل
کرن دا کوئی فائدہ نہیں سی۔ رستے وچ سنگلے نے اوہناں نال
ہونا سی۔ دو گھنٹیاں دوران سنگلے نے آسامی نوں سندر سنگھ
دی کھری توں موڑ کے کسے بور دے کلے “تے جا بنھنا سی۔
ڈورے پے گئے تاں سنگلے دا ویہہ ہزار کھرا۔ نہ پئے تاں
موج میلہ ہی صحیح۔

سنگلا اپنے من وچ لٹو بھور رہیا سی۔

سنگلے نے سادھو سنگھ دے اردلی نوں اپنے کول بلایا۔
اسدی پٹھ تھاپڑ کے اس نوں پھوک چھکائی:

“لے چھوٹے بھائی تیرے ہوندے میری پٹھ نہیں لگنی
جاہیدی۔ حکم دی نقل مینوں چار وجے ملنی جاہیدی ہے۔”

”میں پہلاں تیار کروا دوں جناب! فکر نہ کرو۔“
 سنگلے دے گوڈیاں ول جھکدا اردلی حکم دی پالنا دا یقین
 دواؤن لگا۔

”انج کرو ... سٹینو، ریڈر ... کل بنے پنج ... اس نوں پنج
 سو ... نہیں چلو چھ سو روپے دیو ... | ایہہ سبھ نوں آپے دے
 دیوے گا ...“

اجے نوں کول بلا کے سنگلے نے اردلی نوں چھ سو
 روپے دین دا حکم سنایا۔

”لے بن سارے کم توں آپ کرنے ہن۔ حکم ٹھیک ویلے تے
 میرے کین وچ پچ جانا چاہیدے۔“

پہلاں سنگلے نے اردلی نوں تاڑیا۔

پھیر اردلی دیاں طاقتاں بارے اجے نوں جانکاری دین لگا،
 ”اس اردلی نے سارے اہل کاراں دے ہتھاں تے سربوں جما
 دینی ہے۔ عنہ چر اس نے اوہناں دے سر تے کھڑے رہنا ہے،
 جتا چر اسدا کم نہیں ہوندا۔ جج کول ایہہ گھڑی گھڑی جاندے۔
 سبھ توں پہلاں اس نے اسے حکم تے دستخط کراؤنے ہن۔ بس
 حکم اپنے کول پچیا سمجھو۔“

چار وجے اکٹھے ہون دا پروگرام بنا کے اوہ وچھڑ گئے۔

پہلاں اوہ ادھر ادھر دیاں گلاں کردے رہے۔
چنڈی گڑھ دے ادھ وچ پچ کے سنگلے نے اپنے مطلب دی
گل چھیڑی:

“آپاں سدھا سندر سنگھ کول جانا ہے جاں کسے ہور تے
وی وچار کرنا ہے؟”

“جیویں تسیں ٹھیک سمجھو۔ آپاں نوں مطلب کم تک ہے۔”
حالے تک اجے، پنکج اتے ستیش نے نند لال دے سجھاء
تے عمل کرن دا من بنایا سی۔ سنگلا کدھرے ہور جانا چاہندا سی
تاں اس ناں اپر وچار ہو سکدا سی۔

اجے دے کئی سینئر وکیل واقف سن۔ ستیش دا اک رشتے
دار مجسٹریٹ سی۔ اسدا سپرا نامی وکیل سی۔ آئے دن اسدا ناں
اخباراں وچ چھپدا رہندا سی۔ دوویں اپنے واقف وکیلاں کول جانا
تاں چاہندے سن پر اندروں ڈر رہے سن۔ کم اہم سی۔ کدھرے
بیٹھلی عدالت وانگ سرے نہ چڑھیا تاں اوہناں سر سواہ پینی
سی۔ جتھے پنکج چاہے، اتھے ہی جانا چاہیدا سی۔

“وڈا وکیل کرن دا ایہہ مطلب نہیں ہوندا کہ ہر حال وچ کم
ہو جائے گا۔ کم ہونا کئی گلاں تے نربہر کردا ہے۔ کیس وچ
جے دم ہووے پھیر میرے ورگا نواں وکیل وی کیس جت دیندا
ہے۔ نہیں تاں بابو نند لال ورگے ڈیڈھ لکھ لین والے وی ہار
جاندا ہے۔

”سندر سنگھ سیانا ہے، اس وچ کوئی شک نہیں۔ اسدا ججان نال بیٹھن اٹھن ہے، ایہہ وی ٹھیک ہے۔ پر کیس زیادہ ہون کارن اس کول کم ول دھیان دین دا وقت نہیں ہے۔ ہائی کورٹ وچ تیہہ عدالتاں ہن۔ ہر عدالت وچ اسدے دو تن کیس لگے ہوندے ہن۔ اک انار سو بیمار۔ ہر سائل اسنوں اپنی عدالت ول کھچدا ہے۔ جس عدالت وچ پھس گیا، پھس گیا۔ باقی کیس میرے ورگے جونیئر وکیل کردے ہن۔“

”بابو نوں بے شک فون کر دتا ہے کھلا سماں دیو۔ تسیں دیکھ لینا، اس کول گل کرن دی وہل نہیں ہونی۔ مسماں اک دو منٹ دیوے گا۔ اوہ وی فیس طے کرن تک۔ پھیر آکھیکا کیس میرے جونیئر نوں سمجھا دیو۔ جونیئر جونیئر ہوندے۔ ہائی کورٹ وچ سارا مل درخواست دی ڈرافٹنگ دا ہوندے۔ ججان دا من درخواست پڑھ کے بن جاندے۔ اک وار بنیا من بدلنا اوکھا ہو جاندے۔ اس صاحب کول درخواست لکھاؤن دا ٹائم نہیں۔ جونیئر وکیلاں نوں موٹے موٹے نقطے دس دیندا ہے۔ باقی لون مسالہ اوہ لاؤندے ہن۔ اوہناں کولوں ویہہ نقطے رہ جاندے ہن۔ جے کم چھوٹے وکیلاں نے کرنا ہے، پھیر فیس وڈے وکیل دی کیوں دتی جاوے؟“

سنگلے نے سندر سنگھ دیاں خامیاں گننیاں شروع کیتیاں۔

”تسیں بابو جی نوں فون کردے سنیا ہے۔ اوہناں نے کئی پنگے پا دتے۔ آکھ دتا پارٹی امیر ہے۔ ہن سندر سنگھ لکھ روپیہ فیس منگیگا۔ ایہہ اڑیل سبھاء دا بندہ ہے۔ جو مونہوں نکل گیا، اس توں اسنے دوانی

گھٹ نہیں کرنی۔ پھیر آکھ دتا، جج نال گل کر لئیں۔ جج دے
 ناں تے جو منگ لیا اوہ دینا پئے گا۔ پہلاں اسنے دسنا کجھ نہیں۔
 اپنی فیس لے کے جج دی فیس دسیگا۔ نانہہ نکر کیتی لفافا وگاہ
 کے ماریگا۔ اسنوں دتی فیس کھوہ کھاتے جاؤ۔”

سندر سنگھ توں بعد سنگلا نند لال دیاں چغلیاں کرن لگا۔
 “حالے ڈلھے بیراں دا کجھ نہیں وگڑیا۔ اس دے برابر دا
 کوئی ہور وکیل دیکھ لو۔”

اجے نے سنگلے دی ہاں وچ ہاں ملائی۔ نند لال نوں اسنے
 وکیل کروایا سی۔ اسدی کارگزاری بہتی ودھیا نہیں سی۔ فضول
 خرچی کروا کروا اسنے اجے دی بدنامی کروائی سی۔ جے سندر
 سنگھ نے اسے طرحاں کیتا اجے دی ہور بدنامی ہوئے گی۔ اوہ
 اپنے متھے تے کلنک دا ہور ٹکا نہیں سی لگاواؤنا چاہندا۔

“اپنا کیس بہتا پیچیدہ نہیں ہے۔ بیٹھاں ساڈی ضمانت
 اخباراں نے نہیں ہون دتی۔ ہائی کورٹ وچ اجیہے دباء نہیں
 چلدے۔ پہلی پیشی تے مہینے ڈیڈھ مہینے لئی ضمانت منظور ہو
 جائے گی۔ انے وچ رشتے داراں نوں وچ پا کے سمجھوتہ کر
 لواں گے۔ چار پیسے دے کے پولیس کولوں پڑتال کروا لواں
 گے۔ نردوش ثابت ہو جاوانگے۔ وڈے وکیل نے دسو کیہ
 کرنی؟”

“تہاڈے وچار وچ کس وکیل کول جانا چاہیدا ہے؟” ستیش
 کجھ وکیلاں نوں جاندا سی۔ سنگلا اوہناں وچوں کسے دا ناں
 لوے تاں اوہناں نوں کوئی دقت نہیں سی۔

”میں اپنے استاد جگجیت سنگھ نوں کئی وار پرکھ کے دیکھیا ہے۔ اوہ لاء کالج وچ پروفیسر رہیا ہے۔ قانون تے اسدی بہت پکڑ ہے۔ اک اک نقطہ اڈ اڈ کرکے رکھ دیندا ہے۔ پروفیسری چھڈ کے وکالت شروع کیتی تاں دناں وچ چمک گیا۔ وزیر اعظم دے بہت نیڑے ہے۔ اوہ اس نوں ایڈووکیٹ جنرل لاؤندا سی۔ ایہناں نے جواب دے دتا۔ کھندی نوکری نہیں کرنی۔ ہائی کورٹ دے ادھے سرکاری وکیل اسدے شگرد نے۔ استاد ساہمنے بولدیاں اوہناں دی گھگی بجھ جاندی ہے۔

”اس تک اپنا پورا زور ہے۔ آپ درخواست لکھوائے گا۔ فیس وچ اڑ کڑ نہیں کرے گا۔ میرا خیال ہے گھٹو گھٹو اسدی رائے ضرور لے لینی چاہیدی ہے۔ اوہ نہ جچیا سندر سنگھ کول آ جاونگے۔“

چنڈی گڑھ دی جوہ وچ وڑن توں پہلاں پہلاں سنگلا اپنا کیس تیار کر لینا چاہندا سی۔

”پھیر موڑیئے گڈی پروفیسر ول؟“

پروفیسر دی کوٹھی ول مڑن توں پہلاں سنگلے نے پنکج توں پچھیا۔ ڈیڈھ گھنٹے دے اس سفر دوران پنکج خاموش رہیا سی۔ نال بیٹھے دوست کیہ گل کر رہے سن، اسنوں کجھ پتہ نہیں سی۔ اسدی مت جہی ماری گئی سی۔ اوہ برے برے خیالاں وچ الجھیا ہویا سی۔ کدے اس نوں لگدا سی جیویں پولیس اسنوں گرفتار کر رہی سی۔ اوہ اگے دوڑ رہیا سی۔ پولیس اسدا پچھا کر رہی سی۔ کدے اس نوں لگدا اس نوں ہتھ کڑی لا کے سارے بازاراں وچ گھمایا جا رہیا سی۔ کدے اسنوں فلماں دے سین یاد

آؤندے۔ کسے فلم دے بیرو وانگ اوہ قیدیاں والے چٹے کپڑے
 پائی کدے چکی پیس رہیا سی اتے کدے پتھر توڑ رہیا سی۔
 ”کیہڑے پروفیسر ول؟“ اردھ چجتن اوستھا وچ وچردے
 پنکج نوں کجھ پتہ نہیں سی، اوہ کس پروفیسر دی گل کر رہے
 سن۔

”وکیل سندر سنگھ نوں کرنا ہے جاں جگجیت سنگھ نوں؟“
 دوہاں وکیلاں دے گناں اوگناں بارے سمجھا کے ستیش نے
 فیصلہ پنکج اپر سٹڈیاں پچھیا۔

”سبھ توں پہلاں آپاں پرتاپ سنگھ انکل ول چلنا ہے۔ ترن
 توں پہلاں میری اوہناں نال گل ہوئی سی۔ اوہ کہندے سی ساری
 کاروائی میتھوں پچھ کے کرنی۔ اوہ اپنا انتظار کر رہے ہوں
 گے۔ پہلاں آپاں ادھر چلدے ہاں۔ پھیر کوئی فیصلہ کراں گے۔“
 اجے اتے ستیش دے منوں تاں بوجھ لہ گیا، پر سنگھے دا
 من مسوسیا گیا۔ اسدی یوجنا دھری دھرائی رہ گئی۔

رستے وچ پرتاپ سنگھ دا فون آ گیا۔ اوہ واسودیوا وکیل دی کوٹھی اوہناں دا انتظار کر رہیا سی۔

واسودیوا نے گرمجوشی نال اوہناں دا سواگت کیتا۔

پرتاپ سنگھ دوجی منزل اپر بنے گیسٹ ہاؤس وچ بیٹھا اوہناں دا انتظار کر رہیا سی۔ پنکج نوں صاحب کول پہنچایا گیا۔ سبھ کول سماں گھٹ سی۔ باقی دے ساتھیان نوں واسودیوا دے دفتر بیٹھایا گیا۔ جنا چر صاحب اتے پنکج وچکار گل بات ہووے عنہ چر سنگلا واسودیوا نوں کیس سمجھاوے۔ درخواست لکھاؤن وچ اسدی مدد کرے۔

پرتاپ سنگھ جس کمرے وچ بیٹھا سی، اتھے کیول چھ بندیاں دے بیٹھن دا انتظام سی۔ دو دو سیٹاں والے دو سوفے آہمنے ساہمنے پئے سن۔ وچکار اک ٹیبل سی۔ سائیڈاں اپر دو پرانے زمانے دیاں ٹاہلی دیاں کرسیاں پئیاں سن۔ کمرے وچ انی کو روشنی سی کہ مشکل نال اک دوجے دے چہرے پہچان وچ آؤندے سن۔

سینٹر ٹیبل اپر پئے نک سک توں لگدا سی جیویں وسکی دا دور چل رہیا سی۔

پرتاپ سنگھ نے کھڑا ہو کے پنکج دا سواگت کیتا۔ اپنے نال والی کرسی تے اسنوں بیٹھایا۔ خود پیگ بنا کے اسنوں پیش کیتا۔

“مینوں افسوس ہے آپاں سیشن کورٹ وچ کامیاب نہیں ہو سکے۔ میں کوشش کیتی سی پر کسے نے پیر نہ لائے۔”
 پرتاپ سنگھ نے ہیٹھاں ہوئی اسفلتا تے افسوس پرگٹ کیتا۔
 “بس بن تہاڈے رکھن دے ہاں،”
 پنکج نے پرتاپ سنگھ دے گوڈے ہتھ لا کے لیلہڑی کڈھی۔
 “توں پرواہ نہ کر پترا۔ دیکھیں اتھے آپاں کس طرحاں چکری گھماوانگے۔ ضمانتتاں سنن والے بینچ وچ جیہڑے دو جج بیٹھے بن اوہ دوویں میرے یار بن۔ آپاں دوہاں نوں اتھے بلا سکدے ہاں۔ کم ہو جان، دے پھیر تیرے نال پیوانگا۔”
 “ساڈی ڈور بن تہاڈے ہتھ ہے۔”
 “ایہہ دسو کوئی وکیل تاں نہیں کیتا؟”
 “نہیں سر! تہاڈے پچھے بنناں تھوڑا کرنا سی۔”
 “گڈ! وکیل آپاں واسودیوا نوں کراں گے۔ ایہہ لاء منسٹر دا سکا بھانجا ہے۔ اس دی بھوآ دا دیور سپریم کورٹ دا جج ہے۔ دوویں، مہینے دو مہینے بعد اتھے چکر مار دے بن۔ جج اشارہ سمجھ جاندے بن۔ کسے دی اس توں باہر جان دی جنرت نہیں پیندی۔ اس وکیل نال میری بکل سانجھی ہے۔ ہر وکیل نوں اسیں اندرلی گل نہیں دس سکدے۔ میں سال دے اندر اندر ہائی کورٹ دا جج بن جانا ہے۔ بہتے وکیلاں نال بکل سانجھی ہو جاوے، اوہ پچھوں بلیک میلک کر دے بن۔ ایہہ وکیل ہر پکھوں ٹھیک رہے گا۔”
 “جیویں تہاڈی مرضی۔”

”آپاں اتھے بہتی دیر نہیں بیٹھ سکہے۔ اتھے کئی جج اسنوں ملن آؤندے رہندے ہن۔ اٹھ وجے میں کلب جانا ہے۔ میرا تیرے والے ججاں نال سماں ملایا ہوئے۔ آپاں اوہناں نوں بہت انتظار نہیں کراؤنا۔ واسودیوا نوں میں کم سمجھا دتا ہے۔ کم ہونا ہے میری سفارش نال جاں تیری مایہ نال۔ پھیر آپاں بہتے وڈے وکیلاں دے گھر کیوں بھرئیے؟“

”ٹھیک کہندے ہو سر!“

”کنے پیسیاں دا انتظام کرکے لیاندا ہے؟“

پہلا پیگ ختم کرکے دوجا پیگ تیار کردے پرتاپ سنگھ نے پنکج کولوں پچھیا،

”اک پیٹی میرے کول ہے۔ پیسیاں دی کوئی سمسیا نہیں۔

اتھے میرے کئی رشتے دار رہندے ہن۔“

”بہت ہن۔ اج دا کم سر جائے گا۔ پچونجا ہزار آپاں واسودیوا

نوں دیوانگے۔ سبھ کجھ ملا کے۔ منشیانہ، ٹائپ سبھ ملا کے۔

انے پیسے توں پھڑا دیئیں۔ ودھ منگے آکھ دیئیں صاحب دا ایہو

حکم ہے۔“

”جیویں تہاڈا حکم۔“

اگے کیہ وچار ہے؟ ججاں نال گل کرنی ہے؟“

”جیویں تسیں ٹھیک سمجھو۔ سانوں مطلب کم تک ہے۔ جس

طرحاں ہوندا ہے اسے طرحاں کراؤ۔“

”دیکھ! بینچ وچ دو جج بیٹھدے ہن۔ جونیئر جج نال میری

بہت بندی ہے۔ اسنوں میں جو دے دیوانگا، لے لئے گا۔ اسنوں

آپاں اک پیٹی دیوانگے۔ سینئر نال اوہ آپے گل کرے گا۔ ودھو
 ودھ اک پیٹی سینئر لے لئے گا۔ ایہہ گھٹو گھٹو فیس ہے۔“
 “کوئی نہیں سر! تسیں ودھ تھوڑا دواؤنے ہن۔ کم تاں ہو
 جائے گا نہ سر؟“

“ایہہ کیہڑا کماں وچوں کم ہے! میں اوہ کم کروا دتے،
 جیہناں بارے کدے کوئی سوچ نہیں سکدا۔ تہاڈے شہر فروزپور
 روڈ تے بنے ہن نہ دس باراں میرج پیلس۔ اوہناں دے نیڑے
 ملٹری دی چھاؤنی ہے۔ چھاؤنی وچ فوج دا گولی سکے دا بھنڈار
 ہے۔ عرباں روپئے اسدی قیمت ہے۔ اک تیلی لگ جاوے تاں
 سارا مایہ نگر اک منٹ وچ سواہ ہو جاوے۔ کروڑاں عرباں دا
 نقصان وکھرا۔ سول افسراں نے پیسے لے کے میرج پیلس بنوا
 دتے۔ صحافیاں نے اپنی توری پھلکا چلاؤن لئی مسئلہ پریس وچ
 بھکھا لیا۔ کہندے ملٹری نیماں دی النگھنا ہوئی ہے۔ پیلس اصلا
 بھنڈار دے اک کلومیٹر دے گھیرے وچ آؤندے ہن۔ مالکاں نوں
 فکر پے گیا۔ جے سرکار پچھے پے گئی تاں کروڑاں دا نقصان
 ہو جائے گا۔ پیلس والیاں نے سول افسراں تک پہنچ کیتی۔ دتی
 رشوت دی یاد دوائی۔ پر افسر کیہ کرن؟ دیش دی رکھیا دا سوال
 سی۔ اوہ کوئی مدد نہیں سن کر سکدے۔ پیلس مالکاں دی ماڑی
 قسمت راجستھان دے اک ایہو جھے بھنڈار نوں اگ لگ گئی۔
 مایہ نگر دے ڈیپو دی سرکھیا دا معاملہ ہور طول پھڑ گیا۔ افسر
 پیلس ڈھابن دی تیاری کرن لگے۔ کسے نے پیلس والیاں نوں
 میری دس پا دتی۔ میں گٹھ تپ کیتی۔ ججاں توں میرج پیلس
 ڈھباؤن اپر پابندی لگوا دتی۔ بندی لے کے مالکاں دے ہتھ پھڑا

دتی۔ اج تک سرکار پیلساں دے کول دی نہیں لنگھ سکی۔ دو تن سال میں سنوائی نہیں ہون دیندا۔ انے وچ گل ٹھنڈی پے جائے گی۔ میں ملٹری بنھ دتی۔ سرکار روک دتی۔ تہاڈا کم وی کوئی کم ہے؟

”پھیر ٹھیک ہے سر! مینوں سبھ منظور ہے۔“

”ایہہ دو پیٹیاں کدوں بچ جان گیاں؟“

”جدوں کہو۔“

”کل شام تک پہنچا دینا۔ پرسوں نوں سنوائی ہوئے گی۔ دیکھنا کس طرحاں پیشگی ضمانت منظور ہوندی ہے۔ بناں دوجی دھر نوں سنے۔“

”پہنچ جائے گی سر! ... ہن تسیں کیڑے کلب چلے ہو؟“

”پہلاں آپاں مطلب کڈھ لئیے۔ پھیر تیری ملاقات کروا دیوانگا۔ حالے کابلا نہ ہے۔“

”میرا ایہہ مطلب نہیں سر! میں تاں پچھ رہیا سی کہ میں بل ادا کر دیندا!“

”کیوں شرمندہ کردا ہیں؟ تیرا انکل بل دین جوگا وی نہیں؟“

”تہاڈا خرچہ ہوندا رہندا ہے۔ تسیں ایہہ رکھ لو۔“ پرتاپ سنگھ دے احسان دا بدلہ چکاؤن لئی پنکج نے اک پنجاہ ہزار والی گٹی اسدے اگے رکھ دتی۔

”کوئی نی ... کوئی نی ... ایہہ رہن دیندا۔“ آکھدے پرتاپ سنگھ نے پہلاں گٹی سوفے بیٹھ رکھ دتی۔ پھیر کجھ دیر بعد جیب وچ پا لئی۔

نوٹ سنبھال کے پرتاپ سنگھ نے اک اک وڈا پیگ بنایا۔

”اچھا ایہہ دس پولیس ولوں کوئی مدد مل رہی ہے جاں نہیں؟“

کجھ دیر خاموش رہ کے پرتاپ سنگھ نے اگلی گل توری۔
”کوئی خاص نہیں۔“

”توں پہلا ضمانت کروا لے۔ پھیر میں تیرا ایہہ انتظام وی کردا ہاں۔ کرائیم برانچ دا آئی۔جی۔میرا یار ہے۔ وکیل کولوں اج ہی درخواست ٹائپ کراؤندے ہاں۔ اوہ عرضی میں پولیس مکھی کولوں اسدے ناں مارک کروا لواں گا۔ اس کول پڑتال کروا کے تہانوں کیس وچوں کڈھوا دیوانگا۔“
”اس طرحاں وی ہو جاندا ہے؟“

پرتاپ سنگھ جو اکھ رہیا سی، اس اپر پنکج نوں یقین نہیں سی آ رہیا۔

”سبھ ہو جاندا ہے۔ پیسے وچ بڑی طاقت ہے۔ قانون اسدا غلام ہے۔ دیکھ آگے آگے ہوتا ہے کیا؟“
”صرور وچ آیا پرتاپ سنگھ وعدے تے وعدہ کرن لگا۔“
”آئی۔جی۔کرائیم کون ہے؟“

”اوہ میرا یار ہے۔ جدوں میں امرتسر مجسٹریٹ سی ادوں اوہ نواں بھرتی ہو کے اے۔ ایس۔پی۔لگا سی۔ اسیں دوویں چھڑے سی۔ آفیسر ہوسٹل وچ رہندے سی۔ پھیر اسیں پٹیالے اکٹھے ہو گئے۔ اوہ پولیس کپتان سی اتے میں آڈیشنل سیشن جج۔ اسیں پھیر اکٹھے موجاں ماریاں۔ سبھ چنگے ماڑے کم کیتے۔ میں ہتھیرے بندے اسدے آکھے سزا توں بری کیتے۔ اسنے میرے آکھے بہت بندے اندر باہر کیتے۔ اج تک یاری قائم ہے۔ سبھاء دا لالچی ہے

پر قلم دا پکا ہے۔ جو زبان کر لئے پوری کر کے بٹدا ہے۔ سورج
ادھر دی تھاں چاہے ادھر چڑھن لگ جائے۔”
پنکج دا دوجا بوجھ وی حلقہ ہو گیا۔ اس نوں لگا پرتاپ
سنگھ راہیں اس نوں گڈر سنگی مل گئی سی۔ اسدا سنکٹ ٹلن والا
سی۔

تیسرا پیگ ختم ہوندے ہی ہیٹھوں واسودیا دی بیل آ گئی۔
کاغذ پتر تیار ہو چکے سن۔ پنکج آئے، دستخط کرے اتے فارغ
ہوئے۔

”پھیر توں مینوں کدوں ملدیں باقی پیمینٹ لے کے؟ اس
سہرے رشوت دے دھندے وچ ادھار نہیں چلدا۔ ہر کوئی پیشگی
بہالدا ہے۔”

بیٹھاں جان لئی پنکج اٹھ کھڑوتا سی۔ اسنوں پکا کرن دی
نیئت نال پرتاپ سنگھ نے اسنوں اک وار پھیر ٹوبیا۔
”سویرے دس وجے توں پہلاں۔”

”ودھیا گل ہے۔ کل نوں پیسے پہنچا دیاں گے۔ پرسوں حکم
لے لواں گے۔”

بیٹھاں اتر دے پنکج نوں پرتاپ سنگھ دیاں گلاں دا شراب
نالوں ودھن نشہ سی۔

بھوگ دیاں رسماں سماپت ہوندے ہی رام ناتھ دیاں
سمسیاواں وچ کئی گنا وادھا ہو گیا۔

کمل دے دوست، نیہا دیاں سہیلیاں، اوہناں دے ماپے اکا ہی
ناطہ توڑ گئے۔ پہلاں دوہاں بچیاں دے دوستان دیاں ڈاراں ہسپتال
آوندیاں سن۔ گھنٹیاں بدھیاں اوہ بیماراں دے بستریاں تے بیٹھ
کے اوہناں دی مٹھی چاپی کر دے سن۔ ماپے باہرلی بھج نٹھ وچ
رام ناتھ دی مدد کر دے سن۔ کسے دی ڈاکٹر تک پہنچ سی اتے
کسے دی پولیس کپتان تک۔ در در دیاں ٹھوکراں کھان دی
ضرورت نہیں سی پیندی۔ اوہ فون کھڑکا کے گھر بیٹھے سوچنا
منگوا دیندے سن۔

بھوگ دے نال ہی ایہناں سہولتاں دا وی بھوگ پے گیا۔
بن خبر لین کوئی ٹاواں ٹلاں آؤندا سی۔ بہتے لوک چھٹی
والے دن آؤندے سن۔ مایہ نگر نواسی رات نوں چکر مار دے
سن۔ سوچدے سن، نالے سیر ہو جائے گی، نالے حال چال پچھن
دی رسم پوری ہو جائے گی۔

بھوگ دا مطلب ہی تر گئے نال سنبندهاں دی سماپتی سی۔
شاید ایہو سوچ کے کمل دے دوستان نے اسدے وارثاں نالوں
ناطہ توڑ لیا سی۔ نیہا دیاں سہیلیاں دے ہاؤس ٹیسٹ شروع ہو
گئے سن۔ اوہ پڑھائی وچ رجھ گئیاں سن۔ اوہ فون تے حال چال
پچھ کے سار لیندیاں سن۔

بابرلے رشتے داراں دا اپنے کمیں کاریں جٹ جانا واجب سی۔ مریضاں دی حالت ستھر ہوندى جا رہی سی۔ بیماریاں لمبیاں سن۔ اوہناں دے ہر روز دے چکراں نال مریضاں نوں تاں کوئی دھرواس نہیں سی ہوندا، پر اپرلیاں نوں وادھو دی کھیچل ہو جاندی سی۔ مایہ نگر دے رواج وی پٹھے سن۔ اپرلیاں نوں خبر لین آیاں دی پراہنیاں وانگ سیوا کرنی پیندی سی۔ چاہ جاں کوفی وڈیاں لئی۔ کوئلڈ ڈرنک، چپس جاں چوکلیٹ بچیاں لئی۔ ہتھ گھٹ کے وی سو دا نوٹ کھل جاندی سی۔ ایہو جہے ترک دے دے اوہ مایہ نگر آونوں ہٹ گئے سن۔

ایہو جہی سوچ مایہ نگر رہندے ہمدردیاں دی سی۔ اپنے اپنے فون نمبر دے کے اتے لوڑ پین تے فوری حاضر ہون دا وعدہ کرکے اوہ گھرو گھری بیٹھ گئے۔

دن پین نال آپنیاں وچ وی بے چینی ودھن لگی۔

پلوی دے گھر پنج دناں توں وہلی بیٹھی سشما اکتاؤن لگی۔

پلوی اتے اسدے مایے نیہا تے جان چھڑک رہے سن۔ جہو جہے ترک دے کے اوہ نیہا نوں سمجھا رہے سن، اوہو جہے ترک نہ سشما نے کدھرے پڑھے سن، نہ سنے سن۔ کوار بہنگ ہون تے کڑھن نوں اوہ اس ویلے دی پرانی جگیرو سوچ آکھ رہے سن، جدوں عورت پوری طرحاں غلام سی۔ جے نیہا دی مجبوری کارن ساگر اسنوں تیاگ رہیا سی تاں اوہ جنگالی سوچ دا مالک سی۔ اجیہی سوچ دے مالک نوں نیہا نوں خود ہی تیاگ دینا چاہیدا سی۔ اک بندے نال بجھے رہن اتے عمر بھر عشق نبھاؤن دا رواج وی ہن پرانا پے چکا سی۔ اج کل دیاں کڑیاں

عشق اک نال کردیاں بن، ویاہ دوجے نال کراؤندیاں بن اتے
بچے تیسرے دے جنمدیاں بن۔ نیہا پڑھی لکھی کڑی سی۔ اپنے
پیراں سر کھڑھن دے یوگ سی۔ اس لئی ہور ور ہتھیرے۔

کمل دے مرن نال پریوار نوں نہ پوریا جان والا گھاٹا پیا
سی۔ پر مریاں نال مریا نہیں جاندا۔ نیہا اپنا من تکرڑا کرے۔ ماییاں
نوں من تکرڑا کرن وچ مدد کرے۔ نیہا اپنیاں نویاں ذمہ واریاں
نوں سمجھے اتے اوہناں نوں نبھاؤن لئی تیار ہووے۔

قاتلاں توں بدلہ لین لئی بن خود نوں ہتھیار چکن دی
ضرورت نہیں سی۔ دوشیاں نوں سزا دین لئی عدالتاں بیٹھیاں
سن۔ مقدمے دا سارا دارومدار نیہا اپر سی۔ اوہ تکرڑی ہو کے
قانونی لڑائی لڑے اتے ملزماں نوں پھانسی دے پھندے تک
پہنچائے۔

اوہناں دیاں گلاں دا نیہا تے اثر ہو رہیا سی۔ دنوں دنوں اوہ
سنبل رہی سی۔

اک پروفیسر اتے انجینیئر دے ہوندیاں نیہا نوں سشما ورگی
پرائمری ادھیاپکا دی کوئی ضرورت نہیں سی۔

کم کرن لئی گھر وچ دو نوکر سن۔ سشما دے کرن والا
کوئی کم نہیں سی۔ نہ پلوی گھر آئے مہمان نوں کم لگن دیندی
سی۔

وبلی بیٹھی سشما نوں محسوس ہون لگا، جیویں اوہ پلوی
دے گھر دیاں اپر بوجھ سی۔

اکی تھکی سشما نے اک دن لئی سہرے گھر گیڑا مار اوں
دی اجازت لے لئی۔ اسنوں نیلم دے گھر پئے ڈاکے دی خبر

چانچک ملی سی۔ گھر دا سامان جتھے پیا سی، اتھے ہی چھٹ
 کے اوہ مایہ نگر نوں دوڑ پئی سی۔ اسدا پتی بال کشن مست
 مولی سی۔ اسنوں گھر دی کوئی پرواہ نہیں سی۔ بال کشن دی
 بے پرواہی کارن گھر دی صورتحال ہور وگڑ گئی ہوویگی۔ اوہ
 اپنا گھر تھاس سر کر آئے گی۔ نالے سکول جا کے پچھلی چھٹی
 منظور کروا آئے گی۔ بھوگ تک دی چھٹی لے آئے گی۔

ہسپتال وچ بہتے بندیاں دی ضرورت نہیں سی۔ سشما دے
 نال ہی بال کشن تیار ہو گیا۔ جدوں کسے بندے نے ڈیوٹی بدلنی
 ہووے، اسنوں فون کر دتا جاوے۔ اوہ اپرلے بندیاں نوں دم
 دواؤن لئی آ جاوے گا۔

اک دن آکھ کے گئی سشما جدوں کئی دن واپس نہ مڑی تاں
 سیما دا من وی کھڑا چھڈاؤن لئی کابلا پین لگا۔

سیما اتے سجاتا نیلم نوں سنبھال رہیاں بن۔ ویسے کسے نوں
 آئی سی۔ یو۔ وچ جان دی اجازت نہیں سی۔ پر جدوں کدے رات
 براتے نیلم نوں دورہ پیندا سی تاں اوہ یونٹ دیاں نرساں دے قابو
 توں باہر ہو جاندی سی۔ نیلم دے کمبدے سریر نوں قابو کرن لئی
 دو تن عورتاں دی مدد دی ضرورت پیندی سی۔ تھوڑی جہی
 کتابی نال سریر نوں لگیاں نالیاں اکھڑ جاندیاں سن اتے اکھڑیاں
 نالیاں جان لیوا سدھ ہو سکدیاں سن۔

مریض دی حالت نوں دھیان وچ رکھدیاں ڈاکٹر نے
 ضرورت پین تے دو عورتاں نوں یونٹ وچ داخل ہون دی
 اجازت دے رکھی سی۔

جنا چر نیلم آئی۔سی۔یو۔وچ رہی، عنہ چر اسنوں سیما اتے
سجاتا دی ضرورت پیندی رہی۔

ہن جدوں توں اس نوں جنرل وارڈ وچ تبدیل کیتا گیا سی،
ادوں توں اس دے دورے بند سن۔ نہ اس نوں کوئی آواز سنائی
دیندی سی، نہ کوئی اشارہ سمجھ پیندا سی۔ اوہ اک زندہ لاش
وانگ سی۔

دساں دناں توں سیما ہسپتالاں دے فرشان تے سوں رہی سی۔
جنرل وارڈ دے فلش گندے سن۔ اسدا پیٹ کدے چچ نال صاف
نہیں سی ہویا۔ نہائے بناں اوہ کدے رہی نہیں سی۔ اتھے نہاتیاں
دو دو دن لنگھ جاندے سن۔ اسنوں اپنے کپڑیاں اتے سریر وچوں
بو آؤن لگدی سی۔ سیما نوں نم دی داتن کرن دی عادت سی۔ ایہ
عادت چھٹ جان کارن اسدا مونیہ سارا دن کوڑا کوڑا رہندا سی۔
کوئی چیز سواد نہیں سی لگدی۔ اسدے ساباں وچوں درگندھ آؤن
لگی سی۔ رات نوں گھنٹہ، دو گھنٹے نیند مسان آؤندی سی۔
انیندرے رہن کارن اسدا سر بہارا رہن لگا سی۔ بھکھ گھٹ گئی
سی۔ باسیاں اتے تندور دیاں روٹیاں کھا کھا اسدے پیٹ وچ گیس
بنن لگی سی۔

سیما دا سریر آرام دی منگ کردا سی۔ گھر جا کے جے اس
نے آرام نہ کیتا تاں اسنے وی منجا مل لینا سی۔

اپرلیاں دی پریشانی نوں دیکھدیاں اک وار رام ناتھ نے من
بنایا۔ نیلم لئی سپیشل کمرہ لے لیا جاوے۔ نالے نیلم نوں آرام رہے
گا نالے اپرلیاں نوں بیٹھن اٹھن اتے نہاؤن دھون دی سہولت
پراپت ہو جائے گی۔

پر جدوں ہسپتال دے کیشیئر نے سپیشل کمرے دے خرچیاں دی لسٹ اسدے ہتھ پھڑائی اوہ سپیشل کمرے دے خرچے دیکھ کے حقہ بکا رہ گیا۔ جنرل وارڈ وچ اک بسترے دا کرایا سو روپے سی۔ سپیشل کمرے دا کرایا پنج سو روپے۔ اتھے ڈاکٹر دے اک گیڑے دی فیس سو روپے سی اتھے باراں سو روپے۔ کسے دانی نے مریضاں دی سہولت لئی جنرل وارڈ وچ اک ٹیلیفون لگوا دتا سی۔ مریضاں دے وارث اتھوں مفت فون کر سکدے سن۔ سپیشل کمرے وچ اک فون دا خرچہ پنج روپے پیندا سی۔

اس ویلے سیما نے رام ناتھ نوں سپیشل کمرہ لین توں روک دتا سی۔ نیلم نوں گرمی سردی اک برابر سی۔ اوہ جنرل وارڈ وچ ہووے جاں سپیشل وارڈ وچ اسنوں کوئی فرق نہیں سی۔ اپرلے اوکھے سوکھے دن کٹ رہے سن۔ انا خرچہ کرن دی کوئی ضرورت نہیں سی۔

بن جنرل وارڈ وچ دن کٹتے اسے نوں سبھ توں ودھ اوکھے لگ رہے سن۔

بیماری پہلاں ہی ہتھ دھو کے اوہناں دے پچھے پئی ہوئی سی۔ نویں مصیبت توں بچن لئی اوہناں نے سیما نوں صلاح دتی۔ اوہ نیلم دی کوٹھی چلی جاوے۔ ہن اتھے بہت سمان سنگیتا رہندی سی۔ کوٹھی کرن لئی کوئی کم نہیں سی۔ صفائی اتے روٹی ٹک لئی مائی لگی ہوئی سی۔ اوہناں دا کم افسوس کرن آئے لوکاں کول بیٹھنا اتے کتھا کردے پنڈت دیاں لوڑاں پوریاں کرنا سی۔

کوٹھی جان دی گل سندیاں ہی سیما نوں کمبنی چھڑ گئی۔
 کوٹھی بارے سوچدیاں ہی اک بھیانک منظر اس دیاں اکھاں آگے
 اجاگر ہون لگدا سی۔ پہلاں جدوں کدے اوہ نیلم نوں ملن اس
 کوٹھی آئی سی، سارے تیر نے اس اپر ہر خوشی نشاور کیتی
 سی۔ اسنے نیلم دا تیر اس گھر وچ ہسدا کھیڈدا، نچدا تپدا اتے
 شرارتاں کردا دیکھیا سی۔ بدلے حالات وچ اسدا اتھے اک منٹ
 لئی وی رہنا دبھر سی۔ کوٹھی نالوں اوہ ہسپتال چنگی سی۔

نیلم لئی اپرلے بندے دا ہونا نہ ہونا اک برابر سی۔ اسنوں
 گلوکوز لگا ہویا سی۔ دوائیاں اتے خوراک اسے راہیں دتا جاندا
 سی۔ ایہہ کم نرس دا سی۔ گلوکوز ختم ہون تے نویں بوتل لگواؤن
 دا کم نال دے مریض دے وارث وی کر سكدے سن۔ بیمار دھی
 نوں ہسپتال بیٹھاؤن دا کوئی فائدہ نہیں سی۔ کجھ دن آرام کرن
 لئی سیما نوں سہرے بھجیا گیا سی۔

اس دن دی گئی سیما وی سشما وانگ بھوگ تے ہی آئی
 سی۔ بھوگ اپر وی کسے نے دن کٹاؤن دی گل نہیں سی توری۔
 عام رشتے داراں وانگ سویرے آئے اتے شام نوں مڑ گئے سن۔
 رام ناتھ نوں اپنیاں بھیناں دے سہرے پنڈ مڑ جان تے کوئی
 گلہ نہیں سی۔ اوہ پڑھیاں لکھیاں ہو کے وی سہرے پریوار دیاں
 کٹھ پتلیاں سن۔ اوہناں نوں سہرے تنگ کردے ہون گے۔ اپنے
 گھر اجاڑ کے اوہ دوجیاں دے گھر

نہیں سن وسا سکدیاں۔ جنا سماں اوہ کٹا سکدیاں سن، کٹا
 گئیاں سن۔ اوہناں سر کوئی الانبھا نہیں سی۔

پر جدوں سکے بھرا مُونہ تے مٹی ملن لگے، اس ویلے
رام ناتھ دا من کر لا اٹھیا۔

کمل دے پھل پاؤن بعد اشونی نوں شہر بھیج دتا گیا سی۔
اسدی پتنی انیتا گربھ وتی سی۔ اٹھواں مہینہ چل رہیا سی۔ اسنوں
ترن پھرن وچ دقت آ رہی سی۔ گربھ وچلے بجے دے نفسیاتی
وکاس اپر بھیڑا اثر پے رہیا سی۔ رام ناتھ اتے منگت رائے مایہ
نگر بیٹھے سن۔ پچھوں کوئی گھر سنبھالن والا وی چابیدا سی۔
انیتا شہر رہ کے سبھ کم دیکھ رہی سی۔ اشونی اک دن چھڈ کے
شہر چکر مار آؤندا سی۔ تنّاں گھراں دیاں لوڑاں پوریاں کر آؤندا
سی۔

انیتا پہلاں ہی شہر رہندی سی۔ بھوگ توں بعد اشونی نے
وی مایہ نگر آؤنا چھڈ دتا۔

منگت رائے اک دو وار آ کے بہانے گھڑن لگا۔ اسدا محکمہ
جنگی پدھر تے وزیر اعظم دی سالی دے پنڈ نوں بجلی دی
نویں لائن پا رہیا سی۔ بہانہ بابے دی برسی تے پنڈ نوں رشناؤن
دا سی۔ برسی نیڑے آ رہی سی اتے کھمبھے اجے دور سن۔
محکمے نے سارے ملازماں دیاں چھٹیاں بند کر دتیاں سن۔
جیہڑے پہلاں چھٹی تے چل رہے سن، اوہناں نوں ڈیوٹی تے بلا
لیا گیا سی۔ منگت دی پہلی لمبی چھٹی کارن جواب طلبی تاں
نہیں

سی ہوئی، پر بڑ بڑ ضرور ہوئی سی۔ کئی وار اسنوں رات
نوں ڈیوٹی دینی پیندی سی۔ پچھوں بجے ڈر جاندے سن۔ اس
بہانے اسنے سجاتاں نوں وی شہر بلا لیا۔

اشونی کول گھڑن لئی اجیہا کوئی بہانہ نہیں سی۔ اوہ سٹینو سی۔ ٹائپ دا کم سارے بابو جاندے سن۔ پہلاں کدے اس نے لمبی چھٹی نہیں سی لئی۔ اجیہے موقعے کوئی افسر چھٹی نوں جواب نہیں دیندا۔ رام ناتھ کئی پنچائتاں دا وکیل سی۔ اسدی بی.ڈی. او.نال چنگی جان پہچان سی۔ اوہ سفارش کرکے اسدی چھٹی منظور کروا سکدا سی۔

رام ناتھ نے جدوں مُونہ پہاڑ کے اشونی نوں مایہ نگر رہن لئی آکھیا تاں اوہ کھہڑا چھڈاؤن لئی کہن لگا: “تسیں اتھے ہو تاں سہی۔ سارے ٹبر نے کیہ کرنی؟ جدوں تسیں شہر جانا ہویا، مینوں دس دینا۔ میں اتھے آ جاواں گا۔”

42

رام ناتھ پڑھے لکھے بھراواں نوں کس طرحاں سمجھائے کہ اسنے وی بچے پالنے سن۔

اشونی اتے اسدی پتتی سرکاری ملازم سن۔ اوہناں دی تنخواہ پکی سی۔ انیتا نوں چھ مہینے دی میٹرنٹی لیو مل گئی سی۔ ایہہ چھٹی ودھ کے اک سال ہو جانی سی۔ گھر بیٹھے اوہناں نوں پوری تنخواہ اتے علاج دا خرچہ مل جانا سی۔

رام ناتھ دی دُکانداری سی۔ وکالت دے دھندے وچ سخت مقابلہ سی۔ وکیل دی اک دن دی غیر حاضری اسدے کھیڈنے کھنڈا دیندی سی۔ رام ناتھ ویہہ دن توں کم چھٹی بیٹھا سی۔

بھوگ تک گل ہور سی۔ اس دن تک اسنوں سبھ پاسیوں سہیوگ ملیا سی۔

سائل چپ سن۔ سوچدے سن وکیل تے بھڑ پئی ہے۔ دو چار دن کیس ادھر ادھر ہو گیا، کوئی گل نہیں۔

پر جدوں اوہ بھوگ دے ہفتہ بعد وی شہر نہ گیا تاں سائلاں وچ باباکار مچ گئی۔ لوک اپنے دکھڑے لے کے مایہ نگر آؤن لگے۔

کسے دا رشتے دار جیل وچ سڑ رہیا سی۔ وکیل دے حاضر نہ ہون کارن ضمانت منظور نہیں سی ہو رہی۔

کسے دے مساں منا کے لیاندے گواہ بناں بھگتے مڑ گئے سن۔ گواہاں تے ہوئے وڈے خرچے دی سائل نوں پرواہ نہیں سی۔ دکھ اس گل دا سی کہ اگلی پیشی تک دوجی دھر نے گواہاں نوں مکرا دینا سی۔

کنیاں نوں جج جھٹیاں لے لے پے رہے سن۔ کیس بحث تے لگ چکا سی۔ اگلی پیشی تے جے وکیل نے بحث نہ کیتی تاں اسنے دوجی دھر دے وکیل دی بحث سُن کے فیصلہ کر دینا سی۔ بحث کرن رام ناتھ آئے گا جاں نہیں؟ سائل پچھن آؤندا سی۔ سائلاں دے شکوے جائز سن۔

پچھلے ویہہ دنوں وچ رام ناتھ کیول اک وار کچہری گیا سی۔ اسنے اکلے اکلے جج دے چیمبر وچ جا کے اپنی مجبوری دسی سی۔ ہر جج نے ہمدردی پرگٹاؤن دے نال نال اسنوں پورے سہیوگ دا بھروسہ دتا سی۔

رام ناتھ دے کیس بھگتاؤن دی ذمہ واری کھر سنگھ نے اپنے ذمے لئی سی۔ اسنے رام ناتھ نوں بھروسہ دوا یا سی۔ جتھے مل سکی، پیشی لئی جاوے گی۔ جتھے نہ سریا، ضروری

ضروری گواہ بھگتا لئے جان گئے۔ چھوٹی موٹی بحث کر دتی جاوے گی۔ وڈی بحث نوں ٹالن لئی کوئی نہ کوئی عرضی پتر اڑا دتا جائے گا۔ رام ناتھ دے سائل نوں گلہ کرن دا موقع نہیں دتا جائے گا۔

بدلے وچ رام ناتھ نے کہر سنگھ نوں کھل دتی سی۔ پچھوں جے کوئی نواں کیس آئے گا کہر سنگھ نوں اس وچوں ادھ ملے گا۔ مڈھلی کاروائی کہر سنگھ کرے گا۔ پچھوں رام ناتھ پیروائی سنبھال لئے گا۔

شہر دا اک اک وکیل اسدے دکھ وچ بھاگیدار بنیا سی۔ بار ولوں کمل دی موت تے دکھ دا پرگٹاوا کیتا گیا سی۔ دکھی پریوار دے دکھ وچ سانج پاؤن لئی متا پاس کیتا گیا سی۔ متے دی نقل اسنوں مایہ نگر پہنچائی گئی سی۔ دوجے متے راہیں سرکار کولوں اصل دوشی پھڑھے جان دی منگ کیتی گئی سی۔ منگ دے سمرتھن وچ اک دن دی ہڑتال کیتی گئی سی۔ رام ناتھ نوں بار ولوں بھروسہ دویا گیا سی۔ بار دا ہر ممبر مایہ نگر جا کے مقدمے دی پیروائی کرن لئی تیار سی۔

لگدا سی کمل دے بھوگ دے نال ہی ایہناں وعدیاں دا بھوگ پے گیا سی۔

جج سائلاں نوں دھمکاؤن لگ پئے سن۔ اگلی پیشی تے وکیل دی حاضری منگ رہے سن۔

کہر سنگھ نے گواہ بھگتاؤن اتے بحث کرن دی فیس منگنی شروع کر دتی سی۔

ورودھی دھر دے وکیل بناں بھگتے اپنے گواہاں دا خرچہ
منگن لگ پئے سن۔

بور تاں ہور رام ناتھ دا اپنا منشی غداری کرن لگ پیا سی۔
اوہ رام ناتھ دے نویں سائلاں نوں کھر سنگھ دی تھاں سریندر
موہن دے پھٹے تے لجان لگا سی۔ کھر سنگھ کولوں اس نوں
کیول منشیانہ ملدا۔ سریندر موہن فیس وچوں تیجا حصہ دیندا
سی۔

ایہہ گلہ کھر سنگھ نے وی کیتا سی اتے سریندر موہن کول
پھسے اسدے کجھ سائلاں نے وی۔

پر صبر دا گھٹ بھرن توں سوا رام ناتھ کجھ نہیں سی کر
سکیا۔ منشی دس سال توں اس کول کم کر رہیا سی۔ اوہ سارے
سائلاں دا بھیتی سی۔ ہر مقدمے دی کمزوری نوں جاندا سی۔
جھاڑ جھمب کیتی اسنے سارا کم کسے ہور وکیل دے پھٹے تے
لے جانا سی۔

ویہہ دن بابر رہن کارن رام ناتھ دا کم ادھا رہ گیا سی۔ نویں
کیس آؤنے بند ہو گئے سن۔ پرانے کھنڈ رہے سن۔ اس دھدے وچ
کھڑے دا ناں خالصہ والی گل سی۔

کجھ وکیلاں نے رام ناتھ دی چھتری تے بیٹھے کبوتران
نوں اتھوں اڈا کے اپنی چھتری تے بیٹھاؤں لئی طرحاں طرحاں
دیاں افواہاں پھیلاؤنیاں شروع کر دتیاں سن۔

کوئی آکھدا سی رام ناتھ وکالت چھڈ گیا ہے۔ اوہ مایہ نگر رہ
کے اپنی بھین دی جائداد سنبھالے گا۔ جیجے دا کاروبار دیکھیگا۔

رام ناتھ نوں یقین سی کئیاں نے اسنوں ‘مر گیا’ تک آکھ دتا ہونا ہے۔

رام ناتھ دے اپنے کم دا بھٹھا تاں بیٹھا ہی سی، اس نوں لگدا سی سنگیتا لئی وی مصیبت کھڑی ہون والی سی۔ اسدے سکول وچوں وار وار فون آ رہے سن۔ اوہ حساب پڑھاؤندی سی۔ اسدا وشا بہت اہم سی۔ اسدیاں جماعتاں دا سلیبس بہت پچھے رہ گیا سی۔ کئی پڑھے لکھے مائے پرنسپل کول شکایت کر رہے سن۔ اوہناں دے بچیاں دا کیہ بنیگا؟ لمبی غیر حاضری سنگیتا دے شہروں تبادلے دا کارن بن سگدی سی۔

پندراں سال پنڈاں دے سکولاں وچ دھکے کھا کے مسماں سنگیتا نوں شہری سکول ملیا سی۔ پنڈاں وچ لگے ادھیپاک شہر آؤن دے موقعے دی تلاش وچ رہندے سن۔ کئی ادھیپاک پرنسپل تک پہنچ کر چکے سن۔ جے پرنسپل ہاں کرے تاں اوہ اپنا تبادلہ سنگیتا دی تھاں کروا لین۔ حالے تک پرنسپل موقع سنبھال دی آ رہی سی۔ ہور غیر حاضری اسدے وسوں باہر ہو سگدی سی۔ سنگیتا کجھ دن لئی ڈیوٹی تے حاضر ہو جاوے۔ مسئلہ ٹھنڈا ہوندے ہی پھیر چھٹی لے جاوے۔

رام ناتھ دے بچے گلہ کر رہے سن۔ کڑیاں دا بہتا سماں کھانا بناؤن اتے کپڑے دھون وچ لنگھ جاندا سی۔ اوہناں دی پڑھائی دا نقصان ہو رہیا سی۔

پر بنناں بھراواں دے سہیوگ دے رام ناتھ کوئی پرہندہ کرے تاں کس طرحاں؟

ادھر رام ناتھ نوں گھر دیاں سمسیاواں تنگ کر رہیاں سن،
ادھر پولیس شکنجہ کس رہی سی۔

کئی دنوں توں مکھ افسر دا ریڈر اس دے کھڑے پیا ہویا
سی۔ کسے ہور پولیس افسر نوں فیس نہیں دتی نہ صحیح، فوٹو
گرافر دا بل تاں ادا کرو۔ پیسے نہ ملن کارن اوہ فوٹواں روکی
بیٹھا سی۔ واردات والی جگہ دا سکیلی نقشہ بننا سی۔ نقشہ نویس
دا پر بندھ کرو۔

ایہہ سبہ ذمہ واریاں پولیس دیاں سن۔ پولیس لائن وچ ایہناں
کمان لئی فوٹو گراپھر اتے نقشہ نویس تعینات سن۔ پر ایہناں نوں
افسراں دیاں بیویاں دیاں فوٹو کھچن اتے افسراں دیاں کوٹھیاں
دے نقشے بناؤں توں وہل ملے تاں اوہ اپنے فرض نبھاؤں۔
باہرلے فوٹو گرافر اتے نقشہ نویس پولیس دے چہیتے سن۔
مُونہ منگی فیس لیندے سن۔ پھسے آدمی نوں مار کھانی پیندی
سی۔

پنج چار سو لئی رام ناتھ وی پولیس نوں ناراض نہیں سی
کر سکدا۔ دل تے پتھر رکھ کے اس نے بل تار دتے۔
مکھ افسر دا ریڈر پچھوں لہا تاں ڈپٹی دا ریڈر آ چمبڑیا۔
ڈپٹی رام ناتھ نوں دفتر بلا رہیا سی۔
رام ناتھ دو واری ڈپٹی دے دفتر گیا۔ ہر وار اوہ کسے
ضروری کم دے بہانے دفاتروں کھسکیا بوندا سی۔

تیجی وار ڈپٹی خود ہسپتال آٹیکیا۔
 “سانوں مخبری ملی ہے۔ کجھ دوشی اپنے پنڈاں والی گڈی
 چڑھے ہن۔ مال دے خورد برد ہون توں پہلاں آپاں اوہناں نوں
 دبوچنا ہے۔”

مزروباں دا حال چال پچھن دی اپچارکتا نبھاء کے ڈپٹی نے
 اصل مدعا چھوہیا۔

جھٹ رام ناتھ ڈپٹی دے ہسپتال آؤن دا کارن سمجھ گیا۔ اسدا
 خود پولیس نال پہلی وار واہ پیا سی۔ پر فوجداری وکیل ہون
 کارن اسنوں پولیس دے کم کرن دے ڈھنگ طریقیاں دا پورا گیان
 سی۔

ہن ڈپٹی اسنوں بہار جان لئی آکھیگا۔ اوہ نہیں جا سکدا تاں
 کسے ہور بندے دی منگ کرے گا۔ بہانہ دوشیاں دی شناخت
 اتے اوہناں کولوں پھڑھے مال دی پہچان کراؤنا ہوئے گا۔

اصل مقصد سفر دوران پولیس دی سیوا کراؤنا ہوئے گا۔
 رام ناتھ نے پچھے جہے اخبار وچ پڑھیا سی۔ مایہ نگر دے
 اک ادیوگپتی نے اپنی دھی دا دبیز برآمد کراؤن لئی پولیس پارٹی
 نوں بمبے لجان لئی ہوائی جہاز راہیں سیر کرائی سی۔
 اپنے سوال دا جواب پتہ ہوندیاں وی رام ناتھ نے ڈپٹی تے
 سوال کیتا:

“دسو میں کیہ مدد کراں؟”

“ساڈے نال چلو۔ تسیں وکیل ہو۔ تفتیش وچ ساڈی رہنمائی
 کرنا۔ بہار دے وکیلاں اتے مجسٹریٹ ان نال نچٹھنا۔”

”اس کم توں مینوں معافی دیو۔ دوہاں مریضاں دی حالت خراب ہے۔ کڑی وی ٹھیک نہیں۔“

”تسین نہیں جا سکدے، کوئی ہور بندہ بھیج دیو۔“

”میں کسے نوں مناؤں دا جتن کردا ہاں۔“

”ہور کجھ نہیں کر سکدے تاں اک گڈی دا پر بندھ ہی کر دیو۔ کپتان صاحب کابل کر رہے ہن۔ پولیس پارٹی جلدی بھیجو۔

مال ٹھکانے لگن بعد پولیس گئی جاں نہ گئی، اک برابر ہے۔“

رام ناتھ ڈپٹی دی چال سمجھ رہیا سی۔ اوہ مال برآمد کرن دے بہانے گڈی دا خرچہ بٹورنا چاہندا سی۔

ملزم انے کملے نہیں سن کہ واردات کرکے پنڈاں ول نوں دوڑن۔ کملے توں کملے ملزم نوں وی پتہ ہوندا ہے پولیس سبھ توں پہلاں اوہناں دے گھراں تے چھاپے ماردی ہے۔

ملزم بہاری سن۔ اوہناں دے بہار ول دوڑن وچ وی کوئی تک نہیں سی۔ اتھے کیہڑا اوہناں دیاں کوٹھیاں بنیاں ہوئیاں سن۔

پتہ نہیں کوئی جھگی جھونپڑی ہوئے گی وی جاں نہیں؟

کسے دوشی دے پنڈوں پھڑھے جان دی کوئی سنبھالنا نہیں

سی۔ نال گئے بندے نوں کیہ پتہ لگنا سی کہ پھڑیا گیا بندہ اصلی

سی جاں کسے بے قصور نوں اڑایا جا رہیا سی۔ کوئی پھڑیا وی

گیا تاں مال برآمد نہیں سی ہونا۔ کجھ مال برآمد ہو وی گیا تاں

اوہ پولیس نے خورد برد کر دینا سی۔ فیصلے تک پھڑے مال

نے تھانے کچھری دے مالخانے وچ رلدے رہنا سی۔ کیڑے

لیڑے نے گل سڑ جانا سی۔ سونے نے سو ہتھان تھائیں لنگھدے

لنگھدے پتل وچ بدل جانا سی۔

اصل بندے پھڑے جان تاں وی رام ناتھ بوراں دے کالجے
 ٹھنڈ نہیں سی پینی۔ اوہ بھاڑے دے تٹو سن۔ اوہناں دے اصل
 دوشی پنکج اتے نیرج سن۔ اوہناں ول پولیس جھاک نہیں سی
 رہی۔

بہار جان دے نفعے نقصان دے نال نال رام ناتھ پولیس
 کولوں کھڑا چھڈاؤن دے ڈھنگ طریقے وی سوچ رہیا سی۔
 ”کیہڑی گڈی ٹھیک رہو؟“

”ادھر ماروتی تھوڑا چلو۔ ٹاٹا سومو لجانی پئے گی۔ نالے
 گڈی مضبوط ہے۔ نالے ڈیزل تے ہون کارن خرچہ گھٹ پو۔“
 ڈپٹی ٹاٹا سومو دے فائدے سمجھاؤن لگا۔
 من ہی من رام ناتھ ٹاٹا سومو دے خرچے دا اندازہ لاؤن
 لگا۔

سومو والے نے جے اک ہزار روپیہ دباڑی دا لیا تاں ست
 اٹھ دباڑیاں دا ست اٹھ ہزار بن جانا سی۔ چار پنج ہزار دا تیل فکنا
 سی۔ پولیس والیاں دی ٹہل سیوا الگ۔ خرچہ ویہہ ہزار تک پجدا
 نظر آؤندا سی۔

”میں شام نوں آؤنا تہاڈے دفتر۔ رائے کرکے دسدان۔“
 اکھدے رام ناتھ نے وداع ہون دی نیئت نال ڈپٹی نال ہتھ ملایا۔
 ”وکیل صاحب بہتا سوچن دی لوڑ نہیں۔ بندے اتے گڈی
 دوہاں دا انتظام کرو۔ پسنجر گڈی وچ جا کے ملزم نہیں پھڑے
 جانے۔“

وکیل پیراں تے پانی نہیں سی پین دے رہیا۔ رام ناتھ دی
 چلاکی تے کھجھے ڈپٹی نے گل سپشٹ کیتی۔

پولیس ولوں ویڈ پریوار لئی کھڑی کیتی ایہہ نویں سمسیا سی۔ بہار بھیجن لئی اوہناں کول بندہ کتھے سی؟ بندہ تاں اوہناں کول رام ناتھ دی تھاں ہسپتال وچ کھڑا کرن لئی نہیں سی۔ پنجاں دناں توں اوہ شہر گیڑا مارن لئی ترس رہیا سی۔

پیسہ اوہناں نوں علاج لئی تھوڑا پے رہیا سی۔ ہسپتال دے کیشیئر دا مُونہ ہر ویلے دینت وانگ کھلا رہندا سی۔ نیہا دے خاطیاں وچلا سارا پیسہ اس دینت نے نگل لیا سی۔ اوہ سومو گڈی بھیج کے پولیس دے تقریح دا پر بندھ کرن دی صورتحال وچ نہیں سی۔

رام ناتھ نے وچکار لا راہ اپنایا۔

نہ اوہ بندہ بھیجیگا، نہ سومو۔ اوہ پولیس نوں تھوڑا بہت خرچہ دیوے گا۔ ایہو پولیس بھال رہی سی۔ جدوں رام ناتھ شام دے وعدے تے پورا نہ اتريا تاں رات نوں ڈپٹی دا ریڈر ہسپتال آدھمکیا۔

رام ناتھ نے دو ہزار روپے ریڈر دے ہتھ تے رکھ دتے۔ انی تھوڑی رقم دیکھ کے ریڈر اگ بگولا ہو گیا۔ موڑ کے پیسے اس نے رام ناتھ دی جیب وچ پا دتے۔

واپس مڑن توں پہلاں ریڈر نے ڈپٹی نال فون تے گل کیتی۔ ڈپٹی نے ریڈر نوں سمجھایا۔ افسر دا حکم سی۔ پولیس پارٹی نوں بہار جانا ہی پینا سی۔ جو ملدا ہے، اوہ لے لے۔ پیسے ریڈر واپس کر چکا سی۔ بن واپس کیہڑے مُونہ منگے؟

ڈپٹی نے ایہہ مسئلہ سلجھایا۔

رام ناتھ نال فون تے گل کیتی۔ ریڈر دی بے وقوفی تے
ریڈر نوں جھاڑاں پائیاں۔
ڈپٹی رام ناتھ دی مجبوری سمجھ رہیا سی۔ رام ناتھ پولیس
دی مجبوری سمجھے۔
اوہ جو خوش ہو کے دینا چاہندا ہے، دیوے۔ پولیس نوں
کھڑے متھے منظور سی۔

ڈپٹی پچھوں لتھا تاں تفتیشی افسر دے سنیہے آؤن لگے۔
 ٹھیکے دار اتے پنڈت نوں گرفتار ہویاں ویہہ بائی دن ہو
 گئے سن۔ حالے تک تفتیشی افسر نے گواہاں کولوں ملزماں دی
 شناخت نہیں سی کرائی۔ قانون مطابق ایہہ شناخت دوشیاں دی
 گرفتاری دے فوری بعد ہونی چاہیدی سی۔ ہو رہی دیری کارن
 کیس کمزور ہو رہیا سی۔ اس کمزوری لئی تفتیشی افسر نوں ذمہ
 وار ٹھہرایا جا رہیا سی۔ کپتان ولوں اسنوں تن کارن دسو نوٹس
 جاری ہو چکے سن۔ تفتیشی افسر مفت وچ اپنا ریکارڈ خراب
 کراؤن لئی تیار نہیں سی۔

تفتیشی افسر آکھ رہیا سی۔ نیہا ہن چنگی بھلی سی۔ اوہ
 پولیس نال جیل وچ جا کے شناخت پریڈ وچ حصہ لئے۔ دس
 پندراں بندیاں وچ رلے کھڑے پنڈت اتے ٹھیکے دار نوں
 پہچانے۔ پھیر دسے پولیس ولوں پھڑے دوشی صحیح سن جاں
 غلط جے اوہ اصل ملزم سن تاں اوہناں وچوں کمل دا قتل کس
 نے کیتا سی؟ وید دے سٹاں کس نے ماریاں سن؟ نیلم دا سر کس
 نے پاڑیا سی؟

قانونی نظرئیے توں تفتیشی اتے اسدے افسر درست سن۔
 شناخت پریڈ جلدی توں جلدی ہونی چاہیدی سی۔ پر شناخت پریڈ
 وچ حصہ لین توں ٹلن دی رام ناتھ دی اپنی مجبوری سی۔ نیہا

دے الے زخماں نوں اوہ نمک والے چاقو نال کھروچنا نہیں سی
چاہندا۔

نیہا دیکھن نوں چنگی بھلی لگدی سی، پر حالے اسدا اندر
بجھیا ہویا سی۔ رام ناتھ اسنوں کئی وار کوٹھی گیڑا مار آؤن لئی
آکھ چکا سی۔ کوٹھی دی صفائی ہو چکی سی۔ پاٹھ پوجا ہو چکی
سی۔ سامان تھان سر ٹکا دتا گیا سی۔ کدوں تک ہسپتال بیٹھے
رہنا سی۔ من تکرڑا کر کے اک دن کوٹھی جانا ہی پینا سی۔

کوٹھی دا ذکر چھڑدے ہی نیہا دھر اندر تک ہل جاندی سی۔
پرلپرل اسدیاں اکھاں وچوں ہنجو وبن لگدے سن۔

دساں دناں توں اوہ ہسپتال دی سراں وچ لئے کمرے وچ
کاں کھاہدے کتے وانگ پئی سی۔ کدے کدے پلوی جاں اسدی
ممی اسنوں اپنے گھر لے جاندی سی۔ کجھ دیر لئی من بحل
جاندا سی۔ ہسپتال آ کے مڑ اوہو باباں اوہو

کہاڑا ہو جاندا سی۔ گم سم اوہ بٹر بٹر کندھاں ول تكدی
رہندی سی۔

جیہڑی کڑی اپنے گھر ول مُونہ کرن توں ڈردی سی، اس
کڑی نوں قاتلاں اتے بلاتکاریاں اگے کس طرحاں کھڑا کیتا جا
سکدا سی؟ بھٹھ پئے قانون اتے انصاف۔ قانون دا ڈھڈ بھرن لئی
اوہ الھڑ کڑی دے جذباتاں دا گھان نہیں سی کروا سکدا۔

سوچ وچار کے رام ناتھ نے تفتیشی افسر نوں گلوں لاه دتا۔
حالے نیہا شناخت پریڈ وچ حصہ لین دے یوگ نہیں سی۔

کوئی سادھارن آدمی شناخت پریڈ وچ حصہ لین توں نانہہ
کردا تاں تفتیشی افسر نوں کارن سمجھ پے سکدا سی۔ اک

فوجداری وکیل شناخت پریڈ وچ حصہ لین توں نانہہ کر کے کیس
 نوں کمزور کرے، ایہہ اسدی سمجھوں باہر سی۔
 “میں مثل وچ نوٹ دین لگا ہاں۔ چشمدید گواہ ملزماں نوں
 شناخت کرن توں منکر ہے۔ اسدا کیہ نتیجہ نکلیگا تہانوں پتہ
 ہے؟ پھیر مینوں الانبھا نہ دینا۔”

کھجھے تفتیشی نے من دی بھڑاس کڈھی۔
 “شناخت پریڈ نال کیہڑا دوشیاں نوں سزا ہو جانی ہے؟ کیس
 خامیاں نال بھریا پیا ہے۔ قانون دوشیاں دے حق وچ بھگتدا ہے؟
 میں معصوم کڑی نوں بلدی اگ وچ نہیں سٹ سکدا۔”
 اسے انداز وچ رام ناتھ نے اپنے من دی بھڑاس کڈھی۔
 چڑے ہوئے تفتیشی نے مُونہہ سجا لیا۔ مڑ کدے اسنے رام
 ناتھ نال سدھے مُونہہ گل نہیں سی کیتی۔

پرتاپ سنگھ دے اشارے تے کم پلک جھپکدیاں ہون لگے۔
ہائی کورٹ ولوں دوہاں بھراواں دی گرفتاری اپر پندراں
دناں لئی روک لگا دتی گئی۔

پنکج ہوراں دی درخواست اپر پولیس مکھی نے اپنا قلمی
حکم جاری کیتا۔ آئی. جی. کرائیم نوں خود پڑتال کرن دا حکم دتا۔
پرتاپ سنگھ نے پنکج نوں آئی. جی. کول بٹھا کے مُونہ تے
گل کرائی۔ لین دین پنکج دے ہتھیں ہویا۔

آئی. جی. نے ہک ٹھوک کے بھروسہ دتا۔ جنی تفتیش ہونی
سی، ہو گئی۔ اگوں توں تفتیش ٹھپ۔ ہن جو تفتیش ہوئے گی، اوہ
پنکج ہوراں دے حق وچ ہوئے گی۔ ہائی کورٹ دی اگلی پیشی
توں پہلاں پہلاں اوہناں نوں بے قصور گھوشت کر دتا جائے گا۔
اسے رپورٹ دے آدھار تے اوہناں دی کچی ضمانت، پکی ہو
جائے گی۔

آئی. جی. نے پولیس مکھی دے حکماں دی پالنا کردے ہوئے
مٹل ضلع پولیس کولوں اپنے دفتر منگوا لئی۔

پڑتال دے پہلے دن، ہن تک ہوئی تفتیش وچ شامل ہوئے
گواہاں نوں دوبارہ بلایا گیا۔ آئی. جی. نے خود اوہناں توں اوہناں
ولوں اکھیں دیکھی گھٹنا بارے پچھ گچھ کیتی۔

دوجے دن تفتیشی، منشی اتے مکھ افسر نوں بلایا گیا۔
پھڑے گئے مال مقدمے دی گھوکھ ہوئی۔

اگلے ہفتے ملزماں ولوں اپنی صفائی وچ پیش کیتے جان والے گواہاں دے بیان قلم بند کرن دا پروگرام رکھیا گیا۔
 وچکارلے دنناں وچ آئی.جی.صاحب نے موقع دیکھن دا اعلان کیتا۔ اسدا مقصد مایہ نگر جا کے مدعی دھر اتے اوہناں دے حمایتیاں دے موڈ دا جائزہ لینا سی۔ اسنے چھوٹی جہی پریس کانفرنس بلا کے ملزماں دے بے قصور ہون دا اشارہ کرنا سی۔
 اگلے دنناں وچ لوکاں ولوں اس بیان اپر کیہ پرتیکرم ہوندا ہے؟ اسدا اسنے جائزہ لینا سی۔ پرتیکرم انوسار اگلی کاروائی ہونی سی۔

پر گرفتاری تے لگی پابندی اتے آئی.جی.ولوں آرمبھی پڑتال دا سواد جلدی ہی کرکرا ہون لگا۔ پولیس کپتان اتے ڈی.آئی.جی.دے الامبھے آؤن لگے۔ انی جلدی پڑتال کروا کے اوہ تتالک رہے سن۔ اوہناں دے نال نال اوہناں افسراں دا وی نقصان ہونا سی، جیہناں نے اوہناں دی مدد کیتی سی۔ مٹھی پئی اگ مڑ بھڑک سکدی سی۔

افسراں دے توخلیاں بارے پنکج نے پرتاپ سنگھ نال گل کیتی۔

“تسین چپ کرکے بیٹھے رہو۔ آئی.جی.دی رپورٹ آ لین دیو۔ میں آپے پولیس مکھی توں سہمتی لے دیوانگا۔ رپورٹ ہائی کورٹ وچ پیش کروا کے ہائی کورٹ دی موہر لگوا دیوانگا۔ پھیر کوئی کیہ کرو؟”

پرتاپ سنگھ نے پیراں تے پانی نہ پین دتا۔

پرتاپ سنگھ دی صلاح دے الٹ اوہ نہیں سن چل سكدے۔
 ہن تک پرتاپ سنگھ نے جو آکھیا سی، کر دکھایا سی۔ اسدی پہنچ
 دی کوئی سیما نہیں سی۔ پولیس مکھی اتے آئی۔ جی۔ نال اوہ ایوں
 گلاں کردا سی، جیویں اوہ کلرک ہوں۔ جو اوہ کرے گا، ٹھیک
 کرے گا۔ ایہ سوچ کے اوہناں نے من کرڑا کر لیا۔

جلدی ہی آئی۔ جی۔ دے طیور ڈھلے پین لگے۔
 پہلاں اسنے تن دناں لئی دورہ اگے پایا۔ پھیر دورہ رد کر
 دتا۔ صفائی دے گواہاں دے بیان انمتھے ویلے لئی اگے پا دتے
 گئے۔

ہفتے بعد مثل تھانے واپس آ گئی۔ بہانہ ایہ سی کہ مقامی
 پولیس دی تفتیش وچ وگھن پے رہیا سی۔ حالے کجھ دوشی
 پھڑنے باقی سن۔ مال برآمد کرن والا رہندا سی۔ پھڑے جا چکے
 ملزماں دے رمانڈ وچ وادھا کراؤنا سی۔ بہتی دیر مثل چنڈی گڑھ
 نہیں سی رکھی جا سكدی۔

تھانے مثل مڑ آؤن نال پنکج ہوراں دا متھا ٹھنکیا۔ ضرور
 دال وچ کجھ کالا سی۔

سچ جانن لئی پنکج نے آئی۔ جی۔ نال رابطہ قائم کیتا۔ آئی۔
 جی۔ نے اوہناں نوں جھڑکیا تاں نہیں پر پہلاں والی اپنت وی نہ
 دکھائی۔

گھبرائے پنکج نے پرتاپ سنگھ نال سمپرک کیتا۔ رقم
 چوکھی خرچ ہو چکی سی۔ پر کم سرے چڑھدا نظر نہیں سی آ
 رہیا۔ گھٹو گھٹو اوہناں نوں پتہ تاں لگے، ہن آئی۔ جی۔ نوں کیہڑا
 سب سنگھ گیا۔

پرتاپ سنگھ نے آئی.جی.نال گل کیتی۔ کتھے اڑچن آ رہی سی؟ پرتاپ سنگھ توں کسے نوں فون کراؤن دی لوڑ سی، اوہ کرن نوں تیار سی۔

آئی.جی.نے جدوں اپنے دڑ وٹن دا بھیت کھولنا شروع کیتا تاں پرتاپ سنگھ دے پیراں ہیٹھوں زمین کھسکن لگی۔

آئی.جی.نوں وزیر اعظم ولوں جھاڑاں پٹیاں سن۔ کسے گھر دے بھیتی نے لنکا نوں اگ لائی سی۔ وزیر اعظم نوں کپتان، ڈی.آئی.جی.توں لے کے آئی.جی.تک نوں پجیاں رقماں دی سوہ مل چکی سی۔ وزیر اعظم نے دھمکی دتی سی، جے سچ نہ نتاریا گیا تاں تفتیش سی.بی.آئی.نوں دے دتی جائے گی۔ پولیس اتے ملزماں دی ملی بھگت دی گھوکھ وی سی.بی.آئی.کرے گی۔

”کدھرے میرا ذکر تاں نہیں آیا؟“

پرتاپ سنگھ نوں اپنا پالا کھان لگا۔ جے آئی.جی.تک پچی رشوت اجاگر ہوئی سی تاں رشوت دواؤن والے دا ناں وی اجاگر ہویا ہوئے گا۔

”نہیں، میرا خیال بے تہاڈے وچ آؤن بارے کسے نوں پتہ نہیں۔ اگوں توں تہانوں بچ کے رہنا چاہیدا ہے۔“

آئی.جی.دے وشواس دواؤن تے پرتاپ سنگھ نوں کجھ راحت محسوس ہوئی۔

پوری تسلی کرن لئی اوہ ہور ڈونگھائی وچ جان لگا۔
 ”فون تہانوں وزیر اعظم نے کیتا سی جاں کسے سکتے
 نے؟“

”پہلاں سی۔ ایم۔ خود گل کرنا چاہندے سن۔ جدوں میں فون تے آیا، اوہ میٹنگ تے چلے گئے۔ میری گل پرنسپل سیکٹری نال ہوئی سی۔ اوہ میرا یار ہے۔ اسیں دو وار اکٹھے رہے ہاں۔ اک وار میں پٹیالے کپتان سی اتے اوہ اے۔ ڈی۔ سی۔۔ دوجی وار میں فروزپور ڈی۔ آئی۔ جی۔ سی اتے اوہ ڈپٹی کمیشنر۔“

”ہو سکدا ہے پرنسپل سیکٹری نے اپنے کولوں دبکا مار دتا ہووے؟ آسامی دے موٹی ہون دی بھنک کسے پاسیوں اسدے کن وچ پے گئی ہووے؟ اوہ وی وگدی گنگا وچ ہتھ دھونا چاہندا ہووے۔“

”نہیں! اوہ میرے نال انج نہیں کر سکدا۔ آپاں اسے دے سہارے اس پوسٹ تے بیٹھے ہاں۔ ہتھیری وار لوکاں نے اس پوسٹ تے لگن دی کوشش کیتی ہے۔ ہر وار اوہ بچاؤندا رہیا ہے۔ کوئی جھاک ہوندى، اوہ سدھا آکھ دیندا۔ کوئی گڑبڑ ضرور ہے۔“

”پھیر، بن کیہ کر رہے ہو؟“

”کرنا کیہ ہے! چپ بیٹھے ہاں۔ چنگی تھاں تے لگے ہاں۔ چھوٹا جیہا صوبہ ہے۔ میرے ورگے اٹھاراں آئی۔ جی۔ نے۔ تن چار نوں چھڈ کے باقی سبھ کھڈے لائن لگے ہوئے ہن۔ ہر کوئی پھیڈ وچ آؤنا چاہندا ہے۔ موقع بھالدے رہندے ہن، کدوں کوئی غلطی کرے اتے اوہ اسدی کرسی ہتھیائے۔ بھراوا میں کوئی جوخم نہیں اٹھاؤنا۔ جان بجھ کے غلطی نہیں کرنی۔ جے اوہ تیرے متر ہن، آپاں رقم واپس کر دیندے ہاں۔ میں وزیر اعظم نوں ناراض نہیں کر سکدا۔“

”اڈی گھبراہٹ والی کیہڑی گل ہے۔ رقم واپس کیوں کرنی ہے؟ اپنے کیہڑا اوہ سالے لگدے ہن۔ ویوپاری ہن۔ چیز خرید رہے ہن۔ لوڑ پئی تاں آئے ہن۔ میں آپے اوہناں نوں چپ کروا دیوانگا۔ کوئی رسک لین دی ضرورت نہیں۔“

”میری تہانوں اک نجی رائے ہے۔ تسیں اس کم وچوں اپنا ہتھ کھچ لوو۔ بہتا جگر ہو کے کم نہ کرو۔ ساڈی دھوہ گھڑیس اسے طرحاں ہندی رہندی ہے۔ تہاڈا زیادہ نقصان ہو جانا ہے۔ ہائی کورٹ جان والے ہو۔“

آئی.جی. دے اس سجھاء تے پرتاپ سنگھ نوں لگا، جیویں اسدا ناں شکایت وچ بول رہیا سی۔ آئی.جی. جان بچھ کے پرتاپ سنگھ توں لکا رہیا سی۔

”کدھرے خفیہ وبھاگ نے تاں وزیر اعظم دے کن نہیں بھرے؟ اس برانچ توں چیک کرنا سی؟“

پرتاپ سنگھ بناں کمزوری دکھائے طے تک جانا چاہندا سی۔

”اوہ سبھ میں دیکھ چکا ہاں۔ چغلی ساڈی کسے برانچ ولوں نہیں ہوئی۔ اطلاع نجی سومے توں ملی ہے۔“

”چلو میں کڈھدا ہاں کھرا۔ تسیں دھیان رکھنا۔ میرا کدھرے ناں آؤندا نظر آوے، مینوں دس دینا۔ میں روک کراں گا ... میں پارٹی نوں سمجھا دیندا ہاں۔ اوہ وزیر اعظم نوں شانت کرے۔“

دوہاں متراں نے اک دوجے دے بچاء دا بھروسہ دواہا۔

پرتاپ سنگھ نے آئی.جی. کولوں جو صاف صاف سنیا سی، اسنوں اشاریاں دی پان چڑھا کے پنکج نوں سنا دتا۔

”کسے بھیتی نے بھیت باہر کڈھ دتا ہے۔ بن سیاسی پہنچ دی ضرورت ہے۔ سینٹر وچوں فون کھڑک رہے بن۔ وزیر اعظم اپر سیاسی دباء پے رہیا ہے۔ اوہ آئی.جی. اپر دودھ دا دودھ اتے پانی دا پانی نتارن دا دباء پا رہیا ہے۔ آئی.جی. پانی نوں دودھ کس طرحاں بنا دیوے۔ اپنی لحاظ کارن اسنے معاملہ لٹکا دتا ہے۔ تسیں وزیر اعظم نوں ٹھنڈا کرو۔ اوہ دوبارا مثل منگوا کے اپنا کم کر دیوے گا۔“

آئی.جی. دی مجبوری دس کے پرتاپ سنگھ اوہناں نوں اپنے بارے چوکس کرن لگا:

”دوبیں دھراں اکو پریوار دیاں ممبر بن۔ رشتے دار اتے بھائی چارا سانجھا ہے۔ آئی.جی. دا انومان ہے کہ تہاڈا ہمدرد بنیا پھر دا کوئی بندہ دوجی دھر نوں سوہ دے رہیا ہے۔ جیہڑی گل تیرے اتے میرے وچکار ہوئی اوہ وزیر اعظم تک کس طرحاں پچ گئی؟ اس گل نوں گہرائی نال سوچو۔ کدھرے میری پگ نوں ہتھ نہ پے جائے۔ اگوں توں میرے نال گھٹو گھٹو سمپرک کرو۔ فون بالکل نہ کرو۔ پتہ نہیں کدوں کوئی گل بات ٹیپ کر لئے۔ کوئی لوڑ پئے، واسودیوا نال فون کر لینا۔ اوہ آپے میرے نال سمپرک کر لئے گا۔ میرا ناں وچ آ گیا، تھوڈے ہائی کورٹ دے سارے کم وچ رہ جان گے۔ ... گھر دا بھیتی لبھو۔ سبھ مسئلے حل ہو جان گے۔“

”سر تہاڈی بہت پہنچ ہے۔ کوئی وزیر اعظم دا ٹھوس بندہ لبھ دیو۔“

پنکج پرتاپ سنگھ دی بھرپور واقفیت دا فائدہ اٹھاؤنا چاہندا سی۔

“میری جان پہچان افسراں نال ہے۔ اوہناں کولوں جو مرضی کروا لواں۔ افسر دھر تک پگدے ہن۔ سیاسی بندیاں دا کوئی بھروسہ نہیں۔ اج اک دی جھولی، کل نوں دوجے دی۔ دوہاں دھراں توں پیسے لے لیندے ہن۔ اپنے تے بندی نظر آوے، پانی افسراں ول روڑھ دیندے ہن۔ جدوں ایہہ گدیوں لیہندے ہن، سو سو سکیٹڈلاں وچ پھسدے ہن۔ سیاسی لوک آپس وچ اک مک ہو جاندے ہن۔ افسر مقدمے بھگتدے مر جاندے ہن۔ تہاڈا مسئلہ ٹیڈھا ہے۔ سیاسی بندیاں توں کم سیاسی بندیاں راہیں لو۔ کوئی میرا داء لگیا، میں تہانوں فون کر کے دس دیانگا۔”

پرتاپ سنگھ پنکج ہوراں دی پہنچ وزیر اعظم تک کروا سکدا سی، پر ہوئی شکایت توں گھبرا رہیا سی۔ اپنے من اندر اوہ سکھاں سکھ رہیا سی۔ اس وار بے داغ اوہ اس سیاپے وچوں نکل جاوے۔ اگوں توں اوہ ترقی ہون تک کسے گلے گوبے اپر پیر نہیں رکھیگا۔ نویں مصیبت گل پاؤن دا سوال ہی نہیں سی۔

پنکج ہن اس لئی ویسے وی امب دی چوسی گٹک وانگ سی۔ پرتاپ سنگھ اپنی پگ بچا کے اسدی جنی مدد کر سکدا سی، کر چکا سی۔ چنگے پیسے ہتھ لگ چکے سن۔ افسراں نال لین دین کراؤن دا ایہو فائدہ سی۔ جو دتا، پھڑ کے رکھ لیا۔ کوئی پچھ پڑتال نہیں، کنا لیا، کس راہیں لیا۔ کم ہویا، سبھ ہضم۔

پرتاپ سنگھ دی ہائی کورٹ تک پہنچ سی جاں پولیس تک۔
 اوہ دوہیں تھائیں ہتھ پیر مار چکا سی۔ ہور کدھرے وچولگی دی
 گنجائش نہیں سی۔
 کدھرے ہووے وی اسنے تاں وی نہیں سی کرنی۔ لالچ بری
 بلا ہے۔
 ایہو سوچ کے پرتاپ سنگھ نے پنکج ہوراں نال آخری وار
 ہتھ ملایا۔

46

وزیر اعظم تک پہنچ کرنی اوکھی نہیں سی۔ سمسیا سی،
 گھر دے بھیت باہر جان دی۔ لنکا ڈھابن والے بھویشن دی۔
 ایہہ سمسیا نویں نہیں سی۔ پہلے دن توں پیش آ رہی سی۔
 پہلاں میلو راہیں کپتان نال ہوئے سمپرک دیاں خبراں اخباراں
 وچ چھپیاں۔ ہن آئی۔ جی۔ نال پکی کھچڑی ظاہر ہو گئی۔ جے
 اسے طرحاں ہوندا رہیا تاں اوہناں دا خرچہ وی کروڑاں تک بچ
 جانا سی اتے اوہناں نوں قید وی کٹنی پینی سی۔
 سبھ توں پہلاں گھر دے بھیتی دا کھرا کھوجنا ضروری
 سی۔

پنکج نہ کسے سانجے دوست دی مدد لے رہیا سی، نہ
 کسے سانجے رشتے دار دی۔ ساری کاروائی دوران اس نال
 اجے رہیا سی جاں ونے۔ اوہ اسدے اپنے دوست سن۔ وید جاں

کمل دا اوہ پہلاں ناں تک نہیں سن جاندے۔ ستیش اسدا سکا سالا
سی۔ اسنوں جیجا پیارا سی جاں جیجے دے دشمن۔

پنکج دے سبھ سمرتھک ویوپاری سن۔ ویوپار وچ کروڑاں
دے کاروبار دو نمبر وچ ہوندے ہن۔ کامیاب ویوپاری اوہو ہے،
جو کروڑاں دی کانپ تان جھل جاوے، پر بھیت باہر نہ کڈھے۔

شک دی دوسری سوئی سنگلے ول مڑدی سی۔

سنگلا پنکج دے پروارک گھیرے وچوں نہیں سی۔ نہ اوہ
گھاٹے وادھے ہضم کرن والا ویوپاری سی۔

پر اوہ وکیل سی۔ وکیلاں نوں اپنے سائلاں دے ہر چنگے
ماڑے کم دا پتہ ہوندا ہے۔ وکیل نوں سائل دے سارے بھیت اپنی
ہک وچ دفن رکھنے پیندے ہن۔ اک وکیل دا ہاضمہ وی کمزور
نہیں ہو سکدا۔

پھیر گل نکلی کتھوں؟

سمسیا سدا سدا لئی حل ہونی چاہیدی سی۔ جے سنگلے تے
شک سی

تان دور کر لینا چاہیدا سی۔ وکیل نال اوہناں نوں ہر پڑائ
تے رائے مشورہ کرنا پینا سی۔ وکیل کولوں بھیت چھپا کے
مقدمہ نہیں جتیا جا سکدا۔

جے قصوروار ہویا آپے پیروائی چھڈ جائے گا۔ انگہلی
کردا ہویا اگوں توں ساودھان ہو جائے گا۔ بے قصور ہویا
سپیشٹیکرن دیوے گا۔

“نہ قانون وکیل نوں اپنے سائل دے بھیت باہر کڈھن دی
اجازت دیندا ہے، نہ اخلاق۔ وروڈھی دھر نال ساز باز کرن دی

جئرت اوہو وکیل کر سکدا ہے جسنے وکالت نوں طلاق دینا
 ہووے۔ وکیل دے ہور سبھ قصور معاف ہو سکدے ہن، پر
 ورودھی دھر نال ملن والا کالا ٹکا ہمیشہ اسدے متھے تے
 چمکدا رہندا ہے۔ میں حالے بہت منزلاں طے کرنیاں ہن۔”
 اس جواب دے نال نال سنگلے نے اک سجھاء وی دتا۔
 “ڈرائیوراں توں ساودھان رہو۔ رستیاں وچ اوہ ساری گل
 بات سندے رہندے ہن۔ نشے وچ ٹن ہو کے سبھ کجھ بک دیندے
 ہن۔ میں کئی وار اجیہے بھیت ڈرائیوراں کولوں کڈھے ہن۔”
 سنگلے نے اک وار پھیر اوہناں دا من موہ لیا۔ اسدا شک
 کافی حد تک ٹھیک جاپدا سی۔
 پنکج ہوراں نے متا پکایا۔ اگے توں جدوں اوہ مقدمے دے
 سبندھ وچ باہر جان گے تاں گڈی خود چلاؤنگے۔
 نہ رہے گا بانس نہ وجیگی بنسری۔

47

بلا ڈرائیور گل پا کے سنگلے نے اپنی دھوڑی ضرور بچا
 لئی پر اس وار بہامیڈ سنگلے دی لائی تیلی کارن نکلیا سی۔ ایہہ
 دوسری گل سی کہ اگ اسنے جان بجھ کے نہیں سی لائی۔
 وہلے چار وکیل جدوں اکٹھے ہوندے ہن تاں اوہناں دی گل
 بات دا وشا نویں مقدمات نال سبندھت ہوندا ہے۔ کس کیس وچ

کس وکیل نے کئی ٹھہگی ماری؟ کس وکیل نے کس جج دے ناں تے کئے پیسے کھاہدے؟ کس جج نے کس پارٹی توں، کس راہیں، کئے پیسے لئے؟ پولیس نے کس دے آکھے زمینیاں بدلیاں؟ گواہی مکرن دے کئے پیسے لئے۔

ایہو جہی اک گپ شپ دے دوران پولیس کپتان دی ایمانداری دا قصہ چھڑ پیا۔ پولیس پکھی اک وکیل پولیس کپتان دی ایمانداری دے سوبلے گاؤن لگا۔ دوجا وکیل کپتان ولوں وزیر اعظم پریوار نوں جاندی منتہلی دا ویروا دین لگا۔ تیجا وکیل کپتان ولوں مقدمے درج کرن اتے درج مقدمیاں نوں کینسل کرن لئی وصولی جاندی رقم دے ثبوت دین لگا۔

کپتان پکھی وکیل دی دلیل نوں کاٹ دین لئی سنگلے نے ٹھوس ثبوت وجوں اس مقدمے دے تہ پیش کر دتے۔

کپتان پکھی وکیل کن جھاڑ کے تر گیا۔

پر بگھیل سنگھ پکھی اک وکیل نے ایہ گل اپنے کن وچ پا لئی۔

وکیل اتے ودھانک کئی دنن توں کسے ٹھوس ثبوت دی تلاش وچ سن۔ ودھانک دی کپتان ورودھ شکایت دی سنوائی نہیں سی ہو رہی۔ وزیر اعظم ولوں ٹھوس ثبوت دی منگ کیتی جا رہی سی۔ ہن کپتان اڑکے آیا سی۔

وکیل فوراً ودھانک دی کوٹھی جا وجا۔ کپتان توں بدلہ لین دا ایہہ ودھیا موقع سی۔

وکیل دا اک رشتے دار پولیس نے اک جھوٹے کیس وچ فسا رکھیا سی۔ اسدے رشتے دار دا ایہہ قصور سی کہ اسنے

بیء نامے اپر گواہی پائی سی۔ گواہی اسنے ٹھیک پائی سی۔ پلاٹ ویچن والا اسدا دوست سی۔ اسنے اپنے دوست دی شناخت کیتی سی۔ دوست کول مالک ولوں اسدے حق وچ دتا مختیار نامار سی۔ اس مختیار نامییار دی نقل ثبوت وجوں بیء نامے نال لائی گئی سی۔ پچھوں پتہ لگا اوہ مختیار نامار جائلی سی۔ اس وچ گواہ دا کیہ قصور سی۔ نہ قانونی طور تے اوہ ملزم بندا سی۔ نہ اصل وچ اسنوں اس جائل سازی بارے پتہ سی۔ وکیل ودھائک تے زور پا رہیا سی۔ اوہ کپتان نوں آکھ کے اسدے رشتے دار نوں بے قصور قرار دوائے۔ ودھائک کئی وار سفارش کر چکا سی پر کپتان ٹال مٹول کر رہیا سی۔

وکیل نوں کپتان تے ودھ غصہ اس لئی سی کہ پولیس بیء نامے دے دوجے گواہ نوں بے قصور قرار دیئی بیٹھی سی۔ مختیار نامییار دے گواہاں نوں پولیس نے بلایا تک نہیں سی۔ حالانکہ غلط بندے نوں تصدیق کر کے جائلی مختیار نامایار تیار کراؤن وچ اوہناں دا ہتھ سی۔

وکیل نوں بگھیل سنگھ تے غصہ سی۔ اوہ پورا زور نہیں سی لاؤندا۔ ودھائک نوں کپتان تے غصہ سی۔ اوہ اسدا جائز کم وی نہیں کردا۔

کپتان نال کڑ کڈھن دا ایہہ ودھیا موقع سی۔

ویسے وی ایہہ پارٹی موٹی سی۔ افسر جھولیاں بھر رہے سن۔ اوہ ٹنگ اڑاؤنگے تاں بھیلی وچوں کوئی روڑی اوہناں دے ہتھ وی لگ سکدی سی۔

بہانہ لبھدے ہی ودھائک اتے وکیل چنڈی گڑھ دے راہ پے
گئے۔ جاندے ہوئے اوہناں خبراں دیاں کاتراں وی نال لے لئیاں
جیہناں وچ سرکاری وکیل اتے تھانیدار دے ملزم دھر نال ساز
باز ہون دیاں خبراں چھپیاں سن۔

وزیر اعظم کجھ منٹ پہلاں کوٹھیوں نکل چکا سی۔ اوہ
اسنوں ملنورہ گئے۔

وزیر اعظم دا سیاسی سکتر ودھائک دا یار سی۔ ودھائک
نے سکتر نوں ساری کہانی سمجھائی۔ کپتان دے موٹی رقم لین
بارے خبر پکی سی۔ 'ڈی.آئی.جی. نے دس لکھ لیا ہے' ایہہ
چرچہ عام سی۔ سکتر نے جے تھوڑا جیہا جھٹکا دے دتا، پارٹی
نے چنگی رقم دے دینی سی۔

سکتر نے بگھیل سنگھ دے ساہمنے ہی کپتان توں کیس دی
تازہ صورتحال بارے پچھ لیا۔ نال ہوندى چرچہ بارے سنا دتا۔
کپتان نے دسیا مثل آئی.جی. کرائیم کول آئی ہوئی سی۔ ایہہ
وی پتہ لگا دوشیاں نے اپنے بے قصور ہون بارے درخواست
دتی سی۔ آئی.جی. اسے دی پڑتال کر رہیا سی۔

آئی.جی. کول آئی مثل دا مطلب سی دوشیاں دا بے قصور
ثابت ہونا۔ سکتر نوں آئی.جی. دیاں ساریاں کاروائیاں دا پتہ سی۔
اوہ نوٹاں دے بورے بھر رہیا سی۔ پہلاں اوہ کدے سکتر دے
لوٹ نہیں سی آیا۔ ہن دبکا ماریا جا سکدا سی۔

سیاسی سکتر دی پرنسپل سیکٹری نال اکو گل سی۔
آئی.جی. دا رینک وڈا سی۔ اسنوں دبکا پرنسپل سیکٹری توں
مروایا گیا۔ دو لکھ لئی رشوت دی کہانی کولوں گھڑی گئی۔

آئی.جی. کدھرے سدھا وزیر اعظم نوں سپشٹیکرن نہ دین
لگ جائے اس لئی پرنسپل سیکٹری نے بگھیل سنگھ دی شکایت
وزیر اعظم دے کنیں کڈھ دتی۔

بگھیل سنگھ پارٹی دے ناراض دھڑے نال سبندھ رکھدا
سی۔ ایہہ دھڑا دنو دن بہارو ہوندا جا رہیا سی۔ دھڑے وچ سنہ
لاؤنی ضروری سی۔

ودھائک نوں خوش کرن لئی وزیر اعظم نے فوراً
کاروائی کرن دا حکم جھاڑ دتا۔ پرنسپل سیکٹری نوں صورتحال
تے نظر رکھن اتے سویرے شام وزیر اعظم نوں سوچت کرن
دی ہدایت کر دتی۔

اوہناں دے گھگی سوت آ گئی۔ آئی.جی. موک مار گیا۔
سی. ایم. باؤس آ کے نالے سکتراں کول حاضری لگوائی،
نالے منت ترلا کیتا۔ اگوں توں ادھ بول کم کرن دا وعدہ کیتا۔
سنگلے دی اک پھڑ کے رائی دا پہاڑ بنا دتا۔
کیس پولیس دے ہتھوں نکل کے وزیر اعظم دی کوٹھی
پہنچ گیا۔

پنکج دے ڈیڈی ٹھیک آکھیا کردے سن: “افسر اتے نیتا
چنگے سمیاں وچ ساٹھ دیندے ہن۔ کدے بھیڑ پے جاوے تاں
پوچھ دبا کے بھج جاندے ہن۔”

پنکج ہوراں نال اسے طرحاں ہو رہیا سی۔ جنہاں افسراں
دے اوہناں گھر بھرے سن، دل کھول کے تحفے دتے سن، اوہ
اوہناں نوں پچھانن توں منکر ہو رہے سن۔ جیہناں نیتاواں نوں
اوہناں دل کھول کے چندے دتے سن، ویلے کویلے جیہناں دے
نال کھلوتے سن، اوہ ہن اوہناں دے فون سنن نوں تیار نہیں سن۔

وزیر اعظم تک پہنچ کس راہیں کیتی جاوے؟ ایہہ سوچن
لئی رشتے دار اکٹھے ہوئے بیٹھے سن۔ ایم.پی. صاحب پٹھ دکھا
چکے سن۔ ڈردا ویہہ دناں توں اوہ مایہ نگر نہیں سی وڑیا۔ مایہ
نگر وچوں تن ودھائک چنے گئے سن۔ دو وروڈھی دھرے دے
سن۔ جیہڑا ستادھاری دھر دا سی اس بارے چرچہ سی کہ وزیر
اعظم اس دی سندا نہیں۔ اوہ پارٹی دے ناراض دھڑے نال جڑیا
ہویا سی۔

پنکج دے اک سالے دے ساندھو دا باپ وزیر اعظم دے
علاقے وچ کافی اثر رسوخ رکھدا سی۔ اسدا جدی کم آرہت دا
سی۔ دو شیلر اتے تن بھٹھے وی سن۔ ہتھ پہلے دنوں کھلا سی۔
سماج سیوک اکھواؤن دا اسنوں شوق

سی۔ علاقے وچ اکھاں دا کیمپ لگا ہووے، غریب کڑیاں دے ویاہ ہوندے ہوں، اوہ دل کھول کے دان دیندا سی۔ اسدے دان نوں مکھ رکھدیاں لگبھگ ہر سنستھا نے اس نوں کوئی نہ کوئی عہدہ دتا ہویا سی۔ سیاست وچ اسنوں کوئی دلچسپی نہیں سی۔ پر جے کوئی سیاسی پارٹی کسے ریلی جاں جلوس لئی ٹرک جاں لیبر منگن آ جاندی تاں اوہ کسے نوں جواب نہیں سی دیندا۔ اکالی، کانگریسی سبھ اس لئی برابر سن۔

اسدی اسے سیوا کارن اسدی علاقے دے ہر سرکڈھ نیتا نال جان پہچان سی۔ کدے کدے اوہ اپنے شیلر تے کوئی چھوٹا موٹا سماگم رکھ کے سیاسی نیتاواں نوں بلاؤن دا شوق پورا کر لیندا سی۔

اسدی قبیلداری ٹھیک چل رہی سی۔ اپنے نجی کماں لئی اسنوں سیاسی بندیاں پچھے بھجن دی ضرورت نہیں سی پیندی۔ کسے سانجے کم لئی جے اوہ کسے منتری کول جاندا تاں کدے خالی ہتھ نہیں سی مڑدا۔

ایہہ وزیر اعظم پہلاں چودھری دے پنڈ دا سرپنچ رہیا سی۔ جدوں ایہہ ودھائک بنیا چودھری نے اس کول آؤن جان بنائی رکھیا۔ منتری بن کے اوہ چودھری دیاں ویاہ شادیاں تے آؤندا رہیا۔ وزیر اعظم بن کے وی اسنے چودھری دی پچھان نہیں سی بھلی۔ بھرے اکٹھ وچوں اوہ چودھری نوں ناں لے کے بلاؤندا سی اتے سبھ توں پہلاں اسدا کم کردا سی۔

ستیش دا مت سی چودھری دی مدد لینی چاہیدی سی۔

مالوے دی ہک تے وسیا چودھری دا علاقہ مایہ نگر دی زلت توں بچیا ہویا سی۔ اتھوں دے لوک حالے وی سدھے سادیے سن اتے ہر کم وچوں سیاسی لاہا نہیں سن لیندے۔ کم ہووے جاں نہ، پر چودھری دے جان نال ایہہ پتہ ضرور لگ جائے گا کہ وزیر اعظم دی مدعی دھر وچ کئی کو دلچسپی سی۔ اس نوں چپ کراؤن لئی کس پدھر دا رسوخ اتے کئی کو رقم چاہیدی سی۔

رشتے داراں نوں اسدی مدد دی لوڑ ہے! ایہہ سُن کے چودھری پھل کے کپہ ہو گیا۔ اسنے پیر جتی نہ پائی۔ جھٹ مایہ نگر ول دوڑ پیا۔

وزیر اعظم دے عملے پھیلے کول چودھری دا ناں اسدے خاص بندیاں وچ درج سی۔ تھوڑی جہی اپچارکتا توں بعد اسنوں وزیر اعظم دے دربار وچ بھیج دتا گیا۔

منتریاں اتے ودھائیکاں نوں فارغ کر کے وزیر اعظم نے چودھری توں اسدے آؤن دا کارن پچھیا۔

وزیر اعظم دا ہیلیکاپٹر پیچ چکا سی۔ اوہ اڈن لئی تیار سی۔ چودھری گاگر وچ ساگر بھر کے اپنی گل آکھ دیوے۔

چودھری نے جدوں پنکج ہوراں دے بے قصور ہون دی گل آکھی تاں وزیر اعظم دا چہرہ غصے نال سوہا ہو گیا۔ پر اوہ اپنا غصہ وچے پی گیا۔ کوئی ہور ورکر ہوندا، وزیر اعظم بھری محفل وچ اسدی بے عزتی کر کے اپنے انصاف پسندف وزیر اعظم ہون دا ثبوت دیندا۔ پر چودھری بھولا پنچھی سی۔ مایہ نگر دے کبیر اسنوں ورغلا کے لے آئے سن۔

وزیر اعظم نے اپنے سیاسی سکتر نوں اشارہ کیتا، اوہ چودھری نوں نال دے کمرے وچ لے جائے۔ گل اکانت وچ کرن والی سی۔

اک دو ہور فریاداں سُن کے وزیر اعظم نے باقی فریادیاں نوں سکتران دے لڑ لا دتا۔ آپ چودھری نوں نال لے کے اپنے نجی کمرے وچ چلا گیا۔

”چودھری صاحب تسیں آئے ہو، دھنبھاگ! پر تہاڈے رشتے داراں نے کم بہت ماڑا کیتا ہے۔ سارے تتھاں دی میں خود تحقیقات کرائی ہے۔ دوجا جرم ایہہ کیٹے کہ افسران نوں وڈیاں رقمان دے کے خرید لیا۔ اپنی سرکار دی بدنامی ہو رہی ہے۔ جے منڈے نال آئے نے تاں بے شک میرے ساہمنے بلا کے پچھ لؤ۔ جے کیس جھوٹھا ہویا، میں ہنے اوہناں نوں بری کر دیونگا۔“

”جے ایہہ گل ہے تاں مینوں معافی دیو۔ مینوں کھندے اسیں بے قصور ہاں۔ میں تاں آ گیا۔ جے اوہ قصوروار نے بے شک پہاے لا دیو۔ پھیر میری کوئی سفارش نہیں۔“

چودھری اس طرحاں سپشٹیکرن دین لگا، جیویں اوہ خود ملزم ہووے۔

”معافی والی کیہڑی گل ہے۔ تسیں آئے ہو تاں خالی ہتھ تھوڑا موڑانگے۔ کچھ کراں گے۔ میری میٹنگ دا ٹائم ہو گیا ہے۔ میں جانے۔ تسیں میرے سیاسی سکتر نوں مل لؤ۔ اوہ تھونوں سدھے راہ پا دیوے گا۔ میں اسنوں آکھ دنے۔ میرے ولوں جتھے آخوگے، فون کر دیوے گا۔“

چودھری دی بانہ سیاسی سکتے دے ہتھ پھڑا کے وزیر اعظم جہاز چڑھ گیا۔

وزیر اعظم دے باہر جاندیاں ہی ساری بھیڑ کھنڈ گئی۔ وہلا ہویا سیاسی سکتے چودھری نوں اپنے دفتر لے گیا۔ سیاسی سکتے نوں مقدمے دے تتھاں دا وزیر اعظم نالوں ودھ پتہ سی۔ اوہ اک اک گھٹنا دا ویروا دین لگا۔

“میں نقص سنن نہیں آیا۔ ایہ دس ساڈا کھڑا کس طرحاں چھٹو۔”

سیاسی سکتے اوہناں دے علاقے دا سی۔ چودھری دا واقف سی۔ اس لئی بناں بھومکا بنھے اوہ سیاسی سکتے توں حل پچھن لگا۔

“تھاڈا کم ہوئے گا۔ وزیر اعظم جی اشارہ کر گئے ہن۔ پر آپاں نوں ڈھنگ نال چلنا پئے گا۔ پارٹی نے نویں نیتی گھڑی ہے۔ سارے کم علاقے دے ودھائک راہیں سفارش ہو کے آؤن۔ چونناں سر تے ہن۔ ودھائک شکایت کردے ہن، افسر اوہناں دی پرواہ نہیں کردے۔ اوہ لوکاں نالوں ٹٹ رہے سن۔ اوہناں دا گلہ سی، جے الیکشن ہار گئے، پھیر نہ آکھنا سرکار ڈگ گئی۔ تنسیں بگھیل سنگھ نوں مل لؤ۔ میں فون کر دیندا ہاں۔ اوہ آپے وگڑی سنبھال لئے گا۔ سبھ افسراں نوں تاڑ دیوے گا۔”

سیاسی سکتے نے ودھائک نوں فون کیتا۔ چودھری صاحب دے آؤن دی سوچنا دتی۔ جو کم اوہ لے کے آ رہے ہن، اوہ وزیر اعظم صاحب دا ہے۔ جیویں اوہ آکھن، اوہ کر دیوے۔

گیٹ تک چھڈن آئے چودھری نوں سکتر نے اک ہدایت
کیتی:

“منڈے نویں نویں پھسے ہن۔ غلط بندیاں ہتھ چڑھے پھر دے
ہن۔ آکھو ہن ہتھ گھٹ لین۔ جتھے لوڑ پئی آپے ایم۔ ایل۔ اے۔ صاحب
دس دین گے۔”

سوچی سمجھی یوجنا تحت سیاسی سکتر نے چودھری نوں
بگھیل سنگھ دی جھولی پا دتا۔

واپس آؤندے چودھری نوں سمجھ نہیں سی آ رہی۔ اسدا کم
ہویا ہے جان اسنوں جواب ملیا ہے۔

چودھری نے جو رپورٹ لیا کے دتی، اس توں ایہہ سپشٹ
ہو گیا کہ اس سارے فساد دی جڑھ بگھیل سنگھ سی۔

کجھ دنن توں اسدیاں حرکتان شکی ہو گئیاں سن۔

واردات دے دس دنن بعد اسنوں دکھی پریوار نال ہمدردی
جاگی سی۔ اوہ دوہاں زخمیاں دی ہسپتال جا کے خبر لے کے آیا
سی۔ اوہ کمل دے بھوگ وچ شامل ہویا سی۔ صحافیاں نوں بلا بلا
اوہ بھڑکیلے بھاشن دے رہیا سی۔ پولیس دی نالائقی نوں کوس
رہیا سی۔ کپتان نوں اوہ تاڑ رہیا سی۔ آکھ رہیا سی، جے اصل
ملزم سابمنے نہ لیاندے گئے تاں وزیر اعظم تے زور پا کے
اوہ تفتیش سی۔ بی۔ آئی۔ دے حوالے کروا دیوے گا۔ تھان تھان اوہ
پولیس وچ پھیلے بھرشتاچار دا ذکر کر رہیا سی۔

لوکاں وچ عام چرچہ سی۔ بگھیل سنگھ وزیر اعظم دے
سمرتھک ودھائکاں وچوں اک نہیں سی۔ اوہ جتھیدار دے دھڑے
وچ گنیا جاندا سی۔ اس لئی اسدی چڑھت وزیر اعظم نوں پسند
نہیں سی۔ اندر خاتے وزیر اعظم نے افسراں نوں ہدایتاں جاری
کیتیاں ہوئیاں سن۔ اس نوں مُونہ نہ لایا جاوے۔

بن وزیر اعظم نوں اس نال پتہ نہیں کیہ ہیج جاگ پیا سی۔
اس کیس دی ساری واگڈور اس نے بگھیل سنگھ نوں سنبھال
دتی لگدی سی۔

پولیس کپتان وزیر اعظم دا خاص بندہ سی۔ لوکاں وچ عام چرچہ سی۔ اوہ کاکا جی دا جماعتی سی۔ اس رشتے توں علاوہ اوہ میڈم کول وی حاضری بھر دا سی۔ بگھیل سنگھ انہی دنیں اسے کپتان دی بھونڈی پٹ رہیا سی۔ وزیر اعظم خاموش سی۔ ایہہ کیہ سیاست سی پنکج ہوراں دے سمجھ نہیں سی آرہی۔

بن وزیر اعظم دے سکتر نے حکم جھاڑیا سی۔ اسے ودھائک نوں ملن لئی آکھیا سی، جسدی وزیر اعظم شکل دیکھن نوں تیار نہیں سی۔

بگھیل سنگھ نوں چپ کراؤنا اوہناں دے کھبے ہتھ دی کھیڈ سی۔ اوہ اوہناں دا اپنا واقف سی۔ ویہہ وار اوہناں دے دفتر آیا سی۔ فنڈ لے کے گیا سی۔ اٹ چکن تے اسدی سفارش لبھ پینی سی۔

پر اوہناں دیاں ایہہ قیاس آرائیاں غلط ثابت ہوئیاں۔ ودھائک سانھ وانگ بھوسریا بیٹھا سی۔ سدھے مُونہہ گل نہیں سی کردا۔ اسدا آکڑنا جائز سی۔ اسنوں اپنی سیاسی صورتحال دا گیان سی۔ اوہ اپنے سیاسی گروی نال وفادار سی۔ گورو وزیر اعظم نال سنگ اڑائی کھڑا سی۔ کسے وی ویلے پارٹی دو دھڑیاں وچ ونڈی جا سکدی سی۔ وزیر اعظم نے ورودھی دھڑے دے ودھائکاں دے کھنبھ قطر رکھے سن۔ بگھیل سنگھ دی وکت صفر ہوئی پئی سی۔ اوہ لوکاں نالوں ٹٹ رہیا سی۔ لوک وزیر اعظم پکھی نیتاواں نال جڑ رہے سن۔

بگھیل سنگھ دا سیاسی مستقبل خطرے وچ سی۔ جے پارٹی دو پہاڑ نہ ہوئی تاں وزیر اعظم نے اسدا ٹکٹ والا پتہ کٹ دینا

سی۔ جے پارٹی بجی رہی اتے اسنوں ٹکٹ مل گیا پھیر وی
 اسدے جتن دی کوئی سنبھالنا نہیں سی۔ اسرکھٹ محسوس کردا
 بگھیل سنگھ اثر رسوخ دی تھان پیسہ بناؤن ول دھیان دے رہیا
 سی۔ دوہاں ستھتیاں وچ پیسے دی ضرورت سی۔ جے ٹکٹ مل
 گیا تاں اثر رسوخ دی گھاٹ کارن پیسہ پانی وانگ وھاؤنا پینا
 سی۔ ٹکٹ نہ ملیا تاں اگلے پنج سال آرام نال کڈھن لئی پیسہ
 چاہیدا سی۔ پھیر پتہ نہیں کدے حکومت وچ آؤن دا موقع ملے
 جاں نہ۔

ایہو جہی سوچ تحت بگھیل سنگھ نے ایہہ تکرری مچھی
 اپنے جال وچ پھسائی سی۔

جدوں توں اس کیس دی گڈر سنگی بگھیل سنگھ دے ہتھ آئی
 سی، اسدے دن پھرن لگے سن۔

بگھیل سنگھ ولوں وڈھی لڑائی دا سبھ توں ودھ خطرہ کپتان
 نے منیا سی۔ اسنے جھٹ اسدے لٹکدے سارے کم سرے چاڑھ
 دتے۔ وکیل دے رشتے دار نوں بے قصور بنا دتا۔ اسدے ہلکے
 وچ اسدی مرضی دا مکھ افسر لا دتا۔

ڈی.آئی.جی. نال بگھیل سنگھ نے سدھا پنگا نہیں سی لیا۔ پر
 ڈی.آئی.جی. اپنی کمزوری بھانپ رہیا سی۔ اوہ بگھیل سنگھ نوں
 ادب نال کرسی دین لگا سی۔

وزیر اعظم دی کوٹھی رشتے سدھرنے شروع ہو گئے۔
 پرنسپل سیکٹری اتے سیاسی سکتر اس دے کماں نوں ترجیح
 دین لگے۔ دوہاں افسراں نال اسنے بکل سانجھی کر لئی۔ چھوٹے
 موٹے کم سکتر اپنے دستخطاں نال کرا دیندے۔ بگھیل سنگھ نے

اوہناں دے گھریں تحفے بھیجنے شروع کر دتے۔ سانج پروارک بنا لئی۔

اس آسامی کولوں سبھ نوں چنگی رقم ملن دی آس سی۔ ایہو آس اوہناں دے نویں رشتے دی جڑھ سی۔

بگھیل سنگھ دور دی سوچ رہیا سی۔ اس پارٹی راہیں اوہ وزیر اعظم نوں خوش کرنا چاہندا سی۔ بس تھوڑی جہی سختی اتے تھوڑے صبر دی ضرورت سی۔

ایسے نیتی تحت اوہ پنکج دیاں سفارشاں ٹھکرا رہیا سی۔ کئی دن دی بھج نٹھ اتے منت ترلے بعد مسان بگھیل سنگھ نے اوہناں نوں ملاقات دا سمان دتا۔

پہلی ملاقات وچ بہت سارے گلے شکوے وچارے گئے۔ دوہاں دھراں ولوں اوہناں شکوایاں نوں دور کرن دا بھروسہ دتا گیا۔

تیجی ملاقات وچ اصل مدعا وچاریا گیا۔

“چوناں سر تے بے۔ اجیہی خوفناک واردات کارن وزیر اعظم دی اس شہر توں لے کے ودیشاں تک بھنڈی ہوئی پئی ہے۔ اپروں پولیس نے مُونہ کالا کر لیا۔ اوہ کسے نوں مُونہ دکھاؤن جوگے نہیں رہے۔ مڑ اس شہر وچ پیر نہیں پایا۔ سارے پروگرام کینسل کر دتے۔ کہندے اس ویلے آوانگا، جدوں اصل ملزم پھڑے گئے۔ تہاتوں پتہ ہی ہے۔ اصل ملزم اوہ کنہاں نوں کہندے ہن۔”

“ملزم کون ہن، ایہہ گل چھڈو۔ ایہہ دسو کھڑا کنے وچ چھٹدا ہے۔ کنا پارٹی فنڈ ساڈے ذمے لگے گا؟”

اجے نوں بگھیل سنگھ دیاں مومو ٹھگنیاں گلاں تے چڑ
چڑھ رہی سی۔ مونہوں کجھ ہور نہ نکل جائے، اس لئی اوہ سدھا
اصل مدعے اپر آ گیا۔

”پارٹی فنڈ دینا پو! کنا دینا پو، ایہہ پردھان جی دسن گے!“
فنڈ طے کرن لئی اگلی ملاقات اگلے دن رکھی گئی۔
”کنا فنڈ لیا جاوے؟“ اس مدعے اپر ودھانک اتے سکتراں
وچکار متبہید سی۔

ودھانک نوں پنکج ہوراں دی مائک حالت دا پتہ سی۔ اوہ
اک کروڑ فنڈ وجوں لینا چاہندا سی۔ ایہہ رقم اوہناں نے آرام نال
دے دینی سی۔ اوہناں دے سارے رشتے دار کروڑ پتی سن۔ دس
دس لکھ پایا تاں کروڑ بن جانا سی۔ پھیر اوہ قاتل سن۔ جیل نظر آ
رہی سی۔ ویہہ پچی لکھ اوہ پہلاں خرچ چکے سن، پر پرناہ
اتھے دا اتھے سی۔ ایہہ پارٹی فنڈ دے کے اوہناں دے ہتھ تھوک
دا سودا لگ رہیا سی۔ وزیر اعظم دے اکو جھٹکے نال باقی
جوکان نے جھڑ جانا سی۔

سیکٹری نوں ایہہ رقم بہت وڈی لگ رہی سی۔ لوک
کروڑاں وچ فنڈ دیندے سن، پر ادوں، جدوں اوہناں کئی کروڑ
پارٹی کارن کمایا ہوندا سی۔ ٹیکس چوری کرکے جان کوٹا لگوا
کے۔ اتھے مسئلہ دوسرا سی۔ اج ایہناں نے رقم دے دینی سی۔
چوناں ویلے دوجی دھر نوں دس کے چون مدعا بنا دینا سی۔
ویہہ لکھ کافی سی۔ پرنسپل سیکٹری دا ایہہ مت سی۔

ویہہ لکھ لے کے کیہ گنجی نہائے گی اتے کیہ نچوڑیگی؟
اوہناں دے اپنے پلے لکھ لکھ توں ودھ نہیں پینا۔

آخر فیصلہ کاکا جی تے چھٹ دتا گیا۔ اوہ کیندر وچ صنعت
 منتری رہے سن۔ اس ویلے اوہناں نوں مایہ نگر دے گہرے
 سمندر وچ چھپے پئے انمول ہیریاں دا گیان ہویا سی۔ مایہ نگر
 دیاں ادھیاں

پارٹیاں ہن اوہناں نوں نجی طور تے جاندیاں سن۔ اوہ جو
 طے کرن گے سبھ نوں منظور ہوئے گا۔

سارے حالات سن کے کاکا جی نے بگھیل سنگھ نال سہمتی
 پرگٹائی۔ مایہ نگر دے اک پلاٹ دی قیمت کئی وار اک کروڑ
 روپے بن جاندی سی۔ اتھوں دیاں کئی پارٹیاں کروڑاں روپے
 انکم ٹیکس دیندیاں سن۔ ایہہ ملزم کئی فرماں دے مالک سن۔ کئی
 کلونیاں اسار چکے سن۔ کسے نکرے پیا پلاٹ ویچ کے ایہناں
 نے انی رقم چکا دینی سی۔ وٹا رکھ کے دیکھو، جھل گئے
 ٹھیک۔ نہیں تاں نہنگاں والیاں رعایتاں دے دتیاں جان گیاں۔

بگھیل سنگھ نے پارٹی ولوں لیا گیا فیصلہ پنکج ہوراں نوں
 سنا دتا۔

سوچن اتے پیسے دا پر بندھ کرن لئی دو دن دا سماں دتا گیا۔
 اک کروڑ دی منگ پنکج ہوراں اپر پہاڑ وانگ ڈگی۔ پندراں
 دناں توں اوہ اس مصیبت وچ پھسے ہوئے سن۔ سارا کاروبار
 ٹھپ سی۔ کم ملازماں دے سر تے چل رہیا سی۔ پتہ نہیں گھاٹا
 پے رہیا سی جاں وادھا ہو رہیا سی۔ ویہ لکھ اوہ ہن تک دے
 چکے سن۔ اج تک اوہناں پیسہ خوشی خوشی دتا سی۔ لگدا سی،
 بس ایہہ آخری پڑائی سی۔ ادھر ادھر اتے بینکاں وچ پئی رقم ختم
 ہو چکی سی۔ اگوں توں بھگتن لئی پیسہ کسے کولوں پھڑنا پینا

سی۔ اپروں مار ایہہ کہ بن تک خرچیا پیسہ گڑ توں گوہر بن
چکا سی۔

رشتے داراں اتے دوستان متراں نال مڑ وچاراں ہوں لگیاں۔
کجھ سیانے بندیاں نے رائے دتی:

“مصیبت آئی ہے تاں نقصان کر کے ہی جائے گی۔ پیسے
دے کے کھڑا چھڈا لو۔ رب نے ہتھیرا کجھ دتا ہے۔ پیسہ ایہو
جہیاں مصیبتاں نوں نچٹھن لئی ہوندا ہے۔ مہینے، دو مہینے لئی
اندر رہنا پے گیا تاں کاروبار ٹھپ ہو جائے گا۔ ملاں نوں جندے
لگ جان گے۔ کم دوباں دے ہتھ بے۔ دوہیں کیس وچ پھسے
بیٹھے ہو۔ جیل جانا پیا تاں سارا سرکل ٹٹ جائے گا۔ گڈول ختم
ہو جائے گی۔ کئی وار ٹٹے سرکل فرماں نوں دیوالیئے بنا دیندے
ہن۔ کھڑا

چھڈا لین وچ ہی بہتری ہے۔”

گرم دھڑا اس رائے نال سہمت نہیں سی۔ اوہناں دا مت سی
کہ ایہہ کوئی گرنٹی نہیں کہ اتھے پیسے دین نال جان سدا لئی
چھٹ جائے گی۔ کسے ہور سب نے فن چک لینا سی۔ حالے
کیندر سرکار پئی سی، عدالتاں پئیاں سن۔

چوناں ہوں والیاں سن۔ سرکار بدل جانی سی۔ نویں وزیر
اعظم نے کہنا سی، ہن میرے دربار وچ پیش ہووو۔ خطرہ سہے
نالوں ودھ پے دا سی۔

کنیاں نوں منگی گئی رقم اپر اعتراض سی۔ اوہناں نوں لگدا
سی بگھیل سنگھ نے آپے رقم طے کر لئی سی۔ جے ایہہ رقم
وزیر اعظم منگ رہیا سی، پھیر اس نال سدھی گل کرنی

چاہیدی سی۔ اسدے ہتھیرے وچولے مایہ نگر وچ بیٹھے سن۔
 کسے ہور راہیں گل کرکے جائز رقم دے دینی چاہیدی سی۔
 کیندر تک پہنچ کیتی جاوے۔ کوئی کیندری منتری پھڑ لیا
 جاوے۔ کسے نہ کسے ڈھنگ نال بگھیل سنگھ توں کھڑا چھڈایا
 جاوے۔

جو وی کرنا سی، دو تن دنن دے اندر اندر ہو جانا چاہیدا
 سی۔ ہائی کورٹ دی تاریخ نیڑے آ رہی سی۔ اس توں پہلاں
 پہلاں آئی۔ جی۔ دی رپورٹ تیار ہونی چاہیدی سی۔ انج نہ ہویا تاں
 گرفتاری تے لگی پابندی والا حکم رد ہو جانا سی اتے گرفتاری
 والی تلوار مڑ سر تے آ لٹکنی سی۔

سبھ نوں پتہ سی مایہ نگر وچ کئی اجیہے پریوار سن،
 جیہناں دی وزیر اعظم دے بیڈ روم تک پہنچ سی۔ جدوں کدے
 وزیر اعظم مایہ نگر آؤندا سی، اوہناں وچوں کسے اک دے
 گھر ٹھہردا سی۔ کسے اجیہے گھرانے دی مدد لئی جانی چاہیدی
 سی۔

اجے مایہ نگر دے چیمبر آف کامرس' دا سرگرم ممبر سی۔
 چیمبر دے پردھان دی وزیر اعظم نال سدھی گل سی۔ حکمران
 پارٹی نوں جدوں وی کدے پیسے دی ضرورت پیندی سی، سنیہا
 سدھا پردھان کول پجدا سی۔ پردھان اپنے ممبراں نوں بلاؤندا
 سی۔ وت انوسار بہار پاؤندا سی۔ رقم وزیر اعظم دی کوٹھی پج
 جاندی سی اتے کسے دے کن تے جوں تک نہیں سی سرکدی۔
 بدلے وچ، ادھ بول پردھان دے کم ہوندے سن۔

پردہاں نال گل ہوئی۔ اسنے چٹکی وچ کم کراؤن دا بھروسہ
دوا کے جھٹ وزیر اعظم نال فون ملا لیا۔
”پردہاں جی ایہہ کوئی لائیسینس، کوٹے والا معاملہ نہیں
ہے۔ قتل ورگا سنگین معاملہ ہے۔“

ایہہ پہلی واری سی، جدوں وزیر اعظم پردہاں نال رکھا
بولیا سی۔ پردہاں دے چہرے تے اک رنگ اترن اتے دوجا
چڑھن لگا۔

”مینوں ٹائم دیو۔ میں چنڈی گڑھ آ کے گل کرنی ہے۔“
”اس لاء اینڈ آرڈر والے مسئلے تے کوئی گل نہیں ہو
سکدی۔ ویسے ہر ویلے تہاڈے لئی دروازے کھلے نیں۔“
پردہاں نے اوہو کورا جواب اجے نوں سنا دتا۔ معاملہ
گمبھیر ہون کارن وزیر اعظم دے وسوں باہر سی۔
دھالیوال ٹمبر سٹور والے نال گل توری۔ اسنے پہلاں ہی
سر مار دتا۔ اوہ وزیر اعظم نال اپنے سنبندھاں دا فائدہ چنگے
کمان لئی اٹھاؤندا سی۔ قتل، ڈاکیاں ورگے اخلاق توں گرے کمان
لئی نہیں۔

سبھ پاسیوں مل رہے کورے جواب توں لگدا سی بگھیل
سنگھ نے وزیر اعظم دے سر وچ کوئی ٹونا جھاڑ دتا سی۔
وزیر اعظم اسے جادو دے اثر ہیٹھ بول رہیا سی۔
اوہ اک کروڑ دین نوں تیار ہون لگے۔ پر اک توخلا اوہناں
نوں ڈراؤن لگا۔ اک کروڑ دیندیاں ہی کسے پاسیوں پنچ کروڑ
دی منگ آ کھڑی ہوئی، پھیر کیہ کرن گے؟

اگلے خطرے نوں مد نظر رکھدے ہوئے یاراں دوستانے
 صلاح بنائی۔ گل ویہہ لکھ توں شروع کیتی جاوے۔ اوکھے
 سوکھے ہو کے پنکج تیہہ دے سکدا سی۔ سالیان جیجیاں دی مدد
 نال چالی تک پجیا جا سکدا سی۔ حد پنجاہ لکھ سی۔

بگھیل سنگھ دس لکھ توں ودھ رعایت کرن نوں تیار نہیں
 سی۔ اوہ پنکج ہوراں دے ہنجواں نوں مگر مچھ والے ہنجو دس
 رہیا سی۔ اوہناں نے کیہ بھانا ورتایا سی، اوہناں نوں پتہ ہونا
 چاہیدا سی۔ بھانا ورتاؤن توں پہلاں

نتیجیاں بارے سوچنا چاہیدا سی۔

بگھیل سنگھ دے ہتھ وس کجھ نہیں سی۔ رقم ہائی کمانڈ نے
 طے کیتی سی۔ اوہ جو رعایت دے رہیا سی۔ اوہ بناں ہائی کمانڈ
 توں پچھے دے رہیا سی۔ ہو سکدا سی، اس بدلے اسنوں جھاڑاں
 کھانیاں پین۔

اوہ پنکج ہوراں نوں صلاح دے رہیا سی۔ اوہ مایہ نال کجھ
 زیادہ ہی موہ دکھا رہے سن۔ اوہناں دی کسے اک فرم دے اک
 سال دے منافعے نال اوہناں دا کھہڑا چھٹن لگا سی۔

بگھیل سنگھ ٹس توں مس نہیں سی ہو رہیا۔ اسنوں خبراں
 مل رہیاں سن۔ وزیر اعظم ہر سفارشی نوں کورا جواب دے
 رہیا سی۔

وزیر اعظم ولوں بگھیل سنگھ نوں پورے اختیار سن۔ اوہ
 جتھے چاہے، سودا توڑ سکدا سی۔

بگھیل سنگھ ایہناں ادھیکاراں دی ورتوں کھل کے کر رہیا

سی۔

”لگا لو پترو زور! پانی اخیر پلاں بیٹھ دی لنگھنا ہے۔“ من
 ہی من اوہ پنکج ہوراں تے مسکرا رہیا سی۔
 سوچ سوچ پنکج ہورے پاگل ہو گئے۔ مسئلہ کسے بنے نہیں
 سی لگ رہیا۔

اودھروں ہائی کورٹ دی پیشی نیڑے آ رہی سی۔ وکیل دا
 سنیہے تے سنیہا آ رہیا سی۔ اوہ ایڈووکیٹ جنرل نال گل کرنی
 چاہندا سی۔

کسے فیصلے تے پجن توں پہلاں اوہناں نے واسودیوا نال
 رائے کرنی ٹھیک سمجھی۔ جے انج ہی پیشگی ضمانت منظور
 ہوندی دسے، پھیر انی رقم اتارن دی کیہ ضرورت سی۔
 پارٹی فنڈ دا ریٹ سُن کے واسودیوا حقہ بکا رہ گیا۔

”آپاں اتھے سبھ نوں پیسے دیئی بیٹھے ہاں۔ سو فیصدی
 اپنی ضمانت منظور ہو جائے گی۔ پیشگی ضمانت ہون نال
 پولیس اتے جیل والی کھجل خواری توں بچاء ہو جاوے گا۔
 مقدمہ چلدے چلدے کئی سال لنگھ جانے ہن۔ کئی سرکاراں بدل
 جان گیاں۔ پنج دس لکھ دی گل ہوندی تاں میں ہاں کر دیندا۔ اڈی
 رقم دین دی میں صلاح نہیں دے سکدا۔“

”پر جے ضمانت نہ ہوئی پھیر؟“
 ”کس طرحاں نہیں ہوئے گی؟ پیسے نہیں دتے۔ جج اپنے
 نال، سرکاری وکیل اپنے نال۔ پولیس اپنی مٹھی وچ۔ ضمانت نوں
 روکو کون!“

”برے دے گھر تک سوچ لینا چاہیدا ہے۔ جے نہ ہوئی
 پھیر؟“

”نہ ہوئی سپریم کورٹ جاوانگے۔ اتھے اپنی اتھوں نالوں
 ودھ چل دی ہے۔ اوہ عدالت وزیر اعظم ان نوں اندر دے دیندی
 ہے۔ وزیر اعلیٰ تک نوں سکے پا دیندی ہے۔“
 ”تسیں آخری فیصلہ کرو۔ سانوں کجھ نہیں سجھ رہیا۔ جو
 آکھو گے، اوہو کراں گے۔“

”میری رائے سپسٹ ہے۔ پہاڑ تھلے آؤن دی لوڑ نہیں۔
 سہندا سہندا دین وچ کوئی حرج نہیں۔ ضمانت دے حکم تک دیکھ
 لو۔ لوڑ پئی پھیر سوچ لواں گے۔“
 ”انکل پرتاپ سنگھ مل سکدے بن؟“

”اوہ باہر بن۔ فکر نہ کرو۔ اوہناں وی ایہو رائے دینی ہے۔“
 واسودیوا دیاں گلاں نال اوہناں دا من ٹک گیا۔ اوہناں فیصلہ
 کر لیا۔ ہائی کورٹ دے فیصلے تک بگھیل سنگھ نوں ٹرکائی
 جان گے۔

50

پچھلے اک ہفتے توں کسے نے وی ہسپتال گیارا نہیں سی
 ماریا۔ مریضاں دی دیکھ بھال لئی رام ناتھ سی، سنگیتا سی جاں
 نیہا۔

واردات ہوئی نوں اک مہینہ بون والا سی۔ دکھاں بھرے
 دناں دا اک اک پل کئی کئی یگاں جڈا لما سی۔ پھیر وی رام ناتھ
 نوں پتہ نہیں سی لگا، کدوں دن چڑھدا اتے کدوں چھپدا سی۔

رام ناتھ اپنے آپ نوں آلسی سبھاء دا مندا سی۔ سویرے لیٹ اٹھنا، بولی بولی نہاؤنا دھونا۔ کم تے لیٹ جانا۔ کدے شہروں باہر جانا پے جائے تاں اسنوں پسو پے جاندے سن۔ جنا چر ٹل سکدا سی، اوہ گھروں باہر جان توں ٹلدا سی۔ دوسری تھان نہ اسنوں نیند آؤندی سی، نہ کھان پین ٹھیک بیٹھدا سی۔ سویرے اٹھدیاں اسنوں قبض ہو جاندی سی۔ ہفتہ دوائی کھا کے مسان پیٹ تھان سر آؤندا سی۔

پچھلے اک مہینے وچ سبھ کجھ اسدے سبھاء دے الٹ ہویا سی۔ اوہ دن رات بھمبیری وانگ گھم رہیا سی۔ اک پل اوہ ہسپتال ہوندا، دوجے تھانے، تیجے کچہری اتے چوتھے کوٹھی۔ نہ کھان دا خیال سی نہ سون دا۔ جدوں جو ملیا، اندر سٹ لیا، جتھے موقع ملیا، اکھ لا لئی۔

دو چار راتاں نوں چھڈ کے رام ناتھ دیاں باقی راتاں ہسپتال وچ بیتیاں سن۔ دوویں مریض جنرل وارڈ وچ سن۔ مریضان دے وارثاں نوں مریضان کول سون دی ایہناں وارڈاں وچ کوئی سہولت نہیں سی۔ ہر مریض دے بسترے کول اک ڈھائی کو فٹ لمبا اتے پونا کو فٹ چوڑا بینچ پیا سی۔ دنے ایہہ بینچ حال چال پچھن آئے رشتے داراں دے کم آؤندا سی اتے رات نوں رام ناتھ دے ڈھوبی سدھی کرن دے۔

کدے کوئی رشتے دار رات کٹاؤن آ جاندتاں تاں رام ناتھ ہسپتال دے لانگھیاں وچ ستے مریضان دے وارثاں کول اپنی دری وچھا لیندا۔ ہسپتال دیاں جگدیاں بتیاں، مریضان اتے اوہناں دے وارثاں دا شور پھلاں پھل اس نوں تنگ کردا سی۔ ساری

ساری رات اسنوں نیند نہیں سی آؤندی۔ بھل بھلیکھے کدے اکھ لگ جاندی تان کوئی نہ کوئی نرس اسنوں آ جھنجوڑدی۔ کدے وید نے پاسہ دواؤنا ہوندا اتے کدے گلے کپڑیاں نوں بدلنا ہوندا۔ اک وار کچی نیندو اٹھن بعد اسنوں کدے نیند نہیں سی آؤندی۔ اسل وٹے لیندا اوہ پنکج اتے نیرج اپر کڑھدا رہندا۔ اوہناں نوں اندر کراؤن دیاں یوجناواں گھڑدا رہندا۔

رام ناتھ نے کسے تھان پڑھیا سی۔ منکھ اندر اتھاہ شکتیاں دا سوما ہے۔ لوڑ پین تے ایہہ شکتیاں اپنے آپ جاگ پیندیاں ہن۔ جاگیاں شکتیاں منکھ توں عجیب و غریب کارنامے کروا دیندیاں ہن۔

ایہہ کتھن رام ناتھ اپر سچ ثابت ہو رہیا سی۔ اس اک مہینے وچ نہ اسنوں بخار چڑھیا سی، نہ قبض ہوئی سی۔ نہ پوڑیاں چڑھدے اس دا ساه چڑھیا سی اتے نہ گوڈیاں وچ درد ہویا سی۔ اوہ ٹٹھیری وانگ بھجدا پھر دا سی۔

پر بھراواں دے ساتھ چھڈ جان کارن اس اندرلیاں گیبی شکتیاں جیویں مڑ سوں گئیاں سن۔ ہن اکلے بیٹھے رام ناتھ دا دل گھبراؤن لگدا سی۔ اپنے چوپٹ ہو رہے دھندے دا فکر اسنوں وڈھ وڈھ کھا رہیا سی۔ وکالت وچ ستھاپت ہون لئی رام ناتھ نے دس سال سخت محنت کیتی سی۔ پٹواریاں، سرپنچاں، کامریڈاں اتے سیاسی نیتاواں دی مٹھی چابی کرکے اسنے مسان روٹی کھان جوگا کم ریڑھیا سی۔ مڑ لیہ تے پین لئی پتہ نہیں اسنوں کنے سال لگنے سن۔

رام ناتھ اتے سنگیتا نے مل کے مسان بچیاں دے مستقبل دا
 مُونہ متھا سنواریا سی۔ اسدا بیٹا بی۔اے۔دے آخری سال وچ سی۔
 جے نمبر گھٹ رہ گئے، اسنوں پنجاب دے کسے لاء کالج وچ
 داخلہ نہیں سی ملنا۔ پنجاب توں باہر جا کے نالے پڑھائی خراب
 ہونی سی نالے خرچہ دگنا ہونا سی۔ اس توں چھوٹی بیٹی
 ایم۔بی۔بی۔ایس۔وچ داخل ہون دی آس لائی بیٹھی سی۔ کالج دی
 پڑھائی دے نال نال اسنوں کمپیوٹیشن دی تیاری لئی کئی کئی
 تھائیں ٹیوشن پڑھن جانا پیندا سی۔ سبھ توں چھوٹی بیٹی دسویں
 کلاس وچ سی۔ اسدا مستقبل وی اس جماعت وچوں پراپت کیتے
 نمبراں تے نربھر کردا سی۔ اوہناں دے مایہ نگر رہن کارن تنان
 بچیاں دا مستقبل دھندلا ہوندا جا رہیا سی۔

جے کدھرے سنگیتا دی بدلی کسے دور دراڑے پنڈ دی ہو
 گئی، اوہناں دے گھر دی ساری ووستھا اتھل پتھل ہو جانی سی۔
 اکلا بیٹھا رام ناتھ جلدی توں جلدی اپنے شہر مڑ جان لئی
 کابلا پین لگدا سی۔

کجھ دنان توں دوہاں مریضاں دی صورتحال ستھر بنی
 ہوئی سی۔ جے کجھ دن کوئی گڑبڑ نہ ہوئی تاں اوہناں نوں
 چھٹی ہو سکدی سی۔
 آس دی ایہہ کرن رام ناتھ دے بجھے من نوں کجھ رشنا
 رہی سی۔

پر نیلم دے وارڈ وچ پئے مریضاں دے وارث رام ناتھ توں
 الٹ سوچ رہے سن۔

نیلیم دے دورے بند سن، پر بے ہوشی قائم سی۔ جس طرح اس دی اسدی حالت پندراں دن پہلاں سی، اسے طرح اس دی اج سی۔ نیلیم نے جنا ٹھیک ہونا سی، ہو چکی سی۔ ہسپتال رکھن دا کوئی فائدہ نہیں سی۔ اٹھ گھنٹیاں بعد اسدی گلوکوز والی بوتل بدلی جاندی سی۔ نرساں دن وچ تن وار اس نوں دوائی دیندیاں سن۔ ایہہ کم کسے نرس نوں گھر بلا کے کروایا جا سکدا سی۔

اس طرح اس دے کئی مریض سال سال توں اس وارڈ وچ پئے سن۔ ڈاکٹر اس نے عنہ چر اس نوں چھٹی نہیں دینی، جنا چر اوہناں نے منگنی نہیں۔ پرائیویٹ ہسپتال سی۔ فیس وچوں ڈاکٹر اس نرساں نوں حصہ ملدا سی۔ کوئی اپنے روزگار وچ لت کیوں ماریگا؟

ایہو صلاح وید دے ہمدرداں دی سی۔ اسدے جباڑے والی تار کھل گئی سی۔ درد گھٹ گیا سی۔ اوہ بولن چالن لگ پیا سی۔ ترل پدارتھ اندر جان لگا سی۔ پلستر چھ ہفتے بعد کھلنا سی۔ لوڑ پئی دوبارہ لگ جانا سی۔ پچھلے دس باراں دناں وچ ڈاکٹر اس نے دسو کیہ کیتا سی؟ ڈاکٹر دن وچ اک وار آؤندا سی۔ حال چال پچھ کے مڑ جاندا سی۔

”کیوں ہسپتال وچ وران ہوندے ہو؟ گھر جاؤ۔ کم سنبھالو۔ پندراں دناں بعد ایکسرے کروا کے دکھا جایا کرو۔“
 رام ناتھ نوں لوکاں دی رائے ٹھیک لگی۔ ڈاکٹر اوہناں نوں الو بنا رہے سن۔ مریض چھٹی دے قابل سن۔
 چھٹی رام ناتھ دی لوڑ وی سی۔
 ڈاکٹر اس نال گل کیتی۔ اوہ اپنی صلاح دین لگے۔

نیلیم دی حالت وچ تیزی نال سدھار ہو رہیا سی۔ ڈاکٹر ان نوں
 آس سی دو چار دن دا دے اندر اندر اوہ اشارے سمجھن لگے گی۔
 چمچہ بلھاں تے لاؤن نال مونیہ کھولن لگے گی۔ انا کو سدھار
 ہوندیاں ہی چھٹی کر دتی جاوے گی۔

ہن چھٹی کیتی گئی تاں سدھری حالت وگڑ سجدی سی۔ اک
 وار ہوئی انگہلی نیلیم دے دماغ نوں ہمیشہ لئی سن کر سجدی
 سی۔ ڈاکٹر خود چھٹی نہیں دے سکدے۔ اوہناں دی صلاح دے
 الٹ مریض نوں لجایا جا سکدا سی۔

ایہو صلاح وید دے ڈاکٹر دی سی۔
 مریض دی عمر زیادہ سی۔ ہڈی بنن وچ دیر لگ رہی سی۔
 ہڈی کچی سی، جوڑ الے سن۔ گھر جا کے دیکھ بھال وچ جے
 انگہلی ہوئی تاں زخماں وچ پس پے سجدی سی۔ پلیٹاں کھسک
 سکدیاں سن۔ ہڈیاں غلط تھاں جڑ سکدیاں سن۔ مریض وار وار
 اپریشن کراؤن دی صورتحال وچ نہیں سی۔ چھ ہفتے بعد سکین
 کر کے اک اک ہڈی دا جائزہ لیا جانا سی۔ ہن تک سبھ اچھا سی۔
 اسے طرحاں چلدا رہیا تاں چھ ہفتے بعد چھٹی ہو جانی سی۔

گھر تک جاندیاں، منجا بدلدیاں، اٹھدیاں بیٹھدیاں، ہڈیاں نوں
 خطرہ ہی خطرہ سی۔

ڈاکٹر ان دی رائے نے رام ناتھ دیاں گھر جان دیاں یوجناواں
 مٹی وچ ملا دتیاں۔

اوہ من مسوس کے بیٹھ گیا۔

“کیوں کابل کردے ہو؟ جتھے انے دن کٹے گئے، اتھے دو
 چار دن ہور صحیح۔ پچھوں پچھتاوانگے۔ دھئیء بھین دا کم ہے۔”

سنگیتا نے رام ناتھ دا حوصلہ ودھاؤن دا جتن کیتا۔
”ہور آپاں کر وی کیہ سکدے ہاں؟“
رام ناتھ ہوکا بھرن توں سوا کجھ نہیں سی کر سکدا۔
ایہو اسنے کیتا۔

شطرنج دے کھلاڑیاں وانگ دوہاں دھراں نے اپنیاں اپنیاں
چالاں چلنیاں شروع کر دتیاں۔ اک پاسے کاروباری چالاں سن،
دوجے پاسے سیاسی ہتھ کنڈے۔

پنکج بورے بگھیل سنگھ نال چل رہی گل لٹکاؤن لگے۔ اپنی
جانے اوہ پیشگی ضمانت دے سارے انتظام کر آئے سن۔
سرکاری وکیل نے اوہناں دی پٹھ تھاپڑی سی۔ واسودیوا اپنی ہک
تھاپڑ رہیا سی۔ پیشگی ضمانت منظور ہون وچ کوئی کسر باقی
نہیں سی۔

اک وار ضمانت منظور ہو گئی پھیر بگھیل سنگھ دے ریٹ
ٹھرے پارے وانگ بیٹھاں ڈگن لگنے سن۔

بگھیل سنگھ سیاسی گھاگ سی۔ اوہ پنکج دے اشاریاں نوں
بھانپ گیا۔ اپنی اڑی پگاؤن لئی ہائی کورٹ کولوں پیشگی
ضمانت دی درخواست رد کراؤنی ضروری سی۔

اندر کھاتے بگھیل سنگھ درخواست رد کراؤن دے انتظام
کرن لگا۔

سبھ توں پہلاں اسنے ورودھی دھر دے ودھائک نال گل
کیتی۔ بگھیل سنگھ حکمران پارٹی دا ودھائک سی۔ اوہ سرکار
ورودھ نہیں سی چل سکدا۔ ورودھی دھر دا ودھائک اک پریس
کانفرنس بلا کے سرکار تے تابڑتوڑ حملہ کرے۔ پولیس اتے
ملزماں دی ملی بھگت دے قصے ننگے کرے۔ اصل ملزماں نوں

پھڑن اتے کٹہرے وچ کھڑے کرن دی منگ رکھے۔ منگ نہ
 منے جان دی صورت وچ لوک بت پٹیشن راہیں مقدمے دی
 تفتیش نوں سی۔بی۔آئی۔حوالے کرن، دھرنے مارن اتے مرن
 ورت دی دھمکی دیوے۔ پریس کانفرنس نوں زوردار اتے
 سنسنیخیز بناؤن لئی بگھیل سنگھ نے ودھائک نوں کجھ اجیہے
 ثبوت دتے، جیہناں نال پولیس دے پول کھلدے سن۔ ودھائک نوں
 نہ دھرنا مارن دی ضرورت پینی سی، نہ ہڑتال کرن دی۔ وزیر
 اعظم راہیں باقی مسئلہ اسنے آپے نجٹھ لینا سی۔

خبراں وچ رہنا سیاسی بندیاں دی مجبوری سی۔ انہا کيہ
 بھالے، دو اکھاں! بھائی چارے نوں خوش کرن لئی ودھائک
 جھٹ پریس کانفرنس بلاؤن لئی من گیا۔
 صحافی بھرندّاں وانگ اکٹھے ہو گئے۔ سرخیاں لبھنا اوہناں
 دی مجبوری سی۔

اگلے دن سنے فوٹو خبراں چھپ گئیاں۔
 کجھ دنن توں ٹھنڈا پیا مسئلہ پھیر بھکھ گیا۔
 بگھیل سنگھ نے وزیر اعظم دے دفتر فون کھڑکائے۔
 “ورودھی دھر دیاں دھمکیاں دا لاہا لیا جاوے۔ پولیس کپتان
 دی کھچائی کرکے مٹل دیاں خامیاں دور کرائیاں جان۔ ہائی
 کورٹ وچوں درخواست رد کراؤن دی اسدی نجی ذمہ واری لائی
 جاوے۔”

انج ہی ہویا۔

اوہ حولددار اک وار پھیر معطل کیتا گیا، جیہڑا کچھری جان
 دی تھان میلو دی ڈیئری وچ جا کے شرابی ہو گیا سی۔ اسنوں

چار دنوں بعد کیوں بحال کیٹا گیا؟ ایہہ سپیشلکرن کیٹان توں منگیا گیا۔

انے کو جھٹکے نال پولیس حرکت وچ آ گئی۔ مثل مکمل کراؤن لئی کیٹان دلچسپی لین لگا۔

پہلاں اپنے ریڈر راہیں اس نے مثل ضلع اٹارنی کول بھیجی۔ اوہ مثل نوں گھوکھے، خامیاں دور کرائے۔

ضلع اٹارنی نے اسے طرحاں کیٹا۔ پنکج ہوراں ورو دھ جو کجھ مثل تے لیاندا جا سکدا سی، لیاندا۔ جھوٹھے سچے گواہ کھڑے کر کے اوہناں دے بیان لکھے۔ کسے نوں سازش گھڑ دے اتے کسے نوں پنکج نوں ٹھیکے دار نوں پیسے دیندے دکھایا۔

مسئلے دی گمبھیرتا نوں سمجھدے ہوئے ضلع اٹارنی نے مرے سب نوں اپنے گلوں لاہنا ٹھیک سمجھیا۔ مثل مکمل کروا کے اسنے کیٹان نوں مشورہ دتا۔ بحث کسے ایڈووکیٹ جنرل نے کرنی سی۔ اسدی تسلی ہونی ضروری سی۔

”ہن مثل ایڈووکیٹ جنرل کول لے جاوے۔ باقی دی کسر اس توں پچھ کے دور کرو۔ مثل دے نال کسے ذمہ وار افسر نوں بھیجو۔ فوراً پیر کجھ نہیں ہونا۔“

کیٹان نوں ضلع اٹارنی دا ایہہ مشورہ بہت قیمتی لگا۔ جھٹ اس تے عمل ہویا۔

ایڈووکیٹ جنرل نال گل کرنا ریڈر دے وس وچ نہیں سی۔ اک ایس۔پی۔ دی ڈیوٹی لائی گئی۔ وچار وٹاندر ا ایس۔پی۔ کرے گا۔ اک ضلع اٹارنی کیٹان دے دفتر تعینات سی۔ اسنوں بینتی کیتی گئی۔ اوہ وی نال چلیا جاوے۔ ضروری نقطے سمجھاوے۔ واپس آ

کے نقص دور کرواوے۔ نال گئے افسر اے جی۔ دے کنیں کڈھ
 آؤن۔ وزیر اعظم اس درخواست نوں رد کراؤن وچ دلچسپی
 رکھدے سن۔ ایہہ نہ ہووے ایڈووکیٹ جنرل پہلاں کتے اٹی سٹی
 لا لئے۔ اسنوں ساودھان کر آؤن۔

پولیس نوں کم لا کے بگھیل سنگھ ایڈووکیٹ جنرل دے
 دوآلے ہو گیا۔

وزیر اعظم ولوں ایڈووکیٹ جنرل نوں ہدایت جاری
 کروائی گئی۔

ایڈووکیٹ جنرل بینچ وچ بیٹھے ججاں نال نجی سمپرک قائم
 کرن۔ بینچ دا سینئر جج اسے سرکار دا لایا ہویا سی۔ اسنوں بینتی
 کیتی جاوے۔ سرکار دا وکار داء اپر سی۔ جج نے ایہہ وکار بحال
 کرنا سی۔ جے جج احسان پھراموشی کردا نظر آوے تاں
 ایڈووکیٹ جنرل خفیہ وبھاگ ولوں ملی سوچنا دا ذکر کر دیوے۔
 خفیہ وبھاگ کول ایہہ ثبوت نہیں سن کہ کس راہیں کئی رقم گئی
 سی، پر سوچنا پکی سی کہ کوٹھی رقم پج چکی سی۔ سرکار دے
 نال جج نوں اپنی عزت دا خیال رکھنا چاہیدا سی۔

رہندی کھونہدی کسر پولیس مکھی نے کڈھنی سی۔
 اسنے پیشی توں اک دن پہلاں وڈی پریس کانفرنس کرکے
 پریس دے ناں لکھتی نوٹ جاری کرنا سی۔ باقی رہندے تنناں
 ملزماں دی بہاروں گرفتاری دی خبر نشر کرنی سی۔ نال اوہناں
 ولوں دتے اقبالیا بیانان دیاں ٹیپیاں صحافیاں نوں سناؤنیاں سن۔
 ایہناں بیانان وچ دوشیاں ولوں ساری ذمہ واری پنکج ہوراں سر
 مڑھنی سی۔

پنکج ہوراں دے کجھ ہی سالوں وچ کروڑاں دی جائداد اکٹھی کرن دا کچا چٹھا کھولیا جانا سی۔ اس جائداد دے اکٹھے ہون دا کارن اوہناں دا انڈر ورلڈ نال سنبندھ ہونا دسیا جانا سی۔ اس جائداد دی پڑتال لئی کمیشن دے گٹھن دی تجویز دا ذکر ہونا سی۔

پولیس مکھی دا ایہہ بیان انگریزی اخباراں دے پہلے پنے تے چھپنا سی۔ جج انگریزی بھاشا دے اخبار پڑھدے سن۔ سویرے اوہناں دی پہلی نظر اسے خبر تے پینی سی۔ اس خبر نے ججاں دے منان نوں بدل دینا سی۔ بگھیل سنگھ ہور اگے دی سوچی بیٹھا سی۔

اوہ پنکج ہوراں نوں سپریم کورٹ تک نہیں سی جان دینا چاہندا۔ درخواست دے خارج ہوندىاں ہی پولیس نے اوہناں نوں دبوچ لینا سی۔

پولیس مکھی دی ہدایت اپر اک وشیش پولیس پارٹی تیار کیتی گئی۔ اس پارٹی نوں موبائیل فون، کاراں اتے ہر آدھونک سہولت دتی گئی۔ دو دن پہلاں ہی ایہہ پارٹی پنکج اتے نیرج دا پرچھاویں وانگ پچھا کرن لگی۔

پولیس مکھی دی اس پارٹی نوں ہدایت سی۔ درخواست کھارز ہوندے ہی اس پارٹی نوں سوچت کیتا جائے گا۔ ملزم چاہے کسے افسر دے گھر چھپے ہون، چاہے کسے سیاسی نیتا دے، بناں کسے دی پرواہ کیتے اوہناں نوں گرفتار کیتا جائے گا۔ گرفتاری ویلے ہتھو پائی جاں کھچ دھوہ کرنی پئی تاں کیتی جا سکدی سی۔

کاروباری چالاں سیاسی چالاں اگے مات کھا گئیاں۔
پنکج ہوراں نوں انج گرفتار کرن دی یوجنا بن رہی سی،
اسدا خیال پنکج ہوراں نوں کیہ آؤنا سی، تیز ترار واسودیوا نوں
وی نہیں سی آیا۔

واسودیوا نوں درخواست منظور ہون دی سو فیصدی آس
سی۔ خدا نہ کھاستا جے درخواست نہ منظور ہو گئی تاں اسنے
جھٹ پٹ درخواست سپریم کورٹ لاؤن دا انتظام کر رکھیا سی۔
اتھوں دے وکیلاں ولوں مسودا تیار سی۔ پنکج دے دلی پجدیاں
ہی اسدے دستخط ہو جانے سن اتے درخواست دائر ہو جانی سی۔
درخواست تے بحث سویرے ہوئی سی۔ فیصلہ بعد دوپہر ہونا
سی۔

پہلاں واسودیوا نوں درخواست کھارز ہون دی خبر ملی۔
اگلے ہی پل پنکج دے گرفتار ہون دی۔ پولیس نے اسنوں دلی
دے راہ وچ دبوچ لیا سی۔

واسودیوا نوں اپنی غلطی دا احساس ہویا۔ اسنوں اپنے آپ
’تے انا بھروسہ نہیں سی کرنا چاہیدا۔ اسنوں ملزماں نوں شرے
آمے گھمن نہیں سی دینا چاہیدا۔ لک چھپ کے دلی جان دا
مشورہ دینا چاہیدا سی۔

پر ہُن چڑیاں دے کھیت چگ جان بعد پچھتاؤن دا کوئی
فائدہ نہیں سی۔

نیرج نوں پولیس ال وانگ جھپٹ کے لے جائے گی، ایہہ
کسے دے چت چیتے نہیں سی۔

ونے دی فیکٹری توں فون آیا سی۔ پولیس دو جپسیاں وچ
آئی سی۔ نیرج نوں دھکے نال اک کالے شیشیاں والی کار وچ
سٹ کے لے گئی سی۔ فیکٹری دے مینیزر نے بہت منت کیتی۔
دسیا جاوے پولیس کس سٹاف دی سی۔ پر پولیس نے کوئی اگھ
سگھ نہیں سی دتی۔

نیرج دی پتنی نے جھٹ چارے پاسے فون کھڑکا دتے۔
سارے رشتے داراں، دوستاں متراں نوں کوٹھی پہنچن دی بینتی
کیتی۔

پنکج دی پتنی نے موبائل راہیں پنکج نال سمپرک کیتا۔
گھنٹی وجی پر فون نہیں چلیا۔ دوجی وار فون ملایا۔ ٹیپ وجن
لگی۔ ”فون بند ہے۔“

نیلو دا دل دھڑکن لگا۔ پنکج دے فون اپر گھر دا فون نمبر آ
چکا سی۔ اس نوں پتہ لگ چکا سی فون گھروں آیا سی۔ پھیر
اسنے فون سنن دی تھان بند کیوں کر دتا؟ لگدا سی اوہ کسے
سنکٹ وچ سی۔

کدھرے اسنوں وی گرفتار نہ کر لیا ہووے؟ نیلو دے
اندروں آواز آئی۔

شک دور کرن لئی نیلو نے پنکج نال گئے دوستاں دے فون ملائے۔ سبھ فون اکو رٹ لا رہے سن۔ فون رینج توں باہر سن۔ سارے جنے گئے تاں کتھے؟ نیلو نوں ہتھاں پیراں دی پے گئی۔

سنیہا ملدے ہی دوست مٹر کوٹھی پجن لگے۔ کوٹھی اگے گڈیاں دی بھیڑ جڑ گئی۔ آ رہے حمایتیاں دے ہتھاں وچ اپنے اپنے فون سن۔ ہر کوئی اپنے اپنے واقف نال سمپرک قائم کر کے صورتحال توں جانو ہون دی کوشش کرن لگا۔

‘دھیر کنسٹرکشن کمپنی’ دا مالک دیوراج دھیر ڈی.آئی.جی. دا لنگوٹیا یار سی۔ اوہ نے آوندیاں ہی اسدی کوٹھی فون کیتا۔ جواب ملیا صاحب شہروں باہر سن۔ دھیر نے ریڈر نال گل کیتی۔ نیرج نوں کس پولیس نے پھڑیا سی؟ بن اوہ کتھے سی؟ اسنے سوالاں دی جھڑی لائی۔

ریڈر نوں پتہ سی دھیر اتے ڈی.آئی.جی. پگ وٹ بھرا سن۔ صاحب نے کدے دھیر نوں کسے کموں نانہ نہیں سی کیتی۔ اس ولوں ریڈر نوں ہدایت سی۔ صاحب دی غیر حاضری وچ دھیر نوں کدے لوڑ پئے تاں صاحب دا ناں لے کے اسدا کم کروا دتا جاوے۔

ریڈر نے سہن کھا دی۔ اس نوں کجھ پتہ نہیں سی۔ اوہناں دے دفتر ولوں نیرج نوں پھڑن دی کوئی ہدایت جاری نہیں سی ہوئی۔ نہ اسدی گرفتاری متعلق ڈی.آئی.جی. دفتر نوں کسے پاسیوں سوچنا ملی سی۔

ڈاکٹر چاولا نے پولیس کپتان نوں فون کیتا۔ اوہ کپتان دا دوست وی سی اتے پھیلی ڈاکٹر وی۔ کپتان دے سارے روگاں دا اس نوں پتہ سی۔ اوہ ہم راز سن۔ اک دوجے دیاں کمزوریاں نوں جاندے سن۔ چاولا کپتان دے اوہناں متراں وچوں اک سی جسٹون کپتان دے گپت موبائیل فون نمبر دا پتہ سی۔ کپتان دا ایہہ فون بیڈ روم وچ وی کھلا رہندا سی اتے ہاتھ روم وچ وی۔

اج پہلی وار سی، جدوں ایہہ فون وی بند پئے ہوں دا سنکیت دے رہیا سی۔

ایہہ شبہ شگن نہیں سی۔ افسراں دا اس طرحاں ٹلنا خطرے دا سوچک سی۔ مطلب صاف سی۔ کیس اوہناں دے ہتھوں نکل چکا سی۔ اوہ مدد کرن توں اسمرتھ سن۔ ڈردے مُونہ لکو رہے سن۔

حمایتیاں دی گنتی تیزی نال ودھن لگی۔ ہر پنج منٹاں وچ دس حمایتی کوٹھی پجن لگے۔ باہرلے رشتے داراں دے واپسی فون اوں لگے۔ کوئی مایہ نگر ول چل پیا سی اتے کوئی باہر پج گیا سی۔

نیرج دی گرفتاری دی خبر سن کے سنگلا وی کوٹھی آ گیا۔ اسدے سائلاں نوں اسدی مدد دی ضرورت پے سجدی سی۔

”ایہہ کیہ ہوئے؟“ سنگلے دے کوٹھی وڑدیاں ہی حمایتیاں دا جھرمٹ قانونی صورتحال جانن لئی اس دوالے جڑ گیا۔

”میرا خیال ہے ہائی کورٹوں اپنی درخواست رد ہو گئی۔ پولیس نے فوری کارروائی کر کے نیرج نوں پھڑ لیا۔“

”پکا پتہ کس طرحاں لگے؟“

”اپنے وکیل نوں چنڈی گڑھ فون کرو۔“

گھر دے کسے ممبر نوں نہ وکیل دے ناں دا پتہ سی، نہ فون نمبر دا۔ اوہ باہر کیہ کردے سن اسدا ذکر کدے گھر نہیں سن کردے۔ وکیل دا ناں اتے فون نمبر کتھوں پتہ کیٹا جائے؟ سنگلے نوں اپنی غلطی دا احساس ہویا۔ اوہناں دا وکیل واسودیوا سی۔ وکیل کرن جاندے ویلے اوہ اوہناں دے نال گیا سی۔ واسودیوا دا کارڈ سنگلے دی جیب وچ سی۔

سنگلے نے واسودیوا نوں فون کیٹا۔

سنگلے دا اندازہ ٹھیک نکلیا۔ ضمانت دی عرضی کھارز ہو چکی سی۔ اپیل کرن پنکج دلی جا رہیا سی۔ پولیس اوہناں دا پچھا کر رہی سی۔ رستے وچ سنے دوست اسنوں دبوچ لیا گیا سی۔ واسودیوا نوں پنکج

دے اک دوست دا فون آیا سی۔ اس توں پہلاں کہ واسودیوا پوری سوچنا پر اپت کردا دوست دا فون کٹ گیا۔ پچھوں نہ اودھروں فون آیا، نہ واسودیوا دا فون ملیا۔ واسودیوا دا وچار سی پولیس نے اوہناں دے فون پھڑ لئے سن۔

”ہن کتھے ہو سکدا ہے پنکج؟“ ڈاکٹر چاولا نے قانونی نظرئیے توں سنگلے نوں پچھیا۔

”دو ستھتیاں ہو سکدیاں ہن۔ پہلی ایہ کہ پنکج نوں جس مجسٹریٹ دی حد وچ پھڑیا گیا ہے، اس اگے پیش کرن۔ راہ داری حراست حاصل کرن۔ پر انج پولیس نے کرنا نہیں۔ ہو سکدا ہے، اوہناں نے پنکج نوں اک دو دن ٹھہر کے پیش کرنا ہووے۔ پیش کرن توں پہلاں کسے اچ ادھیکاری اگے پیش کرنا ہووے۔“

ویسے نبے فیصدی ایہہ سنبھاونہا ہے کہ اس نوں مایہ نگر لیاندا جائے گا۔ مثل دا گھر پورا کر کے دوہاں بھراواں نوں عدالت وچ پیش کیتا جاوے گا۔”

اس دوران پنکج دا سہرا لالا پرما نند سمیت اپنے ساتھیان دے نال کوٹھی پج پیا۔ اوہ نوٹاں نال بھرے دو اٹیچی کیس نال لیایا سی۔ آؤندیاں ہی سبھ توں پہلاں اس نے اوہ اٹیچی کیس اپنی دہی دے حوالے کیتے:

“فکر نہ کر دھیے۔ میں پیسہ پانی وانگ بہا دیانگا۔ سرکار ہلا دیانگا۔ دیکھیں آتھن نوں پروبنے گھر آ جان گے۔”

سبھ توں پہلاں لالا جی نے اکھاں بھری کھڑی اپنی دہی نوں ہک نال لا کے سنبھالیا۔ پھیر نیلو دا سر پلوسیا۔

لالا جی دا سانڈھو ہنے بنے سیشن جج رٹائر ہویا سی۔ اوہ چنڈی گڑھ رہندا سی۔ اسنوں فون کھڑکا دتا گیا سی۔ اوہ پجن والا سی۔ اسدے آؤندے ہی قانونی کاروائی شروع ہو جانی سی۔

نیرج دے سہرے امبالے سن۔ سہرا سرداری لال انکم ٹیکس کمیشنر سی۔ اسدی پوسٹنگ کلکتے سی۔ اس نال سمپرک ہو چکا سی۔ اوہ ہوائی کمپنیاں نال سمپرک کر رہیا سی۔ سیٹ ملدے ہی اسنے مایہ نگر لئی اڈ پینا سی۔

مایہ نگر دا انکم ٹیکس کمیشنر مہتہ اسدا بیج میٹ سی۔ سرداری لال نے اسنوں فون کر دتا سی۔ مہتے نے اپنے طور تے جتن آرنہ کر دتے سن۔ پولیس وانگ انکم ٹیکس والیاں توں ساری دنیاں ڈردی سی۔ اسنوں جلدی ہی کوئی سراغ ملن دی سنبھاونہا سی۔

شام تک رشتے دار تاں دلی دکھن توں پچ گئے، پر بھراواں
دی اگھ سگھ نہ نکلی۔ منتری، پولیس مکھی، کپتان، ڈاکٹر۔
جتھے جسدا ہتھ پیندا سی، پا کے دیکھ لیا۔ پر کدھروں کوئی
ہنگارا نہیں سی ملیا۔

جدوں گھنڈی کھلن تے آئی تاں اک معمولی ویکتی کولوں
کھل گئی۔

سنگلے دا منشی کسے کم ضلع اٹارنی دے دفتر گیا سی۔
ریڈر توں پتہ لگا، صاحب نیلوں ریسٹ ہاؤس وچ بیٹھا مٹل تیار
کروا رہیا سی۔ کیہڑی مٹل؟ اس بارے ریڈر نے آپ ہی دس دتا۔
پنکج اتے نیرج نوں گرفتار کر لیا گیا سی۔ پولیس رمانڈ
حاصل کرن لئی درخواست تیار کیتی جا رہی سی۔ کوئی قانونی
کمی نہ رہ جائے، اس لئی کپتان ضلع اٹارنی نوں نال لئی بیٹھا
سی۔

کوٹھی وچ سینکڑے بندیاں دا اکٹھ ہو چکا سی۔ کاواں رولیں
پئی ہوئی سی۔ ہر کوئی اپنی صلاح دے رہیا سی۔ ہر کوئی اپنا
رعب پا رہیا سی۔ کوئی افسری دا اتے کوئی پیسے دا۔

سنگلا ملی سوچنا سانجھی کرے تاں کس نال؟
انے وچ گل پھیل گئی۔ سیشن جج صاحب آ گئے۔ سارا ہجوم
اوپن دوآلے ہو گیا۔ طرحاں طرحاں دے سوال ہون لگے۔

کشوری لال نوں جیوں ہی تھوڑی جہی وہل ملی، سنگلے
نے جھٹ اس نال رابطہ قائم کیتا۔ اپنی جان پہچان کروا کے ملی
سوچنا دا آدان پردان کیتا۔

”مثل تیار ہو رہی ہے“ ایہہ خبر سُن کے کشوری لال نوں راحت محسوس ہوئی۔ مطلب صاف سی۔ دیر سویر اوہناں نوں عدالت وچ پیش کیتا جانا سی۔

گمبھیر وچار وٹاندرے لئی کشوری لال، سنگلے اتے پرمانند نوں اک پاسے لے گیا۔

”ہنیرا ہون والا ہے۔ تہاڈا کیہ وچار ہے۔ پولیس ہن اوہناں نوں مجسٹریٹ اگے پیش کرے گی؟“

کشوری لال پینتی سال ایہو کم کردا رہیا سی۔ اسنوں سنگلے نالوں کئی گنا ودھ تجربہ سی۔ پر اپنے کیس بارے اس توں صحیح اندازہ نہیں سی لگ رہیا۔

”سنبھو کجھ وی ہے۔ پر اجیہا ہونا نہیں چاہیدا۔ اج اوہ گرفتاری پاؤنگے۔ کل نوں پیش کرن گے۔ مینوں انج جایدا ہے۔ نہ کسے مجسٹریٹ نے رات نوں کوئی کاروائی کرنی ہے۔ تہانوں اروڑے مجسٹریٹ والا قصہ پتہ ہی ہونے۔“

سنگلا ایہہ سٹہ اروڑا مجسٹریٹ نال واپری گھٹنا دے آدھار تے کڈھ رہیا سی۔

اروڑے مجسٹریٹ نے پنکج ورگے اک امیرزادے دی ضمانت رات دے باراں وجے منظور کر لئی سی۔ دوجی دھر نے اسدی شکایت کر دی۔ رات نوں کچہری لاؤن دی آفت کیوں آئی سی، اس دے ثبوت دے دتے۔ جج نوں اپنا پکھ پورن لئی کوئی راہ نہ لبھا۔ نوکریوں چھٹی ہو گئی۔

”مطلب سویرے پیش کرن گے۔“ کشوری لال نے اندازہ

لایا۔

اس وچ پنکج بوراں دی بہتری سی۔
 کشوری لال بوراں نے بہت انتظام کرنے سن۔ ایہناں کماں
 لئی اوہناں نوں کھلا سماں مل جانا سی۔
 سبھ توں پہلاں اوہناں نے مجسٹریٹ تک پہنچ کرنی سی۔
 دوشیاں دا پولیس رمانڈ نہ دتا جاوے۔ سرکاری وکیل نوں ملنا
 سی۔ اوہ اپنی سر مدھم رکھے۔ ڈاکٹر اناں سمپرک کرنا سی۔
 پولیس رمانڈ مل گیا تاں ملزماں نوں بیمار گھوشت کر کے ہسپتال
 داخل کر لین۔ جیل سپرٹینٹ نوں ملنا سی۔ اس توں بی کلاس لینی
 سی۔ جیل دے ڈاکٹر دا کوئی لحاظی لبھنا سی۔ جیل دے ہسپتال
 وچ بیڈ خالی رکھواوئے سن۔ بہت پھرنتاں تے کم کرنا سی۔
 کشوری لال بوراں دا وچار وٹاندر اچل ہی رہیا سی کہ مہتہ
 صاحب دا فون آ گیا۔ اسدا کپتان نال سمپرک ہو چکا سی۔ منڈے
 ٹھیک سن۔ کسے نے کسے نوں کجھ نہیں سی آکھیا۔ چنڈیگڑھوں
 آئی اک وشیش پولیس پارٹی نے اوہناں نوں گرفتار کیتا سی۔
 ملزم مقامی پولیس دے حوالے کر کے اوہ پارٹی جا چکی سی۔
 پچھ گچھ اتے لکھا پڑھی لگبھگ مکمل سی۔ گھنٹے کو بعد
 اوہناں نوں سی۔ آئی۔ اے۔ سٹاف لے آندا جائے گا۔
 کپتان نے مہتے نوں بھروسہ دواپا سی۔ منڈیاں نوں رات
 نوں ریسٹ ہاؤس وچ رکھیا جائے گا۔ کوئی تکلیف نہیں ہون دتی
 جائے گی۔
 عدالت وچ اوہناں نوں کل پیش کیتا جائے گا۔
 ایہہ خبر سن کے سبھ دے ساہ وچ ساہ آیا۔

بگھیل سنگھ اپنی کوٹھی بیٹھا ساری صورتحال تے نظر رکھ رہیا سی۔

پنکج ہورا دے سینکڑے حمایتی مایہ نگر پج چکے سن۔ اوہناں وچوں کجھ سیاسی بندے سن، کجھ افسر اتے کجھ دھنڈاڈ ہر کوئی اپنا رسوخ پوری تہہ دلی نال ورت رہیا سی۔

بگھیل سنگھ نوں سوچنا ملی۔ اک آئی۔ اے۔ ایس۔ ادھیکاری نے ہوم سیکٹری کولوں ضلع اٹارنی نوں فون کروایا سی۔ ضلع اٹارنی نے سفارش دا پورا مل پایا سی۔ اسنے اس علاقہ مجسٹریٹ دے پیش ہون والے سرکاری وکیل نوں اپنی کوٹھی بلا کے سخت تاڑنا کیتی سی۔

”بحث اس ڈھنگ نال ہووے کہ جج نوں لگے کہ تفتیش مکمل ہے۔ ملزماں دا پولیس حراست وچ جانا فضول ہے۔“

اک رٹائر سیشن جج اتے دو مجسٹریٹ ونے دے سالے دے کارخانے بیٹھے سن۔ راتیں اوہ تنے مایہ نگر دے مجسٹریٹ نوں کلب وچ ملنگے۔ شغل میلے دے نال نال سفارش ہوئے گی۔ دوشیاں دا پولیس رمانڈ نہیں دینا۔ ایہہ زور پایا جائے گا۔

صحت وبھاگ دے ڈائریکٹر ولوں سول سرجن نوں فون آ چکا سی۔ ڈاکٹری ملاحظے ویلے اوہ اپنے دفتر موجود رہے۔ معائینے بعد دوہاں دوشیاں نوں کسے گمبھیر بیماری دا شکار اعلان کے اوہناں نوں فوراً ڈاکٹری مدد دی سفارش کیتی جاوے۔

خطرناک صورتحال دس کے اوہناں نوں ہسپتال داخل کر لیا جاوے۔

سول ہسپتال دے دل دے روگاں دا ماہر ڈاکٹر مہرا، ڈاکٹر چاولا دا دوست سی۔ ڈاکٹر مہرے نے ڈاکٹر چاولے نوں سو فیصدی کم ہون دا یقین دویا سی۔ اجیہا کم اوہ کنٹین دے ٹھیکے دار دے آکھے کر دیندے سن۔ اوہ تے شہر دا نامی ڈاکٹر سی۔

بگھیل سنگھ دی سوچنا انوسار اک سفارشی جیل دا چکر وی لا آیا سی۔ کسے کارن سول ہسپتال وچ داخل ہون دی یوجنا سرے نہ چڑھے تان منڈیاں نوں جیل وچلے ہسپتال وچ داخل کراؤنا سی۔ ڈاکٹر نے پہلاں پئے مریضاں نوں چھٹی کر کے دو بیڈ خالی کروا لئے سن۔ منڈیاں دے سواگت لئی اوہ تیار سی۔

بگھیل سنگھ نوں سوہیاں نے ایہہ وی دسیا کہ سفارشاں پھوکیاں نہیں سن ہو رہیاں۔ رتبے مطابق بند لفافے اتے تحفے وی بچ رہے سن۔

سبھ توں بھیڑی خبر ایہہ سی کہ ملزمان نال شاہی مہماناں والا سلوک ہو رہیا سی۔ سنگین جرم کرن والے دوشیاں نوں حوالات دی تہاں ریسٹ ہاؤس وچ ٹھہرایا گیا سی۔ افسراں نے اوہناں نوں اپنے نال کھانا کھوایا سی اتے پین لئی گدیاں والے بسترے دتے سن۔

جے پنکج ہوراں نوں اسے طرحاں سہولتاں ملدیاں رہیاں اتے سبھ کجھ اوہناں دی یوجنا انوسار ہو گیا، پھیر بگھیل سنگھ نوں پونڈ کتھوں ملنے سن۔

اسنوں چکی پٹھی گھماؤنی چاہیدی سی۔

پنکج ہوراں دی کھچائی پچھے بگھیل سنگھ دا ہتھ سی، ایہہ
 ہن کوئی لکی چھپی گل نہیں سی۔ وزیر اعظم دی کوٹھیوں
 کپتان نوں کئی وار فون آ چکا سی۔ بگھیل سنگھ جو چاہے،
 اسنوں وزیر اعظم دا حکم سمجھ کے پورا کیتا جاوے۔ پچھلی
 وار سیاسی سکتر کپتان نوں بھج کے پیا سی:

“وار وار فون کرن دی نوبت کیوں آ رہی ہے؟ ہن کوتاہی
 ہوئی تان فون دی تھان بدلی دا حکم آئے گا۔”

نویاں ملیاں طاقتاں تحت اوہ کپتان نال رعب نال گل کر
 سکدا سی۔ سبھ توں پہلاں اسے دی کھچائی ہونی چاہیدی سی۔
 ادھا گھنٹہ بگھیل سنگھ فون گھماؤندا رہیا۔ کپتان کتھے ہے؟
 کوئی پتہ نہ لگا۔ ہر تھان توں اکو اتر ملدا رہیا۔ صاحب خاص کم
 وچ رجھے ہوئے سن۔

اک تھک کے بگھیل سنگھ نوں سی۔ ایم. ہاؤس دا سہارا لینا
 پیا۔ کپتان نوں کہو بگھیل سنگھ نال گل کرے۔
 سی۔ ایم. ہاؤس دے حکماں دی پالنا ہوئی۔ جھٹ کپتان دا فون
 آ گیا۔

پہلاں بگھیل سنگھ نے کپتان دی لاه پاہ کیتی۔
 “کوئی ماڑی گھٹنا واپر جاوے تان لوک تہاڈے نال کتھے
 سمپرک کرن؟ تسیں لک کے دارو پین بیٹھ جانڈے ہو! ملزم
 ہکاں تان کے وارداتاں کردے پھر دے ہن۔”

سوری آکھ کے کپتان نے سپیشیکرن دتا۔ اوہ پنکج ہوراں
 دی مثل تیار کروا رہیا سی۔ سفارشاں آ رہیاں سن۔ اس لئی اسدا
 فون بند سی۔

بگھیل سنگھ جس نقطے تے گل کرنا چاہندا سی، اوہ اسنے
آپ چھوہ لیا۔ بگھیل سنگھ دی سمسیا آسان ہو گئی۔

“سفارشاں تسیں من وی لئیاں۔ ریست ہاؤس وچ بیٹھ کے
اوبناں نال و سکی پی رہے ہو۔ اوبناں نال عام دوشیاں والا ووہار
کیوں نہیں کردے؟ کیوں اوبناں نوں تھانے دے حوالات وچ بند
نہیں کردے؟ قانون سبھ لئی برابر ہے۔ ایہہ سیاسی قیدی وی
نہیں۔ قتل، ڈکیتی دے ملزم نے۔ ایہناں نوں حوالات دی ہوا لگی
تاں چار ہور امیراں نوں کن ہون گے۔ نہیں الٹا سگنل جائے گا۔
ساڈی سرکار دی بدنامی ہو رہی ہے۔ امیراں دی حامی ہون دا
دھبہ لگ رہیا ہے۔ اوبناں نوں تھان سر کرو۔”

“لکھا پڑھی ہو رہی سی۔ پچھ گچھ ہو رہی سی۔ کجھ
سکیورٹی پکھوں اوبناں نوں ریست ہاؤس رکھیا سی۔ سویر
ہوندیاں ہی حوالات وچ تن دیاں گے۔”

“سکیورٹی نوں خطرہ کھڑا کرن والے اوہ کیہڑا پنجوڑ
گروپ دے اتوادی نے بئی تھانے تے حملہ کروا دین گے۔
سکیورٹی نوں کوئی خطرہ نہیں۔ سویر دے سورج دے درشن
اوبناں نوں حوالات وچ ہونے چاہیدے ہن۔”
“اسے طرحاں ہوئے گا۔”

“اک گل ہور۔ کل نوں اوبناں نوں جہازاں ورگیاں کالے
شیشیاں والیاں گڈیاں وچ بٹھا کے کچہری نہ لے کے جانا۔ تور
کے تاں بھاویں نہ لیاؤنا پر سرکاری گڈیاں وچ ضرور لیاؤنا۔
ہتھکڑی لا کے۔ لوکاں نوں امیرزادیاں دیاں کرتوتاں دا پتہ تاں
لگے۔ پولیس رمانڈ پورا لینا۔ مینوں پتہ لگیا ہے اوہ سرکاری
وکیلاں اتے ججاں نوں ملدے پھردے ہن۔ تسیں کسے دی پرواہ
نہیں کرنی۔ اوبناں افسراں نوں میں آپے دیکھ لواں گا۔”

باقی افسراں نوں کس طرحاں نتھ پائی جائے؟ کیتان توں
بھروسہ لے کے بگھیل سنگھ ایہہ سوچن لگا۔

54

مقدمے بازی وچ مجسٹریٹ ، ضلع اٹارنی جاں سول
سرجن ورگے افسراں دی ضرورت پیندی ہے ، ایہہ بگھیل سنگھ
نے کدے سوچیا وی نہیں سی۔

ایہناں وچوں کسے وی افسر نال اسدی جان پہچان نہیں سی۔
اصل وچ اسنوں افسراں نال جان پہچان بناؤن دا موقع ہی
نہیں سی ملیا۔

اوہ پہلی وار ودھائک بنیا سی۔ ٹکٹ اسنوں جتھیدار دے
کوٹے وچوں ملی سی۔ جتھیدار دی سفارش تے پنج ودھائک
منتری بنے سن۔ اوہناں وچوں تن نویں سن۔

بگھیل سنگھ نوں نویں ملی طاقت دا نشہ سی۔ پہلے سال اوہ
ہوا وچ اڈا رہیا۔ اسدا سارا زور تھانے ، تحصیلوں کم کراؤن تے
لگا رہیا۔ اس توں اپر وی افسر بن۔ جدوں اسنوں احساس ہون
لگا، جتھیدار دا وزیر اعظم نال مُونہہ موٹا ہو گیا۔

وزیر اعظم دے اشارے تے ڈپٹی کمیشنر اتے پولیس
کیتان نے تاں مُونہہ دوجے پاسے کرنا ہی سی، تحصیلدار تک
سلام کرنوں ہٹ گئے سن۔ مایہ نگر دے لوک دور اندیش بن۔
جھٹ موقع تار گئے۔ بگھیل سنگھ دی کوٹھی کاں پین لگے۔

مہینے وچ مسان پنج ست درخاستاں سفارش لئی آؤندیاں سن۔ بے
 شرمی دھار کے اوہ تریا پھر دا سی، پر حج کوئی نہیں سی۔
 اجیہے ہلاتاں وچ افسراں نال بنے تاں کس طرحاں؟ کم نہ
 کرن تے کسے افسر نوں دبکایا جائے تاں کس کلمے دے زور
 تے؟

آہ بٹیرا پتہ نہیں کتھوں پیر بیٹھ آ گیا۔ اس بٹیرے کارن
 وزیر اعظم اس اپر مہربان ہو گیا سی۔ کیندر تک دیاں سفارشاں
 ٹھکرا کے اوہ اس نال چٹان وانگ اڑیا کھڑا سی۔ کدے کدے
 بگھیل سنگھ نوں وزیر اعظم دی نیئت تے شک ہوندا سی۔
 کدھرے اوہ بگھیل سنگھ نوں مایہ جال وچ تے نہیں سی پھسا
 رہا؟ کدھرے اس دے سیاسی مستقبل نوں تباہ کرن دے منصوبے
 تے نہیں سی گھڑ رہا؟ پر بن اسدی لڑائی جس موڑ اپر پج چکی
 سی اتھوں پچھے نہیں سی ہٹیا جا سکدا۔ جو ہوئے گا، دیکھیا
 جائے گا، سوچ کے اوہ اگے توں اگے قدم پٹدا جا رہیا سی۔
 امیرزادیاں دے کھنبھ کترنا انا آسان نہیں سی، جنا بگھیل
 سنگھ سمجھ رہیا سی۔

پنکج دے سمرتھک سارے مایہ نگر وچ جال وانگ پھیل
 گئے سن۔ ہر افسر تک پہنچ کر گئے سن۔ پر بگھیل سنگھ ایہناں
 وچوں کسے وی افسر نال سدھی گل نہیں سی کر سکدا۔ اوہ اسدا
 آکھا منن جاں نہ منن، کوئی گرنٹی نہیں سی۔
 اوہناں دے کن وزیر اعظم کولوں ہی کھجوائے جا سکدے
 سن۔

بگھیل سنگھ نے تھانیوں پتہ کیتا۔ پتہ لگا ملزم بعد دوپہر عدالت وچ پیش کیتے جانے سن۔

دپہر ہون تک بہت سماں سی۔ چنڈی گڑھ اسنے ڈیڈھ گھنٹے وچ پچ جانا سی۔ سارے کم کروا کے ملزماں دے پیش ہون تک اسنے واپس آ جانا سی۔

سیاسی سکتر نوں دفتر پجدیاں ہی بگھیل سنگھ نے دبوچ لیا۔ “جے ملزماں دی سکیم سرے چڑھ گئی تاں میری عزت مٹی وچ مل جائے گی۔ نہ سانوں دوانی ملے گی۔ ملزماں دا اک دو دن حوالات وچ سڑنا ضروری ہے۔”

بگھیل سنگھ نے سیاسی سکتر نوں سمجھایا۔
بگھیل سنگھ جس جس افسر دا ناں لیندا گیا، سیاسی سکتر اسے نوں فون کردا گیا۔
اگوں ہنگارا ٹھیک ملن لگا۔

سول سرجن دھڑلیدار افسر سی۔ اوہ وزیر اعظم دے علاقے دا سی۔ وزیر اعظم دی قلم نال اوہ مایہ نگر لگا سی۔
سیاسی سکتر نال وی اسدے نجی سبندھ سن۔

سول سرجن اپر جو دباء پیا سی، اسدا اسنے خلاصہ کیتا:
“پہلاں ساڈے ڈائریکٹر دا فون آیا سی۔ پھیر صحت منتری دا آ گیا۔ سفارش چالو نہیں سی۔ منتری جی نے خود گل کیتی سی اتے حکم دتا سی۔ دوشی اوہناں دے رشتے دار سن۔ ہر حیلے اوہناں دی مدد ہونی چاہیدی سی۔ بن تسیں اپنی سفارش بارے دسو۔ جے حکم وزیر اعظم ولوں ہے، پھیر مینوں منتری دی

کوئی پرواہ نہیں۔ جے کم تہاڈا بے پھیر اس نظرئیے توں سوچیئے۔”

“میں اپنے طور تے کجھ نہیں آکھ رہیا۔ وزیر اعظم صاحب دا حکم سنا رہیا ہاں۔ کجھ دیر انتظار کرو۔ میں وزیر اعظم صاحب توں صحت منتری نوں فون کراؤندا ہاں۔ تہانوں صحت منتری دا فون آئے گا۔ اوہ آکھیکا کاروائی سچ دے آدھار تے ہووے۔ کسے دھر دا پکھ نہ پوریا جاوے۔ پھیر ٹھیک ہے؟”

“پھیر گولی کسدی اتے گہنے کسدے؟ میں بیمار ملزماں نوں گھوڑے چڑھے دکھا دیوانگا۔”

سول سرجن ولوں بے فکر ہو کے اوہ ضلع اٹارنی نوں فون گھماؤن لگے۔

ضلع اٹارنی وچ سول سرجن والی جئرت نہیں سی۔ اسنوں فون ہوم سیکٹری دا آیا سی۔ ضلع اٹارنی اسدا متہت سی۔ سفارش ٹھوکیویں سی۔ اس نے آکھیا سی ملزماں دی پولیس حراست دا مطلب ہوم سیکٹری دی پولیس حراست سی۔ کم کروا کے ہوم سیکٹری نوں اسنے رپورٹ کرنی سی۔

وزیر اعظم دے سیاسی سکتر دا فون سن کے ضلع اٹارنی دی جان دو پڑاں وچکار پھس گئی۔ اک پاسے ہوم سیکٹری۔ جے اسدا کم نہ ہویا، اسنے ضلع اٹارنی نوں گورداس پور بھیج دینا سی۔ مسماں مسماں اوہ مایہ نگر آیا سی۔ اتھے نوٹاں دی بارش ہوندى سی۔ اتھے خشکی ہی خشکی سی۔

دوجے پاسے خود وزیر اعظم سی۔ ہوم سیکٹری دے وی اپر دی۔ سفارش اتھوں وی ٹھوکیویں ہو رہی سی۔ وزیر اعظم

دا عہدہ تاں وڈا سی ہی ادھروں سفارش وی مدعی دھر دی ہو
رہی سی۔ مدعی دھر دا پکھ پورنا اسدی ڈیوٹی سی۔

اک وار ضلع اٹارنی دے من وچ آیا، اوہ سیاسی سکتر کول
ساری صورتحال سپشٹ کر دیوے۔

وزیر اعظم نے جے ہوم سیکٹری نوں تاڑ دتا؟ ہوم
سیکٹری نے ودھ غصے ہونا سی۔ آکھنا سی کم کردا جاں نہ، پر
وزیر اعظم کول اسدی شکایت تاں نہ کردا۔
ایہ سوچ کے اوہ دڑ وٹ گیا۔

حکماں دی تعمیل کرن دا وعدہ ہی اچت حل سی۔ ایہو اسنے
کہتا۔

”ہر حال وچ دوشیاں دا رمانڈ ملے گا۔ میں ہنے سیشن جج
صاحب نوں ملدا ہاں۔ اوہناں توں مجسٹریٹ نوں اکھواؤندا ہاں۔“
انا کو ہوم ورق کر کے بگھیل سنگھ نتجیاں دی اڈیک کرن
لگا۔

ضلع اٹارنی سوچاں وچ پیا ہویا سی۔ اوہ کس موری نکلے؟
اسنوں سمجھ نہیں سی آ رہی۔

ملزم دھر ہر سبندھت افسر تک پہنچ کر چکی سی۔ پہنچ
بڑے سچے ڈھنگ نال کیتی گئی سی۔ اسے افسر کولوں اکھوایا
گیا سی، جسدے ہتھ وچ اسدی نبض سی۔ ججاں نوں کسے منتری
جاں سیکٹری دی پرواہ نہیں سی۔ اوہناں نے اوہو کرنا سی جیہڑا
اوہناں دے افسراں نے آکھنا سی۔ کسے نے کسے جج دی جھپ
وچ آ کے جے پولیس رمانڈ دی منگ ٹھکرا دتی تاں ضلع اٹارنی
نوں لینے دے دینے پے جانے سن۔

“اس افسر دا نیاں پالکا نال رابطہ نہیں ہے” ایہہ دوش لگا
کے اسدی اتھوں چھٹی ہو جانی سی۔

سوچدے سوچدے اسنوں اک راہ لبھا۔ اسنوں سیشن جج کول
جا کے من دی بھڑاس کڈھنی چاہیدی سی۔ انج سپ وی مر جانا
سی اتے لاٹھی وی بیچ رہنی سی۔ اوہ سہس کھا کے آکھن جوگا ہو
جانا سی۔ اسنے سیشن جج تک پہنچ کیتی سی۔ ملزم اس توں اپر
دی سفارش کروا گئے تاں اوہ کیہ کرے۔

پھیر اوہ ڈریا۔ ملزم دھر نے سیشن جج تک وی پہنچ کیتی
سی۔ ضلع اٹارنی وانگ سیشن جج وی کڑکی وچ پھسیا ہوئے گا۔
اپنی جان چھڈاؤن لئی جے کدھرے اسنے ملزم دھر کول ضلع

اٹارنی دے آؤن بارے ذکر کر دتا تاں ملزماں نے جتی لاه لینی سی۔ نالے پیسے لے لئے، نالے الٹ سفارشاں کر رہیا سی۔
 “سیشن جج وڈا افسر ہے۔ اوہ انا کچا نہیں کہ افسراں دیاں جغلیاں کردا پھرے۔”

من نوں سمجھا کے ضلع اٹارنی سیشن جج دی کوٹھی جا وڑیا۔

سیشن جج وی اسے دبدھا وچ سی۔ اسنوں ہن تک ہائی کورٹ دے دو ججاں دے فون آچکے سن۔ حیرانی دی گل ایہہ سی کہ اوہناں وچوں اک اوہ جج سی جس نے خود اوہناں دی پیشگی ضمانت دی درخواست رد کیتی سی۔ جدوں

اوہ ہاتھی جڈی کرسی تے بیٹھ کے ملزماں دی مدد نہیں سی کر سکیا تاں کیڑیاں توں کہہ آس کر رہیا سی؟

علاقہ مجسٹریٹ ہنے ہنے اپنا دکھڑا رو کے گیا سی۔ اوہ نواں بھرتی ہویا سی۔ اسنوں لالچ وی دتا جا رہیا سی اتے ملویں جہی جیبھ نال دھمکی وی۔ اوہ سیشن جج توں اگوائی لین آیا سی۔ سیشن جج خود ڈولیا بیٹھا سی۔ اوہ ضلع اٹارنی دا حوصلہ کس طرحاں ودھائے؟

سوچ سوچ کے سیشن جج نے ضلع اٹارنی نوں صلاح دتی۔
 “تسین خود مثل دی گھوکھ پڑتال کرو۔ کمی پیشی نظر آؤندی ہووے، اوہ دور کراؤ۔ پولیس رمانڈ دی درخواست آپ لکھواؤ۔ پولیس رمانڈ دا ٹھوس ادھار تیار کراؤ۔ خود بحث کرو۔ کجھ جتن میں کراں گا۔ آپاں سارے اس مصیبت وچوں نکلن دا جتن کراں گے۔”

سیشن جج دیاں باقی گلاس ٹھیک سن۔ خود بحث کرن دے
سجھاء نے اسنوں کڑکی وچ پھسا دتا۔ اس طرحاں کرن نال ضلع
اٹارلی نوں ہر حال وچ مار پیئی سی۔ پولیس رمانڈ ملیا ہوم
سیکٹری نے ناراض ہونا سی۔ اڈیاں چک چک بحث کرن دی
کیہ ضرورت سی؟

پولیس رمانڈ نہ ملیا تاں بگھیل سنگھ نے دوآلے ہو جانا سی۔
اوہ خود بحث کرن دا جوخم نہیں اٹھائے گا۔ سمبندھت
سرکاری وکیل نوں ہی کچہری بھیجیگا۔ کوئی نیم کھیم ہوئی تاں
اسے نوں بلی دا بکرا بنائے گا۔

سیشن جج کول سفارش کرن دا اپنا فرض نبھاء کے ضلع
اٹارنی اپنے دفتر آ بیٹھا۔

اوہ آؤن والے بھیڑے ویلے لئی اپنے آپ نوں تیار کرن لگا۔

سورج دی پہلی کرن دے نال ہی بگھیل سنگھ دی محنت
دے نتیجے آؤن لگے۔

مُونہ بنیرے پولیس نے دوہاں بھراواں نوں ریسٹ ہاؤس
وچوں لیا کے حوالات وچ بند کر دتا۔

حوالات دا سواد چنگی طرحاں چکھاؤن لئی پنج چھ منگتیاں
اتے دو تن چوراء نوں اوہناں نال ڈک دتا۔

حوالاتیاں دے میلے کپڑیاں اتے سریراں وچوں بو آ رہی
سی۔ انج جاپدا سی جیویں کاس کھادھا کوئی کتا حوالات وچ بند
کر دتا گیا ہووے۔ منگتے وار وار زردا لا رہے سن اتے حوالات
دے اندر ہی تھک رہے سن۔ اوک نال پین کارن گھڑے دا پانی
تھاں تھاں ڈلھیا پیا سی۔ اس ڈلھے پانی اپر بیٹھیاں مکھیاں نے
ماحول بور گھناؤنا بنا دتا سی۔

حوالات دا اک دروازہ تھانے دے مکھ دروازے ول کھلدا
سی۔ تھانے اندر جاندے ہر ویکتی دی نظر حوالاتیاں اپر پیندی
سی۔ حوالاتیاں نوں مُونہ لکاؤن تک دی سہولت نہیں سی۔ کوئی
کنا کو چر مُونہ تے ہتھ رکھی اپنی شناخت چھپائی رکھے!

دوویں بھرا ترلے لے رہے سن۔ اوہناں نوں حوالات وچوں
کڈھیا جاوے۔ اوہناں نوں گھر فون کرن دتا جاوے۔

کوئی اوہناں دی گل سنن نوں تیار نہیں سی۔ تھانے وچ دو
پولیس ملازم حاضر سن۔ اک سی رات دا منشی اتے دوسرا سی

سنتری۔ حوالات دی چابی دوباں وچوں کسے کول نہیں سی۔ اوہ
دوشیاں دی کوئی مدد نہیں سن کر سکدے۔

سنتری نوں چاہ پھڑاؤن آئے نوکر نوں سیٹھاں تے رحم آ
گیا۔ چپکے جہے اسنے اوہناں توں فون نمبر لیا اتے دُکان تے آ
کے اوہناں دے گھر فون کھڑکا دتا۔

خبر سندیاں ہی غصے وچ بھڑکے اوہناں دے حمایتی
تھانے ول دوڑ پئے۔

راتیں رشتے دار سبھ طرحاں دے انتظام کرکے آئے سن۔
ہن پولیس نوں کیہڑی مار پے گئی سی؟

سنتری نوں افسراں دی سخت ہدایت سی۔ بناں مکھ افسر دی
اجازت دے کسے نوں تھانے اندر نہ جان دتا جاوے۔

کجھ دیر سنتری اپنی ڈیوٹی ایمانداری نال نبھاؤندا رہیا۔ ہر
آئے ملاقاتی نوں نمرتا سہت تھانے دے باہر انتظار کرن دی
بینتی کردا رہیا۔

ہولی ہولی صورتحال سنتری دے وسوں باہر ہون لگی۔ جس
رتبے دے لوک ملزماں نوں ملن آ رہے سن، اوہناں نوں بہتی
دیر روکنا سنتری دے وس وچ نہیں سی۔

سنتری نوں دوہیں پاسیں خطرہ محسوس ہون لگا۔ جے
کسے سابقہ جج جاں چیئرمین نوں اسنے تھانے نہ وڑن دتا تاں
اس نے سنتری نوں معطل کروا دینا سی۔ جے اندر جان دتا تاں
افسراں نے اسدی پیٹی لاه لینی سی۔

افسراں نوں اوہ کئی وار سوچت کر چکا سی، “حالات قابو
کرو۔” “بس آئے” اکھ کے افسر جان چھڈاؤندے آ رہے سن۔

من کرڑا کر کے سنتری نے کنٹرول روم نوں فون کیتا۔
 “تھانے دے باہر وڈی بھیڑ جمع ہو گئی ہے۔ تھانے اپر حملہ
 ہون دا خطرہ ہے۔ میں اکلا حالات قابو نہیں کر سکا۔ ہور
 فورس بھیجو۔”

کنٹرول روم نے جھٹ وائرلیس کھڑکا دتیاں۔
 جھٹ مکھ افسر تھانے آ بیٹھا۔ گیٹ اپر سرکھیا ودھا دتی
 گئی۔ چار بندوقاں والے سنتری تھانے دے باہر گشت کرن لگے۔
 مکھ افسر حمایتیاں نوں ٹالدا رہیا۔ قانون سبھ لئی برابر سی۔
 اوہ دوشیاں نوں حوالات وچوں باہر نہیں سی کڈھ سکا۔
 اسنے اک رعایت کیتی۔ وکیل نوں دوشیاں نال ملا دتا۔
 سنگلے کول ملزماں نال کرن لئی کوئی گل نہیں سی۔ اوہ
 کجھ گھنٹیاں لئی صبر کرن دی صلاح دے کے باہر آ گیا۔
 باہرلیاں نوں دسن لئی سنگلے کول بہتا کجھ نہیں سی۔
 “حالے منڈے ٹھیک ہن۔ کجھ گھبراہٹ ضرور ہے۔ جے اوہ
 کیویں نہ کیویں حوالات وچوں باہر آ جان، پھیر کوئی دقت
 نہیں۔”

اپروں کسے افسر نے مکھ افسر نوں تاڑیا:
 “ملاقاتیاں نوں کیوں روکیا جا رہیا ہے؟ اک اک کر کے ملن
 دتا جاوے۔”

آس دے الٹ حمایتیاں نوں مل کے نیرج بوراں نوں راحت
 گھٹ اتے گھبراہٹ ودھ محسوس ہون لگی۔
 اوہناں دے چہرے مرجھا گئے۔ اباسیاں آون لگیاں۔ اوہناں
 دے گلے سک رہے سن۔ دل زور زور دی دھڑک رہے سن۔

لٹاں باباں درد کر رہیاں سن۔ دو کو وار سکے وت آچکے سن۔
پنکج دا سر پھٹ رہیا سی۔ نیرج دا پنڈا بھکھ رہیا سی۔
اوہ مونہوں کجھ نہیں سن بول رہے۔
پر اوہناں دیاں اکھاں لیلہڑیاں کڈھ کڈھ آکھ رہیاں سن:
”سانوں ہر قیمت تے اتھوں کڈھو!“

تپدے ریگستان وچ پہلی وار ٹھنڈی ہوا دا بلا آیا سی۔
 ماتا جی نے اپنے ہتھیں سہیوگ سنستھا وچ نیہا دی پہلی
 تھان بحال کیتی سی۔

یوا شکتی نے سنستھا دے پربندھکاں نوں اپنی غلطی دا
 احساس کروایا سی۔ مجبوراً پربندھکاں نوں معاملہ امریکہ
 بیٹھے ماتا جی دے دھیان وچ لیاؤنا پیا سی۔ ماتا جی نے
 پربندھکاں نوں جھاڑاں پائیاں سن۔ ماتا جی دے آدیش تے
 سنجالک نوں ہسپتال آکے نیہا توں معافی منگنی پئی سی۔
 پچھلی بیٹھک وچ نیہا اتے اسدے پریوار لئی سموہک
 پرارتنہا ہوئی سی۔

اگلی سموہک بیٹھک وچ شامل ہون لئی نیہا نوں ماتا جی
 ولوں بلاوہ آیا سی۔ سارے سہیوگیاں دے ساہمنے ماتا جی نے
 نیہا نال فون تے گل کرنی سی اتے اسنوں اشیرواد دینا سی۔
 ماتا جی کسے سہیوگی نال فون تے گل کرن، ایہہ سنستھا
 دے اتہاس وچ پہلی وار ہونا سی۔ اس انوٹھے پرشاد نے نیہا نوں
 پھل وانگ ٹھکا دتا۔ نیہا دے سارے گلے شکوے دور ہو گئے۔
 اس نوں محسوس ہویا جیویں اسدی کنڈلنی ماں دا مڑ اتھان ہون
 لگا سی۔ پہلاں والی ادھیاتم شکتی مڑ اس اندر پرواہت ہون لگی
 سی۔

ماتا جی نے نیہا نوں فون تے ایدیش دتا۔ اوہ رب دی رضا
 وچ رہے۔ ودھی دا لکھیا اوتار خود نہیں ٹالڈے۔ ایہہ بھانا انج ہی
 ورتنا سی۔ نیہا کمل لئی ہنجو نہ وہائے۔ اوہ ماتا جی دے چرناں

وچ سرکھات سی۔ نیہا دھیان وچ من لگائے۔ ماتا پتا دی سیوا کرے۔ مستقبل وچ سبھ ٹھیک ہون والا سی۔

نویں جوش نال بھری نیہا آشرم وچوں سدھی اپنی کوٹھی گئی۔ اپنے پوجا ستھان نوں اسنے اپنے ہتھیں صاف کیتا۔ ماتا جی دی فوٹو تے پئی دھوڑ نوں جھاڑیا۔
اگلے دن ماتا جی دے بول سچے سدھ ہونے شروع ہو گئے۔

ہائی کورٹ نے پنکج اتے نیرج دی پیشگی ضمانت دی درخواست رد کر دتی۔

بن اوہ تھانے دی حوالات وچ سڑ رہے سن۔

58

عام طور تے ملزماں نوں باراں ساڈھے باراں وجے حوالاتوں کڈھ لیا جاندا سی۔ پر جدوں نیرج ہوراں نوں ڈھائی وجے تک حوالاتوں باہر نہ کڈھیا گیا تاں باہر کھڑے سمرتھکاں نوں ہتھ پیراں دی پے گئی۔ ایہہ دیری آؤن والے بھیڑے ویلے دی سوچک سی۔

راتیں نیرج ہوراں دے سمرتھکاں نوں کپتان نے بھروسہ دویا سی۔ ملزماں نوں باعزت کچہری لجايا جائے گا۔

ڈھائی وجے ملازماں نوں تھانیوں باہر آؤندے دیکھ کے کجھ کالے شیشیاں والیاں گڈیاں تھانے دے گیٹ اگے لگن دا جتن

کرن لگیاں۔ اوہناں دی ڈیوٹی پنکج ہوراں نوں کچہری لجان دی لگی سی۔

پر اک وی گڈی نوں گیٹ اگے رکن دی اجازت نہ ملی۔ کاراں دی تہاں سرکاری پھور ویلر لیاندا گیا۔ مدعی دھر زور پا رہی سی۔ ملزماں نوں تور کے کچہری لجايا جاوے۔ پر پولیس نرپکھ سی۔ نہ اوہناں نوں تور کے کچہری لجايا جائے گا نہ کاراں وچ۔ سادھارن ملزماں وانگ اوہ سرکاری گڈی وچ کچہری جان گے۔

کمانوں نکلے تیر وانگ منٹی سکنتی ملزماں والی گڈی اکھوں اوہلے ہو گئی۔

تہانے توں کچہری دا رستہ دو کلومیٹر توں ودھ نہیں سی۔ رستے وچ نہ کوئی بتیاں والا چوک سی، نہ بھیڑ بھڑکا۔ گڈی نوں تہانیوں نکلیاں گھنٹہ ہو گیا سی۔ گڈی رکی تاں کتھے؟ کچہری دے باہر کھڑے سمرتھکاں نوں فکر ہون لگی۔ کٹ مارٹ کر کے پچھ گچھ کرن لئی پولیس کتے اوہناں نوں سٹاف تاں نہیں لے گئی؟ حیران پریشان ہوئے دوست برے دے گھر تک سوچن لگے۔

حالے پہلی پہلی حل نہیں سی ہوئی۔ سنگلے نے نویں مصیبت دا بگل وجا دتا۔

علاقہ مجسٹریٹ ادھے دن دی چھٹی چلا گیا سی۔ ڈیوٹی مجسٹریٹ سویر توں چھٹی تے سی۔ سیشن جج کسے مجسٹریٹ نوں ڈیوٹی مجسٹریٹ نیوکت کرے گا۔ پھیر دوشیاں نوں عدالت لیاندا جائے گا۔

ملزماں دی محنت تے پانی پھر گیا سی۔ اوہناں نے دوہاں
مجسٹریٹ ان تک پہنچ کیتی سی۔ دوہیں مجسٹریٹ پٹھ دکھا دین
گے، ایہہ کسے دے چت چیتے نہیں سی۔

پتہ نہیں کس مجسٹریٹ دی ڈیوٹی لگے؟ پتہ نہیں کس
سرکاری وکیل نال متھا لگے؟ جھٹ پٹ اوہناں تک پہنچ کس
طرحاں ہونے گی؟ سنگلے نوں ایہو فکر ستا رہی سی۔

لگدا سی ایہہ ڈرامہ کسے سوچی سمجھی سازش تحت ہو
رہیا سی۔ نویں ڈیوٹی مجسٹریٹ دا ناں جان بجھ کے گپت رکھیا
جا رہیا سی۔ دھراں نوں نویں مجسٹریٹ دا ناں ادوں ہی پتہ لگنا
سی، جدوں دوشی کچہری جا کھڑے۔

سیشن جج ولوں کیتی جا رہی دیری دا پولیس نے فائدہ اٹھا
لیا۔

سپریم کورٹ دیاں نویاں ہدایتاں آئیاں سن۔ گرفتاری دے
فوراً بعد دوشیاں دا ڈاکٹری ملاحظہ کروایا جاوے۔ ایہناں ہدایتاں
دی پالنا لئی دوشیاں نوں سرکاری ہسپتال لجايا گیا۔ سول سرجن
دی دیکھ ریکھ وچ ڈاکٹراں دا بورڈ بنایا گیا۔ دوشیاں دی ہر
پکھوں جانچ ہوئی۔ ڈاکٹراں نے اک سر ہو کے سرٹیفکیٹ جاری
کیتا۔ دوویں دوشی سریرک اتے نفسیاتی دوہاں پکھاں توں رشٹ
پشٹ سن۔ اوہناں دے سریراں اپر کسے سٹ دا کوئی نشان نہیں
سی۔

ہن دوشیاں نوں عدالت وچ پیش کرن وچ کوئی دقت نہیں
سی۔

دوشیاں دے کچہری پجدیاں ہی سیشن جج نے چیف
جڈیشیل مجسٹریٹ ان نوں ڈیوٹی مجسٹریٹ نیوکت کر دتا۔ اوہ
مجسٹریٹ وچوں سبھ توں سینئر سی اتے ایہہ معاملہ سینئر
مجسٹریٹ دے وچارن والا سی۔

دوہاں دھراں ولوں گھنٹہ گھنٹہ بحث ہوئی۔ مجسٹریٹ کناں
وچ تیل پائی بحث سندا رہیا۔

پھیر واری مجسٹریٹ دی آئی:

”بہت تفتیش ہونی باقی ہے۔ سازش دی طے تک جان لئی
پولیس نوں کھلا سمان چاہیدا ہے۔ پولیس ست دناں تک اوہناں
کولوں پچھ گچھ کر سگدی ہے۔“

دوشیاں دا میڈیکل پولیس پہلاں ہی کروا چکی سی۔ ڈاکٹری
رپورٹ انوسار اوہ چڑھدی کلا وچ سن۔ نویں میڈیکل دی کوئی
ضرورت نہیں سی۔

ایہناں دلیلاں دے آدھار تے ڈاکٹری معائینے دی درخواست
خارج کیتی گئی۔

ست دنان دے پولیس رمانڈ دا مطلب سی، پورے ست دن
حوالات نان دے اس نرک وچ رہنا۔

حوالات وچلے ست گھنٹے اوہناں نوں ست یگان جڈے
لگے سن۔ اس ویلے اوہناں دے مناں وچ آس دی جوت جگدی
سی۔ باہر بیٹھے اوہناں دے رشتے دار کسے وی ویلے اوہناں
نوں آزاد کروا سکدے سن۔ نک بند کرکے، ساہ گھٹ کے اوہناں
پیڑ سہ لئی سی۔ ہن اس حوالات وچ اوہناں توں ست منٹ نہیں
سن کٹے جا سکدے۔

عدالتوں باہر نکلدے ہی دوہاں بھراواں دے صبر دے کڑ
پاٹ گئے۔ یاراں دوستاں نوں اوہ بناؤٹی مسکراہٹ ہوٹھاں تے لیا
کے ملدے رہے۔ پر جدوں سہرے اگے ہوئے، اوہ اوہناں دے گل
لگ کے بھباں مار کے رو پئے۔

پرمانند اتے سرداری لال نوں اپنے آپ نوں سنبھال دیاں کجھ
پل لگ گئے۔ اوہناں نے اپنے من پتھر وانگ کرڑے کیتے۔ جے
اوہ ہمت ہار گئے تاں پرانییاں دی دھیر کون بنھائے گا؟
اس توں پہلاں کہ فوٹو گرافر روندے ملزماں دیاں فوٹواں
کھچدے، کمیشنر نے دوہاں دے چہرے، اسے مقصد لئی لیاندے
تولیئے نال ڈھک دتے۔

دوسرے پاسیوں دوشیاں نوں پھابے لاؤن دے نعرے گونجن
لگے۔

ستھتی وگژدی دیکھ کے پولیس نے ملزماں نوں حمایتیاں
وچوں کڈھیا اتے جیسی وچ بٹھا کے تتر ہو گئی۔

کمیشنر نوں سمجھ نہیں سی آ رہی۔ کسے وی افسر نے
اوہناں دی سفارش کیوں نہیں سی منی؟

وید ہوراں وچ انا دم نہیں سی۔ وید ہسپتال پیا سی۔ رام ناتھ
باہر لا بندہ سی۔ مایہ نگر وچوں اوہ انا سمرتھن نہیں سی جٹا
سکدا۔ اس کاروائی پچھے کوئی تیسری دھر کم کر رہی سی۔ اس
تیسری دھر نوں جانے بنان مسئلہ حل نہیں سی ہو سکدا۔

کمیشنر اج ہی مایہ نگر آیا سی۔ پرما نند کل دا اتھے بیٹھا
سی۔ اس نوں ہلاتاں دی ودھیرے جانکاری ہونی چاہیدی سی۔

پرما نند نوں لے کے کمیشنر انیکسی وچ جا بیٹھا۔

پرما نند دی صورتحال کمیشنر والی ہی سی۔ ساری عمر
وچ اسنوں انی نموشی پہلاں کدے نہیں سی ہوئی۔

دوہاں رشتے داراں دی اک نقطے تے رائے سانجھی سی۔
اس سازش پچھے کوئی وڈی طاقت کم کر رہی سی۔ ایہہ طاقت
کسے ورودھی ویوپاری دی ہو سکتی سی جاں پیسے بٹورن
والے کسے بلیک میلر دی۔ کوئی ویوپاری چھوٹی موٹی رنجش
کڈھن لئی اڈا وڈا ہنگامہ کھڑا نہیں کر سکدا۔ ایہہ چال کسے
بلیکمیلر دی سی۔

”ایہہ بلیک میلر کون سی؟“

کجھ دیر دوویں رشتے دار سوچ دے گھوڑے دڑاؤندے
رہے۔ جدوں کجھ ہتھ نہ لگا، اوہ سر سٹ کے بیٹھ گئے۔

”سر سٹن والی کیہڑی گل ہے؟ چل کے پرانییاں نوں پچھ لیندے ہاں۔ اوہناں نوں سبھ پتہ ہوئے گا۔“

مسئلہ سلجھاؤن لئی اوہ تھانے نوں تر پئے۔
بگھیل سنگھ والی کہانی توں بناں پنکج ہوراں نوں کجھ پتہ
نہیں سی۔ ہور کسے نال نہ اوہناں دی کوئی ناراضگی سی، نہ
کدے کسے نے اوہناں نوں کوئی دھمکی دتی سی۔
”ایہہ اگ بگھیل سنگھ دی لائی ہوئی ہے۔“
کہانی سندیاں ہی کمیشنر نے پھیلی سلجھا لئی۔

اک کروڑ دا معاملہ سی۔ ایہہ کس طرحاں یقینی بنایا جائے
کہ بگھیل سنگھ دے چپ ہوندیاں ہی اگ مٹھی پے جائے گی۔
”آپاں اپنے سفارشیاں کول چلدے ہاں۔ کوئی تاں دسیگا کس
نے اسدے ہتھ بنھے ہن؟“

پرما نند دے موٹے دماغ نے بریک گل کیتی۔
سبھ سفارشیاں نے اکو ناں لیا۔ وزیر اعظم۔
وزیر اعظم! پر اسنوں انگل کون لا رہیا سی؟
اس سوال دا جواب کپتان نے دتا۔

”بگھیل سنگھ نوں نتھ پاؤ۔ باقی آپے گٹھے جان گے۔“
کپتان نے اک ہور مدد کیتی۔ بگھیل سنگھ نال اوہناں دی
ملاقات طے کروا دتی۔

دوہاں سمدھیاں نوں اس آئی مصیبت دی خبر اچانک ملی
سی۔ بھجے آؤندے اوہ گھر وچ جنی نقدی پئی سی، چک لیائے
سن۔ پھیر وی کمیشنر دے بریف کیس وچ دس لکھ سی اتے پرما
نند کول پندراں۔

گل بات شروع کرن لئی انی رقم کافی سی۔ لوڑ پین تے اوہ گھنٹے دے اندر اندر کئی کروڑ اکٹھا کر سجدے سن۔
 دوہاں رشتے داراں نے ہتھ ملائے، اپنیاں دھیاں دے سہاگاں لئی اوہ اکلا اکلا اک کروڑ خرچ سکدا سی۔ اوہ اک اتے اک گیاراں ہو گئے سن۔ اوہ پیسہ پانی وانگ وحہ سجدے سن۔
 بگھیل سنگھ نال ہتھ ملاؤن توں پہلاں کشوری لال نوں نال لیا گیا۔ معاملہ قانونی سی۔ اوہناں دی صلاح دی ضرورت پے سجدی سی۔

سیشن جج دی رائے انوسار قانونی کاروائی نے کئی پڑاواں تھائیں لنگھنا سی۔ کم نوں تن حصیاں وچ ونڈ لینا چاہیدا سی۔ تیہ لکھ دی پہلی قسط اج دتی جا سجدی سی۔ اس قسط دے عوض وچ بگھیل سنگھ نے
 کسیاں واگاں ڈھلیاں کرنیاں سن۔ نتیجے وجوں منڈیاں نوں ڈاکٹراں دی صلاح تے حوالا توں کڈھ کے ہسپتال پہنچایا جانا سی۔

دوسرا پڑائی دوہاں بھراواں نوں اچ پدھری پڑتال بعد بے قصور ثابت ہون تے پورا ہونا سی۔ دوشیاں دے بے قصور ہون دی رپورٹ عدالت پجدیاں ہی دوجی قسط دا بھگتان ہونا چاہیدا سی۔

تیجی قسط باقی دوشیاں دے بری ہون تے بندی سی۔ عنہ چر سزا ہون دی تلوار سدا اوہناں دے سر تے لٹکدی رہی سی۔
 پہلیاں دو شرطیں بگھیل سنگھ نوں منظور سن۔ تیجی اپر سخت اعتراض سی۔

اوہناں دی سرکار دے گنویں مہینے باقی سن۔ چونان بعد پتہ
 نہیں کس پارٹی دی سرکار بنی سی۔ سرکار بدلن بعد کسے نے
 وعدے نہیں نبھاؤئے، ایہہ سبھ نوں پتہ سی۔ اجیہے مقدمے
 سالان بدھی چلدے ہن۔ وزیر اعظم انی لمبی اڈیک نہیں سی کر
 سکدا۔

شرطان وچ تھوڑی بہت ردو بدل ہوئی۔
 پہلی قشط تپہ دی تھان چالی دی ہونی سی۔
 دوجی قشط دوشیاں دی شرط مطابق اوہناں دے بے قصور
 ثابت ہوندىاں لئی جانی سی۔

ویسے وزیر اعظم دا کم اتھے ختم ہو جاندا سی۔ عدالتی
 کاروائی دوشیاں نے آپ دیکھنی سی، پر کوئی سرکاری وکیل
 جاں کوئی پولیس افسر اڑکا نہ لاوے اس لئی تیجی قشط دا
 بھگتان دوشیاں دے باہر آؤن تک روکیا گیا۔

مردے کیہ نہ کردے! کمیشنر نے سبھ شرطان منظور کر
 لئیاں۔

اوہناں دے جوائی باہر آؤنے چاہیدے سن۔ اوہ ہر قیمت
 چکاؤن لئی تیار سن۔

بگھیل سنگھ چالی لکھ دی پہلی قسط لے کے چنڈی گڑھ
لئی روانہ ہو گیا۔

اسدا اس طرحاں دا وزیر اعظم نال پہلا رشتہ سی۔ اس
رشتے وچوں اس نوں عجیب جہی خوشبو آؤندی محسوس ہو
رہی سی۔

چھوٹے موٹے کماں والیاں کجھ درخاستاں اسنے نال لے
لئیاں۔ اک دو ملازماں دیاں بدلیاں سن۔ کجھ قرضے منظور کروا
کے دینے سن۔ کجھ سانجے کماں لئی گرانٹاں لینیاں سن۔

بگھیل سنگھ نے سوچیا سی کہ تربیت ہوئے وزیر اعظم
نے ایہناں درخاستاں تے جھریٹاں مار دینیاں سن۔ انے وچ
بگھیل سنگھ دا مہینے دا خرچہ نکل جانا سی۔

سیاسی سکتر اسدا بے صبری نال انتظار کر رہیا سی۔
بگھیل سنگھ نوں سدھا وزیر اعظم دے نجی ڈرائنگ
رومنگ وچ لجايا گیا۔

بگھیل سنگھ نوں بہتا انتظار وی نہ کرنا پیا۔ سارے کم
وچے چھڈ کے وزیر اعظم بگھیل سنگھ کول آ بیٹھا۔

”کس طرحاں رہیا پھیر؟“ وزیر اعظم نوں اس ملاقات
دے مقصد دا پتہ سی۔ جت دے احساس نال بھرے وزیر اعظم
نے کرسی تے بیٹھدیاں ہی اپنی سیاسی طاقت دا احساس کرایا۔
”تسیں کمال کر دتا۔ میری بلے بلے ہو گئی۔“

جھک کے گوڈیں بٹھ لاؤندے بگھیل سنگھ نے علاقے وچ اپنی پئی پینٹھ کارن وزیر اعظم دا دھنواد کیتا۔

”بہت سفارشاں آئیاں۔ کیندر تک ہلایا پیا سی۔ میں کسے دی پرواہ نہیں کیتی۔ سوچیا منڈا ایویں ردھسیا پھردا ہے۔ پہلی وار کم کہے۔ منڈے دی عزت بنا کے چھڈوں۔“

”سچ مچ تسیں میرا مان ودھائی۔ آہ لو پہلی قسط“
بگھیل سنگھ نے نوٹاں والا بریف کیسف وزیر اعظم ول ودھاؤندے ہوئے آکھیا۔

ایہہ پہلی وار سی جدوں بریف کیسف وزیر اعظم تک آیا سی۔ پہلاں بریف کیسف سکتر کول جمع ہوندے سن۔ اوہ اپنی تسلی کر کے، پہنچی رقم دی سوچنا فون اپر وزیر اعظم نوں دے دیندا سی۔

اس بریف کیسف نوں جان بجھ کے اندر بلایا گیا سی۔ اس پچھے اک راز سی۔

”اس وچ کیہ ہے؟“

”چالی لکھ ہے۔“

”میں کیہ کرنے نے؟ رکھ اپنے کول۔ دیکھ اپنے باپو دیاں مہراں۔“

نویں پیڑھی وزیر اعظم نوں باپو آکھ کے بلاؤندی سی۔ اک سہرد باپ والے فرض نبھاؤندیاں وزیر اعظم نے بگھیل سنگھ دی پٹھ تھاپڑ کے بریف کیس اس ول کھسکا دتا۔
”میں اگلی قسط لے لواں گا۔ ایہہ تہاڈی امانت ہے۔“

”نہیں بئی نہیں۔ سبھ قشطان تیریاں بن۔ کوئی ہور حکم بے
تاں دس؟“

وزیر اعظم بگھیل سنگھ نوں کھلا گفا لواؤنا چاہندا سی۔
حیرانی اتے شردھا کارن گدگد ہوئے بگھیل سنگھ نوں سبھ
نہیں سی رہا، اوہ وزیر اعظم دا دھنواد کس طرحاں کرے۔
پھیر وزیر اعظم نے اپنے سیاسی سکتر نوں بلایا۔ بریف
کیسف نوں بگھیل سنگھ دی گڈی وچ رکھ کے اؤن دا حکم سنایا۔
”اس اپنے جتھیدار دا کھہڑا چھڈ۔ اس پچھے لگ کے تینوں
کجھ نہیں ملنا۔ ادھر رہیں گا تاں اجیہے گفے ہر روز ملنگے۔“
وکھ ہون توں پہلاں خجری ہاسی ہس کے وزیر اعظم نے
اس مہربانی دا کارن بگھیل سنگھ نوں سمجھایا۔
”میری بھل بخشو۔ اج توں میں تہاڈے نال۔“
بگھیل سنگھ اک وار پھیر وزیر اعظم دے گوڈیاں ول
جھکیا۔

وزیر اعظم نے اسنوں رستے وچ بوچ لیا۔
پیریں پواؤن دی تھان اس نوں ہک نال لا لیا۔
وزیر اعظم دی اس جفی نے بگھیل سنگھ نوں پوری
طرحاں جکڑ لیا۔
ہن اوہ کدھرے ہور جان جوگا نہیں سی۔

بھاگ دوجا

”Law is the slave of the Rich ...“

انگریزی کہاوت

بہتے اخباراں دے ستھانک ایڈیشن دی وڈی سرخی نیرج
ہوراں بارے سی۔

پولیس دیاں زیادتیاں کارن دوشیاں دا بلڈ پریشر بہت ودھ گیا
سی۔ پنکج نے اپنی چھاتی وچ درد ہون دی شکایت کیتی سی۔
پولیس نوں اوہناں نوں ادھی رات سول ہسپتال لے کے جانا پیا
سی۔ ڈاکٹراں نے اوہناں دی حالت فکر جنک دسی سی۔ دوویں
بھرا ایمرجنسی وارڈ وچ پئے زندگی اتے موت وچکار لڑائی لڑ
رہے سن۔

خبر پڑھدیاں ہی رام ناتھ دے ہتھ کمین لگے۔ ڈاکٹراں تے
غصہ آیا۔ اخباراں نال گلہ بویا۔ ایہہ سبھ جھوٹھ سی۔

امیرزادیاں دے دل کمزور ہوندے ہن، ایہہ دنیاں جاندی سی۔
مصیبت پین تے بلڈ پریشر دا چڑھنا سچ ہو سکدا سی۔ پر زندگی
اتے موت وچکار ہو رہی لڑائی دی خبر سو فیصدی غلط سی۔
دوشیاں نے ایہہ بہانہ حوالات دیاں تکلیفاں توں بچن لئی گھڑیا
سی۔ دوشی قانون دی کھلدلی دا ناجائز فائدہ اٹھاؤن دا جتن کر
رہے سن۔ پیسے دے زور نال بھیڑے سمیاں نوں سکھاویں دناں
وچ بدلن دا جتن کیتا جا رہیا سی۔

سچ کیہ ہے؟ کھوج کس وسیلے راہیں کڈھی جاوے؟ رام
ناتھ سوچاں دے گھوڑے دڑاؤن لگا۔

رام ناتھ اپنے شہر ہوندا تاں اک فون کرن تے اسنوں سوچنا
مل جانی سی۔ مایہ نگر وچ اوہ پردیسی سی۔ اتھوں دے ڈاکٹر اس
نے اسدے پلے کجھ نہیں سی پاؤنا۔

ہائی بلڈ پریشر اتے دل دی بیماری مایہ نگر وچ عام سی۔
اتھوں دے لوکاں کول دھن تاں سی پر سکون نہیں سی۔ چھوٹی
جہی مصیبت پین 'تے ایہناں دے بلڈ پریشر ستویں اسمان جا
چڑھدے سن۔ دل فیل ہون لگدے سن۔ مایہ نگر دی پولیس سیٹھاں
نوں پھڑن توں بہت ڈردی سی۔ پولیس نوں کوٹھی اگے کھڑی
دیکھ کے اوہناں نوں غشاں پے جاندیاں ہن۔ جنا چر سیٹھ پولیس
حراست وچ رہندے سن، پولیس دی جان مٹھی وچ آئی رہندی
سی۔ پتہ نہیں کدوں دوشی رب نوں پیارا ہو جائے اتے کدوں
پولیس اپر دوشی نوں کٹ کے مار دین دا مقدمہ درج ہو جائے۔
اپنی دھوڑی بجاؤن لئی پولیس پیر پیر 'تے عدالت نوں دوشیاں
دی صحت بارے سوچنا دیندی سی۔

رام ناتھ نوں صحیح سوچنا عدالتوں مل سگدی سی۔ اوہ
عدالت دے کھلن دا انتظار کرن لگا۔

سرکاری وکیل نوں ساری حالت دا پتہ سی۔ ڈاکٹر اس نے
اوبو بیماریاں پھڑیاں سن جیہڑیاں خبراں وچ درج سن۔ ڈاکٹر اس
نے عدالت نوں بینتی کیتی سی۔ دوہاں دوشیاں دی جانچ دل دے
ماہر ڈاکٹر اس کولوں ہونی چاہیدی سی۔ سول ہسپتال وچ آدھونک
سہولتاں موجود نہیں سن۔ دوشیاں نوں پی۔ جی۔ آئی۔ چنڈی گڑھ
بھیجیا جانا چاہیدا سی۔

دوشیاں دے وکیلاں ولوں درخواست آ گئی۔ اوہناں نے دوشیاں نوں پی.جی.آئی.بھیجن اپر اعتراض کیتا سی۔ اوہ سرکاری ہسپتال سی۔ اتھے سفارشیاں دا علاج ہوندا سی۔ عام ویکتی نوں اتھے کوئی نہیں پچھدا۔ اوہناں دے سائلاں دا دلی دے اسکارٹ ہسپتال وچ علاج چل رہیا سی۔ اوہناں نوں دلی بھیجیا جانا چاہیدا سی۔ سرکاری خرچے دی اوہناں نوں ضرورت نہیں سی۔ اوہ اپنے خرچے تے علاج کراؤن لئی تیار سن۔

رام ناتھ نوں چال سمجھ آ گئی۔ ایہ ڈرامہ جیل دیاں روٹیاں توں بچن لئی رچیا گیا سی۔

مدعی دھر نوں دوشیاں دی درخواست دا ورودھ کرنا چاہیدا سی۔ ایہ سوچ کے رام ناتھ ٹائیسٹ کول گیا۔ جھٹپٹ اسنے دوشیاں دی درخواست دا جواب تیار کروایا۔ جیل دی تھان ہسپتال دے ایئر کنڈیشن کمریاں وچ آرام کرن دی دوشیاں دی ایہ نویں چال سی۔ حالے کل ایہناں ہی ڈاکٹراں نے اوہناں دا معائنہ کیتا سی اتے اوہناں نوں رشٹ پشٹ دسیا سی۔ دل دی بیماری راتو رات ہون والی نہیں سی۔ رام ناتھ نے عدالت نوں سجھاء دتا۔ عدالت اپنی دیکھ ریکھ ہیٹھ ماہر ڈاکٹراں دا اک بورڈ بنائے۔ آدھونک تکنیک دے آدھار تے اوہناں کولوں معائنہ کرائے۔ اس معائنے دے آدھار تے فیصلہ ہووے۔

ایہ جواب سرکاری وکیل ولوں دائر ہونا سی۔ مدعی دے وکیل نوں کچھری دے کم وچ ٹنگ اڑاؤن دا ادھیکار نہیں سی۔

اوہ سرکاری وکیل نوں لبھن لگا۔ نہ عدالت، نہ دفتر۔ نہ کئٹین، نہ کسے وکیل دے ڈبے! اوہ کدھرے نظر نہیں سی آ رہیا۔

دوشیاں دے وکیل عدالت وچ کھڑے سن۔ کسے وی ویلے درخواست دی سنوائی ہو سگدی سی۔ رام ناتھ نے سرکاری وکیل دے آؤن تک کاروائی روکن دے ارادے نال درخواست اڑا دتی۔ اس وار صفائی دھر دے وکیلاں دی تھان مجسٹریٹ اس نوں بھج کے پیا۔ اسنوں درخواست دین دا کوئی ادھیکار نہیں سی۔ “جے سرکاری وکیل جان بجھ کے کھسک جاوے تان میں کیہ کراں؟” سرکاری وکیل نوں لبھ لبھ تھک جان کارن رون حقہ ہوئے رام ناتھ نے اپنی مجبوری دسی۔

مجسٹریٹ اتے سرکاری وکیل دی بکل سانجھی سی۔ مجسٹریٹ نے حکم مدعی دھر دے ورودھ کرنا سی۔ جے ایہہ حکم بناں سرکاری وکیل نوں سنے سنایا گیا تان سرکاری وکیل دی شکایت ہونی سی۔ سرکاری وکیل دا بچاء کرنا مجسٹریٹ دا فرض سی۔

صفائی دھر وی رام ناتھ دا موڈ تاڑ گئی۔ سرکاری وکیل اوہناں دے بندیاں نال ہی ستلج کلب بیئر پین گیا سی۔ حکم گھنٹہ پہلاں ہووے جان بعد وچ اس نال صفائی دھر نوں کوئی فرق نہیں سی پینا۔ سرکاری وکیل دے بت دا دھیان رکھنا اوہناں دا اخلاقی فرض سی۔ حکم اسدی حاضری وچ ہونا چاہیدا سی۔ “بحث بعد دوپہر سن لواں گے۔ تد تک تسیں سرکاری وکیل نوں لے آؤ۔”

صفائی دھر نوں جج دا حکم پروان سی۔ بناں کوئی عذر
 کیتے اوہ باہر آ گئی۔
 دو گھنٹے دی کھجلی خواری بعد رام ناتھ نوں پتہ لگا
 سرکاری وکیل کتھے سی۔
 رنگ وچ بھنگ پاؤنا درست نہیں سی۔ اوہ کلب دے گیٹ
 کول کھڑو کے اسدا انتظار کرن لگا۔
 سرکاری وکیل ملزماں دے تازے کھاپدے نمک دا مل اتارن
 لگا۔

“ایہہ معاملہ ملزماں اتے مجسٹریٹ وچکار ہے۔ ملزم
 عدالت دی حراست چ بن۔ جیل چ جاں ہسپتال، اس نال سرکار
 نوں کوئی مطلب نہیں۔ مدعی دھر دے حق وچ بحث کرنا میرے
 لئی جائز نہیں۔

“ملزم جیل وچ بن جاں ہسپتال، اس نال سانوں فرق پیندا
 ہے۔ حوالات اتے جیل وچ سختیاں بناں مطلب نہیں ہوندیاں۔
 ایہناں پچھے سدھانت کم کردا ہے۔ ایہہ موجودہ دوشی نوں سبق
 سکھاؤن اتے ہوراں نوں ڈراؤن لئی ہوندیاں ہن۔ جے دوشی
 ہسپتالاں وچ پے کے مڑ آئے اس نال دوشی اتشابت ہون گے۔
 جرماں دی گنتی وچ وادھا ہوئے گا۔ مدعی دے سینیاں تے سپ
 لڑنگے۔”

رام ناتھ دے اس ترک نال وی سرکاری وکیل نوں کوئی
 لگاؤ نہیں سی۔ اوہ سرکار دی نمائندگی کر رہیا سی۔ سرکار
 مدعی اتے دوشی نوں اکو اکھ نال دیکھدی سی۔ جے دوشی
 بیمار سی تاں اسدا علاج ہونا چاہیدا

سی۔ سرکاری وکیل بنان کارن درخواست دا ورودھ کرکے
مدعی پکھی ہون دا دوش اپنے سر لین لئی تیار نہیں سی۔
رام ناتھ نوں لگا گھیو سدھی انگل نال نکلن والا نہیں سی۔
”پلیز میری مدد کرو۔ میں سیوا کرن نوں تیار ہاں۔“
سرکاری وکیل سیوا کراؤن دے موڈ وچ نہیں سی۔
ایہہ کیس تھوڑا جیہا آسادھارن سی۔ اخبار اس اپر نظر رکھ
رہے سن۔ وزیر اعظم تک، وڈے افسران نوں سوچنا جاندی
سی۔ اک سرکاری وکیل پہلاں مار کھا چکا سی۔
پیسے لین وچ اک ہور خطرہ سی۔ فیصلہ مدعی دھر دے
الٹ ہون والا سی۔ فیس دے کے وی جدوں کم نہ ہویا تاں مدعی
دھر دے زخماں تے نمک چھڑکيا جانا سی۔
رشوت ٹھکرا کے سخت رویہ اختیار کری رکھنا وی
خطرناک سی۔

سوچ سمجھ کے سرکاری وکیل نے رکھ بدلنا شروع کیتا۔
”میری صورتحال سمجھو۔ اک پاسے میں اپنے دستختی
ڈاکٹراں ولوں آئی درخواست مجسٹریٹ آگے پیش کیتی ہے۔ ہن
اسے درخواست دا میں ورودھ کس طرحاں کراں؟ وچکارا راہ
لبھدے ہاں۔ لکھتی ورودھ نہیں کردے۔ مریضاں نوں مرضی دے
ماہراں کول بھیجن دا سخت ورودھ کردے ہاں۔“
سرکاری وکیل نے انج ہی کیتا۔

سرکار دوشیاں نوں معائنے لئی ماہر ڈاکٹراں کول بھیجن
لئی تیار سی۔ پر ماہر دوشیاں دی مرضی دے نہیں ہون گے۔ اج
دوشی اسکارٹ جانا چاہندے ہن۔ کل امریکہ جانا چاہنگے۔ عدالت

نے ملزماں دی مرضی مطابق نہیں چلنا۔ سرکار کول مہراں دی
 کمی نہیں سی۔ معائنہ سرکاری ماہراں کولوں ہونا چاہیدا سی۔
 مجسٹریٹ نے دوہاں دھراں دے حقان دی راکھی کیتی۔
 سرکاری ڈاکٹراں دے کردار شکی سن۔ کل کھندے سن
 دوشی ٹھیک ٹھاک ہن۔ اج کھندے ہن سخت بیمار ہن۔ مایہ نگر
 وچ اسکارٹ ہسپتال دے پدھر دے کئی ہسپتال سن۔ ایہناں
 ہسپتالاں دے ڈاکٹراں نوں نہ سرکار دا ڈر سی، نہ پیسے دا لالچ۔
 اوہناں دی رپورٹ تے اعتبار کیتا جاسکدا سی۔
 “دوشیاں دا معائنہ دیانند دے پنج ماہر ڈاکٹراں کولوں
 کروایا جاوے۔ فیس ملزماں ولوں بھری جاوے۔”
 رام ناتھ نوں اس حکم تے بہتا اعتراض نہیں سی۔
 دیانند ہسپتال دے ڈاکٹراں نے سرکاری ڈاکٹراں والے
 کارنامے کیتے ہون، ایہہ رام ناتھ نے کدے سنیا نہیں سی۔
 انصاف دی آس نال اس نے سر جھکا کے فیصلہ سویکار
 کیتا۔

دیانند ہسپتال دے سارے ماہراں دی اکو رائے سی۔ دوویں دوشی سخت بیمار سن۔

مریضاں لئی منٹ منٹ سہائی سی۔ اوہناں نوں مڑ سول ہسپتال جان کدھرے ہور لجان وچ برباد ہویا سمان جان لیوا ثابت ہو سکدا سی۔ ڈاکٹر اپنے فرضاں وچ کتابی نہیں سن کر سکدے۔ بناں عدالت دا کوئی حکم اڈیکے اوہناں نے دوہاں دوشیاں نوں ایمرجنسی وچ داخل کیتا اتے علاج شروع کر دتا۔

ماہر ڈاکٹراں دی رائے نوں التھنا مجسٹریٹ لئی وی مشکل سی۔ اسنے ڈاکٹراں دی ہاں وچ ہاں ملاؤندیاں حکم جاری کیتا:

“دوہاں دوشیاں دے ٹھیک ہون تک اوہناں نوں دیانند ہسپتال وچ رکھیا جاوے۔”

رام ناتھ نے حکم منظور کر لیا۔ اسنوں یقین سی لکھاں روپے مہینہ کماؤن والے ڈاکٹراں نے سچ بولیا ہونا ہے۔ اک دو ڈاکٹراں نوں خریدیا جا سکدا سی۔ پنجاں نوں نہیں۔ اوہ پنکج ہوراں دے ٹھیک ہون دا انتظار کرن لگا۔

پر سچ اوہ نہیں سی جو رام ناتھ سوچ رہیا سی۔ اس ہسپتال دا پر بندھ مایہ نگر دے کجھ صنعتکاراں دے ہتھ وچ سی۔ صنعتکار انکم ٹیکس کمیشنر دیاں کٹھ پتلیاں سن۔

کمیشنر نے صنعتکاراں نوں اپنیاں انگلاں تے نچایا۔ صنعتکاراں نے ڈاکٹراناں نوں۔ کمیشنر ڈاکٹراناں نوں وی دبکا مار سکدا سی۔ پر ایہہ دبکا اسنے اچت ویلے لئی سنبھال کے رکھ لیا سی۔ سوچی سمجھی یوجنا تحت اک دن اوہناں نوں ایمرجنسی وارڈ وچ رکھیا گیا۔ تن دن آئی۔ سی۔ یو۔ وچ۔

ڈاکٹراناں دی چار دن دی 'سخت' محنت بعد اوہناں دی حالت کجھ سدھری۔ بن اوہ جنرل وارڈ وچ جا سکدے سن۔

جنرل وارڈ وچ جانا پنکج ہوراں لئی اچت نہیں سی۔ اس وارڈ وچ ہر ویلے تیہہ توں لے کے چالی تک مریض داخل رہندے سن۔ اس توں دگنی تگنی گنتی اوہناں دے وارثاں دی ہوندی سی۔ وارڈ کبوترخانا بنیا رہندا سی۔

دوسرے اوہ پولیس حراست وچ سن۔ پولیس نے اوہناں دے کول بیٹھ کے اوہناں اپر نظر رکھنی سی۔ اتھوں اوہناں دی گرفتاری دی خبر سارے شہر وچ تیزی نال پھیلنی سی۔

اوہناں نوں سپیشل کمریاں وچ داخل ہونا چاہیدا سی۔ ایہہ کمرے وارڈ دی اک نفر وچ سن۔ مریض اے اوہناں دے وارثاں نے اپنے اپنے کمرے وچ بیٹھنا سی۔ نال دے کمرے وچ کون ہے، اسدا پتہ نہیں چلدا۔ اوہناں دی گرفتاری گپت رہنی سی۔ نالے سپیشل کمرے ایئر کنڈیشن سن۔ وچے کچن سی۔ فرج اتے ٹی۔وی۔ سی۔ وارثاں لئی اک منجا وادھو پیا سی۔ پتہ لین آؤں والیاں دے بیٹھن لئی کرسیاں سن۔ فون سی۔ گھر ورگیاں سبھ سہولتاں ایہناں کمریاں وچ موجود سن۔

دوہاں مریضاں دے نال لگدے دو سپیشل کمرے الاٹ کروا
لئے۔

پہلے دن تھانے ولوں وردیاں والے دو سپاہی اوہناں دی
نگرانی لئی آئے۔

دوویں سپاہی بندوقاں نال لیس سن۔ پولیس حراست وچوں
بھجن والے حوالاتی نوں گولی مارن دا اوہناں نوں ادھیکار سی۔
اک واکى ٹاکی سیٹ اوہناں کول سی۔ بہتا خطرہ ہووے تاں اوہ
تھانے سمپرک کر سکدے سن۔

دوہاں سپاہیاں نے دوہاں کمریاں اگے کرسیاں ڈاھ لئیاں اتے
اپنی ڈیوٹی اپر ڈٹ گئے۔ ہر آئے گئے دی چھ پڑتال ہون لگی۔
کوئی سادھارن قیدی جے سول ہسپتال داخل ہوندا تاں پولیس
اس اپر پولیس نیماں دی سختی نال پالنا کردی۔ اسدی اک لت نوں
بیڑی پائی جاندی۔ بیڑی دا سنگل منجے دی باہی نال بنھیا جاندی۔
ہر وار منجے توں اٹھ کے ٹٹی پیشاب جان لئی قیدی نوں سپاہی
توں اجازت لینی پیندی۔

ایہناں حوالاتیاں اپر ایہہ نیم لاگو نہیں سی کیتا گیا۔ وکیلاں
نے سپریم کورٹ دے اک فیصلے دا حوالہ دے کے عدالت
کولوں دوشیاں نوں ہتھکڑی لاؤن اپر پابندی لگوا دتی۔

منکھ ادھیکاراں لئی لڑدی اک سماج سیوی سنستھا دا مت
سی کہ سنگل ڈنگراں نوں لائے جاندے ہن۔ سنگل لائے جان نال
حوالاتیاں دے سوے ابھیمان نوں سٹ وجدی سی۔ سپریم کورٹ

اس ترک نال سہمت ہوئی سی اتے اسنے دوشیاں نوں ہتھکڑی لاؤن تے پابندی لا دتی سی۔

جے حوالاتی نوں ہتھکڑی نہیں لائی جا سگدی تاں بیمار دوشی نوں بیڑی کس طرحاں پائی جا سگدی سی؟ بیڑی نال دوشی دی نفسیاتیتا نے زخمی ہونا سی۔ بیمار نفسیاتیتا نال روگی دے علاج وچ وگھن پینا سی۔

بیڑی توں کھڑا اس طرحاں چھٹ گیا۔ وردیاں والے سپاہیاں توں کھڑا چھٹاؤنا باقی سی۔ اوہناں دے کمرے اگے پولیس کھڑی دیکھ کے لوک بڑکاں لین لگدے سن۔ سارے شہر وچ اوہناں دی چرچہ ہو رہی سی۔ اسدا حل پنکج نے لبھیا۔

پورا دن سپاہیاں دی بھرپور سیوا ہوئی۔ کھان پین لئی آؤندی ہر چیز اوہناں کول پجدی رہی۔ شام نوں اک اک و سکی دی بوتل اوہناں دے ہتھ پھڑائی گئی۔ مرغ مسلم لئی پنج پنج سو دا نوٹ اوہناں دی جیب وچ پایا گیا۔

اگلے دن اوہناں نے وردی لاہ دتی۔ خاکی پگ، خاکی پینٹ اتے لال بوٹ اوہناں نے اس ڈھنگ نال پائے کہ اوہ سپاہی گھٹ اتے بابو ودھ جاپن لگے۔

دوشیاں توں پچھ گچھ کرن آئے تفتیشی نے اپروں ملیاں نویاں ہدایتاں توں سپاہیاں نوں جانو کرایا۔

”بہتی دیر کمرے اگے جا بیٹھے رہیا کرو۔ ادھر ادھر گھم کے آلے دوآلے اپر وی نظر رکھیا کرو۔“

افسراں دیاں ہدایتاں دا سپاہیاں نے صحیح مطلب کڈھیا۔

اک ہسپتال رہن لگا اتے دوجا فرلو مارن لگا۔
 پولیس رمانڈ ختم ہوندیاں ہی دوشیاں اپر نظر رکھن دی ذمہ
 واری پولیس ہتھوں نکل کے جیل ادھیکاریاں ہتھ آ گئی۔
 سپاہی تھانے مڑ گئے۔ اوہناں دی تھان جیل دے جواناں نے
 لے لئی۔

ایہہ ہوم گارڈ دے جوان جیل سپرڈینٹ دے وفادر ملازم
 سن۔ ایہہ سرکاری ڈیوٹی گھٹ افسراں دی سیوا ودھ کردے سن۔
 بھرتی ہون توں پہلاں ایہہ افسراں دے گھراں وچ نوکر سن۔
 ایہناں دا کم بن وی پہلاں والا

سی۔ نجی چاکری۔ نہ ایہناں نوں وردی پاؤنی آؤندی سی، نہ
 بندوق پھڑنی۔ پہلے ہی دن اوہ مریضیاں نال گھل مل گئے۔
 بابروں اندروں سامان لیاؤن، گھروں ٹفن لیاؤن، کپڑے سکے
 پاؤن تک اوہ گھر دیاں سوانیاں دی

مدد کرن لگے۔ ویلے کویلے چاہ بناؤن اتے ائے مہماناں
 نوں ورتاؤن وچ وی سہائی ہون لگے۔
 دنوں دنوں باقی بندشاں وی گھٹدیاں گئیاں۔

پہلاں دوشیاں نوں موبائیل فون کول رکھن دی اجازت ملی۔
 اوہناں دے کمریاں وچ فون تان سی پر اوہناں دی ورتوں وچ
 دقت محسوس ہو رہی سی۔ ویوپیئر دے سنبندھ وچ اوہناں نوں
 ہزاراں فون آؤندے سن۔ ہر ویوپیئر نوں
 ہسپتال دا نمبر نہیں سی دتا جا سکدا۔ موبائیل فون ملن نال
 کاروبار چلاؤن وچ پیش آؤندی دقت دور ہو گئی۔

اک کمرے نوں اوہناں نے دفتر وچ تبدیل کر لیا۔ دوہاں
کمریاں دیاں کرسیاں اتے میز اس کمرے وچ کر لئے۔ اس
کمرے دا بیڈ دوجے کمرے وچ لے گئے۔ منیجر، منیم اتے ہور
کارندے اس کمرے وچ بیٹھن لگے۔

ویوپاری کاروبار کرن لئی فیکٹری دی تھان ہسپتال آؤں
لگے۔

ویوپار مڑ پہلاں وانگ چمکن لگا۔ بندشاں ہور گھٹیاں۔
دوویں بھرا اک اک کر کے شہر گیڑا مارن لگے۔ لوڑ پین تے
فیکٹری جا آؤندے۔

رات نوں وی بہتی سختی نہیں سی رہی۔ اوہناں دیاں وہٹیاں
نوں دیکھ بھال لئی اوہناں کول سون دی اجازت مل گئی سی۔
سنگلا ہر شام چکر مار جاندا سی۔ تھانے کچہری وچ ہوئی
کاروائی دی سوچنا دے جاندا سی۔

مدعی اتے ملزم اکو ہسپتال وچ داخل سن۔ سانجے بندیں
رابیں اک دوجے نوں اک دوجے دے بلاتاں دی خبر ملدی
رہندی سی۔

رام ناتھ پنکج ہوراں نوں ملدی ہر سہولت تے عذر کردا
سی۔ پر سنگلا سرکاری وکیل نال رلکے اس دی پیش نہیں سی
جان دیندا۔ اسدی ہر درخواست رد ہو رہی سی۔
سنگلے نے اک ہور خوش خبری سنائی۔

حراست وچلے دوشیاں دے علاج کراؤن دی ذمہ واری
سرکار دی سی۔ جے سرکار علاج اپنے ہسپتالاں وچ کراؤندی
ہے تاں بہتر۔ پر جے دوشی نوں سہولتاں دی گھاٹ کارن کسے

پرائیویٹ ہسپتال وچ داخل ہونا پیندا ہے تاں سرکار دی ایہ ذمہ
 واری ہے کہ اوہ ہسپتال دا خرچہ جھلے۔ سرکار ذمے ایہ
 ڈیوٹی لون والا سپریم کورٹ دا اک فیصلہ اسنے لبھ لیا سی۔
 سنگلے نے خرچہ وصولن دی درخواست عدالت وچ لا دتی
 سی۔ آس سی اگلی پیشی فیصلہ اوہناں دے حق وچ ہو جانا سی۔
 پنکج نوں ہوندے خرچے دی پرواہ نہیں سی۔ اوہ ہسپتال
 کھجل خواری توں بچن لئی آئے سن۔ اوہناں دا ایہ مقصد پورا
 ہو رہیا سی۔
 سنگلے دی پیروائی توں خوش ہو کے پنکج نے بخشیش
 دتی:
 “تیری ہمت کارن سرکاری خزانے وچوں جو پیسہ ملے گا
 اوہ تیرا۔”
 اتشابھت ہویا سنگلا ہور تندیہی نال پیروائی کرن لگا۔

ہر نویں سمسیا کھڑی ہون تے رام ناتھ سوچدا سی ایہہ
 آخری سمسیا سی۔ اس سمسیا نوں سلجھا کے اوہ شہر مڑ سکدا
 سی۔ اپنے وگڑے کم اتے اکھڑے پریوار نوں مڑ لیہ تے لیا
 سکدا سی۔

پر کجھ وی اسدی سوچ انوسار نہیں سی ہو رہیا۔
 مقدمہ درج کروا کے اسنے سوچیا سی اسدی ذمہ واری
 ختم ہو گئی۔ گواہاں دے بیان لکھنے، مال مقدمہ برآمد کرنا،
 دوشیاں نوں پھڑنا، فوٹو کھچواؤنا اتے نقشے بنواؤنا پولیس دی
 ذمہ واری سی۔

دو تن دن پولیس نے چستی نال کم کیتا۔ دو دوشی پھڑ لئے۔
 کجھ مال برآمد کر لیا۔ جیوں ہی انگل پنکج اتے نیرج ول اٹھی
 پولیس دا پیہہ جام ہو گیا۔

آتھن اگن تھانے جا کے رام ناتھ نوں ستی پولیس نوں
 جگاؤنا پیندا سی۔ جنی مثل اوہ کول بیٹھ کے لکھوا آؤندا انی
 لکھی جاندی۔ اسدے تھانیوں نکلدے ہی مثل ٹھپ ہو جاندی۔

قانون دیاں مورییاں بھرن لئی پیر پیر تے پولیس گواہ منگ
 رہی سی۔ اصل چشمدید گواہ لبھنا پولیس دی ذمہ واری سی۔
 پولیس ایہہ گواہ لبھ وی سکدی سی، پر اوہناں توں مدعی دھر
 نوں خطرہ سی۔ اوہ ملزم دھر کول وک وی سکدے سن اتے
 اوہناں کولوں ڈر وی سکدے سن۔ پولیس نوں اجیہے گواہ

چاہیدے سن جو اٹ ورگے پکے ہون۔ رام ناتھ دے اشارے تے
 نچدے ہون۔ اپنے شہر وچ رام ناتھ اجیہے گواہاں دا پر بندھ آسانی
 نال کر سکدا سی۔ اتھے گواہ پیسے وی لے رہے سن اتے
 بھروسہ وی نہیں سی کہ گواہی اوہناں دے حق وچ دین گے وی
 جاں نہیں! پھیر وی رام ناتھ نوں کوڑا گھٹ بھرنا پے رہیا سی۔

واردات کرن والے سارے ملزم پھڑے جا چکے سن۔ آئے
 دن کوئی نہ کوئی ملزم سمسیا کھڑی کر رہیا سی۔ کسے دی
 درخواست آ جاندی۔ شناخت پریڈ دا پر بندھ کرو۔ اسدی گواہاں
 کولوں شناخت کراؤ۔ کدے کوئی کہندا اسدی پتتی بیمار ہے۔
 علاج لئی اسنوں دس دنن دی چھٹی دیو۔

رام ناتھ نوں ہر درخواست دا ورودھ کرن کچہری جانا پیندا
 سی۔ اسدے کچہری جائے بناں پتہ نہیں سی جھلدا۔ ہر پڑائی تے
 اسنوں سرکاری وکیل دی مٹھی چابی کرنی پیندی سی اتے
 قانونی مدعے سمجھاؤنے پیندے سن۔

پنکج ہوراں دے پھڑے جان بعد اسنے سوچیا سی ہن اسدی
 خلاصی ہو جانی سی۔ تفتیش مکمل سی۔ پنج چار دنن وچ پولیس
 نے چلان پیش کر دینا سی۔ چلان پیش ہون بعد عدالتی کاروائی
 نے ہولی ہولی چلنا سی۔

دوہاں مریضاں نوں چھٹی ہون والی سی۔ اوہناں دے گھر
 پجدیاں ہی رام ناتھ دے موڈھیاں توں بھار لہہ جانا سی۔ اوہناں
 نے ہولی ہولی ٹھیک ہوندے رہنا سی۔

پر پنکج ہوراں دے ہسپتال پجدیاں ہی رام ناتھ دی سرردی
 کئی گنا ودھ گئی۔

اک پاسے عدالتاں دوشیاں نوں سہولتاں دے گفے دین لگیاں۔
 دوجے پاسے وید ہوراں دا پتہ لین آؤن والے رشتے داراں
 دی گنتی ودھن لگی۔

نیلیم ہسپتال دی پنجیویں منزل اپر پئی سی۔ وید پہلی اپر۔
 پنکج ہوراں دے کمرے تیسری منزل اپر سن۔ سانجے رشتے
 داراں نوں مونیہ تے مٹی مل کے وید کولوں پاسہ وٹنا مشکل ہو
 جاندا سی۔ مجبوری وسوری ہاء نہ نعرہ مارن لئی اوہ وید ول آ
 جاندا سن۔

پتاں نوں ملن مایہ دیوی اکثر ہسپتال آؤندی سی۔ پر تیجی
 منزل دی تھاں اوہ پہلی منزل اپر ودھ سماں بتاؤندی سی۔ سچے
 دلوں وید نال دکھ سانجھا کردی سی۔ کمل نوں یاد کر کے اکھاں
 نم کردی سی۔ بکل 'چ لے کے وار وار نیہا دا سر پلوسدی سی۔
 مایہ دیوی نوں پتہ سی ایہہ بھانا پنکج ہوراں نے ورتایا
 سی۔ اس لئی نہ کدے اوہ پنکج ہوراں دا پکھ پوردی سی نہ
 سمجھوتے دی گل چلاؤندی سی۔ بھرے من نال چپ گڑپ آؤندی
 سی اتے اسے طرحاں گم سنم مڑ جاندا سی۔

سارے رشتے دار مایہ دیوی وانگ نہیں سن سوچدے۔
 بہتے سانجے رشتے داراں دا وشواس سی کہ منڈے بے
 قصور سن۔ اوہناں نوں شک دے آدھار تے پھسایا گیا سی۔ اوہناں
 دی دلی اچھا سی منڈے باہر آؤنے چاہیدے بن۔ کجھ سیانے لوک
 اپنی اچھا اپنے من وچ ہی دبا

لیندے سن۔ اوہ وید کول پنکج ہوراں دا ذکر تک نہیں سن
 کردے۔ پر اوہناں لوکاں دی گنتی زیادہ سی جیہناں نوں پنکج

ہوراں دا بیج ماردا سی۔ اوہ من دی گل بوٹھاں تے لے آؤندے سن۔

جے اک آکھدا، ”دل تے پتھر رکھ کے سبھ کجھ بھل جا۔ وڈے بھرا دے جایاں نوں نیانے سمجھ کے معاف کر دے۔“

تاں دوجا آکھدا: ”لے دے کر کے گل مکا لو۔ منڈیاں نوں آخ کے سارے کیس واپس کروا دیندے ہاں۔ کجھ ہور چاہیدا ہے اوہ دوا دیندے ہاں۔ تھانے کچھری رل کے لوکاں دے گھر کیوں بھر دے ہو؟ گھر دا مسئلہ گھر بیٹھ کے نبیڑو۔“

ملاقاتیاں دے ایجھے سجھاء وید دے زخماں تے ملھم لاؤن دی تھان نمک چھڑک جاندے سن۔

بولنا وید لئی ورجت سی۔ اجہیاں گلاں سن کے اس دیاں اکھاں وچ ہنجو امڑ پیندے سن۔ ایہہ ہنجو ہزاراں پرشن کھڑے کردے سن۔

”کی جوان پت دی موت دا کوئی مل ہوندا ہے؟ کیہ کوآری دھی دی عزت دا کوئی مل ہوندا ہے؟ پیسہ اتے پلاٹ میرے ہن کس کم؟“

جدوں وید کوئی ہنگارا نہ بھر دا تاں چودھری رام ناتھ دوآلے ہو جاندے۔

رام ناتھ وی وید والے پرشن دوہرا دیندا۔

رام ناتھ دی نانہہ نکر چودھریاں نوں رڑکن لگدی۔

”وید تاں شریف ہے۔ اوہ ساڈا آکھا موڑن والا نہیں۔ پر اس سارے پواڑے دی جڑھ ایہہ وکیل ہے۔ ایہہ اسدا وس نہیں جان دیندا۔“

پہلاں چودھری اس نوں پٹھ پچھے کوسدے سن۔ بن ساہنے
سناؤن لگے۔

جدوں رشتے داراں نوں سمجھوتہ کراؤن وچ کامیابی نہ
ملی تاں ذمہ واری سماجک ادھیکاریاں نے سنبھال لئی۔

کجھ اجہیاں جتھیندیاں، جیہڑیاں مڈھلے دنوں وچ دھرنے
مارن اتے جلوس کڈھن وچ موہری سن، سمجھوتے دا سجھاء
دین لگیاں۔ کجھ صحافی اپنے اہساناں دی یاد کراؤن لگے۔ نہیہ
اتے کمل دے دوستان دے مایے وی لڑائی ختم کرن وچ بہتری
دسن لگے۔

ہور تاں ہور رام ناتھ دے سکے بھرا وی گھر بیٹھے ہی
لڑائی توں تھکے بیٹھے سن۔ ملویں جیہہ نال اوہ وی کھڑا چھڑا
کے گھر بیٹھن دی صلاح دین لگے۔

اشونی کہندا، ”پنکج ہوریں امیر بن۔ اسیں اوہناں دا مقابلہ
نہیں کر سکدے۔“

منگت کہندا: ”اوہ پیسے چڑھا کے بری ہو جان گے۔
پچھوں مُونہ دی کھان نالوں ہنے لے دے کرکے پچھے ہٹن وچ
بہتری ہے۔“

سمجھوتے لئی چارے پاسیوں پیندے دباء کارن سارا پریوار
نفسیاتی دباء تھلے آؤن لگا۔

نیلیم لئی سبھ اکو جیہا سی۔ وید اپنی کڑتن من ہی من پی لیندا
سی۔ پر نہیہا دا بچپن اسنوں ویاکل کر رہیا سی۔ اسدا آگیا چکر
غصے نال مڑ بھکھن لگدا سی۔

رام ناتھ سبھ دے مونہوں لہندا جا رہیا سی۔

پنکج ہوراں دی ہسپتال وچ حاضری نے وید پریوار دا
ہسپتال رہنا دبھر کر دتا۔ اوہناں دے سریراں دے زخم تاں الے
سن ہی، من دے زخم ہور گہرے ہون لگے۔

ہسپتال بن اوہناں لئی علاج والی تھان نہیں سی رہی۔
اس توں پہلاں کہ کوئی ممبر سکیٹری (منو روگی) وارڈ
وچ داخل ہووے اوہناں نوں ہسپتالوں چھٹی لے کے گھر چلے
جانا چاہیدا سی۔

ڈاکٹر چھٹی دین دے حق وچ نہیں سن۔ رام ناتھ نے ڈاکٹر
دی صلاح دے الٹ دوہاں مریضاں نوں چھٹی کروا لئی۔
پوری طرحاں ٹھیک ہون وچ جو کسر سی، اوہ پچھوں
پوری ہوندى رہیگی۔

طوفان لنگھے سن۔ اوہناں دا اثر عمر بھر رہنا ہی رہنا سی۔

65

بھاویں نیرج ہوراں نوں ہسپتال وچ گھر ورگیاں سہولتاں
پراپت سن پھیر وی ویہاں دناں بعد اوہناں دا من کابلا پین لگا۔
اوہ اپنے رشتے داراں اپر زور پاؤن لگے۔ پولیس نال گل کرو۔
جج نوں فون کراؤ۔ جو کجھ کوئی منگدا ہے اس نوں دیو۔
اوہناں دے باہر آؤن دا انتظام کرو۔ نہیں تاں اوہ سچ مچ بیمار ہو
جان گے۔

وشیش فیس دے کے نند لال نوں ہسپتال بلایا گیا۔ اس اگے واسطے پائے گئے۔ اوہ ضمانت دی درخواست لائے۔ دنیاں بھر دا قانون پیش کر کے درخواست منظور کرائے۔ سرکار ولوں ہن راہ پدھرا سی۔ کسے جج اپر کوئی دباء نہیں سی۔ ہن ضمانت منظور ہون وچ کیہ دقت سی؟

نند لال تتا لکن دے حق وچ نہیں سی۔ قانون نے ملزماں دی مرضی انوسار نہیں سی چلنا۔ آئی جی نے پڑتال سرے لا لئی سی۔ گواہاں دے بیان لکھے جا چکے سن۔ موقعے دا ملاحظہ ہو چکا سی۔ بس رپورٹ لکھنی باقی سی۔ نند لال چاہندا سی، ملزماں نوں درخواست دین دی تھاں پولیس نوں دوشیاں نوں رباء کرن دی درخواست دینی چاہیدی سی۔ اس درخواست دے آدھار تے دوشیاں نوں باہر آؤنا چاہیدا سی۔

خدا نہ کھاستا جے درخواست سادھو سنگھ ورگے کسے سر پھرے جج کول لگ گئی اتے نہ منظور ہو گئی تاں اوہناں دے دوشی ہون تے عدالت دی موہر لگ جانی سی۔ ایہہ موہر اگے چل کے اوہناں نوں مہنگی پینی سی۔

پھیر ضمانت والی درخواست کیہڑا پہلے دن منظور ہو جانی سی۔ دس پندراں دن اس نے کھا جانے سن۔ اوہناں دساں دناں وچ آئی جی توں رپورٹ تیار کروا کے پکا کم کرواؤنا چاہیدا سی۔ نند لال دا اک ہور مت سی۔ نیرج ہوراں دی ضمانت منظور کراؤن توں پہلاں کسے بھئیے دی ضمانت منظور کروا لینی چاہیدی سی۔

مقدمے دے مکھ دوشی بھئیے سن۔ اوہ مکھ دوشی اس لئی
 سن، کیونکہ اوہناں نے جرم کرن وچ سدھا حصہ پایا سی۔ اوہناں
 کولوں لٹ دا سامان برآمد ہویا سی۔ پنکج ہوراں اپر اوہناں نوں
 اکسا کے جرم کراؤن دا دوش

سی۔ قانون اجیہے دوشیاں نوں دو نمبر دے دوشی مندا سی۔
 جے مکھ دوشی دی ضمانت منظور ہو جاوے، پھیر دو نمبر دے
 دوشی دی ضمانت جھٹ منظور ہو جاندی سی۔

پنجاں مکھ دوشیاں وچوں پنچم دی ضمانت منظور ہون دے
 ودھ آثار سن۔ اوہ اپنی عمر بھاویں تیئی چوویں سال دسدا سی پر
 ان داڑیا ہون کارن اوہ ستاراں اٹھاراں سال دا لگدا سی۔ اسدے
 اس سرپرک گن دا لابھ اٹھایا جا سکدا سی۔ قانون اٹھاراں سال
 توں گھٹ عمر دے کشور اپرادھیاں نوں وشیش رعایت دیندا
 سی۔ پہلی رعایت ایہو ضمانت والی سی۔ اجیہے اپرادھی بھاویں
 دنیاں بھر دے سبھ اپرادھ کرن دے دوشی ہون، ایہناں دی
 ضمانت منظور کرنی ضروری سی۔ ترک سی کشور منان نوں
 پیشاور ملزماں وچ رکھ کے پکے مجرم نہیں سی بنایا جا سکدا۔
 دوجا اسنوں مجرم ثابت ہون اپر وی قید دی سزا نہیں سنائی جا
 سکدی۔ اجیہے مجرم نوں ودھو ودھ تن سال لئی کشور لئی
 بنے سدھار گھراں وچ سدھرن دا موقع دینا پینا سی۔ اوہ سدھرے
 جاں وگڑے، بناں اس دی جانچ کرے تن سال بعد اسنوں رہاء
 کرنا پیندا سی۔

پنچم دی ضمانت منظور ہون دا اک آدھار ہور وی سی۔
 پولیس حراست دوران اسدی چنگی کٹائی ہوئی سی۔ اسدی سچی

لت ٹٹ گئی سی۔ اس اپر پلستر لگا ہویا سی۔ نند لال نوں پتہ لگا سی کہ ٹھیک علاج نہ ہون کارن اسدے ٹٹے ہڈ وچ پس پے گئی سی۔ کسے وی ویلے ٹنگ کٹی جا سکدی سی۔ جیل دے ڈاکٹر اں دی انگہلی اتے اسدی ٹنگ نوں بچاؤن دی دہائی دے کے اسنوں ضمانت تے رہاء کروایا جا سکدا سی۔

بھئیے دی عمر لکاون وچ سوکھ رہنی سی۔ ایہناں دا کوئی پتہ نہیں سی ایہہ کتھے اتے کسے جمے سن؟ جنم سرٹیفکیٹ ملنوں رہے۔ جنم متی ثابت کرن لئی نہ صفائی دھر نوں کوئی ثبوت ملنا سی نہ مدعی دھر نوں۔ اجیہے گھچولے وچ عدالت نوں ڈاکٹر دی مدد لینی پینی سی۔ اوہ دوشی دیاں ہڈیاں دا معائنہ کر کے اس دی عمر دا اندازہ لائے گا۔ ایہہ ٹیسٹ پکا نہیں سی۔ دو تن سال دا فرق اسانی نال پایا جا سکدا سی۔ ڈاکٹر جے عمر ستاراں اتے انیں دے وچکار لکھ دیوے پھر وی فائدہ ملزم نوں ہونا سی۔ قانون نے اوہ عمر مننی سی، جسدا دوشی نوں فائدہ ہونا سی۔

ڈاکٹر پنکج ہوراں دے ہتھاں وچ سن۔ مرضی دی رپورٹ کرائی جا سکدی سی۔ مجبورن عدالت نوں ضمانت دینی پینی سی۔

پنچم اپر ڈکیتی دے نال نال کمل نوں قتل کرن دا دوش وی سی۔ اوہ مقدمے دا مکھ دوشی سی۔ اسدی ضمانت ہوندیاں ہی باقیاں دی ضمانت دا راہ پدھرا ہو جانا سی۔ سنگلا سینئر وکیل دی رائے نال پوری طرحاں سہمت سی۔

ہو سکدا سی پنچم دی ضمانت منظور ہون توں پہلاں ہی
آئی.جی.دی رپورٹ آ جاوے اتے اس رپورٹ دے آدھار تے
اوہناں دی فوری رہائی ہو جاوے۔

پھیر وی دور دی سوچ کے بنے توں ہر صورتحال دا مقابلہ
کرن دی تیاری شروع کر دینی چاہیدی سی۔ پاسہ کدوں پلٹ
جاوے، کوئی پتہ نہیں لگدا؟ چاہ دے پیالے اتے بلہاں وچ بہت
فرق ہوندا ہے۔ ایہہ کھاوت پنکج ہوراں اپر کئی وار صحیح سدھ
ہو چکی سی۔

حال دی گھڑی ایہہ من کے چلنا چاہیدا سی کہ رپورٹ
اوہناں دے حق وچ نہیں ہو رہی۔ اوہناں نوں مقدمے دی تیاری
سادھارن حالات انوسار کرنی چاہیدی سی۔

ٹھیکے دار نوں چھڈ کے باقی دوشیاں دا کوئی والی وارث
نہیں سی۔ نہ اوہناں نے اپنا کوئی وکیل کیتا سی۔ فیصلے تک
اوہناں دے باہر اُون دے کوئی آثار نہیں سن۔

پنجاں دوشیاں دا جیل وچ رہنا پنکج ہوراں لئی خطرے دی
گھنٹی سی۔

جے ملزم جیل وچ ہون پھیر عدالت نوں مقدمہ تیزی نال
چلاؤنا پینا سی۔ وڈیاں عدالتاں نوں دوشیاں دا جیل وچ رہنا چبھدا
سی۔ اوہ ہیٹھیلیاں عدالتاں نوں تارڑیاں رہندیاں سن۔ مکدمے دا
فیصلہ جلدی کرو۔ جے دوشی بے قصور ہے، اسنوں جلدی باہر
کڈھو۔

ویسے وی جے کوئی سادھو سنگھ ورگا جج مقدمہ تیزی
نال چلاؤن لگ پیا تاں اسنوں ٹھلھ پاؤنی مشکل ہوویگی۔ تازہ

مقدمہ جے سرے لگ جائے تاں اکثر دوشیاں نوں سزا ہوندى ہے۔ گواہاں دے مناں وچ غصہ ہوندا ہے اتے یادداشت تازہ ہوندى ہے۔ معاملہ لٹکيا ہووے تاں گواہاں اتے حمایتیاں دا پیشیاں بھگت بھگت، وکیلاں اتے ججاں دیاں جھڑکاں سن سن اتے منشیاں مسدیاں دیاں جیباں بھر بھر، حوصلہ پست ہو جاندا ہے۔ ہتھ پلے کجھ پیندا نہ دیکھ کے اوہ پیروائی چھڈ جاندا ہن۔ جو ملیا، لاہے دا سوچ کے چار پیسے لے کے راضی نامہ کر جاندا ہن۔

اس لئی سنگلا مقدمہ لٹکاؤن دا مسالہ ہنے توں اکٹھا کرن وچ جٹ جانا چاہندا سی۔

جنے ملزم ضمانت اپر ہون گے، اونا مقدمے نوں ودھ لٹکایا جا سکیگا۔

پنکج ہورے تجربے کرکے دیکھ چکے سن۔ جے افسر اڑ جان پھیر نہ اوہناں نوں پیسہ خرید سکدا ہے نہ سپہرش دباء سکدی ہے۔

اجیہے موقعے قانونی داء پیچ ہی کم آوندے ہن۔

دوجے دوشیاں دے باہر آؤن دی حالے کوئی سنبھالنا نہیں سی۔ قانونی رنیتی منگ کردی سی، گھٹو گھٹو پنجم نوں ہتھ وچ کر لینا چاہیدا سی۔ ضمانت منظور کراؤن توں پہلاں اس نال شرطان طے کیتیاں جان۔ وڈی شرط اکو سی۔ فیصلے تک اسنوں اوہناں دے ہتھ ہیٹھ رہنا پینا سی۔ لوڑ پین تے اس نوں کدے جیل دے اندر اتے کدے باہر آؤنا پینا سی۔

سوچ وچار کرن لئی پنچم نال ملاقات کیتی گئی۔ اوہ جھٹ
سبھ شرطان من گیا۔

اسنوں اپنے دوہیں ہتھیں لٹو نظر آئے۔ اسنوں کشور من لیا
گیا تاں اس دیاں پوں باراں۔ نہ منیا گیا، پھیر وی باہر آ کے اسدی
ٹنگ بچ رہی سی۔ اندر رہ کے اسدی ٹنگ کسے وی دن کٹی جا
سکدی سی۔

پنچم دی ضمانت منظور کراؤن دیاں تیاریاں ہون لگیاں۔

انصاف دے سارے قاعدے قانون دیاں دھجیاں اڈا کے پنکج
ہوراں نوں سہولتاں اپر سہولتاں دتیاں جا رہیاں سن۔ رام ناتھ
ولوں اوہناں سہولتاں نوں نتھ پاؤن لئی دتیاں جا رہیاں درخاستاں
بناں کسے ترک دے رد کیتیاں جا رہیاں سن۔

پہلی درخاست وچ رام ناتھ نے دوشیاں نوں دل دے مریض
گھوشت کرن دے دیانند ہسپتال دے ڈاکٹراں دے فیصلے نوں
ونگاریا سی۔

پہلے ہی دن مجسٹریٹ نے اس دی درخاست نہ منظور کر
دتی سی۔ پنج ماہر ڈاکٹراں دی رائے اپر شک کرن دا کوئی
ٹھوس ادھار نہیں سی۔

رام ناتھ نے اس فیصلے ورودھ سیشن کورٹ وچ اپیل کیتی۔
سیشن جج نے دوجی دھر نوں نوٹس جاری کر دتا۔ مہینے دی
تاریخ پا دتی۔ مہینے مہینے دیاں کئی تاریخاں ہور پینیاں سن۔
فیصلہ ہون تک اوہناں نے رباء ہو جانا سی۔ پچھوں ہوئے
فیصلے دا مدعی نوں کیہ بھاء۔

دوجی درخاست راہیں رام ناتھ نے دوشیاں دے ہسپتال وچ
دفتر کھولن، موبائیل فون رکھن، کھلیاں ملاقاتاں، گھراں وچ
چکر مارن اتے پنتیاں دے دوشیاں کول سون اپر اعتراز کیتا
سی۔ مجسٹریٹ نے ایہناں سہولتاں 'تے روک لاؤن دی تھاں

پولیس دے اپ کپتان نوں پڑتال دا حکم کر دتا۔ پڑتال مکمل کر کے رپورٹ پیش کرن لئی اسنوں اک مہینے دا سماں دے دتا۔ اس فیصلے دے ورودھ رام ناتھ دی اپیل کرن دی جرئت نہ پئی۔ نتیجہ پہلی اپیل والا ہونا سی۔ ایہہ اسنوں صاف دکھائی دے رہیا سی۔

عدالت دے ایہناں اک پاسٹر فیصلیاں کارن رام ناتھ دا کھول رہیا خون حالے ٹھنڈا نہیں سی ہویا کہ پنجم نوں کشور اپرادھی بنا کے ضمانت لئی دتی درخواست نے بلدی تے تیل پاؤن دا کم کر دتا۔

پنجم دے داڑھی مچھاں نہیں سن، اس دا کارن اسدا کشور ہونا نہیں سی۔ اصل کارن ایہہ سی کہ اوہ نپالی نسل دا لگدا سی۔ نپالیاں دے اول تاں داڑھی مچھاں آؤندیاں نہیں۔ جے آؤن تاں بہت دیر نال آؤندیاں ہن۔ اس دا قد کاٹھ، رنگ اتے مہاندرا اس نوں نپالی سدھ کردا سی۔ پولیس دی پچھ گچھ دوران اس نے اپنی عمر چووی پچی سال لکھائی سی۔ سی وی انی ہی۔

ہن پنجم نے اپنی درخواست دے نال نال اک حلفیہ بیان لایا سی، جس وچ اسنے اپنی عمر ستاراں سال ہون دا دعویٰ کیتا سی۔ نال اس دے پنڈ دے اک اکھوتی پردھان دا حلفیہ بیان سی، جس وچ اسنے اس دی عمر ستاراں سال ہون دی تائید کیتی سی۔ پنجم دی ضمانت دی درخواست دا نوٹس سرکار نوں ہویا سی۔

سرکار نوں مدعی دھر دی مدد دی لوڑ محسوس نہیں سی
 ہوئی۔ اس لئی سرکاری وکیل نے مدعی دھر نوں سوچت کرن
 دی کوشش نہیں سی کیتی۔
 رام ناتھ نے اپنے سوتراں راہیں اس درخواست دی سوہ
 کڈھی سی۔

سرکاری مشینری دے رویئے وچ آئی اس تبدیلی دی کنسوء
 رام ناتھ نوں ہون لگی سی۔ عشق مشک وانگ ملزم دھر دی
 بگھیل سنگھ نال ہوئے سودے دی سوہ ہولی ہولی جگر ہون لگی
 سی۔

لوکاں نوں کرائم برانچ ولوں کیتی جا رہی پڑتال دے سٹے
 دی وی سوہ سی۔ چھوٹا وڈا ہر کوئی آکھ رہیا سی۔
 آئی۔ جی۔ اوہناں نوں بے گناہ ثابت کر چکا سی۔
 پہلاں رام ناتھ نوں ایہہ سبھ افواہاں لگدیاں سن۔ پر ہن جام
 ہو چکی سرکاری مشینری نوں دیکھ کے اسنوں افواہاں سچ
 جاپن لگ پئیاں سن۔

پہلاں رام ناتھ نوں وشیش دوت راہیں عدالت وچ آئے
 عرضی پتر بارے سوچت کیتا جاندا سی۔ ہن پچھے جان تے وی
 اس توں تتھ چھپاؤن دا جتن کیتا جاندا سی۔
 رام ناتھ دے حوصلے پست ہون لگے۔ اس نوں یقین ہو گیا
 سرکار کولوں ہن اس نوں کوئی مدد ملن والی نہیں۔
 رام ناتھ نے اپنے من نال فیصلہ کیتا۔ اگوں توں اوہ اپنے
 پاپڑ عام ویلیگا۔

رام ناتھ دے شہر وچ تن مجسٹریٹ اتے اک سیشن جج
سی۔ چار سرکاری وکیل اتے پندراں کو اہل کار سن۔ رام ناتھ دا
سبھ نال اٹھن بیٹھن سی۔

مایہ نگر جیویں ججاں دا میلہ لگا ہویا سی۔ اک سیشن جج،
پنج ایڈیشنل سیشن جج، اٹھاراں مجسٹریٹ ۔ انے ہی سرکاری
وکیل۔ ہزار وکیل۔ سینکڑے اہل کار۔ کسے نوں کسے دی لحاظ
نہیں سی۔ کوئی لحاظ کرے تاں کنیاں کو نال؟ اتھے سبھ کم
پیسے نال ہوندا سی۔ کسے نوں کوئی سنگ شرم نہیں سی۔ سودا
کرسی تے بیٹھے بیٹھے ہوندا سی۔ شریام پیسے پھڑدے سن۔
گنکے جیب وچ پاؤندے سن۔ کوئی پھٹیا پرانا ہووے تاں
بدلاؤندے سن۔

اسدے شہر انج نہیں سی ہوندا۔ ایہو واردات جے اسدے شہر
ہوئی ہوندى تاں اک وکیل دے بھانجے دے قاتلاں دا کسے نے
وکیل نہیں سی بننا۔ الٹا ساری بار نے رام ناتھ دی پٹھ تے ہونا
سی۔ سارے اہل کاراں نے رام ناتھ دے کماں نوں اپنا کم سمجھنا
سی۔ پیسہ دھیلا کسے نے کیہ لینا سی، الٹا لوڑیندے کاغذ اس
دے گھر پجدے کرنے سن۔

اتھے دساں والا کم سو وچ ہو رہیا سی۔ اوہ وی پوری
بھکائی بعد۔

بن تک رام ناتھ نوں پرائیویٹ وکیل کھڑا کرن دی لوڑ
محسوس نہیں سی ہوئی۔ سرکاری وکیل پوری تندیہی نال
پیروائی کر رہے سن۔

بن سرکاری ادھیکاریاں ولوں چلی نہ ملورتن لہر کارن
اسنوں پرائیویٹ وکیل دی لوڑ محسوس ہون لگی۔

رام ناتھ نوں لاء پاس کیتیاں چھپی سال ہو گئے سن۔ لاء
اسنے رات دیاں کلاساں وچ پڑھیا سی۔ دنے اوہ نوکری کردا
سی۔ اسدے بہتے جماعتیاں نے ڈگریاں تاں پاس کر لئیاں سن پر
گھریلو مجبوریاں کارن نوکریاں چھڈن دی ہمت نہیں سی پئی۔
نتیجے وجوں اس نوں اپنے نال پڑھدا اک وی منڈا مایہ نگر وچ
وکالت کردا نظر نہیں سی آیا۔

سویر دیاں جماعتاں وچ پڑھدے منڈیاں لئی ایہہ وادھا سی۔
اوہناں نوں ہر شہر وچ اپنے جماعتی وکالت کردے مل جاندے
سن۔ کئی مجسٹریٹ اتے سیشن جج تک بنے پھردے سن۔
پرانے مٹر دوستی نہیں بھلدے۔ بھج
کے ملدے سن اتے دلوں کم کردے سن۔

رام ناتھ اپنے شہروں اپنے ساتھی وکیلاں کولوں مایہ نگر
دے وکیلاں دے ناں چٹھیاں لے کے آیا سی۔

اوہناں چٹھیاں دے آدھار تے رام ناتھ نے کجھ وکیلاں نال
سمپرک کیتا۔ رسمی جہی آؤ بھگت توں ودھ کسے نے چٹھی دی
قدر نہیں سی پائی۔ کسے نے رام ناتھ دی مدد لئی اپنے جونیئر
وکیل دی ڈیوٹی لا دتی اتے کسے نے سینئر منشی دی۔

جے تھوڑا جیہا ساتھ کسے نے دتا سی اوہ راج کمار سی۔
راج کمار دوشیاں ولوں کیتی جاندی ہر عدالتی کاروائی اپر
نظر رکھدا سی۔ اس کاروائی دی رام ناتھ نوں سوچنا دیندا سی۔
رام ناتھ اسدا توڑ لبھدا سی۔

رام ناتھ نوں سرکاری وکیلاں نال اوہو ملاؤندا سی۔ اہل کاراں کولوں حکماں دیاں نقلاں اوہو تیار کرواؤندا سی۔ کس نوں کنے پیسے دینے سن اس دا فیصلہ اوہو کردا سی۔
 رام ناتھ محسوس کر رہیا سی۔ جتھوں تک وس چلدا سی راج کمار اسدا فائدہ کردا سی۔

ڈیڈھ مہینے دی بھج نٹھ دوران رام ناتھ نوں پتہ لگ چکا سی کہ مایہ نگر دے وکیلاں دیاں فیسوں اسمان چھو نہ دیاں سن۔ اسدے شہر وڈے توں وڈے وکیل دی فیس دس ہزار روپے سی۔ اتھے دس ہزار منشیانا بن جاندے سی۔ رام ناتھ ورگے وکیل کول آؤن توں پہلاں سائل ویہہ وکیلاں دے پھٹیاں تے گیڑے ماردا سی۔ توڑ مروڑ کرکے مسان دو تن ہزار پلے پاؤندا سی۔ اوہ وی قشطان وچ۔

اتھوں دا کوئی وکیل اٹھ کے جاندے سائل نوں آواز نہیں سی ماردا۔ کوئی منشی اسدا پچھا نہیں سی کردا۔
 جونیئر وکیل نویں ماڈلاں دیاں کاراں لئی پھر دے سن۔ سینئر وکیلاں دا کیا کہنا۔ اک دو تان مرسیڈیز لئی پھر دے سن۔

مقدمہ جس ڈھنگ نال موڑ کٹ رہیا سی اس توں رام ناتھ نوں کسے سینئر وکیل دی مدد دی لوڑ محسوس ہو رہی سی۔ نیرج ہوراں نے چوٹی دے وکیل کیتے سن۔ ماہر وکیلاں دا مقابلہ ماہر وکیل ہی کر سکدا سی۔

راج کمار دی مدد نال اسنے کسے سینئر وکیل نال رابطہ قائم کرن دا من بنایا۔

راج کمار اس نال سو فیصدی سہمت سی۔

رام ناتھ اتے راج کمار رلکے وی شارکاں دا مقابلہ نہیں
سن کر سکدے۔ ججاں نوں آپ ہدرے حکم کرن توں روکن لئی
قابل وکیل دی ضرورت سی۔

سینئر وکیل قانون دے ماہر تان سن ہی۔ ایہہ اپر تک پہنچ
وی رکھدے سن۔ ایہہ ججاں دی چاہلوسی وی کردے سن اتے
لوڑ پین تے گل وی پے جاندے سن۔ اپنے نال بیٹھ جج دی
شکایت کرن دی جرئت وی رکھدے سن۔ جے اوہناں نال کوئی
سینئر وکیل کھڑا ہوندا تان مجسٹریٹ دی دوشیاں نوں منتریاں
والیاں سہولتاں دین دی جرئت نہیں سی پینی۔

”پر سینئر وکیلاں دی فیس بڑی سندی ہے؟“

رام ناتھ نوں اپنی چادر دا پتہ سی۔ اپنے پیر چادر تک
سیمت رکھن دے ارادے نال اسنے پچھیا۔

”ہاں۔ فیساں ٹھوک کے لیندے ہن۔“

”بھائی چارے دا کوئی لحاظ نہیں کردے؟“

”تھوڑا بہت کرن گے۔“

”کس کول چلیئے؟“

”نیمی ناتھ کول چلدے ہاں۔ اوہ فیس مُونہ منگی لیندا ہے۔
پھیر ٹھگی نہیں ماردا۔ نہ سرکاری وکیل دے نال تے لوے نہ
جج دے نال تے۔ کدے لوڑ پئے تان سدھی گل کراؤندا ہے۔ بہتا
خرچ نہیں ہون دیندا۔ میرے حساب نال اوہ ٹھیک رہو۔“

”کنے کو پیسے لو؟“

”گل کرکے دیکھدے ہاں، لالچی بالکل نہیں۔ سچی گل

مُونہ تے آکھن والا ہے۔ رعایت کرواواں گے۔“

”چل ملا پھیر!“

”شام نوں کوٹھی چلاں گے۔ میں ٹائم لے کے رکھاں گا۔“

نیمی ناتھ نے اوہناں نوں شام نوں ملنا سی۔

شام نوں دوبارا اکٹھے ہون دا وعدہ کر کے اوہ وچھڑ گئے۔

متھے ویلے تے راج کمار خود رام ناتھ کول پج گیا۔ اسدے
 سکوٹر پچھے بیٹھا رام ناتھ راج کمار دی رحم دلی دے وارے
 وارے جا رہیا سی۔ لوہے دے اس شہر وچ انسانیت حالے زندہ
 سی۔

نیمی ناتھ اوہناں دا انتظار کر رہیا سی۔
 سائلاں دا چھوٹا جیہا اکٹھ نیمی ناتھ دی کوٹھی دے باہر
 بیٹھا سی۔ اوہناں نوں نیمی ناتھ نے حالے ملنا شروع نہیں سی
 کیتا۔ پہل وکیلاں دی سی۔

نیمی ناتھ ویلے دا پابند سی۔ اک اک منٹ دی قدر کردا سی۔
 بناں کوئی بھومکا بنھے اوہ رام ناتھ نوں مخاطب ہویا —
 “بھائی صاحب تہاڈے نال بڑا دھکم ہویا ہے۔ میں تہاڈا کیس
 لڑنا چاہندا ہاں۔ پر مینوں اک دقت پیش آ رہی ہے۔ پہلاں میں اوہ
 دقت دور کر لوں۔ اپنا فیصلہ میں تہانوں سویرے دساں گا۔
 مینوں اپنا فون نمبر نوٹ کراؤ۔ میں خود فون کراں گا۔”
 در در دیاں ٹھوکران کھا رہے رام ناتھ دا کوئی سمپرک
 نمبر نہیں سی۔ اس دے پیر چکر سی۔ کدے اوہ تھانے ہوندا،
 کدے کچہری۔

“تسین مینوں ٹائم دسو۔ اس وقت میں تہانوں فون کراں گا۔”
 نیمی ناتھ نے اپنا وزٹنگ کارڈ رام ناتھ نوں دتا۔ سویرے
 ست وجے فون کرکے اوہ سماں نشچت کر سکدا سی۔

”تسین مینوں دسو۔ میں ایہناں نوں لے کے حاضر ہو
جاوانگا۔“ راج کمار نے گل ٹوکی۔

”نہیں حالے میں کجھ نہی دس سکدا۔ سویرے ست وجے ہی
پتہ لگے گا۔“

سویرے رام ناتھ نے جدوں فون ملایا نیمی ناتھ نے اس نوں
اکلے نوں گھر بلایا۔

”چھوٹے بھرا میں بڑا صاف بندہ ہاں۔ صاف ستھرا کم کردا
ہاں۔ میری فیس پچونجا ہزار ہے۔ یاراں، دوستان اتے وکیل
بھراواں دے کیس میں ادھی فیس وچ کردا ہاں۔ میرے اصول
مطابق اس کیس دی فیس بندی ہے پچی ہزار۔ اصول توڑ کے
میں تہاڈے کولوں پچوجا ہزار لے نہیں سکدا۔ پچی ہزار وچوں
میں کیس لیاؤن والے وکیل نوں تیجا حصہ دے نہیں سکدا۔ راج
کمار نوں وچوں کڈھ کے سدھی گل کرن دی گستاخی وی میں
نہیں کر سکدا۔ ایہہ اس نال

گداری ہوویگی۔ میں نویں وکیل نوں ناراض وی نہیں کر
سکدا۔ ایہہ چنگا کم دیندے ہن۔ اس لئی میں تیرا کم نہیں کر سکدا۔
میرا اک تیرے نال وعدہ ہے۔ کدے کسے رائے مشورے دی لوڑ
پئی حاضر ہاں۔ کدے کوئی بحث کرواؤنی ہوئی، کروا لینا۔ مفت
کراں گا۔ ہن اک میرا سجھاء ہے۔ کسے وکیل نال گل کرنی ہوئی
تاں سدھا جائیں۔ توں وکیل ہیں۔ تینوں وکیل نال گل کرن وچ
جھجک کاہدی؟ کسے کولوں فون تک کروایا اگلے نوں حصہ
دینا پے جائے گا۔ مجبوری وسوری وکیل نوں اپنا ریٹ ودھاؤنا
پئے گا۔“

نیمی ناتھ دی گل سن کے رام ناتھ دے کن ساں ساں کرن
لگے۔ راج کمار نے گُو ہتیا ورگے کیس وچ حصہ منگیا سی۔
کنیں سُن کے وی اسدا من اس گھٹنا نوں سچ منن لئی تیار نہیں
سی۔

نیمی ناتھ دی کوٹھیوں نکلدے رام ناتھ دا سر چکراؤن لگا۔
بچدا حوصلہ پست ہون لگا۔ مایہ نگر وچوں اسنوں انصاف نہیں
ملے گا۔ اسدا وہم یقین وچ بدلن لگا۔

سارا دن اپنے آپ نال کھوجھل کے رام ناتھ نے حوصلہ اکٹھا کیتا۔ انج ڈھیری ڈھاہ کے وی نہیں سی بیٹھیا جا سکدا۔ اودھم سنگھ دا ناں چوٹی دے وکیلاں وچ آؤندا سی۔ شام نوں اوہ اسدی کوٹھی پج گیا۔

”تسین کچہری وچوں میری فیس دا ریٹ سن لیا ہوئے گا۔ جے میں مدعی دھر دا وکیل بننا ہووے میں اک لکھ روپیہ فیس لیندا ہاں۔ ایہہ میری نیٹ فیس ہے۔ جے تسین کمیشن لینا بے تاں فیس ہوئے گی ڈیڈھ لکھ پنجاہ تہاڈا ... اک لکھ میرا۔“

”سر میری بھین دا گھر تباہ ہو گیا۔ میں حصہ لواں گا؟“

رام ناتھ دا سویر دا من بھریا ہویا سی۔ اسدے ہنجو آپ مہارے وہ ترے۔

رام ناتھ دے اس ردن اتے سچے وبے ہنجواں اپر اودھم سنگھ دا من پسینہ گیا۔ اس نوں اپنے سخت رویئے تے افسوس ہویا۔ کمیشن دی گل اس نوں سوچ سمجھ کے کرنی چاہیدی سی۔

پر اودھم سنگھ کیہ کرے؟ اس دا واہ اجیہے ہی لوکاں نال پیندا سی۔ سکے باپ نوں جے وکیل کر کے دینا ہووے تاں وی لوک حصہ بھال دے سن۔

حالے کل اس کول اک کیس آیا سی۔ چار پتاں دا باپ قتل کیس وچ پھس گیا سی۔ کیس لیاؤن والا پت کہن لگا، ’فیس اپنی پوری لوو۔‘ چاراں بھراواں نے برابر حصہ پا کے فیس دینی

سی۔ تن بھراواں دا حصہ وکیل رکھ لئے۔ کیس لیاؤن والے بھرا
 دا حصہ کمیشن وچ سمجھ لئے۔ اوہ کپت تان سادھارن شہری
 سی۔ ایہہ وکیل سی۔ کیہ پتے پچھوں حصہ منگ کے بیٹھ جائے؟
 منگیگا ہی۔ منگن دی وی ضرورت نہیں۔ کوس پھڑن والے وکیل
 دا فرض سی اپنے آپ حصہ دیوے۔ کیس لے کے آؤن والے
 وکیل نوں کئی وار حصہ طے کرن دا موقع نہیں ملدا۔ آسامی سر
 تے چڑھی رہندی ہے۔

اجیہے کوڑے تجربے کارن اودھم سنگھ مُونہ پھٹے ہویا
 سی۔ اودھم سنگھ نے اپنے کوڑے شبدان لئی معافی منگی۔ رام
 ناتھ دی پٹھ تھاپڑ کے، پانی پلا کے اس نوں قائم کیتا۔

“میں انج کیوں آکھیا ہے تینوں اک قصہ سناؤندا ہاں۔ اک
 وکیل میرے کول اپنے سکے تائے دا کیس لے کے آیا۔ میں
 سوچیا تائے دے کیس وچوں حصہ تھوڑا لئے گا۔ میں فیس گھٹ
 منگ لئی۔ اوہ شام نوں حصہ لین آ گیا۔ میں اعتراض کیتا تان اوہ
 کہن لگا جے گھوڑا گھاہ نال دوستی کرے گا تان کھائے گا کی؟
 تائے نے جرم کیئے تان آپے بھگتے گا۔ میں اسدے جواب تے
 بڑا خوش ہویا۔ میں اسنوں اشیرواد دتا۔ توں ترک گھڑن دا ماہر
 ہیں۔ پتر کامیاب وکیل بنے گا۔”

“سر! اوہ ساڈا سارا گھر لٹ کے لے گئے۔ بھانجے دے
 کھاتے وچوں سکسیشن سرٹیفکیٹ بناں پیسہ نکل نہیں رہیا۔ بھین
 بے ہوش پئی ہے۔ جیجے دے ہتھان تے پلستر لگا ہے۔ اوہناں
 دے کھاتے بے کار ہوئے پئے ہن۔ میں چھوٹے جہے شہر دا
 سادھارن جیہا وکیل ہاں۔ اپنی پوری پونجی علاج تے لا بیٹھاں۔

سچ جانو بن قرضہ چکن تک نوبت آئی پئی ہے۔ میں انی فیس
نہیں دے سکدا۔”

“میں تیری مجبوری سمجھ رہاں۔ اک لکھ توں گھٹ میں
کدے فیس نہیں لئی۔ تیرے لئی ادھی کر دیندا ہاں۔ ویہ پہلاں دے
دیو۔ باقی ہولی ہولی دے دینا۔”

اینی رعایت اودھم سنگھ نے پہلی واری کیتی سی۔
رام ناتھ اودھم سنگھ نوں وکیل تاں کرنا چاہندا سی پر انی
فیس دین دا فیصلہ اوہ اکلا نہیں سی کر سکدا۔ اسنوں وید نال
رائے کرنی چاہیدی سی۔
“تہاڈی بڑی مہربانی۔ میں اپنے بھنوئیے نال رائے کر کے
دساں گا۔”

“چل یار توں دس ہزار ہور گھٹ دے دیئیں۔”
پتہ نہیں کیوں اج اودھم سنگھ دا دل کجھ زیادہ ہی پسچ گیا
سی۔

اجیہی دردناک اتے خوف ناک گھٹنا مایہ نگر وچ پہلی وار
گھٹی سی۔ اسدا من اسنوں جھنجوڑ رہیا سی۔ اسنوں مدعی دھر
دی مدد کرنی چاہیدی سی۔ اسے نفسیاتی دباء تحت اوہ فیس
گھٹاؤندا جا رہیا سی۔

“بہت بہت دھنواد۔ میں کل شام نوں آوانگا۔ عنہ چر تسیں
دوجی دھر دے وکیل نہ بنیو۔ میرا انتظار کریو۔”
“ایہہ وعدہ پکا۔ توں مینوں وکیل نہ وی کریں پھیر وی میں
ملزماں دا وکیل نہیں بنانگا۔”
“بہت شکریہ۔”

”توں انج کر۔ وکٹم ویلفیئر سوسائٹی والیاں نوں مل۔ کیس اوہناں دے نیماں دی زد وچ آؤندا لگدا ہے۔ میں وی اوہناں دا ممبر ہاں۔ جے اوہ من گئے تہاڑے کئی مسئلے حل ہو جان گئے۔“

رام ناتھ دے اٹھن توں پہلاں اودھم سنگھ نے ایہہ مشورہ دتا۔ پتہ نہیں کیوں اوہ رام ناتھ نوں خالی ہتھ نہیں سی موڑنا چاہندا۔

”بہتر جناب۔“

نراش ہو کے مڑدے رام ناتھ نوں دیکھ کے اودھم سنگھ دے کالجے وچوں رگ جیہا بھریا جان لگا۔
 ”جے اوہ من گئے ٹھیک۔ نہیں میرے کول آ جائیں۔ کوئی راہ لبھاں گئے۔“

اودھم سنگھ دے اندروں کوئی آواز آ رہی سی۔ اس کول رب دا دتا سبھ کجھ سی۔ پندراں ویہ لکھ روپئے مہینے دی وکالت سی۔ زمین نال زمین سی، کاراں نال کاراں سن۔ کسے چیز دی کوئی گھاٹ نہیں سی۔ پھیر اوہ لالچ کیوں کر رہیا سی؟ ایہہ کیس اسنوں مفت لڑنا چاہیدا سی۔

اودھم سنگھ نے اندروں آؤدی آواز دی قدر کیتی۔ اسنے فیصلہ کیتا۔ اوہ مقدمہ مفت لڑیگا۔

پر لکھ چاہندے ہوئے وی اوہ ایہہ فیصلہ رام ناتھ نوں نہ سنا سکيا۔

شاید اس لئی کیونکہ اوہ مفت کیس لڑن دا عادی نہیں سی۔

رام ناتھ وکٹم ویلفیئر سوسائٹی دیاں گتیودھیاں توں واقف سی۔ چھ کو سال پہلاں اس سوسائٹی دا گٹھن اس نگر دے چنتک نوجوان وکیل ہریش رائے نے کیتا سی۔
تحصیل پدھر توں لے کے ہائی کورٹ تک اس سوسائٹی دیاں اکائیاں کھلیاں سن۔ اس مقصد لئی رام ناتھ دے شہر آیا پردھان اک وار اسنوں ملیا سی۔

اخباراں دیاں سرخیاں وچ رہن دیاں بھکھیاں کجھ اکھوتی سماج سیوی سنستھاواں اپنا ناں چمکاؤن لئی ملزماں دے منکھی ادھیکاراں دا ڈھنڈورا پٹدیاں رہندیاں سن۔ “جیلہاں نوں ارامدائک بناؤ۔ کھان پین ودھیا دیو۔ نہاؤن لئی کھلا پانی اتے تیل صابن دیو۔ کھیڈاں اتے تفریح دا پر بندھ کرو۔ ڈاکٹری سہولتاں دیو۔ مڑ وسیبے دا انتظام کرو۔ یوگا کراؤ۔ دھارمک بھاشن کراؤ۔ گھر جان دی چھٹی دیو۔ غریب ملزماں نوں سرکاری خرچے تے وکیل کرکے دیو۔ سزا سناؤن توں پہلاں مثل تے ٹھوس ثبوت دا ہونا یقینی بناؤ۔”

سرکاراں اتے عدالتاں ایہناں سنستھاواں دے دباہ بیٹھ آ کے ملزماں نوں رعایتاں تے رعایتاں دے رہیاں سن۔ نہاؤن لئی ٹیوبویل لا دتے۔ تفریح لئی ٹی.وی.لا دتے۔ کھیڈاں دا پر بندھ کر دتا۔ قانونی مدد

دین لئی وکھرا فنڈ بنا دتا۔ کشور ملزماں دے حق وچ قانون بن گیا۔ عورت ملزماں نوں بھاری چھوٹاں مل گئیاں۔ عدالتاں نے دوشیاں دے حق وچ نیم گھڑنے شروع کر دتے۔ جے عدالت نوں ملزم دے دوشی ہون تے رتی بھر وی شک پئے تاں باقی ثبوتوں نوں چھکے تنگ کے اسنوں بری کر دیوو۔ دوشیاں نوں موجاں لگ گئیاں۔ سو وچوں نبے بری ہون لگے۔

ملزم پکھیم اس رام رولے وچ ملزماں ہتھوں مار کھائی بیٹھے لوکاں دیاں آہاں کوئی نہیں سندا۔ ایہناں پیڑتاں اپر دوہری تیرہری مار پے رہی سی۔ پہلاں ملزم اوہناں دے مناں اتے سریراں نوں زخمی کردے سن، پھیر عدالتاں ملزماں نوں نردوش آکھ کے اوہناں دے زخماں نوں اچیز دیندیاں سن۔ بریش رائے نے ایہناں پیڑتاں دے ہنجو پونجھن دا بیڑا چکیا سی۔

اس ویلے اس شبہ کارج لئی رام ناتھ دے شہر دے وکیلاں ولوں بریش رائے نوں بھرواں ہنگارا ملیا سی۔ ہور وکیلاں دے نال نال رام ناتھ نے وی سوسائٹی نوں اپنیاں سیواواں بھینٹ کیتیاں سن۔

رام ناتھ دے شہر وچ اکائی دا گٹھن ہویا سی۔ اکائی نے پورے علاقے وچ اپنے ادیشاں دا پرچار وی کیتا سی۔ پر سوسائٹی لوکاں وچ حرمن پیاری نہیں سی ہو سکی۔

اس دا اک کارن ایہہ سی کہ اوہناں دے شہر وچ مایہ نگر ورگا دھکے نہیں سی ہوندا۔ واردات ہون تے پولیس جھٹ مقدمہ

درج کردی سی۔ فوری طور تے حرکت وچ آؤندی سی۔ پیشگی ضمانت سال وچ مساں اک

دوشی دی منظور ہوندی سی۔ باقی دے کیساں وچ دوشیاں دی گرفتاری ہوندی سی۔ پولیس ویلے سر چلان تیار کردی سی۔ عدالتاں انصاف دیندیاں سن۔ گرفتار ہوئے ملزم دی ضمانت نانی یاد کروا کے ہوندی سی۔ وکیلاں دی فیس تھوڑی سی۔ مدعی نوں اپنا وکیل کھڑا کرن وچ بہتی اوکھ محسوس نہیں سی ہوندی۔ مایہ نگر وچ صورتحال الٹ سی۔ اتھے مجرم اتے پیسے دا ستایا پیڑت منکھ سولی تے چڑھیا رہندا سی۔ اس نگر وچ اجیہی سنستھا دی بہت ضرورت سی۔ اس لئی سوسائٹی اتھے کامیابی نال کم کر رہی سی۔

سوسائٹی ولوں ہوندی پیروائی بارے رام ناتھ اخباراں وچ پڑھدا رہندا سی۔ کیس سوسائٹی دے ہتھ جاندیاں ہی پیڑت نوں اپنے دکھ بھل جاندے سن۔

“بس اک وار میرا کیس پروان ہو جائے۔ پھیر میرے منوں بوجھ لہے۔”

سارے رستے رام ناتھ ایہو دعا کردا رہیا سی۔

بڑی گرم جوشی نال رام ناتھ دا سواگت ہویا۔

پردھان رام ناتھ نوں ہر طرحاں دی مدد دین لئی تیار سی۔ تھانے دے مکھ افسر توں لے کے صوبے دے وزیر اعظم تک اسدی پہنچ سی۔ پردھان دی گل دھیان نال سنی جاندی سی۔ اسدے سبھاء تے عمل ہوندا سی۔ رام ناتھ جتھے مرضی اسنوں لجا سکدا سی۔

رام ناتھ نوں ساری سرکاری مشینری تے گلہ سی۔ پنکج
ہوراں دی گرفتاری تک تفتیش ٹھیک چل رہی سی۔ بن سبھ کجھ
ملزماں دے حق وچ ہو رہیا سی۔

سارا بھار رام ناتھ دے موڈھیاں اپر سی۔ بن اوہ موڈھے
تھکدے جا رہے سن۔ سوسائٹی پیڑتاں دی مدد لئی اپنے موڈھے
اگے کرے۔

“کیس اپنے ہتھ لین دے سوسائٹی دے کجھ نیم ہن۔ حالے
ایہہ کیس ساڈیاں شرطیں پوریاں نہیں کردا۔ سارے دوشی پھڑے
جا چکے ہن۔ سارے جیل وچ ہن۔ دسو پیڑتاں نال کیہ دھکے ہو
رہیا ہے؟”

“چھوٹے بھرا! بہت دھکے ہو رہیا ہے۔ پنکج اتے نیرج اک
دن لئی وی جیل نہیں گئے۔ پہلے دن توں ہسپتال داخل ہوئے
بیٹھے ہن۔ ہسپتال دے پرائیویٹ کمرے لے کے پھائیو سٹار
والیاں سہولتاں پراپت کر رکھیاں ہن۔ اتھوں بیٹھے کاروبار چلا
رہے ہن۔ جدوں دل کرے گھر جا آؤندے ہن۔ پتتیاں اوہناں دے
کمریاں وچ سوندیاں ہن۔ ایہہ کوئی پولیس حراست ہے؟”

“تسیں ٹھیک کہندے ہو۔ پر بن تاں اوہ حراست وچ ہی۔
میری رائے انوسار قانون ٹھیک راہ تر رہیا ہے۔ تھوڑیاں بہت
اونتائیاں ہر تھان رہ جاندیاں ہن۔”

پردھان دا ایہہ رویہ رام ناتھ نوں نانہہ پکھی لگا۔ اسدی ہمت
دی ڈھیری ڈھن لگی۔

پردھان برے اسنے بہت کجھ سن رکھیا سی۔ اسدی نرپکھتا، دلیری اتے سچ تے پہرہ دین دی عادت ہر تہاں مشہور سی۔ پھیر اوہ اس کیس توں کیوں قطرہ رہیا سی؟

رام ناتھ نوں شک ہویا۔ پنکج ہورے بڑے شاطر بن۔ کدھرے پردھان تک پہنچ نہ کر گئے ہون۔ ہر موری بند کرنی اوہناں نوں آؤندی سی۔

”قانون پہلاں ٹھیک رستے چلدا سی۔ بن چلنوں ہٹ گیا ہے۔ اسے لئی میں تہاڈے کول آیا ہاں۔ آئی۔جی۔ (کرائیم) پنکج اتے نیرج نوں نردوش قرار دے رہیا ہے۔ جے اوہو نکل گئے، پھیر سانوں کابدا انصاف ملو۔“

”جے اوہ مقدمے وچوں نکل گئے، پھیر کیس سوسائٹی دی زد وچ آ جائے گا، پھیر اسیں تہاڈا کیس لڑانگے۔“

پردھان دے اس اثر تے رام ناتھ من ہی من شرمندہ ہون لگا۔ اوہ بناں کارن پردھان تے شک کر رہیا سی۔ پردھان ٹھیک آکھ رہیا سی۔ حالے اوہناں نال دھکے ہویا نہیں سی۔ ہون جا رہیا سی۔

”جدوں تیر کمانوں نکل گیا پھیر کیہ کراں گے؟ جے سوسائٹی ساتھ دیوے تاں ملزماں نوں بے قصور قرار دتے جان توں روکیا جا سکدا ہے۔“

”دسو آپاں کس قانون تحت ایہہ کاروائی روکانگے؟ عدالت تفتیش وچ دخل نہیں دے سکتی۔ تہاڈی نظر وچ کوئی نقطہ ہے تاں دسو! تسیں وکیل ہو۔ قانون جاندو ہو۔“

رام ناتھ نے پردھان دے اس پرشن دا اتر لیہن لئی اپنے دماغ نوں کمپیوٹر وانگ چلایا۔ سارے قانون، نیم اتے اچ عدالتاں دے فیصلے گھوکھے۔ سچ مچ اجیہا کوئی نقطہ نہیں سی۔
 ”اوہناں نوں اپنا زور لا لین دیو۔ آپاں پھیر طلب کروا لواں گے۔“

”جیویں تہاڈی مرضی۔“

رام ناتھ کول سہمت ہون توں سوا کوئی چارہ نہیں سی۔
 ”اک دوشی نے ضمانت دی درخواست لائی ہے۔ اسنوں وکیل پنکج نے کر کے دتا ہے۔ اوہ اپنے آپ نوں کشور دس رہیا ہے۔ سرکاری وکیل میرے نال سدھے مُونہ گل نہیں کردا۔ ضمانت روکن وچ میری مدد کرو۔“

”میں تیار ہاں۔ دسو کیہ مدد چاہیدی ہے؟“

”سوسائٹی ولوں نہ صحیح۔ نجی روپ وچ ساڈے وکیل بن جاؤ۔“

”منظور ہے۔“

پردھان دی منظوری ملدے ہی رام ناتھ دے چہرے تے اڈدیاں ہوائیاں کھنبھ لا گئیاں۔ چہرے تے خوشی ٹپکن لگی۔
 ”فیس دسو؟“ دھڑکدے دل نال رام ناتھ نے فیس پچھی۔ دو وکیلاں کولوں اوہ فیس دے ریٹ سن چکا سی۔ کدھرے پردھان دا وی اوبو ریٹ نہ ہووے؟ اوہ گھبرا رہیا سی۔

”کوئی فیس نہیں۔ تہاڈا کم میرا کم۔“

”نہیں تھوڑی بہتی فیس میں ضرور دیوانگا۔ تل پھل! دسو!“

“دساں گے جدوں کم ہو گیا۔”
 “پھیر وی! پہلاں کھولی گل ٹھیک رہندی ہے۔”
 “اپنے شہر وچ سوسائٹی دی اکائی کھولنا۔ اک سال سارا
 خرچہ اپنے کولوں کرنا۔ ایہو میری فیس ہے۔”
 “اک سال نہیں میں ساری عمر سوسائٹی دی سیوا کراں گا۔
 سوسائٹی دا اصل ادیش مینوں ہن سمجھ آیا ہے۔ جدوں بھیڑ سر
 تے پئی ہے۔”
 “بس میری فیس آ گئی۔”
 کھڑے ہو کے پردھان نے رام ناتھ نال ہتھ ملایا۔
 ایہہ ہتھ دوستی لئی وی ملے سن اتے سانجے ادیشاں دی
 پورتی لئی وی۔

بریش رائے دا وکالت نامات مٹل نال لگدیاں ہی ستی ہوئی
سرکار انگڑائیاں لین لگی۔

تفتیش کر رہے تھانیدار نے مٹل مکمل کیتی۔ باقی رہندیاں
زمنیاں لکھ کے مٹل نال لائیاں۔

سرکاری وکیل نے مٹل منگوا کے اک وار پھیر پڑھی۔ رہ
گئیاں کمیاں دور کروائیاں۔

پچھلی پیشی اپر پنچم دی عمر بارے ہلکی جہی بحث ہوئی
سی۔

اوہ بہار دا رہن والا بھٹیا سی۔ اوہ کیڑے مکوڑیاں وانگ
جمدے اتے مر جاندے سن۔ کوئی اوہناں دے جنم مرن دا حساب
نہیں رکھدا۔ پولیس نوں اسدی اصل جنم متی دا کوئی علم نہیں
سی۔

پولیس نے بہار جا کے اصل جنم متی کھوجن وچ دلچسپی
نہیں سی دکھائی۔ سرکار ولوں اک طرحاں نال اسدے حلفیہ بیان
نوں من لیا گیا سی۔

دوشی دی عمر بارے ہون والا فیصلہ اک اہم کاروائی سی۔
سرکاری وکیل نے اس کاروائی نوں گمبھیرتا نال نہیں سی لیا۔
‘دیکھ لو’ آکھ کے اسدھے ڈھنگ نال ملزماں نال سہمتی
پرگٹائی سی۔

جے جج چابندا اسے ویلے پنچم دی عمر اٹھاراں سال توں
گھٹ من کے ضمانت منظور کر لیندا۔ پر اسنے سرکاری وکیل
دی سہمتی نوں نظر انداز کر دتا سی۔ جج نے اپنا فرض سوچ
سمجھ کے نبھاؤنا سی۔ اسدے فیصلے ورودھ ہائی کورٹ وچ
اپیل ہو سگدی سی۔ کابل وچ کیتا فیصلہ اس لئی مصیبت کھڑی
کر سکدا سی۔

اس لئی جج نے اپنی تسلی لئی ملزم دا ڈاکٹری معائنہ
کراؤن دا حکم دتا سی۔

ڈاکٹر نے اسدی عمر ستاراں توں انیس سال دے وچکار تکی
انکی ہی سی۔

اج اس رپورٹ دے آدھار تے بحث ہونی سی۔
صفائی دھر دا وکیل پوری تیاری کرکے آیا سی۔ جج نوں
پڑھاؤن لئی اوہ سپریم کورٹ دے فیصلیاں دی لمبی لسٹ لے
کے آیا سی۔ اوہناں فیصلیاں وچ درج سی کہ اج ورگی دوجتی
والی صورتحال وچ جج دا فرض بندا سی کہ اوہ ملزم دے حق
وچ جاندے تنہ نوں سچ منے۔ شک دا فائدہ ملزم نوں دے کے
اسنوں کشور گھوشت کرے۔

سرکاری وکیل کول اس قانون دی کوئی کاٹ نہیں سی۔ نہ
اسنے کاٹ لبھن دی کوشش کیتی سی۔ نہ اسنوں کاٹ لبھن دی
ضرورت سی۔ اسدے افسراں نے اسنوں چپ رہن دی ہدایت
کیتی سی۔

سرکاری وکیل نے سوچیا سی پچھلی وار وانگ ‘دیکھ لو’
 آکھ کے اس نے جج دے مُونہ وچ کوہڑ کرلی پا دینی ہے۔ اوہ
 کوہڑی بنے جاں کلنکی۔
 جج دی مرضی۔

ہن ہریش رائے دے مدعی دھر نال آ کھڑھن نال سرکاری
 وکیل نوں گمبھیر ہونا پے رہیا سی۔

ہریش رائے اکھڑ سبھاء دا سی۔ کدوں کس تے برس پئے
 کوئی پتہ نہیں سی۔ عام کیساں وچ سرکاری وکیل مدعی دھر
 دے وکیلاں نوں بحث نہیں کرن دیندے۔ پر ہریش رائے نوں
 بحث کرن توں کوئی نہیں سی روکدا۔ کوئی روکن دی کوشش
 کرے تاں جج اسنوں بولن دی اجازت دے دیندا سی۔

جدوں چھپائے جان والے نقطے پرائیویٹ وکیل نے ساہمنے
 لیا دینے سن تاں سرکاری وکیل اپنی نالائقی دا ثبوت کیوں
 دیوے؟ ایہو سوچ کے سرکاری وکیل نوں مکمل بحث کرنی پے
 جاندی سی۔

“تسیں بحث کرو پردھان جی!”

بحث شروع ہون توں پہلاں ہی سرکاری وکیل نے اپنے
 سارے ادھیکار ہریش نوں سونپ دتے۔

پردھان توں بحث کروا کے سرکاری وکیل اک تیر نال دو
 شکار پھنڈنا چاہندا سی۔ جدوں مدعی دھر دا وکیل بحث کر
 دیوے تاں مدعی دھر نوں سرکاری وکیل تے کوئی گلہ نہیں
 رہندا۔ جدوں مدعی دھر دا وکیل بول جاوے تاں سرکاری وکیل
 دے بولن لئی کجھ نہیں بچدا۔ چپ رہن وچ اسانی ہوندی سی۔ ایہہ

چپ ملزماں دی تسلی کراؤن وچ سہائی ہوندى سی۔ سرکاری وکیل نے ہک تھاپڑ کے آکھنا سی —

“میں اک اکھر نہیں بولیا۔ دوجے وکیل نوں میں روک نہیں سکدا۔ فکر نہ کرو۔ جج نے سرکاری وکیل دی بحث ول دھیان دینا ہے۔ پرائیویٹ وکیل دی بحث کون سندا ہے!”

پردھان سرکاری وکیل دی چال سمجھ رہیا سی۔
“تسیں اپنا فرض ادا کرو۔ لوڑ پئی تاں میں اپنا فرض ادا کراں گا۔”

نہلے تے دبلا مار دے پردھان نے سرکاری وکیل نوں بھری محفل وچ ننگا ہون لئی ونگاریا۔
سرکاری وکیل کڑکی وچ پھس گیا۔ الٹا کرلی اسدے مُونہ وچ آ گئی۔

“بھٹھ پین ملزم۔ میں اپنی شکایت نہیں کراؤنی۔” سوچ کے سرکاری وکیل نے بحث شروع کیتی۔

پنچم دی عمر اٹھاراں سال توں ودھ سی، ایہہ ثابت کرن لئی اسنے پولیس مٹل دا سہارا لیا۔ پچھ گچھ دوران اسنے اپنی مرضی نال جو عمر دسی سی اوہ چووی سال سی۔ حوالے لئی اسنے مٹل پڑھکے سنائی۔

ڈاکٹر دی رپورٹ بھروسے یوگ نہیں سی۔ اپنی رپورٹ دے نال ڈاکٹر دے دوشی دے ایکسرے شامل نہیں سن کیتے۔ ایکسرے بناں ایہہ کس طرحاں منیا جا سکدا سی کہ اسدی عمر ستاراں توں انی وچکار سی۔ ڈاکٹر توں رپورٹ مکمل کراؤنی ضروری سی۔

سرکاری وکیل دیاں دوہاں دلیلاں نال جج سہمت ہون لگا۔
 گرگٹ وانگ رنگ بدلے سرکاری وکیل نوں دیکھ کے جج
 منا منا مسکراؤن وی لگا۔
 ”پردھان جی تسیں کجھ کہنا ہے۔“ سرکاری وکیل توں بعد
 جج نے پردھان نوں موقع دتا۔

پولیس نے پنچم دا جو پچھوکر مٹل وچ درج کیتا سی اس
 توں جاپدا سی اوہ لمبے چوڑے پریوار وچ جنمیا سی۔ اسدے
 پریوار دے بہتے جی حالے بہار رہندے سن۔ بہار کوئی اتری
 دھرو نہیں سی کہ اتھے جایا نہیں جا سکدا۔ شک دور ہونا چاہیدا
 سی۔ کسے تھانیدار نوں بہار بھیج کے جنم سرٹیفکیٹ منگوا لینا
 چاہیدا ہے۔

ایہہ دلیل سبھ توں اتم سی۔
 صفائی دھر کول اس دلیل اپر کرن لئی کوئی اعتراض نہیں
 سی۔

”کیوں پی۔پی۔صاحب تہاڈا کیہ وچار ہے؟ جے اصل جنم
 تاریخ مل جاوے پھیر آپاں ڈاکٹر توں کیہ لینا ہے؟“
 جج نے سرکاری وکیل توں پچھیا۔

”ٹھیک فرما رہے ہو جناب! پندراں کو دناں دی تاریخ پاؤ۔
 ہنے تھانیدار نوں بہار جان والی گڈی چڑھا دیندے ہاں۔ اس
 تاریخ تک مڑ آئے گا۔“

ساریاں دھراں دی سہمتی نال ویہہ دناں دی تاریخ پائی گئی۔
 تھانیدار نوں جنم سرٹیفکیٹ اتے ڈاکٹر ان نوں ایکسرے
 فلماں لے کے آؤن دی ہدایت کیتی گئی۔

جے جنم تاریخ دی اگھ سگھ نہ ملی تاں ڈاکٹر دی رپورٹ
دے آدھار 'تے فیصلہ لیا جا سکدا سی۔
جج دا ایہہ وچار سی۔

ہسپتالوں اوہ ڈاکٹراں دی رائے دے ورودھ آئے سن۔ پھیر
 وی گھر آ کے اوہناں نوں راحت محسوس ہون لگی۔
 گھر مڑدیاں ہی نیلم دی حالت سدھر گئی۔ چمچے نال دوائی
 اسدے اندر جان لگی۔ رڈپ اتر گئی۔ نیہا نوں بن گھڑی مڑی
 رڈپ ول جھاکن دی ضرورت نہیں سی۔ نیہا نوں سوکھ ہو گئی۔
 رشتے دار سکھالے ہو گئے۔ ہسپتال اتے کوٹھی وچکار
 لگدے چکر بند ہو گئے۔ ہسپتال روٹی پہنچاؤں دی زحمت ختم ہو
 گئی۔

وید رام ناتھ اتے سنگیتا نوں گھر بھیجنا چاہندا سی۔
 پر کسے وی طرحاں ایہہ سمدھسا حل نہیں سی ہو رہی۔
 گرفتاری توں بعد ساری عدالتی مشینری پنکج ہوراں دے
 حق وچ بھگتن لگی سی۔ اوہ ہر تھان اپنی مرضی دے حکم
 کراؤندے جا رہے سن۔ جیل جان دی تھان اوہ ہسپتال داخل ہو
 گئے سن۔ ایئر کنڈیشن کمریاں وچ بیٹھ کے کاروبار چلا رہے
 سن۔

رام ناتھ ایہناں سہولتیاں نوں ختم کراؤن لئی جوجھ رہیا سی۔
 عرضی پتر دیندیاں اسدا سارا دن کچہری لنگھ جاندی سی۔
 کسے نہ کسے طرحاں نیہا دن کٹ لیندی سی۔ رات پیندے
 ہی اسنوں ڈر لگن لگدا سی۔ کوٹھی دی ہر نفر وچ اسنوں کالے
 کلوٹے، دیتاں ورگے بھئیے چیر ہرن کرن دی تیاری کردے

نظر آؤندے سن۔ کدے اوہ پرچھاویں بھئیے بن جاندے اتے
کدے پنکج اتے نیرج۔ کدے اوہ کمل دے ڈھڈ وچ چہرا کھوبہن
لگدے۔ کدے نیلم دا سر توڑن لگدے۔

اکھ لگدے ہی نیہا نوں بھیانک سپنے آؤن لگدے سن۔ اوہ بڑ
بڑا کے اٹھ کھڑھدی سی۔ مڑ گھنٹہ گھنٹہ اسنوں ڈر لگدا رہندا
سی۔ مڑ اس دی اکھ نہیں سی لگدی۔

اوہ سنگیتا نال جفی پا کے سوندی سی۔ سنگیتا ساری رات
سر پلوس پلوس اسدا حوصلہ ودھاؤندی سی۔
سنگیتا دی تھان مایہ نگر آؤن لئی حالے کوئی بور عورت
وہلی نہیں سی۔

مجبوراً رام ناتھ اتے سنگیتا مایہ نگر ٹکے ہوئے سن۔
گھر آؤن دی خوشی کجھ دنن بعد کھنبھ لا کے اٹن لگی۔
گھر اتے ہسپتال دی سنبھال دا زمین اسمان دا فرق سی۔
ہفتہ ٹھیک رہ کے کدے نیلم نوں بخار ہون لگا، کدے
انفیکشن۔ کدے قبض ہو جاندی، کدے پیشاب رک جاندی۔
دیکھن آیا ڈاکٹر پنج سو لے جاندی۔ ٹیسٹ لئی خون لین آیا
کمپاؤنڈر تن سو لے جاندی۔

نیلم سنبھلدی تان وید دیاں راڈاں کھسک جاندیاں۔ سارے
سریر وچ چیسس پین لگدیاں۔

اسنوں ایمبولینس وچ پا کے ہسپتال لجانا پیندا۔ کدے
ایکسرے ہوندے، کدے سکین۔

ہلجل کارن ہفتے وچ جڑن والی ہڈی پندراں دنن دی منگ
کرن لگدی۔

ڈاکٹر رائے دیندے۔ مریضاں نوں ہسپتال داخل کروا دیوو۔
ہسپتال اوہناں دے دشمن بیٹھے سن۔ اوہناں دے ساہمنے رہن
نالوں مرنا چنگا سی۔
بھلے دنوں دی آس لائی اوہ اوکھ سوکھ کٹ رہے سن۔

پہلاں وید اتے نیلم نوں اک کمرے وچ پایا گیا سی۔ نیلم نوں نہ اپنی ہوش سی نہ آلے دوالے دی۔ وید دے ہتھ پیر تاں کم نہیں سی کردے پر اس دا ہوشو حواس قائم سی۔ نیلم دا ٹٹی پیشاب تے کنٹرول نہیں سی۔ وید اس تے نظر رکھدا سی۔ نیلم نوں جدوں ٹٹی پیشاب آؤندا سی اوہ نیہا جاں سنگیتا نوں آواز مار دیندا سی۔ ویلے سر صفائی ہو جاندی سی۔

لمبے ویلے توں منجے تے پئی ہون کارن اسنوں 'بیڈ سور' ہو گئے سن۔ ڈاکٹر اں دی ہدایت سی اسنوں گلی تھان پین توں بچایا جاوے۔ وید دی نال دے منجے 'تے حاضری اس اوکھیائی نوں حل کر رہی سی۔

ویسے وی دوائی بوٹی دین والا دوہاں مریضیاں دی اکو ویلے دیکھ بھال کر لیندا سی۔ اسدا بہتا سماں نشٹ نہیں سی ہوندا۔

کچھ دنان توں نیلم نوں دوسرے کمرے وچ پا دتا گیا سی۔ پتہ نہیں کوئی دوائی رئیکشن کر گئی سی جاں دماغ دی کسے ناڑ نے کم کرنا بند کر دتا سی۔ نیلم نوں لگے دست بند ہون دا ناں نہیں سی لے رہے۔ پیشاب وی تپکا تپکا کر کے آ رہیا سی۔ صفائی والا صفائی کر کے ہٹیا وی نہیں سی ہوندا کہ نیلم دے کپڑے پھیر لیڑ جاندے سن۔ اسدے اندر پتہ نہیں کس قسم دی

گندگی جمع ہو گئی سی۔ اسدی ٹٹی اتے پیشاب وچوں بہت بھیڑی
ہو آؤندی سی۔ بو ساری

کوٹھی وچ پھیل جاندی سی۔ نیلم دے کمرے وچ کھڑھنا تاں
دبھر سی ہی، نال دے کمریاں وچ بیٹھنا وی مشکل ہو جاندا سی۔
اسے دقت کارن نیلم نوں دوسرے کمرے وچ بدلایا گیا سی۔
ڈاکٹر دستاں تے قابو پاؤن لئی سرتوڑ جتن کر رہیا سی۔ ہر روز
دوائی بدلی جا رہی سی۔ پر کوئی وی دوائی اثر نہیں سی کر
رہی۔

نیلم اپر دوائیاں دا اثر نہیں سی ہو رہیا۔ پر اسدے دستاں دا
گھر دے ماحول تے اثر ہو رہیا سی۔

بدبو نے پہلاں کپڑے دھون والی بھجائی۔ اسدا کم سادھارن
کپڑے دھونا سی۔ گند والے نہیں۔

پھیر واری آئی کھانا بناؤن والی پنڈتانی دی۔ اسدی شکایت
سی کہ اسنوں اپنے کپڑیاں دے نال نال اپنے آپ وچوں وی بو
آؤن لگی سی۔ سوندے جاگدے، باہر اندر ہر تھاں بو اسدا پچھا
کردی سی۔ وید دی کوٹھی ول مُونہ کردے ہی اسنوں الٹی آؤن
ورگی ہو جاندی سی۔ بیبی دے دست ٹھیک ہوندے ہی اوہ کم تے
واپس مڑ آئے گی۔ ایہہ وشواس دوا کے اوہ لمبی چھٹی لے گئی۔
ملہم پٹی کرن آؤندے کمپاؤٹر نے شرط رکھ دتی۔ اسدے
کمرے وچ وڑن توں پہلاں مریض دا بسترا، کپڑے اتے سریر
صاف ہونا چاہیدا سی۔ نہ اوہ بو والے کمرے وچ وڑیگا، نہ گند
نال لبرے سریر تے پٹی کرے گا۔

جمعدارنی اپنی وفاداری نبھاء ضرور رہی سی، پر اسنے
وی اپنی ڈیوٹی سویرے شام تک سمیت کر دتی سی۔ باقی ویلے
لئی دگنی تگنی تتخواہ تے کئی جمعدارنیاں دا پر بندھ کیتا گیا۔ پر
کمرے وچ وڑدیاں ہی اوہناں نوں سڀ سنگھ جاندا۔ بناں دہاڑی
لیاں اوہ کم چھڈ کے بھج جاندیاں۔

نتیجے وجوں بہتا سماں نیلم گندگی وچ پئی رہندی سی۔
کدے کدے من کرڑا کر کے سنگیتا کمرے وچ وڑدی سی۔
بہتی وار نیہا نوں ہمت بٹورنی پیندی سی۔ مُونہ سر بنھ کے اتے
ہتھاں تے دستانے چڑھا کے نالے اوہ بیکیں بیکیں روندی
رہندی، نالے ماں دی صفائی کردی رہندی۔

ہڈیاں دی مٹھ بنی اتے گندگی دے ڈھیر وچ پئی نیلم نوں
دیکھ کے نیہا نوں یقین نہیں سی آؤندا کہ کیہ سچ مچ ایہہ اسدی
ماں سی۔ نیلم تاں ہر ویلے بن ٹھن کے رہندی سی۔ عطر پھریل
لاؤنا اسدا شونق سی۔

نیلم دیاں مہنگیاں مہنگیاں ساڑھیاں، نویں فیشن دے سوٹ،
نائیٹیاں اتے گاؤں کسے کم نہیں سن آ رہے۔

پہلاں اس نوں قمیض سلوار پہنایا جاندا سی۔ جدوں بیڈ سور
ہوئے تاں کڑتے دی تھان بنین اتے سلوار دی تھان کاٹن دے
اندر ویئر نے لے لئی۔ مایہ نگر آ کے وی نیلم نے اپنا پچھوکڑ
نہیں سی چھڈیا۔ نہ کدے اسنے زین پائی سی نہ ٹی شرٹ۔ نیلم
نوں انگ پردرشن توں چڑ سی۔ اوہ نیہا نوں وی سرکٹ اتے
‘شارٹ’ پہنن توں روکدی سی۔ اوہ کہندی ہوندی سی پردہ ہی
عورت دا گہنہ ہے۔

بیماری نے اسدے سارے شوق کلی تے تئگوا دتے سن۔
 لکھ جتن کرن دے باو جود وی کپڑے گلے ہو جاندے۔ گلے
 کپڑیاں کارن پہلے بیڈ سور گہرے ہو گئے۔ نویں بیڈ سور بنن
 لگے۔ تن تے پائے کپڑے بیڈ سوراں نوں نقصان پہنچا رہے سن۔
 ڈاکٹر نے ہدایت کیتی۔ نیلم نوں اک چادر نال ڈھک کے رکھیا
 جاوے۔ کدے چادر کھسک جاندی تاں اوہ علف ننگی ہو جاندی۔
 انج بن اسدے ننگے جاں کجے سریر وچ بہتا انتر نہیں سی۔
 اسدے سریر دا ماس لٹک گیا سی۔ چھاتیاں ماس دے لتھڑے بن
 گئیاں سن۔ ڈولے اتے پٹ پٹیاں دے نشاناں کارن بھدے ہوئے
 پئے سن۔ اکھاں اپر کالج چھا گئی سی۔ چھائیاں کارن چہرہ
 ڈبکھڑبا ہو گیا سی۔ بکھرے والاں والی ایہ زندہ لاش کوئی
 بھوتتی لگدی سی۔ دیکھن والا اسدے ننگے سریر وچوں
 کامواسنا دی پورتی نہیں سی کر سکدا۔

چھوٹے وڈے جیجیاں، دیوراں جیٹھاں اتے مشکی آنڈھی
 گانڈھیاں دی چہیتی نیلم بن کسے نوں چنگی نہیں سی لگدی۔
 اسدی چھوہ نوں ترسن والے، اس دی مسکان نوں مانن والے
 عاشقانہ رشتے دار فون تے حال چال پچھ کے سار لیا کردے
 سن جاں پھیر اک وار کمرے وچ وڑکے، اوپری جہی نظر مار
 کے باہر نوں بھج پیندے سن۔

ڈاکٹر آکھ رہے سن نیلم دی حالت سدھر رہی سی۔ پر نیہا
 نوں کوئی سدھار نظر نہیں سی آؤندا۔ نہ نیلم دا کدے کوئی انگ
 ہلیا سی نہ اسنے کدے اکھ پٹی سی۔ نہ کدے بھکھ جتائی سی نہ
 پیاس دا اظہار کیتا سی۔ نیہا نوں جاپدا سی اسدی چجتا نوں

کنٹرول کرن والا اسدے دماغ دا حصہ مر چکا سی۔ اجہیاں
انیکاں زندہ لاشاں گھراں وچ رلدیاں اسنے دیکھیاں سن۔ ایہہ
دماغ دی سٹ سی۔ ٹھیک ہو کے وی کسے انگ دا نقصان کر
سکدی سی۔ یادداشت جا سکدی سی۔ کوئی نقصان ہو گیا تاں نیلم
دا کیہ بنیگا؟ اوہ کس دے سہارے دن کٹیگی؟

نیلم دی ترس یوگ حالت دیکھ کے کدے کدے نیہا دی سوچ
ٹپلا کھان لگدی سی۔ اس توں چنگا سی اوہ سدا لئی اکھاں میٹ
جاوے۔

بن لگدا سی نیلم سدا لئی اکھاں میچن دی تیاری کر رہی
سی۔ جے دست اک دو دن ہور چلدے رہے تاں اس اندروں پانی
مک جانا سی۔ پانی مکن دے نال ہی پراناں دا حساب کتاب مک
جانا سی۔

پر تنکا تنکا کر کے مک رہی ماں نوں دیکھدے رہن توں
سوا نیہا کجھ کر وی تاں نہیں سی سکدی۔

جدوں مایہ نگر دے ایلوپیتھی دے ڈاکٹر بمبھ گئے تاں رام
 ناتھ اپنے شہر ول دوڑیا۔ ہوموپیتھی دے ڈاکٹر منگلا دی پہلی
 دوائی نے تاں نیلم تے اثر نہیں سی کیتا۔ شاید اوہ دستاں تے
 قابو پا لئے۔

لگے دوستان دا ذکر سن کے ڈاکٹر منگلا نوں خوشی چڑھ
 گئی۔ اسنے رام ناتھ نوں مبارکاں دتیاں۔ دست تاں دوائی دے اثر
 ہون دی نشانی سی۔ دوائی نیلم دے اندروں گند کڈھ رہی سی۔ دو
 تن دنوں بعد دستاں نے آپے بند ہو جانا سی۔ پھیر نیلم نے ٹھیک
 ہون لگنا سی۔

انج ہی ہویا۔ پونے دو مہینے کوما وچ رہ کے اسنے پہلی
 وار اکھ پٹی۔ پھیر لتاں باہاں بلاؤنیاں شروع کیتیاں۔ چونڈھی
 وڈھن تے درد محسوس کرن لگی۔ ناں لے کے ہاک مارن تے
 اسدے چہرے دے ہاؤ بھاؤ بدلن لگدے۔

ڈاکٹر منگلا نے بھروسہ دوا یا۔ صحت وچ ہور سدھار
 ہوئے گا۔ جلدی ہی اوہ اٹھن بیٹھن لگے گی۔ گل بات سمجھن اتے
 سمجھاؤن لگے گی۔

ڈاکٹر اتے ساک متعلق نیلم دی صحت وچ ہو رہے سدھار
 تے خوش سن۔ پر نیہا نوں کوئی خوشی نہیں سی ہو رہی۔
 سر وچ راڈ وجدیاں ہی نیلم گوڑھی نیند سوں گئی سی۔
 اسنوں کیہ پتہ سی اسدا وسدا رسدا گھر قبرستان وچ بدل چکا

سی۔ اسنوں کیه پتہ سی اسدا چھ فٹ دو انچ لمبا، چھیل چھبلا پت
 ہن اپنے 'روئلن پھیڈ' موٹر سائیکل اپر بیٹھ کے گلیاں وچ
 گیڑے نہیں دیندا۔ نہ کمل دے دوست وپیراں گھت کے ہن اوہناں
 دی رسوئی وچ گھسے سن۔ نہ ہن چھت تے ورزش ہوندی سی۔
 نہ کمل دے کمرے وچ ساری رات ٹیبل لیپ جلدی سی۔ ہن نیلم
 نوں رات نوں وار وار اٹھ کے اسنوں پڑھائی بند کر کے سون
 دی ہدایت کرن لئی تنگ ہون دی ضرورت نہیں سی۔

اس وچاری نوں کیه پتہ سی کہ اسدا پتی ہن سارا سارا دن
 گھروں باہر رہن دی شکایت نہیں سی ہون دیندا۔ اوہ ہن سارا دن
 گھر رہندا سی۔ نہ ہن اوہ دوستاں وچ بیٹھ کے شراب پیندا سی،
 نہ گھر میٹ مچھی لیاؤندا سی۔ اوہ ہن سارا دن اسدے منجے نال
 منجا ڈابی، بھیشم پتاما وانگ پلستر نال بنھیا اسدے چہرے ول
 تکدا رہندا سی۔

نیلم نوں تاں ایہہ وی نہیں سی پتہ کہ 'پھیشن پٹی' اکھواؤن
 والی اوہ خود ہن گندگی دا ڈھیر بنی پئی سی۔ نہ اوہ ہن آتھن اگن
 سوٹ ساڑھیاں بدلدی سی، نہ گھنٹے گھنٹے بعد میک اپ کردی
 سی۔ بیڈ سوراں نے اسدا سریر کوہڑیاں ورگا بنا دتا سی۔

نیلم بیمار سی۔ اسدی پہچان مٹنی سبھاوک سی۔
 ہن تاں رشت پشت نیہا دی پہچان مٹی پئی سی۔ گلاب وانگ
 ٹہکن اتے مہکن والی نیہا کنڈیالی تھورھ بنی ہوئی سی۔
 بھوتتی بنی نیہا نوں ہن نیندوں جاگی اپنی ماں نوں اپنی ہی
 جان پہچان دینی پینی سی۔

نیہا نہیں سی چاہندی اسدی ماں دی یادداشت واپس آوے۔ اوہ چاہندی سی اوہ دکھاں دی ویاکھیا سنے بناں ہی جہانوں تر جاوے۔

ایہو جہے وچار اسدے من وچ اس ویلے اٹھدے سن، جدوں اوہ اپنی نرک بنی زندگی تے پچھل جہات ماردی سی۔

عزت دے نال نال سبھ کجھ گوا چکی نیہا نے خود کئی وار موت چاہی سی۔ پر موت وی منگیاں نہیں سی مل رہی۔ ہر وار لاچار ماں باپ دی حالت اتے کمل دے قاتلاں نوں پھابے لگواؤن دی پکار اسدے آڑے آ جاندی سی۔

ایہہ جیونا وی کوئی جیونا سی! اوہ دن وچ کئی کئی وار مردی سی۔

بلا تکاری نے نیہا دے انگاں نوں آرے وانگ چیریا سی۔ اج تک نہ آرا چلنوں ہٹیا سی، نہ اوہناں دی بو نے اسدا کھڑا چھٹیا سی۔ ایہہ اسدی پہلی موت سی۔

پورے ویہہ دن، فلماں وچ ہوندے بلا تکاراں دے سین، اس دیاں اکھاں اگے نچدے رہے سن۔ اجیہے حادثیاں بعد فلمی نائیکاواں اکثر ماں بن جاندیاں سن۔ کدھرے اوہ وی ماں تاں نہیں بن گئی؟ ایہہ وچار من وچ آؤندے ہی اس دی روح دھر اندر تک کمب جاندی سی۔ اس ویلے نیہا نوں اپنی ماں دی یاد سبھ توں ودھ ستاؤندی سی۔ جے نیلم ٹھیک ہوندی نیہا نوں انی فکر نہ ہوندی۔ ماواں دھیاں ایہو جہیاں گلاں کر لیا کردیاں سن۔ ہن اوہ دل دی گھنٹی کھولے تاں کس کول؟ مامی کول؟ سہیلی کول؟ جاں کسے ٹیچر کول؟ سبھ نے مونہ تے ہمدردی جتاؤنی سی۔

پچھوں ڈھول پٹنا سی۔ شکر کر کے نیہا نے اوہ دن لیا، جدوں
اسنوں اس کلنک توں بچ رہن دا اشارہ ملیا۔

نیہا دا ماما وکیل سی۔ پرچہ درج کراؤندے ویلے اسنے نیہا
نال ہوئے بلاتکار دی گل چھپا لئی سی۔ ڈاکٹر دا مونیہ بنھ دتا
سی۔ پر لوکاں نے پتہ نہیں کتھوں سوہ کڈھ لئی سی۔ تھان تھان
اسدی چرچہ ہو رہی سی۔ نیہا نوں کلٹا آکھیا جا رہیا سی۔ ایہہ
اسدی دوسری موت سی۔

عمر بھر ساتھ نبھاؤن دا وعدہ کرن والے ساگر نوں وی نیہا
دے سریر وچوں بھئیے دی بو آؤن لگی سی۔ گھٹ کے ہتھ
پھڑن دی گل دور رہی، اوہ اک وار افسوس پرگٹ کرن وی نہیں
سی آیا۔ ایہہ اسدی تیسری موت سی۔

کنیاں کو موتاں دی خبر نیہا اپنی ماں نوں سنائے گی؟
چنگا سی وار وار مرن نالوں اوہ اکو وار مر جاوے۔

رام ناتھ بہت سمان گھروں باہر رہندا سی۔
 اک اک کر کے سارے نوکر کھسک گئے سن۔ سنگیتا نوں
 اپرلے کماں توں وہل نہیں سی ملدی۔
 نیہا مریضیاں دے سربانے بیٹھ کے اوہناں دیاں لوڑاں
 پوریاں کردی سی۔

انہی دنیں دیپ نگر محلے وچ عام چرچہ سی۔ پنکج اتے
 نیرج نے اپنے بے قصور ہون بارے پولیس نوں جو درخواست
 دتی سی، اوہ منظور ہون والی سی۔
 اس چرچہ نے نیہا اندر ماتا جی دے آشیرواد نال پنگرے
 آتموشواس دے بیج نوں مڑ سوکا لا دتا۔ دھیان وچ اسدا من نہیں
 سی لگدا۔

مریضیاں دے سربانے بیٹھی نیہا نوں بھیڑے بھیڑے خیال
 آؤن لگدے سن۔

کدے اس دیاں اکھاں اگے چچیرے بھرا آ کھڑوندے۔ کدے
 اوہناں دے چہرے راکششاں ورگے اتے کدے قاتل بھٹیاں ورگے
 ہوندے۔ کدے اوہ اسنوں بچیاں وانگ چڑاؤن لگدے اتے کدے
 کام بھریاں اکھاں نال تکن لگدے۔

کدے جیوندا جاگداا کمل نظر آؤن لگدا۔ اوہ نیہا نوں
 سمجھاؤن لگدا۔ ”بچ کے رہ۔ بھئیے پھیر آؤنگے۔“

کدے گھر دیاں کندھاں اسنوں ڈراؤن لگدیاں۔ گانڈھیاں دا
 کھڑکیا گیٹ اسنوں آؤن والے ڈاکواں دی دستک جاپدا۔ رات دا
 سناٹا اس نوں کھان نوں پین لگدا۔

کدے اس نوں لگدا کمل دے نال ہی اسدا وی قتل کر دتا گیا
 سی۔ کمل نے اپنی جان اپنی بھین دی عزت بچاؤندے گوائی سی۔
 اس لئی اسنوں سورگ نصیب ہویا سی۔ پر نیہا مرن توں پہلاں
 اپوتر ہو گئی سی۔ اس لئی سورگ اس لئی ورجت سی۔ اوہ بھوت
 بن کے ادھر ادھر بھٹک رہی سی۔

جتھے نیہا ہن وچر رہی سی اوہ اوہناں دی کوٹھی نہیں سی۔
 ایہہ تاں کوئی بھوت بنگلا سی۔ ایہہ بنگلا دن رات ہنیرے وچ
 ڈبیا رہندا سی۔ اسدے کمرے بدبو نال بھرے ہوئے سن۔ اس
 بنگلے دے وسنیک سارا دن ہوکے بھردے رہندے سن۔ ایہو
 بھوت بنگلے دیاں نشانیاں ہوندیاں بن۔

مرن توں پہلاں جس کوٹھی وچ رہندی سی اوہ تاں
 سورگ سی۔ اتھے اسدا بھرا کمل وسدا سی۔ اسنوں لمبے قد،
 صراحی ورگی گردن، گورے رنگ اتے گٹھویں سریر دی دات
 ملی ہوئی سی۔ ماں نے کمل دا لاڈلا ناں بھیم رکھیا سی۔ اپنے
 کمل نوں مہاں بھارت دا بھیم بناؤن دے جتن ماں نے اسدے بچپن
 وچ ہی آرنہہ دتے سن۔ بی۔اے۔کردے ویلے نیلم نے منووگیاں
 اک وشے دے طور تے پڑھیا سی۔ اس لئی کمل دے کھلونیاں
 اتے کتاباں دی چون سوچ سمجھ کے ہوندی سی۔ تھوڑا وڈا ہون
 تے اسنوں ہیلتھ کلب دا ممبر بنا دتا گیا سی۔ تیراکی لئی سومنگ
 پولنگ جان لگا سی۔ کالج جان تک اس اپر باڈی بلڈر بنن دا

بهوت سوار کروا دتا گیا سی۔ ایہہ چھیل چھبلا منڈا سکول، کالج
 اتے پھیر یونیورسٹی دے نال نال گلی محلے وچ وی ستکاریا
 جاندا سی۔ اس بهوت بنگلے وچ کمل دی تصویر تک نہیں سی۔
 نیہا دا گھر ساری رات رنگ برنگیاں روشنیاں نال
 جگمگاؤندا رہندا سی۔ گیٹ توں لے کے پورچ، گیرج، لائن اتے
 لابی تک دیاں بتیاں رات نوں تاں جگدیاں ہی سن، کئی وار ایہہ
 دنے وی جگدیاں رہندیاں سن۔ سارا دن اوہناں دے گھر سنگیت
 وجدا سی۔ کدے کمل دے ڈیک توں پوپ میوزک گونجدا سی
 اتے کدے نیہا دے کمرے وچوں بھجناں دیاں دھناں آنند
 برساؤندیاں سن۔

بعد دوپہر نیلم دی کٹی پارٹی تے جڑیاں تتلیاں ورگیاں
 عورتاں دے ہاسے رنگ بندھے سن۔ شام نوں کمل دے دوست
 گھنٹیاں بدھیاں گلیاں دے موڑاں تے کھڑے ہاسے ٹھٹھے کردے
 سن۔ رات نوں وید دی محفل جڑی سی۔

نیہا دیاں اپنیاں سہیلیاں دی لمبی ڈار سی۔ سارا دن اوہ
 سہیوگ دے چرچے اتے اس نوں ودھاؤن پھیلاؤن دے آہر لگی
 رہندی سی۔ کدے وہل ملدی تاں دھیان لا کے بیٹھ جاندی اتے
 کنڈلنی جاگرن وچ مست ہو جاندی سی۔

اس بنگلے وچ نہ اوہ نیہا نظر آؤندی سی نہ اتھے ماتا جی
 دا گنگان ہوندا سی۔ اتھے سبھ اک دوجے نوں کوسدے اتے
 پھٹکار دے سن۔

نیہا دے گھر وچ دھیاں بھیناں دی عزت سرکھات سی۔

نیہا نوں اوہ دن یاد سی جدوں نیہا دے پچھے آؤندے اک
منڈے نوں کمل نے شک دے آدھار تے ہی روک لیا سی۔ اکو
مکے نال اسدا نک لہو لہان ہو گیا سی۔ نیہا نوں بھین آکھ کے
اسنے مسان کھڑا چھڈایا سی۔

اس بھوت بنگلے وچوں باہر نکلنا نیہا نوں ورجت سی۔
منڈیاں کھنڈیاں نے تاں کٹاکش کرنے ہی سن، ہن ریہڑی چھابیاں
والے وی اسنوں ٹچر کرنا اپنا حق سمجھدے سن۔

چار دن پہلاں تیجی کوٹھی وچ رہندے پنچو نے اسنوں
سڑک تے روک کے حال چال پچھن دی ہمت دکھائی سی۔ نیہا
دے چپ چاپ کنارہ کرن تے پنچو نے بے عزتی محسوس کیتی
سی۔ بدلہ لین لئی اسنے نہورا ماریا سی —
”اسیں بھٹیاں نالوں تاں ماڑے نہیں۔“

اک وار نیہا دا ہتھ جتی ول ودھیا سی۔ دل کیتا سی بودے
پھڑ کے تاڑ تاڑ مُونہہ رنگ دیوے۔ اپنے لمبے نہواں نال اس
دیاں اکھاں نوچ لئے۔

پر اسدا کھولیا خون اکھاں وچ رکن دی تھاں دماغ نوں جا
چڑھیا۔ اوہ پاغلاں وانگ سہم کے پچھے ہٹ گئی سی۔ ہن کمل
اسدی پٹھ تے نہیں سی۔

بھجی بلی وانگ نیہا گھر آدبکی سی۔

اس دن توں بعد نیہا نے اپنے آلے دوآلے لچھمن ریکھا کھچ
لئی۔ کوٹھیوں باہر نکلن دا اسدا کم نہیں سی۔

تے گھر وچ قید ہوئی نیہا پاغلین دے نیڑے ہوندی جا رہی

سی۔

نیہا اس بھوت بنگلے توں کھہڑا چھڈاؤن لئی ترلو مچھی ہو
رہی سی۔ کدے اوہ وید اگے ترلے کردی اتے کدے رام ناتھ
اگے۔

“ماما میرا اس کوٹھی وچ دل نہیں لگدا۔ یاداں میرا پچھا
کردیاں ہن۔ آپاں ایڈا گھر کیہ کرنا ہے؟ دو کمرے مکدے نہیں۔
کرپا کرکے اس کوٹھی، اس کالونی توں میرا کھہڑا چھڈاؤ۔”
دوویں جی نیہا نال سہمت سن۔ ماحول بدلنا چاہیدا سی۔

پر حالے اس توں گمبھیر سمسیاواں ہک تانی کھڑھیاں سن۔
اوبناں توں کھہڑا چھٹے۔ پھیر ایہہ گھر وکے۔ پھیر کوئی نواں
خریدیا جاوے۔

اوہ وعدہ کرکے، نیہا نوں ٹالن توں ودھ کجھ نہیں سن کر
سکدے۔

قریب دو مہینے توں مایہ نگر وچ پھسی بیٹھی سنگیتا ہن
 اتھوں بھج جان دا بہانہ لبھ رہی سی۔
 سویرے شام اوہ رام ناتھ نال لڑدی سی۔
 رام ناتھ دی کمائی بند ہو چکی سی۔ دوبارا کم چلاؤن لئی
 سالان بدھی پھیر محنت کرنی پینی سی۔
 سنگیتا دی چھٹی ختم ہو گئی سی۔ ہن اوہ بنان تنخواہ والی
 چھٹی 'تے چل رہی سی۔ جے پرنسپل مہربانی نہ کردی تاں ہن
 تک اسدی کسے کھونجھے والے پنڈ وچ بدلی ہو گئی ہوندی۔
 سنگیتا من لا کے بچیاں نوں پڑھاؤندی سی۔ اسدا نتیجہ نبے
 فیصدی توں ودھ ہوندا سی۔ حساب ورگے مشکل مضمون وچوں
 وی بہتے بچے پہلے درجے وچ پاس ہوندے سن۔ لمبی غیر
 حاضری دا گلہ لے کے آؤندے بچیاں دے مایاں نوں پرنسپل
 مسماں سمجھا کے موڑدی سی۔ ضلع سکھیا افسر پرنسپل دا آکھا
 مندا سی۔ استوں منظوری لے کے پرنسپل نے پی.ٹی. اے. فنڈ
 وچوں عارضی طور تے حساب ماسٹر رکھ دتا سی۔ ادھیایک
 نواں سی۔ نہ بچے استے خوش سن نہ مایے۔ اسدی تھان کوئی
 پکا ادھیایک کسے وی ویلے حکم کروا سکدا سی۔
 گھر دے آرتھک اجاڑے نوں بچاؤن لئی سنگیتا دا ڈیوٹی
 تے حاضر ہونا ضروری سی۔

بچیاں دے امتحان سر تے آ گئے سن۔ باؤس ٹیسٹ دسدے
سن اوہ پڑھائی وچ بہت پچھڑ گئے سن۔ اوہناں نوں محنت
کراؤن لئی سنگیتا دا اپانے گھر رہنا ضروری سی۔
سنگیتا نوں اک ہور گلہ وی سی۔ ساری ذمہ واری اکلے
اسدے پریوار سر کیوں پائی گئی سی؟ ہور رشتے دار وی سن۔
پراہنیاں وانگ آوندے سن۔ ادھا پونا گھنٹہ بیٹھ کے مڑ جاندے
سن۔ کوئی بازاروں سودا لین آیا پتہ لے جاندا سی، کوئی کسے
دفتروں کم کراؤن آیا۔

سنگیتا رام ناتھ تے زور پا رہی سی۔ نیلم سبھ بھراواں دی
بھین سی۔ رام ناتھ وکیل سی۔ اوہ تھانے کچھری دا کم اکلا
دیکھے اس وچ اسنوں کوئی اعتراض نہیں سی۔ گھر دی دیکھ
بھال لئی رام ناتھ دیاں بھرجائیاں برابر دی ڈیوٹی دین۔ پندراں
پندراں دن ونڈتے بن، پندراں پندراں دن ونڈ لین۔ مہینہ مہینہ
ونڈنا ہے، مہینہ مہینہ ونڈ لین۔

رام ناتھ اسنوں سمجھاؤندا آ رہیا سی۔ اوہ وڈے سن۔ اوہناں
دے بچے اپنا آپ سنبھالن جوگے سن۔ باقی بھرا چھوٹے سن۔
سرکاری ملازم سن۔ اوہناں نوں چھٹی لین وچ دقت آ رہی سی۔
اوہناں دے بچے چھوٹے سن۔ نہ گھر چھڈے جا سکدے سن نہ
اتھے نال لیاندے جا سکدے سن۔ نیلم دا گھر پوری طرحاں تباہ
ہو چکا سی۔ تھوڑا بہت نقصان سبھ دا ہونا سی۔ لگی اگ دا سیک
دور دور تک مار کردا ہی کردا ہے۔

سنگیتا دا گلہ دور کرن لئی رام ناتھ نے ہفتے وچ تن دن
 شہر جانا شروع کر دتا۔ ججاں نوں بینتی کر کے کیس سوموار،
 بدھوار اتے شکروار نوں رکھوا لئے۔
 کدے اوہ رات وی کٹ آؤندا۔ بچیاں دیاں سمسیاواں حل کر
 آؤندا۔

رام ناتھ دوجے بھراواں تے زور پاؤن لگا۔ جے اوہ ہفتہ
 ہفتہ وی کٹوا دین رام ناتھ دا بوجھ حلقہ ہو جاوے۔
 اشونی اپر رام ناتھ دیاں گلاں دا اثر ہویا۔ اوہ شنیوار اتے
 ایتوار دیاں چھٹیاں مایہ نگر لاؤن لئی من گیا۔
 اشونی دے دو دن، ادھی ادھی دہاڑی آؤن نال سنگیتا دا
 مسئلہ حل نہ ہویا۔ اوہ آؤندا سی، بھین جاں بھنویئے دے سرہانے
 بیٹھ جاندا سی۔ اک دو وار دوائی دے دیندا۔ باقی دا سماں اخبار
 پڑھ کے جاں گھڑی دیکھ دیکھ بتاؤندا۔ تن کو وجے اسنوں بے
 چینی ہو جاندی۔ چار کو وجے اوہ واپسی والی بس پھڑ لیندا۔
 اک دن انیتا نوں نال لیا یا۔ مڑ اس نے شکل نہ دکھائی۔
 سنگیتا نوں کوئی رسوئی توں کھڑا چھڈاؤن والا چابیدا سی۔
 سارا دن اوہ باورچیاں وانگ رسوئی وچ کھڑی رہندی سی۔ کدے
 کھچڑی، کدے دلیہ، کدے دودھ، کدے چاہ۔ کدے مریضیاں لئی
 آہار کدے آئے گیاں لئی چاہ پانی۔ سارا دن پانی وچ رہن کارن
 اسدے ہتھ گلے جا رہے سن۔ اڈیاں پھٹ گئیاں سن۔ ڈھوبی وچ
 درد رہن لگا سی۔ اسدے منجا ملن وچ بہتے دن نہیں سن۔

جس دن توں سنگیتا نوں پنکج ہوراں دے بے قصور ثابت ہون دی سنبھالونا دا پتہ لگا سی اس دن توں اسدا پارا زیادہ چڑھیا ہویا سی۔

اوہ اک وکیل دی پنتی سی۔ رام ناتھ نال ہوندیاں گلاں کارن اسنوں کجھ قانونی نکتیاں دی سمجھ سی۔ ملزماں دے بے قصور ثابت ہون دا مطلب سی مدعی دھر تے مصیبتاں دے پہاڑ دا ٹٹنا۔ پولیس دی ذمہ واری دوشیاں ورودھ ثبوت اکٹھے کرن دی سی۔ جے پولیس ایمانداری اتے تندیبی نال کم کرے تاں مدعی دھر نوں مقدمہ جتن وچ کوئی اوکھ نہیں ہوندی۔ جے پولیس دوشیاں دے حق وچ ثبوت اکٹھے کرن لگ جائے تاں مدعی دھر نوں دوہری لڑائی لڑنی پبندی سی۔ پہلی پولیس ولوں ملزماں دے حق وچ ثبوتات دے کھڑے کیتے قلعے نوں ڈھابن لئی۔ دوجی نہتھے ہو کے دوشیاں ورودھ ثبوت اکٹھے کرن دی لڑائی۔

وید پریوار لئی ایہہ لڑائی ہور وی اوکھی سی۔ مدعی دھر دا اک وی ممبر صحیح سلامت نہیں سی۔ کوئی جان بچاؤن لئی بیماری نال لڑ رہیا سی، کوئی وگڑے نفسیاتی سنٹلن نوں ٹھیک کرن لئی۔ پرانے لوک کدوں تک اوہناں لئی ہک تان کے کھڑو سکدے سن۔ ہک تان کے کھڑے رشتے داراں دے پیراں ہیٹھوں زمین کھسکئی شروع ہو گئی سی۔ سنگیتا خود میدان چھڈ کے بھجن لئی تیار سی۔ نال اوہ رام ناتھ نوں بھجا کے لجانا چاہندی سی۔ جدوں تک مدعیاں نے قانون دی جنگ لڑن جوگا ہونا سی ادوں تک مہامبھارت سماپت ہو چکی ہونی سی۔ کورواں نے

بناں پانڈواں نال لڑائی لڑے جنگ جتے جان دا اعلان اپنے حق
وچ کروا لینا سی۔

سنگیتا وتوں ودھ اپنا فرض نبھاء چکی سی۔ اپنی صحت،
اپنے پتی دا نفسیاتی سنٹلن اتے اپنے بچیاں دا مستقبل داء تے لا
کے رشتے داراں نوں بچاؤن والی اوہ کوئی ستیگی عورت نہیں
سی۔

اوہ وار وار رام ناتھ اپر زور پیا رہی سی۔ گھٹو گھٹو اسنوں
شہر بھیج دتا جاوے۔ گھر تاں چلن لگے۔
اپروں رام ناتھ اپنی پنتی نوں صبر کرن لئی پریر رہیا سی،
پر اندروں اوہ سنگیتا نال سہمت سی۔

پہلاں اس دا خیال سی، مہینے ویہہ دنن وچ سبھ کم نبڑ
جان گے۔ چلان پیش ہون بعد کھجل خواری گھٹ جائے گی۔
مہینے مہینے دی تاریخ پینی سی۔ مہینے دو مہینے بعد تاریخ
بھگتن آؤن وچ اسنوں کوئی دقت نہیں سی ہونی۔

پر ہن قانونی لڑائی لمبی ہو جانی سی۔ نالے گمبھیر وی۔
ہائی کورٹ دے نال نال سپریم کورٹ دے چکراں دی سنبھالنا
ودھ جانی سی۔ اوہ وکیل سی۔ وکیلاں نے اس توں واجب فیس
لینی سی۔ وڈیاں عدالتاں دے وکیلاں دیاں فیساں اسمان چھونہدیاں
سن۔ واجب فیساں نے وی اسنوں دیوالیہ بنا دینا سی۔ اوہ جس
پڑائی تے پج گیا سی، اتھوں نہ اگے ودھیا جا سکدا سی، نہ
پچھے مڑیا جا سکدا سی۔

سنگیتا دے دباء بیٹھ اوہ بھراواں دے نال نال بھیناں نال وی
 گل کر چکا سی۔ بھیناں پرائے وس سن۔ پھیر وی لوک لاج لئی
 ہی صحیح اوہ کجھ ہتھ وٹا گئیاں سن۔
 بھرا اپنی مرضی دے مالک سن۔ اوہ اکا ہی شرم لابی
 بیٹھے سن۔

اشونی صاف شبدان وچ جواب دین لگا سی، ”آپاں اپنی
 قبیلداری وی چلاؤنی ہے۔ کنا چر آپاں اتھے بیٹھے رہانگے۔
 اپنی بنی اوہناں نے آپ نبیڑنی ہے۔“
 منگت رائے کہندا سی: ”توں وکیل ہیں۔ تھانے کچھری دا
 مینوں پتہ ہے۔ میں اتھے جا کے کیہ کروں گا؟“

رام ناتھ بھراواں نوں صلاح دے سکدا سی۔ اوہناں دے
 فرضاں توں اوہناں نوں جانو کروا سکدا سی۔ اڈ وڈ بھراواں نوں
 اوہ مجبور نہیں سی کر سکدا۔

اجیہے ترک دے دے رام ناتھ سنگیتا نوں کجھ دیر ہور
 صبر کرن لئی مناؤندا آ رہیا سی۔ پر بن سنگیتا دے صبر دے
 پیالے بھر چکے سن۔

”تسیں کوئی حل لبھنا ہے تاں لبھو۔ نہیں میں کوئی قدم
 چکانگی۔ پھیر برا نہ مناؤنا۔“
 ایہہ سنگیتا دا آخری فیصلہ سی۔

کجھ دناں توں رام ناتھ اتے سنگیتا وچکار کھچائی ودھیا
 ہویا سی۔ اس دی بھنک وید نوں پے رہی سی۔
 اوہناں وچکار بول چال بند سی۔ اسدی خبر وید نوں اج ہی
 ملی سی۔

وید نے دنیاں ویکھی سی۔ اوہناں وچکار لے تناء دے کجھ
 کارن پرتکھ سن۔ قریب دو مہینے توں میاں بیوی اتھے پھسے
 بیٹھے سن۔ کمائی بند ہو گئی سی۔ خرچہ وتوں باہر سی۔ بچے
 رل رہے سن۔ سنگیتا نوکری پیشہ عورت سی۔ اسنوں آرام دی
 زندگی جیون دی عادت سی۔ اتھے اسنوں نیلم دے گوئے موت
 توں لے کے رسوئی وچ ہتھ پھوکن تک سبھ کجھ کرنا پیندا سی۔
 ‘اک دن ہور’، ‘اک دن ہور’ کر کے دو مہینے لنگھ گئے سن۔
 بیماری اتے مقدمہ ہنومان دی پوچھ وانگ لمبے ہوندے جا رہے
 سن۔ حالات دے جلدی سدھرن دے کوئی آثار نہیں سن۔

نیلم دے دستاں نے بلدی تے پھوس پایا سی۔ نیلم دی دیکھ
 ریکھ بھاویں بہتی نیہا کردی سی پر نیہا نوں دم دواؤن لئی
 جدوں رام ناتھ صفائی وچ جٹدا سی تاں شرمو شرمی سنگیتا نوں
 اسدے ہتھوں کپڑے لیڑے پھڑنے پیندے سن۔ سنگیتا نوں رام
 ناتھ کولوں کم کراؤندیاں دوہری شرم آؤندی سی۔ اک بھین دا
 ننگیج بھرا دے ساہمنے آوے، ایہہ شرم ناک گل سی۔ دوجا پنتی
 دے ہوندیاں پتی گوئے موتہ وچ ہتھ مارے، ایہہ وی چنگی گل
 نہیں سی۔ آدمیاں نوں گوئے موتہ دی عادت نہیں ہوندی۔ عورتاں
 بچیاں دا پالن پوٹن کردیاں اس کم دیاں عادی ہو جاندیاں ہن۔

پر نیلم بن سنبھل چکی سی۔ اشارے سمجھن اتے پاسہ پرتن لگی سی۔ دست بند ہویاں نوں کئی دن ہو گئے سن۔ ٹٹی پیشاب آؤن توں پہلاں اسنوں پتہ لگ جاندا سی۔ اوہ اشارہ کر کے سمجھا دیندی سی۔

سنگیتا دے رسن دا کوئی ہور کارن ہونا چاہیدا سی۔ وید مسئلے دی طے تک جانا چاہندا سی۔ انج اس نوں پتہ سی کارن لبھ کے وی اوہ مسئلہ حل نہیں کر سکیگا۔ وید خود چاہندا سی اوہ اپنے گھر جان۔ اپنی قبیلداری سنبھالن۔ پر اوہناں دے جان نال وید ہوراں دی دیکھ بھال کرن والا کوئی نہیں سی بچدا۔

نیلم دی جو حالت سی اوہ سبھ نوں پتہ سی۔ وید خود لاش بنیا پیا سی۔ پاسہ لین توں لے کے ٹٹی پیشاب تک لئی اسنوں دو بندیاں دا سہارا لینا پیندا سی۔ ہوش وچ ہون کارن اوہ اپریلیاں نوں بہتی تکلیف نہیں سی دیندا۔ پیاس لگن دے باو جود وی اوہ پانی نہیں سی پیندا۔ بہتا پانی پیئیگا تاں وار وار پیشاب آئے گا۔ بھکھ ہون دے باو جود وی اوہ رچیویں روٹی نہیں سی کھاندا۔ بہتی وار ٹٹی دی حاجت ہوئے گی۔ نالے خود تنگ ہوئے گا، نالے دوسریاں نوں تنگ کرے گا۔ اوہ نم دی داتن دا شوقین سی۔ داتن نہ کرن کارن اسدا مُونہ سارا دن کوڑا رہندا سی۔ ڈاکٹراں نے اسنوں پولی داتن کرن دی اجازت دے دتی سی۔ پر داتن کرن لئی اسنوں بیٹھنا پینا سی۔ بیٹھن لئی اسنوں دو بندیاں دی ضرورت پینی سی۔ کون داتن مُونہ وچ پائے گا؟ کون کرلا کروائے گا؟

دوائی ویلے سر ملدی رہے ایہو بہت سی۔ ایہو سوچ کے وید
مُونہ دی کڑواہٹ برداشت کردا آ رہیا سی۔

ایہو نہیں، اسنے کئی ہور سمجھوتے وی کیتے سن۔ نیہا اس
نوں دنیاں دی ہر شے نالوں ودھ پیاری سی۔ کمل نالوں وی ودھ
کدے باپ دھیاں کولوں ٹٹی پیشاب والے بھانڈے چکواؤندا ہے؟
رام ناتھ جاں سنگیتا نوں تکلیف نہ ہووے۔ وید اپنے دل تے پتھر
رکھ کے نیہا توں ایہہ کم وی کروا رہیا سی۔

آتم گلانی نال بھرے وید نے کئی وار اس نرک بھری
زندگی توں کھڑا چھڈاؤن لئی سوچیا سی، پر اس ابھاگے نوں
اپنی مرضی نال مرن دی وی اجازت نہیں سی۔ نہ خواہ کھاتہ
گندہ کرن لئی اوہ اٹھ کے باہر جا سکدا سی۔ نہ کسے کیمسٹ دی
دُکان توں زہر خرید سکدا سی۔ کدھروں زہر مل وی جاندی،
کسے نے ایہہ اس دے مُونہ وچ نہیں سی پاؤنی۔

اک دو وار اس نے ڈاکٹراں نرساں کولوں آنے بھانے
زہریلیاں دوائیاں دے ناں پچھے سن۔ اسدا ارادہ بھانپ کے اوہ
زہر دی تھان اسدا حوصلہ ودھاؤن لگدے سن۔ اوہ اپنی پھل
ورگی دھمی بارے کجھ سوچے۔

وید نے نیہا بارے کدوں نہیں سی سوچیا؟ کمل دی کوئی
فرمائش ٹل سکدی سی۔ نیہا دے ہر بول تے وید نے پھل
چڑھائے سن۔

نیہا سی ہی بھاگاں والی۔

نیہا دے پیدا ہوندىاں ہی اوہ مایہ نگر آ وسے سن۔ اتھے
پیسہ مینہ وانگ برسیا سی۔ چھاپاں چھلیاں لئی ترسدى نیلم نے

بیریاں دے کئی سیٹ خرید لئے سن۔ ہر نویں قسم دی ساڑھی پہلاں اوہناں دی کوٹھی آؤندی سی۔ بینکاں وچلے پھکس ڈپازٹاں اتے وکاس پتراں دی گنتی دنو دن ودھدی گئی سی۔ شہر دے مشہور کلباں دی اوہناں نوں ممبر شپ مل گئی۔ نیلم کئی کئی کلباں اتے سماج سیوی سنستھاواں دی ممبر بن گئی۔

وید نے تنگی ترشی دے دن دیکھے سن۔ اپنے شہر اوہ اٹھ سو وچ گزارا کردا رہیا سی۔ بجٹ بنا کے پیسہ خرچدا سی۔ ہتھ گھٹ کے گزارا ہوندا سی۔

اچانک ہتھ آئی مایہ تے اسنوں حیرانی ہوندی سی۔ لگدا سی ایہہ کوئی سپنا سی۔ مایہ نوں تجوری وچ بند کرن دی تھیں اسنوں سکھ سہولتاں مانن دا شوق سی۔ آئے دن نویں چیز اسدے گھر آؤندی سی۔

وید دی نیئت نوں پھل لگا سی۔ پتنی سچجتا نال گھر چلا رہی سی۔ دوویں بچے لایق سن۔

نیہا نال اسنوں اک بور گلوں وی موہ سی۔ کنٹیناں اتے پکنکاں وچ مست رہن والی الہڑ عمر اسنے یوگا اتے آتم شاکشات ورگے ادھیاتمک کماں لیکھے لا رکھی سی۔ عمر دی ابھولتا کارن اسنے سکھراں وی جلدی چھوہ لئیاں سن۔

نیہا دے نال نال گھر دا وائٹورن وی پوتر ہون لگا سی۔ نیہا دی پریرنا وس وید نے پہلاں میٹ مچھی گھر لیاؤنی چھڈی۔ پھیر ماس کھانا چھڈ دتا۔ شراب پی کے گھر وڑن لگیاں اسنوں شرم آؤن لگی۔ اسدا دھندا ہی اجیہا سی۔ جتا چر کسے نال بیٹھ کے ہم پیالہ نہ ہویا جاوے اونا چر دوجا اپنا راز نہیں دسدا۔

کمپنی سیکنی اوہ دارو پیندا سی۔ نیہا دے بناں آکھیاں ہی اسنے
 اس بیماری تے قابو پاؤنا شروع کر دتا۔ ماتا جی اگے سہس کھا
 کے پہلاں اسنے وعدہ کیتا اوہ دو پیگ توں ودھ نہیں پیویگا۔
 پھیر اپنے آپ اک پیگ تے آ گیا۔ پھیر اوہ سوفی بن گیا۔
 پہلاں اسنوں لگدا سی شراب بناں کاروبار وچ ترقی نہیں
 کیتی جا سکدی۔ شراب چھڈ کے کاروبار ہور ترقی کرن لگا۔
 ‘دھرمی کرمی بندہ ہے’ ایہہ کہہ کے لوک استے ودھ یقین کرن
 لگے۔

ایہناں سبھ تبدیلیاں دا کارن اوہ نیہا اتے اسدی گورو ماتا
 کلیانی جی نوں سمجھدا سی۔

باقی سہیوگیاں وانگ وید نوں وی نیہا وچوں کسے دیوی
 شکتی دی جھلک پیندی سی۔ اوہ اپنے آپ نوں خوش قسمت
 سمجھدا سی۔ اسدے گھر اک دیوی نے اوتار لیا سی۔ من ہی من
 اوہ اس دیوی نوں پرنام کریا کردا سی۔

اتے ہن کسے تاڑکاسر نے نیہا دیاں ساریاں دیوک شکتیاں
 ہر لئیاں سن۔ اسنوں اک سراپی زندگی جیونی پے رہی سی۔

دو مہینیاں وچ ہی نیہا دے چہرے دا نور کھنبھ لا گیا سی۔
 ہنسو ہنسو کردا چہرہ رون ہاکا ہویا رہندا سی۔ اس دیاں زیناں،
 پینٹاں اتے شرٹ سبھ الماری وچ بند سن۔ کئی کئی دن اوہ سوٹ
 نہیں سی بدلدی۔ اسدے نہواں دی پالش لتھ گئی سی۔ ڈولے کانے
 بن گئے سن۔ ہتھیاں تے پلتن چھا گئی سی۔

نیہا دے کول بیٹھن نال ہن ٹھنڈیاں ہواواں دا انوبھو نہیں سی
 ہوندا۔ نہ من نوں سکون ملدا سی۔

وید دا جیویں اس نالوں موہ بہنگ ہو گیا سی۔ دن وچ کئی
 کئی وار اوہ اسنوں کھجھ کھجھ پیندا سی۔ چھوٹی موٹی غلطی
 تے جھاڑ دیندا سی۔

“دوائی لیٹ ہو گئی، پانی بستر اپر ڈلھ گیا، پاسہ پلٹدیاں ہڈ
 دکھ گئے، مُونہ وچ کھانا ودھ پے گیا۔” جیویں نیہا نوں تارن
 لئی اسنوں کسے بہانے دی تلاش رہندی سی۔

بیمار ہون توں پہلاں جے کدے اوہ نیہا نوں تاردا سی تاں
 پچھوں غلطی دا احساس کرکے معافی منگ لیندا سی۔ ہن سو فی
 صدی غلط ہوندیاں وی اس توں معافی نہیں سی منگی جاندی۔
 پتہ سی ایہہ غلطی وار وار ہونی سی۔

پہلاں پہلاں باپو دیاں جھڑکاں نیہا دیاں اکھاں وچ ہنجو بھر
 دیندیاں سن۔ بولی بولی جیویں اس دیاں اکھاں وچوں ہنجو مک
 گئے۔ اوہ سن وٹا جیہا بن گئی۔ کسے جھڑک دا ہن اس تے کوئی
 اثر نہیں سی ہوندا۔ جیویں اوہ کوئی روبروٹ بن گئی سی۔ حکم
 دی تعمیل کرن والی مشین۔

گُو ورگی دھمی اپر وید توں اس لئی اتیاچار ہو رہیا سی تاں
 جو سنگیتا اتے رام ناتھ نوں کوئی تکلیف نہ ہووے۔

اوہ اپنے پریوار دا بچیا اکو اک سہارا کھونا نہیں سی
 چاہندا۔ جدوں توں پنکج ہوراں دے جلدی جیلھوں باہر آؤن دی
 افواہ پھیلی سی، خبر لین آؤن والیاں دی گنتی صفر تے پج گئی
 سی۔ وید دا بھائی چارا سوچ رہیا سی، وید پریوار تاں تباہ ہو ہی
 گیا۔ جلدے پرزے پنکج ہوراں نال کیوں وگاڑی جاوے؟

پنکج ہوراں دے مقدمے وچوں نکل جان نال مقدمے نے
 لٹک جانا سی۔ اک سال وچ مکن والے مقدمے نوں دس پنڈراں
 سال لگ جانے سن۔ نہ وید پریوار نے بے انصافی نوں برداشت
 کرنا سی، نہ پنکج نوں پیسے دی پرواہ سی۔ چھوٹے چھوٹے
 نکتیاں اپر وار وار اپیلاں ہونیاں سن۔ کئی وار اچیاں عدالتاں وچ
 لٹکدے فیصلے اک پیڑھی تک نگل لیندے ہن۔

اس چرچے نال نیلم دے بھین بھراواں اتے جیجیاں
 بھرجائیاں دے حوصلے پست ہو گئے۔ کئی کو دیر کوئی کم چھڈ
 کے اتھے بیٹھا رہے گا؟ اک دن مونیہ موٹا ہونا ہی سی۔ کیوں نہ
 پہلاں ہی پلہ چھڈا لیا جاوے۔

رشتے داراں دے نال نال دوست مٹر وی پاسہ وٹدے جا
 رہے سن۔ کردے حال چال پچھن آؤنوں ہٹ گئے۔ کدھرے بابو
 کسے کم نوں نہ آکھ دیوے۔ کوئی وگار نہ پا دیوے۔
 وید نوں اپنی اس کمزوری دا پتہ سی۔

اپنا گھر بچاؤن لئی اسنوں سنگیتا اتے رام ناتھ وچکار صلح
 کراؤنی چاہیدی سی۔

77

من مٹاو دا کارن لبھن لئی وید نے آنے بہانے رام ناتھ نوں
 ٹوبیا۔ رام ناتھ نے پلہ نہ پھڑایا۔

کئی وار سنگیتا کولوں وی تکلیف پچھی۔ اک دو دن گھر لا
 آؤن دا سجھاء دتا۔ اوہ رون ہاکی ہو کے تر جاندی سی۔ گھر جان
 دی تجویز نہ اوہ مندی سی اتے نہ ٹھکراؤندی سی۔
 وید نوں لگ رہیا سی، معاملہ گھر واپسی نالوں ودھ گمبھیر
 سی۔

نیہا سارا دن سنگیتا کول رہندی سی۔ شاید اسنوں کسے گل
 دا پتہ ہووے؟ سوچ کے وید نے مسئلہ نیہا نال سانجھا کیتا۔
 “بیماری اتے مقدمے تے پیسہ دھڑا دھڑ لگ رہیا ہے۔ سارا
 پیسہ مامے دا خرچ ہو رہیا ہے۔ مینوں لگدا ہے ماما اپنی کوئی
 چیز گھنے رکھ کے قرضہ لینا چاہندا ہے۔ مامی اسدا ورودھ کر
 رہی ہے۔”

جنا کو نیہا نوں پتہ سی اسنے دس دتا۔
 وید پہلاں ہی اس سمسیا توں جانو سی۔ گھر وچ جو گھنہ
 اتے نقدی سی اوہ لٹیا پٹیا گیا سی۔ پہلے دن توں لے کے ہن تک
 سارا خرچ رام ناتھ کولوں ہو رہیا سی۔ وید نے کئی وار رام ناتھ
 توں حساب کتاب پچھیا سی۔ اوہ ہر وار ٹال جایا کردا سی۔

گھر وچلے پیسے دا حساب کتاب نیلم کول سی۔ لاکر اتے
 بینک کھاتے نیلم اتے کمل دے ناں سن۔ کجھ پلاٹاں دے حصے
 نیلم دے ناں سن، کجھ کمل دے۔ نیہا حالے چھوٹی سی۔ نیہا نوں
 اسنے کسے جھنجٹ وچ نہیں سی پایا۔ اوہ پرایا دھن سی۔ بیگانے
 پت دا کیہ پتہ سی، جائداد واپس کرن لگیاں تکلیف من جائے؟
 ایہہ سوچ کے وید نے نیہا دے ناں اونا کو پیسہ جمع کرایا سی،
 جنا پکے طور تے اس کول رہنا سی۔ ایہہ رقم وی اسنے یاراں

دوستاں نوں ویاج تے دتی ہوئی سی۔ دھی دھیانی دی رقم وچ وادھا ہو رہیا سی۔

نیہا کول جو پیسا سی اوہ بینک وچوں کڈھوا کے اوہ رام ناتھ دے حوالے کر چکی سی۔ اسنے اپنے 'پھکس ڈپازٹ' تڑوا لئے سن۔ نیشنل سیونگ سرٹیفکیٹاں اپر لون لے لیا سی۔

کمل مر چکا سی۔ اسدی وارث اس دی ماں سی۔ قانونی طور تے نیلم زندہ سی۔ بینک والے اس نوں زندہ منن لئی تیار نہیں سن۔ اوہ ہوش وچ نہیں سی۔ اسدی سہمتی بنان بینک لا کر نہیں سن کھل سکدے۔ نہ بینک کھاتے وچوں پیسہ نکل سکدا سی۔

کمل دے ناں جو جائداد سی، اوہ پہلاں نیلم دے ناں چڑھنی سی۔ پھیر اوہ ویچی وٹی جا سکدی سی۔ نیلم دے ہوش وچ آؤں تک جائداد اسدے ناں چڑھی جاں نہ چڑھی اک برابر سی۔ قانونی طور تے اوہ جائداد دا سودا کرن دے یوگ نہیں سی۔ اجہیاں اڑچناں کارن اوہ جائداد دے مالک ہوندے ہوئے وی اسدا فائدہ نہیں سن اٹھا سکدے۔

وید نوں اپنی جیب وچ چار پنج ہزار روپے توں ودھ رکھن دی کدے ضرورت نہیں سی پیندی۔ باقی ساری پونجی اسنے کاروبار وچ لا رکھی سی۔

دیش وچ چلے مندواڑے دا مایہ نگر وچ سبھ توں ودھ اثر ہویا سی۔ پلاٹاں کوٹھیاں دے ریٹ اسمانوں ڈگ کے پتالاں ول نوں چل پئے سن۔ لوک دتے بیعانے وچے چھڈ کے بھج رہے سن۔

چنگے دناں وچ وید نے بہت کاروبار کیتا سی۔ چنگی پیٹھ
 کارن ہر کوئی اس نال حصہ دار بنن لئی تیار ہو جاندا سی۔
 جائداد خریدن اتے ویچن والے اس تے اعتبار کردے سن۔ نہ اوہ
 بیاناں پھڑن لگے لکھت پڑھت وچ پیندے سن نہ پھڑاؤن ویلے۔
 سارا حساب کتاب زبانی چلدا سی۔

اوہو وشواس ہن وید نوں مہنگا پے رہیا سی۔
 دوست دشمنان وچ وڈے جا رہے سن۔

لوک وید دے مستقبل نوں پڑھ چکے سن۔ اس نوں بیمار
 اتے مقدمے نے گھیر لیا سی۔ ایہناں وچوں آئی اک مصیبت مان
 نہیں ہوندى۔ اس اپر دوویں ٹٹ پٹیاں سن۔ مقدمہ ڈاڈھیاں نال چل
 رہیا سی۔ بیماری وی خطرناک سی۔ وید دی حالت بھٹھ وچ پائے
 بھانڈے ورگی سی۔ پتہ نہیں سی انگ صحیح جڑنگے جاں نہیں۔
 اپاہج ہون دی ودھ سنبھالنا سی۔ جے اوہ ٹھیک ہو گیا، پھیر وی
 اک سال توں پہلاں ترن پھرن جوگا نہیں ہونا۔ جوان پت گوا چکا
 سی۔ پتاں دے خس جان نال زندگی دے ادیش بدل جاندے ہن۔ کم
 کرن دی پریرنا ختم ہو جاندی ہے۔ الٹا بندے دیاں پرورتیاں ڈھابو
 ہو جاندیاں ہن۔ ہن اوہ پہلی تھان آؤن والا نہیں سی۔

وید دے ٹھیک ہون تک سودے لٹکا کے نہیں سن رکھے جا
 سكدے۔ جائداد دا ویوپار سٹہ بازار ورگا ہوندا ہے۔ گاہک تتا
 ہوندا ہے۔ ویچن والا وی اتے لین والا وی۔ دلالاں دی بیڑ گاہکاں
 نوں بھکھے شیر وانگ ہڑپن لئی تیار کھڑی ہوندى ہے۔ سیانا
 ویوپاری اوہو ہے جو موقعے دا فائدہ اٹھا لے۔ حصہ داراں نوں
 وید نال حصہ داری گھاٹے والا سودا ثابت ہو رہی سی۔

جیہڑے منافعے وچ چل رہے سن اوہناں نے بناں وید نوں
پچھے سودے کٹ دتے۔ جیہڑے گھاٹے وچ سن اوہناں نے گھاٹا
متھ کے، حساب کتاب وید دے گھر بھیج دتا۔ لین دین پھیر ہو
جائے گا۔

بہتے کابلے ہسپتال گیڑا مارن لگ پئے سن۔ وید دے ہوش
وچ اُوندیاں ہی اوہ وہیاں کھول کے بیٹھ گئے سن۔ نفسیاتی
تناؤ، پریشانی، مستقبل پرستی نراشتا اتے سریرک کشٹ کارن
وید جیون دی آس چھڈی بیٹھا

سی۔ جنس ویوپار دی گل اسنوں زہر ورگی لگدی سی۔ تپیا
بھکھیا اوہ جیویں حصہ دار آکھدے اسے طرحاں سہمت ہو
جاندا۔ بہتے حصیاں وچ اسنوں گھاٹا سہنا پیا سی۔ کجھ کو نہ
ماتر منافع دے کے ایماندار اتے ہمدرد ہون دا دکھاوا وی کر
گئے سن۔

اسدے ٹھیک ہو کے گھر مڑن تک اٹیک کرن والیاں وچ
بہتی گنتی اوہناں متراں دی سی جیہناں دے ہتھ وچ لکھت پڑھت
نہ ہون کارن، چپ کرنا مجبوری سی۔ اوکھے ہوئے وید نے
نانہ وچ سر ہلا دتا تاں اوہ کس دی ماں نوں ماسی آکھنگے۔ ایہہ
سوچ کے اوہ دڑ وٹی بیٹھے سن۔

ہن جدوں اوہ بولن چلن دے قابل ہو گیا سی اوہ پیار پچکار
کے اپنی لینداری مناؤن اُوندے سن۔ جدوں وید پائی پائی دا
حساب چکتا کرن دا وچن دیندا سی تاں اوہ پہلی غلطی نوں
دہراؤن توں گریز کردے سن۔ بدلے حالات وچ وید دی زبان دی
پہلی قیمت نہیں سی رہی۔ ٹھوس ثبوت وجوں اوہ کسے گہنے

گٹیے جاں لکھت پڑھت دی منگ کردے سن۔ بہتا نہیں تاں کوئی
رشتے دار جامن ضرور بنے۔

جیہناں نال لکھت پڑھت ہوئی سی اوہناں دے قانونی نوٹس
آؤن لگے۔ اجیہے بہتے نوٹس اوہناں گاہکاں ولوں آ رہے سن
جیہناں نوں وید نے بیعانے پھڑائے ہوئے سن۔ پلاٹاں دے بھاء
گر رہے سن۔ نواں گاہک لبھدا نہیں سی۔

پلیوں پیسے خرچ کرکے رجسٹری کراؤن دی بن اسدی
پروکھو نہیں سی۔ اوہ کہندے سن اوہ معیاد دے اندر اندر
رجسٹری کرائے، نہیں تاں بیعانے توں ہتھ دھون لئی تیار رہے۔
کمل دی موت، بیماری اتے رشتے داراں دی بے رخی
نالوں ودھ دکھ وید نوں ایہناں نوٹساں دا ہوندا سی۔ ایہہ نوٹس اوہ
لوک دے رہے سن جیہڑے اسے دے پیروں پیراں سر ہوئے
سن۔

کجھ دنن توں ایہہ سمسیا گمبھیر ہو گئی سی۔ کسے نے
ایہہ افواہ پھیلا دتی سی کہ وید دا دوالہ نکل رہیا سی۔
کابلے پئے لوک گھر آ کے دھمکیاں اتے گالہاں دین لگے۔
اک دو ڈراوے لئی بدمعاشاں نوں نال لے آئے۔ کجھ شریفاں نے
اپنے حق بدمعاشاں نوں ویچ دتے۔ گڈڑ چٹھیاں لے لے بدمعاشاں
دے کرندے وید دی کوٹھی اگے چکر کٹن لگے۔

وید اپنے آپ نوں گرجھاں وچ گھریا محسوس کر رہیا سی۔
جس طرحاں دی کوئی تجویز لے کے آ رہیا سی وید اسے نال
سہمت ہوندا جا رہیا سی۔ کسے نوں پلاٹ تے قبضہ کروا دتا
اتے کسے نوں کسے دکان دی حصہ داری چھڈ دتی۔

وید دا سبھ کجھ مک گیا پر لینداراں دی لسٹ نہ مکی۔

اس سبھ دے باو جود وی وید نوں پتہ سی نیلم دے لاکراں
وچ بٹھیرا سونا اتے نقدی پئی سی۔ اکو لاکر نے رام ناتھ دا
قرضہ لاه دینا سی۔

اسے بے فوری کارن وید نوں رام ناتھ نال حساب کتاب کرن
دی کابل ہو رہی سی۔

نوبر رام ناتھ دے گھر وچ فٹ پین تک آ جائے گی اس
بارے وید نوں پہلاں سوچنا چاہیدا سی۔ گھٹو گھٹو اک وار خرچ
ہو رہی رقم دے واپس کر دین دا بھروسہ تاں رام ناتھ نوں دے
دینا چاہیدا سی۔ رام ناتھ سوچدا ہوئے گا شاید وید رقم واپس کرن
دے روں وچ نہیں سی۔ رام ناتھ وید دا سالا سی۔ سالے جیجیاں
تے خرچ کردے آئے ہن۔

وید نوں اپنی غلطی جھٹ سدھار لینی چاہیدی سی۔
اسے رات وید نے رام ناتھ نوں کول بیٹھا کے ہوئے
خرچے دا حساب کتاب منگ لیا۔

اس وار وید نے رام ناتھ نوں گل ٹالنے نہ دتی۔ رام ناتھ دا ٹبر
اس لئی رل رہیا سی، وید لئی ایہو بہت سی۔ ہزار دو ہزار دی
کاپ جھلی جا سکدی سی۔ لکھاں دے خرچے دا حساب ہونا
چاہیدا سی۔

رام ناتھ ہن تک چار لکھ دے بیٹھ آ چکا سی۔ بہتا پیسہ
بیماری اپر خرچ ہویا سی۔ اسدے سارے بل اس کول موجود سن۔

تھانے کچہری وچ رام ناتھ نے ہتھ گھٹ کے رکھیا سی۔
 پھیر وی اک لکھ دے لگبھگ خرچ ہو گیا سی۔ رشوت دی رسید
 نہیں ملدی۔ رشوت دی ڈیٹیل دین توں اوہ ڈر رہیا سی۔ پتہ نہیں
 وید نوں یقین آئے گا جاں نہ۔ اسدا مُونہ کالا ہو سکدا سی۔

رام ناتھ نوں لگا سی وید نوں اس اتے سنگیتا وچکار چلدی
 تلخی دی بھنک پے گئی سی۔ اسے لئی اوہ رام ناتھ نوں حساب
 دین لئی مجبور کر رہیا سی۔

رام ناتھ نوں وید دی ایہہ اڑی چنگی لگ رہی سی۔ گھٹو
 گھٹو ہن وید نوں ایہہ تاں پتہ لگ جانا سی کہ رام ناتھ اپنے پلویں
 کنے پیسے خرچ چکا سی۔ کجھ خرچہ باقی رشتے داراں نے
 وی کیتا سی۔ اسدا وی اسنوں پتہ
 ہونا چاہیدا سی۔

رام ناتھ وچ وی ہور آرتھک بوجھ جھلن دی ہمت نہیں سی۔
 ہور پیسہ چکاؤن لئی جے کوئی چیز گھنے ہونی سی تاں اوہ رام
 ناتھ دی تھان وید دی ہونی چاہیدی سی۔ وید نوں بیسیاں وادھے
 گھاٹے ہو رہے سن۔ اک ہور صحیح۔

من کرڑا کر کے رام ناتھ نے موٹا موٹا حساب گنوا دتا۔
 چار لکھ دا حساب سن کے اک وار وید دے خانیوں گئی۔
 اسدا انومان اک لکھ دے نیڑے تیڑے سی۔

کجھ دیر سن جیہا رہ کے وید نے اپنے آپ نوں سنبھالیا۔ بل
 اسدے ساہمنے پئے سن۔ کجھ غلط نہیں سی۔ ایہہ موٹا موٹا
 حساب سی۔ ہور چھوٹے موٹے ہوئے خرچاں دا حساب وچ ذکر
 نہیں سی۔ اوہ خرچہ رام ناتھ نے اپنے کھاتے وچ پا لیا سی۔

رام ناتھ دی سیوا بھاونہ اتے قربانی اگے وید دا متھا جھکیا۔
 رام ناتھ دے احسان دا بدلہ اسنے اپنیاں اکھاں نم کر کے جتایا۔ اوہ
 رام ناتھ نوں ہک نال لا کے اسدا دھنواد کرنا چاہندا سی۔ پر باہاں
 نے اسدا ساتھ نہ دتا۔ اسنوں بلہ پھرکا کے من دی بھاونہ من وچ
 دباؤنی پئی۔

”توں فکر نہ کر رام ناتھ! مینوں تھوڑا جیہا ول ہو لین دے۔
 میں سارا انتظام کر دیوانگا۔ انے کو پیسے تاں اپنے اکو لاکر
 وچوں نکل آؤنگے۔ نیلم کول چار لاکر ہن۔ توں کچھری کولوں
 اسدے لاکر کھولن دی اجازت لے لے۔“

”حالے آپاں نوں لاکر جگر نہیں کرنے چاہیدے۔ کسے
 لیندار نے لاکراں دی سوہ کڈھ کے سیل کروا دینے نے۔ میرے
 پیسیاں دا فکر نہ کرو۔ ہولی ہولی آ جان گے۔ پہلاں اس طوفان
 نوں لنگھ جان دیئے۔“

رام ناتھ نے لاکراں دے کھلن وچ پیش آؤن والی اوکڑ دی
 یاد دوائی۔

وید ولوں ملے پیسے موڑن دے بھروسے نے رام ناتھ دے
 منوں مناں مونہیں بوجھ لاه دتا۔ ہن تک اوہ سوچ رہیا سی اسدا
 پیسہ اجائیں جا رہیا سی۔

ہن رام ناتھ دیاں دوویں سمسلیاواں حل ہو گئیاں۔ وید نوں
 ہوئے خرچ دا پتہ وی لگ گیا اتے پیسے واپس ہون دے اثار وی
 بن گئے۔

”اگوں توں توں پیسے دا فکر نہ کریں۔ میں کرداں کوئی
 انتظام۔ ہن توں جاہ اتے سوں جا۔“

رام ناتھ نوں سون لئی بھیج کے وید نوں لگا میاں بیوی
وچکار سمجھوتے دا راہ پدھرا ہون لگا سی۔

”ویہ پنجاہ ہزار کتھوں آوے؟“ ساری رات وید ایہو بیٹھ اتانہ کردا رہیا۔

پہلاں اسنے مایہ نگر دے یاراں دوستاناں پر نظر ماری۔ اسنوں اک وی ناں یاد نہ آیا جسنے لوڑ پین تے پیسے دھیلے دی پیش کش کیتی ہووے۔ جیہڑا کوئی آیا حساب کرن اتے بقایا لین ہی آیا۔

جدوں اپنے خون نے بھانا ورتا دتا۔ پرایاں تے کاہدا گلہ! ایہ مایہ نگری سی۔ اتھے سبھ رشتے مایہ دوالے گھمدے سن۔ پھیر اسنے اپنے پرانے شہر دے متراں پر نظر ماری۔ متراں دے ناں سوچ سوچ کے اسدا من گلاب وانگ کھڑن لگا۔ بچپن دے بیلیاں نے حالے تک اسدا ساتھ نہیں سی چھڈیا۔ بھلے دناں وچ کوئی آیا جاں نہ پر بھیڑے دناں وچ سبھ دے من ولوندرے گئے۔ خبر لین بھجے بھجے ہسپتال گئے۔ ہن گھر آؤندے سن۔ گھنٹہ گھنٹہ بیٹھ کے آئی مصیبت دا کھڑے متھے مقابلہ کرن دی صلاح دیندے سن۔ ویداں گرنٹھاں وچوں مثالیں دے کے اٹل سچائی دا احساس کراؤندے سن۔ ہر طرحاں دی مدد دا یقین دواؤندے سن۔ کدے کوئی خالی ہتھ نہیں سی آیا۔ کوئی دودھ لے آؤندا، کوئی کیلے سنگترے۔ وید بٹھیرا روکدا سی۔ نہ اوہ پھل کھا سکدا سی، نہ کھان نوں من کردا سی۔ پر کوئی نہیں سی ٹلدا، ایہ پنڈاں دا رواج سی۔

مایہ نگر واسیاں وانگ نہ اوہ چھٹی والے دن آؤندے سن نہ
رات براتے۔ پورا دن وبلا کرکے آؤندے سن۔ اوہناں دا پیار اتے
دل ٹمبنیاں گلاں وید دے زخماں نوں کئی کئی دن ٹھنڈک
پہنچاؤندیاں سن۔

دوستاں دا ایہہ سنیہ اسنوں کئی وار آتم گلیانی نال بھر دیندا
سی۔ پہلاں کسے ویاہ شادی تے آئے اوہ وید نوں ملن آ جایا
کردے سن۔ ادوں وی اوہ گھنٹہ گھنٹہ بیٹھ کے گلاں کرنیاں
چاہندے سن۔ اس ویلے اوہناں کول بیٹھے وید دا من کاہلا پین
لگدا سی۔ اوہ چاہن لگدا سی دوست کم دی گل کرن اتے تردے
ہون۔

ہن اوہو گلاں اس نوں گھیؤ دیاں نالاں لگدیاں سن۔ اوہناں دا
گھنٹیاں بدھی بیٹھنا منٹاں سکنتاں وانگ لگدا سی۔
اسدے دوست امیر نہیں سن۔ کوئی کلرک سی، کوئی چھوٹا
دُکاندار۔ اوہ وڈی رقم دے کے وید دی مدد کرن دی صورتحال
وچ نہیں سن۔

وید نے حساب کتاب لایا۔ جے سارے سدامیاں توں سارے
ستو اکٹھے کر لئے جان تاں وی رقم دس پندراں ہزار توں نہیں
ودھنی۔ کیہ ننگی نہاؤ کیہ نچوڑو۔ انے پیسیاں نال دس دن وی
نہیں لنگھنے۔

دوستاں نوں یاد کر کر اسنوں اپنے شہر دی یاد ستاؤن لگی۔
چنگا ہوندا جے اسنے مایہ پچھے لگ کے اپنا شہر نہ چھڈیا
ہوندا۔ اسدے دوست بہتے پیسے نہیں کما سکے نہ صحیح۔ پر
سکھ شانتی اوہناں دے گھر وسدی سی۔ اوہناں دے نشانے بہتے

وڈے نہیں سن۔ سو کو گز دا مکان، ماسٹری جاں بینک وچ
 کلرکی۔ ایہہ اوہناں لئی غنیمت سی۔ ایہو جہے سپنے اوہ اپنے
 بچیاں لئی دیکھدے سن۔ وید نے وڈے وڈے سپنے دیکھ کے کیہ
 کھٹیا؟

مایہ نگر وچ ہن اسدا کیہ رہ گیا سی؟ سارے سپنے مٹی دے
 محل وانگ ڈھیری ہو گئے سن۔ کیوں نہ ہن وی اوہ اپنے شہر
 مڑ جاوے؟ یاراں دوستاں وچ رہ کے اسدے دن کٹے جانے سن۔
 دکھ بھل جانے سن۔ مایہ نگر وچ کسے نوں فون کرن تک دی
 وہل نہیں سی۔ اتھے گھر آ کے بالچال پچھن دا ششٹاچار حالے
 زندہ سی۔

وید پیا اپنی کوٹھی د جائزا لین لگا۔ چھ بیڈ روم۔ دس باتھ
 روم۔ چھ گیجر۔ چار اے۔ سی۔ خرچہ ہی خرچہ۔ ہزار روپے مہینہ
 صفائی دا خرچ۔ کوٹھی وچ رہن والے رہ گئے تن ٹوٹرو۔
 بدلے حالات وچ وید نوں دو بیڈ روم والا گھر کافی سی۔
 کوٹھی دا تیہ لکھ وٹیا جا سکدا سی۔ انی رقم دے بینک ویاج نال
 اسدا ودھیا گزارا ہو سکدا سی۔

ویسے وی ایہہ کوٹھی ہن اسنوں وڈھ وڈھ کھا رہی سی۔
 کمل اتے نیلم دے پرچھاویں اسدا پچھا کردے سن۔ اوہناں دیاں
 یاداں اسدے زخماں نوں جھریٹدیاں سن۔

نیہا وی اس کوٹھی توں اک گئی سی۔ اوہ کئی وار اس
 کوٹھی توں کھڑا چھڈاؤن لئی آکھ رہی سی۔

اک ہور توخلا اسنوں کھان لگا۔ کدھرے کوئی سر پھریا
 پیسے لین دے بہانے اسدی کوٹھی اپر قبضہ نہ کر لئے۔ کوئی

کچھری وچوں ڈگری لے کے قرقی نہ کروا دیوے۔ چنگا ہووے
جے پیسے وٹ کے ہتھ وچ کر لئے جان۔
سویرے اٹھدیاں ہی وید نے ایہہ یوجنا رام ناتھ نال سانجھی
کیتی۔

بہانہ کمل دیاں یاداں توں تنگ آؤن دا گھڑیا۔
کوٹھی ویچن دی گل سُن کے رام ناتھ دیاں اکھاں چھلک
پئیاں۔ وید پریوار نے بڑی ریجھ نال ایہہ کوٹھی بنائی سی۔ بڑی
ریجھ نال اک اک چیز اس گھر وچ سجائی سی۔ حالے کوٹھی
مکمل وی نہیں سی ہوئی کہ ویچن دی نوبت آ گئی۔
کجھ دیر خاموش رہ کے رام ناتھ نے اپنے جذباتاں تے قابو
پایا۔

”کوٹھی نیلم دے ناں ہے۔ اسدے دستخطاں بناں نہ بیاناں ہو
سکدا ہے نہ رجسٹری۔“

کوٹھی دے وکن وچ ایہہ قانونی دقت سی۔
”کوٹھی وچ تازی تازی واردات ہوئی ہے۔ جوان منڈے دی
موت ہوئی ہے۔ لوکاں نے کوٹھی نوں اشبھ آکھنا ہے۔ کسے نے
آکھنا ہے کوٹھی وچ منڈے دا بھوت پھر دا ہے۔“

وہم بھرم کوٹھی دا صحیح مل پین وچ دوجی دقت سی۔
”کدے پولیس جاں صفائی دھر دا وکیل موقع دیکھن کوٹھی
آ سکدے ہن۔ نویں مالکاں نوں ایہہ گل چبھنی ہے۔“
ایہہ ووہارک دقت سی۔

کوٹھی دے وکن وچ دکتاں ہی دکتاں سن۔

پہلاں وید اتے رام ناتھ اپنے اپنے کماں وچ رجھے رہندے سن۔ اوہناں وچکار کھل کے گلاں گھٹ ودھ ہی ہوندیاں سن۔
 بن رام ناتھ دا کافی سماں وید کول بیٹھیاں بیتدا سی۔ رام ناتھ دیاں اجہیاں دلایلاں وید نوں حیران کر دیندیاں سن۔ سچ مچ وکیلاں نوں زندگی دے ہر پہلو بارے بھرپور گیان ہوندا ہے۔
 ایہہ احساس اسنوں بن ہو رہیا سی۔

رام ناتھ دیاں دلایلاں سو فیصدی سچ سن۔ ہور کسے نوں وہم ہووے جاں نہ پر دلالاں نے اپنا کمیشن ودھاؤں لئی ایہہ وہم ضرور لوکاں دے منا وچ پا دینے سن۔ وید نے خود کئی وار ایہو فارمولا ورتیا سی۔

لاکر کھل نہیں رہے۔ کوٹھی وک نہیں رہی۔ ہور کوئی جائداد پلے نہیں۔ پھیر گزارا کس طرحاں ہوئے گا؟ وید من ہی من کھوجھلن لگدا۔

اسدا اک فیصلہ پکا سی۔ اوہ جتھوں مرضی انتظام کرے رام ناتھ نوں کجھ پیسے دا انتظام ضرور کر کے دیوے گا۔

“چل انج کر آہ جو وادھو سامان ہے ایہہ ویچ دے۔ آپاں بن دو پھرز، چار اے سی۔، دو سوفا سیٹ کیہ کرنے ہن؟ من بھر گیا سبھ کاسے توں۔”

“کمل دا ایہہ موٹر سائیکل وی مینوں بن زہر ورگا لگدا ہے۔ اسنوں میریاں اکھاں اگوں پرھے ہٹا دے۔ اس نوں ویچ دے۔ نواں ہے۔ چنگے پیسے وٹو...”

گل پوری کرن توں پہلاں ہی وید دیاں بھہاں نکل گئیاں۔ موٹر سائیکل “تے بیٹھے کمل دی تصویر اس دیاں اکھاں آگے آ

کھڑوتی۔ لمبا چوڑا، سوا چھیا فٹا جوان موٹر سائیکل تے بیٹھا
بڑا سوہنا لگدا سی۔

پہلاں کمل کول سکوتر سی۔ اس اپر بیٹھا اوہ لمبوترو جیہا
لگدا سی۔ اس دیاں ٹنگاں دی لمبائی نوں دیکھ کے وید نے اسنوں
ایہہ موٹر سائیکل لے کے دتا سی۔

اسے موٹر سائیکل نوں اکھاں اگوں پرھے کرن دی گل سُن
کے کمل جیویں وید نال غصے ہو رہیا سی۔ موٹر سائیکل کمل
نوں اپنی جان نالوں پیارا سی۔ موٹر سائیکل پرہاں ہٹاؤن دا
مطلب سی کمل نوں دل وچوں کڈھنا۔

وید کول ہور کوئی چارہ نہیں سی۔ پتھر دل بن کے اسنوں
کمل نالوں ناطہ توڑنا پینا سی۔

کمل دے موٹر سائیکل نوں ویچن دی تجویز سُن کے رام
ناتھ دے کلیجے وچ رگ بھریا گیا۔ اسدا دل زور زور دی دھڑکن
لگا۔ اسنوں لگا اسدا دل فیل ہون والا ہے۔ کمل بڑا پیارا بچہ سی۔
رام ناتھ نوں سبھ بھانجے بھانجیاں وچوں اسے نال زیادہ موہ
سی۔ مٹھا سبھاء، گل بات کرن دا سلیقہ۔ وڈیاں لئی عزت۔ سبھ دا
من موہ لین والا۔ کمل امریکہ جان دی سوچ رہیا سی۔ رام ناتھ
نے اسدے سہارے امریکہ دی سیر کرن دا سپنا لیا سی۔

ہن اسے بچے نوں بھلاؤن دا جتن کیتا جا رہیا سی۔ اس دیاں
سینے نال لا کے رکھن والیاں یاداں نوں ویچن لئی سوچیا جا
رہیا سی۔

“میں حالے زندہ ہاں۔ کمل دی کسے چیز دا ناں لیا تاں
میتھوں برا کوئی نہیں۔”

آکھدا رام ناتھ خود بھباں مار کے رو پیا۔
آپے توں باہر ہویا رام ناتھ، وید دے گل لگ کے من دا بہار
حلقہ کرن لگا۔

وید دا رون ہور اچی ہو گیا۔
مہینیاں توں ڈکے ہنجوآں دے دریا دوہاں دیاں اکھاں وچوں
وہ ترے۔

جیجے سالے نوں اچی اچی روندیاں دیکھ کے سنگیتا اتے
نیہا نوں ہتھان پیراں دی پے گئی۔
دوہاں نوں لگا کوئی بھانا ورت گیا سی۔
روندیاں کرلاؤندیاں اوہ نیلم دے کمرے ول دوڑیاں۔ اسدی
نبض ٹھیک چل رہی سی۔

مڑ اوہ وید دے کمرے ول دوڑیاں۔ جیجے سالے نوں گل
لگ کے ہبکیں ہبکیں روندے دیکھ کے اوہناں دیاں وی دھاہاں
نکل گئیاں۔

پہلی وار سارا ٹبر اکٹھے بیٹھ کے رویا سی۔

پتری دیکھ کے پنڈتاں نے دسیا سی۔ وید پروار اپر
ساڑھستی چل رہی سی۔ بھیڑے دن ست سال چلنے سن۔ ڈھائی
مہینے جان مال ہر طرحاں دا نقصان ہونا سی۔ 'ڈھائی' بڑی
قہری اکھ نال پروار ول تک رہیا سی۔ ڈھائی مہینیاں بعد حالات
سدھرنے شروع ہونے سن۔

پنڈتاں دا آکھا سچ ثابت ہون لگا سی۔

گیاراں ہفتیاں بعد وید دیاں لتاں باباں دا مڑ ایکسرے ہویا۔
ڈاکٹراں نے وید نوں ودھائی دتی۔ ہڈیاں جڑ چکیاں سن۔ اک دو
دناں وچ اک اک کر کے سارے پلستر اتر گئے۔ کجھ دناں دی
مالش بعد

سست پئے پٹھے حرکت وچ آ جانے سن۔ پھیر وید نوں
'واکر' دے سہارے باہر اندر جان دی اجازت مل جانی سی۔
نیلم دی صحت وچ لگاتار سدھار ہو رہیا سی۔ سہارا دے
کے بیٹھاؤن نال اوہ کجھ دیر بیٹھن لگی سی۔ گل بات سمجھن
اتے اشارہ کر کے جواب دین لگی سی۔ 'کمل' اتے 'نیہا' ورگے
کجھ شبد اوہ بول لیندی سی۔ ہتھ پیراں وچ کجھ جان آ گئی سی۔
کولی اتے گلاس اوہ ہتھان وچ پھڑ سکدی سی۔

کل اسنوں سہارا دے کے توریا گیا سی۔ اج کجھ قدم اسنے
آپ پٹ لئے سن۔ ڈاکٹراں نے مستقبلبانی کیتی سی۔ کجھ دناں بعد
اوہ اپنا آپ سنبھالان جوگی ہو جانی سی۔

نیلم دے حرکت وچ آؤن نال وید پریوار اپر چھائیاں کالیاں
گھٹاواں چھٹن لگیاں۔

اک بینک منیجر نے وید دے اہساناں دا بدلہ چکایا۔ نیلم نوں
اپنا برا بھلا سوچن دے قابل گھوشت کر کے اسنے نیلم نوں اپنا
لاکر کھولن دی اجازت دے دتی۔ لاکر وچوں تیہ تولے سونا،
ادھا کلو دے قریب چاندی اتے پنجاہ ہزار نقد نکل آیا۔ نیلم نویں
نوٹاں دی شوقین سی۔ اسنے وید کولوں وعدہ لیا ہویا سی۔ نویں
نوٹاں دی کوئی گٹی جے وید کول آئے گی اوہ نیلم نوں ملے گی۔
نیلیم اس گٹی نوں نیہا دے ویاہ لئی سنبھال کے رکھیگی۔ وید نے
اپنے اس وعدے تے ہمیشہ پھل چڑھائے سن۔ سوچدا سی اس
بہانے کڑی دے ویاہ لئی بچت ہو رہی سی۔

ویاہ دی تھاں بھیڑے دنال وچ اوہ بچت کم آؤن لگی سی۔

وید پریوار لئی ایہہ گھنے اتے نقدی ربی وردان سی۔

سونا چاندی وید نے رام ناتھ دے حوالے کر دتا۔ اسنوں ویچ
کے اوہ اپنا قرضہ لاپے۔

باقی بچدے پنجاہ ہزار نال مہینہ ویہ دن لنگھ جانے سن۔
انے تک باقی دے لاکر کھل جانے سن۔ وید نوں آس سی انا کو
خزانہ اوہناں لاکراں وچوں وی مل جانا سی۔ نیلم انکم ٹیکس
والیاں توں بہت ڈردی سی۔ اسے لئی اسنے چار بینکاں وچ لاکر
لئے سن۔ تھوڑا تھوڑا سامان سبھ وچ رکھیا سی۔

لکشمی دے نال ہی گھر وچ رونق مڑن لگی۔ گندگی توں ڈر
کے بھجیاں نوکرانیاں کم تے واپس آ گئیاں۔ نیہا دے موڈھیاں
توں صفائی اتے سنگیتا دے سروں رسوئی دا بہار لہہ گیا۔

اوہناں نوں گھڑی دو گھڑی لئی ڈھوبی سدھی کرن دا موقع ملن لگا۔

سنگیتا دے سارے گلے شکوے دور ہو گئے۔ کدے رام ناتھ دو راتاں شہر لا آؤندا۔ کدے اوہ مایہ نگر رہ پیندا۔ سنگیتا بچیاں نوں مل آؤندی۔ سر چڑھیا قرضہ لحن لگا۔

ماں باپ دے صحت مند ہون نال نیہا دا من ٹکن لگا۔ مڑ اسنے اپنا پوجا ستھان جھاڑ جھمب لیا۔ اگوں توں اوہ پھیر دھیان لایا کرے گی۔ ماتا جی نے کرپا کیتی سی۔ ہور کرپا ہوئے گی۔ پر وید پریوار دیاں خوشیاں دی عمر بہتی لمبی نہیں سی۔ دو کو دناں بعد اوہناں نوں محلے وچ ہوندى گھسر مسر دی بھنک پین لگی۔ لوکاں وچ چرچہ سی۔ پولیس نے پنکج ہوراں نوں بے قصور قرار دے دتا سی۔ اوہناں دے باہر آؤن دا راہ پدھرا ہو گیا سی۔

پنکج دے اک گوانڈھی نے اس افواہ دی پشٹی کیتی۔ پولیس نے خود اوہناں نوں جیل وچوں رباء کراؤن دی درخواست دتی سی۔ جدوں پولیس اوہناں نوں باہر لیاؤنا چاہندی سی تاں جج اوہناں نوں جیل وچ کس طرحاں ڈکی رکھ سکدا سی۔ اوہ باہر آئے کہ آئے۔

گوانڈھی نے وید نوں صلاح دتی —

“بناں سزا بھگتے باہر آؤن نال منڈیاں دے حوصلے بلند ہو جانے ہن۔ منڈے دوبارا کارا کر سکدے ہن۔ میری صلاح بے نیبڑا کر لو۔”

پنکج دے گوانڈھی دی خبر اتے چتاوئی نے وید پریوار دے
زخماں نوں اچیڑ دتا۔

گل سندے ہی وید مڑ منجے اپر ڈگ پیا۔ اسدے جوڑاں
وچوں سیک نکلن لگا۔ اکھاں اگے بھمبو تارے نچن لگے۔ ساری
گھٹنا اک وار پھیر واپردی نظر اُون لگی۔

نیلَم نوں جیویں سبھ کجھ سمجھ آ گیا سی۔ اس دیاں خاموش
اکھاں وچوں گنگا جمنا وہ تری۔

نیہا اپنے پوجا ستھان وچ آ بیٹھی۔ مڑ ماتا جی نال گلے
شکوے کرن لگی۔

ہریش دے مدعی دھر دا وکیل بن جان نال پنکج ہوراں نوں
لگا سی جیویں شکتی شالی شنی اوہناں دے گریہ وچ گھس گیا
سی اتے اسنے اوہناں دے سکھ دین والے گریہاں نوں بھاجڑاں
پا دتیاں سن۔

کسے وی ویلے ہریش توں ڈردے ڈاکٹر اوہناں نوں رشت
پشت آکھ کے اوہناں دی ہسپتالوں چھٹی کر سکدے سن۔ اپنیاں
کوٹھیاں وچ مڑن دی تھان اوہناں توں ہسپتال دے ایہہ کمرے وی
چھٹ سکدے سن۔

ہریش رائے جس دھر دا وکیل بندا سی اسدی تنوں منوں مدد
کردا سی۔ گھروں اوہ رجیا پجیا سی۔ کروڑاں دی جائداد دا مالک
سی۔ اسنوں کسے قسم دی کوئی بھکھ نہیں سی۔

شکر سی حالے اوہ نجی روپ وچ مدعی دھر ولوں پیش
ہویا سی۔ جدوں اوہ نجی روپ وچ پیش ہوندا سی تاں اپنیاں
گتیودھیاں عدالتی کاروائی تک سیمت رکھدا سی۔

جدوں سوسائٹی کیس اپنے ہتھ وچ لے لیندی سی تاں کیس
دی طے تک جان لئی خود تفتیش کردی سی۔ سوسائٹی دے
سینکڑے ممبر کیس دے ہر پہلو 'تے نظر رکھدے سن۔
سوسائٹی ولوں لڑے جا رہے مقدمے وچ کسے افسر نوں
ملزماں دی مدد کرن توں پہلاں سو وار سوچنا پیندا سی۔

اس توں پہلاں کہ سوسائٹی مقدمہ اپنے ہتھ وچ لئے اتے آئی.جی. نوں اوہناں نوں بے قصور قرار دین وچ کوئی ارچن آئے اوہناں نوں فوری طور تے آئی.جی.ولوں رپورٹ تیار کروا لینی چاہیدی سی۔

آئی.جی.اپر بگھیل سنگھ دے نال نال پرتاپ سنگھ انکل کولوں زور پواؤنا چاہیدا سی۔ سارا کم ہتھوں ہتھوں کروا لینا چاہیدا سی۔

فوراً سرداری لال نوں مایہ نگر بلایا گیا۔ اس توں بناں کم نیپرے چڑھن والا نہیں سی۔

بگھیل سنگھ نوں بندی قسط پھڑائی گئی۔ گڈی وچ بٹھا کے اسنوں چنڈی گڑھ لجايا گیا۔ وزیر اعظم کولوں آئی.جی.نوں فون کروایا گیا۔

پھیر پولیس کپتان اپر زور پایا گیا۔ دوہاں دوشیاں دے بے قصور ہون دی رپورٹ اوہ مجسٹریٹ کول بھیجے۔ مجسٹریٹ کولوں دوہاں دوشیاں نوں رباء کرن دا حکم کروائے۔

اپروں کھڑکدے فوناں اتے جیب وچ پیندے نوٹاں نے مثل نوں چکری وانگ گھمائی رکھیا۔ چووی گھنٹے دے اندر اندر مثل آئی.جی.کولوں چل کے، ڈی.آئی.جی.، پولیس کپتان، اپ پولیس کپتان راہیں ہوندى ہوئی مکھ افسر تک پچ گئی۔

مکھ افسر نوں فون تے فون آؤن لگے۔ اوہ رہائی کروا کے رپورٹ کرے۔

ہن مکھ افسر کیہ کرے؟ مثل اس کول شام دے ست وجے پچی سی۔ لکھا پڑھی کرن نوں گھنٹہ ہور لگ گیا۔ عدالتاں کدوں

دیاں اٹھ چکیاں سن۔ جج اتے سرکاری وکیل گھراں نوں جا چکے سن۔ ہن تک کوئی سیر لئی نکل گیا ہونا سی اتے کوئی کلب لئی۔ سبھ نوں اس وقت اکٹھے کرنا خالہ جی دا واڑا نہیں سی۔

مکھ افسر لئی دوشیاں دی رہائی فوری مسئلہ ہو سگدی سی۔ مجسٹریٹ لئی ایہہ سادھارن کاروائی سی۔ جرم سنگین سن۔ راتو رات ملزماں نوں بے قصور قرار دے کے کسے مجسٹریٹ نے مریا سب اپنے گل نہیں سی پاؤنا۔

مکھ افسر دی دلیل نال کوئی سہمت نہیں سی ہو رہیا۔ الٹا افسر جھٹیاں لے لے پے رہے سن۔ مکھ افسر اپنے مجسٹریٹ نوں خوش نہیں رکھدا۔

اپنے گل پئی بلا ٹالنے لئی اتے اپنے آپ نوں سچا ثابت کرن لئی مکھ افسر نے ڈسچارج رپورٹ تیار کیتی، ملزماں تے سمرتھکاں توں دو پیٹیاں پیٹر سکاٹ وِسکی دیاں منگوائیاں اتے گڈی آفیسر کالونی ول تور لئی۔

ادھی پیٹی اسنے سرکاری وکیل دی کوٹھی لاہ دتی۔

وِسکی اندر رکھواؤندا سرکاری وکیل ڈر رہیا سی۔ اسنوں اپنے افسراں ولوں دوشیاں نوں فوراً ڈسچارج کراؤن دا حکم ہویا سی۔ وِسکی لین دی خبر جے افسراں تک پچ گئی تاں جھٹ اسنوں اوہناں نے دریاؤں پار بدل دینا سی۔

“ایہہ میں اپنے کولوں لے کے آیا ہاں جناب! ملزم اپنے ورگے چھوٹے افسراں نال کتھے گل کردے نے۔ اپر اپر بھجے پھردے نے۔”

سرکاری وکیل دا دل کھڑاؤن لئی مکھ افسر نے بہانہ گھڑیا۔
 سرکاری وکیل نے ڈسچارج رپورٹ نال اپنی سہمتی
 پرگٹائی۔ لکھا پڑھی مکمل کر کے اوہ مجسٹریٹ دی کوٹھی جان
 لئی مکھ افسر دی گڈی وچ بیٹھ گیا۔

مجسٹریٹ نوں وی سفارشی فون آیا سی۔ پر اس اپر جیویں
 الٹا اثر ہویا سی۔ نہ اوہ خود کوٹھی حاضر سی نہ بجے۔ پتہ نہیں
 کدھر تر گیا سی۔

مجسٹریٹ صاحب کتھے گئے ہن؟ کدوں واپس آؤنگے؟
 اسدا نہ گن مین نوں پتہ سی نہ نوکر نوں۔

مکھ افسر نے کپتان نوں سوچت کیتا۔
 ”انتظار کرو۔ کم کروا کے مڑو۔“ اگوں ایہہ حکم ہویا۔
 گیاراں کو وجے مجسٹریٹ مڑیا۔ اوہ دارو نال رجیا ہویا
 سی۔

مجسٹریٹ مکھ افسر دی کوئی گل سنن نوں تیار نہیں سی۔
 سرکاری وکیل کیہ آکھ رہیا بے؟ اسنوں سمجھ نہیں سی آ رہی۔
 دھکے نال ڈسچارج رپورٹ اپر دستخط کراؤندے مکھ افسر
 نوں مجسٹریٹ دی پتتی نے روک لیا۔

”درخواست مینوں پھڑاؤ۔ ایوں دھکے کیوں کردے ہو؟ تسیں
 سویرے آؤنا۔ میں حکم کروا کے رکھانگی۔ تسیں لے جانا۔ ہن نہ
 ایہناں توں کجھ لکھ ہونے نہ میں لکھن دینے۔“

درخواست مکھ افسر توں پھڑکے اسنے اپنے پرس وچ پا لئی
 اتے سہارا دے کے مجسٹریٹ نوں کوٹھی دے اندر لے گئی۔

وسکی والی پیٹی اندر رکھوا کے رون حق ہوئے دوویں
افسراں نے اپنے اپنے افسراں نوں تازہ صورتحال توں جانو
کرایا۔

افسراں دے حکم مطابق اوہ سویر ہوندیاں ہی مجسٹریٹ
دی کوٹھی آدھمکے۔

رات دا بھنیا مجسٹریٹ حالے ستا پیا سی۔
پیٹر سکاٹ دی پیٹی نے مجسٹریٹ دی پتنی تے اثر کیتا
ہویا سی۔ اسنے مجسٹریٹ نوں اٹھا دتا۔

نیند پوری کرکے اٹھیا مجسٹریٹ پوری ہوش وچ سی۔
“مینوں بدھو نہ بناؤ۔ تھوڑا بہت قانون مینوں آؤندا ہے۔ قتل
دے مقدمے وچ ملزماں نوں ڈسچارج کرن دا مجسٹریٹ نوں
کوئی ادھیکار نہیں۔ توں سیانا سرکاری وکیل ہیں۔ تینوں سپریم
کورٹ دے نویں فیصلے دا پتہ نہیں؟”

رات نوں دھکے نال دستخط کراؤن دی گل تے کھجھے
مجسٹریٹ نے پہلاں اپنا غصہ لایا۔

“پتہ تاں ہے جناب! ساڈے افسر وی منن۔ اوہناں نے کڑاکا
چاڑھ رکھیا ہے۔ جیویں مرضی کرو۔ رپورٹ منظور کروا کے
لیاؤ۔”

اکو سر دوواں افسراں نے سپیشلیکرن دتا۔
“مینوں وی ہتھیرے فون آچکے ہن۔ پولیس کپتان دا وی
اتے ضلع اٹارنی دا وی۔ میں سبھ نوں سمجھا دتی۔ ہن تسیں آرام
نال جاؤ۔ تہانوں کوئی کجھ نہیں آکھیگا۔”

مجسٹریٹ نوں تازی آئی پیٹی دی جھپ سی۔ اوہ نرمی
نال پیش آؤن لگا۔

”کوئی ہور راہ دسو۔ تسیں قانون پڑھدے رہندے ہو۔“
سرکاری وکیل نے مجسٹریٹ کولوں رہنمائی منگی۔
”راہ سدھا ہے۔ ڈسچارج کراؤن والا پنگا نہ لؤ۔ سیشن جج
نوں منظوری دین توں پہلاں مدعی دھر نوں بلاؤنا پؤ۔ مدعی
نوں سمن جان نال رولا پے جاؤ۔ کم لٹک جاؤ۔ چپ کرکے
دوشیاں کولوں سیشن کورٹ وچ ضمانت دی عرضی لگواؤ۔
جواب وچ اوہناں نوں بے قصور منو۔ پھیر دسو کیہڑا جج
ضمانت منظور کرن توں نانہہ کر سکدا ہے۔ اک وار ضمانت
کروا کے باہر آ جان۔ ڈسچارج رپورٹ پھیر منظور ہوندى رہو۔“
جج دا مشورہ دوہاں دے دل لگ گیا۔

گھڑی یوجنا انوسار سیشن کورٹ وچ ضمانت دی درخواست
لائی گئی۔ ضمانت دا آدھار آئی۔ جی۔ ولوں اوہناں نوں بے قصور
پایا جانا بنایا گیا۔

بنان قصور توں دوشیاں نوں جیل وچ رکھنا جرم سی۔
سیشن جج ولوں دوپہر تک پولیس نوں صورتحال سپیشٹ
کرن دا حکم سنایا گیا۔

دپہر بعد مکھ افسر دے نال اپ کپتان حاضر ہویا۔ گزٹ
افسر نے دوہاں دوشیاں دے بے قصور ہون دی تائید کیتی۔
جھٹ درخواست منظور ہو گئی۔
گھنٹے دے اندر اندر دوویں دوشی اپنے گھر پج گئے۔

وید پریوار ولوں کجھ سرخرو ہو کے رام ناتھ نے پہلاں
تنکا تنکا ہویا اپنا گھر سنبھالیا۔ پھیر پچھڑے کم نوں لیہاں تے
لیاؤں دا جتن کرن لگا۔

اس دیاں بہت ساریاں مسلاں ادھوریاں پٹیاں سن۔ عام ویلے
وچ مسلاں مکمل نہیں سن ہو سکدیاں۔ منت ترلا کر کے اسنے
عدالت دے کلرک نوں دیر تک بیٹھن لئی منایا۔
کلرک دارو پیندا رہیا۔ رام ناتھ مسلاں دے معائینے کردا
رہیا۔

کم نییڑن دے لالچ کارن اس نوں گھڑی دیکھن دا چیتا نہ
رہیا۔ گھر مڑدے رام ناتھ نوں اٹھ وچ گئے۔

اگے رون حق ہوئے بچے دروازہ ملی کھڑے سن۔ رام ناتھ
دے اندر وڑدے ہی اوہ اس نال چمبڑ کے اچی اچی رون لگے۔
رام ناتھ دا متھا ٹھنکیا۔ لگدا سی اوہناں نے کوئی بری خبر
سنی سی۔ ہن اوہ خبر رام ناتھ دے سنن دی واری سی۔

جھٹ ہی اسنے اپنا خیال درست کیتا۔ ایہہ اسدا وہم سی۔
پچھے وید، نیلم اتے نیہا سبھ ٹھیک سن۔ فوری طور تے کسے
دی صحت نوں کوئی خطرہ نہیں سی۔

“بچیو دیر نال آؤن لئی مینوں معاف کرو۔ پر ایہہ میری
مجبوری سی۔ جے میں فون کرن دور نکل جاندا تاں کلرک

الماری نوں زندہ لا کے گھر نوں نکل جاندا۔ میرا کم ادھورا رہ
جاندا۔”

رام ناتھ نے اپنی غلطی وی منی اتے اپنی مجبوری وی
دسی۔

رام ناتھ نوں لگا ماییاں دی لمبی غیر حاضری کارن بچیاں
دے دل پتلے ہو گئے سن۔ اوہناں نوں رائی وی پہاڑ نظر آؤں
لگی سی۔

رام ناتھ ویلے سر گھر آؤں دا عادی سی۔ لیٹ ہونا ہوندا اوہ
ویلے سر فون کر دیندا سی۔ اج اس توں غلطی ہوئی سی۔ اسے
لئی بچے پریشان سن۔

رام ناتھ دی غیر حاضری کارن بچیاں نالوں ودھ اوہناں دی
ممی پریشان سی۔ تن گھنٹیاں توں اسدے وار وار فون آ رہے
سن۔ رام ناتھ دے گھر نہ پجن کارن سنگیتا نوں لگدا سی دشمنان
نے اسنوں گھر مڑن جوگا نہیں سی چھڈیا۔ بچے ماں دے کہن
تے تھان تھان فون گھما کے تھک چکے سن۔ اوہناں دا پایا کسے
دے گھر نہیں سی۔ بچیاں نے شہر دا چپا چپا چھان دتا۔ اوہناں
دے پیو نوں کسے نے نہیں سی دیکھیا۔ ہر فون بعد سنگیتا ہور
پریشان ہو جاندی سی۔

کچھ دیر توں فون بند سی۔ بچے ممی اتے پایا دوہاں لئی
پریشان سن۔

سنگیتا دی فکر جائز سی۔ بھیڑے دنن وچ بھیڑے خیال
آؤنے سبھاوک سن۔

پنتی دی فکر دور کرن لئی رام ناتھ نے سنگیتا نوں فون
کیتا۔

بچیاں وانگ سنگیتا وی اچی اچی رون لگی۔
سنگیتا نے جو خبر سنائی اوہ سچ مچ سن کرن والی سی۔
پولیس نے دوواں بھراواں نوں بے قصور ثابت کر کے
رپورٹ عدالت وچ پیش کر دتی سی۔ عدالت نے درخواست منظور
کر کے اوہناں نوں رہا کر دتا سی۔
دوشیاں دے گھر ویاہ ورگا جشن چل رہیا سی۔
کوئی شرابی سنگیتا نوں وار وار فون کر رہیا سی۔ اوہ آکھ
رہیا سی —

”کیوں کروا لئی بھنوئیاں نوں سزا؟“

پھیر آکھدا سی —

”اپنے وکیل نوں سنبھال کے رکھیں۔“

سنگیتا ڈر رہی سی۔ دشمنان دے ہتھ لمبے سن۔ کدھرے
اوہناں دے بندیاں نے رام ناتھ دے شہر وچ ہی کوئی بھانا نہ
ورتا دتا ہووے؟

سنگیتا نوں ہمدرداں راہیں سوہاں مل رہیاں سن۔ پنکج پوراں
دیاں اکھاں وچ رام ناتھ سبھ توں ودھ رڑکدا سی۔ رام ناتھ جے
مقدمے دی پیروائی نہ کردا پولیس نوں اوہناں تے شک نہیں سی
ہونا۔ جے شک دی کوئی چھوٹی موٹی بدلی اٹھدی وی اوہناں
نے پیسے دے سیک نال اسنوں کھنڈا دینا سی۔ اوہناں دی بربادی
دی جڑھ رام ناتھ سی۔

پنکج دے سمرتھکاں نوں پورا بھروسہ سی جے رام ناتھ
ٹنگ نہ اڑاؤندا تاں بن تک وید نے کدوں دا سمجھوتے لئی من
جانا سی۔

پنکج دے دوست رام ناتھ نوں سدھے سنیہے بھیج رہے
سن۔ پنکج نوں ہور نقصان ہویا تاں رام ناتھ نوں سبق سکھایا جا
سکدا سی۔

سنگیتا ڈر رہی سی جیلہوں چھٹ کے دشمنان دے حوصلے
بلند ہو گئے سن۔ اوہ کوئی وی کارا کر سکدے سن۔

سنگیتا دیاں گلاں سن کے اک وار رام ناتھ دھر اندر تک
کمب گیا۔ اسنوں اپنی موت ساہمنے دکھائی دین لگی۔ پہلاں
بھاڑے دے ٹٹوآں راہیں وید پریوار اپر حملہ ہو چکا سی۔ سارا
دس لکھ دا معاملہ سی۔ رام ناتھ اوہناں لئی مہنگا ثابت ہو رہیا
سی۔ رام ناتھ نوں پرھے ہٹاؤن لئی اوہ اسنوں کسے بس جاں
ٹرک ہیٹھ دے کے کچل سکدے سن۔

پنکج دے وکیلاں نے پنکج نوں سمجھایا ہوئے گا۔ ایہہ نہ
سمجھو تسیں پکے بری ہو گئے۔ حالے تلوار سر تے لٹکدی سی۔
عدالت اوہناں نوں طلب کرکے اوہناں تے مقدمہ چلا سکدی سی۔
ثبوت جے مثل تے آگئے تاں سزا وی ہو سکدی سی۔ جے پوری
طرحاں سرخرو ہونا ہے تاں اک ہولا ہور فکو۔ مثل تے ثبوت
لیاؤن والے دا کھرا مٹا دیوو۔

رام ناتھ خود اپنے سائلاں نوں کئی وار اجیہی رائے دے
چکا سی۔ مدعی نالوں پیروائی کرن والا ودھ خطرناک ہوندا ہے۔

پیروائی کرن والے نوں دوشی بنا کے پرچے وچ الجھا دیوو۔ اپنا
کھڑا چھڈاؤندا چھڈاؤندا اوہ آپے مدعی نوں بھل جائے گا۔

ایہہ فارمولا رام ناتھ اپر وی ورتیا جا سکدا سی۔

رام ناتھ نوں پہلی وار اپنی جان نوں خطرہ محسوس ہویا۔
جے بندے انے خطرناک کیس اتے انے ٹھوس ثبوتان دے
ہوندے ہوئے اپنے آپ نوں بے قصور ثابت کروا سکدے ہن تاں
اوہ رام ناتھ ورگا زہریلہ کنڈا کڈھن لئی کجھ وی کر سکدے سن۔

رام ناتھ اگے سنگیتا پہلاں وی کئی وار واسطے پا چکی
سی۔ اپنی اتے اپنے پریوار دی سرکھیا لئی اوہ لڑائی وچوں اک
پاسے ہٹ جاوے۔ ہور کھڑا رشتے دار نہیں۔ ہور کوئی دشمنان
دی اکھ وچ نہیں سی رڑکدا۔ رام ناتھ نوں کیہ چٹی پئی سی؟

ہوراں نے مونہہ تے مٹی مل لئی تاں مل لین۔ رام ناتھ اپنی
ضمیر نہیں سی ویچ سکدا۔ سمجھوتہ کرنا ہے جان نہیں۔ اس دا
فیصلہ وید اتے نیلم نے کرنا سی۔ حالے بیماری اتے دکھ نے
اوہناں دی مت ماری ہوئی سی۔ اوہ آزاد مرضی نال گل کرن دے
یوگ نہیں سن۔ جدوں اوہ اس یوگ ہو گئے رام ناتھ پاسے ہٹ
جائے گا۔ اونا چر اوہ اپنا فرض نبھاؤندا رہے گا۔

رام ناتھ نوں پتہ سی دشمنان دا پلڑا بھاری سی۔ اوہناں نے
سونے دے وٹے پا پا سوئی اپنے ول جھوک لئی سی۔ پر رام
ناتھ سچ حق دی لڑائی لڑ رہیا سی۔ اوہ کائراں وانگ پچھے ہٹ
کے دوشیاں نوں بری ہون وچ سہائی نہیں سی ہو سکدا۔ کل نوں
رام ناتھ جاں اسدی بھین نوں پچھتاوا تے نہیں ہوئے گا کہ اوہ
اپنے معصوم بچے دے قتل جاں انبھول بیٹی دی لڑائی نہیں

لڑے۔ رام ناتھ نے دوجیاں دی عزت رولن والے پنکج ہوراں دی
زندگی نرک بنا

دتی سی۔ اوہناں نوں حوالات دی ہوا کھوا دتی سی۔ رام ناتھ
من دی تسلی لئی لڑ رہیا سی۔ لڑ کے ہارنا ہار نہیں سی۔ انصاف
لئی لڑدا جے اوہ مر جاوے اسدی اسنوں پرواہ نہیں سی۔
رام ناتھ نے اپنا من سنگیتا اگے کھول کے رکھ دتا۔ اسنوں
چنگی طرحاں سمجھا دتا۔ اگے توں اوہ اسدے راہ دا روڑا نہ
بنے۔ اوہ پچھے ہٹن والا نہیں سی۔

سنگیتا نے پھیر اسنوں تاڑیا۔ اوہ اکلا نہ آوے۔ اپنی بندوق
نال لیاوے۔ دو تن دوست نال لے آوے۔ بھوترے گنڈیاں دا کوئی
بھروسہ نہیں سی۔ رات نوں نیلم دے گھر تے حملہ کر دین۔
سنگیتا دی ایہہ تجویز رام ناتھ نے سر متھے من لئی۔ اسنے
اپنی بندوق کڈھی۔ روند بھرے۔ نالے دوستان نوں فون کیتے۔ اپنا
اپنا اصلا لے کے آ جاؤ!

83

رستے وچ دوست ہر پہلو نوں وچارن لگے۔
پنکج ہوراں توں بہتا ڈرن دی ضرورت نہیں سی۔ اوہ
پیشاور ملزم نہیں سن۔ پہلاں ہی اوہناں دی گھپسی ہو چکی سی۔
مساں اوہ باہر آئے سن۔ دوبارا پنکا لین توں پہلاں ہزار وار

سوچن گے۔ اوہناں دے رشتے دار امیر ضرور سن۔ پر اوہ اوہناں
نوں دوبارا اجیہے سنگین جرم وچ پھسن دی صلاح نہیں دین
گے۔

بن وید پریوار دا مایہ نگر وچ رہنا ٹھیک نہیں سی۔ مقدمہ
لٹک گیا سی۔ پہلاں نیرج ہوراں نوں طلب کراؤن دی کاروائی
ہونی سی۔ پنکج ہوراں نے ہر حیلے کٹہرے وچ کھڑونوں بچنا
سی۔ اپیلاں اپر تک ہونیاں سن۔

مایہ نگر وچ چلدی دا ناں گڈی سی۔ ہفتہ ہفتہ گوانڈھی اوہناں
دے گھر پیر نہیں سن پاؤندے۔ اتھے اکلے بیٹھے پریوار نے
پاگل ہو جانا سی۔

کیوں نہ وید پریوار نوں شہر لے آندا جاوے؟ دوہاں
پریواراں وچ تناء کھڑا نہ ہووے، اس لئی مکان وکھرا لے لیا
جاوے۔

وید اتے نیہا پہلاں ہی مایہ نگر توں اپرام ہوئے بیٹھے سن۔
ایہہ تجویز اوہناں نوں بہت راس آئے گی۔

پر وید رام ناتھ دے شہر دی تھان اپنی مات بھومی جانا
چاہندا سی۔ اتھے پرانا گھر وی سی اتے یار دوست وی۔ اتھے
ویلے نوں دھکے آسانی نال دتے جا سکدے سن۔

وید دا اپنے شہر رہنا انا سکھالا نہیں سی۔ سارے جیاں نوں
ڈاکٹری مدد دی ضرورت سی۔ نیہا نوں اپنے ہان دا ساتھ چاہیدا
سی۔

وید دے شہر وچ بن پہلاں والیاں گلاں نہیں رہیاں۔ یاراں
 دوستان دا مہینے ویہہ دن بعد ہسپتال جاں گھر گیڑا مار جانا ہور
 گل سی۔ ہر روز موڈھیاں تے چک کے ہسپتال لجانا ہور گل۔
 سر تے مقدمہ کھڑا سی۔ آپنیاں توں خطرہ سی۔
 وید دی فیصلے کرن دی شکتی جیویں نشٹ ہو چکی سی۔
 رام ناتھ جو سوچ رہیا سی اوہ ٹھیک ہوئے گا۔ سوچدے اتے ایہہ
 آکھدے وید نے ہاں کر دتی۔
 “بس مایہ نگر توں کھہڑا چھڈا دیو۔ پھیر بھاویں نرک وچ
 سٹ دیو۔”

رات نوں اوہناں نے چنواں چنواں سامان بنھیا۔
 سویر نوں مایہ نگر نوں متھا ٹیک دتا۔

بھاگ تیجا

تساں دے منن جاں نہ منن وچ،
سچ نوں کوئی فرق نہیں پیندا،
ایہناں دکھدے انگاں تے سچ نے اک جون بھوگی ہے۔
(پاش)

تھانے ولوں رام ناتھ نوں سنیہے تے سنیہا آربیا سی۔
 پہلے دوشی نوں گرفتار ہویاں نبے دن ہون والے سن۔ نبے
 دن پورے ہوندیاں ہی اسدی ضمانت ہو جانی سی۔ مدعی دھر دا
 کوئی نمائندہ مایہ نگر آوے۔ تفتیشی اتے سرکاری وکیل نوں مل
 کے مقدمے دیاں کمیاں پیشیاں دور کرواوے۔

پہلا سنیہا فون تے آیا سی۔
 رام ناتھ گھیسل وٹ گیا۔

چلان پاس کراؤن دا مطلب سی سرکاری وکیلاں دیاں جییاں
 بھرنا۔ پولیس مکھ دوشیاں نوں مقدمے وچوں کڈھ چکی سی۔ اس
 کارن اسدے من وچ غصہ سی۔ باقی دوشیاں ورودھ جنے کو
 ثبوت مثل تے آسکدے سن آچکے سن۔ سرکاری وکیلاں کولوں
 ٹوٹنی گنجی کروا کے رام ناتھ نوں کجھ پلے پیندا نظر نہیں سی
 آربیا۔

رام ناتھ دا گھیسل وٹن دا اک کارن ہور وی سی۔ نبے دن
 دے اندر اندر پولیس نوں چلان پیش کرنا ہی پینا سی۔ انگہلی
 دی صورت وچ سمبندھت پولیس افسر دی جواب طلبی ہونی
 سی۔ اپنی کھجل خواری توں بچن لئی تھانیدار مدعی دھر کولوں
 سرکاری وکیل دی سیوا کراؤنی چاہندا سی۔ تھانیدار اپنی بنی آپ
 نیڑے۔ رام ناتھ نوں کی؟

دوجی وار سنیہا سپاہی ہتھ آیا۔ پہلا مکھ افسر بدل چکا سی۔
 جان بجھ کے اوہ مقدمے وچ بہت کمیاں چھڈ گیا سی۔ ویلے سر

خامیاں دور نہ ہوئیاں تاں دوشیاں نے بری ہو جانا سی۔ سماں
ہتھوں نکل جان تے مکھ افسر نوں دوش نہ دتا جاوے۔

صحیح چلان پیش کرنا پولیس دی ذمہ واری سی۔ رہ گئیاں
کمیاں نوں پھڑنا سرکاری وکیل دا فرض سی۔ سرکاری وکیل اس
فرض نوں نبھاؤن دے پیسے لیندا سی۔ رام ناتھ جدوں کسے
مدعی دھر دی پیروائی لئی وکیل نیوکت ہوندا سی تاں اوہ اپنے
سائل نوں سرکاری وکیل نوں ملن دی صلاح دیندا سی۔ اپنی فیس
لے کے سرکاری وکیل مثل رام ناتھ دے اگے رکھ دیندا سی۔ رام
ناتھ مثل نوں گھوکھدا سی۔ جو جو خامیاں رام ناتھ پھڑدا سی
سرکاری وکیل اوہناں نوں پورا کروا دیندا سی۔ سائل دے خرچے
پیسے اجائیں نہیں سن جاندے۔ بہت ساریاں کمیاں دور ہون نال
مقدمے دا مُونہ مہاندرا بن جاندی سی۔

دوسریاں نوں صلاح دین والا اک وکیل خود سرکاری وکیل
نوں ملن توں قطرہ رہیا سی۔

سنیہا لے کے آؤن والے سپاہی توں رام ناتھ نے ہون والے
خرچے دا جائزہ لیا سی۔ اسنے مجسٹریٹ دے سرکاری وکیل
لئی دو ہزار، ایڈیشن سیشن جج دے سرکاری وکیل لئی تن ہزار
اتے ضلع اٹارنی لئی پنج ہزار منگیا سی۔ دو تن ہزار ہور لگنا
سی۔

دس پندراں ہزار دے اس خرچے توں ڈردا رام ناتھ مایہ
نگر ول مُونہ نہیں سی کر سکدا۔ اسدے اپنے شہر اس کم تے
دو ہزار توں ودھ خرچہ نہیں سی ہونا۔ تن سو چھوٹے سرکاری

وکیل دا، پنج سو اڈیشنل دے سرکاری وکیل دا اتے اک ہزار ضلع اٹارنی دا۔

رام ناتھ انی رقم خرچ کرن دی نہ صورتحال وچ سی اتے نہ موڈ وچ۔ مایہ نگر جان دی تھیں اسنے ہریش رائے دے منشی دی ڈیوٹی لگا دتی۔ منشی عدالت دے اہل کاراں نال سمپرک رکھے۔ نبے دن پورے ہون تے جے چلان پیش نہ کیتا گیا تاں رام ناتھ نوں سوچت کرے۔

منشی ہر شام رام ناتھ نوں سوچت کردا سی۔ چلان پاس تک نہیں سی کروایا گیا۔ پیش کرنا دور دی گل سی۔

پھیر منشی نے سوچنا دتی۔ نبے دن لنگھدیاں ہی دوشیاں نے ضمانتاں منظور کراؤن لئی درخواستاں لاؤنیاں شروع کر دتیاں سن۔

ٹھیکے دار نوں سبھ توں پہلاں گرفتار کیتا گیا سی۔ پولیس نے اسدا ست دناں دا پولیس رمانڈ لیا سی۔ اوہ جیل ست دناں بعد گیا سی۔ نبے دناں دی گنتی جیل جان والے دن توں ہونی سی۔ اس لئی اسدی درخواست اپر چھ دناں دی تاریخ پائی گئی سی۔

پنڈت نوں پھڑیا پچھوں گیا سی پر جیل پہلاں بھیج دتا گیا سی۔ باقی دے تن دوشیاں نال اسنے سمپرک کیتا سی۔ اوہ اپنے ساتھی دوشیاں دے جو پتے ٹھکانے دس رہیا سی اتھوں اوہ پھڑے نہیں سن جا رہے۔ سچ اگلاؤن لئی پولیس اس اپر زیادہ تشدد کر بیٹھی سی۔ پئی مار کارن اوہ مرن کنارے ہو گیا سی۔ ڈردے مجسٹریٹ نے اسدا ہور پولیس رمانڈ نہیں سی دتا۔ اسنوں سدھا جیل بھیج دتا گیا سی۔

اسدی جیل حراست دے نبے دن پورے ہوندیاں ہی اسدی
ضمانت ہو گئی۔

وید پریوار نال پولیس دا ایہہ دوسرا دھکے سی۔
پہلا دھکے اس ویلے ہویا سی جدوں بناں مدعی دھر نوں
سنیاں دو مکھ دوشیاں نوں بے قصور آکھ دتا گیا سی۔

متھی معیاد اندر چلان پیش نہ کرکے پولیس ہن دوشیاں دی
ضمانت لئی راہ پدھرا کر رہی سی۔ پنکج ہورے پیسے والے
سن، زور والے سن۔ اوہ سدھے طور تے جرم کرن وچ شامل
نہیں سن۔ اوہناں نال پولیس دی ہمدردی سمجھ آؤندی سی۔ ایہناں
جرائم پیشام لوکاں نال پولیس نرمی نال کیوں پیش آ رہی سی؟
اسدی رام ناتھ نوں سمجھ نہیں سی آئی۔

رام ناتھ نوں اپنی انگہلی اپر افسوس ہویا۔ جدوں اکھلی وچ
سر آ چکا سی تاں سٹاں توں نہیں سی ڈرنا چاہیدا۔ اس نوں
سرکاری وکیلاں دا مُونہ بہرنا چاہیدا سی۔

ڈلہے بیراں دا حالے کجھ نہیں سی وگڑیا۔

اوہ جھٹ مایہ نگر والی بس چڑھ گیا۔

بھریا پیتا سبھ توں پہلاں اوہ پردھان نوں ملیا۔

پولیس دے دھکے وچ ہن کوئی کسر باقی نہیں سی۔ دو
دوشی مقدمے وچوں کڈھ دتے گئے سن۔ باقیوں دی ضمانت
کروائی جا رہی سی۔ باہر آ کے اوہناں نے فرار ہو جانا سی۔
مقدمہ کھرد برد ہو جانا سی۔

سوسائٽي ولون پهلاں بي فيصله ليا جا چڪيا سي۔ اس مقدمے دے پيڙتاں نوں هور پيڙت نهين هون دتا جائے گا۔ سوسائٽي ولون پيروائي منظور كر لين نال رام ناتھ دے منون بوجه لهه گيا۔
 “هن انصاف ملے گا۔” اسدے اندرون آواز آون لگی۔

اگلي ساري ڪاروائي سوسائٽي نه ڪرني سي۔ پوليس نوں صحيح اٿے ويلے سر چلان پيش ڪرڻ لئي سوسائٽي نه مجبور ڪرنا سي۔ ايہه دباء عدالت راہين پايا جاوے، پريس راہين جاں ڪسے هور طريقے، اس دا فيصله پردهان نه ڪرنا سي۔
 اس دا مطلب رام ناتھ دا بے فڪر هو ڪے گهر بيٺه جانا نهين سي۔ اسنوں اپنوں ولون جتن ڪردے رهنا چاهيدا سي۔

گهروں اوھ سرڪاري وڪيلاں نوں ملن دا من بنا ڪے آيا سي۔
 رام ناتھ نه سول لائن تهانے نال سمبندھت سرڪاري وڪيلاں بارے جس نال وي گل ڪيتي سبه نه اڪو رائے دتي۔ مجسٽريٽ دا سرڪاري وڪيل پتہ نهين ڪس سڪول دا پڙهيا سي۔ اسنوں قانون دا ‘ا’ نهين سي آوندا۔ ايهو جهے پيچيده ڪيس دياں گھنڊياں پهڙن دي اسدي سمرتها نهين سي۔ اوھ جي حضوري اٿے شراب پين پياؤن دا ماہر سي۔ اپني اسے قابليت دے آدهار تے اوھ ماہه نگر ٽڪيا هويا سي۔ اسنوں نه مقدمے دا ڪجه سنوارنا سي نه وگاڙنا سي۔ اس اپر پيسے خرچن دا ڪوئي لابه نهين سي۔

ضلع اٿارني اسدا دوسرا پاسه سي۔ اوھ اپنوں ڪم دا جانو سي۔
 پر اسنوں اپنوں علم تے هنڪار سي۔ اوھ وزير اعظم دے پريوار اٿے اپنوں محڪمے دے منتري دا اپنوں آپ نوں چهيٽا آڪهدا سي۔
 وياھ شادياں اٿے ضمني چونان اپر اوبناں نوں بريف ڪيس بهيجنا

اوہ اپنا فرض سمجھدا سی۔ منتری دے اپنے کیلے کارن اوہ بھوتریا رہندا سی۔ لوکاں توں اڑ کے پیسے لیندا سی۔ ماڑے توں ماڑے کم دی اسدی فیس پنجاہ ہزار توں شروع ہوندی سی۔ اس کیس وچ اوہ ملزماں دی کھل کے مدد کر رہیا سی۔ فیس اوہ مدعیاں توں لئے گا۔ مدد پھیر وی ملزماں دی کرے گا۔ گھٹ فیس ملن کارن مُونہ وی سجا کے رکھیگا۔ اس کولوں وی چھل لہاؤن دا کوئی فائدہ نہیں سی۔

رام ناتھ دی قسمت چنگی سی۔ سول لائن تھانے دا اپ ضلع اٹارنی بھلامانس سی۔ اوہ ہر پکھوں ٹھیک سی۔ کم دا ماہر سی۔ ڈکا ہمیشہ مدعی دھر ول سٹدا سی۔

اسنوں ملن نال سارے مسئلے حل ہو جانے سن۔ چھوٹے سرکاری وکیل کولوں رہیاں خامیاں اسنے پھڑ لینیاں سن۔ اس ولوں پھڑیاں خامیاں ضلع اٹارنی رد نہیں کر سکدا۔ اک تیر نال کئی شکار پھنڈے جانے سن۔

لوکاں دی رائے من کے رام ناتھ نے دھرم سنگھ نال سمپرک کیتا۔

ملو ملہی دو ہزار روپے اسدی جیب وچ پاؤن دا جتن کیتا۔ دھرم سنگھ نے پیسے پھڑن توں پہلاں اپنی صورتحال سپیشٹ کیتی۔

“میں اک گل پہلاں دس دیاں۔ ساڈا ضلع اٹارنی بڑا ماڑا ہے۔ کم نالوں اسنوں پیسہ پیارا ہے۔ جدوں چار پیسے مل جان چلان سدھا پاس کر دیندا ہے۔ میرے ورگے نوں وچوں کڈھ دیندا ہے۔ اے۔پی۔پی۔ اس توں ڈردے ہن۔ تھانیدار جاں آسامی نوں نال لے

کے اس کول پچ جانڈے ہن۔ سودا طے کر کے اوہ جھٹ گھگی مار دیندا ہے۔ اس لئی ضروری نہیں کہ چلان میرے کول آئے۔ پیسے حالے اپنے کول رکھو۔ کم کر کے لے لواں گا۔”

”ٹھیکے دار دے رباء ہون وچ پنج دن ر بندے ہن۔ میرا خیال ہے پولیس نے حالے کجھ نہیں کیتا ہونا۔ جو گواہ چاہیدے ہن اوہ کھڑے کرواؤ۔ آپاں نے پنکج ہوراں نوں طلب کرنا ہے۔ اوہ تاں ہی طلب ہون گے جے صفحہ مثل تے کجھ ہوئے گا۔”

”میرے ولوں بے فکر رہو۔ جدوں مثل میرے کول آئی میں فون کر دیانگا۔ پردھان جی نوں بلا لواں گا۔ اسیں ملکے دیکھ لواں گے کیہ کجھ کرنا باقی ہے۔”

واپس مڑدے رام ناتھ نوں دھرم سنگھ نے اک وار پھیر پیسے موڑن دا جتن کیتا —

”تسیں وکیل بھرا ہو۔ کیس دے مدعی ہو۔ تہاڈی مدد کرنا میرا ہر پکھوں فرض ہے۔”

”نہیں رکھو! تسیں کیہڑا منگے ہن۔ میں خوشی نال دتے ہن۔ بس مثل چنگی طرحاں بنھ دیو۔”

رام ناتھ سرکاری وکیل اگے ایوں گڑ گڑایا جیویں اوہ کوئی انیڑھ گنوار ہووے۔

پہلے مکھ افسر نوں وزیر اعظم دی سرکھیا لئی بنی
وشیش بٹالینن وچ بدل دتا گیا سی۔ اس دی تھان بنت سنگھ نوں
تھانے دا مکھ افسر لایا گیا سی۔

بنت سنگھ نوں چارج وچ ملیاں مسلاں وچوں کمل قتل کیس
سبھ توں اہم سی۔ اس کیس بارے افسراں ولوں وار وار پچھ
پڑتال ہوندى سی۔ سیانا افسر اوہو ہوندا ہے جیہڑا اجیہے کیساں
دے تتھ زبانی یاد کر لئے۔ اپروں کنتو پرنٹو ہوندیاں ہی گھڑیا
گھڑایا جواب سنا دیوے۔ استادان ولوں سکھائے گئے اس گر دی
پالنا کردے ہوئے بنت سنگھ نے جدوں مقدمے دے تتھان دی
چھانبین کیتی تاں اسدے خانیوں گئی۔ نبے دناں دے اندر چلان
پیش نہ ہون کارن اک دوشی دی ضمانت ہو چکی سی۔ دوجیاں
دی دو چار دناں وچ ہو جانی سی۔ اس انگہلی دی ذمہ واری
موجودہ مکھ افسر دی ٹھہرائی جانی سی۔

بنت سنگھ نوں چارج سنبھالیاں تن دن ہو گئے سن۔ اوہ اپنے
ریڈر تے حیران سی۔ ریڈر نے حالے تک ایہہ نقطہ اسدے
دھیان وچ نہیں سی لیاندا۔

منشی وی خاموش سی۔ اسدے گوشوارے نوں چیک چیک
کے دسنا چاہیدا سی کہ چلان لیٹ ہو رہیا سی۔

اس مقدمے دی تفتیش مکھ افسر دے ہتھ وچ سی۔ ہر لکھت
پڑھت اپر اسدے دستخط ہوندے سن۔ لکھت پڑھت ریڈر کردا

سی۔ مکھ افسر کیول دستخط کردا سی۔ بنت سنگھ نے کجھ دناں لئی پہلے مکھ افسر دے ریڈر نوں اپنے نال لا لیا سی۔ بنت سنگھ نوں پتہ سی کہ اوہ لکھت پڑھت دا ماہر سی۔ ریڈر دی اسے مہارت کارن پہلا مکھ افسر اس نوں اپنے نال رکھدا سی۔ جتھے بدل کے جاندا سی نال ہی ریڈر نوں بدلوا کے لے جاندا سی۔ پہلا مکھ افسر جنگی ڈانگ پھیردا سی۔ پیسہ چنگا بٹوردا سی۔ اسنے مخبراں دا جال سارے مایہ نگر وچ وچھایا ہویا سی۔ دلی دکھن وچ جا چھپے ملزم دی سوہ کڈھ لیندا سی۔ پر اوہ لکھت پڑھت وچ اناڑی سی۔ شہادت دین گئے نوں جج اتے سرکاری وکیل جھٹیاں لے لے پیندے سن۔ لکھا پڑھی دے جھنجٹ توں بچن لئی اوہ اس حوالدار نوں ہمیشہ اپنے نال رکھدا سی۔

بن مکھ افسر دا تبادلہ وزیر اعظم دی سرکھیا لئی بنی بٹالین وچ ہویا سی۔ اتھے کسے افسر نوں سہائک رکھن دی اجازت نہیں سی۔ اس لئی اسدا ریڈر پچھے رہ گیا سی۔ پچھے رہن وچ اک فائدہ سی۔ ادھوریاں مسلاں ریڈر نے پوریاں کر لینیاں سن۔ پاج ڈھکے رہ جانے سن۔

بنت سنگھ وی اس توں مسلاں مکمل کروا رہیا سی۔ نویں ریڈر توں اک دم کم قابو نہیں سی ہونا۔

بنت سنگھ نوں ریڈر دی اس انگہلی تے غصہ آیا۔ اسنوں لگا ریڈر اسنوں بے وقوف بنا رہیا سی۔ اوہ جان بجھ کے بنت سنگھ نوں پھساؤں دی کوشش کر رہیا سی۔ بنت سنگھ نے سن رکھیا سی پہلے دو مکھ افسراں نے اس کیس وچ رجواں پیسہ لیا

سی۔ ریڈر نوں ملزماں نال رعایت منظور سی۔ اوہ پہلے مکھ
افسر نال وفاداری نبھاء رہیا سی۔

بنت سنگھ پہلے مکھ افسر وانگ ریڈر تے نربھر رہن والا
نہیں سی۔ ایہہ جتاؤن لئی اسنے ریڈر نوں بھری محفل وچ بلا
کے اسدی لاه پاء کیتی۔

اگوں ریڈر وی گھٹ نہیں سی۔ اسنے نہلے تے دبلا ٹکا دتا:
“جناب میں دو وار مدعیا نوں سنیہا بھیج چکا ہاں کہ آ کے
چلان پاس کروا لو۔ اک وار میں فون کیتا۔ اک وار سپاہی بھیجیا۔
جے کوئی نہیں آیا تاں میں کیہ کراں؟ تن سرکاری وکیلاں نے
چلان چیک کرنا ہے۔ ضلع اٹارنی س. سنتوکھ سنگھ دے سبھاء دا
تھونوں پتہ ہے۔ جے مرضی دی فیس نہ ملے تاں اسدا بلڈ پریشر
چڑھ جاندا ہے۔ نالے گالہاں کڈھدا ہے نالے کپتان نوں چٹھی
لکھن دی دھمکی دیندا ہے۔ چکر مفت دے۔ مدعی دھر دی
پیروائی اک وکیل کر رہیا ہے۔ وکیل سرکاری وکیلاں نوں انی
دیوے، اکی دیوے، سانوں کی۔ ایہو سوچ کے میں سنیہا بھیجیا
سی۔”

ریڈر دا خیال سی اسدی اس ہشیاری تے مکھ افسر اسدی
تعریف کرے گا۔ پر پاسہ پٹھا پے گیا:

“میریا خصمہ! ایہہ دس بئی مدعی کس گل دے پیسے
دیوے۔ اوہناں دے اصل ملزم، جیہڑے لڑائی دی جڑھ سن، اوہ
اسیں بے قصور کر دتے۔ مدعی اوہناں بے قصور بنے رہن دی
فیس دیوے؟ فیس بے قصور قرار دتے ملزماں توں دواؤندی

سی۔ توں کپھڑی گلوں سیانا بنیا پھر دا بیس؟ مینوں سمجھ نہیں آؤندی۔”

“ملزماں نوں بلا کے مرنا بے جناب! افسراں دا حکم بے اوہناں ول کسے نے جھاکنا نہیں۔ اوہناں دے گھر دے کول دی جے لنگھ جائیے اوہ جھٹ افسراں نوں فون کر دیندے ہن۔ میرے ورگیاں دی ایہی تیہی پھر جاندی ہے۔ چلان تاں میں گھنٹے وچ پاس کروا لیاؤں۔ تسیں رستہ دسو۔”

“جے ایہہ گل سی پھیر وی مینوں دسنا سی۔ میں افسراں نال گل کردا۔ اوہ پنکج نال گل کردے۔ جاں ضلع اٹارنی نال گل کردے۔ افسراں نے اوہناں نوں کڈھیا ہے اوہ آپے چلان پاس کرواؤندے۔ اس واری میں تینوں چھٹ دتا۔ پھیر کتابی کیتی تاں ریٹ پا کے لائن حاضر کر دیوں!”

“بیہتر جناب!” آکھ کے ریڈر نے کھڑا چھڈایا۔

“توں ملزماں نوں سنیہا بھیج! میں اپنے افسراں نال گل کر لواں گا۔ اوہناں نوں سمجھا دیوانگا۔ باتھی لنگھ گیا۔ بن پچھ پچھے ہتھ کیوں کھچدے ہو؟ اوہ نہ منے تاں کوئی بور ہولا پھکانگے۔ آپاں اپنی پڑتال شروع نہیں کراؤنی۔”

ملزماں نے بے قصور ثابت ہون لئی کھل کے پیسہ خرچیا سی۔ اس دی سوہ تھانے دے ملازماں نے بنت سنگھ نوں دتی سی۔ بنت سنگھ پہلے افسراں تے جل رہیا سی۔ نوٹ اوہ بنا گئے۔ وگار بنت سنگھ دے گل پا گئے۔ من ہی

من بنت سنگھ نے فیصلہ کیتا۔ جو ہونا ہے ہووے۔ اوہ اپنی جیب وچوں پیسے خرچ کے چلان پاس نہیں کرائے گا۔

ریڈر دے دخل دین تے پنکج اتے بنت سنگھ وچکار گپت
تھاں میٹنگ ہوئی۔

میٹنگ وچ کجھ شرطاں طے ہوئیاں۔

ملزماں ولوں مکھ افسر نوں تیہہ ہزار روپیہ دتا گیا۔ شرط
سی چلان نوں دس دناں لئی عدالت جانوں روکیا جاوے۔ انے وچ
ٹھیکے دار دی ضمانت ہو جانی سی۔ اسدے باہر آؤن نال مقدمے
دی سماعت پنکج

دی مرضی انوسار ہونی سی۔

مکھ افسر دی وی اک شرط سی۔ ایہہ کم اسدے اکلے دے
وس دا نہیں سی۔ دیر کرن لئی افسراں دی سہمتی ضروری سی۔
ایہہ پنکج دی ذمہ واری سی۔

پنکج دی اک ہور شرط سی۔ پہلے مکھ افسراں نے مثل تے
بہتے ثبوت نہیں سن لیاندے۔ مثل کوری سی اتے کوری رہنی
چاہیدی سی۔

بنت سنگھ نوں ایہہ منظور سی۔ مین میخ سرکاری وکیلاں
نے کرنی سی۔ اوہ چپ کر جان تاں مکھ افسر دی ثبوت اکٹھے
کرن دی جہمت ٹلنی سی۔ سرکاری وکیلاں دی قلم نوں ٹھلھ پاؤن
لئی مکھ افسر نوں پنکج دی مدد دی ضرورت سی۔

پنکج چاہے تاں سرکاری وکیلاں نال سدھی گل کر لئے۔ پر
اس طرحاں اوہناں دا خرچ ودھ ہونا سی۔ پولیس راہیں پیسے
گھٹ لگنے سن۔ ایہہ پنکج لئی بنت سنگھ دا سجھاء سی۔

پنکج خرچ کرن لئی تیار سی۔ جدوں کوٹھے توں ڈگ پئی
تاں نتیاں پواؤن توں سی وٹن دا کیہ مطلب! نتیاں وی پین دیو!

اس سودے تحت کپتان نے مٹل اپنے دفتر بلا لئی۔ کارن سی
 کپتان ولوں مٹل معائنہ۔ چلان تیار ہون والا سی۔ تفتیش تے نظر
 مارنا اسدا فرض سی۔
 بنت سنگھ ستاں پتتاں دا تارو سی۔ پولیس کپتان دے اس
 حکم دی روزنامچے وچ ریٹ درج کیتی۔ ریٹ دی نقل تیار
 کر کے بوجھے پالئی۔
 بن چلان پیش ہون وچ دیری دی ذمہ واری کپتان دی سی۔
 ہتھاں تے ہتھ رکھ کے بنت سنگھ اگلی کاروائی دا انتظار
 کرن لگا۔

86

بنت سنگھ دے سکھ دے دن بہت تھوڑے نکلے۔
 پہلے دوشی دی ضمانت منظور ہوندے ہی مکھ افسر دی
 پگ نوں ہتھ پین لگا۔
 مدعی ولوں چیف جسٹس توں لے کے وزیر اعلیٰ تک نوں
 اس بے انصافی ورو دھ تاراں دتیاں گئیاں۔ رام ناتھ دے شہروں
 اک چھوٹی جہی خبر ہوندى اتے پنجابی دے اخباراں وچ چھپی۔
 اس چھوٹے جہے واورولے دی کسے نے پرواہ نہ کیتی۔
 پڑتال لئی ایہناں تاراں نے گھم گھما کے کپتان کول آ جانا سی۔

ساری کاروائی کپتان دے حکماں نال ہو رہی سی۔ رسمی پڑتال
ہو کے شکایت نوں ردی دی ٹوکری وچ سٹ دتا جانا سی۔

خطرے دی گھنٹی اس ویلے وجی جدوں ہریش رائے دا
بیان انگریزی اخباراں نے وڈیاں سرخیاں وچ چھاپیا۔ پردھان نے
پنکج ہوراں ورو دھمٹل تے ٹھوس ثبوت ہون دے باوجود اوہناں
نوں بے قصور قرار دین اتے معیاد تحت چلان پیش نہ کر کے
سنگین جرماں دے دوشیاں دی ضمانت کراؤن وچ پولیس دی
ملی بھگت دی سخت شبداں وچ نندا کیتی۔ کیس دی پڑتال
سی۔بی۔آئی۔ توں کراؤن دی منگ کیتی۔ نال ہی اسنے اس دھکے
کارن کیس دی پیروائی سوسائٹی ولوں کیتے جان دا اعلان کیتا۔
پردھان دے اس بیان نے پنکج ہوراں دے نال نال مثل نال
دوروں نیڑیوں جڑے ہر افسر نوں فکر وچ پا دتا۔

پنکج ہوراں نوں اپنیاں ضمانتاں رد ہوندیاں نظر آئیاں۔
اوہناں دے وکیلاں نے صلاح دتی۔ ٹھیکے دار پئے ڈھٹھے کھوہ
وچ۔ اپنی جان بچاؤ۔

سوسائٹی دا سارے پنجاب وچ دبدبا سی۔ تحصیل پدھر توں
لے کے ہائی کورٹ تک اس دیاں اکائیاں سن۔ سوسائٹی دیاں
دلیلاں نوں عدالت دھیان نال سندی سی۔ سبھ نوں پتہ سی پنکج
ہورے کس طرحاں باہر آئے سن۔ سوسائٹی نے رٹ دائر کر کے
جے تقشیش سی۔بی۔آئی۔ دے حوالے کروا دتی تاں اس مقدمے دے
نال نال اوہناں ورو دھ کئی ہور مقدمے درج ہو جانے سن۔ پولیس
افسراں اتے سیاسی نیتاواں دا مستقبل داء تے لگ جانا سی۔

جے چلان لیٹ ہو گیا تاں سوسائٹی مڑ پڑتال کروا سگدی سی۔ سوسائٹی نے پڑتالیا افسر دے کول کھڑو کے اپنے حق وچ ثبوت بھگتاؤنے سن۔ پہلی پڑتال رد ہو کے نویں پڑتال وچ اوہناں نوں دوبارا دوشی ٹھہرایا جا سکدا سی۔

پنکج دے وکیلاں دی رائے سی چلان فوراً عدالت وچ پیش کروایا جاوے۔ معاملہ زیر سماعت ہون نال کجھ بچاء ہو سکدا سی۔

تاراں اتے خبراں توں ڈرے کپتان نے جھٹ مثل تھانے بھجوا دی۔ نالے اپنے ریڈر نوں ہدایت کیتی۔ مثل کپتان دے دفتر طلب کرن دا کوئی ریکارڈ اپر نہ رہے۔

اس توں پہلاں کہ کوئی اپر لا افسر چلان ویلے سر پیش نہ ہون کارن کپتان توں پچھ پڑتال کرے، کپتان نے پہلاں ہی مکھ افسر نوں اس انگہلی کارن کارن دسو نوٹس جاری کر دتا۔

”بنت سنگھ تیری پہلی غلطی میں سنبھال لواں گا۔ ہور کوئی دوشی باہر نہ آوے۔ چلان فوراً پیش کر کے کھڑا چھڈا۔“

نوٹس جاری کرن بعد کپتان نے بنت سنگھ دی پٹھ وی تھاپڑی۔

ٹھیکے دار نوں جیل گیاں اج اننواں دن سی۔
 جے چووی گھنٹے دے اندر اندر چلان مجسٹریٹ دی
 عدالت وچ پیش ہو جاوے تاں اسدی ضمانت دی درخواست رد ہو
 سجدی سی۔

بدلے حالات مطابق بنت سنگھ نے اک وار پھیر مثل دا
 معائنہ کیتا۔

ساری تفتیش پہلے افسراں ولوں ہوئی سی۔ پر چلان اپر
 دستخط موجودہ افسر دے ہونے سن۔ بہاو رپورٹ پہلاں ہوئی
 تفتیش دے آدھار تے تیار ہونی سی پر دستخط کرن والے افسر
 دی ذمہ واری برابر دی بندی سی۔

ذمہ واری سنبھالن توں پہلاں بنت سنگھ نے سارے ثبوتوں
 نوں گھوکھیا۔ گواہاں دے بیاناں، فرداں اتے جمینیاں تے نظر
 ماری۔ مثل وچ ککھ نہیں سی۔ اس طرحاں جے چلان تیار کر دتا
 جاوے تاں دوشیاں ورودھ چوری دا مال برآمد ہون دا معمولی
 جیہا جرم ثابت ہونا سی۔ قتل دی سازش گھڑن جاں قتل کرن دا
 کوئی ثبوت مثل تے نہیں سی لیاندا گیا۔ موجودہ ثبوتوں دے آدھار
 تے قتل اتے ڈکیتی دا چلان تیار کر کے بنت سنگھ ولوں دستخط
 کرنا خطرے توں خالی نہیں سی۔

ساری مثل دوبارہ لکھن دا نہ بنت سنگھ کول وقت سی نہ
 ادھیکار۔ ساری مثل اپر پہلے مکھ افسراں دے دستخط ہوئے

سن۔ دوبارا دستخط کراؤن لئی اوہناں نوں بلاؤنا پینا سی۔ پتہ
 کرن تے پتہ لگا پہلاں مخ افسر وزیر اعظم دے نال کلکتے
 گھم رہیا سی۔ ہوائی جہاز راہیں وی اوہ ویلے سر مایہ نگر نہیں
 سی آ سکدا۔ نالے اس نال بنت سنگھ نوں کیہ سی۔ اپنی ماڑی
 تفتیش لئی پہلا افسر خود ذمہ وار سی۔ جو کجھ بنت سنگھ کر
 سکدا سی اوہ کرن لئی تیار سی۔

بنت سنگھ دا بھلا اسے وچ سی کہ قبر پٹ کے مردہ کڈھن
 دی تھان، چلان تتھ متھ کر کے پیش کر دتا جاوے۔
 پنکج مکھ افسر نوں لبھ رہیا سی اتے مکھ افسر پنکج نوں۔
 دوہاں نوں چلان پیش کراؤن دی کابل سی۔

پہلیاں شرطیں رد کیتیاں گئیاں۔ نویاں شرطیں تحت ہیٹھلے
 دو سرکاری وکیلاں نوں بنت سنگھ نے سنبھالنا سی۔ ضلع اٹارنی
 دی تسلی پنکج نے کراؤنی سی۔ اسنوں سنبھالنا بنت سنگھ دے
 وس وچ نہیں سی۔ اوہ مونیہ وی وڈا اڈا سی اتے زبان وی
 اسدی کوڑی سی۔

چھوٹے سرکاری وکیلاں اپر بنت سنگھ نوں تیہ ہزار خرچ
 ہوندا نظر آ رہیا سی۔

سنگلے نے پنکج نوں اے۔ پی۔ پی۔ دی فیس اک ہزار اتے
 دھرم سنگھ دی فیس دو ہزار دسی سی۔ بنت سنگھ نے
 اے۔ پی۔ پی۔ لئی پنج اتے دھرم سنگھ لئی پندرہ منگیا سی۔
 ایہہ سماں نہ کرس کرن دا سی نہ بحث۔ نویں گل پئی بلا
 نوں لاہن دا سی۔

پنکج جھٹ بنت سنگھ نال سہمت ہو گیا۔

بنت سنگھ نے پنکج نوں سنتو کہ سنگھ نال سمپرک کرن لئی
 دوڑایا۔ اوہ پیسے دیوے، ودھائک توں فون کروائے جاں وزیر
 اعظم توں۔ اس نال بنت سنگھ نوں کوئی مطلب نہیں سی۔
 ویہ ہزار بوجھے پا کے اوہ خود چھوٹے سرکاری وکیلاں
 دا پربندھ کرن لگا۔

بنت سنگھ نے ٹھیکے توں دو وکی دیاں بوتلاں وگار وچ
 منگوائیاں۔ شیرے پنجاب ڈھابے دے مالک نوں فون کیتا۔ اسدا
 ریڈر اک دو افسراں نوں نال لے کے کھانا کھان آ رہیا سی۔ اپرلا
 کمرہ صاف کروا دتا جاوے۔ افسراں دی خاطر وچ کوئی کمی نہ
 رہے۔

دارو سکے دا پربندھ کرکے اس نے اپنے ریڈر نوں کول
 بلایا۔ نویں ملے ویہ ہزار وچوں دو ہزار اس نوں پھڑایا۔ پھیر
 ہدایتاں جاری کیتیاں:

“پی۔پی۔ صاحب نوں پہلاں ڈھابے لجائیں۔ جدوں اوہ چار
 پیگ لا لئے تاں پنج پنج سو دے دو نوٹ اسدے بوجھے پائیں۔
 توں آپ پین نہ بیٹھ جائیں۔ جدوں تک اوہ شرابی ہووے تاں اس
 ولوں میمو لکھ لئیں۔ نوٹ دین سار میمو تے دستخط کروا لئیں۔
 سارا کم مکمل کرکے اٹھن دیئیں۔ ہزار چ نہ منے سو دو سو ہور
 دے دیئیں۔ دو ہزار تینوں دے دتا۔ جو بچیا تیرا۔”

“بہتر جناب!” بوتلاں اتے نوٹ سنبھالدا لالی باگو باگو ہو
 گیا۔ “پر جناب اپ ضلع اٹارنی دا کیہ کروگے؟ اسنوں مدعی
 دھر مل کے گئی ہے۔ اسدے کئی فون آ چکے بن۔ پچھدا بے
 چلان تیار کیتا کہ نہیں؟ اسنے اسانی نال چلان پاس نہیں کرنا۔
 اوہ شراب دے چلان وچوں سو نقص کڈھ دیندا ہے۔ ایہہ قتل

کیس ہے۔ ایہہ چلان اسنے ویہہ واری پڑھنے۔ اس کول تسیں جانا۔”

دھرم سنگھ دا ڈر لالی نوں وڈھ وڈھ کھا ریا سی۔ دھرم سنگھ لالچ وچ آؤن والا نہیں سی۔ اپنا کم اوہ صحیح رکھدا سی۔ اس لئی اسنوں کسے افسر دا بہتا ڈر نہیں سی۔ افسر نال ہک تان کے گل کر سکدا سی۔

ساری مٹل لالی دے ہتھیں طیارہ ہوئی سی۔ افسر نے جس طرحاں آکھیا اسنے اسے طرحاں لکھیا۔ جج بھاویں مدعی دا باپ لگدا ہووے دوشیاں نوں چوری دے جرم توں ودھ سزا نہیں کر سکدا۔

پولیس دا اس ترٹی نوں دھرم سنگھ نے اپنی ٹپنی وچ لکھ دینا سی۔ پچھوں اسے ٹپنی نے افسراں دے جوڑاں وچ بیٹھنا سی۔ جدوں دوشی بری ہو گئے، اس ٹپنی نے افسراں دی انگہلی اتے نالائق دا آدھار بننا سی۔

”توں پہلی پوڑی تان چڑھ دھرم سنگھ بارے میں سوچدا ہاں۔“

”ویسے اسدا اک حل ہے۔ ضلع اٹارنی دے نویں حکماں مطابق چلان اس کول لجانا ضروری نہیں۔ تھوڑی جہی برکی ودھ پے جاوے تاں اوہ چلان سدھا پاس کر دیندا ہے۔ دھرم سنگھ والی فیس اسنوں دیو۔ دھرم سنگھ دے جھنجٹ توں بچو۔“

اپنا سامان سنبھالدے ریڈر نے اپنا تجربہ مکھ افسر نال سانجھا کیتا۔

“پنکج نوں بھيجا ہاں کیہ رپورٹ
 لیاؤندا ہے۔ اس مطابق سوچانگے۔ توں جلدی جاہ۔ پھیر میں
 ڈی.اے.ول وی جانا ہے۔”
 بنت سنگھ نوں ریڈر دا مشورہ جچیا۔ دھرم سنگھ والا دو
 ہزار ڈی.اے. نوں دے دتا جاوے۔ نالے دھرم سنگھ دی ٹپنی توں
 بچیا جاوے، نالے اس پچھے پھرن دی کھجل خواری توں۔
 پنکج کولوں ملی رقم وچوں اسنے دو ہزار ہور کڈھیا۔ اک
 لفافے وچ پا کے پیکٹ تیار کیتا۔
 پنکج اپنے ولوں ڈی.اے.نوں جو مرضی دیوے۔ ایہہ پیکٹ
 بنت سنگھ ولوں اسنوں نذرانہ ہوئے گا۔

88

پچھلے تن مہینے توں پنکج دا سنتوکھ نال واہ پے رہیا سی۔
 اسدی رگ رگ توں اوہ واقف ہو چکا سی۔
 سنتوکھ سنگھ کئی وار اوہناں دے گھر اتے فیکٹری آ چکا
 سی۔ کوٹیاں، سواتر، کمبل اتے ہور نک سک اپنے اتے اپنے
 افسراں لئی لجا چکا سی۔ اوہ وڈی گڈی دا شوقین سی۔ کئی وار
 وڈی گڈی اسنوں شملے گھما لیائی سی۔
 سنتوکھ سنگھ ہزار وار پنکج نوں آکھ چکا سی۔ اوہ ہن
 اوہناں دے پریوار دا ممبر بن چکا سی۔ پر پنکج نوں لگدا سی
 بنناں پیسے لئے اوہ اوہناں دا کم کرن والا نہیں سی۔

پنکج نے اپنی کئی دوستان دے کم اس توں کروائے سن۔ اسنے سنتوکھ سنگھ نوں رچیویں فیس دوائی سی۔ کدے اسنوں فیس گھٹ لگدی تاں پنج چار دناں بعد کوئی وگار پا دیندا۔ دوستان لئی پنکج بہانے گھڑ لیندا سی۔ ‘غریب ہے، مندا چل رہیا ہے، فیکٹری بند ہے۔’ اپنے بارے اوہ کیہ آکھیگا؟ پنکج دے پوٹڑیاں تک دا سنتوکھ سنگھ واقف ہو چکا سی۔ نقد نہ لئے تاں کوئی وڈی وگار پے سکدی سی۔ کدھرے مچھاں داڑھی نالوں وڈیاں نہ ہو جان۔ ایہو سوچ کے پنکج نے نقد فیس دین دا فیصلہ کیتا سی۔

پنکج کولوں فیس طے کردے ویلے دلالاں وانگ وادھے گھائے نہیں سن ہونے۔ نائی کولوں اپنا سر نہیں منیا جاندا۔ سیانپ ورتدیاں اوہناں نے سنگلا وچ پا لیا۔ ہن تک سنگلا کئی وار پرکھیا جا چکا سی۔ ہر وار اسنے پنکج دا فائدہ کیتا سی۔ اوہو گل ہوئی۔ سنتوکھ سنگھ نے پولیس دی رپورٹ اپر اپنی سہمتی پرگٹاؤن دی قیمت پنجاہ ہزار پائی۔

سنگلے نوں سنتوکھ سنگھ دے اس طرحاں مُونہ اڈن تے حیرانی ہوئی۔ اسنے اسدے پنکج نال سنبندهاں دی یاد تازہ کروائی۔ پہلاں کئی وار اوہ اسنوں فیس دے چکے سن۔ کدے اوہناں دا کم نہیں سی ہویا۔ پھیر وی اوہناں نے فیس واپس کرن دی کدے گل چھیڑی تک نہیں سی۔ اوہ دن رات اس دیاں وگاراں کردے سن۔ اوہناں دے نمک دا مل پایا جانا چاہیدا سی۔

‘بہتا آکھدا ہیں تاں دس ہزار گھٹ دوا دے۔’ سنتوکھ سنگھ نے پنکج ہوراں دی سیوا دا مل دس ہزار منگیا۔

جدوں سنگلے نے ہور تھلے آؤن لئی زور پایا تاں سنتوکھ سنگھ نے اپنیاں مجبوریاں اپر لمبا لکچر جھاڑیا:

“مینوں وزیر اعظم دے رشتے داراں توں لے کے اپنے محکمے دے چیڑاسی تک دیاں وگاراں کرنیاں پیندیاں ہن۔ مایہ نگر ہوزری دا گھر ہے۔ کسے نہ کسے افسر دا ٹبر خریدو فروخت لئی تریا رہندا ہے۔ اوسوال ورگے وڈے گھرانے میرے ورگے افسر دی پرواہ نہیں کردے۔ کرن وی کیوں؟ مایہ نگر وچ ہزار طرحاں دے افسر ہن۔ انکم ٹیکس، سیل ٹیکس! افسراں نوں مفت مال چکاؤن لگن تاں شام تک لٹے جان۔ اوہ افسراں دا مان کردے ہن۔ ویہ فیصدی رعایت کردے ہن۔ باقی دا بل افسر پلیوں تھوڑا بھر دے ہن؟ سنتوکھ سنگھ نوں پھڑا دیندے ہن۔ دو کوٹیاں خریدن آیا افسر کار بھر کے لے جاندا ہے۔ اپرلا عملہ پھیلا نہیں مان۔ کوئی بیبی نوں آکھ کے کوئی منگ لیندا ہے، کوئی لوئی۔ وگار پاؤنا افسراں دا جنم سدھ ادھیکار ہے۔ میرے پلے تاں بدنامی پیندی ہے۔ ملائی اپرلے لاہ کے لے جاندے ہن۔”

“تہاڈی گل ٹھیک ہے۔ پر ایہہ اپنے بندے ہن۔ نت کم آؤندے ہن۔ ہن ایہناں دی چھل تاں نہیں لاہنی؟”

“سنگلا مینوں تیری سمجھ نہیں آؤندی توں کیہ کر رہیا ہیں؟ اکھے دانی دان کرے بھنڈاری دا ڈھڈ دکھے۔ پارٹی پیسے خرچن نوں تیار ہے، توں ٹنگ اڑائی جانیں۔”

سنتوکھ سنگھ سنگلے دی جت تے کھجھن لگا۔

”میں وکیل ہاں۔ میرا پہلا فرض اپنے سائل دے بتاں دا دھیان رکھنا ہے۔“

”اس وچ تیرا ہت ہے۔ جنے ودھ دوائینگا انے ودھ لئینگا۔“

”میرا اپنا سوارتھ دوجے نمبر اپر ہے۔“

سنگلا سنتوکھ سنگھ نوں بنان مطلب فیس دواؤن دے حق وچ نہیں سی۔ اسنوں پتہ سی دوشیاں نوں اک آئی۔ جی۔ رینک دے افسر نے مقدمے وچوں کڈھیا سی۔ اوہناں نوں دوبارا آئی۔ جی۔ جاں اس توں اپر دے رینک دا افسر ملزم بنا سکدا سی۔ سنتوکھ سنگھ اوہناں دے ورودھ جو مرضی لکھ دیوے۔ کوئی منن والا نہیں سی۔

”پیسے میں ودھ دوا دیندا ہاں۔ پر ایہہ تاں دسو آپاں اوہناں دا فائدہ کیہ کر رہے ہاں؟“

”توں مینوں بہتا قانون نہ پڑھا۔ دس کنا وٹا جھلنگے؟“

سنتوکھ سنگھ نوں اپنی حیثیت دا پتہ سی۔ اسے لئی اوہ دڑ وٹن وچ بھلا سمجھ رہیا سی۔

”پنج ہزار!“

”انے میرا اے۔ پی۔ پی۔ نہیں لیندا۔ وچوں دو تیرا۔ میرے پلے پیا تن۔“

”میں تہاڈا فائدہ کروا رہیا ہاں۔ پنکج تاں کہندا ہے اپروں فون کروا دیندے ہاں۔ میں آکھیا کملا نہ ہو۔ ہر تھان فون نہیں کھڑکائیدا۔ تاں پنج دین لئی منیا ہے۔“

سنگلے نے سنتوکھ سنگھ دے چڑھے پارے نوں ہیٹھ لیاؤن لئی پہلا تیر چھڈیا۔

سنتوکھ سنگھ سمجھ گیا۔ اج سنگلا فیس دواؤن دے موڈ وچ نہیں سی۔ اوہ سنتوکھ سنگھ دی دکھدی رگ تے ہتھ رکھ رہیا سی۔ سبھ نوں پتہ سی پنکج ہوراں دا وزیر اعظم نال چلان پیش کرن تک دا سودا ہویا سی۔ اس شرط تحت سنتوکھ سنگھ نوں جھٹپٹ چلان پاس کرن لئی کسے پاسیوں وی فون آ سکدا سی۔

”اپرلے فوناں توں میں نہیں ڈردا۔ سبھ افسراں دیاں وگاراں کریدیاں ہن۔ اوہناں نوں پتہ ہے وگاراں تنخواہ وچوں نہیں ہوندیاں۔ انج میں تیری من لیندا ہاں۔ پنکج نوں ویہہ تک منا۔ دس توں رکھ لئیں۔“

”کوشش کر کے دیکھ لیندا ہاں۔ پر کدھرے بٹیرا پیر ہیٹھوں نکل نہ جاوے۔“

سنگلے نے دوسرا تیر چھڈیا۔

”پھیر مفت کر دیندا ہاں۔“

”مفت کیوں کرنا ہے۔ پارٹی دا جگرا دیکھو۔ بناں مطلب پنج ہزار دے رہی ہے۔“

”چل جیویں تیری مرضی ہے کر لے۔ ... ہاں پنکج نوں میرا اک سنیہا دیئیں۔ آکھیں مینوں جلدی ملے۔“

”جناب جی سیانے بنو۔ سوسائٹی نے کیس اپنے ہتھ لے لیا ہے۔ پنکج نال تہانوں کسے نے دیکھ لیا تاں میرے اتے ستندر سنگھ والی تہاڈے نال بنو۔ چھپ گئیاں سن نہ ساڈیاں فوٹواں اخباراں وچ۔“

سنتوکھ سنگھ نوں پنکج پچھوں لاہن لئی سنگلے نے آخری تیر چھڈیا۔

جدوں دا سنتوکھ سنگھ پنکج ہوراں دا واقف بنیا سی سنگلے
دا توری پھلکا بند ہو گیا سی۔ ملزماں دے سارے کم کراؤں دا
ٹھیکہ سنتوکھ سنگھ نے لے لیا سی۔ جیویں اوہ سرکاری وکیل نہ
ہو کے ملزماں دا دلال ہووے۔

”لوک سچ آکھدے ہن۔ بانیاں دی قوم بڑی سیانی قوم ہے۔
ایہہ گل میرے دماغ وچ نہیں آئی۔ الٹا توں اوہناں نوں تاڑ۔ نہ
مینوں ملن نہ فون کرن۔“

سنگلے دے سارے تیر نشنے تے لگے۔
سودا طے کر کے سنگلے نے پنکج نوں فون کیتا۔ پنکج نے
بنت سنگھ نوں۔

بنت سنگھ نے جھٹ سنتوکھ سنگھ توں ملن دا ٹائم لے لیا۔

ضلع اٹارنی نے بنت سنگھ نوں پنج وجے توں بعد بلایا۔
 لین دین والے بندیاں نوں بنت سنگھ اسے ویلے بلاؤندا سی۔
 اس ویلے تک دفتر دے کلرک اتے سٹینو چھٹی کرکے گھر نوں
 مڑ گئے ہوندے سن۔ عدالتوں سنیہا آؤن دا دھڑکو مک جاندا سی۔
 کھل کے گل کرن لئی اس کول وہل ہی وہل ہوندی سی۔
 اسے نیتی تحت بنت سنگھ نوں پنج وجے توں بعد بلایا گیا
 سی۔

آخری بندے دے دفاتروں باہر نکلدیاں ہی بنت سنگھ نے
 سلوٹ مار دتا۔
 “آ بئی سنت سیان۔ کتھے رہندا ہیں؟ کدے درشن نہیں
 ہوندے۔”

صحیح وقت تے آئے بنت سنگھ دا سنتوکھ سنگھ نے کھڑے
 متھے سواگت کیتا۔

“پہلاں جناب پولیس لائن وچ دھکے کھاندے ساں۔ متھے
 لگن جوگے نہیں سی۔ ہن ملیا کراں گے۔”

“مدا رہیا کر! یاد ہے آپاں روپڑ اکٹھے ہوندے سی۔ اوہو
 جہے دن آپاں اتھے کٹنو نے۔ دس کس طرحاں آئیں؟”

“اک مریا سپ گل پے گیا۔ تہاڈے کولوں گلوں لاہنے۔”
 کمل قتل کیس ضلع اٹارنی اگے رکھ کے بنت سنگھ نے
 بناؤٹی لیلڑی کڈھی۔

”جے توں اس کیس نوں مر یا سہ آکھدا ہیں تاں جیوندا سہ
کیہڑا ہوؤ! ساری پولیس نے ہتھ رنگ لئے۔“

”رنگ لئے ہون گے جناب! مینوں واہگورو دی سہں۔
مینوں کسے نے دوانی نہیں دتی۔“

”اس طرحاں تسیں پولیس والے ہر کیس وچ آکھدے ہو۔ چل
رو نہ۔ ایہہ دس ہیٹھلے افسراں توں چلان پاس کروا لیا؟“
بنت سنگھ دے اس گھسے پٹے بہانے اپر سنتوکھ سنگھ نوں
کھجھ آئی۔

”اے۔ پی۔ پی۔ صاحب توں کروا لیا۔“

”کیہڑا اے۔ پی۔ پی۔ اے تہاڈا؟“

”مہیندر سنگھ۔“

”اسنے سواہ چلان چیک کیتا ہونے۔ جس طرحاں لے کے
گئے ہوووگے اسے طرحاں دستخط کر کے موڑ دتا ہونے۔“
سنتوکھ سنگھ نوں مہیندر سنگھ دا ناں سُن کے ہور غصہ
چڑھ گیا۔ ہن ساری مگڑ کھپائی سنتوکھ سنگھ نوں کرنی پینی
سی۔

”اپ ضلع اٹارنی کیہڑا ہے؟“

”دھرم سنگھ! اسنوں بہت لہیا، اوہ ملیا نہیں۔ کل نوں نبے
دن پورے ہوندے ہن۔ پہلاں ساڈے افسر کھندے چلان پیش نہیں
کرنا۔ ہن کھندے بنے پیش کرو۔ تسیں اسنوں چھڈو۔ سدھے کریا
کرو۔“

دھرم سنگھ دا ناں سُن کے سنتوکھ سنگھ نوں کجھ راحت
محسوس ہوئی۔ دھرم سنگھ نے چلان دا اکھر اکھر پڑھنا سی۔

ساریاں کمیاں پیشیاں نوں اسنے اپنی ٹپنی وچ درج کرنا سی۔ اس نال سنتوکھ سنگھ نوں دوہرا فائدہ ہونا سی۔ دھرم سنگھ دی گھوکھ پڑتال توں بعد سنتوکھ سنگھ نوں بہتی محنت نہیں سی کرنی پینی۔ دوجا اسنے بنت سنگھ نوں گیڑے مروا مروا تھکا دینا سی۔

”سرکار دیاں نویاں ہدایتاں اُنیاں ہن۔ قتل کیس اپ ضلع اٹارنی کولوں پاس ہونا ضروری ہے۔ اس مقدمے دے بہت چرچے ہن۔ کوئی کمی پیشی رہ گئی مینوں جواب دینا اوکھا ہو جائے گا۔ میں کوئی پنکا نہیں لینا۔ میں سدھا چلان پاس نہیں کرنا۔ ہدایتاں دی پالنا کرو۔“

”تسیں اس اپر خرچ کیوں کراؤندے ہو؟ اس والی فیس تسیں لے لو۔“

بنت سنگھ نے پہلاں توں تیار کیتا پیکٹ ضلع اٹارنی دے میز اپر رکھ دتا۔

”کی ہے اس وچ؟“ سنتوکھ سنگھ پولیس دیاں چالاں دا بھیتی سی۔ بند لفافے، دیکھن نوں وڈے لگدے سن۔ اندروں دس دس دے نوٹ نکلدے سن۔

”پورے دو ہزار ہے۔ ایہہ میں اپنے کولوں دے رہاں۔“
 ”ہوں! اپنے کولوں دین والا۔“ سنتوکھ سنگھ نوں بنت سنگھ دی اس پھڑھ اپر کھجھ آئی۔ پر ایہہ شبد اسنے اپنے موبوں باہر نہیں کڈھے۔

”بس؟ ایڈا وڈا کیس ہے! تکرری آسامی ہے! فیس کیول دو ہزار!“

”تہانوں اوہ ملکہ نہیں گئے جناب؟ مینوں کہندے اسیں
 متھے لگ آئے۔“
 ”کی سواہ مل گئے۔ وچ وکیل پا لیا۔ اوہ اپنا حصہ منگ
 رہے۔“

بھریا پیتا سنتوکھ سنگھ غصہ کڈھن لگا۔
 ”جناب سانوں اصلیت دا کیہ پتے؟ مینوں کہندے ساڈی
 صاحب نال اکو گل ہے۔ گھر آؤن جان ہے۔ بکل سانجھی ہے۔
 مینوں کیہ پتہ سی وچ وکیل پا لین گے۔ نہیں تاں میں سدھی گل
 کراؤندا۔“

”ہن کیہڑا بلی نچھ گئی! ہن کر لے گل! ڈرا دے سالیان
 نوں۔ آکھدے اوہناں نے وکیل دی نہیں منی۔“
 ”دیکھ لؤ۔ تھک کے چٹنا چنگا نہیں لگدا۔ نالے وکیل ناراض
 ہوؤ۔“

بنت سنگھ کٹاکش کرن لگا۔
 ”توں آہ چک اپنا دو ہزار۔ دھرم سنگھ کول جا۔ ایہہ فیس
 اسنوں دے۔ چلان چیک کروا۔ میں حکم کر دیندا ہاں۔ اوہ ہنے
 چلان چیک کر کے واپس کرے گا۔ میں سارا بوجھ اپنے سر
 کیوں لوں؟ کم قاعدے انوسار کیوں
 نہ ہووے؟“

دوہاں پاسیاں توں چنگی فیس نہ ملن تے اداس ہویا سنتوکھ
 سنگھ کم وچ ٹنگ اڑاؤن لگا۔

”اسنوں وچوں کڈھو۔ مینوں کپتان صاحب نے آکھ کے
 بھیجیا ہے۔ اوہناں ولوں وی بینتی ہے۔ آکھو تاں فون تے گل
 کروا دیندا ہاں۔“

نبے دن پورے ہون دی مجبوری۔ کپتان دی دخل اندازی۔
 سنتوکھ سنگھ کول ہتھیار سٹن توں سوا کوئی چارہ نہیں سی۔
 لفافے نوں جیب وچ پا کے سنتوکھ سنگھ مثل پڑھن لگا۔
 ”کمال ہے بئی! حالے تک مزرعیاں دے بیان نہیں لکھے؟
 کس گواہ دے بیان وچ آئے کہ قتل اسدے ساہمنے ہوئے؟ کڑی
 کتھے کہندی ہے کہ کس ملزم نے اس نال بلاتکار کیئے؟ وید
 وی خاموش ہے۔ کس ملزم نے اسنوں سٹ ماری؟ اسدے بیان
 وچ کدھرے ذکر نہیں؟“

”تتھ متھ کیٹا ہے۔ پہلے تفتیشی نے ککھ نہیں کیٹا۔ تن مہینے
 بعد جے میں بیان لکھاں اسدی کوئی اہمیت نہیں۔ جس طرحاں
 ہے اسے طرحاں رہن دیو۔“

میں دیکھ لیا۔ بناں پڑھے ایہہ چلان پاس کرن والا نہیں۔
 رکھ جا۔ میں پڑھ لوں۔“

سنتوکھ سنگھ ہر حیلے کیس نوں لٹکاؤن دا جتن کر رہیا
 سی۔

”میں باہر بیٹھدا ہاں۔ تسیں پڑھ لو۔“ اسے ہشیاری نال بننت
 سنگھ اسنوں کٹن دا جتن کر رہیا سی۔

”میں کوئی کمپیوٹر ہاں۔ مثل پڑھانگا۔ سمجھانگا۔ پھیر کجھ
 پلے پئے گا۔ پھیر تیرے پلے پاواں گا۔“

”تسیں بہتی مین میکھ چھٹو۔ تسیں مثل پڑھ لؤ۔ شام نوں میں کوٹھی آوانگا۔ مہاراجہ ہوٹل چلاں گے۔ بہت دیر ہو گئی اکٹھے بیٹھیاں نوں۔ جشن مناوانگے۔“

”شام دا پروگرام کسے ہور نال ہے۔ توں سویرے مثل لے جائیں۔“

سنتوکھ سنگھ دو گھٹ دارو تے دھجن والا نہیں۔

بنت سنگھ سنتوکھ سنگھ نوں قابو کرن وچ اسفل ربیا سی۔

ہار کے اسنے طیور ڈھلے کرنے شروع کیتے۔

”جناب میرے نال کھل کے گل کرو۔ میں ملزماں نوں تاڑ دیندا ہاں۔ دسو کنے دے گئے؟ کنے ہور چاہیدے ہن؟“

”پنج آیا ہے۔ گھٹو گھٹو پندراں تاں ہور ملے!“

”میں کردا ہاں گل! کجھ نہ کجھ ہور کڈھاؤندا ہاں۔ پر میں چلان اج پاس ضرور کراؤنا ہے۔“

”گل کر کے دس کیہ کہندے ہن؟ جے اوہ پندراں دیندے ہن آپاں بنے بیٹھ جاندے ہاں۔“

سنتوکھ سنگھ کابلا پین لگا۔

بنت سنگھ نے فون گھمایا۔ ملزماں نوں تھانے بلایا۔

”تسیں کمیاں نوٹ کرو۔ میں انے وچ اوہناں توں فیس پھڑ لیاواں۔ اوہناں نوں تہاڈے دفتر بلاؤنا خطرناک ہے۔“

دساں منٹاں بعد بنت سنگھ دا فون آ گیا۔

”فیس مل گئی۔ میں مہاراجہ وچوں بول ربیا ہاں۔ تہاڈا انتظار کر رہیا ہاں۔“

پندراں ہزار دے نوٹ۔ نالے تن تارہ ہوٹل وچ بیٹھن دا سدا۔

سنتوکه سنگھ دیاں باغاں کھڑ گئیاں۔

پہلا پیگ اندر جاندے ہی سنتوکھ سنگھ دا تھکیواں لہہ گیا۔
دوجے پیگ نے اسنوں تازہ دم کر دتا۔

پندراں ہزار دے نوٹاں نے اسدے دماغ دیاں کھڑکیاں کھول
دتیاں۔ کمپیوٹر وانگ اوہ مقدمے دیاں خامیاں پھڑن لگا۔

اتھے بنت سنگھ دا کوئی کم نہیں سی۔ سنتوکھ سنگھ نے
خامیاں پھڑنیاں سن۔ ریڈر نے دور کرنیاں سن۔ بنت سنگھ نوں
کباب وچ ہڈی نہیں سی بننا چاہیدا۔

بنت سنگھ نے ہوٹل دے منیجر نوں ہدایت کیتی۔ اس خرچے
نوں وگار نہ سمجھیا جاوے۔ بل دا بھگتان پنکج کرے گا۔ چیز
وسط ورتاؤن وچ کرس نہ کیتی جاوے۔

صاحب دا فون آؤن دے بہانے بنت سنگھ اتھوں کھسک گیا۔
ترن توں پہلاں اسنے ریڈر نوں ہدایت کیتی۔ جے چلان تے
پہلاں دستخط ہو جان تاں ٹھیک۔ نہیں تاں جدوں سنتوکھ سنگھ
کھانے دا آرڈر لکھواوے ریرڈ بنت سنگھ نوں فون کر دیوے۔
اوہ واپس آ کے آپے چلان پاس کروا لئے گا۔

“پنکج اتے نیرج نوں سازش تحت گرفتار کیتا گیا سی۔
سازش ہوندى کس گواہ نے سنی سی؟ اوہ بیان کتھے ہے؟ مینوں
لبہ نہیں رہیا۔”

بنت سنگھ دے تر جان تے کھل محسوس کردے سنتوکھ
سنگھ نے پہلا نقطہ اٹھایا۔

”اوہ بے قصور ثابت ہو گئے ہن۔ افسراں نے اوہ بیان لہا دتا۔ اس بیان دی ہن کوئی ضرورت نہیں۔“

”بہت ضرورت ہے۔ پولیس رمانڈ لین ویلے اس بیان دا ذکر درخواست وچ کیتا گیا سی۔ مدعی دھر نے آکھنے پولیس نے اوہ بیان کھرد برد کر دتی۔ مثل وچ ردو بدل کر دتی۔ پہلا بیان جے بے تاں اوہ لا۔ نہیں نواں لکھا!“

”کس گواہ دا بیان لکھاں جناب؟“

”جسدا پہلاں لکھیا سی۔ کہانی نوں قدرتی رنگ دے۔ سازش فیکٹری وچ گھڑی دکھا۔ اوہناں دے منیم نوں گواہ بنا۔ سازشاں ست دروازاں اندر بند ہو کے، خاص خاص بندیاں وچ بیٹھ کے گھڑیاں جاندیاں ہن۔“

”ٹھیک ہے جناب! لکھ دیندا ہاں۔“

”توں اسدا بیان چپ! میں سمل آگے پڑھدا ہاں۔“

”گواہاں توں ملزماں دی شناخت نہیں کروائی؟“

”نہیں جناب! اک گواہ حالے تکے بے ہوش ہے۔ دوجے دے جبارے دی ہڈی ٹٹی ہوئی ہے۔ نہ بولن دے قابل سی نہ ترن پھرن دے۔ کڑی نوں نہ گھر دے ملزماں ساہمنے کرنا چاہندے سن، نہ ڈاکٹر۔ شناخت پریڈ کس طرحاں ہوندى؟“

”اس مجبوری دا ذکر ضمنی وچ کیتا ہے؟ جے نہیں تاں ہن کر! کل نوں مدعی دھر نے آکھنا بے سانون کسے نے بلایا نہیں۔ اسیں شناخت کرن لئی تیار سی۔ پچھوں تفتیشی نوں عدالت وچ شہادت دین گئے نوں کھڑا چھڈاؤنا اوکھا ہو جائے گا۔“

”لو جناب۔“

”اس خامی نوں دور کرن لئی اجیہے گواہ کھڑے کر، جیہناں ساہمنے دوشیاں نے اپنے جرم دا اقبال کیتا ہووے۔ مطلب غیر عدالتی اقبالیہ بیان لکھ۔“

”وید اتے نیہا دے تتیمے بیان لکھ ایہناں وچ ملزماں دے ناں اتے حالیے لکھ پنچم نوں کمل دا قتل کردے دکھا۔ دینے نوں بلاتکار۔ ٹھیکے دار نیلم دے سٹاں مارے اتے کالیا وید دے۔ پنڈت توں لٹ کھسٹ کروا۔“

”اس طرحاں کرن نال دوشیاں دا نقصان ہو جائے گا۔ ساڈے افسر ناراض ہون گے۔ جے گواہ اسے طرحاں گواہی دے گئے پھیر؟“

”کسے دا نقصان ہوندا ہے ہوندا رہے۔ میں کچا چلان پاس نہیں کرنا۔ افسراں نوں رعایت منظور بے پنکج اتے نیرج دی۔ اسدا حل اپنے کول ہے۔ گواہ اوہناں دی مرضی دے کھڑے کر۔ جیہڑے اوہناں دے آکھے عدالت وچ مکر جان۔ اس طرحاں کرن نال نالے سب مر جائے گا نالے سوٹی بچ رہیگی۔ اسیں آکھ سکاں گے مثل تے ثبوت لیاندے گئے سن۔ گواہ مکر گئے تاں اسیں کیہ کریئے؟“

”کمال ہے جناب دے دماغ دی۔ میں بہت سیانے سیانے تھانیداراں نال کم کیتا ہے۔ تہاڈے ورگی ہشیاری پہلی واری دیکھی ہے۔ بڑی چستی نال مثل بنائی ہے۔ سبھ دیاں پوں باراں ہو گئیاں۔“

”فوق نہ چھکا۔ کم کر۔“

ادھی رات تک سنتوکھ سنگھ خامیاں پھڑدا رہیا۔ ریڈر اوہناں
نوں دور کردا رہیا۔

کجھ گواہ ریڈر نے اپنی مرضی دے گھسوڑ لئے۔ گواہی
ویلے اوہ اوہناں دا مل وٹیا۔ ریڈر آکھیگا اوہ گواہی دین گے۔
آکھیگا مکر جان گے۔

سبھ دے الو سدھے ہونڈیاں ہی چلان پاس ہو گیا۔

چلان دے عدالت وچ پیش ہوندیاں ہی سوسائٹی دیاں وکھ
وکھ اکائیاں اپنے آپ حرکت وچ آ گئیاں۔

سوسائٹی دا شکتی شالی پراپیگنڈا سیل سینئر ایڈووکیٹ
سریندر ناتھ دی دیکھ ریکھ وچ کم کردا سی۔ اوہ ایل۔ایل۔ایم۔پاس
سی۔ 'فوجداری نیاں پر بندھ' اپر اسنے کھوج کیتی سی۔ اسدے
کھوج پتر دیش دے پرسدھ اخباراں اتے رسالیاں وچ چھپدے
سن۔ پنجاب پولیس اکادمی دا اوہ وزٹنگ پروفیسر سی۔ عدالتاں
اتے پولیس دے کم کاج دا اسنوں ڈونگھا ادھین سی۔ بحث
مباحثیاں لئی اسنوں ریڈیو اتے ٹی۔وی۔اپر بلایا جاندا سی۔ قانون
دے ملزماں دے حق وچ بھگتن دے رجھان توں اوہ بہت دکھی
سی۔ اس لئی ملزماں ہتھوں پیڑت ہوئے لوکاں دے حق وچ آواز
بلند کردا سی۔

ایہہ سیل مقدمے دیاں خامیاں دے نال نال مقدمے نال جڑے
ہر افسر دیاں گتیودھیاں اپر نظر رکھدا سی۔ افسراں دیاں
انگھلیاں اتے لاپرواہیاں نوں میڈیئے راہیں لوکاں ساہمنے لیآؤندا
سی۔ اس طرحاں مقدمے دے چھپے تتھ اتے پکھ ججاں ساہمنے
آؤندے سن۔ اخباراں راہیں ملی جانکاری ججاں دے مناں نوں
پرہاوت کردی سی۔ پرہاوت ہوئے من صحیح فیصلہ کرن لئی
پریرت ہوندے سن۔ ایہو اس سیل دا ادیش سی۔

مقدمے دے قانونی نکتیاں دی گھوکھ کرن دی ذمہ واری
لیگل سیل دی سی۔ ایہہ سیل فوجداری قانون دے تن ماہر وکیلاں
راہیں چلایا جا رہیا سی۔ اودھم سنگھ سیل دا سرپرست سی۔
اسدی لیاقت دا سکہ دلی تک چلدا سی۔ ویسے اسدی فیس اک لکھ
روپیہ سی۔ سوسائٹی دی سیوا اوہ مفت کردا سی۔

اودھم سنگھ نے اپنے چیلیاں نوں سرگرم کیتا۔ اوہ اک اک
گواہ دا بیان پڑھن۔ زمینیاں دا ادھین کرن۔ ڈاکٹری رپورٹاں
گھوکھن۔ خامیاں نوں پھڑن۔ اودھم سنگھ نوں دسن۔

سوسائٹی دی نشکام سیوا نے کئی سماج سیوی سنستھاواں
اتے سماج سیوکاں نوں پریرت کیتا سی۔ کجھ سیوا مکت پولیس
افسر، مال افسر، ہتھ لکھت ماہر، ڈاکٹر اتے پرائیویٹ جاسوساں
نے اپنیاں سیواواں سوسائٹی نوں سمرپت کیتیاں ہوئیاں سن۔
جتھے پولیس نہیں سی پجدی اتھے ایہہ پج جاندے سن۔ اس سیل
دا ناں پیروائی سیل سی۔

مائنک مدد لئی کلب حاضر سن۔ لائن اتے روٹری کلب نے
بجھویں مدد لائی ہوئی سی۔ بھگت سنگھ کلب اتے نہرو کلب لوڑ
پین تے وڈیاں رقماں لے کے حاضر ہو جاندے سن۔

منشی، ٹائیسٹ، سٹینو اتے کلرک وی پچھے نہیں سن۔ اپنی
اپنی حیثیت انوسار اوہ وی حصہ پا رہے سن۔

ایہناں اکائیاں دے کم وچ اکسرتا رکھن لئی اک تال میل
کمیٹی بنی ہوئی سی۔ اس کمیٹی دی دیکھ ریکھ ہریش رائے کول
سی۔

سوسائٹی دے مقدمہ اپنے ہتھ لیندیاں ہی نتیجے ساہمنے آؤن لگے۔ پنچم دی ضمانت دی درخواست دی سنوائی توں پہلاں پہلاں پیروائی سیل نے اپنی رپورٹ پیش کیتی۔

پنچم دا پنڈ اوہ نہیں سی جو پولیس آکھ رہی سی۔ نہ اسدے پنج بھائی سن اتے تن بھیناں۔ اسدی ماں دا ناں اوہ نہیں سی جو مثل وچ درج کیتا گیا سی۔ اوہ سینا مڑی دا رہن والا سی۔ چھوٹے ہوندیاں اسدے مامباپ

بڑھاں وچ رڑھ گئے سن۔ بھکھا مردا اتے دھکے کھاندا کھاندا اوہ پنجاب پج گیا۔ پنج سال توں مایہ نگر وچ رہ رہیا سی۔ محنت کر کے اتھے وی پیٹ نہیں سی بھر دا۔ چھوٹے چھوٹے جرم کردا اوہ ڈاکے مارن لگ پیا۔ اس تے پہلاں وی کئی مقدمے درج سن۔ پولیس نے اسنوں بہاروں نہیں سی پھڑیا۔ اس نگر وچوں پھڑیا سی۔ اسدی عمر چووی پچی سال سی۔ اپنے پالے توں ڈردی پولیس مثل وچ درج اسدے فرضی پنڈ اتے جنم متی دی گھوکھ کرن نہیں سی گئی۔ اگلی پیشی تے نہ ڈاکٹر نے آؤنا سی، نہ پولیس نے رپورٹ پیش کرنی سی۔ ڈاکٹر نے پنکج ہوراں دے پچھے لگ کے جھوٹھی رپورٹ تیار کیتی سی۔ جان بجھ کے اسنے ایکسرے فلماں رپورٹ نال نہیں سن لائیاں۔ ہن اوہ پیش ہونوں ڈر رہیا سی۔

انج ہی ہویا۔ مکھ افسر نے درخواست بھیجی۔ ضروری رجھیویاں کارن اوہ بہار نہیں جا سکیا۔ ہور پیشی دتی جاوے۔ ڈاکٹر نے اپنی مجبوری ظاہر کیتی۔ اسنوں پٹیالے دے سیشن جج نے گواہی لئی بلا لیا سی۔ اس کیس نوں جلدی نیپڑن دے حکم

ہائی کورٹ ولوں آئے سن۔ اسدا پٹیالے جانا ضروری سی۔
 اسنوں وی پیشی چاہیدی سی۔
 صفائی دھر جانو جانو سی۔
 اوہ درخواست اپر بحث کرن توں ٹل گئی۔
 اس ٹالے دے کئی کارن سن۔
 پہلا کارن ایہہ سی کہ بدلے حالات وچ پنچم نوں اٹھاراں
 سال توں گھٹ عمر دا ثابت کرنا مشکل سی۔
 دوجا کارن ایہہ سی کہ اسدی ٹٹی لت دی حالت بہت بھیڑی
 سی۔ ہڈ جڑ نہیں سن رہے۔ پیک قابو وچ نہیں سی آ رہی۔ لت
 کسے وی ویلے کٹی جا سکدی سی۔ جیل اندر رہ کے لت کٹوائی
 تاں خرچہ سرکار دا ہونا
 سی۔ باہر آ کے علاج کراؤن دا خرچہ پنکج نوں بھرنا پینا
 سی۔ خرچہ لکھ تک آ سکدا سی۔ اسنوں ضمانت تے رہاء کراؤنا
 بہت مہنگا پینا سی۔
 تیجا کارن ایہہ سی کہ پنڈت دی ضمانت منظور ہو چکی
 سی۔ اس توں اک اک لکھ روپے دی ضمانت دین والے دو جامن
 منگے گئے سن۔ ایہہ وی شرط سی کہ جامن پنجابی ہون اتے
 اوہناں دی جائداد تحصیلدار ولوں
 تصدیق ہووے۔ اجیہے ضمانتی پنڈت نوں نہیں سن لبھنے۔
 اسنے جے باہر آؤنا سی تاں اس نوں پنکج دی شرن آؤنا پینا سی۔
 پنڈت نے اوہ سبھ شرطیں من لئیاں جیہڑیاں پنچم اگے
 رکھیاں گئیاں سن۔

پھیر نویں کھیر پکاؤن نالوں پکی کھیر کیوں نہ کھادھی
جاوے۔

پنچم نوں کشور گھوشت ہون توں روکنا سوسائٹی دی پہلی
جت سی۔

92

سوسائٹی دا مکھ ادیش مقدمے نوں تیزی نال چلاؤنا سی۔
جنے گواہ تیزی نال بھگتنگے انے نتیجے چنگے نکلنگے۔
اس نیتی تحت سوسائٹی نے اپنیاں گتیودھیاں تیز کر دتیاں۔
سست پے چکے میڈیئے نوں مڑ چست کیتا گیا۔ مقدمے دی
ہر عدالتی کاروائی دی رپورٹ ٹپنی سہت ہر چھوٹے وڈے
اخبار وچ چھپن لگی۔ اپنیاں رپورٹاں دا افسراں تے اثر ہون لگا۔
صفائی دھر دے وکیلاں نوں بناں مطلب طریقاں لین وچ
دقت آؤن لگی۔

کوئی سادھارن مقدمہ ہوندا تاں ملزماں دے وکیلاں نے
دوشیاں نوں چلان دیاں ملیاں نقلاں دے ادھوریاں ہون دے
بہانے، طریقاں تے طریقاں لئی جانیاں سن۔ نقلاں پوریاں کرن
لئی جج نے سرکاری وکیل نوں حکم دینا

سی۔ سرکاری وکیل نے وٹا مکھ افسر ول روڑھ دینا سی۔
مکھ افسر نے کسے حولداری دی ڈیوٹی لا دینی سی۔ ہولدر نے
سو دو سو روپے پلیوں خرچن توں کتراؤنا سی۔ آنے بہانے

طریق لے لینی سی۔ اگلی پیشی تے نواں حولدار آؤنا سی۔ پچھلی کاروائی پھیر دہرائی جانی سی۔ سو روپے دے خرچے دا مل دس پیشیاں پینا سی۔ ہار کے جج نے صفائی دھر دے وکیلاں نوں نقلاں اپنے خرچے تے کرواؤن دی بینتی کرنی سی۔ مقدمہ لٹکاؤن دے مقصد وچ کامیاب ہوئے وکیلاں نے ادھر اسدا حکم منن دا احسان کرنا سی۔ نقلاں منگن دی منگ وچے چھڈ دینی سی۔

اس کیس وچ انج نہیں سی ہویا۔ پہلی ہی پیشی جج نے سرکاری وکیل اتے صفائی دھر دے وکیلاں نوں گھیر لیا سی۔ انی دیر اوہناں نوں باہر نہیں سی جان دتا، جنا چر مکھ افسر نے نقلاں پریاں نہیں کر دتیاں۔

اگلی کاروائی مجسٹریٹ ولوں چلان سیشن سپرد کرن دی سی۔ سادھارن مقدمہ ہوندا تاں مجسٹریٹ نے ایہہ حکم لکھاؤندے دو تن پیشیاں لنگھا دینیاں سن۔ حکم لکھاؤن لئی اسنوں مثل پڑھنی پینی سی۔ چار پنیاں دا حکم لکھاؤنا پینا سی۔ انی ہمت بٹورن لئی جج نوں دو تن مہینے لگ جانے سن۔

اس مقدمے وچ انج نہیں سی ہویا۔ مجسٹریٹ نوں پتہ سی اسنے آس کیتی تاں کسے پاسیوں اخبار وچ سرخی لگ جانی سی۔ ”مجسٹریٹ دی انگہلی کارن چار ملزم دو مہینے دی وادھو قید کٹن لئی مجبور۔“ اس خبر نال مجسٹریٹ دی کھجائی ہونی سی۔

ڈردے مجسٹریٹ نے مقدمہ سیشن جج ول تور دتا۔

سیشن جج وی اخبار پڑھدا سی۔ پتہ سی اج دی کروائی دی رپورٹ اخبار وچ چھپیگی۔ جو ہور طریق پائی تاں نقطہ چینی ہونے گی۔ مقدمہ کس ایڈیشنل سیشن جج کول بھیجیا جاوے ایہہ سوچن لئی جج نوں تن طریق پاؤن دی ہمت نہ پئی۔ مقدمہ گنجھل دار سی۔ پہلی پیشی مقدمہ سادھو سنگھ دے حوالے ہو گیا۔ اپنا دامن بچا کے جے کوئی جج انصاف کر سکدا سی تاں اوہ سادھو سنگھ ہی سی۔

سادھو سنگھ نے وی کوئی ڈھل نہ دکھائی۔ صفائی دھر نوں جے دوشیاں اپر لگے دوشاں اپر کوئی اعتراض سی تاں اوہ اگلی پیشی بحث کرن۔ بحث دی تیاری لئی اک ہفتے دا سماں دتا گیا۔ سادھارن مقدمہ ہوندا تاں ایہہ بحث کئی پیشیاں لٹکدی۔ کدے سینئر وکیل کدھرے رجھا ہوندا۔ کدے وکیل دیاں کتاباں ویہلیاں نہ ہوندیاں۔ جج نوں وی کوئی کابل نہیں سی ہونی۔ اسدی عدالت وچ ست ست اٹھ ٹھ سال پرانے کئی مقدمے چلدے سن۔ ہائی کورٹ پرانے کیساں دا فیصلہ جلدی کرن تے زور دیندی سی۔ فیصلے جلدی کیوں نہیں ہو رہے اس بارے جج توں پچھدی سی۔ اس لئی نویں مقدمے ول جج دا دھیان اونا چر نہیں سی جاندا، جنا چر مقدمہ پرانا نہیں سی ہو جاندا۔ نویں کیس دی سنوائی کرن لئی جج نوں دو منٹ کڈھنے دشوار لگدے ہن۔

اس مقدمے وچ انج نہیں سی ہویا۔ جج بحث سنن لئی تیار سی۔ سرکاری وکیل مثل پڑھکے آیا سی۔

صفائی دھر دے وکیلاں نے اک دن پہلاں میٹنگ کیتی۔ نتیجہ کڈھیا، بحث کرن دا کوئی لاہ نہیں سی۔ فیصلہ گواہیاں

دے آدھار تے ہونا سی۔ دوشیاں اپر عدالت جو دوش لاوندی ہے، لگن دتے جان۔

صفائی دھر دے بناں بحث کیتیاں کاروائی اگے تورن نال ججا جا اک گھنٹہ بچ گیا۔

سادھو سنگھ نوں صفائی دھر دے اس ملورتن بھرپور فیصلے تے خوشی ہوئی۔ سبھ نوں پتہ سی بحث دی کوئی قانونی اہمیت نہیں سی۔ مقصد رولا پا کے سائلاں نوں خوش کرنا سی۔ اتھے سائلاں نوں خوش کرن دی کسے نوں ضرورت نہیں سی۔ “جیہڑے دوشی بے قصور دسے گئے ہن، اوہناں نوں بلاؤن دی صلاح ہے جاں نہیں؟”

اگلی تاریخ پاؤن توں پہلاں سادھو سنگھ نے سرکاری وکیل کولوں پچھیا۔

بلاؤنے نے جناب! ”سرکاری وکیل دے کجھ بولن توں پہلاں ہی رام ناتھ بول پیا۔

”تہاڈی نہیں، مرضی سرکاری وکیل دی چلنی ہے، میں اس کولوں پچھیا ہے۔“

رام ناتھ دے جواب اپر اعتراض کردیاں سادھو سنگھ نے اسنوں اپنے ادھیکاراں دا احساس کرایا اتے سرکاری وکیل توں اک وار پھیر اپنے پرسن دا اتر پچھیا۔

”بلانے پینے ہن جناب۔“

سرکاری وکیل ڈھلی جہی آواز وچ بولیا جیویں چاہندا ہووے اسدے شبد کسے ہور دے کن وچ نہ پین۔

”پھیر سارے گواہ بلاؤنے ہن جاں اوہناں نال سمبندھت؟“

”سارے کیہ کرنے نے جواب! پہلاں اکلا مدعی بلاوانگے۔“

باقی گواہ پنکج ہوراں دے طلب ہون بعد بلاوانگے۔“

جج ایہو سننا چاہندا سی۔
 ”ٹھیک ہے۔ جیہڑا جیہڑا گواہ بلاؤنا ہووے اس دا ناں سٹینو
 نوں لکھا دینا۔ اوہ اسے گواہ نوں طلب کرن دا حکم کر دیوے
 گا۔“
 دوہاں دھراں دی سہولت مطابق جج نے گواہیاں لئی تاریخ
 نشچت کیتی۔
 باقی دا کم سرکاری وکیل تے چھڈ کے جج باقی کم بھگتاؤن
 لگا۔

93

اگلی پیشی اپر نیہا دا بیان ہونا سی۔
 اپنے بیان رابیں نیہا نے اپنی بڈ بیٹی اتے اکھیں دیکھی
 گھٹنا جج نوں سناؤنی سی۔
 صفائی دھر نے اس کہانی نوں جھوٹھا ثابت کرن لئی اس
 اپر پریشان دی جھڑی لاؤنی سی۔ پریشان دی اس جھڑی نوں
 قانونی بھاشا وچ جڑھا آکھدے ہن۔
 جڑھا وچ کیہڑے سوال پچھے جا سکدے سن اتے اوہناں دا
 کیکہ اتر ہونا چاہیدا سی، اس بارے نیہا نوں سوسائٹی دے وکیلاں
 ولوں سمجھایا جانا سی۔
 جے اکھی دیکھی گھٹنا بیان کرنی ہے، پھیر اس وچ
 سمجھن سمجھاؤن والی کیہڑی گل ہے؟

پچھن تے مامے نے اسنوں اس نقطے تے پچھلا بھیت
سمجھایا سی۔

فوجداری قانون دوشیاں نوں بے قصور من کے چلدا سی۔
اوبناں نوں دوشی ثابت کرن لئی مدعی دھر نوں ٹھوس ثبوت
پیش کرنے پیندے سن۔ ٹھوس ثبوت دا مطلب سی اوہ تتھ جیہناں
توں دوشی دا سو فی صدی ملزم ہونا سدھ ہوندا ہووے۔ جے
کہانی شکی لگن لگے، اسدا فائدہ دوشیاں نوں ملدا سی۔ شک دے
آدھار تے اسنوں بری کر دتا جاندا سی۔

اپنی گل سپشٹ کرن لئی مامے نئی اک مثال دتی۔ چار
دوشیاں نے اک بندے نوں ڈانگاں نال کٹ کٹ مار دتا۔ ڈاکٹر دی
رائے وچ موت سر وچ لگی اک سٹ کارن ہوئی سی۔ گواہ ایہہ
دسنوں اک گئے کہ سر وچ سٹ کسے ماری سی۔ عدالت نوں
قاتل پچھاننا مشکل ہو گیا۔ شک دے آدھار تے چارے دوشی بری
ہو گئے۔

جے ایہہ گواہ کسے چنگے وکیل دے چنڈے ہوندے اوہ
جھٹ آکھ دیندے، ”مرن والے دا سر نتھا سنگھ نے پاڑیا سی۔“ انا
آکھن نال نتھا سنگھ نوں عمر قید ہو جانی سی۔

قانون دی اس لوڑ نوں پورا کرن لئی مدعی دھر نوں سچ
وچ جھوٹھ رلاؤنا پیندا سی۔ کہانی نوں قانونی نکتیاں انوسار
ڈھالنا پیندا سی۔ اس لئی نیہا نوں بیان سمجھاؤنا ضروری سی۔
بیان، ٹھوس ثبوت، سچ نوں جھوٹھ دی پان۔ نیہا دے کجھ
پلے نہیں سی پے رہیا۔

جدوں پولیس ولوں توڑ مروڑ کے لکھے نیہا دے بیان
اسنوں یاد کرن لئی پھڑائے گئے، اسنوں مامے دیاں گلاں دی
سمجھ پین لگی۔

جو گھٹنا نیہا دے پریوار نال واپری سی اوہ اس پرکار سی۔
ادھی رات دا سماں سی۔ نیہا اپنے کمرے وچ ستی پئی سی۔ کمل
اپنے کمرے وچ سی۔ ممی پاپا اپنے بیڈ روم وچ۔ پہلاں کیہ ہویا
نیہا نوں کجھ پتہ نہیں۔ اسنوں اس ویلے پتہ لگا جدوں اک
نوجوان اسدے بیڈ اپر آ چڑھیا۔ کمرے دی بتی بند سی۔ دوشی
دے ہتھ وچ پھڑی بیٹری دی روشنی نیہا دیاں اکھاں وچ پے رہی
سی۔ نیہا نے نائٹی پہنی ہوئی سی۔ بجلی دے ڈگن وانگ اوہ سدھا
اس اپر آ ڈگیا۔ بیٹری اک پاسے سٹ کے اسنے خالی ہوئے ہتھ
نال نیہا دا مونہہ بند کر دتا۔ دوجے ہتھ نال اسنے منٹی سکنتی
اسدے کپڑے پاڑ دتے۔ فلماں وچ دکھائے جاندے بلاتکار ورگا
کجھ نہیں سی واپریا۔ نہ نیہا نوں بھجن دا موقع ملیا سی نہ
پھڑپھڑاؤن دا۔ نہ ٹیبل لیمنپ جاں کرسی نال بلاتکاری تے حملہ
کرن دا۔ نیہا تھوڑا بہت جڈو کراٹے جاندی سی۔ پر کوئی داء
بلاتکاری نوں اپروں لابن وچ کامیاب نہیں سی ہویا۔ اوہ نیہا اپر
پھاڑ وانگ جم کے بیٹھ گیا۔ بھجے کھنبھاں والی چڑی وانگ اوہ
پھڑپھڑاؤن توں سوا کجھ نہیں سی کر سکی۔

انے وچ باہروں کمل دے بھجے آؤن دی آہٹ سنائی دتی۔
کمل نے کمرے وچ وڑدیاں ہی پہلاں بجلی دا بٹن دبایا۔ اچانک
ہوئی روشنی کارن بلاتکاری بکھلا گیا۔ اسنے نیہا نوں چھڈ کے
کمل تے حملہ کر دتا۔

نیہا دے بیڈ توں اٹھ کے سنبھلن توں پہلاں ہی اوہ ہتھوپائی
ہوندے ہوندے لابی وچ پہنچ گئے۔ کمل اتے بلاتکاری نوں گتھم
گتھا ہویا دیکھ کے اک نقاب پوشب نے چاقو دے دو وار کمل
دے ڈھڈ وچ کر دتے۔ کمل اتھے ہی ڈھیر ہو گیا۔

نیہا پہلاں اپنا ننگیز ڈھکے، کمل نوں سنبھالے جاں قاتلاں
دا پچھا کرے؟ نیہا نوں کجھ نہیں سی سجھیا۔

دیکھدے دیکھدے دو نقاب پوشب وید اتے نیلم نوں لابی وچ
لیائے۔ اوہناں کولوں گہنے اتے نقدی منگن لگے۔ کٹ مارٹ
کر کے پیٹیاں اتے الماریاں دے جندے کھولن لئی مجبور کرن
لگے۔

نیہا بھج کے اوہناں ول ہوئی تاں اک نقاب پوشب نے اسدی
ہک وچ کس کے گھسن جڑھ دتا۔ اوہ بے ہوش ہو گئی۔ پچھوں
کیہ ہویا اسنوں کجھ پتہ نہیں سی۔

پچھوں ٹٹی کڑی نوں وید نے جوڑیا سی۔ چار نقاب پوش
پتہ نہیں کس طرحاں کوٹھی اندر گھس آئے۔ اک نیہا دے کمرے
اگے کھڑو گیا اک کمل دے۔ دو نکابپوشاں نے نیلم اتے وید نوں
اٹھا لیا۔ اوہ نقدی اتے گہنہ منگن لگے۔ بچاء دا کوئی سادھن نہیں
سی۔ جو کجھ گھر وچ سی اوہ اوہناں نے چوراں دے حوالے کر
دتا۔ چوراں نوں شاید آس نالوں گھٹ مال ملیا سی۔ اوہ ہور مال
دی منگ کرن لگے۔ گھر وچ کجھ ہور ہوندا تاں اوہ دیندے۔
کھجھے ملزم کٹ مارٹ کرن لگے۔

انے وچ نیہا دے کمرے اگے کھڑے نقاب پوش نوں پتہ
نہیں کیہ بھوت چڑھیا۔ اوہ نیہا دے کمرے اندر وڑ گیا۔ اگے کیہ
ہویا نیہا نوں پتہ سی۔

بجلی دی لشکور وانگ گھڑی اس گھٹنا دوران نیہا نوں
نکابپوشاں دی عمر، بولی، حلیے جاں ناں پتیاں دا کجھ پتہ نہیں
سی لگا۔ اسنوں اکو چیز یاد سی۔ اسدے بلاتکاری وچوں آؤندی
بو، اسدا بہار، اسدی جکر۔

ماما آکھدا سی نیہا ولوں انج بیانیا سچ عدالت لئی دوشیاں
نوں سزا کرن لئی کافی نہیں سی۔ انج نہ کمل دے قاتل دی پہچان
ہوندى سی، نہ وید اتے نیلم نوں سٹاں مارن والے دی۔ نہ نیہا
نوں کسے دوشی دا ناں پتہ، پتہ سی، نہ حلیہ۔ عدالت دے ہتھ وچ
انصاف دی تکرری سی۔ اس لئی دوویں پلڑے برابر سن۔ شک
دے آدھار تے بھیڑے توں بھیڑے بندے نوں وی سزا نہیں سی
کیتی جا سکی۔

اسے شک نوں دور کرن لئی پولیس نے نیہا دے بیان نوں
توڑیا مروڑیا سی۔

جدوں پرچہ کٹیا گیا، اس ویلے نیہا بے ہوش سی۔ پولیس
نوں کاروائی مکمل کرن دی کابل سی۔ لوڑ انوسار نیہا دا بیان
لکھ لیا گیا سی۔

پچھوں حالات بدل گئے۔ دوشی پھڑے گئے۔ مال برآمد ہو
گیا۔ نیہا نوں ہوش آ گئی۔ گھٹی گھٹنا دے ویروے پراپت ہو گئے۔
بدلے حالات انوسار پرچے، اصلیت اتے قانون دیاں لوڑاں
وچ تالمیل بٹھاؤن لئی پولیس نے نویں بیان گھڑ لئے۔

نیہا نوں جس نویں بیان نوں یاد کرن لئی آکھیا جا رہیا سی
اوہ اس پرکار سی:

گھٹنا والی رات سارا پریوار اپنے اپنے کمریاں وچ ستا ہویا
سی۔ چار بندے کوٹھی دیاں کندھاں ٹپ کے اوہناں دی کوٹھی
وچ داخل ہو گئے۔ کھڑکا سن کے نیہا دی اکھ کھل گئی۔ کھڑکا
کس کارن ہویا ہے؟ ادھ سستی اوستھا وچ اوہ جائزا لین لگی۔
اسنے دیکھیا دو بندے نیلم اتے وید دے کمرے وچ کھڑے سیف
دیاں چابیاں منگ رہے سن۔ وید نے الماری وچ پیا سونا اتے
نقدی اوہناں دے حوالے کر دتا۔ اوہناں نے اوہ سامان اپنیاں
جیباں وچ پا لیا۔ اوہ ہور گھنے منگن لگے۔ وید ہوراں دے
مجبوری ظاہر کرن تے اوہ اوہناں نوں کٹن لگے۔ نیلم دے سر
وچ راڈ مارن والے دا ناں پنڈت، وید دیاں لتاں باباں توڑن والے
دا ناں کالیا سی۔ ماں باپ نوں بچاؤن لئی نیہا آگے آئی۔ اسدے
کمرے دی بتی جگدیاں ہی اسدے دروازے آگے کھڑا اک دوشی
اسدے کمرے وچ آ وڑیا۔ اوہ دینا سی۔ چاقو دکھا کے اسنے نیہا
نوں چپ کروا دتا۔ زبردستی اس نال مُونہ کالا کیتا۔ چھٹیٹاؤندی
نیہا کولوں میز تے پیا ٹیبل لیمپ زمین اپر ڈگ گیا۔ ہوئے
کھڑکے نال کمل جاگ پیا۔ اوہ نیہا دے کمرے ول دوڑیا۔ اسدے
کمرے آگے کھڑے پنچم نے اسنوں دبوچ لیا۔ نیہا دے دیکھدے
دیکھدے اسنے کمل دے ڈھڈ وچ چاقو مار دتے۔ اوہ اتھے ہی
ڈھیر ہو گیا۔ ٹھیکے دار ناں دے دوشی نے اوہناں نوں حکم دتا،
”سامان چک کے بھیج چلو۔“ جاندے جاندے اوہ نیہا دی ہک وچ
دو تن گھسن مار گئے۔ اوہ بے ہوش ہو گئی۔

اس واردات دوران دوشیاں نے آپس وچ گلاس کیتیاں سن۔
 اوہ گل بات توں بھئیے جاپدے سن۔ گلاس کردے اوہ اک دوجے
 دا ناں لیندے سن۔ پہلا دوجے نوں پنڈت آکھدا سی، دوجا تیجے
 نوں دینا۔ اوہناں دے ناواں دے نال نال نیہا نے اوہناں دے قد،
 حلیے تے عمر یاد کر لئی سی، جس بارے پچھوں اسنے پولیس
 نوں دس دتا سی۔

اس مکھ بیان توں علاوہ کجھ چھوٹے بیان وی لکھے گئے
 سن۔ کسے وچ نیہا ولوں تھانے آ کے دوشیاں کولوں برآمد ہوئے
 سامان نوں شناخت کرن بارے درج سی اتے کسے وچ دوشیاں
 دے واردات ویلے پہنے کپڑیاں نوں شناخت کرن بارے۔
 ایہناں بیاناں وچ درج کجھ وی انج نیہا دے ساہمنے نہیں
 سی واپریا۔ اس لئی بیان یاد کرن وچ اسنوں دکت محسوس ہو
 رہی سی۔

”ماما میتھوں ایڈا وڈا جھوٹھ نہیں بولیا جانا۔“ کھجھی نیہا
 نے مامے کول مجبوری ظاہر کیتی۔
 ”بولنا پینا بے دھیے! ساڈے قانون دا ایہو دکھانت ہے۔ سچ
 بولینے تاں دوشی بری ہو جاندے ہن۔ جھوٹھ بولینے تاں نردوش
 وی سزا پا جاندے ہن۔“
 بہمبل بھوسے وچ پئی نیہا کول چپ کرن توں سوا کوئی
 چارہ نہیں سی۔

لکھ جتن کرن تے وی نیہا نوں بیان یاد نہیں سی ہو رہیا۔
 بیان راہیں اسنوں واردات یاد کرن لئی آکھیا جا رہیا سی۔
 واردات یاد آوندیاں ہی اسدا سارا سریر کمبن لگدا۔ دماغ
 پھٹن لگدا۔ سارا سریر بدبو نال بھر جاندا۔ اسنوں اپنے آپ نال،
 اپنے سریر نال گھرنا ہون لگدی۔
 اسدی عزت لٹی گئی سی۔ نال ہی اسدا مستقبل لٹیا گیا سی۔
 نیہا دا شہر چھٹ گیا سی۔ اسدی پڑھائی چھٹ گئی سی۔ اسدا
 پریمی اسنوں چھڈ گیا سی۔ نیہا دے ویاہ دے سپنے چکناچور ہو
 گئے سن۔ کسے پڑھے لکھے چھیل چھیلے نوجوان نال زندگی
 بصر کرن دا سپنا اک ہوائی قلعہ بن کے رہ گیا سی۔ بن اسدے
 پلے کوئی دہاجو، چار بچیاں دا باپ، اپاہج جاں مند بدھی پینا
 سی۔ کسے لوڑوند نے پہلاں اسنوں چٹ چم کے پروان کرنا
 سی، پچھوں بلاتکار نوں یاد کروا کروا اسنوں تندے رہنا سی۔
 بیان یاد کردیاں کمل دے پیٹ وچ وجدے چھریاں دا منظر
 تازہ ہو جاندا سی۔ کمل دے ترلے اتے چیکاں اسدے کناں نوں
 چیرن لگدے سن۔ اسنوں اپنے آپ تے افسوس ہوندا سی۔ کمل دی
 موت دی ذمہ وار اوہ سی۔ نہ اوہ پیدا ہوندى نہ کوئی اسدی عزت
 لٹدا۔ نہ کمل مقابلہ کردا، نہ قتل ہوندا۔

بن کمل بناس سارے ٹبر دی زندگی نرک بنی پئی سی۔ ماں
 باپ دا زندگی دا ادیش ختم ہو گیا سی۔ وید نے ہن کم کار، بھج
 نٹھ اتے کمائی کس لئی کرنی سی؟

بن نیہا بناس بھراواں والی بھین سی۔ بناس بھراواں والیاں
 کڑیاں نال کوئی ناطہ نہیں جوڑدا۔ ماں باپ نے سدا تھوڑا بیٹھا
 رہنا ہے؟ ماں باپ دے مرن بعد کڑیاں دا پیکیاں نالوں رشتہ ٹٹ
 جاندا ہے۔ نیہا ویسے وی چنگے ور دے قابل نہیں سی رہی۔
 کمل دی گھاٹ اسدے زخماں تے ہور نمک چھڑکدی سی۔

وید ترن پھرن تان لگ گیا سی پر اسدے جوڑاں وچ چووی
 گھنٹے درد ہوندا رہندا سی۔ کھان پین وچ دکت آؤندی سی۔ کم
 کار ٹھپ سی۔ پہلا پیسہ خواہ کھاتے پے چکا سی۔ نواں کاروبار
 شروع کرن نوں اسدا دل نہیں سی کردا۔ پیسے دی دوڑ نے
 اسنوں پہلاں ہی نانکے یاد کروا رکھے سن۔ گھر بیٹھ کے
 جھورن توں سوا اوہ کجھ نہیں سی کردا۔

نیلم اٹھن بیٹھن لگ گئی سی۔ پر دماغی سٹ کارن اسنوں
 بہتا کجھ یاد نہیں سی رہندا۔ کدے کدے اسنوں کمل دی موت دا
 احساس ہوندا۔ اس ویلے اوہ ایوں وین پا پا اسنوں رون لگدی
 جیویں پنجاہ سال پہلاں بڑھیاں سیاپا کردے ویلے وین پاؤندیاں
 سن۔ نیہا نال ہوئے بلاتکار دی جے کدے اسنوں یاد آؤندی تان
 اوہ اسنوں ہک نال لا کے ڈسکن لگدی۔ اسدا بناس مطلب سر
 پلوسدی رہندی۔ وار وار چمن لگدی۔

کدے اوہ سبھ کجھ بھل جاندی۔ کمل دے دیر تک گھر نہ
 مڑن اتے نیہا دے کالج نہ جان دے کارن پچھدی۔

”کار کون لے گیا؟ موٹر سائیکل کتھے ہے؟ توں سادے
کپڑے کیوں پائے بن؟“

اجیہے پرشن پچھ پچھ اوہ نیہا نوں رون لئی مجبور کر
دیندی۔

نیلم زندہ لاش وانگ سی۔ ڈاکٹر دی رائے سی، اسدی
صحت وچ دس پندراں فی صدی ہور سدھار ہو سکدا سی۔ اس
توں ودھ نہیں۔

انج نیلم تکرڑی دسویں سی۔ اپنی کریا آپ سودھ رہی سی۔ دنو
دن اوہ بڈھاپے ول ودھ رہی سی۔ وید دے ہڈ کمزور پے گئے
سن۔ اس توں اپنا آپ نہیں سی سنبھلدا۔ نیہا پچھوں ایہناں نوں
کون سنبھالیگا؟ ایہو سوچ سوچ نیہا پاگلاں ورگی ہو جاندی سی۔
نانکے آ کے ماحول کجھ بدلیا سی۔ نواں آندھ گوانڈھ نویں
رشتے دار۔ مامے مامیاں۔ اوہناں دے بچے۔ آتھن اگن کوئی نہ
کوئی اوہناں دے گھر آ جاندا۔ نیہا نوں سمجھا جاندا:

”بن توں ہی کمل دی تھان لینی ہے۔ اپنے اجڑے پریوار
نوں سنبھالنا ہے۔ زمانہ بہت اگے لنگھ چکا ہے۔ پرانے مرداں
نال سبندھ بن پہلاں جنے اعتراز یوگاں نہیں رہے۔ تیرے ورگی
پڑھی لکھی کڑی دا رشتہ لوکاں نے منگ کے لینا ہے۔ اپنے
آپ نوں سنبھال، اپنے بھوت نوں بھل جا۔“

پر ماما نیہا نوں بھوت بھلن نہیں سی دیندا۔ اوہ نیہا نوں
واردات دی ہر بریکی یاد کرن لئی مجبور کر رہیا سی۔

جدوں نیہا نوں وبل ملدی اوہ رام ناتھ دی لائبریری وچ جا بیٹھدیکانون گواہاں کولوں جھوٹھ کیوں بلواؤندا ہے؟ اس پھیلی نوں سلجھاؤن لئی پہلاں ہوئے فیصلے پڑھن لگدی۔

کتاباں پڑھدی پڑھدی اوہ وڈا وکیل بنن دے سپنے دیکھن لگدی۔ کدے اسنوں لگدا اوہ کالا کوٹ پائی دھواں دھار بحث کر رہی ہے۔ کدے لگدا دھڑادھڑ قاتلاں اتے بلاتکاریاں نوں سزا کروا رہی ہے۔

پر اپنا بیان یاد کردی نیہا نوں تریلیاں آؤن لگدیاں۔

جیوں جیوں گواہی دی تاریخ نیڑے آ رہی سی، تیوں تیوں اسدی بھکھ مردی جا رہی سی۔ من اکھڑدا جا رہیا سی۔ اوہ چادر اوڑ کے پے جاندی۔ گھنٹیاں بدھیاں پئی رہندی۔ چھت ول تكدی رہندی۔ چھت اپر قتل، بلاتکار اتے لٹ کھوہ دے منظر اکھڑن لگدے۔ ایہہ منظر دیکھ دیکھ اسدا من چیکاں مارن اتے رون کرلاؤن نوں کرن لگدا۔

پیشی وچ بہت دن باقی سن۔ اس دن تک اوہ پاگل ہو جائے گی؟ بیان یاد کردی نیہا نوں محسوس ہون لگدا۔

”ماما جی بیان دتے بناں نہیں سردا؟“ اجیہی منو صورتحال توں گھبرائی نیہا رام ناتھ نال توکھلا سانجھا کرن لگدی۔

”بیان پڑھدیاں مینوں ٹینشن ہون لگدی ہے۔ سبھ کجھ بھل جاندا ہے۔ کمل یاد آ جاندا ہے۔ میرا من رون نوں کرن لگدا ہے۔ جو اصل واپریا، اوہ سبھ یاد ہے۔ جو ودھ گھسوڑیا ہے اسدا اک اکھر وی یاد نہیں ہوندا۔ دوشیاں دے نال الٹ پلٹ ہو جاندے ہن۔

حلیے بھل جاندے ہن۔ کوئی انا کجھ کس طرحاں یاد رکھ سکدا ہے؟

“تیری گل ٹھیک ہے۔ پر قانون انہا اتے نردئی ہے۔ اوہ ایہو منگ کردا ہے۔”

“کدے جج دے کسے نے سٹ نہیں ماری ہونی۔ نہیں تاں اوہ اس طرحاں دی منگ کدے نہ کردا۔”

“راجدھانیاں وچ بیٹھے کالیاں شیشیاں والیاں گڈیاں وچ گھمدے اتے ایئر کنڈیشن دفتراں وچ بیٹھ کے فیصلے کرن والے ججاں نوں عام جنتا دے دکھاں دا کیہ پتے؟ اوہناں نوں ملزم دے منکھی ادھیکاراں دا خیال تاں رہندا ہے پر مدعی دے دکھاں دا نہیں۔”

“تسیں کھندے سی میں بلاتکار والی گل لکو لئی ہے۔ پر میرے بیان وچ اسدا ذکر ہے۔”

نیہا نوں دسیا گیا سی۔ بدنامی توں بچن لئی بلاتکار والی گھٹنا نوں چھپا لیا گیا سی۔ پر اسدے بیان وچ اس گھٹنا دا ذکر سی۔ بلاتکار دینے نے کیتا سی۔ ایہہ وی لکھیا سی۔ کھجھی نیہا مامے توں

سپیشٹیکرن منگ رہی سی۔

“اپنی ڈاکٹری رپورٹ دیکھ ڈاکٹر نے صاف لکھیا ہے۔ لڑکی پاک ہے۔ پرچے وچ بلاتکار دا ذکر نہیں۔ پچھوں پتہ نہیں پولیس نے اس جرم نوں کیوں گھسوڑ لیا؟”

“ماما پھیر ایہہ میرا بیان کس طرحاں ہویا؟ بیان لکھن توں پہلاں مینوں کسے نے پچھیا کیوں نہیں؟”

”پولیس والے بیان آپ لکھ لیندے ہن۔ ایہناں نوں پچھن والا کوئی نہیں۔ گواہ کچہری وچ جا کے پھس جاندے ہے۔ پولیس ولوں آپے لکھے بیان نوں صحیح منے تاں واردات دی ترتیب بدل جاندی ہے۔ نہ منے تاں “بیان سودھ لیا” ایہہ آکھ دتا جاندے ہے۔ دوویں پاسیں فائدہ دوشی نوں ہوندا ہے۔ کیہ کریا جاوے؟ قانون نے پولیس نوں انھے اختیار دتے ہوئے ہن۔“

”ہن مینوں دسو میں کیہ بیان دیواں؟ آہ ہور اوٹ پٹانگ جیہا وی لکھیا ہوئے۔“

مہاننگر وچ پلن کر کے نیہا کھلے وچاراں دی سی۔ عورت مرد دے رشتیاں بارے اوہ مامے نال کھل کے گل کر سگدی سی۔ پھیر وی بیاناں وچ درج کجھ تتھاں بارے گل کرن توں اوہ جھجک رہی سی۔

ماما وی دھرتی وچ دھسدا جا رہیا سی۔ بیٹیاں ورگی بھانجی نوں بلاتکار دیاں باریکیاں سمجھاؤندیاں اسنوں شرم آ رہی سی۔

نیہا دا اشارہ پولیس ولوں قبضے وچ لئے گئے اسدے انڈرویئر بارے سی۔ انڈرویئر اپر لگے خون دے دھبیاں بارے سی۔ اسدا اشارہ بیڈ تے وچھی چادر اتے دوشی دے کپڑیاں ول سی، جیہناں اپر ویرہ دے دھبے ہون دا ذکر سی۔

”دوشی بری ہوندا ہے ہو جاوے۔ آپاں اس گواہی توں مکر جاوانگے۔ میں تیرے مستقبل اپر کالے دھبے نہیں لگن دینے۔“

نیہا دا اشارہ سمجھ کے رام ناتھ اس دیاں فکرواں نوں مٹاؤن دا جتن کرن لگا۔

”پچھوں پولیس دوشیاں دے حق وچ ہو گئی۔ کیہڑا آپاں نوں
کسے نے پچھ کے کجھ کیٹے۔ جو دل آیا لکھ لیا۔“
”ہن میں سچ بولاں کہ جھوٹھ؟“

”میں کیہ دساں! قانون سانوں نہ سچ بولن دیندے نہ جھوٹھ۔
سچ بولانگے تاں تتھاں نے قانون دوارا گھڑی جرم دی پریبھاشا
وچ فٹ نہیں بیٹھنا۔ دوشی بری ہو جان گے۔ اک جھوٹھ بولیا تاں
اسنوں چھپاؤن لئی سو جھوٹھ ہور بولنے پینگے۔ جھوٹھ پھڑیا
جائے گا۔ ساڈی کہانی شکی کہلائے گی۔ فائدہ پھیر دوشیاں نوں
پجیگا۔“

”مطلب دوشی کسے طرحاں وی سزا دے بھاگی نہیں ہون
گے؟“

”ہون گے کیوں نہیں؟ آپاں کروا کے چھڈانگے۔ آپاں سچ
اتے جھوٹھ دا ایہو جیہا مشن کراں گے کہ سچ وچوں جھوٹھ
لبھنا مشکل ہو جائے گا۔ توں حالے اپنے بیان یاد کر۔ پھیر میں
تینوں جرہا سمجھاوانگا۔ پھیر تینوں اودھم سنگھ وی جرہا
سمجھاؤنگے۔ اوہناں دا بہت تجربہ ہے۔ اوہناں دے سمجھاؤن
توں بعد صفائی دھر دے وکیل تینوں اک وی پرشن وچ نہیں
الجھا سکنگے۔“

رماناتھ نہیا دا منوبل اچا چکن دا جتن کرن لگا۔ ”گواہ بیان
آپ دیوے۔ دوشی ولوں سوال اسدا وکیل پچھے۔ ایہہ بڑی بے
انصافی ہے، نہ برابر ہی ہے۔ جاں مدعی توں سوال دوشی پچھے۔
جاں مدعی ولوں جواب اسدا وکیل دیوے۔ پھیر تاں گل بنے۔“

صفائی دھر ولوں بلاتکار دی پیڑا جھلدی لڑکی کولوں کیہو
 جہے پرشن پچھے جاندے ہن، اس دے کجھ نمونے نیہا نوں
 اپنے مامے دیاں مسلاں وچوں ملے سن۔ اجیہے گھناؤنے
 سوالاں دا اوہ کیہ جواب دیوے گی؟ ایہو سوچ سوچ نیہا گھبرا
 رہی سی۔ اسے گھبراہٹ دا حل اوہ مامے کولوں پچھ رہی سی۔
 رام ناتھ کول نیہا دے ہر پرشن دا اکو گھسیا پٹیا اتر سی:
 ”قانون دوشیاں دے حق وچ بھگتدا ہے۔“
 ”پھیر اجیہے قانون نوں بدل کیوں نہیں دتا جاندا؟“
 ”بدلے کون؟ بدلن والے خود مجرم ہن۔ ایہہ خامیاں اوہناں
 نوں راس آؤندیاں ہن۔ لوکاں نالوں اوہناں نوں اپنی ودھ فکر
 ہے۔“
 نیہا چپ کر گئی۔ اگے نہ نیہا کول کجھ پچھن لئی سی نہ
 رام ناتھ کول کجھ دسن لئی۔

نیہا دا بیان شکر وار نوں ہونا سی۔
 گھر بیٹھی نیہا اپنے بیاناں نوں گھوٹا لا رہی سی۔ جرہا وچ
 پچھے جان والے پرشناں اتے اتراں وچ تال میل بٹھا رہی سی۔
 ایتور نوں اسنوں مایہ نگر بلایا گیا سی۔ سوسائٹی دے
 وکیلاں ولوں اسدی تیاری دا جائزا لیا جانا سی۔ رہندی کمی نوں
 دور کیتا جانا سی۔

رام ناتھ ایہنیں دنیں اپنے اک کیس دی تیاری وچ رجھا ہویا
 سی۔ ایہہ بلاتکار دا کیس سی۔ کجھ دناں توں اوہ گواہاں دے
 بیاناں اتے قانون دیاں کتاباں نال کھوجھل رہیا سی۔ جاپدا سی
 استوں بحث تیار نہیں سی ہو رہی۔

نیہا نوں بلاتکار نال سبندھت مقدمہ پڑھنا چنگا لگدا سی۔
 مامے نوں کیس وچ کھبھیا دیکھ کے نیہا کیس دے تتھ جانن
 لئی اتاولی ہون لگدی۔

اک رات اسنے مٹل چکی اتے پڑھنی شروع کر دتی۔
 کھیتاں وچ ککھ چگن گئی چھندو نال ہربنس نے جبری
 مُونہہ کالا کیتا سی۔ کڑی کمیاں دی سی اتے منڈا زمینداراں دا۔
 پنڈ وچ واپری ایہہ کوئی پہلی گھٹنا نہیں سی۔ مڈھ قدیم توں اسے
 طرحاں ہوندا آیا سی۔ زمیناں وانگ کمیاں دیاں نونہاں دھیاں نوں
 زمیندار اپنی ملکیت سمجھدے آ رہے سن۔ اوہ جدوں چاہن اوہناں
 نوں ورت سکدے سن۔

پہلاں منڈیاں دی جھاڑ جھمب کر کے مسئلہ پنڈ پدھر تے
 نیپڑ لیا جاندا سی۔ اس وار وی سرپنچ توں لے کے پولیس تک
 نے مسئلہ رفع دفع کرن دا جتن کیتا سی۔ معافی دے نال نال
 معاوضے دی پیش کش ہوئی سی۔ پر پنڈ وچ نویں بنی کھیت
 مزدور سبھا نے پیش نہ جان دتی۔

جلسے جلوساں توں ڈردی پولیس نوں پرچہ درج کرنا پیا۔
 کھجھی پولیس نے دوشی دی مدد کرنی شروع کر دتی۔
 کوآری کڑی نوں اوہناں پیشاور عورت بنا دتا۔ ڈاکٹر نے پولیس
 کاروائی اپر موہر لا دتی۔ اسنے کڑی نوں سنبھوگ کرن دی
 عادی بنا دتا۔

رام ناتھ ہربنس دا وکیل سی۔ اسنے چھندو توں جرہا ویلے
 جو سوال پچھے اوہ بلاتکار نالوں ودھ شرم ناک اتے دردناک
 سن۔

سوال جواب پڑھدی نیہا نوں لگن لگا جیویں اوہ عدالت وچ
 کھڑی سی اتے سوال اسے نوں پچھے جا رہے سن۔
 نیہا نوں اپنے وکیل مامے تے غصہ آیا۔ اسنے اپنی دھیاں
 ورگی کڑی نوں بھری کچہری وچ ننکیاں کیتا سی۔

ایہہ کوئی پچھن والا سوال سی کہ اسنے سبھ توں پہلاں
 کس نال سنبھوگ کیتا سی؟ ڈاکٹر کہندا سی چھندو دا کوآر پردہ
 بہت پہلاں دا پھٹیا ہویا سی۔ مامے نے پچھیا سی چھندو نے ایہہ
 کوآر پردہ کس کولوں پھڑوایا سی؟ دوشی نے چھندو دے کپڑے
 کس طرحاں لاہے؟ کھچ دھوہ وچ کپڑے پھٹے کیوں نہ؟ سلوار
 دا نالہ ٹٹا جاں نہیں؟ بنان نالے دے اسنے سلوار کس طرحاں

پائی؟ اسدا انڈر ویئر کس نے لاپیا؟ بریجر دی حق ٹٹی جاں نہ؟
 اسنوں زمین اپر لٹایا جاں منجے اپر؟ منجے اپر چادر وچھی سی
 جاں اوہ کھرڈڑا سی؟ سریر تے جھریٹاں کیوں نہیں وجیاں؟
 چھندو نے ہربنس دے مُونہ تے نہونڈراں کیوں نہیں ماریاں؟
 سنبھوگ کریا کنا چر چلی؟ کپڑے پہلاں کس نے پائے؟ انڈر
 ویئر تے خون کیوں نہیں لگا؟ دوشی نے اسنوں چمیاں؟ چھندو
 نے دیندیاں کیوں نہ وڈھیاں؟ چھاتیاں پٹیاں؟ چھندو چپ چاپ
 سبھ کجھ کیوں برداشت کردی رہی؟

پھیر مامے نے چھندو سر دوش مڑھے۔ چھندو دے اپنے
 ویہڑے دے دھیرے نال سبندھ سن۔ ہربنس نے چھندو نوں کئی
 وار اس نال مُونہ کالا کردی نوں پھڑیا سی۔ اسے لئی چھندو
 نوں ہربنس نال چڑ سی۔

جواب دیندی چھندو دا کیہ حال ہویا ہوئے گا، نیہا ایہہ
 محسوس کر سگدی سی۔

چھندو توں اک وکیل نے سوال پچھے سن۔ نیہا توں پنج
 وکیلاں نے سوال پچھنے سن۔ مایہ نگر دے چست چلاک وکیلاں
 نے نیہا دی کئی گنا درگت کرنی سی۔

چھندو والی مٹل پڑھن بعد نیہا نوں عدالت کورو سبھا جاپن
 لگی۔ اوہ اپنے ہون والے چیر ہرن توں ڈرن لگی۔

“ماما جی تسیں مینوں کدے ایہہ تاں دسیا نہیں کہ میرے
 کولوں ایہو جہے پرشن پچھے جان گے؟ نہ اوہناں دا اتر
 سمجھایا۔”

اوٹ پٹانگ سوالاں توں گھبرائی نیہا نے مامے نوں گھیر
لیا۔

شرم دے مارے رام ناتھ دے متھے تے پسینے دیاں بونداں
ٹپکن لگیاں۔ رام ناتھ دے چت چیتے وی نہیں سی کہ نیہا کدے
اس مثل نوں پڑھ لئے گی۔ رام ناتھ ولوں کیتی جرہا اپر کنتو
کرے گی۔

رام ناتھ نوں اپنے آپ اتے اپنے کتے نال گھرنا ہون لگی۔
قانون دی پڑھائی کردے ویلے اوہناں نوں پڑھایا گیا سی۔
وکیل دا کم کسے پارٹی دا پکھ پورنا نہیں سی۔ اسدا فرض
سچائی ساہمنے لیا کہ جج نوں سچائی تک پجن وچ مدد کرنا
سی۔ ہو اسدے الٹ رہیا سی۔ وکیل دا اکو اک ادیش ہر حیلے اپنی
دھر نوں بچاؤنا بن گیا سی۔ جت حاصل کرن لئی اصلیت نوں
چھپایا ہی نہیں الٹا توڑ مروڑ کے اپنے حق وچ بھگتایا جاندا
سی۔

اپنے بڈاں تے دکھ بندھا کے رام ناتھ نوں مدعی دی پیڑ
سمجھ آئی سی۔ بحث دی تیاری کردے ویلے رام ناتھ نوں چھندو
وچوں نیہا نظر آؤن لگدی سی۔ ہربنس نوں نردوش ثابت کردے
رام ناتھ نوں اسدی آتما لعنتاں پاؤن لگدی سی۔ رام ناتھ ولوں
ورتیاں قانونی چالاں کارن ہربنس نے بری ہو جانا سی۔ سبھ
کجھ لٹا چکیاں چھندوآں اتے نیہا دے پلے انصاف دی تہاں عمر
بھر دیاں آہاں پینیاں سن۔

رام ناتھ ہربنس دے حق وچ بحث کرے جاں مثل اسدے ہتھ
پھڑا دیوے؟ کجھ دنن توں رام ناتھ اس سمسیا نال جوجھ رہیا
سی۔

رام ناتھ دے اک مقدمہ چھڈ دین نال سمسیا دا حل نہیں سی
ہو جانا۔ کسے ہور وکیل نے ہربنس نوں بوچ لینا سی۔ اسنوں
بری کروا دینا سی۔

پر کدے تاں کسے نوں انصاف دے پکھ وچ کھلون دی پہل
کرنی پینی سی۔ ایہ سوچ کے اوہ جھوٹھ دے اس پلندے نوں
ٹھوکر مارنی چاہندا سی۔

اسے نفسیاتی دبدھا کارن اس توں بحث تیار نہیں سی ہو
رہی۔

نیہا دے اس پرشن نے اسدے اندر اٹھے جوار بھائے نوں
ہور اچھال دتا۔

کدے دشاشن بن کے رام ناتھ نے چھندو دے چیر ہرن دا
سواد لیا سی۔ بن کسے ہور نے اوہو کورو بن کے نیہا بیٹی دا
چیر ہرن کرنا سی۔ بھیشم پتاما وانگ مجبور رام ناتھ نے چھٹپٹا
کے رہ جانا سی۔

“میں تینوں کیہ سمجھاؤندا! مینوں اپنے آپ تے شرم آؤندی
سی۔ اسیں سبھ وکیل، سبھ چھندواں اتے نیہا دے گناہ گار ہاں۔
بیٹیؤ مینوں معاف کرو۔”

آکھدا رام ناتھ بچیاں وانگ رون لگا۔ اسدیاں اکھاں وچوں
وہے ہنجو اسدے من دی میل دھون لگے۔

شہر آ کے وید پریوار سنبھلن لگا۔
 نیلم دا دکھ گھر دے کم بھلا دیندا۔ وید نے کجھ دوست بنا
 لئے۔ اوہ اوہناں کول بیٹھن لگا۔ دکھ سانجھا کرن دی ٹھاہر بن
 گئی۔ نیہا مامے، مامیاں اتے اوہناں دے بچیاں نال پرچی رہندی۔
 کدے کدے اوہ قانون دیاں کتاباں پڑھن لگدی۔ قانون دیاں
 قلابازیاں سمجھدی سمجھدی من دی کڑتن بھل جاندی۔
 رام ناتھ نوں لگدا سی جے اسے طرحاں چلدا رہیا تاں کجھ
 مہینیاں وچ حالات عام ورگے ہو جان گے۔
 پر جدوں توں نیہا گواہی دی تیاری کرن لگی سی ادوں توں
 اوہ اکھڑی اکھڑی رہن لگی سی۔
 رام ناتھ اس دی بے چینی دا کارن سمجھدا سی۔ تازہ ہوئیاں
 یاداں اسدے من دے ٹکے پائیاں وچ روڑے سٹ رہیاں سن۔
 رام ناتھ نے پورا زور لایا ہویا سی۔ کسے نہ کسے طرحاں
 اس وار نیہا دا بیان ہو جاوے۔ اسدا اتیت نالوں کھہڑا چھٹ
 جاوے۔ اوہ مستقبل نال لڑن دے یوگ ہو جاوے۔
 پر سبھ کجھ مرضی انوسار تھوڑا واپردا ہے!
 شنیوار نوں مایہ نگروں سنیگا آ گیا۔ ایتوار نوں آؤن دی لوڑ
 نہیں ہے۔

پچھلی واری سرکاری وکیل توں غلطی ہوئی سی۔ مقدمے
 نوں اسنے گہرائی نال نہیں سی گھوکھیا۔ سادھارن کیساں وانگ

پرچہ درج کراؤن والے گواہ نوں پہلاں بلا لیا سی۔ اس مقدمے دے حالات ہور طرحاں دے

سن۔ پنکج اتے نیرج نے واردات وچ سدھا حصہ نہیں سی لیا۔ اوہناں اپر سازش رچ کے جرم کراؤن دا دوش سی۔ نیہا نوں اس سازش بارے کجھ پتہ نہیں سی۔ مثل مطابق سازش پنکج دے منیم دی حاضری وچ گھڑی گئی سی۔ پنکج ہوراں دا جرم ثابت کرن لئی پہلاں منیم دی گواہی ہونی چاہیدی سی۔ گیٹ کیپر نے ٹھیکے دار نوں فیکٹری آؤندے جانڈے دیکھیا سی۔ اسدے فیکٹری اندر جان دا انداز گیٹ کیپر دے رجسٹر وچ ہویا سی۔ نالے رجسٹر اپر ٹھیکے دار دے دستخط سن۔ ٹھیکے دار دی پنکج ہورا نال ہوئی ملاقات گیٹ کیپر نے ثابت کرنی سی۔ فیکٹری وچوں واردات کرن لئی ٹھیکے دار نوں دو بیگ اتے دو لوہے دے راڈ دتے گئے سن۔ اس متعلق اندراج سٹور کیپر نے اپنے رجسٹر وچ کیتا سی۔ ایہہ راڈ اتے بیگ موقعے توں برآمد ہوئے سن۔ ایہہ ثبوت سٹور کیپر نے دینے سن۔ ٹھیکے دار نے واردات توں کجھ دن پہلاں اتے پھیر واردات والے دن دوہاں بھراواں نال موبائل فون تے گل کیتی سی۔ ایہہ گل بات سازش نوں سرے چڑھاؤن بارے ہوئی سی۔ اس لئی موبائل فون کمپنی دے ملازم دی گواہی نیہا توں پہلاں ہونی چاہیدی سی۔

سرکاری وکیل دی اس غلطی کارن اگلی پیشی تے کوئی کاروائی نہیں ہو سکیگی۔ پہلاں سازش ثابت کرن والے گواہاں نوں بلایا جائے گا۔ پھیر پنکج ہورے ملزم بندے ہن جاں نہیں؟ اس مدعے اپر بحث ہوئے گی۔ جے جج مدعی دھر نال سہمت

ہویا تاں پنکج ہوراں نوں عدالت وچ پیش ہون دا حکم ہوئے گا۔
پنکج ہورے ہائی کورٹ اپیل کرن گے۔ پتہ نہیں کنے سال معاملہ
ہائی کورٹ وچ لٹکیگا۔

پھیر نیہا دی گواہی دین دی واری آئے گی۔ اس ویلے تک
نیہا ساری گواہی بھل چکی ہوئے گی۔ ہنے اس دے من تے بوجھ
پاؤن دا کوئی فائدہ نہیں سی۔

پردھان دے اس سنیہے تے رام ناتھ نوں سرکاری وکیل
نالوں ودھ اپنے آپ تے گلہ ہویا۔ سرکاری وکیل سرکاری ملازم
سی۔ غلطیاں کرنا اس دا حق سی۔ اسدی تنخواہ اپر ایہناں غلطیاں
دا کوئی اثر نہیں سی۔ رام ناتھ نے انگہلی کیوں کیتی؟ جے
اسنے مثل دھیان نال پڑھی ہوندى تاں اسنے پہلے دن ہی غلطی
پھڑی ہوندى۔ نیہا نوں اس وادھو دی نفسیاتی پیڑا توں بچایا
ہوندا۔

جو ہو گیا سو ہو گیا۔ مڑ اجیہی غلطی نہ ہووے اس لئی رام
ناتھ نے مثل دا اکھر اکھر پڑھیا۔ ہر چنگا ماڑا نقطہ وچاریا۔
مثل پڑھ کے رام ناتھ دا دل دھک دھک کرن لگا۔ ساری
مثل کمزوریاں نال بھری پئی سی۔ وید، نیلم اتے نیہا توں بناں
باقی دے سارے گواہ پنکج ہوراں نوں پچھ کے رکھے گئے
لگدے سن۔ گیٹ کیپر، سٹور کیپر اتے منیم پنکج ہوراں دے
ٹکڑیاں تے پلدے سن۔ کسے وی قیمت اپر اوہ مالکان دے
ورودھ نہیں سن بھگت سکدے۔

ایہناں دی گواہی بناں مٹل تے کوئی ثبوت نہیں سی آؤنا۔
بناں ٹھوس ثبوتان دے کسے نے پنکج ہوراں نوں بطور ملزم
نہیں سی بلاؤنا۔

رام ناتھ نوں لگن لگا اس نال دھوکھا ہویا سی۔ دوویں بھرا
پکے طور تے مقدمے وچوں نکل چکے سن۔

رام ناتھ نوں اپنی کنجوسی اتے انگہلی اپر پچھتاوا ہون لگا۔
لوکان نوں اوہ سرکاری وکیلاں نوں مل کے خامیاں دور کراؤن
دی صلاح دیندا سی۔ خود اوہ گھیسل وٹ گیا سی۔

جے اوہ پولیس دی گل من کے سرکاری وکیل نوں ملیا
ہوندا تاں شاید مقدمے دا ایہہ حشر نہ ہوندا۔

ویسے ایہہ کوئی سادھارن مقدمہ نہیں سی۔ معاملہ پولیس
مکھی تک وچاریا جا چکا سی۔ کئیاں افسراں دیاں مٹل اپر ٹپنیاں
آچکیاں سن۔ مٹل وچ ردو بدل کرنا نہ سرکاری وکیل دے وس
وچ سی نہ تھانیدار دے۔ پیسے خرچ کے وی اوہو ہونا سی جو
ہویا ہویا سی۔

اپنے حق وچ ترک گھڑ کے رام ناتھ نے اپنے پرتی اپنے
من وچ جاگی گلیانی نن دور کیتا۔

سٹور کیپر اتے گیٹ کیپر مقدمے دے اہم گواہ سن۔ انانہ دی
تھاں کسے ہور گواہ نوں کھڑا نہیں سی کیتا جا سکدا۔ منیم دی
تھاں کوئی ہور گواہ کھڑا کیتا جا سکدا سی۔ اوہ گواہ مایہ نگر دا
ہونا چاہیدا سی۔ رام ناتھ نوں مایہ نگر دی چڑی تک نہیں سی
جاندى۔ جے پولیس رام ناتھ دی گل من لیندی اتے منیم دی تھاں
کوئی ہور گواہ منگدی تا رام ناتھ مایہ نگر دے رئیسوں ورودھ

گواہی دے سکن والا بندہ کتھوں لیاؤندا (اس گواہ دیاں اکھاں وی پیسے دی چکا چونده وچ چندھیا جانیاں سن۔ عدالت وچ آ کے اسنے وی اوہو آکھنا سی جو ہن منیم نے آکھنا سی۔

منیم ساہمنے سازش نہیں سی گھڑی گئی۔ منیم نوں بناں پچھے پولیس نے اسدا بیان لکھ لیا سی۔ اسنں جھوٹھ بولن لئی مجبور نہی سی کیتا جا سکدا۔ پر جو گواہ سچے سن، اوہناں توں تاں سچ اکھوایا جا سکدا سی۔ رام ناتھ نوں لگدا سی نہ سٹور کیپر نے سچ بولنا سی نہ گیٹ کیپر نے۔

ایہناں گواہاں توں سچ کس طرحاں بلوایا جاوے (رام ناتھ توں ایہہ گتھی سلجھ نہیں سی رہی۔

پیشی پوا کے رام ناتھ پردھان دوآلے ہو گیا۔

“ایہو رونا ہے۔ جج پھڑھاں مار دے ہن۔ ددھ دا دودھ اتے پانی دا پانی اسیں کردے ہاں۔ اصل وچ فیصلے دی واگڈور گواہ دے ہتھ وچ ہے۔ اوہ جے جھوٹھ موٹھ آکھ دیوے جرم اسدے ساہمنے ہویا ہے تاں دوشی نوں سزا۔ اوہ اکھاں ساہمنے ہوئے جرم توں جے اکھاں میچ لئے تاں دوشی بری۔ گواہ دی لگام کسے دے ہتھ نہیں۔ اوہ سچ بولے جاں جھوٹھ کوئی پچھ پڑتال نہیں۔”

پردھان رام ناتھ نال سہمت سی۔ گواہ کجھ وی آکھ سکدے

سن۔ مدعی دھر نوں نقصان پہنچا سکدے سن۔

“پر قصور گواہاں دا نہیں ساڈے ڈھانچے دا ہے۔ وگیان چند دی ہک ”تے پیر رکھ کے منگل گریہہ تک پج گیا ہے۔ اسیں اٹھاراں سو بہتر دے کانن نوں جفا ماری بیٹھے ہاں۔ ہر جرم نوں

ثابت کرن لئی چشم دید گواہ چاہیدے ہن۔ وگیانک جگتاں اسیں نیڑے نہیں ڈھکن دیندے۔ ہنیہرے کمریاں وچ گھڑیاں سازشاں نوں سنن والے گواہ کتھوں آؤنگے (کانن دا ڈھڈ بھرن لئی جھوٹھے گواہ کھڑیہ کیتے جان گے۔ جھوٹھ دے پیر نہیں ہوندے۔ کہانی شکی بنیگی ۔ شک دا فائدہ ملزم نوں ملے گا۔ اوہ بری ہو جائے گا۔ مدعی دیکھدا رہ جائے گا۔ اسے بے انصافی ورو دھ ساڈی لڑائی ہے۔”

پردھان اکلے رام ناتھ دی نہیں سمجی سمسیا دے حل لئی جوجھ رہیا سی۔

“قانون پتہ نہیں کدوں بدلیگا) آپاں اپنی بنی اج نییڑنی ہے۔”
 رام ناتھ نوں پردھان دیاں سپنمئی گلاس وچ بہتی دلچسپی نہیں سی۔ اسن اپنی فکر کھا رہی سی۔

“جے اسیں اس ڈھانچے نوں بدلن لئی لڑانگے تاں ضرور کسے دن بدلیگا ۔ پہلاں آواز اک مقدمے وچ اٹھیگی۔ دیکھو دیکھی سبھ وچ اٹھن لگے گی۔ اک دن ایہہ آواز کچہری وچوں نکل کے سڑکاں تے آ جائے گی۔ سرکار دے کن تے جنء سرکیگی۔ تخت بلنگے۔ نویں کانن بنن گے۔”

“آپاں اس ویلے تک انتظار نہیں کر سكدے۔ اپنی پیشی وچ اک مہینہ باقی ہے۔ آپاں نوں ہنے کوئی انتظام کرنا پینا ہے۔”

رام ناتھ نے اک وار پھیر پردھان نوں اپنے مقدمے ول موڑیا۔

“تسیں گھبراؤ نہ۔ اسیں اس مقدمے دے اک اک گواہ نوں ملانگے ۔ اسدی آتما نوں جھنجوڑانگے۔ عدالت وچ سہں کھواؤن

دی رسم فرضی ہوندی ہے۔ اسیں گواہاں دے گھر دھرم گرنٹھ لے کے جاوانگے۔ اوہناں اپر ہتھ رکھوا کے سچ بولن دی سہں کھواواں گے۔ مینوں آس ہے سانوں کامیابی ملے گی۔“

“جے پیسے نے دھارمک بھاونواں نوں دبا دتا“

“پھیر وگیانک ڈھنگ طریقے اپناوانگے۔ سٹور کیپر دیاں ہتھ لکھتاں دے سیکڑے نمونے آپاں نوں مل جان گے۔ اوہ حاصل کرکے اوہناں دا ملان رجسٹراں نال کرواواں گے۔ ٹھیکے دار دے دستخط مٹل اپر موجود ہن۔ اسدا ملان گے □ ٹ کیپر دے رجسٹر اپرلے اسدے دستخطاں نال کرواواں گے۔ جدوں ماہراں نے رجسٹراں وچلیاں اوہناں دیاں لکھتاں نوں اوہناں دا ہونا قرار دے دتا پھیر گواہ کیویں مکرن گے؟“

“عدالت نے سانوں ماہر بلاؤن دی اجازت نہیں دینی۔ جدوں لکھتاں لکھن والے خود حاضر ہون گے تاں دوجے درجے دی شہادت دی اجازت کون دیوے گا؟“

“اجازت لواں گے۔ نہیں دیوے گی اسیں جدوجہد کراں گے۔“

“منیم دا کیہ کراں گے؟“

“اسنوں اسیں نہیں چھیڑانگے۔ اسنوں سچ بولن دی کھل ہوویگی۔ تسیں اپنے طور ’تے گواہاں نوں ملو۔ اوہناں نوں سچ بولن لئی پریرو۔ شاید محنت پلے پے جاوے۔“

“میں کوشس کر چکا ہاں۔ اوہناں دی فیکٹری قلعے ورگی ہے۔ بنان مالکاں دی اجازت دے اتھے پرندہ وی فر نہیں مار سکا۔ میرا گواہاں نوں ملنا ناممکن ہے۔“

”ہمت نہی ہارنی۔ جتن کرنا ساڈا فرض ہے۔ فیکٹری جان دی تھان اوہناں دے گھر جاؤ۔ رشتے داراں راہیں ملے۔ تسیں اپنے جتن کرو۔ سوسائٹی اپنے جتن کرے گی۔ آس ہے کوئی سٹہ ضرور نکلے گا۔“

”جیویں تہاڈی مرضی۔“

”تسیں کل نوں آ کے ریڈر توں سمن تیار کروا لوں۔ میں کپتان نوں آکھ کے مکھ افسر ‘تے زور پواواں گا۔ گواہاں دے بیان جس تفتیشی نے لکھے ہن اوہ اس توں سچ بلوائے۔ ملزم دھر دے پیرشر توں گواہاں نوں بچائے۔“

پردھان نال وچار وٹاندرا کرکے رام ناتھ نوں کجھ راحت محسوس ہوئی۔

اسنوں لگا کجھ نہ کجھ اوہناں دے حق وچ ضرور ہوئے گا۔

پولیس کھادھا نمک انی جلدی حرام کر دیوے گی، پنکج
نوں ایہہ آس نہیں سی۔

اگے مکدمے بارے جو کدھرے نچھ وی وجدی سی تاں
اسنوں کئی پاسیوں خبر مل جاندی سی۔ منشی دی کوشس سی اوہ
سبھ توں پہلاں خبر دے کے انعام دا حقدار بنے۔ ریڈر اس تو
کاہلا ہوندا سی۔ مکھ افسر وی پچھے نہیں سی رہندا۔ اک دو وار
تاں کپتان نے خود اسنوں ایروں منڈرا رہے خطرے بارے
ساودھان کیتا سی۔

اس وار ساری کاروائی چپ چاپ ہوئی سی۔
اگلی پیشی وچ اک مہینہ باقی سی۔ پنکج نے سوچیا سی
گواہاں دے سمن دو چار دن پہلاں آؤنگے۔ اگے اسے طرحاں
ہوندا سی۔ سمن تعمیل کراؤن والا سپاہی سدھا اوہناں دی فیکٹری
آؤندا سی۔ سو دو سو لے کے اسدی مرضی پچھدا سی۔ جس گواہ
دے سمن تعمیل کراؤن لئی پنکج کہندا، اسے دے سمن تعمیل
ہوندے سن۔ باقی دے سمن بہانیاں نال واپس ہو جاندے سن۔

وکیلاں نے پنکج نوں صلاح دتی سی۔ پیشی توں اک ہفتہ
پہلاں گواہاں نوں پنڈ بھیج دتا جاوے۔ منیم دی تعمیل کروا دتی
جاوے۔ منیم دی گواہی زبانی سی۔ اسنوں اس پیشی ‘تے مکر لیا
جاوے۔ باقی گواہاں نے گواہی ریکارڈ مطابق دینی سی۔ اوہناں

نوں پوری طرحاں مکر اونا مشکل سی۔ سوچ وچار کے کسے
ہور پیشی تے اوہناں نوں بھگتا لیا جائے گا۔

سبھ یوجناواں دھریاں دھرائیاں رہ گئیاں۔

پیشی دے اگلے ہی دن پولیس نے چاراں گواہاں دے سمن
کٹوا لئے۔ سمن تعمیل کراؤن مکھ افسر خود گیا۔ پریوار دے
ممبراں دے ساہمنے اس نے گواہاں نوں تاڑیا۔

”سچ بولنا ہے۔ کسے لالچ وچ آ کے جھوٹھ بولیا تاں نتیجے
بھیڑے نکلنگے۔ گواہی دین ضرور آونا ہے۔ نہ آئے تاں
گرفتاری وارنٹ نکلنگے۔ کجھ دن لئی جیل یاترا کرنی پئے
گی۔“

مکھ افسر دی دھمکی دا گواہاں تے اثر ہویا سی۔ اوہ ڈرے
بیٹھے سن۔ پنکج نے ہزار وار سمجھایا۔ ایہہ باندر گھرکی سی۔
پر اوہناں دے منوں ڈر نکل نہیں سی رہیا۔

مکھ افسر نے سوچ سمجھ کے دھمکی دتی سی۔ گواہاں نوں
سچ بولن اتے حاضر ہون لئی آکھیا سی۔ اس دھمکی ورودھ
کوئی قانونی چاراجوئی سنبھو نہیں سی۔

حیرانی دی گل ہور سی۔ سچے گواہاں دا جھوٹھ بولن توں
ڈرنا جائز سی۔ پر منیم اپر سچ بولن اپر کسے نے کوئی پابندی
نہیں سی لائی۔ سبھ نوں پتہ سی اسدے ساہمنے کسے نے کوئی
سازش نہیں گھڑی۔ ایہو اسنے جج نوں دسنا سی۔ اوہ سچ بولن
توں ٹل رہیا سی۔

گواہ جے مثل مطابق گواہی دے گئے پنکج ہوراں دا بھٹھا
بیٹھ جانا سی۔

پنکج نے مکھ افسر کولوں اس کروپی دا کارن پچھیا۔ اسنے
 گیند کپتان دے پالے ول ریڑھ دتی۔ کپتان نے اگے کھسکا دتی۔
 حکم مکھم تری دا سی پر آیا پولیس مکھی راہیں سی۔
 پولیس مکھی تک پنکج دی سدھی پہنچ نہیں سی۔ اسنے
 بگھیل سنگھ نال گل کیتی۔

بن اوہناں توں کیہ گستاخی ہوئی سی (وعدے انوسار پوری
 رقم ودھائک کول پج چکی سی۔ وزیر اعظم ناراض کیوں سی
) کوئی نویں وگار کرنی سی تاں اوہ تیار سن۔ اوہناں نوں مڑ
 کھوہ وچ کیوں سٹیا جا رہیا سی

بگھیل سنگھ نے سہں کھادھی۔ اسنوں اس کاروائی دا کوئی
 علم نہیں سی - اوہ کدوں دا مقدمے نالوں ناطہ توڑ چکا سی۔
 وزیر اعظم ولوں کوئی اشارہ ہویا ہووے، ایہہ اوہ پچھ کے دس
 سکدا سی۔

بگھیل سنگھ نے پڑتال کرکے دسیا۔ وزیر اعظم ولوں
 کوئی اشارہ نہیں سی۔ مقامی پولیس سوسائٹی کولوں ڈر رہیں
 سی۔ افسر تفتیش دوران وڈیاں غلطیاں کر بیٹھے سن۔ اوہناں نوں
 اپنا پالا مار رہیا سی۔ ڈردے اوہ پردھان دے اشاریاں 'تے نہج
 رہے سن۔

ایہہ عدالت دا معاملہ سی۔ عدالت دے معاملے وچ وزیر
 اعظم دخل نہیں سی دے سکدا۔ چونان سر 'تے سن۔ اوہ
 سوسائٹی نوں ناراض کرکے میڈیئے نوں اپنے ورودھ اگ اگلن
 دا موقع وی نہیں سی دے سکدا۔

پنکج نے پھیر وکیلاں نال صلاح کیتی۔

وکیلاں نوں خطرے دی گھنٹی وجدی سنائی دین لگی۔

سبھ توں اہم گواہ منیم سی۔ پولیس نے اسنوں وی سچ بولن لئی آکھیا سی۔ سچ بولن توں گریز کرکے اوہ شرارت کر رہیا سی۔ لگدا سی قانون دے کسے بھیتی نے اسنوں اسدی گوائی دی اہمیت سمجھا دتی سی۔ اوہ سچ بولن دا مل منگ رہیا سی۔ اسدی رمز سمجھو۔ اس نال گل کرو۔ اسدا بندا مل پاوو۔

سٹور کیپر اتے گیٹ کیپر ڈرے ہوئے سن۔ اوہناں دے ڈر نوں دھیان وچ رکھیا جاوے۔ رجسٹراں وچ اندراج اوہناں دے قلمی ہن، ایہہ اوہناں توں منوا لیا جاوے۔ جے لکھتاں توں اکا ہی مکریا گیا تاں عدالت نے رائے لئی ہتھ لکھتاں دے ماہراں نوں بلا لینا سی۔ ماہراں نوں لکھتاں اوہناں دے قلمی ہونا مننا پینا سی۔ گیٹ کیپر نالوں ماہراں دی گواہی نے ودھ مہتوپورن بن جانا سی۔ ایہہ گواہاں لئی خطرناک ہونا سی اتے ملزماں لئی وی۔

پنکج ہوراں دے بچاء لئی گواہاں توں سپیشٹیکرن لے لیا جاوے۔ ایہہ اندراج پولیس نے اوہناں نوں ڈرا کے اتے تھانے بٹھا کے کرائے سن۔ نہ اوہ کسے ٹھیکے دار نوں جاندے سن، نہ اوہ کدے اوہناں دی فیکٹری آیا سی۔

اجیہے بیاناں نال سپ وی مر جانا سی اتے لاٹھی وی بچ رہنی سی۔

منیم دے من دی گھنٹی کھوبلی جاوے۔ جنا چر پوری تسلی نہیں ہوندی، اسنوں عدالت وچ پیش ہون توں روکیا جاوے۔

سارے گواہ پنچ پنچ چھ چھ سال توں اوہناں کول نوکر سن۔ اوہناں نوں مالکاں دے کھابدے نمک دی شرم سی۔ مالکاں نال

اکھ ملا کے مالکاں ورودھ گواہی دین دی اوہناں دی جئرت نہیں سی۔

پر گوائی ویلے پنکج ہوراں نے عدالت وچ حاضر نہیں سی ہونا۔ ایہہ قانونی دکت اوہناں دے ورودھ جا رہی سی۔

حال دی گھڑی پنکج اتے نیرج دوشی نہیں سن۔ دوشی بنے بنناں اوہ کاروائی وچ حصہ نہیں سن لے سکدے۔ گواہ اوہناں دے ورودھ بھگتے سن - پر بھگتے اوہناں دی غیر حاضری وچ سن۔

سادھو سنگھ قاعدہ قانون جاند اسی۔ قانون دی اسنے سختی نال پالنا کرنی سی۔ ایہناں گواہاں نے گواہی پنکج ہوراں ورودھ دینی سی جاں ٹھیکے دار ورودھ باقی دے وکیلاں نوں اسنے ایہناں گواہاں اپر جرحا نہیں سی کرن دینی۔ ٹھیکے دار دا وکیل انجان سی۔ اسنے پنکج ہوراں دا پکھ تاں کیہ پورنا سی، استوں ٹھیکے دار دا پکھ وی نہیں سی پوریا جانا۔

اس اڑچن دے دو حل سن۔ پہلا ایہہ کہ ٹھیکے دار نوں کوئی چنگا وکیل کر کے دتا جاوے۔ اس لئی ٹھیکے دار سہمت نہیں سی۔ اوہ پنکج اپر یقین نہیں سی کر رہیا۔ اوہ پہلاں اس نوں پھسا چکے سن۔ آپ نکل گئے سن۔ اگے وی اوہناں انج ہی کرنا سی۔ چنگا ماڑا اسنوں اپنے وکیل تے یقین سی۔

دوجا رستہ ایہہ سی کہ ٹھیکے دار دے وکیل نوں تیاری کروا دتی جاوے۔

دوسرا رستہ اپنایا گیا۔

پیشی والے دن چاراں وچوں تن گواہ پیش کیتے گئے۔

گواہاں اپر سوسائٹی والیاں نے پتہ نہیں کیہ ٹونا جھاڑیا سی۔
کچہری وڑدیاں ہی اوہناں دی یادداشت کمزور ہو گئی۔ پنکج
ولوں سمجھایا اک وی نقطہ اوہناں نوں یاد نہ رہیا۔

گیتا تے ہتھ رکھ کے سہں کھان بعد اوہناں دیاں لتاں کمبن
لگ پئیاں۔ رب دی مار توں ڈردے اوہ جھوٹھ بولنا بھل گئے۔

سرکاری وکیل نے دو دو تن تن ہی پرشن پچھے۔
”کی تسیں ٹھیکے دار نوں پہچاندے ہو (کیہ اوہ کدے
تھاڈی فیکٹری آیا) کیہ تسیں اسدی آمد دا اندراج اپنے رجسٹر
وچ کیتا (اوہ فیکٹریوں کیہ کی سامان لے کے گیا) اسدا ذکر
تسیں اپنے سٹاک رجسٹر وچ کیتا؟“

گواہ جھوٹے وانگ ہاں وچ سر ہلاؤندے رہے۔
ٹھیکے دار دے وکیل نوں جج نے بہتی جرہا دی اجازت نہ
دتی۔ گواہاں نے اک وار پھیر گواہی دین آؤنا سی۔ اس ویلے
اسنوں کھلی جرہا دا موقعہ ملنا سی۔

منیم دی تھان منیم دا منڈا حاضر ہویا۔
منیم بیمار سی۔ اسنوں ٹٹیاں لگیاں سن۔ اوہ ترن پھرن دے
قابل نہیں سی۔ ثبوت وجوں منڈا ڈاکٹر کولوں سرٹیفکیٹ لے کے
آیا سی۔

منیم دی اس چلاکی نے سادھو سنگھ دا پارا چاڑھ دتا۔
”ٹٹیاں لگیاں نہیں، لگ جان گیاں۔ پرسوں نوں پیش کرو۔
نہیں تاں اوہ جیل جان لئی تیار رہے۔“

سادھو سنگھ نے منیم دے منڈے نوں دبکایا۔ نال ڈاکٹر نوں
نوٹس جاری کیتا۔ منیم دی بیماری دا ریکارڈ لے کے اوہ وی
حاضر ہووے۔

تن دنناں دی پیشی۔

جج دا تیزی نال مقدمہ چلاؤنا پنکج ہوراں لئی فکر دا وشا بن گیا۔

اوہناں نے اخباراں وچ پڑھیا سی فوجداری مقدمے سالان بدھی چلدے رہندے سن۔ تن سال دی سزا والے جرماں وچ دوشیاں نوں باراں باراں سال جیل وچ بیٹھیاں لنگھ جاندے سن۔ اوہناں دے مقدمات دی سماعت پوری نہیں سی ہندی۔ اپرلیاں عدالتاں بیٹھلیاں عدالتاں نوں جھاڑاں پاؤندیاں سن۔ مقدمے جلدی نییڑو۔ مقدمے پھیر وی لٹکدے رہندے سن۔ اتھے الٹ ہو رہیا سی۔ ملزم مقدمہ لٹکاؤنا چاہندے سن۔ جج مکاؤنا چاہندا سی۔

پورا زور لاؤن دے باو جود پہلے دوں گواہ اوہناں دے الٹ بھگتے سن۔

منیم اندر جا کے کیہ آکھیگا؟ اک مہینے دے سرتوڑ جتناں دے باو جود وی اوہ اسدی چپ نہیں سن تڑوا سکے۔ پنکج دے سوہیئے منیم ‘تے نظر رکھ رہے سن۔ اوہناں نے رپورٹ دتی سی۔ سوسائٹی والیاں نے حالے تک اس نال سمپرک نہیں سی کیتا۔

اک اہم گواہ نال مدعی نے سمپرک نہ کیتا ہووے، ایہہ نہ پنکج منن لئی تیار سی، نہ اسدے وکیل۔

سبھ نوں شک سی مدعی دھر نے منیم نال کوئی گپت
سمجھوتہ کیتا سی ۔ اسے کارن اوہ خاموش سی۔ پنکج نال اسے
لئی اوہ کوئی وعدہ کرن لئی تیار نہیں سی۔

پنکج دے وکیلاں نے صلاح دتی۔ گواہی تک اسنوں پلوس
کے رکھیا جاوے۔ اسدا ہر نخرہ برداشت کیتا جاوے۔

پنکج پہلاں ہی ہشیاری ورت رہیا سی۔ جس دن توں پولیس
نے منیم نوں گواہ رکھیا سی، اسے دن توں اسدی سیوا جوائیاں
وانگ ہو رہی سی ۔

منیم نوں وی اپنے وشیش رتبے دا احساس سی۔ اپنے اڑے
کم کڈھاؤ □ ن دا اسنوں مسال موقع ملیا ہویا سی۔

کافی دیر توں اوہ اپنے جوائی لئی قشطان اپر پلاٹ دی
منگ کردا آ رہیا سی۔ قشط رقم دے ویاج نالوں گھٹ دینا چاہندا
سی۔ اس کارن پنکج اسنوں ٹالدا آ رہیا سی۔ ہن جدوں اسنے ایہہ
منگ دہرائی تاں اوہ نانہہ نہیں سی کر سکیا۔

قشطان پوریاں ہون توں پہلاں ہی اسنے رجسٹری وی کروا
دتی۔

“تیرا جوائی ساڈا وی کجھ لگدا ہے۔ اسنوں کہہ باقی بچدی
رقم دے دو کمرے اسار لوے۔ سر گھسون جوگا ہو جاوے۔”
پنجاہ ہزار دی چھوٹ دیندے پنکج نے منیم نوں مشورہ دتا
سی۔

پنکج دے سالے دے سسرال دی سائیکل بناؤن دی فیکٹری
سی۔ اوہناں دے سائیکلاں دی منڈی وچ پوری منگ سی۔ پنڈاں
دیاں دکاناں والے وی دو تن سائیکل ہر روز وچ دیندے سن۔

منیم دا وڈا منڈا سائیکل ریئر دی دُکان دردا سی۔ منیم پنکج دے
کئی وار ہارے کڈھ چکا سی۔ جے اسدے منڈے نوں ایجنسی مل
جاوے اسدے وارے نیارے ہو جان۔

ایجنسی اوہ منسٹر دے آکھے نہیں سن دیندے۔ ایجنسی دا
مطلب سی تیہ چالی ہزار روپے پرتی مہینے دی کمائی۔ پنکج
نے رشتے داراں نوں اجیہا سوال نہیں سیں پایا۔
ہن منیم ایہہ منگ وی دوہرا رہیا سی۔

پنکج نے اپنی پتنی نال گل کیتی۔ اسنوں منیم دی گواہی دی
اہمیت سمجھائی۔ پیکیاں کولوں ایجنسی دین دی سفارش کرائی۔
منیم دا ڈھڈ بھر نہیں سی رہیا۔ ہر روز اوہ نویں سکیم گھڑ
لیاؤندا سی۔

وکیلاں دی صلاح ’تے پنکج ہر کوڑا گھٹ بھر دا جا رہیا
سی۔

اگلی پیشی دو دنوں بعد ہونی سی۔ منیم ایہناں دو دنوں دا
بھرپور فائدہ اٹھا رہیا سی۔ جیویں اسنوں پتہ سی، گواہی بعد
اسدی نوکریوں چھٹی ہون والی سی۔

پنکج دا دل دھڑک رہیا سی۔ منیم دے لالچ کارن اسنوں فکر
ہو رہی سی۔ اوہ ڈر رہیا سی، منیم کدھرے فائدے اٹھا کے وی
اوپناں دے الٹ نہ بھگت جاوے۔

پنکج دا شک فضول سی۔ منیم نے لالچ ضرور کیتا سی پر
بے وفائی نہیں۔

عدالت وچ اوہ ندھڑک ہو کے مالکاں نال کھلویا۔ اسدے
سابمنے کدے کسے نے کوئی سازش نہیں سی گھڑی۔

منیم نوں بھگتا کے پنکج نے مسان سکھ دا ساہ لیا۔

پنکج ہوراں دے سکھاں دے ساہاں دی گنتی دس تک وی
 نہیں سی پچی کہ جج نے اوہناں دی جان پھیر سکے پا دتی۔
 ”کیوں پی.پی. صاحب، پنکج ہوراں نوں طلب کرن دی
 درخواست دینی ہے؟“

منیم دی گواہی ختم ہونداں ہی جج نے سرکاری وکیل توں
 پچھیا۔

درشکاں والے بینچاں اپر بیٹھے پنکج اپر ایہ سوال بمب
 وانگ وچا۔

پنکج نوں دسیا گیا سی، سرکاری وکیل پہلی پیشی اپر اوہناں
 نوں طلب کرن دی درخواست نہیں دیوے گا۔ اوہ کجھ دناں دا
 سماں منگیگا۔ اگلی پیشی ’تے جے لوڑ پئی تاں درخواست دتی
 جاوے گی۔ درخواست دا جواب دین لئی وکیل سماں منگے۔
 جواب دیندیاں، بحث کردیاں کئی پیشیاں پے جان گیاں۔

ضلع اٹارنی نے پنکج نوں وشواس دویا سی۔ جتھوں تک ہو
 سکيا درخواست دین توں ٹلایا جائے گا۔ اوہناں خلاف درخواست دین
 جوگے ثبوت مثل ’تے نہیں سن آئے۔ منیم اپنے بیان توں مکر
 گیا سی۔ سٹور کیپر اتے گیٹ کیپر ٹھیکے دار دے فیکٹری آؤن
 نوں تاں ثابت کردے سن، گھڑی سازش نوں نہیں۔ ٹھیکے دار
 مزدور دا نیٹا سی۔ لیبر دا ٹھیکے دار سی۔ اپنے بندیاں نوں
 ملن اوہ فیکٹری آؤندا جاندا رہندا سی۔ مالک اپنے ورکراں نوں

بیگ تحفے وجوں دیندے رہندے سن۔ کسے ورکر نے اپنا بیگ
 ٹھیکے دار نوں دوا دتا ہووے اس وچ کپھڑی ان ہونی گل سی۔
 بیگ دی قیمت پندراں ویہ روپے سی۔ ٹھیکے دار نوں وی ایہہ
 تحفے وچ دتے جا سکدے سن۔ دوں بیگ دین نال سازش ثابت
 نہیں ہو جاندی۔ آئی۔ جی۔ ورگا اچ ادھیکاری پنکج ہوراں نوں
 بے قصور قرار دے چکا سی۔ اس ویلے وی ایہناں گواہاں دے
 بیان مثل اپر آ چکے سن۔ آئی۔ جی۔ ایہناں گواہیاں نال سہمت
 نہیں سی ہویا۔ اسنے ایہناں گواہیاں نوں جھوٹھیاں آکھ کے پنکج
 ہوراں نوں سچا آکھیا سی۔ سرکاری وکیلاں نے آئی۔ جی۔ دی
 رپورٹ نال سہمتی پرگٹائی سی۔ سرکاری وکیل دا اپنی رپورٹ
 دے ورودھ جان دا مطلب ہی نہیں سی۔

ضلع اٹارنی نے ایہہ وی یقین دوا یا سی۔ اپنے سرکاری
 وکیل نوں اسنے اس عاشر متعلق ہدایتاں جاری کر دتیاں سن۔
 اوہ اگلی پیشی توں پہلاں اسنوں مل کے اپنی تسلی کر لین۔
 پر سادھو سنگھ نے پنکج ہوراں نوں سرکاری وکیل نوں
 ملن دا موقع ہی نہیں سی دتا۔

“جی جناب۔” سرکاری وکیلاں اتے پردھان دے مونہوں
 اکٹھیاں ایہہ شبد نکلے۔
 “لیاؤ پھیر۔”

“درخواست حالے تیار کرنی ہے۔ جناب چھوٹی جہی تاریخ
 پا دیو۔”

ضلع اٹارنی دیاں ہدایتاں مطابق سرکاری وکیل نے پیشی
 منگی۔

”درخواست میں تیار کر رکھی ہے۔“
 اکھ کے، پردھان نے اپنے لفافے وچوں درخواست کڈھ کے
 سرکاری وکیل دے اگے رکھ دتی۔
 ”کروگے اس اپر اپنے دستخط“)

اچانک ساہمنے آٹکی درخواست دیکھ کے ڈور بھور ہوئے
 سرکاری وکیل توں پردھان نے وئنگمنی انداز نال پچھیا۔ سخت
 رویہ اپنا کے پردھان سرکاری وکیل نوں ایہہ جتاؤنا چاہندا سی
 کہ اسنوں افسراں اتے ملزماں وچکار پک رہی کھچڑی دا پتہ
 سی۔

”کیوں نہیں۔“ نانہہ کرن دا سرکاری وکیل کول کوئی بہانہ
 نہیں سی۔ بجھے من نال اسنے دستخط جھریٹ دتے۔
 ”سانوں اس درخواست دی نقل دیو۔ اسیں بحث کراں گے۔“
 ملزماں دے وکیل درخواست دی نقل منگن لگے۔

”ایہہ درخواست عدالت اتے پنکج ہوراں دے وچکار ہے۔
 اوہناں دوشیاں دے تسیں وکیل نہیں۔ تہانوں اس درخواست اپر
 بحث کرن دا کوئی ادھیکار نہیں۔“

صفائی دھر دی بینتی جج نے ٹھکرا دتی۔
 جھٹ سرکاری وکیل دی درخواست منظور ہو گئی۔
 پنکج اتے نیرج نوں دوشی ٹھہرایا گیا۔ اگلی پیشی پیش ہون
 دا حکم سنایا گیا۔

تن مہینیا وچ ختم ہون والی کاروائی سادھو سنگھ نے تن
دناں وچ مکا دتی۔

پنکج کیس لٹکاؤنا چاہندا سی۔ اوہ مدعیاں نوں تھکاؤنا اتے
گواہاں نوں بھجاؤنا چاہندا سی۔

جے سادھو سنگھ اسے طرحاں کیس پچھے لگا رہیا تاں
اوبناں دے سیکھاں پچھے جان نوں بہتی دیر نہیں سی لگتی۔
کسے نہ کسے ڈھنگ نال اس تیزی نوں ٹھلھ پینی چاہیدی
سی۔

اس دے دو طریقے سن۔
پہلا جج اپر پکھپاتی ہون دا دوش لا کے مقدمہ اسدی عدالت
وچوں بدلوایا جاوے۔ انج کرنا چند اپر تھکن والی گل سی۔ ہائی
کورٹ نے درخواست وگاہ کے مارنی سی۔
دوجا طریقہ سی سادھو سنگھ دے حکم وروڈھ ہائی کورٹ
اپیل کرن دا۔

پرچے وچ اوبناں دا ناں نہیں سی۔ سازش دا مکھ گواہ
عدالت وچ آ کے مکر گیا سی۔ پولیس دے اچ ادھیکاری اوبناں
نوں بے قصور ثابت کر چکے سن۔ ایہناں کارناں کر کے اپیل
منظور ہون دی پوری سنبھالنا سی۔

اپیل منظور ہو گئی تاں پو پو باراں۔ پہلی پیشی منظور نہ
ہوئی تاں سنوائی لئی رکھ لئی جائے گی۔ پھیر وی اوبناں دا بتا

سر جانا سی۔ مثل ہائی کورٹ چلی جانی سی۔ بیٹھلی عدالت دی سمائت تے آپے پابندی لگ جانی سی۔

ہائی کورٹ وچ اک وار پھسیا کیس ویہہ ویہہ سال نہیں نکلا۔ جدوں نوں اپیل دی واری آئے گی ادوں نوں نیلم اتے وید مر مک گئے ہون گے۔ نیہا کسے پاگلخانے بیٹھی ہوئے گی۔ سادھو سنگھ رٹائر ہو کے کسے چھوٹے موٹے شہر وچ وکالت کر رہیا ہوئے گا۔ نیا پالکا دا دنو دن گر رہیا وقار بیٹھلی پدھر تک پیچ چکا ہوئے گا۔ ہن سرکاری وکیل کم کراؤن لئی ملزماں پچھے دلال بھیج دے ہن۔ اس ویلے تک جج ایہہ کم کرن لگ پینگے۔ پھیر پنکج دیاں پنجے انگلاں گھیؤ وچ ہون گیاں۔

ایہو جہے سبز باغ دکھا کے وکیلاں نے پنکج توں ہائی کورٹ اپیل کروا دتی۔

اک پاسے سادھو سنگھ شنی بنکے اوہناں دے سر تے منڈراؤن لگا۔ دوجے پاسے سوسائٹی راہو کیتو بن کے اوہناں نوں برے دا گھر دکھاؤن تے طول گئی۔

سوسائٹی دی ہائی کورٹ والی اکائی پہلاں ہی بلی وانگ تاک لائی بیٹھی سی۔ پہلی پیشی ہی اوہناں وچ ٹٹنگ اڑا لئی۔

اپیل سنوائی لئی منظور تاں ہوئی، پر نہ مثل طلب ہوئی، نہ سمائت تے پابندی لگی۔

الٹا لینے دے دینے پے گئے۔

اپیل دا فیصلہ، ہونڈیاں ہی سادھو سنگھ مقدمے نوں بیہے کڑاہ وانگ پین لگا۔

گواہیاں لئی اک مہینے دی تاریخ پائی گئی۔ سنوائی لگاتار دو دن رکھی گئی۔ پہلے دن لئی نیہا، وید اتے نیلم نوں بلایا گیا۔ دوجا دن باقی گواہاں لئی رکھیا گیا۔

پنکج اڈی چوٹی دا زور لا لئے۔ مکدما چھ مہینے توں ودھ نہیں سی لٹک سکدا۔ پنکج اک سال لنگھاؤنا چاہندا سی۔ اک سال بعد سادھو سنگھ نے بدل جانا سی۔ اسدے بدلن نال ہی اوہناں دی گریہ دشا بدلنی سی۔ ساڑھ ستی ٹلنی سی۔

”اسیں بیٹھے ہاں پترا۔ اک سال کیہ دس سال لنگھا دیاں گے۔ مکدما مکاؤنا اوکھا ہے۔ لٹکاؤنا ساڈے کھبے ہتھ دی کھیڈ ہے۔“

پنکج ولوں اس سمسیا دا حل پچھن ”تے بابو نند لال نے پھڑھ ماری۔“

”تسیں ہر وار پٹھ تھاپڑ دیندے ہو۔ پہاڑ کھدوا دیندے ہو۔ بیٹھوں چوبی وی نہیں نکلدی۔“

پنکج نند لال دے پھوکے تھاپڑیاں توں کھجھ چکا سی۔
 ”کی کریئے ویر۔ ہر وار واہ ڈاڈھیاں نال پے جاندا ہے۔ پہلاں وچ بگھیل سنگھ اڑ گیا۔ ہن سوساٹی آ ٹپکی۔ کوئی نہیں۔ پھیر وی تن چار سال مقدمہ لٹکاؤن دی میری گارنٹی ہے۔“
 ”اجیہا کیہ جادو مارو گے؟“

”پہلوان کدے اپنا داء نہیں دسدا۔ میرے کول ہتھیریاں گھنڈیاں نے۔ آپ □ نا اک ملزم ضمانت تے ہے۔ جے سارے باہر ہوندے میں سچ مچ دس سال لنگھا دیندا۔“
 ”کجھ تاں دسو؟“

”چپ کر کے دیکھدا جا۔ میری اک گل من۔ اک ملزم ولوں
اک شرارتی وکیل کھڑا کر دے۔“

”اوہ کاہدے لئی؟“

”جج نال پنگا لین لئی۔“

”کوئی ساڈے آکھے جج نال کیوں پنگا لئے گا؟“

”اپنی فیس کھری کرن لئی۔ اسنوں فیس جدوں اسے کم دی
دیاں گے۔ ہن اتھے کئی اجیہے وکیل۔ اوہناں دا ایہو کم ہے۔
ڈراؤ □ن دھمکاؤن لئی جے جج نال لڑنا ہووے، اوہ جھٹ ڈانگ
کڈھ لیندے ہن۔ سادھو سنگھ‘ تے ایہہ فارمولا ورتنا پینا ہے۔ نہیں
تاں چھ مہینے دے اندر اندر سزا پکی ہے۔“

”سانوں کجھ نہیں پتہ۔ اک وکیل کرو، چاہے پنج کرو۔ بس
ساڈا کھڑا چھڈاؤ۔“

”اک گل بور دس، جس ملزم دی آپاں ضمانت کروائی سی
اوہ تھوڈے ہتھ وچ تاں ہے (لوڑ پے □ن‘ تے دس پنج دناں لئی
جیل جان لئی تیار ہے؟“

”اوہ پوری طرحاں اپنی مٹھی وچ ہے۔ اسنوں میں اپنے اک
دوست دی فیکٹری وچ چھڈیا ہویا ہے۔ فیکٹری اپر چووی گھنٹے
پہرہ رہندا ہے۔ سکیورٹی دی اجازت بناں اوہ باہر نہیں آ سکا۔
چار پیسے بور دے دیوانگا۔ اپنے آکھے اوہ بندہ مرن لئی تیار
ہے۔“

”پھیر دیکھ میرا کمال۔ سادھو سنگھ دو دناں وچ گواہیاں ختم
کرن نوں پھردا ہے۔ میں گواہی شروع نہیں ہون دینی۔ آواز

پیندے ہی پیشی پوا دینی ہے۔ دو دن وبلا بیٹھا جج مکھیا ماردا رہے گا۔”

نند لال پھڑھ ‘تے پھڑھ مار رہیا سی۔
پر پنکج دا من ہن ایہناں جھوٹھیاں تسلیاں تے خوش ہونوں
ہٹ گیا سی۔

101

نیلیم ترن پھرن اتے اپنا آپ سنبھالن جوگی ہو گئی سی۔ پر
اسدی یادداشت وچ بہتا سدھار نہیں سی ہویا۔ اوہ ہفتے دے ستاں
دناں دے ناں ترتیبوار نہیں سی دس سکدی۔ اسنوں اپنے پریوار
دے ممبراں دے ناں بھل جاندے سن۔ اسنوں ایہہ یاد نہیں سی
رہندا کہ اوہ نہا چکی ہے جاں نہیں۔ کئی وار اوہ دوبارہ نہاؤں
لگ جاندی سی۔

اجیہی یادداشت والے بندے نوں بطور گواہ نہیں سی بھگتایا
جا سکدا۔

قانون نوں کورا سچ سُن کے تسلی نہیں سی ہونی۔ سچ نوں
قانون دی پان چاڑھنی پینی سی۔ بہت سارے تتھاں دی توڑ مروڑ
ہونی سی۔ مکھ کہانی وچوں کجھ چھوٹیاں کہانیاں گھٹائیاں
جانیاں سن، کجھ ودھائیاں جانیاں سن۔ نیلم توں واپری گھٹنا وی
ہو ب ہو نہیں سی بیانی جانی۔ وادھ گھاٹ کرن جاں جرہا دا
ساہمنا کرنا دور دی گل سی۔

اس لئی مدعی دھر دے وکیلاں نے فیصلہ کیتا۔ اسنوں عدالت وچ پیش نہیں کیتا جاوے گا۔ اسدی گواہی کٹوا دتی جاوے گی۔

نیہا نوں تن مہینے پہلاں وی بیان یاد کروایا گیا سی۔ پہلی محنت کم آؤنی سی۔ تھوڑی جہی محنت نال اسنوں بیان طوطے وانگ رٹ جانا سی۔

وید پڑھیا لکھیا سی۔ دوشیاں دے ناں، اوہناں دے حلیے اتے اوہناں ولوں کیتے جرم رام ناتھ نے وید نوں چنگی طرحاں سمجھا دتے سن۔ پر جیوں جیوں گواہی دی تاریخ نیڑے آ رہی سی بیان وچ مضبوطی دی تھان پتلاپن آ رہیا سی۔

رام ناتھ اسدا کارن جاندا سی۔ دنو دن وید اتے نہا دی ویاکلتا ودھ رہیں سی۔ اوہناں دے من وچ آیا ٹھہرائی غائب سی۔ کمل دی یاد اوہناں نوں مڑ ستاؤن لگی سی۔ دوہاں دے کمریاں دیاں بتیاں ساری ساری رات جگدیاں رہندیاں سن۔ ساری رات اوہ کروٹاں لیندے سن۔

وید نے اپنی ویدنا اپنے من وچ چھپا لئی سی۔ کمل دے قاتلاں توں بدلہ لینا ہے۔ ڈولدے من نوں قابو کرن لئی کدے کدے اوہ 'کامپوز' دیاں گولیاں دا سہارا لین لگا سی۔

نیہا توں اپنی بے چینی چھپائی نہیں سی جا رہیں۔ رام ناتھ دے نال نال کئی وار اوہ پردھان نوں آکھ چکی سی۔ اوہ بیتے کل نوں بھلاؤنا چاہندی سی۔ اسنوں اپنے بھرا دے قاتلاں اتے اپنی عزت دے لٹیریاں اگے کھڑون توں ڈر لگدا سی۔

پر کسے کول نہیا دی سمسیا دا حل نہیں سی۔ قانون دی
منگ پوری کرنی ہی پینی سی۔

رام ناتھ دے نال نال سوسائٹی دا وی زور لگا ہویا سی۔ گواہ
اگلی پیشی ہر حال وچ بھگت جان۔ سادھو سنگھ ورگا جج اوہناں
دے مقدمے دی سماعت کر رہیا سی۔ اوہ اک پل وی اجائیں نہیں
سی جان دینا چاہندے۔

سوسائٹی دے وکیلاں نے گواہاں دی تیاری کراؤن لئی دن
رات اک کر رکھیا سی۔ گواہاں دی یادداشت پہلاں جونیئر وکیل
پرکھدے سن۔ پھیر سینئر۔ چھوٹیاں موٹیاں ترٹیاں چھڈ کے باقی
سبھ اچھا سی۔

پوری تسلی ہون بعد گواہاں نوں کچہری لیاندا گیا۔
جج نے کرسی تے بیٹھدیاں ہی حاضر گواہاں دی سوچی
اسنوں پھڑائی گئی۔

نند لال اتے سنگلا سبھ توں پہلاں آئے سن۔
ٹھیکے دار دے وکیل دا منشی آیا سی۔ اسنے اپنے وکیل دا
سنیہا دتا۔ عدالت گواہی شروع کر لئی۔ اپنی جرحا اوہ آ کے کر
لئے گا۔

پنڈت نے اپنا وکیل بدل لیا سی۔ بن چودھری اسدا وکیل سی۔
ویلے سر آ کے چودھری نے اپنا وکالت نامہ پیش کیتا۔
کاروائی وچ حصہ لین لئی اوہ تیار سی۔

کالیئے نوں بھاری پٹی ہوئی سی۔ اسدا وکیل اسنوں راہ نہیں
سی دے رہیا۔ وکیل موٹی فیس منگ رہیا سی۔ کالیئے کول پھٹی
کوڈی نہیں سی۔

کاروائی وچ وگھن پین لگا۔ جج نوں غصہ آؤن لگا۔

”پہلے فیس نہیں دی تھی؟“

”پتہ نہیں صاحب۔ گھر والوں نے اس سے بات کیہ تھی۔“

کالیئے نے نند لال ولوں سمجھایا اتر سنایا۔

”اب گھر والے“ پتہ نہیں صاحب! کوئی پیچھے نہیں آیا۔“

جج دے اگلے پرشن دا اتر وی کالیئے نوں سمجھایا گیا سی۔

”چل گیاراں وجے تک اپنے وکیل کو منا کے لے آ۔ نہیں

تاں میں بناں وکیل دے گواہی لکھ لینی ہے۔ تجھے سزا ہو سکتی

ہے۔“

کھجھے جج نے کالیئے نوں دھمکی دتی۔

جج دے اس ڈراوے دا کالیئے تے کوئی اثر نہیں سی۔ نند

لال نے اسنوں سمجھا رکھیا سی۔ ایہہ قتل ورگے سنگین جرم دا

مقدمہ سی۔ ملزم دے وکیل دی غیر حاضری وچ کوئی کاروائی

نہیں ہو سکتی۔ اوہ جج دیاں باندراں گھرکیاں توں نہ ڈرے۔ کالیئے

دا وکیل غیر حاضر کرکے اوہناں اج پیشی لینی سی۔

”جی صاحب۔“ آکھدا کالیا کچہریوں باہر نکل گیا۔

گیاراں وجن وچ پونا گھنٹہ باقی سی۔

”جناب اسیں ہور کم دیکھ آئیے؟ گیاراں وجے حاضر ہو

جاوانگے۔“

نند لال نے اجازت منگی۔

جج مسماں اکٹھے ہوئے وکیلاں نوں کھنڈاؤنا تاں نہیں سی
چاہندا۔ پر بناں مطلب اوہناں نوں روکیا وی نہیں سی جا سکدا۔
مجبوری و سوری اسنوں ہاں وچ سر ہلاؤنا پیا۔

گواہاں نوں وی کچہری وچ بیٹھاؤن دا کوئی فائدہ نہیں سی۔
وکیلاں دے نال نال اوہناں نوں وی گیاراں وجے تک گھم پھر
آؤن دی اجازت مل گئی۔

سویر دی نیہا ڈاڈھے نفسیاتی تناء وچ سی۔ اسدا دماغ بہارا
ہوندا جا رہیا سی۔ اسدی یادداشت جواب دیندی جا رہی سی۔
اسنوں سبھ کجھ بھلدا جا رہیا سی۔ ملزماں دے ناں، حلیے۔ کس
نے، کس نوں، کس ہتھیار نال کتھے سٹ ماری۔ کدے اسنوں یاد
آ جاندا سی، کدے بھل جاندا سی۔ اس تناء کارن اسنوں وار وار
پیاس لگ رہی سی۔

کچہری وچ دور دور تک پانی دا انتظام نہیں سی۔ پیاسے
بندیاں نوں پیاس بجھاؤن لئی ریہڑی والیاں دی لٹ دا شکار ہونا
پیندا سی۔ گھٹیا سوڈھے پیاس بجھاؤن دی تہاں بور بھڑکا دیندے
سن۔

اس سمسیا نوں سمجھدے ہوئے رام ناتھ نے پانی والی کینی
نال لیاندی سی۔

چھٹی ملدے ہی نیہا گڈی ول دوڑ پئی۔ پیاس بجھائے بناں
گواہی دینی مشکل سی۔

گیاراں وجے وی پر نالا اتھے دا اتھے سی۔
 کالیئے دے وکیل دی تھان اسدا سنیہا آیا سی۔ اوہ کالیئے دا
 وکیل نہیں سی۔

کلدیپ سنگھ دی اس بیرکھی نے سادھو سنگھ دے ستیں
 کپڑیں اگ لا دی۔ جے اسنے کالیئے دی پیروائی نہیں سی کرنی
 تاں اسنوں عدالت نوں پہلاں سوچت کرنا چاہیدا سی۔ عدالت
 کوئی ہور انتظام کردی۔ موقعے تے بھجنا اپنے فرضاں نال
 کتابی سی۔

”ہن اوہ کالیئے دا وکیل کیوں نہیں رہا؟“ اپنا پکھ پیش کرن
 لئی اسنوں عدالت وچ حاضر ہون دا حکم سنایا گیا۔ حاضری
 یقینی بناؤن لئی اردلی ہتھ سنیہا لایا گیا۔

گھنٹے کو بعد وکیل دی تھان اسدا منشی آ گیا۔ کلدیپ سنگھ
 وڈے جج دی عدالت وچ قتل کیس کروا رہیا سی۔ گواہی دوپہر
 تک چلنی سی۔ اوہ بعد دوپہر پیش ہو سکدا سی۔ جدوں اوہ کالیئے
 دا وکیل نہیں سی، کالیئے دی وکالت کرن لئی اسنوں اڈیکنا
 فضول سی۔

سادھو سنگھ دا پارا ہور چڑھ گیا۔ اوہ منشی نوں بھج بھج
 پین لگا۔

”اس غریب تے غصہ نہ اتارو۔ اسنے جو آکھیا، اسنے سنا
 دتا۔ مفت وچ اسنوں مگڑ کھپائی کرن دی کیہ لوڑ ہے؟ تاریخ
 پاؤ، وبلے ہوئیے۔“

نند لال نے سادھو سنگھ نوں اپنی غلطی دا احساس کراؤن
لئی وینگ کسیا۔

“تاریخ نہیں پینی۔ گواہ لکھے جان گے۔ کالیئے نوں جرها
دا موقع پچھوں دے دتا جائے گا۔”

جج دا پارا ٹھنڈا نہیں سی ہو رہیا۔ نند لال دے کٹاکش دی
اسنوں کوئی پرواہ نہیں سی۔

“جناب قانون دی پالنا کرن لئی مشہور ہن۔ ملزم دے وکیل
دی غیر حاضری وچ گواہ بھگتا کے تسیں نیماں دی النگھنا نہیں
کر رہے ہوووگے؟” چودھری نوں جس ادیش لئی وکیل کیتا گیا
سی اوہ پورا کرن لئی اسنے اپنے ترکش وچوں پہلا تیر چھڈیا۔

“اک ملزم دا جے وکیل حاضر نہیں پھیر کیہ ہویا؟ چھ
ملزماں دے وکیل تاں حاضر ہن۔ ستویں ملزم نال کوئی دھک
نہیں ہو رہیا۔”

سادھو سنگھ نے اپنی کاروائی نوں ٹھیک ٹھہراؤندیاں
سپیشٹیکرن دتا۔

“نیم نیم ہن۔ اک دوشی دا پکھ پورن دی کسے ہور وکیل نوں
کیہ لوڑ ہے؟ اک ملزم دا نقصان دوسرے لئی فائدیمند ثابت ہو
سکدا ہے۔ میری رائے ہے کہ قانون دی پالنا ہونی چاہیدی ہے۔”
چودھری اپنے نقطے تے اڑن لگا۔

“تسیں مینوں سبھوگ دیو۔ تاریخ پاؤن نال عدالت دے دو
قیمتی دن برباد ہو جان گے۔ میں ایہ برداشت نہیں کر سکدا۔”

“ہن تسیں وکیلاں دا سماں برباد کر رہے ہو۔ پہلاں چھ وکیل
گیاراں وجے حاضر آئے، پھیر باراں وجے۔ ہن آکھوگے بعد

دوپہر آؤنا۔ بعد دوپہر تاریخ پا دیووگے۔ ساڈا سماں، سماں
نہیں؟”

چودھری دے چڑھدے تیوراں اگے سادھو سنگھ کول
جھکن توں سوا کوئی چارہ نہیں سی۔ ہائی کورٹ دے نیم
چودھری والی بولی بولدے سن۔ کاروائی وکیل دی حاضری وچ
ہونی چاہیدی سی۔ ملزم وکیل نہیں کر سکدا تاں اسنوں
سرکاری خرچے تے وکیل کرکے دیو۔ سادھو سنگھ نیماں
دی النگھنا کرن توں جھجکن لگا۔

“جیویں تہاڈی مرضی! تسیں بعد دوپہر آ جانا۔ دیکھدے ہاں
اونٹھ کس کروٹ بیٹھدا ہے۔”

ٹھنڈے پئے جج نے اک وار پھیر کاروائی ٹالی۔
بعد دوپہر کلڈیپ سنگھ نے جج دے حکماں دی پالنا کیتی۔
“تہاڈے سائل اتے عدالت پرتی کجھ اخلاقی فرض وی ہن۔
پیسہ سبھ کجھ نہیں ہوندا۔”

کلڈیپ سنگھ دے اندر وڑدیاں ہی سادھو سنگھ اپنی
ناراضگی پرگٹاؤن لگا۔

“پیسے دا سوال کتھے ہے جناب؟ میں اج تک اس توں اک
کوڈی نہیں لئی۔”

“پھیر ہور کیہ سمسیا ہے؟”

“کوئی سمسیا نہیں۔ میں کدے اس دا وکیل نہیں بنیا۔ اک وار
کوئی اس ولوں مینوں وکیل کرن آیا سی۔ میتھوں فیس پچھ کے
مڑ گیا۔ اج تک واپس نہیں آیا۔ دسو میں اسدا وکیل کس طرحاں
بن گیا؟”

”تھاڈی اس کیس وچ حاضری کس طرحاں لگ رہی ہے؟“
 ”اس بارے میں کیہ کہہ سکدا ہاں؟ جناب کول کئی پیشیاں
 پے چکیاں ہن۔ دسو میں کس پیشی تے حاضر ہویا ہاں۔ جس
 طرحاں تسیں میری حاضری پا لئی، اسے طرحاں دوجیاں
 عدالتاں نے پا لئی۔“

سادھو سنگھ نوں اپنی غلطی دا احساس ہویا۔ کلدیپ سنگھ
 کدے وی اس اگے پیش نہیں سی ہویا۔ پچھلے حکماں دے آدھار
 تے اسدی حاضری لگ رہی سی۔
 ”تسیں ہن اسدے وکیل بن جاؤ۔ تہانوں سرکار ولوں اسدا
 وکیل کر دیندے ہاں۔“

چھتھا پیندے جج نے پینترا بدلایا۔
 ”ایہہ مقدمہ بہت محنت منگدا ہے۔ سرکار نے محنت جنی
 فیس نہیں دینی۔“

”دوا دیوانگے۔ دسو کئی فیس ہے تھاڈی؟“
 ”میں سینئر ایڈووکیٹ ہاں۔ میری فیس لکھاں وچ ہے۔
 سرکار توں پچونجا ہزار لے لواں گا۔“

”میں انی فیس دی سفارش کر دیوانگا۔ تہانوں اسدا وکیل
 نیوکت کیتا۔ اج اک گواہ لکھ لیندے ہاں۔ وچاری کڑی نوں فارغ
 کر دیو۔ باقی کل لکھ لواں گے۔“

”ہنے؟ قتل، ڈکیتی دے کیس وچ جھٹپٹ جرها؟ مینوں پیسے
 دا لالچ نہیں جناب! مقدمہ دینا ہے تاں وقت وی دیو۔ میں اپنے
 سائل نال انصاف وی کر سکاں۔“

”چھ وکیل ہور بن۔ تہاڈی حاضری ضابطہ پورا کرن لئی ہے۔“

”میں ضابطہ پورا کرن والا وکیل نہیں ہاں۔ مقدمہ پھڑ لیا تاں پوری محنت کراں گا۔ حال دی گھڑی میرے کول اس کیس دا اک ورقہ وی نہیں۔ منٹ لواں گا۔ سائل توں پچھ گچھ کراں گا۔ اپنے نوٹس تیار کراں گا۔ پھیر جرہا ہو سکیگی۔ ضابطہ پورا کرنا ہے تاں کسے نویں منڈے نوں کھڑا کر دیو۔ نالے اسدا جیب خرچ نکل جائے گا۔“

کلڈیپ سنگھ نے ملزم دا وکیل بنن دی شرط رکھی۔
سادھو سنگھ دی سمسیا جیوں دی تیوں قایم سی۔ اوہ گواہی لکھنا چاہندا سی۔ پر لگدا سی سارے وکیل کیس لٹکاؤن دی صلاح کر کے آئے سن۔

”کل بارے کیه وچار ہے؟“
”کل نوں بہت کم لگا ہے۔ منٹ دی وہل نہیں۔“ اپنی ڈائری دیکھ کے کلڈیپ سنگھ نے مجبوری ظاہر کیتی۔
”گواہاں دا چیف لکھ لیندے ہاں۔ جرہا کل کر لینا۔ کوئی کاروائی تاں پوے۔ میرا سارا دن برباد ہو گیا۔“
”جناب مینوں اس مقدمے بارے ککھ نہیں پتہ۔ وکیل چیف ویلے وی تیار ہونا چاہیدا ہے۔“

وکیل کسے وی طرحاں پیراں تے پانی نہیں سن پین دے رہے۔

کلڈیپ سنگھ نوں کالیئے دا وکیل نند لال نے کروایا سی۔
فیس پنکج نے دتی سی۔ کلڈیپ سنگھ آئی فیس دا مل اتار رہیا

سی۔ سویرے نند لال نے اس نوں ہدایت کیتی سی۔ اج گواہ نہیں
 بھگتتے چاہیدے۔ جے سادھو سنگھ جج سی تاں کلدیپ سنگھ وی
 نامور وکیل سی۔ گلاں وچ جج اسنوں مات نہیں سی دے سکدا۔
 بڑی ہشیاری نال کلدیپ سنگھ جج دی ہر تجویز رد کردا جا رہیا
 سی۔

سادھو سنگھ بھانپ گیا۔ سارے وکیل اکو تھیلی دے چٹے
 وٹے سن۔ ڈڈواں وانگ سارے اکو راگ الاپ رہے سن۔ اکٹھے
 ہو کے اوہناں نے ابھمنیوں وانگ اسنوں چکرویو وچ پھسا لیا
 سی۔

گواہی ٹالن توں سوا کوئی چارہ نہیں سی۔
 ”چلو اگلے ہفتے دیکھو کیہڑی تاریخ بیٹھدی ہے؟“
 سارے وکیل اپنیاں اپنیاں ڈائریاں پھرو لن لگے۔
 ”پنج تاریخ! ٹھیک ہے؟“
 ”نہیں جناب! ایہہ سارا مہینہ تاں بک ہے۔“ اپنی ڈائری جج
 اگے رکھ کے نند لال نے مجبوری ظاہر کیتی۔
 ”سارے گواہ آئے بیٹھے بن۔ مہینے دا کوئی مطلب نہیں۔
 میں وی کسے نوں جواب دہ ہاں۔ اٹھ دنن توں ودھ پیشی نہیں
 پینی۔“

”کیوں جناب اس کیس وچ کوئی خاص دلچسپی ہے؟ بڑی
 جلدی نییڑن“ تے لگے ہوئے ہو؟“
 جدوں سادھو سنگھ اک مہینے توں ودھ پیشی دیندا نظر نہ
 آیا تاں چودھری نے اپنے فرض نبھاؤنے شروع کیتے۔
 ”کی مطلب؟“

“جناب دی عدالت وچ سینکڑے اجیہے مقدمے نے جیہڑے پنج سال توں ودھ لٹک رہے نے۔ ہائی کورٹ کھندی ہے، پہلاں اوہناں نوں نبیڑو۔ جناب اوہناں کیساں ول دھیان نہیں دے رہے۔ اس کیس وچ حالے پہلی پیشی ہے۔ جناب بہت کابلے پین لگ پئے۔ میں تاں پچھیا ہے؟”

چودھری نوں جج دا آتم بلم ڈیگن لئی وکیل کیتا گیا سی۔ اس عاشِ نال چودھری نے سادھو سنگھ ول دوجا تیر چھڈیا۔

لیاقت وچ چودھری درمیانے وکیلاں وچ گنیا جاندا سی۔ پر اپنے اکھڑ سبھاء اتے سچی گل ہڈ تے مارن دی عادت کارن اس کولوں بہت کم کھس جاندا رہیا سی۔ مُونہ پہٹہ ہون کارن جج اس نال کھندک کھان لگدے سن۔ مقدمے اس دے الٹ کر دیندے سن۔ مایہ نگر دے سائل وکیل دے ہر گن اوگن تے نظر رکھدے سن۔ پنگیاز وکیل کولوں اوہناں اپنے کیس دا بھٹھا تھوڑا بیٹھاؤنا سی۔ اسدے سائلاں دا گھیرا سنگھڑ گیا۔ ہن اس کول اوہو سائل آؤندا سی، جس نے جج نال آڈھا لاؤنا ہوندا سی۔

اسدا وکالت نامات آؤندے ہی جج سمجھ جاندا سی۔ سائل دا موڈ بھانپ جاندا سی۔

سادھو سنگھ وی اوہناں دی چال سمجھ گیا۔

چودھری نے کٹاکش بھاویں مند بھاونا نال کیتا سی، پر اوہ غلط وی نہیں سی۔

سادھو سنگھ نے آیا پڑچول کیتی۔ سچ مچ اوہ اپنے نریکھتا دے فرض توں بھٹک رہیا سی۔ اسدا جھکاء مدئیاں ول ہو رہیا

سی۔ اوہ جج سی۔ جج بھاوک نہیں ہو سکدا۔ اسنوں من تکرڑا
کر کے نیماں دی پالنا کرنی چاہیدی سی۔

سادھو سنگھ نے اپنی بھل نوں سودھیا۔

”دسو تسیں کدوں وبلے ہو؟ پہلاں آپاں اس کیس نوں پرانا
کر لیندے ہاں۔ جدوں گواہ پیشیاں بھگت بھگت تھک گئے اتے
کچہری آؤنوں ہٹ گئے ادوں آپاں اس کیس نوں شروع کر لواں
گے۔“

بجھے من نال سادھو سنگھ بڑبڑاؤن لگا۔

”میں اگلے مہینے دی ویہہ توں بعد وبلا ہاں۔“

”مطلب ڈیڈھ مہینے دی تاریخ چاہیدی ہے۔“

”جی جناب!“

”ٹھیک ہے! تیئی اتے چووی نوں آو۔“

آکھ کے کھجھے جج نے مثل بیٹھاں سٹ دتی۔

باہر آ کے نند لال نے چودھری نوں جت دی ودھائی دتی۔

”دیکھی میری چال! اسیں ست ملزم ہاں۔ ایہہ چال ست وار

ول سکدے ہاں۔“

”گھبراؤ نہیں۔ میری اگلی چال اس توں وی خطرناک

ہوئے گی۔ جج دے ہتھ چھ مہینے لئی بجھ جان گے۔“

پنکج نوں راحت محسوس ہوئی۔

نند لال نے پہل وار اپنے بول پگائے سن۔

پہلی پیشی اکی نہیا نوں گواہی لئی تیار کیتا گیا سی۔ اس دن
توں اج تک اوہ تاب نہیں سی آئی۔

اس وار نہیا دے نال نال وید دی واری سی۔

بیان یاد کردا کردا وید گھٹتاواں وچ انا ڈونگھا دھس گیا سی
کہ اسنوں باہر کڈھنا مشکل ہو گیا۔ پہلاں اسنوں کمل دی موت دا
اناں دکھ نہیں سی۔ شاید انج نشے اتے نیند دیاں دوائیاں کارن
ہویا سی۔ ہن اسنوں انج لگدا سی جیویں کمل اج مویا سی۔

وید نے گھروں نکلنا بند کر دتا۔ اوہ دن رات کمل دے
قصے چھیڑی رکھن لگا۔ سارا دن نیلم نال اسدیاں گلاں کردا
رہندا۔ پہلاں آپ رو پیندا۔ پھیر نیلم نوں روا دیندا۔ اسنے کھانا پینا
چھڈ دتا۔ کئی کئی دن نہاؤندا نہیں سی۔ میلے کپڑے نہیں سی
بدلدا۔ دوائی نہیں سی لیندا۔ کہندا سی میں ٹھیک ہو کے کیہ لینا
ہے!

ماں باپ دی مندی حالت توں نہیا اچھوتی نہیں سی۔ کدے
اوہ ماں دی کچھڑ وچ بیٹھ کے رون لگدی کدے باپ دے گل لگ
کے۔

پچھلی پیشی اپر نہیا دی ملاقات بلاتکار دے اک کیس وچ
گواہی دین آئی اک کڑی نال ہوئی سی۔

پندراں سال دی انبھول عمر وچ سروتی گانڈھیاں دے منڈے
نال اکھاں چار کرن دی غلطی کر بیٹھی سی۔ الزھ عمر نے اک

غلطی ہو کر دتی۔ منڈے دیاں گلاں وچ آ کے اوہ گھروں بھج گئی۔

ڈاڈھے ماں باپ نے پچھا کیتا۔ دساں دناں دے اندر اندر پولیس نے اوہناں نوں دبوچ لیا۔

پولیس تے زور پا کے ماپیاں نے منڈے نوں اندر کروا دتا۔ جھوٹھے بیان دوا کے بلاتکار دا پرچہ کٹوا دتا۔

سروتی نوں کلکتے ویاہ دتا۔ سوچیا سی کڑی دے کالے کارنامیاں دی خبر انی دور نہیں پہنچیگی۔

تن سال کامیابی ملدی رہی۔ زندگی خوشی خوشی لنگھدی رہی۔ دو بچیاں نال سروتی دی گود بھر گئی۔

پھیر کالے بدل سر تے منڈراؤن لگے۔ کیس دے پرانا ہوندیاں ہی پولیس دی کھچائی ہون لگی۔ گواہ پیش کرن دی دہائی پین لگی۔

ڈری پولیس نے کڑی دا کھرا کھوج لیا۔

ماپیاں نے منت کیتی۔ اوہ آپ کڑی نوں کچھری پیش کرن گے۔ ضمانت جرمانے لے کے مساں پولیس کلکتے جانوں ہٹی۔

آنے بہانے سروتی نوں پیکے لیاندا گیا۔ کچھری وچ پیش کیتا گیا۔

پہلی پیشی وکیلاں دی ہڑتال ہو گئی۔ دوجی پیشی جج چھٹی تر گیا۔

تیجی پیشی بلی بورے وچوں باہر آ گئی۔ سہریاں نوں شک ہو گیا۔ اُٹے مہینے بہو پیکے جاندی ہے۔ خیر نہیں۔ تیجی وار پروہنا نال تر پیا۔ پرچھاویں وانگ سروتی دے پچھے لگ گیا۔

چوری پھڑی گئی۔ پروہنا کڑی نوں پیکے بٹھا گیا۔ ٹھیک سی، اوہ غریب سی۔ عمر وی وڈی سی۔ پر گھر عزت دار سی، اوہناں نوں گھروں بھجی بہو نہیں سی چاہیدی۔
 سروتی نیہا کول بیٹھی روندی رہی سی۔ نہ اوہ گھر دی رہی سی، نہ گھاٹ دی۔

سروتی دے دکھڑے یاد کر کر نیہا رون لگدی سی۔ سروتی خود گھروں بھجی سی۔ اسنے غلطی کیتی سی۔ نیہا نال تاں زبردستی ہوئی سی۔ نیہا کس قصور دی سزا بھگتے گی؟ اسدا پتی کدے اسنوں دلوں پیار نہیں کر سکیگا۔ ساری عمر درانیاں جیٹھانیاں اسنوں مہنے مارنگیاں۔ وڈے ہو کے بچے اسنوں نفرت کرن گے۔ ایہہ کلنک مڑھیاں تک اسدا پچھا کرے گا۔
 رام ناتھ نیہا دے پریشان دے اتر دے دے تھک چکا سی۔ اسدے بھاشن دا اثر کجھ دیر ہوندا سی۔ رام ناتھ دے گھروں جاندے ہی اداسی اسنوں آگھیردی سی۔
 ایہناں سمسیاواں دا اکو حل سی۔ گواہی جلدی توں جلدی بھگتائی جاوے۔

رام ناتھ نوں جدوں وی وہل ملدی اوہ مایہ نگر والی بس چڑھ جاند۔ پردھان دے سرھانے بیٹھ کے دکھڑے رون لگدا۔
 “آپاں پچھلیاں پیشیاں تے گواہ بھگتاؤں دا ہر جتن کیتا ہے۔ وکیل مکاری کر گئے۔ آپاں کیہ کر سکہے ساں؟”
 پردھان رام ناتھ دی مجبوری سمجھدا سی۔ پر قانونی کمزوریاں اگے اوہ بے بس سی۔
 “جج کول سفارش کر کے دیکھ لو۔”

”جج کول سفارش تاں کریئے جے اوہ گواہ ٹال ربیا ہووے۔
 اوہ خود گواہ لکھن لئی اڈی چوٹی دا زور لائی بیٹھا ہے۔ سادھو
 سنگھ مدٹیاں دے دکھاں نوں سمجھدا ہے۔ اسنوں جا کے کیہ
 آکھانگے؟“

وکیلاں نوں بینتی کر کے دیکھیئے؟ میں اک اک نوں جا
 کے مل لیندا ہاں۔ بھائی چارے دا واسطہ پا لیندا ہاں۔“
 ”کوئی فائدہ نہیں۔ وکیل نے اپنے سائل نال وفاداری کرنی
 ہے۔ اوہ سادھو سنگھ توں ڈردے ہن۔ اوہ سادھو سنگھ دے بدلن
 تک کیس لٹکاؤنا چاہندے ہن۔“

”پھیر تاں سال لگ جائے گا۔ ادوں تک میری بھانجی اتے
 بھنوئیا پاگل ہو جان گے۔ انی دیر اوہ نفسیاتی تناء وچ نہیں رہ
 سکدے۔“

”تسیں وکیل ہو۔ قانونی داء پیچاں نوں جاندے ہو۔ سانوں
 ستھتیاں دا ساہننا کرنا پئے گا۔ میں تہانوں یقین دواؤندا ہاں۔
 قانون دیاں بنیادی کمزوریاں نوں چھڈ کے، کسے ہور کارن
 کر کے مقدمہ اک دن نہیں لٹکیگا۔ تسیں خود ہمت ہاری بیٹھے
 ہو۔ پہلاں تسیں آپ سنبھلو۔ پھیر اپنے رشتے داراں نوں سنبھالو۔
 سنگھرش کرو۔ سوسائٹی تہاڈے نال ہے۔“

پردھان کئی دنوں اس موقعے دی تلاش وچ سی۔ موقع
 تاڑ کے اسنے رام ناتھ دے وگڑے نفسیاتی سنٹلن دا اسنوں
 احساس کرایا۔

اسدا وار وار مایہ نگر آؤنا۔ وار وار اکو نقطے نوں چھوہنا۔
 ایہہ چنگے چنہ نہیں سن۔

رام ناتھ جھٹ پردھان دا اشارہ سمجھ گیا۔
 اکانت وچ بیٹھ کے اسنے آپا پڑچول کیتی۔ بھین بھنویے
 دے دکھ نے سچ مچ اسدی نفسیاتیتا نوں پر بھوت کیتا سی۔ جج
 کول سفارش کرنا۔ ورودھی دھر دے وکیلاں تک پہنچ کرنا۔
 جلدی گواہ بھگتاؤن دی رٹ لائی رکھنا۔ ایہہ پاگلپن ول ودھن
 دیاں نشانیاں ہی تاں سن۔
 رام ناتھ دے من وچ آیا۔ جے اس وچ مقدمہ لڑن دی ہمت
 نہیں رہی تاں اسنوں پچھے ہٹ جانا چاہیدا سی۔ حالے کجھ نہیں
 سی وگڑیا۔ سمجھوتے دیاں پیشکشیں برابر آ رہیاں سن۔
 رام ناتھ سنبھلیا۔ نہیں، اوہ سمجھوتہ نہیں کرے گا۔ اوہ اپنا
 کرم کرے گا۔ نتیجہ کجھ وی نکلے، اسدی پرواہ نہیں کرے گا۔

پردھان دے کوڑے شبد رام ناتھ دی کایا کلپ کرن لگے۔
 اسفلتاواں توں ہتاش ہو کے پاگلپن ول ودھن دی تھان اوہ
 سمسیاواں نوں سلجھاؤن ول رچت ہون لگا۔
 واپریاں گھٹناواں دی بھیانکتا، لمبی بیماری، دھندلا مستقبل
 اتے چووی گھنٹے دی وہل اوہناں کارناں وچوں کجھ سن،
 جیہناں نے وید پریوار دے حوصلے پست کیتے سن۔ گواہیاں
 بھگتن وچ ورودھیاں ولوں اڑائے جاندے اڑکے بلدی تے تیل
 پا رہے سن۔

حل لئی رام ناتھ نے اپنے شہر دے منو چکتسک دی صلاح
 لئی۔ اسنے سو بیماریاں دا اکو علاج سجھایا۔ پریوار نوں اسارو
 کم وچ الجھائی رکھو۔

اجیہے حالات وچ پریوار نوں کسے آہرے لایا جاوے (اس
 پرشن دا اتر حالے تک منو چکتسک لئی وی الجھن بنیا ہویا سی۔
 پر جدوں ایہہ سمسیا سلجھن وچ آئی تاں منٹ وچ سلجھ
 گئی۔

رام ناتھ دا سکول دا جماعتی پنڈت پرما نند تن سال توں
 امریکہ گیا ہویا سی۔ دھارمک فلسفے نوں وگیانک نظرئیے توں
 پرکھن اتے پرچارن وچ اوہ ماہر سی۔ اسدے گورو دی اس اپر
 خاص مہر سی۔ پڑیہ لکھے امریکنان نوں جے کوئی سدھے راہ
 پا سکدا سی تاں پرما نند ہی سی۔ اسے لئی گورو جی نے اپنے

امریکہ والے سینٹر دا مکھی بنا کے اسنوں امریکہ بھیجیا سی۔
پرمانند اپنے گورو دیاں آساں تے پورا اتر رہیا سی۔

اپنے امریکن چیلیاں نن بھارت درشن کراؤن اوہ تن مہینے
لئی بھارت آیا سی۔ آوندے ہی اسنوں رام ناتھ اپر ٹٹے مصیبتاں
دے پہاڑ دی خبر ملی سی۔ سارے کم وچے چھڈ کے اوہ رام
ناتھ دا دکھ ونڈاؤن اسدے گھر آیا سی۔

دوائی بوٹی اتے منو وگیانک نسخیاں نے ایہناں بیماراں دا
کجھ نہیں سی سنوارنا۔ اوہناں اپر پرمانند دا جادو چلنا سی۔

رجھیویں لئی اوہناں نوں پاٹھ پوجا اتے بھجن بندگی چاہیدی
سی۔ نفسیاتی تناء گھٹاؤن لئی دھیان یوگن سی۔ موئے کمل نالوں
موہ توڑن لئی گرڑ پران دی کتھا اتے گیتا دا اپدیش چاہیدا سی۔
اگلے ہی دن گھر وچ ہون، پوجا اتے کتھا وارتا ہون لگی۔
ہونسم گری اتے دھوپہ بتی نال گھر مہکن لگا۔ سنکھ، گھنٹیاں
اتے کھڑتالاں کناں وچ امرت گھولن لگیاں۔ بھجن کیرتن نال من
دی بھٹکن گھٹن لگی۔

دوویں وقت ہوندى کتھا اکھڑے مناں نوں یتھارتھ نال
ٹکراؤن دا بل بخشن لگی۔ موت دے اٹل ہون اتے دنیاوی رشتیاں
دے استھائی ہون دی سچائی سمجھ آون لگی۔ منکھ دے ہتھ کجھ
وی نہیں سی۔ نہ جنم اس دی مرضی نال ہوندا ہے، نہ موت پچھ
کے آوندی ہے۔ منکھ کیول کرتا ہے۔ کرن کراؤن والا پرماٹما
ہے۔ پرماٹما سبھ دا بھلا چاہندا ہے۔ اسدی رضا وچ رہن وچ ہی
سکھ ہے۔ ایہہ سچ من وچ گھر کرن لگا۔

مہامبھارت وانگ اوہناں نال کپٹ ہویا سی۔ اوہناں دے
نہتھے ابھمنیوں دا قتل ہویا سی۔ یدھ اوہناں اپر تھوپیا گیا سی۔
اوہناں نے حق سچ دی لڑائی ہک تان کے لڑنی سی۔ بنان چنگے
مندے نتیجے دی پرواہ کیتے

اوہناں نوں گواہاں والے کٹہرے وچ کھڑھنا سی۔ نشکام کرم
دا پھل مٹھا ہونا سی۔

پرمانند دی محنت نوں پھل لگا سی۔

وید پریوار بنان کسے خوف دے گواہی دین چلیا سی۔ گواہی
دا اک اک اخر اوہناں نوں یاد سی۔

پر مایہ نگر دی جوہ وچ وڑدیاں ہی رام ناتھ دا دل دھڑکن
لگا۔ اندروں آواز آؤن لگی۔ گواہی اج وی نہیں ہوئے گی۔ نند لال
کوئی نویں چال چلیگا۔

ڈولڈے من نال اوہ عدالت آگے جا کھڑے۔

رام ناتھ نے سبھ توں پہلاں عدالت دے نوٹس بورڈس اپر
لٹکدی اج دے کیساں دی لسٹ اپر جہات ماری۔ پچھلی پیشی اپر
جج نے سنوائی لئی دو کیس رکھے سن۔ اوہناں وچوں اہم کیس
اوہناں والا سی۔ اج صورتحال اوہ نہیں سی۔ اج سنے جان والے
کیساں دی لسٹ بہت لمبی سی۔

سنوائی لئی لگے کیساں دی گنتی دیکھ کے رام ناتھ نوں اپنا
شک یقین وچ بدلدا نظر آؤن لگا۔ ہو سکدا بے جج نوں وی اپنے
اندروں رام ناتھ والی آواز سنائی دتی ہووے۔ اس کیس دی
سنوائی ٹل جان

اُپر اوہ وہلا نہ بیٹھنا چاہندا ہووے۔ اسے لئی اس نے اپنا دن
رجھیویں بھریا رکھیا ہووے۔

رام ناتھ دے دماغ وچ کجھ پھرنے پھرن لگے۔ ملزم دھر
کدھرے ہائی کورٹوں بندی نہ لے آئی ہووے؟ کدھرے وکیلاں
نے ہڑتال نہ کر دتی ہووے؟ کوئی جج، منتری جاں وکیل نہ مر
گیا ہووے؟ اچانک چھٹی گھوشت نہ ہو گئی ہووے؟ ملزم دھر دا
کوئی وکیل اپنی کسے مجبوری دے بہانے تاریخ اگے پاؤن دی
بینتی نہ کر گیا ہووے؟

کوئی کارن سی، جس کارن جج نے سنے جان والے
مقدمیاں دی گنتی انی لمبی رکھی سی۔

ریڈر نوں مل کے رام ناتھ نوں تسلی ہوئی۔ اجیہی کوئی گل
نہیں سی۔ باقی دے مقدمیاں وچ چھوٹی موٹی کاروائی باقی سی۔
سارا کم اک گھنٹے وچ نبرّ جانا سی۔

ساڈھے دس وجدیاں ہی ملزماں دے وکیل اک اک کر کے
کچہری آؤن لگے۔ سارے وکیلاں دی گنتی پوری ہون تے رام
ناتھ نے سکھ دا ساہ لیا۔

گیاراں وجے کمل قتل کیس نوں آواز پے گئی۔
جیل وچ بند چارے ملزم، سپاہیاں ولوں عدالت وچ پیش
کیتے گئے۔ وکیلاں دیاں کرسیاں پچھے بینچاں اُپر بیٹھے پنکج
اتے نیرج اوہناں ملزماں کول آکھڑو تے۔

پنڈت ضمانت اُپر سی۔ اوہ حالے تک اندر نہیں سی آیا۔
کجھ منٹاں لئی کچہری وچ خاموشی چھا گئی۔ سبھ دیاں
نگاہاں کچہری دے پرویش دواریش اُپر ٹک گئیاں۔ دھڑکدے دل

نال جج، اہل کار، وکیل، گواہ اتے باقی دے ملزم پنڈت دا انتظار کرن لگے۔

”تھاڈا دوشی اج کچہری آیا ہے؟ تہانوں باہر ملیا ہے؟“
سادھو سنگھ دا متھا ٹھنک چکا سی۔ پھیر وی صورتحال سپشٹ کرن لئی اسنے چودھری توں پچھیا۔

”پتہ نہیں جناب! میں گھروں سدھا کچہری وچ آ گیا۔ کجھ دیر انتظار کرنا پینا ہے۔ لیٹ ہون دا کوئی خاص کارن ہونے۔“
”ہاں، سانوں اس لاٹ صاحب دا انتظار کرنا ہی پینا ہے۔ ہائی کورٹ دی ہدایت جو ہوئی۔ اسدا دھیان رکھنا۔ جدوں آئے دس دینا۔ میں گواہی شروع کر دیوانگا۔“

اس وار سادھو سنگھ من نوں سمجھا کے آیا سی۔ مقدمہ جیہڑا مرضی موڑ کٹے، اوہ غصہ نہیں کرے گا۔ فیصلہ جج دے نہیں ملزم دے ہتھ سی۔ سادھو سنگھ نے تھوڑی جہی تیزی پھڑی تاں شرارتی وکیل نے اسنوں جھڑک دتا۔ جج دیاں اپنیاں مجبوریاں سن۔ اسنے من مانی کیتی تاں ملزمان نے دو پیسے دے کارڈ تے شکایت لکھ کے ہائی کورٹ نوں بھیج دینی سی۔ کسے جج نے جھٹ عملہ پھیلا لے کے پڑتال کرن آ جانا سی۔ سادھو سنگھ دی کھچائی ہونی سی۔ اس مقدمے نوں عام کیساں وانگ کیوں نہیں لیا جاندا؟ سادھو سنگھ اس کیس نوں سادھارن نہیں سی سمجھدا۔ اس کیس وچ اکو ویلے کئی سنگین جرم ہوئے سن۔ مدعی پریوار پوری طرحاں تباہ ہو چکا سی۔ اوہناں دے زخماں نوں فوری ملہم پٹی دی ضرورت سی۔ دوشیاں نوں جلدی توں جلدی سزا ہونی چاہیدی سی۔ تاں ہی اوہناں دے مناں

نوں سکون ملنا سی۔ سادھو سنگھ ایہو کرنا چاہندا سی۔ ایہہ اسدا فرض وی سی۔ پر ملزماں دے وکیلاں نوں سادھو سنگھ دا ایہہ نظریہ پسند نہیں سی۔ قانونی قلابازیاں دا اوہ بھرپور فائدہ اٹھا رہے سن۔ پچھلی پیشی اپر نالے اوہ گواہ موڑن وچ کامیاب ہو گئے، نالے دوانی دے ملزم لئی لکھاں روپئے فیس لین والا وکیل کروا گئے۔

سادھو سنگھ دی تیکھن بدھی تاڑ گئی۔ پنڈت نوں جان بچھ کے غیر حاضر کیتا گیا ہے۔ مقصد صاف سی۔ سادھو سنگھ نوں دو تن پیشیاں ملزم دی گرفتاری لئی پاؤنیاں پینیاں سن۔ ہر پیشی گھٹو گھٹ پنڈراں دن دی ہونی سی۔ پنڈت ملزماں دی کسے قلعے ورگی فیکٹری وچ لکيا ہوئے گا۔ پولیس اس تک بچ نہیں سکیگی۔ بار کے عدالت نوں اسنوں اشتہاری ملزم قرار دینا پئے گا۔ اس کاروائی نوں مکمل کرن لئی دو تن مہینے ہور لگنگے۔ سادھو سنگھ پورا زور لا لئے تاں وی گواہیاں نے گھٹو گھٹو چھ مہینے لئی لٹک جانا سی۔

پھیر ملزماں نے کوئی ہور موڑھی گڈ دینی سی۔ فیصلہ ادوں ہونا سی، جدوں ملزماں نے چاہنا سی۔ مدعی دھر دی کیہ چلنی سی؟ جج دی پیش نہیں سی جا رہی۔ ایہو سوچ کے سادھو سنگھ ٹھنڈے دماغ توں کم لے رہیا سی۔

گھنٹے کو بعد سادھو سنگھ نے پھیر اپنے اردلی توں آواز مروائی۔ اردلی پہلاں ہی ملزم تے نظر رکھ رہیا سی۔ اوہ حالے تک اسنوں نظر نہیں سی آیا۔

”میرا خیال بے ملزم جان بجھ کے غیر حاضر ہویا ہے۔ ہن
اسدے آؤں دی کوئی سنبھالنا نہیں۔ گواہاں نوں حالے بھیج
دیندے ہاں۔ لوڑ پئی بعد دوپہر بلا لواں گے۔“

بجھے من نال سادھو سنگھ نے مُونہ لٹکائی کھڑے رام
ناتھ نوں اگلی کاروائی سمجھائی۔

رام ناتھ نے اندر بیٹھ کے کیہ کرنا سی؟ گواہاں دے نال اوہ
وی باہر آ گیا۔

عدالت دا سماں سماپت ہون تک کئی وار دوشی نوں حاضر
ہون لئی آوازاں مارن دی کاروائی دہرائی گئی۔ نہ اسنے حاضر
ہونا سی، نہ اوہ حاضر ہویا۔

سادھو سنگھ نے ہوئی پریشانی لئی گواہاں توں معافی
منگی۔

صفائی دھر نے اکو استر نال اکٹھا چھ مہینے دا سماں پھنڈ
لیا سی۔ بڑی چلاکی نال اوہناں نے فیصلہ اگلے جج دے آؤں تک
ٹال لیا سی۔

دوبارا گواہیاں والی پیشی پتہ نہیں کدوں آئے گی؟
گواہاں نال رعایت کیتی گئی۔ اوہناں نوں تد تک عدالت
آؤنوں چھوٹ دتی گئی۔

خالی ہتھ مڑدے رام ناتھ نوں اک وار پھیر پہلی فکر ستاؤں
لگی۔

پنڈت نوں غیر حاضر کردے ویلے نند لال نے حساب لایا سی۔ اسنوں اشتہاری مجرم بندے بندے اک سال لگ جانا سی۔ مقدمے نوں دوبارہ گواہی تے لاؤن توں پہلاں عدالت نوں ویہہ کاروائیاں کرنیاں پینیاں سن۔ پنڈت دے ضمانتی نوں طلب کیتا جانا سی۔ اس نوں دوشی نوں پیش کرن لئی دو تن موقعے دینے پینے سن۔ پھیر گرفتاری وارنٹ جاری ہونے سن۔ وارنٹاں دی تعمیل لئی پولیس نے اس دیاں چھین والیاں تھواواں تے چھاپے مارنے سن۔ تھک ہار کے اوہناں رپورٹ کرنی سی۔ ‘پنڈت دے ملن دے کوئی آثار نہیں۔’ پھیر پنڈت نوں پیش ہون لئی اشتہار راہیں سوچت کیتا جانا سی۔ اس اشتہار نوں پنڈت دے دروازے اگے چیکاؤن لئی اک سپاہی نوں باہر جانا پینا سی۔ پھیر کاروائی مکمل ہونی سی۔

نند لال جے ہر کاروائی وچ اک اک روڑا اٹکائے تاں کاروائی نے دگنا سماں کھا لینا سی۔ کدے ضامن دی تعمیل ٹالی جانی سی، کدے بہار جان والے سپاہی نوں راہ وچ روکيا جانا سی۔ کدے وارنٹ گم ہونے سن اتے کدے اشتہار۔

پر پنڈت نوں بھگوڑا قرار دتے جان والی کاروائی وچ نند لال دی اک نہ چلی۔ اک تاں جج وکیلاں دی چلاکی تے کھجھیا ہویا سی۔ اسنوں پتہ سی ملزم نوں جان بجھ کے غیر حاضر کیتا گیا سی۔ دوجا سوسائٹی کسے کاغذ نوں رکن نہیں سی دے رہی۔

تیجا ایہہ کاروائی غیر حاضر ملزم اتے جج وچکار چل رہی سی۔ نند لال نوں اس کاروائی وچ دخل دین دا ادھیکار نہیں سی۔
 سال وچ مکن والی کاروائی چار مہینے وچ مک گئی۔
 سادھو سنگھ دے حالے وی چار مہینے باقی سن۔ اوہ چاہے
 تان انے ویلے وچ ملزماں نوں پھابے لا سکدا سی۔
 مقدمے دے دوبارہ گواہیاں تے آجان تے نیرج پوراں نوں
 فکر ہون لگا۔

نند لال دا ترکش انا غریب نہیں سی۔ پر جج نوں بناں مطلب
 کھجھاؤنا ٹھیک نہیں سی۔ باقی دے چارے مکھ دوشی جیل وچ
 سن۔ پنکج جاں نیرج وچوں جے کسے نوں غیر حاضر کیتا گیا
 تان اوہناں نوں کجھ دناں لئی جیل دی ہوا کھانی پینی سی۔ کئی
 وار اک دو دناں لئی اندر گیا ملزم فیصلے تک باہر آؤن نوں
 ترسدا رہ جاندا ہے۔ نند لال کوئی زوخم لین نوں تیار نہیں سی۔
 مقدمہ لٹکاؤن دے بہت موقعے آؤنے سن۔ تیہہ گواہاں نے گواہی
 دین آؤنا سی۔ نند لال نے کدے ڈاکٹر کولوں درخواست بھجوا دینی
 سی۔ اوہ ایمرجنسی مریضاں نوں دیکھ رہیا سی۔ اسدا عدالت آؤنا
 سنبھو نہیں سی۔ کدے اسنے تھانیدار توں وائریس کروا دینی
 سی۔ اوہ وزیر اعظم نال باہر جا رہیا سی۔ عدالت نالوں وزیر
 اعظم دی سرکھیا زیادہ اہم سی۔ پھیر ملزماں نوں صفائی دا
 موقع ملنا سی۔ صفائی وچ اوہناں نے اسکارٹ ہسپتال دے ڈاکٹر
 اتے ایم۔پی۔نوں بھگتاؤنا سی۔ اجیہے اہم ویکتی صفائی دھر دے
 زور لاؤن تے نہیں آوندے۔ آپے اوہناں نے کدوں آؤنا سی۔
 چار مہینے ٹپاؤنے نند لال لئی کوئی مشکل نہیں سی۔

جے کوئی وی وس نہ چلیا تاں نند لال نے برہم استر کڈھ
 لینا سی۔ پنڈت نوں اسے موقعے لئی اشتہاری ملزم بنوایا گیا سی۔
 فیصلے والے دن اس نوں عدالت وچ پیش کیتا جانا سی۔ اس دے
 پیش ہوندیاں ہی سپسیڑھی والی لڈو وانگ نژنویں دے ہوندسے
 تے جچی گوٹی نے مڑ زیرو تے آ ڈگنا سی۔ پہلے گواہ توں لے
 کے ساری کاروائی پھیر دہرائی جانی سی۔

نند لال دی گارنٹی سی۔ فیصلہ سادھو سنگھ دی قلم توں
 نہیں ہوئے گا۔ پر ایہہ کیہ گارنٹی سی کہ سادھو سنگھ دی تھان
 آؤن والا جج سادھو سنگھ ورگا نہیں ہوئے گا۔ ہتھیرے جج سن،
 جیہڑے پیسے دے جال وچ نہیں پھسدے۔ کئیاں

نوں امیر ملزماں نوں بری کردے ویلے ہون والی بدنامی
 توں ڈر لگنا سی۔ ڈر ڈر وچ اوہناں نے پنکج ہوراں نوں سزا سنا
 دینی سی۔ کئیاں نے جرم دی سنگینتا نوں دیکھدے ہوئے اپنے
 اخلاقی فرض تحت اوہناں نوں پھابے لا دینا سی۔

مرضی دا جج لیاؤن لئی بنے توں جتن آرنیہ ہونے چاہیدے
 سن۔

نند لال دی نظر وچ کجھ اجیہے جج سن جیہڑے اپروں
 امان دار نظر آؤندے سن، پر اندروں کالے ناگ سن۔ اوہ پیسے
 لیندے سن پر کڑی وچار کے۔ پکیا پھل کھاندے سن۔ مثل دا ڈھڈ
 وی بھردے سن اتے اپنا وی۔ اجیہے ججاں نوں پنکج ہوراں نوں
 بری کرن وچ کوئی دقت پیش نہیں آؤنی۔ کیس خامیاں نال بھریا
 پیا سی۔ جے اوہناں وچوں کوئی جج سادھو سنگھ دی تھان آ گیا
 تاں فیصلہ نند لال دی مرضی انوسار ہونا سی۔

پر مرضی دا جج آئے گا کس طرحاں؟ مایہ نگر وچ تاں
 کسے چیڑاسی دی بدلی کراؤنی اوکھی ہو جاندی ہے۔ ایہہ
 ایڈیشنل سیشن جج دی نیوکتی دا معاملہ سی۔
 اس دا حل وی نند لال کول سی۔

ہائی کورٹ دے سبھ توں سینئر جج ہزاری لال دی ترقی
 ہون والی سی۔ اسدا ریکارڈ بہتا ودھیا نہیں سی۔ ایہہ ریکارڈ
 اسدی ترقی وچ روڑا نہیں سی بن رہیا پر اسنوں اسے ہائی
 کورٹ دا چیف جسٹس بنن توں روک رہیا سی۔ ہزاری لال اپنے
 گھر وچ رہ کے سرداری کرنا چاہندا سی۔ انہیں دنیں اوہ سابقہ
 ایم.پی. شکلا صاحب دی کوٹھی دے گیارے کٹ رہیا سی۔ سابقہ
 ایم.پی. خود کیندر وچ قانون منتری رہیا سی۔ موجودہ کیندری
 منتری اسدی پارٹی دا تاں سی ہی، اسدا جماعتی وی سی۔ شکلے
 نے ہزاری لال دا کم کروا دینا سی، اس دا نند لال نوں پتہ سی۔
 احسان بیٹھ دے چیف نے شکلا دے اشارے تے نچنا سی۔ دور
 دی سوچ کے پنکج ہوراں نوں بنے توں شکلے دے لڑ لگ جانا
 چاہیدا سی۔ اپنے اتے اپنے رشتے داراں دے کیس ہنے توں
 شکلا نوں بھیجنے شروع کر دینے چاہیدے سن۔ باقی نند لال
 جانے، اس دا کم جانے۔

نویں یوجنا تحت وکیلاں نے متا پکایا۔ ہن سادھو سنگھ توں
 ڈرن دی ضرورت نہیں۔ پورا زور لا کے وی اوہ مقدمے نوں
 فیصلے تک نہیں لجا سکدا۔

نویں جج دے آؤن تک مقدمہ فیصلے لئی تیار ہونا چاہیدا
 ہے۔ نویں جج دے کم دا آغاز اوہناں نوں بری کرن توں ہونا
 چاہیدا ہے۔
 ایہہ سوچ کے صفائی دھر نے اگلی پیشی تے گواہ بھگتاؤن
 لئی کمر کسے کس لئے۔

106

صفائی دھر دیاں چالاں تے مدعی دھر نے تاں دکھی ہونا
 ہی سی، جج وی نہتھا محسوس کر رہیا سی۔
 اپنا پورا زور لا کے اسنے ملزم نوں بھگوڑا قرار دین دی
 کاروائی چار مہینے وچ مکائی سی۔ پر اسنوں اگلی کاروائی
 شروع ہون دی اکا ہی آس نہیں سی۔
 پچھلیاں پیشیاں تے گواہاں دی ڈار حاضر ہوندى رہی سی۔
 گواہاں نوں بے رنگ موڑ کے اسنوں شرمندگی محسوس ہوندى
 سی۔

مقدمے دے پچھوکڑ نوں دھیان وچ رکھدے ہوئے جج نے
 اس وار سنوائی دو دن نہیں سی رکھی۔ سنوائی لئی اک دن خالی
 رکھیا سی۔ پہلاں وانگ سارے گواہ وی طلب نہیں سن کیتے۔
 کیول چشمدید گواہ بلائے گئے سن۔
 دوشیاں اپر قتل دے نال نال بلاتکار دا وی دوش سی۔
 بلاتکار کیس دی سنوائی کردے ویلے سادھو سنگھ نوں بخار

چڙهن لڳدا سي۔ اوھ اپنا آپ نوں ڪورو سبھا دا مکھی محسوس ڪرڻ لڳدا سي۔ اڪ معصوم ڪڙي نوں وڪيل نه شبد باناں راپين نروستر ڪرنا سي۔ مريادا وچ بنهه جج نه نه چاڻڊهه ٻوئيه وي موڪ درشڪ بن ڪه ره جانا سي۔

پنڊت پرماتند نه نيها نوں مايه نگر ول ترن توں پهلاں جهوٽا جيبا اپديش دتا سي۔ عدالت اس لئي ڪروڪشيتر دا ميدان سي۔ نيها نه ٻوندهه چير ٻرن توں ٿر ڪه رحم دي پڪار نهين سي ڪرني۔ اسنه ارجن بنڪه گواهي واليه تير ڪوروں ول سٿيه سن۔ ايھناں تيراں نه ملزماں لئي پھانسي دا پھندا بننا سي۔

نيها نه گواهي ده نال نال پنڊت جي ده اپديش نوں رٿا لا ركهيا سي۔ موقع ملدهه به اسنه ايپيه وير ده قاتلاں اڀر راني جھانسي بنڪه جهپٽا سي۔

بلاٽڪار دا دوش ٻون ڪارن عدالت دي ڪاروائي بند ڪمرهه وچ ٻوني سي۔ جج، سرڪاري وڪيل، گواهه، دوشي اتهه دوشياں ده وڪيلاں توں علاوھ ٻور ڪسهه نوں عدالت وچ ڪهڙهن دي اجازت نهين سي ٻوني۔

آواز پين ته نيها گواهاں واليه ڪٿهرهه وچ آ ڪهڙوتي۔ جج نوں گواهي شروع ٻون دا يقين نهين سي۔ تسلي ڪرڻ لئي اسنه وڪيلاں ڪولون پچهيا:
 ”گواهي شروع ڪريئيه؟“

”جي جناب!“ سارهه وڪيلاں نه لگبهگ اڪو ويلهه ٻنگارا بهريا۔

کہن لئی سنوائی بند کمرے وچ ہو رہی سی۔ پر عدالت
 تماشبیناں نال بھری ہوئی سی۔ چھ دوشی اتے اوہناں دے چھ
 وکیل اک پاسے کھڑے سن۔ سینئر وکیلاں دی مدد لئی دو جونیئر
 وکیل اتے تن منشیاں نوں اندر رہن دی اجازت مل گئی۔ ملزم
 دھر ول کل ملا کے ستاراں بندے کھڑے سن۔

مدعی دھر دا پلڑا حلقہ سی۔ سرکاری وکیل اتے ہریش
 رائے مدعی دھر دے وکیل سن۔ رام ناتھ خود ہی باہر چلیا گیا
 سی۔ اس دی دھیاں ورگی بھانجی نوں چھ وکیلاں دی جرہا دے
 چاقواں ورگے وار سہنے پینے سن۔ کجھ سوال اسبھیا اتے بھدے
 ہونے سن۔ رام ناتھ دی حاضری وچ نیہا نوں اجیہے پرشناں دے
 اتر دین وچ پریشانی ہونی سی۔

سرکاری وکیل دی مدد لئی اک نائب کورٹ سی، جیہڑا مثل
 دے نال نال پیش ہون والے مال مقدمے نوں سنبھال رہیا سی۔
 گواہی شروع ہون توں پہلاں نیہا نوں سچ بولن لئی دھرم
 دی سہں کھوائی گئی۔

سہں کھا کے نیہا واپری گھٹنا دا ویروا دین لگی۔ دیپ نگر
 محلے دی گلی نمبر چار وچ اوہناں دا گھر سی۔ چھوٹا جیہا
 پریوار تیاں ورگے دن بٹاء رہیا سی۔ کمل یونیورسٹی وچ
 ایم.بی.اے. کر رہیا سی۔ ... |

کمل دا ناں زبان تے آؤندے ہی نیہا دا گچ بھر گیا۔ اسدی
 زبان تالوئے نال لگ گئی۔ اکھاں نم ہو گئیاں۔ کجھ دیر لئی اوہ
 ٹھٹھمبری۔ جھٹ اس نوں پنڈت پرمانند دا سندیش یاد آیا۔ اسنے

ڈولنا نہیں سی۔ بھاوک نہیں سی ہونا۔ بھرا نوں یاد کر کے رون
لئی ساری عمر باقی سی۔

تفتیش دوران پولیس نوں کجھ اہم ثبوت ملے سن، کجھ
چیزاں موقعے توں ملیاں سن، جیہڑیاں دوشیاں دا اتھے حاضر
ہونا ثابت کردیاں سن۔ کجھ چیزاں دوشیاں کولوں برآمد ہوئیاں
سن، جیہڑیاں اوہناں دے واردات وچ شامل ہونا ثابت کردیاں
سن۔ نیہا نے ایہناں ساریاں چیزاں دی شناخت کرنی سی۔

سبھ توں پہلاں کمل دے خون نال لہڑے کپڑیاں دا پارسل
کھولیا گیا۔ پوسٹ مارٹم کردے ویلے ایہہ کپڑے ڈاکٹر نے اپنے
قبضے وچ لئے سن۔ ٹیسٹ لئی اوہناں کپڑیاں نوں کیمیکل
اگجامینر کول بھیجیا گیا۔ گھم گھما کے ایہہ کپڑے واپس عدالت
کول پج گئے سن۔

جج دی ہدایت تے دوجا پارسل کھولیا گیا۔ اس وچوں خون
نال لہڑیا اوہ چھرا نکلیا جیہڑا کمل دے ڈھڈ وچ کھوبھیا گیا سی۔
جاندا ہویا پنچم اس چھٹے نوں اپنے نال لے گیا سی۔ پچھوں کٹ
کے پولیس نے اس کولوں برآمد کروا لیا سی۔

پارسلان دے کھلداں ہی سلاب اتے خون دی رلی ملی بدبو
سارے کمرے وچ پھیل گئی۔ کجھ وکیلاں نے نکاں اپر رومال
رکھ لئے، کجھ نے ساہ گھٹ لئے۔

بوراں لئی کمل دے بو مار دے کپڑے گھناؤنی چیز ہو
سکدے سن۔ پر نیہا لئی اوہ انمول خزانہ سی۔

کڑتا پجامہ ساہمنے ہوندیاں ہی جیوندا جاگدا کمل اسدیاں
اکھاں اگے آ کھڑوتا۔

کمل دے پچھلے جنم دن تے نیہا نے ایہہ کڑتا پجامہ اسنوں
تحفے وچ دتا سی۔ ایہہ کڑتا پجامہ پا کے کمل راج کماراں ورگا
لگدا سی۔

کڑتا پجامہ، کمل، چہرا اتے خون اک گھمنگھیری بنکے
نیہا دے سر نوں چڑھن لگی۔ کمل دے پیٹ وچ کھبھدا چہرا،
خون دیاں تتیریاں، باہر نکلدیاں آنتڑیاں اتے تڑفدا کمل نیہا اگے
ساکار ہو گیا۔

نیہا دیاں اکھاں اگے تارے نچن لگے۔ لتاں اسدا بوجھ جھلن
توں اسمرتھتا پرگٹاؤن لگیاں۔ نیہا نوں لگا اوہ ڈگن لگی سی۔
پھیر رولا پے گیا، “سنبھالو، سنبھالو۔ کڑی بے ہوش ہو
گئی۔”

پردھان نے اگے ہو کے نیہا نوں سنبھالیا۔ اسنوں عدالت لئی
پئے اک بینچ اپر بیٹھایا اتے پھیر لٹا دتا۔
سانبھ سنبھال لئی رام ناتھ نوں اندر بلایا گیا۔
کچہری وچ اک وار پھیر شمشان ورگی چپ چھا گئی۔
مُونہ اتے اکھاں تے چھٹے مار کے رام ناتھ نے نیہا نوں
ہوش وچ لیاندا۔

“اگوں گواہی کروائی جاوے جاں نہ؟” اس مسئلے تے
پردھان نال مشورہ کیتا۔

بریش وی ایہو سوچ رہیا سی۔

گواہی نوں اگے پاؤنا خطرے توں خالی نہیں سی۔ سو پاپڑ
ویل کے وکیلاں نوں قابو کیتا گیا سی۔ اک دن اس طرحاں ہونا
ہی ہونا سی۔ گواہی کروا کے کڑی نوں بہار مکت کیتا جاوے۔

گواہی بہتی نہیں سی رہندی۔ کیول ملزماں دی شناخت ہونی سی۔ نیہا نہ سنبھلی تاں جرہا لئی تاریخ لے لئی جائے گی۔
 ہوش آ جان بعد رام ناتھ نے اک وار پھیر تسلی کیتی۔ گواہی نالوں ضروری نیہا دی صحت سی۔

پر نیہا پوری طرحاں سنبھل چکی سی۔ اسنوں ہر ملزم دا نان اتے حلیہ پوری طرحاں یاد سی۔
 “بیٹا! توں پوری طرحاں ٹھیک وی ایں؟ جے من اداس بے تاں ہور پیشی پا دیندے ہاں۔ کوئی مجبوری نہیں۔” نیہا نوں کول بلا کے سادھو سنگھ نے پچھیا۔

“میں ٹھیک ہاں سر! گواہی شروع کرو۔”
 “بڑی سیانی کڑی ہے۔” جج نے نیہا دا حوصلہ ودھایا۔
 “جناب ہن اس دا بیان مکمل کر لو۔ جرہا بعد دوپہر کر لواں گے۔”

ہریش دے اس سجھاء نال سبھ دھراں سہمت ہو گئیاں۔
 بیان مکمل کراؤن لئی نیہا مڑ پہلی تھان تے آ کے کھڑو گئی۔

مقدمے دی اک اہم کاروائی شروع ہون والی سی۔ جے نیہا نے دوشیاں دی پہچان کر لئی تاں اوہناں نوں سزا ہو سسکی سی۔
 جے پہچان نہ ہوئی تاں اوہناں نے قتل اتے ڈکیتی دے دوشاں توں بری ہو جانا سی۔ اس جرم دی ودھو ودھ سزا تن سال سی۔
 ادھی اوہ کٹ چکے سن۔ باقی قیدیاں نوں ملدیاں چھوٹاں کارن معاف ہو جانی سی۔ فیصلہ ہوندیاں ہی اوہناں باہر آ جانا سی۔

شناخت دی کاروائی شروع ہوندے ہی ساریاں دھراں
چوکس ہو کے کھڑو گئیاں۔

نند لال نے ملزماں نوں کوئی گپت اشارہ کیتا۔ سر ہلا کے
ملزماں نے اشارہ سمجھ جان دا ہنگارا بھریا۔

مجبوری وسبوری نیہا نے ملزماں ول نظر دوڑائی۔ دو
اسدے چچیرے بھرا سن۔ کمل نوں قتل کراؤن والے، نیہا نوں
نروستر کراؤن والے۔ چاچے چاچی نوں اپاہج بناؤن والے۔
سارے پریوار نوں راجے توں رنک بناؤن والے۔ قہر بھریر نظر
سٹ کے نیہا اگے ودھی۔

اگانھ کوئی بور ہی بھانا ورتیا ہویا سی۔ چار دی تھیں چھ
ملزم کھڑے سن۔ چھپیاں دے حلیے اکو جہے لگدے سن۔ دو
ملزماں دے کڑتے پجامے چٹے سن، باقیان دے ہلکے نیلے۔
سبھ دے گلاس وچ کیسری پرنے سن اتے سراں اپر ڈبیدار پرنیاں
دے مڑاسے، داڑھی مچھان اکو جھپیاں۔

چار دی تھیں چھ ملزم کس طرحاں ہو گئے؟ نیہا نے اپنی
دبدها دور کرن لئی اپنے وکیل ول تکیا۔ پر ہریش نوں اپنے سائل
دی مدد کرن دا ادھیکار نہیں سی۔ اوہ تاں گواہ توں ایہہ وی نہیں
سی پچھ سکدا کہ اسنوں دبدها کیہ ہے؟ اوہ کیول صفائی دھر
دے غیر قانونی پرشناں اپر اعتراض کر سکدا سی۔

پردھان نے نیہا دی سمسیا سلجھاؤن لئی جج ول تکیا۔
سادھو سنگھ نیہا دی سمسیا سمجھ چکا سی۔ صفائی دھر
دے وکیلاں نے شرارت کیتی سی۔ منشیان دے بھانے اوہناں نے
دو اجیہے بندے اندر لے آندے سن، جیہناں دے حلیے ملزماں

نال ملدے سن۔ گواہ نوں بھمبل بھوسے وچ پاؤن لئی اوہناں نوں
 کپڑے وی ملزماں ورگے پوا دتے سن۔
 “منشی جی تسیں ملزماں کول کھڑے کیہ کر رہے ہو؟ اک
 پاسے بٹو۔”

جج دے اس حکم تے صفائی دھر نوں سخت اعتراض سی۔
 گواہ پہلی وار ملزماں دی شناخت کر رہیا سی۔ قاعدے
 انوسار ایہہ شناخت دوشیاں دے پھڑے جان دے فوراً بعد ہونی
 چاہیدی سی۔ ہن تک ملزم بیسیاں وار عدالت وچ پیش ہو چکے
 سن۔ گواہ اوہناں نوں سینکڑے وار دیکھ چکے سن۔ اک ملزم دی
 لت کٹی جا چکی سی۔ اسدی شناخت ہور آسان ہو گئی سی۔
 ملزماں نوں انصاف چاہیدا سی۔ اوہناں نوں نرپکھ شناخت کراؤن
 دا ادھیکار سی۔ جے گواہ نوں ملزماں دی صحیح پہچان

سی تاں اسنوں چھ وچوں چار پہچانن وچ کیہ اعتراض سی؟
 پر جج نوں اعتراض سی۔ جے ملزماں نے شناخت پریڈ
 کراؤنی سی تاں اوہناں نوں باقائدہ اس بارے جج نوں درخواست
 دینی چاہیدی سی۔ جج دی اجازت لینی چاہیدی سی۔ اپنے آپ انج
 کرکے ملزم دھر نے عدالتی کاروائی وچ وگھن پایا سی۔ گواہ
 اتے عدالت نوں گمراہ کیتا سی۔ عدالت دی مان ہانی کرن دے
 جرم بدلے جج اوہناں تے کاروائی کر سکدا سی۔

کجھ دیر دوہاں دھراں ولوں قانونی چاراجوئی ہوندى رہی۔
 آخر جج نے حکم سنایا۔ منشیاں نوں باہر بھیجو۔
 نیہا دی سمسیا حالے وی حل نہیں سی ہوئی۔ اسنے چاراں
 وچوں اک اک نوں پہچاننا سی۔ ایہہ کم اس لئی آسان نہیں سی۔

نیہا نوں چارے ملزم اکو جہے جاپن لگے۔ جدوں ملزم
 اسنوں دکھائے گئے سن، اس ویلے ٹھیکے دار وڈی عمر دا لگدا
 سی۔ اسدی داڑھی مولوی کٹ سی اتے کجھ وال چٹے سن۔ اس
 نے مچھاں رکھیاں بوئیاں سن۔ باقی ملزم شیو کردے سن۔ اج
 سبھناں دیاں داڑھی مچھاں اکو جہیاں سن۔ سبھ دے وال کالے
 سن۔ ہن ٹھیکے دار دی اس توں پہچان نہیں سی ہو رہی۔ کالیئے
 دے سر دے وال چھوٹے ہوندے سن۔ اج سبھ دوشیاں دے وال
 چھوٹے سن۔ اسدے اک کن وچ نتئی پائی ہوئی سی باقیاں دے کن
 خالی سن۔ اج سبھ نے نتیاں پا رکھیاں سن۔ پنچم دا رنگ باقیاں
 نالوں کالا سی۔ اج نیہا توں گوڑھے کالے اتے ہلکے کالے رنگ
 وچوں فرق پھڑیا نہیں سی جا رہیا۔ جیویں سبھ نے پنڈے تے
 کالخ مل لئی سی۔ دینے دی پہچان نیہا نے اسدی پھٹی پینٹ
 قمیض توں کرنی سی۔ ہر پیشی اوہ ایہناں ہی کپڑیاں وچ اؤندا
 سی۔ پر اج اسنے کپڑے بدلے ہوئے سن۔

ہور تاں ہور نیہا نوں اج کمل دے قاتل پنچم دی وی پہچان
 نہیں سی آ رہی۔ اوہ وی پھوڑھیاں دی تھان نقلی تنگ لگوا کے
 آیا سی۔

“دس بیبی کیہڑا ملزم کیہڑا ہے؟” صفائی دھر ششوپنچ وچ
 پئے گواہ دی گھبراہٹ دا فائدہ اٹھاؤنا چاہندی سی۔

نیہا دا رٹا اس نوں دھوکھا دے چکا سی۔ صفائی دھر دے
 وکیل اسنوں الجھاؤن وچ کامیاب ہو چکے سن۔

رٹے دا کھڑا چھڈ کے نیہا اپنی یادداشت اپر زور پاؤن
 لگی۔ نیہا نوں دسیا گیا سی، ایہہ واردات ایہناں ہی ملزماں نے

کیتی سی۔ کیتی وی اسے طرحاں سی جیویں اسدے بیان وچ لکھیا گیا سی۔ پھیر نیہا نوں کیہ گھبراہٹ سی؟ نیہا نوں ملزم اپنیاں گیان اندریاں دے آدھار تے پہچاننے چاہیدے سن۔
 دینے نے اس نال بلاتکار کیتا سی۔ اسدی بدبو نیہا دے روم روم وچ وسی ہوئی سی۔ اس بو نوں اوہ میلاں توں پہچان سکدی سی۔

عدالت دی اجازت لے کے اوہ اکلے اکلے ملزم دے کول دی لنگھی۔ جھٹ دینا اسدی پکڑ وچ آ گیا۔
 کمل دا خون اسدیاں اکھاں اگے ہویا سی۔ قاتل دے ہتھ سادھارن نہیں سن۔ ہتھ پاتھیاں ورگے اتے انگلاں سپولیاں ورگیاں سن۔ اوہ دماغ ‘تے زور پا کے ہتھان نوں پہچان سکدی سی۔

من اکاگر کرن لئی نیہا نے اکھاں میچ لٹیاں۔ ماتا جی دی سکھائی ودھی انوسار نیہا نے سارا دھیان اپنے آگیا چکر اپر کیندرت کیتا۔ فلم دی ریل وانگ ساری گھٹنا دماغ وچ دہرائی۔
 ہتھان تے آ کے اسنے فلم روک لئی۔

نیہا دے کہن تے سارے ملزماں دے ہتھ اس اگے کروائے گئے۔ پنچم دے ہتھ اوہو ہتھ سن، جیہناں نے وید پریوار دا سنسار اجاڑیا سی۔

پنچم دی صحیح شناخت نے نیہا دا حوصلہ ودھایا۔
 باقی بچدے دو ملزماں وچوں اسنوں ٹھیکے دار پہچاننا چاہیدا سی۔ چوتھے دی پہچان آپے ہو جانی سی۔

ٹھیکے دار نے داڑھی مچھاں منوا کے اتے میک اپ کروا
 کے عمر تاں چھپا لئی سی، پر ودھیا ڈھڈ نہیں سی چھپا سکیا۔
 ٹھیکے دار دے وڈے ڈھڈ نے ٹھیکے دار نوں پھسا دتا۔
 تن ملزماں دی شناخت ہوندے ہی نیہا دا دماغ پھرتی پھڑن
 لگا۔

اسنے ملزماں دے کناں نوں گہہ نال تکیا۔ کالیا نئی بچپن
 توں پاؤندا سی۔ اسدے کن دی گلی وڈی ہونی چاہیدی سی۔ دوجے
 ملزماں دے کناں دیاں گلیاں نویاں ہون گیاں جاں ایکٹراں وانگ
 نقلی نتیاں پائیاں ہون گیاں۔
 اسدا اندازہ ٹھیک نکلیا۔

اصلی ملزم دے کن دی گلی وڈی سی۔
 شناخت دی کاروائی مکمل ہوندے ہی عدالت دی کاروائی
 بعد دوپہر تک روک دتی گئی۔

ٹھیکے دار نوں چھڈ کے باقی سبھ دوشیاں نوں وکیل پنکج
نے کر کے دتے سن۔ اس لئی نند لال دی اگوائی وچ کم کرنا
اوہناں دا اخلاقی فرض سی۔

ٹھیکے دار دی صورتحال بہن سی۔ اس کول خرچن لئی
چار پیسے سن۔ پہلے دن توں اسنے اپنا وکیل آپ کھڑا کیتا سی۔
نہ ٹھیکے دار نوں پنکج اپر یقین سی، نہ اسدا وکیل نند لال دی
گل مندا سی۔ اوہ اپنی ڈفلی آپ وجا رہے سن۔

دو دنوں توں نند لال صفائی دھر دے وکیلاں نوں اپنی جرہا
سمجھا رہیا سی۔

مقدمہ مڈھوں ہی کمزور سی۔ پرچہ کٹواؤن والے نے
پرچے وچ نہ دوشیاں دے ناں پتے لکھائے سن نہ حلیے۔ کسے
خاص شناختی نشان دا وی کدھرے کوئی ذکر نہیں سی۔ پچھوں
شناخت پریڈ کروا کے اس کمی نوں دور کیتا جا سکدا سی۔
پولیس نے انج نہیں سی کیتا۔ ہن جے گواہ عدالت وچ آ کے
ملزماں نوں پہچان لین تاں عدالت اس نوں کوئی اہمیت نہیں
دیوے گی۔ اس لئی صفائی دھر دے وکیلاں نوں بہتی محنت دی
ضرورت نہیں سی۔

دینے اپر بلاتکار دا دوش سی۔ اس دوش وچ وی بہتا دم
نہیں سی۔ نہ پرچے وچ بلاتکار دا ذکر سی نہ ڈاکٹر اس دی تائید
کردا سی۔ پولیس نے نیہا دے مہینہ پچھوں لکھے اک بیان وچ

اسدا ذکر کیتا سی۔ دیر بعد لگے دوش نوں وی عدالت بہتا نہیں
گولدی۔

رہندی کھونہدی کسر نیہا نے کڈھ دتی۔ اسنے خود ہی
دینے نوں بلاتکار دے دوش توں بری کر دتا۔

بے فکر ہوئے نند لال نے باقی وکیلاں نوں پچھے ہٹا دتا۔
سارے وکیلاں ولوں جرہا دی کمان خود سنبھال لئی۔

”ہاں بیٹا، پولیس نے تیرا بیان کئی وار لکھیا سی؟“

”تن وار۔“ نیہا نوں اس سوال دا ایہہ جواب سمجھایا گیا سی۔

پہلا بیان ہسپتال وچ ہویا سی، جسدے آدھار تے پرچہ کٹیا
گیا سی۔ دوجا بیان پلوی دے گھر ہویا سی، جس وچ اسنے
دوشیاں دے ناں، ہتھیاراں اتے کیتے جرماں دا ویروا دتا سی۔
تیجا بیان تھانے ہویا سی، جدوں اوہ دوشیاں کولوں پھڑیاں
چیزاں دی شناخت کرن گئی سی۔

”تتے بیان تینوں پولیس نے پڑھکے سنائے سن؟“

”جی ہاں۔“ نیہا نوں اس پرشن دا اتر آؤندا سی۔ اسنوں ایہہ
وی پتہ سی کہ اسدے پہلے بیان اپر دستخط ہوئے سن۔ باقیاں اپر
نہیں۔

”ہنے توں آکھیا ہے تیرے نال کسے نے بلاتکار نہیں کیتا۔“

”جی ہاں آکھیا ہے۔ ٹھیک آکھیا ہے۔“

”توں پولیس نوں دتے اپنے بیاناں وچ اس بلاتکار دا کدے
ذکر کیتا سی؟“

”جدوں میرے نال بلاتکار ہویا ہی نہیں میں ذکر کتھوں
کرنا سی۔“

”بیبا تیرے دوجے بیان وچ ایہہ لکھیا بے کہ دینے نے
تیرے بیڈ روم وچ آ کے تیرے نال بلاتکار کیتا۔ ایہہ گل توں
پولیس نوں نہیں دسی؟“

”نہیں۔ میں نہیں لکھائی۔“

”مطلب ایہہ کہ ایہہ گل پولیس نے آپے لکھ لئی؟“

”ہو سکدا ہے۔“

”اسدا ایہہ مطلب ہویا کہ پولیس نے تینوں دوجا بیان
پڑھکے نہیں سنیا۔ جے اوہ پڑھکے سناؤندی تاں اسنوں ٹوک
کے توں آکھدی میرا بیان ٹھیک کر۔ ٹھیک اے نہ بیٹی؟“

ایہہ سوال گنجھل دار سی۔ نیہا نوں سمجھایا گیا سی کہ
اسنے بلاتکار والے حصے توں مکرنا سی۔ باقی بیان نوں
صحیح مننا سی۔ بن اوہ کیہ کرے؟ جے اوہ بیان نوں پڑھکے نہ
سناؤن والی گل مندی سی تاں ایہہ ثابت ہونا سی کہ دوشیاں دے
ناں پتے پولیس نے آپے لکھ لئے۔ بیان پڑھکے سناؤن نوں
ٹھیک مندی سی تاں بیان اسنے ٹھیک کیوں نہیں کرایا؟ ایہہ
پرشن اٹھنا سی، جسدا اس کول کوئی اتر نہیں سی۔

نیہا سوچن لگی۔ کسے اشارے دی اچھا نال اوہ اپنے وکیل
ول تکن لگی۔

پردھان اسدی دبدھا سمجھ کے وی چپ کھڑا رہیا۔ اوہ اپنے
سائل دی رہنمائی نہیں سی کر سکدا۔ اسنوں پولیس نوں بناں
گواہاں نوں پچھے آپے بیان لکھن دے ادھیکار تے کھجھ آ رہی
سی۔ اس ادھیکار دی ہوئی درورتوں کارن بن نیہا کڑکی وچ
پھسی کھڑی سی۔

”بول بیبا جلدی بول۔ اس وچ سوچن والی کیہڑی گل ہے؟“
 نند لال گواہ نوں بہتا سوچن دا موقع نہیں سی دینا چاہندا۔
 سوچ سوچ کے گواہ صحیح نتیجے تے پج سکتا سی۔
 ”سر اس سوال بارے میں اپنے وکیل نال رائے کر لواں؟“
 ”نہیں بیبی توں انج نہیں کر سکتی۔“
 ”سر جے ملزماں نوں ادھی درجن وکیل کرن دا ادھیکار
 ہے تاں مینوں اک وکیل نال رائے کرن دا ادھیکار کیوں نہیں؟“
 کھجھی نیہا نے عدالت تے کنتو کیتا۔
 ”قانون اسے ترہا آکھدا ہے۔“
 ”پر اس طرحاں کیوں آکھدا ہے سر؟“
 ”توں چشمدید گواہ ہیں۔ سچ تیرے ساہمنے واپریا ہے۔ سچ
 نوں کسے ٹھمنے دی ضرورت نہیں ہوندی۔“
 ”پر سر ایہہ بھانا ایہناں ملزماں نے ورتایا ہے۔ جے میں
 کوئی غلط بیانی کراں تاں اس بارے ایہہ مینوں پچھن؟ ایہناں
 ولوں سوال پچھن لئی وکیل کیوں کھڑے بن؟“
 ”قانون ملزماں نوں دھرمرج دے پتر سمجھدا ہے۔ گواہاں
 نوں جھوٹھ دے پلندے۔ اسے لئی گواہاں ولوں بیعانے جا رہے
 اکھوتی جھوٹھ وچوں سچ لبھن لئی وکیل کھڑے کرن دا ادھیکار
 دیندا ہے۔“
 نیہا دی مجبوری کارن بھرے پیتے پردھان نے پہلی وار
 اپنے من دی بھڑاس کڈھی۔
 ”اسیں دو سو سال انگریزاں دے غلام رہے۔ اپنے سدھانت
 اوہ ساڈے اپر ٹھوس کئے۔ بھلے دناں وچ اک نردوش نوں

پھانسی ہو گئی۔ سارے دیش وچ باباکار مچ گئی۔ لوکاں دے روہ توں ڈردے قانون نے سدھانت گھڑ دتا۔ اک نردوش نوں سزا دین نالوں سو دوشی بری کیتے چنگے۔ ایہہ سدھانت دین والے دیش نے تفتیش نوں وگیانک لیہاں تے پا کے شک دی گنجائش نوں صفر تے لے آندا۔ اسیں اس سدھانت نوں گھسا گھسا ملزماں دے بری ہون دا ہتھیار بنا دتا۔ کہانی نوں شکی بناؤن لئی دوشیاں نوں وکیل دتے جاندے ہن۔ پھیر اس شک دے آدھار ’تے دوشی بری کر دتے جاندے ہن۔“

اپنا فرض سمجھ کے سادھو سنگھ نے نیہا نوں اسدے پرشن دا پچھو کڑ سمجھایا۔

“ساڈا دیش قربانی دین وچ وشواس رکھدا ہے۔ سانوں پرانے سدھانت نوں بدل دینا چاہیدا ہے۔ ‘سو دوشیاں نوں سزا کراؤن لئی جے اک نردوش نوں پھانسی چڑھنا پئے تاں اسنوں چڑھ جانا چاہیدا ہے۔‘ ہن ایہہ سدھانت ہونا چاہیدا ہے۔“

چلی بحث نوں پردھان اگے تورن لگا۔

“جناب اس وشے تے سیمینار کدے پھیر رکھ لوں گے۔“
 حالے اک گواہ ہور رہندا ہے۔ کم مکائیے۔“

مقدمے توں ہٹ کے چلی بحث نوں ٹھلھ پاؤن لئی نند لال نے سادھو سنگھ نوں ٹوکیا۔

“ساری! ہاں، دس بیبا۔“ نند لال توں معافی منگ کے سادھو سنگھ نے نیہا نوں اتر دین دا حکم سنایا۔“

“دوجا بیان مینوں پڑھکے سنایا گیا سی۔ اس ویلے اس گھٹنا دا اس وچ ذکر نہیں سی۔“

وکیلاں دے سمجھاؤن مطابق نیہا نے گول مول جواب دتا۔
اس جواب نال نند لال دا بتا سر گیا۔ اس اتر دا مطلب سی
پولیس اپنی مرضی نال بیان بدلدی رہی سی۔ ایہو نند لال ثابت
کرنا چاہندا سی۔

”ہن بیبی ایہہ دس کہ دوشیاں دے نال تینوں کدوں پتہ
لگے؟“

”جدوں اوہ واردات کر رہے سن۔ کدے کدے گلاں کردے
اک دوجے دا نال لیندے سن۔“

”پنج ملزم نے۔ سبھ دے نال توں ٹھیک دسے نے۔ ایہہ دس
بیہا ایہہ نال تینوں زبانی یار رہے جاں توں کدھرے نوٹ کیتے
سن؟“

”زبانی یاد سن۔“ نیہا نوں پتہ سی ایہہ سوال اس توں پچھیا
جانا سی۔

”پرچہ درج کراؤن ویلے توں پولیس نوں کیوں نہیں
دسے؟“

”میتھوں کسے نے پچھیا نہیں۔“ اس سوال دا ایہہ ڈھکواں
جواب سی۔ ایہہ وی نیہا نوں سمجھایا گیا سی۔

”ہسپتال دا ریکارڈ دسدا ہے سبھ توں پہلاں تیرا ماما تینوں
ہسپتال وچ ملیا۔ ایہہ گل ٹھیک ہے؟“

”میں گھبراہٹ وچ سی۔ مینوں کجھ یاد نہیں۔“

”چل ایوں دس کہ ہسپتال چھٹی ہون بعد اوہ پلوی دے گھر
جا کے تینوں ہر روز ملدا رہیا جاں نہیں؟“

”ہاں ملدا رہیا۔“

”اوہ وکیل ہے؟“

”ہاں۔“

”اسنے تیرے کولوں ملزماں دے ناں پچھے؟“

”نہیں۔“

”مطلب ایہہ ہویا کہ توں پہلی واری پولیس نوں ملزماں دے

ناں دسے۔ اوہ وی پندراں دناں بعد۔ اوہ وی اوہناں دے پچھن

تے۔“

”ہاں۔“

”اس ویلے تک ایہہ سبھ دوشی پھڑے جا چکے سن۔ ایہناں

دے ناں، پتے اتے فوٹواں اخباراں وچ چھپ چکیاں سن۔ تینوں

پتہ ہے؟“

”نہیں۔ مینوں نہیں پتہ۔“

”آپاں ریکارڈ دیکھ لواں گے۔ اس توں پچھن دی کیہ لوڑ

ہے؟“

سادھو سنگھ نے نند لال نوں ٹوکیا۔

”بہتر جناب! ہن بیبی ایہہ دس توں دوشیاں نوں کس آدھار

تے شناخت کیتا ہے؟“

ایہناں دے شناختی نشان دیکھ کے۔“

”اوہ کیہڑے کیہڑے نشان نے؟ بیٹی ذرا سانوں وی دس؟“

”پنچم دے ہتھاں دی بناوٹ، کالیئے دے کن دی نئی، ٹھیکے

دار دا ودھیا ڈھڈ...“

”پر ایہہ شناختی نشان توں اپنے بیاناں وچ تاں نہیں سن

لکھائے؟ کیوں نہیں سن لکھائے؟ کوئی کارن دسو؟“

نند لال نے اک وار پھیر اسنوں اسدے سارے بیان پڑھ کے سنائے۔ کسے وی بیان وچ ایہناں شناختی نشاناں دا ذکر نہیں سی۔

نیہا نر اتر ہو گئی۔ ”دیکھ بیبی توں جھوٹھ بول رہی ہیں۔ ایہہ واردات کالے کچھیاں والے گروہ نے کیتی سی۔ توں اپنے بھراواں نال کڑ کڈھنی چاہندی سی۔ تسیں پولیس نال مل کے پنکج ہوراں دے نال نال ایہہ بھئیے وی پھسا لئے۔ ٹھیک اے نہ؟“

”سر میں وکیل صاحب توں اک سوال پچھنا چاہندی ہاں؟“
 ”نہیں بیبا۔ تینوں نہ کسے وکیل توں سوال پچھن دا ادھیکار ہے نہ کسے ملزم توں۔“

”سر ایہہ کمال دا قانون ہے! ملزم دھڑادھڑ سوال پچھی جان۔ گواہ اک سوال نہیں پچھ سکدا۔“
 نیہا چھٹ پٹا کے رہ گئی۔

اپنے اندر پیدا ہوئی جگیا سا نوں شانت کرن لئی سادھو سنگھ نے نیہا دے من دی گل پچھی۔

”سر میں ایہہ پچھنا چاہندی ہاں کہ مینوں اصل قاتل چھڈ کے ایہناں نوں پھسان دی کیہ ضرورت ہے؟“
 ”جدوں موقع آیا ایہہ وی دساں گے کہ ایہناں نوں کیوں پھسایا ہے؟“

نند لال نے مدعے توں باہر جاندی گل بات نوں ٹھلھ پاؤں دا اک وار پھیر جتن کیتا۔

”چلو ختم کرو۔ بہت جرہا ہو گئی؟“

سادھو سنگھ نہیہا نوں جلدی توں جلدی فارغ کرنا چاہندا
سی۔

”جیویں جناب دا حکم۔“

آکھدے نند لال نے جھٹ جرها بند کر دتی۔

ٹھیکے دار دا وکیل وکھرا راگ الاپ رہیا سی۔

ٹھیکے دار ولوں جرها کرن دا اسنوں وکھرا موقع دتا گیا۔

باقی دے سارے سوال نند لال پچھ چکا سی۔ پر نند لال دی

کالے کچھیاں والے گروہ سر واردات مڑھن والی گل ٹھیکے دار

نوں جچی نہیں سی۔ صفائی دھر دی اس دلیل نال پنکج اتے نیرج

تان بچ سکدے سن پر بھٹیاں نوں ایہہ پکھ پھسا سکدا سی۔ بھٹیاں

اتے کالے کچھیاں والیاں وچ کیہ فرق سی؟ ایہہ ٹھیکے دار توں

سدھ نہیں سی ہونا۔

ٹھیکے دار دا وکیل اپنا پکھ سوچ کے آیا سی۔

اپنی سوچ انوسار اوہ نہیہا نوں اپنا پکھ سجھاؤں لگا۔

”دیکھ بیبی۔ تیرا یونیورسٹی دے اک منڈے نال عشق چلدا

سی۔ اوہ رات نوں تینوں ملن آؤندا ہوندا سی۔ اس رات وی اوہ

تیرے کمرے وچ سی۔ کمل جاگ پیا۔ اسنے تہانوں دیکھ لیا۔

غصے وچ اسنے تیرے عاشق تے حملہ کر دتا۔ عاشق نے کمل

نوں مار دتا۔ اپنی بدنامی بچاؤن لئی تسیں ایہناں غریب بھٹیاں

نوں بلی دا بقرا بنا لیا۔“

اس نویں کہانی نے نہیہا دیاں اکھاں پھیر چھلکا دتیاں۔

ملاقات کرن آئی ٹھیکے دار دی پتنی ہر وار کسے نویں
مصیبت دی خبر سنا جاندی سی۔

پہلی وار اسنے دسیا۔ ٹھیکے دار دے اک چیلے نے اسدے
سارے کم ہتھیا لئے۔ لوکاں نے تھوڑی دیر اسدا انتظار کیتا۔ پھیر
سوچیا اوہ قتل دے مقدمے وچ پھسیا ہویا ہے۔ کیہ پتہ کدوں گھر
آوے؟ لوک اپنے کم نہیں سن روک سکدے۔ اوہناں نے نویں
ٹھیکے دار سہیڑ لئے۔

کجھ لوک ٹھیکے دار دا اصلی چہرہ ننگا ہو جان کارن کم
توں جواب دے گئے۔ اوہناں نوں کیہ پتہ سی ٹھیکے دار لٹاں
کھوہاں وی کردا سی؟ ٹھیکے دار اتے مالک دی بکل سانجھی
ہوندی ہے۔ ٹھیکے دار ویلے کویلے جدوں چاہے مالک دے گھر
گیڑا مار سکدا ہے۔ مالک پیسہ دھیلا کتھے رکھدا ہے اس
دا ٹھیکے دار نوں پتہ ہوندا ہے۔ اجیہے بندے دا کیہ پتہ ہے
کدوں لٹن آ پئے۔ دیکھ کے مکھی نگلن نوں کوئی تیار نہیں سی۔
دوسری وار اسنے دسیا۔ دُکان دی وکری ادھی رہ گئی۔
اوہناں دی دُکان ٹھیکے دار نال کم کردے مزدوراں دے سر تے
چلدی سی۔ بن اوہ جس ٹھیکے دار نال کم کردے سن اسے دے
دُکاندار توں سودا لیندے سن۔ تھوک دے دکانداراں نے اوہناں
نوں ادھر سودا دینا بند کر دتا سی۔ جو سودا دُکان وچ سی اوہ
گھرے ورتیا جا چکا سی۔ دُکان وچ چوبے نچدے سن۔ آمدن دا

ہور کوئی سادھن نہیں سی۔ نوبت ہتھ وچ ٹھوٹھا پھڑن تک پجدی جا رہی سی۔

پھیر اسنے دسیا۔ منڈا وگڑنا شروع ہو گیا۔ پہلاں اوہ لک چھپ کے بیڑی پیندا سی۔ بن شریام پین لگا سی۔ شراب خریدن لئی پیسے پتہ نہیں کتھوں لیندا سی؟ شام نوں پی کے آوندا سی۔ کڑی وگڑدی جا رہی سی۔ کئی وار اسنے کڑی نوں پرائے منڈیاں نال ہسدے دیکھیا سی۔ اسنوں اکھ دی شرم وی نہیں سی رہی۔ تاڑن تے سوئی بگھیاڑی وانگ پیندی سی۔ کسے وی ویلے اوہ کسے نال نکل سجدی سی۔

جے حالات اسے طرحاں چلے رہے تان اوہناں نوں گھر بار ویچ کے کسے وی ویلے دیش ول کوچ کرنا پے سکدا سی۔ ایہو جہیاں پریشانیآں دا ساہمنا ٹھیکے دار نوں جیل دے اندر وی کرنا پے رہیا سی۔

اسدے ساتھی پنکج ہوراں پچھے لگے پھر دے سن۔ جس طرحاں سیٹھاں دے وکیل آکھدے سن اوہ اسے طرحاں کردے سن۔ ٹھیکے دار نے اوہناں نوں بہت سمجھایا سی۔ سیٹھاں اپنے بری ہون والیاں چالاں چل رہے سن۔ اوہناں نوں بھئیاں نال کوئی ہمدردی نہیں سی۔ اوہناں نوں نہ کسے نے بری کراؤنا سی نہ کسے نے بری کرنا سی۔ بھئیاں نوں اپنی لڑائی آپ لڑنی پینی سی۔ پر اوہ اسدی اک نہیں سن سندے۔ سیٹھاں دے آکھے پنڈت غیر حاضر ہو چکا سی۔ جدوں لوڑ ہوئی سیٹھاں نے اسنوں گرفتار کروا دینا سی۔ مڑ اسنوں ساری عمر جیل وچ سڑنا پینا سی۔

ٹھیکے دار آرام پرست ہو چکا سی۔ جیل وچ اس توں بن کم نہیں سی ہوندا۔ پر اسدے ساتھیاں لئی جیل دے اندرلی اتے باہرلی زندگی وچ بہتا فرق نہیں سی۔ باہر اوہ اک کمرے وچ دس دس رہندے سن۔ نہ بجلی، نہ پانی۔ ساری رات اوہناں نوں مچھر کھاندے سن۔ سارا دن ہڈ توڑوی محنت کرکے مسماں ڈھڈ بھرن جوگی روٹی نصیب ہوندى سی۔ دہاڑی ٹٹ جاوے تاں فاقے کٹنے پیندے سن۔ اوہناں نوں جیل وچ آرام نظر آوندا سی۔ بیرکاں وچ پکھے سن۔ نہاؤن لئی ٹیوبویل سی۔ دیکھن نوں ٹی.وی.سی۔ علاج مفت ہوندا سی۔ پنچم دی لت دا علاج دیانند ہسپتال وچ ہویا۔ باہر ہوندا تاں لت کٹاؤن دا لکھ روپیہ لگدا۔ پیسیاں دی گھاٹ کارن اسنے رل کھل کے مر جانا سی۔

اس لئی ٹھیکے دار دے ساتھیاں نوں باہر آؤن دی کوئی کابل نہیں سی۔

پر ٹھیکے دار باہر آؤن لئی ترلو مچھی ہو رہیا سی۔ نال دے قیدی اسنوں تنگ کر رہے سن۔ اس نوں جیل وچ بیٹھے نوں اک سال توں ودھ ہو گیا سی۔ اسے کارن اسدا ضمانت اپر رہاء ہون دا حق بن گیا سی۔ قانون ملزماں دا پکھ پوردا سی۔ جے سنوائی اک سال وچ نہیں مکدی تاں ملزم نوں ضمانت تے رہاء کرو۔ اسنوں ساری عمر تاں جیل وچ نہیں ڈکی رکھنا۔

ساتھی قیدی پچھ رہے سن اوہ ہائی کورٹ وچ ضمانت دی عرضی کیوں نہیں لاؤندا؟

ہائی کورٹ دے وکیلاں دیاں فیسوں توں ڈرن دی ضرورت نہیں سی۔ شنیوار نوں کجھ وکیل کم لین مایہ نگر آوندے سن۔

ایہہ اوہ وکیل سن جیہڑے نویں سن جاں جیہناں دا کم گھٹ چلدا سی۔ جیہڑے ملزم ودھ فیس نہیں دے سکدے جاں جیہناں دے وارث چنڈی گڑھ دے چکر نہیں لا سکدے اوہ اوہناں نوں وکیل کر لیندے سن۔

ٹھیکے دار باہر ہوندا تاں چنڈی گڑھ جا کے ودھیا وکیل کردا۔ اسدی پتتی نے کدے مایہ نگر دا بس اڈا نہیں سی دیکھیا۔ اوہ ہائی کورٹ دے چکر نہیں سی کٹ سکدی۔ اوہناں کول وڈے وکیلاں نوں دین جوگی فیس وی نہیں سی۔

اوہ کوئی گہنہ گٹا ویچ کے مساں ہزار پندراں سو جٹا سکدی سی۔ اجیہے اک وکیل نوں ٹھیکے دار دی پتتی نے کاغذ پتر دکھائے۔ کاغذ پڑھ کے وکیل نے ہک تھاپڑی۔ سو فی صدی ضمانت والا کیس سی۔ پرچے وچ

اسدا ناں نہیں سی۔ اک سال توں اوہ اندر سی۔ مقدمہ حالے بہت دیر چلنا سی۔ ضمانت وٹ تے سی۔

وکیل نے فیس وی بہتی نہیں سی لئی۔ ہائی سو روپے فیس اتے پنج سو روپے خرچہ۔ پندراں سو پہلاں۔ باقی کم ہون توں بعد۔

ہائی کورٹ دے وکیل نے ضمانت دی عرضی لائی۔ نال وید اتے نیہا دے بیاناں دیاں نقلاں لائیاں۔ کوئی بیان اک دوجے نال میل نہیں سی کھاندا۔ ساری کہانی جھوٹھی ثابت ہوندی سی۔ غریب اتے پرواسی ہون کارن ٹھیکے دار نوں جان بچھ کے پھسایا گیا سی۔

حالے دو گواہ بھگتے سن۔ بیسیاں گواہ باقی سن۔ نردوش
 بندے نوں مفت وچ سزا کٹنی پے رہی سی۔ دوش ثابت ہون اپر
 اوہ ہر حکم منن نوں تیار سن۔ پہلاں ہی اسدا تیر نہ رولیا جاوے۔
 عدالت نے دوہاں دھراں دا پکھ پوریا۔
 بیٹھلی عدالت نوں حکم ہویا۔ دو مہینے دے اندر اندر
 مقدمے دی سنوائی مکمل کرو۔ جے کسے کارن سنوائی لٹکدی
 نظر آوے تاں ٹھیکے دار نوں ضمانت تے رباء کرو۔

109

ٹھیکے دار نے ٹکے پانیاں وچ وٹا سٹ دتا سی۔
 پہلی پیشی تے چودھری ولوں جج دی کیتی کھچائی بن تک
 کم دے رہی سی۔ سادھو سنگھ کابل کرنوں ہٹ گیا سی۔ کیس اپنی
 مست چال چل رہیا سی۔
 سادھو سنگھ دے تن مہینے باقی سن۔ مقدمے نوں ختم
 ہوندیاں تن سال لگنے سن۔ بڑی آسانی نال اوہناں دا سادھو سنگھ
 توں کھپڑا چھٹ جانا سی۔
 ٹھیکے دار نالوں وڈی غلطی اسدے وکیل نے کیتی سی۔
 فیس دے لالچ وچ اوہ منڈپنا کر گیا۔ ہائی کورٹ دے بچے بچے
 نوں پتہ سی جیہڑا جج انہی دنیں ضمانتیاں دیاں درخاستاں سن
 رہیا سی اوہ کیہو جہے حکم کردا سی۔ مقدمے نوں تن مہینے
 وچ ختم کرو، مقدمے نوں چار مہینے وچ مکاؤ۔ اجیہے حکم نال
 فائدے دی تھان ملزم دا نقصان ہوندا سی۔ مجبوری و سوری جج

نوں سنوائی مکمل کرنی پیندی سی۔ زخم تازے ہوں کارن گواہاں
دا غصہ ٹھنڈا نہیں سی ہویا ہوندا۔ بری ہوں دی تہاں ملزماں نوں
سزا ہو جاندی سی۔

سادھو سنگھ تاں پہلاں ہی مدعی دے حق وچ چلن والا جج
جانیا جاندی سی۔ کوئی نہ کوئی دلیل گھڑ کے اوہ بری ہوں والے
دوشیاں نوں وی سزا سنا دیندا سی۔ اسدا مت سی دوشیاں نوں
سزا کر کے ہائی کورٹ تورو۔ کئی وار سادھو سنگھ دی دلیل
ہائی کورٹ نوں جج جاندی سی۔ دوشیاں نوں ہوئی سزا بحال رہ
جاندی سی۔ جے دوشی ہائی کورٹ وچوں بری ہوں وچ کامیاب
ہو جاوے پھیر وی اسدی اس ویلے تک گھبسی ہو جاندی سی۔
اپیل دی سنوائی تک جیل وچ رہنا پیندا سی۔ کئی وار سنوائی تن
تن سال نہیں سی ہوندی۔ وکیلاں دیاں فیساں دے روپ وچ بھاری
جرمانہ بھرنا پیندا سی۔ سزا دے ڈر دی تلوار سر تے لٹکدی
رہندی سی۔ پڑھے لکھے امیر ملزماں لئی ایہو

کھچوتان ہتھیری سی۔

جدوں ہائی کورٹ دا ایہہ حکم سادھو سنگھ نوں ملیا اس
ویلے اگلی پیشی وچ اک ہفتہ باقی سی۔ جھٹ اس نے سارے اہل
کار طلب کر لئے۔

اہل مد نوں حکم ہویا۔ ہنے سارے گواہاں دے سمن کٹ کے
اس آگے پیش کیتے جان۔

سٹینو نوں حکم ہویا۔ اوہ ہنے پولیس کپتان دے ناں اس ولوں
اک وشیش پتر جاری کرے۔ ہائی کورٹ دے حکماں دا حوالہ دتا

جاوے۔ گواہاں دی تعمیل وچ ورتی گئی ڈھل ہائی کورٹ دے حکماں دی توہین ہوئے گی۔ ایہہ اسنوں سمجھایا جاوے۔
سرکاری وکیل نوں ہدایت ہوئی۔ اوہ مکھ افسر نوں ہائی کورٹ دے حکماں توں جانو کرائے۔ متھی تاریخ تے اوہ سمیت ریکارڈ حاضر آوے۔

صفائی دھر دے وکیلاں نوں تاڑنا ہوئی۔ اگلی پیشی سبھ حاضر رہن۔ کسے نے باہر اندر جانا ہووے تاں عدالت توں پہلاں اجازت لین اتے اپنی تھان کسے ہور وکیل نوں کھڑا کرن۔ ساریاں دھراں نوں اک ہور سپیشٹیکرن دتا گیا:

“میں دو مہینے دے اندر اندر سنوائی ختم کرنی ہی کرنی ہے۔ سنوائی جے مینوں ہر روز وی کرنی پئی میں اس توں وی گریز نہیں کرنا۔ اس لئی بہتری اسے وچ ہے کہ مقدمہ لٹکاؤن دے ڈھنگ طریقے نہ اپنائے جان۔ فیصلہ گن اوگناں دے آدھار تے ہون دتا جاوے۔”

اچانک آئے اس بھچال نے صفائی دھر دے منصوبیاں نوں جھنجوڑ کے رکھ دتا۔

پنکج ہورے ڈھیری ڈھاہ کے بیٹھ گئے۔ پر نند لال دا حوصلہ بلند سی۔ سادھو سنگھ زور لا لئے اوہ اپنی قلمی اس مقدمے دا فیصلہ نہیں لکھ سکدا۔

دو مہینے مدعی دھر دے گواہاں نوں بھگتدیاں لگ جانے سن۔ پندراں ویہہ دن چھ ملزماں نوں اپنی صفائی پیش کردیاں لگنے سن۔ پنج چار دن بحث دی تیاری لئی ملنے سن۔

”ڈھائی مہینے وی مقدمہ لٹک گیا تاں سمجھو بازی جت لئی۔“

”اوہ کس طرحاں؟“

پنکج نوں نند لال دی بے فقری دا کارن سمجھ نہیں سی آ رہیا۔

”فیصلے والے دن اسیں بھگوڑے ہوئے پنڈت نوں عدالت وچ پیش کراں گے۔ اسدے پیش ہوندیاں ہی ساری کاروائی اک وار پھیر دہرائی جائے گی۔ سادھو سنگھ دن رات لگا رہے تاں وی کاروائی چھ مہینے مکمل نہیں ہونی۔ انے وچ سادھو سنگھ ساڈے گلوں لہہ جائے گا۔ ٹھیکے دار دی ضمانت ہو جائے گی۔ اوہ ٹک کے بیٹھ جائے گا۔ پھیر فیصلہ ساڈی مرضی انوسار ہوئے گا۔“

لمبا چوڑا بھاشن دے کے نند لال نے پنکج نوں سمجھایا۔
ایہو چال چلن لئی نند لال نے پنڈت نوں بھگوڑا بناؤن والا موہرا تیار کیتا سی۔

ہائی کورٹ دی ہتھ آئی گڈر سنگی دا جج پورا فائدہ اٹھا
رہیا سی۔

نند لال دا چالی سالہ تجربہ مٹی وچ ملدا جا رہیا سی۔ ادھے
گھنٹے دی تھان اسنے گواہاں تے تن تن گھنٹے جرہا کیتی۔
تھانے دے روز نامچے توں لے کے ٹیلیفون کمپنی دے ریکارڈ
تک نوں طلب کیتا۔ ریکارڈ ادھر ادھر کروایا۔ سادھو سنگھ نے
اسدی اک نہ چلن دتی۔ پروانیاں دی تھان ریکارڈ لین اردلی
بھیجے گئے۔ نال ہدایت ہوئی ہنومان وانگ سارا پہاڑ چک لیاندا
جاوے۔ گھم پھر کے سارا ریکارڈ حاضر ہو گیا۔

نند لال نے گواہاں نوں گھروں بھجایا۔ کسے نوں بیمار بنا
کے میڈیکل سرٹیفکیٹ بھجوا یا۔ کسے نوں مرگ دے بھوگ تے
بھجوا یا۔ جج نے پہلاں ہی گواہیاں لئی تن دن مقرر کر دتے۔ پنج،
ویہ اتے تیہہ تاریخ۔ گواہ نوں چھوٹ دے دتی۔ اوہ اپنی سہولت
انوسار آ جاوے۔ کوئی مہینہ مہینہ گھروں تھوڑا ٹل سکدا سی۔
کوئی پنج نوں بھگت گیا، کوئی ویہہ نوں۔ باقی رہندے تیہہ نوں
بھگت گئے۔

صفائی پیش کرن لئی دو موقعے دتے گئے۔ رولا رپا پا کے
مساں اک موقع ہور لیا گیا۔

ڈھائی مہینے بھجا کے جج نے ملزم دھر نوں ہمبھا لیا۔
سادھو سنگھ کول حالے وی پندراں دن باقی سن۔

پنکج اتے اسدے رشتے داراں نے پوری بھج نٹھ کیتی۔
 زمین اسمان اک کیتا۔ دلی توں لے کے کنیڈا تک وسے سادھو
 سنگھ دے رشتے داراں تک پہنچ کیتی۔ کدھروں ہنگارا نہ ملیا۔
 اوہناں نے نند لال نوں سوچت کیتا۔ جے فیصلہ سادھو سنگھ
 ہتھوں ہویا تاں اوہناں نوں سزا ہونی ہی ہونی سی۔

تن مہینے توں نند لال اس کیس وچ الجھیا ہویا سی۔ اسدے
 باقی کم دا بہت نقصان ہو رہیا سی۔ نند لال چاہندا سی مقدمہ
 اگلے جج تک لٹک جاوے۔ اسنوں دوبارا ساری کاروائی دہراؤن
 دی زحمت نہ اٹھاؤنی پوے۔

پر ہن دوبارا کاروائی چلاؤن دا ہولا پھکن توں سوا کوئی
 ہور چارہ نہیں سی۔

مکھ افسر نال گل ہوئی۔ اوہ اک خطرناک بھگوڑے ملزم
 نوں پھڑ کے اخباراں کولوں واہ واہ کھٹے۔ محکمے کولوں انعام
 لئے۔

اسنوں پنڈت دے لکن والی تھان دا سرناواں دسیا گیا۔
 اگلے دن بحث شروع ہون توں پہلاں ہی مکھ افسر عدالت
 وچ پیش ہویا۔ دوویں اڈیاں جوڑ کے اسنے جج نوں سلوٹ ماریا۔
 عدالت دی کاروائی وچ خلل پاؤن دا جج نے کارن پچھیا۔
 مکھ افسر نے اپنی بہادری دی پھڑھ ماری۔ بھگوڑے ملزم
 نوں ہتھ کڑیاں وچ جکڑ کے عدالت وچ پیش کیتا۔

پنڈت نوں عدالت وچ پیش ہویا دیکھ کے سادھو سنگھ منا
 جیہا مسکایا۔ بھگوڑے ملزم دے اچانک پیش ہون اپر اس نوں

کوئی حیرانی نہیں سی ہوئی۔ ”انج ہونا ہی ہے“ اس بارے جیویں
اس نوں پہلاں ہی پتہ سی۔

”بیٹھا دے۔“ سادھو سنگھ نے مکھ افسر نوں حکم سنایا۔
”ہن جناب؟“ نند لال نوں پتہ سی اگے کیہ ہونا ہے۔ پھیر
وی اسنے جلدی فارغ ہون دے ارادے نال جج نوں ٹوبیا۔
”تیرا کوئی وکیل ہے؟“ جان سرکاری خرچے تے کر کے
دیواں؟“ نند لال دے سوال دا جواب دین توں پہلاں ہی سادھو
سنگھ نے ملزم توں پچھیا۔

”جی کوئی نہیں۔“
”ٹھیک کوئی نہیں۔“ ٹھیک ہے۔ بابو جی تسیں اس دے وی
وکیل بن جاؤ۔ میں سرکار نوں تہاڈی فیس بارے لکھ دیندا ہاں۔
ٹھیک ہے؟“
”جو حکم جناب دا۔“

”دسو کیہڑے کیہڑے گواہ دوبارا بلاؤنے ہن؟“
”جناب ایہہ ملزم واردات توں لے کے گرفتاری تک مقدمے
نال جڑیا ہویا ہے۔ اس نال ہر گواہ سبندھ رکھدے۔ سارے گواہ
اک وار پھیر بلاؤنے پینگے۔“

”ٹیلیفون والے، سٹور کیپر، گیٹ کیپر، دوجے دوشیاں
کولوں سامان برآمد کراؤن والے۔ اوہناں دا اک ملزم نال کیہ
سبندھ ہے؟“

”بہت سبندھ ہے جناب! فوجداری مقدمہ ہے۔ کیہ پتے کدوں
کوئی داء لگ جاوے؟“

”ایہہ قانون دی درورتوں ہے۔ سماں برباد کرن والی گل ہے۔ کوئی نہیں۔ جیویں تہاڈی مرضی۔“ سادھو سنگھ نے اپنی بے بسی جتائی۔

”جناب سارے گواہ چھ مہینیاں وچ نہیں بھگتتے۔ میرے سائل دی ضمانت کر دیو۔“

لٹکے مقدمے تے خوشی پرگٹاؤندے ٹھیکے دار دے وکیل نے سادھو سنگھ نوں ہائی کورٹ دے حکم دی یاد دوائی۔
 ”حالات بدل گئے ہن۔ پنج چار دناں وچ کوئی حکم سناؤنے ہاں۔“

فیصلہ سادھو سنگھ دے ہتھوں نہیں ہونا ایہہ اسنوں پہلے دن توں پتہ سی۔ پر اسنے اپنے من نال فیصلہ کیتا ہویا سی۔ اپنی ڈیوٹی دے آخری پل تک اوہ مقدمہ سرے چاڑھن دا جتن کردا رہے گا۔ اسے لئی ملزماں دی ہر چال دا اسنے ڈھکواں جواب دتا سی۔

مقدمے دے مکھ گواہاں نوں طلب کرن لئی اسنے اک ہفتے دی تاریخ پائی۔ باقی بچدے گواہاں نوں پندرہویں دن بلایا گیا۔
 ملزماں اتے وکیلاں نوں تور کے سادھو سنگھ نے گھڑی دیکھی۔ حالے گیاراں وجے سن۔ بحث سارا دن چلنی سی۔ اس لئی اسنے ہور کوئی کیس سنوائی لئی نہیں سی رکھیا۔

وبلے بیٹھے سادھو سنگھ دے دماغ وچ پھرنا پھریا۔ سارے گواہاں نوں دوبارا طلب کرن وچ کوئی تک نہیں سی۔ قانون بھالویں سارے گواہاں نوں طلب کرن دی ہدایت کردا سی پر لگدا

سی کدے کسے مقدمے دے حالات انوسار گھڑے نیم دی بن
درورتوں ہو رہی سی۔ اس نیم نوں بدلن دی لوڑ سی۔

ٹھیکے دار دی ضمانت منظور کرن والے حکم اپر وی
نظر ثانی ہونی چاہیدی سی۔ ہائی کورٹ دے حکم دی ان بن پالنا
ہوئی سی۔ جے ملزم قانون دیاں رعایتاں دا ناجائز فائدہ نہ
اٹھاؤندے تاں فیصلہ متھی تاریخ توں پہلاں ہو جانا سی۔ مقدمہ
عدالت دی کمزوری کارن نہیں، ملزمان دی چلاکی کارن لٹکیا
سی۔ اس چلاکی دا فائدہ ٹھیکے دار نوں نہیں سی ملنا چاہیدا۔
ہائی کورٹ توں ہور ویلے دی منگ کیتی جانی چاہیدی سی۔
سادھو سنگھ نے اپنا سٹینو بلایا۔ چیف جسٹس دے ناں اسنے
اک گپت پتر لکھوایا۔

ہائی کورٹ ولوں دو مہینے دے اندر اندر سنوائی مکمل
کرن دے حکم پچھے شبہ دھارنا کم کردی سی۔ اس طرحاں ہون
نال دوہاں دھراں نوں انصاف ملنا سی۔ جے دوشی بے قصور
ہویا تاں اسنوں وادھو جیل وچ سڑن دی ضرورت نہیں سی۔
اسنے باہر آ جانا سی۔ دوجے پاسے گواہیاں بھگتن تک دوشیاں
دا جیل وچ رہنا جائز سی۔ باہر آؤن نال گواہاں وچ دہشت پینی
سی۔

سادھو سنگھ نے ہائی کورٹ دے منشے نوں چنگی طرحاں
سمجھیا سی اتے اس اپر پھل چڑھائے سن۔

پر بن حالات بدل گئے سن۔ بدلے حالات وچ جے ہائی
کورٹ دے حکم دی پالنا کرکے دوشی نوں ضمانت تے رباء
کیتا گیا تاں اس نال حکم دی اصل دھارنا نال بے انصافی ہونی

سی۔ انصاف منگ کر دا سی، دوشی دی رہائی نوں ہور چھ
مہینے لئی ٹال دینا چاہیدا سی۔

اسدی دوسری بینتی سارے گواہاں نوں دوبارا بلاؤن دے نیم
وچ ڈھل دین بارے سی۔

اس مقدمے وچ بہت سارے اجیہے گواہ سن جیہناں دی
پنڈت دا دوش سدھ کرن وچ کوئی بھومکا نہیں سی۔ اوہناں نوں
دوبارا طلب کر کے گواہی دین لئی مضبوط کرن وچ کوئی تک
نہیں سی۔ اجیہے گواہاں نوں طلب کرن توں چھوٹ ملنی چاہیدی
سی۔

موقعے دے جیہناں گواہاں اپر جیہڑے دوشیاں ولوں پہلاں
جرہا ہو چکی سی اوہناں نوں دوبارا جرہا کرن دا موقع نہیں
سی دینا چاہیدا۔ جیہڑا ملزم ہن پیش ہویا سی اسے نوں جرہا دا
موقع ملنا چاہیدا سی۔

ایہہ ترک سنگت وی سی اتے اس نال عدالت دا قیمتی سماں
وی بچنا سی۔

اگلی پیشی توں پہلاں چیف جسٹس دا جواب آ گیا۔

سادھو سنگھ دیاں دوویں بینتیاں پروان ہو گئیاں۔

ٹھیکے دار دی ضمانت تن مہینے لئی اگے پا دتی گئی۔

کیول اوہو گواہ طلب کیتے جان جیہڑے نویں ملزم نال
سبندھت ہون۔ گواہاں نوں دوبارا بیان دین دی زحمت نہ دتی
جاوے۔ پہلاں جے گواہ اسدی حاضری وچ نہیں بھگتیا تاں
قصور گواہ دا نہیں ملزم دا اپنا سی۔ پہلے بیان ویلے چھ وکیل

حاضر سن۔ اس لئی کسے کوتاہی دی کوئی گنجائش نہیں سی۔
کیول نویں ملزم نوں جرها کرن دا موقع دتا جاوے۔
نویں حکم دا نند لال دی صحت اپر کوئی اثر نہیں سی۔
اوہناں دا مقصد پندراں ویہہ دن لنگھاؤنا سی۔ اوہ بن وی لنگھ
جانے سن۔
اوہ ہائی کورٹ دے حکماں دی پالنا وچ سہیوگ دین لگے۔

اس کرسی تے سادھو سنگھ دا اج آخری دن سی۔
 اسنوں افسوس سی اوہ مقدمے دا فیصلہ خود نہیں سی کر
 سکيا۔ پر من نوں تسلی سی۔ اپنی نیوکتی دے آخری منٹ تک اوہ
 کیس نوں سرے چاڑھن لئی جتن کردا رہیا سی۔
 فیصلہ نہیں ہو سکيا نہ صحیح۔ مدعی دھر دیاں گواہیاں
 سکھ ساند نال بھگت گئیاں، صفائی دھر نوں لکھ جتن کرن دے
 باوجود وی من مانی کرن دا موقع نہیں ملیا، سادھو سنگھ دی
 ایہہ پراپتی گھٹ نہیں سی۔

سادھو سنگھ دا اثر ادھیکاری اس کیس دا کیہ فیصلہ کردا
 ہے اس نال سادھو سنگھ نوں کوئی مطلب نہیں سی۔ پر جے
 سادھو سنگھ نے فیصلہ کرنا ہوندا، اوہ کیہ فیصلہ کردا، اس
 بارے اوہ سپیشٹ سی۔

قانون دی کسوٹی تے ثبوت کھرے اترن جاں نہ پر سچ اوہو
 سی جو گواہاں نے بیانیا سی۔ پنکج اتے نیرج نے جاتی رنجش
 کڈھن لئی ایہہ سازش گھڑی سی۔ ٹھیکے دار اتے اسدے ساتھیان
 نے ایہہ واردات کیتی سی۔ پنچم دی تھان قتل دینے نے کیتا جاں
 دینے دی تھان سٹاں پنڈت نے ماریاں ایہہ ردوبدل ہو سکدا سی۔
 سچائی ایہہ وی سی کہ نیہا نال بلاتکار ہویا سی۔ پر بدنامی توں
 ڈردی اوہ اپنے بلاتکاری نوں دوش توں مکت کرن دا کوڑا گھٹ
 پی گئی سی۔ گھر وچوں سامان لٹیا گیا سی اتے پھیر دوشیاں

وچکار ونڈیا گیا سی۔ کس نے کیہڑا جرم کس نیئت نال کیتا سی
 سادھو سنگھ نے ایہناں جھنجٹاں وچ نہیں سی پینا۔ اسنے سارے
 دوشیاں تے ‘سانجھی نیئت’ دا سدھانت لگا کے سبھ نوں قتل اتے
 ڈکیتی دا دوشی گردان دینا سی۔ اتے پھانسی دی سزا سنا دینی
 سی۔

پنچم ویہہ سال توں گھٹ عمر دا نہیں سی۔ ہوندا وی پھیر
 وی سادھو سنگھ نے اسنوں ویہہ سال توں گھٹ عمر دا نہیں سی
 مننا۔ بچہ سمجھ کے معاف کرن دی تھاں اسنے اسنوں وی
 پھانسی دے پھندے تک پہنچاؤنا سی۔ زہریلے سپاں دے بچپن
 وچ ہی گل گھٹ دین وچ بہتری سی۔

شناخت پریڈ دی خامی وی سادھو سنگھ لئی کوئی اہمیت
 نہیں سی رکھدی۔ اکیویں صدی وچ ججاں نوں انیویں صدی دے
 قانون منن لئی مجبور کیتا جا رہیا سی۔ نویں سندربھ وچ نویں
 قانون بناؤن دی ذمہ واری سرکار دی سی۔ گھسے پٹے قانون
 نوں سدھیاں لیہاں تے پاؤن دا جنا کو ادھیکار سادھو سنگھ نوں
 پراپت سی اس دی ورتوں اسنے کھل کے کرنی سی۔ عدالت وچ
 پہلی وار ہوئی شناخت نوں صحیح ٹھہراؤن لئی سادھو سنگھ
 کول اپنا ترک سی۔ صدمے کارن جے کڑی فوری طور تے
 ساری گھٹنا دا بیان ہو بہو نہیں کر سکی تاں اس وچ اسدا کیہ
 دوش سی؟ پولیس نے اپنی سودھا انوسار اس دے بیان آپے لکھ
 لئے تاں اس وچ اس دا کیہ دوش سی؟ قصور قانون دا سی
 جسنے پولیس نوں اجیہے ادھیکار دتے سن۔ وشیش چنہاں دے
 آدھار تے دوشیاں دی شناخت کیوں نہیں ہو سکدی؟ قتل کردے

بتھ، بلاتکاری دے سریر وچوں آوندی بودبو ... ساری عمر
 بھالیاں نہیں بھلدی۔ ایہناں چنھاں دے آدھار ‘تے ہوئی شناخت
 صحیح شناخت سی۔ معصوم کڑی نے ملزماں نال عشق نہیں سی
 لڑایا کہ اوہناں نوں جھٹ پٹ پہچان جاندی۔ دوشیاں ول تکن توں
 پہلاں ہی اسدا کالجا پھٹن لگدا سی۔ غصہ نال اوہ لال پیلی ہو
 جاندی سی۔ کئی وار بے ہوش ہون توں بعد اوہ دوشیاں ول مُونہ
 کر سکی سی۔ اس نوں جھوٹے بول کے ایہناں نوں پھساؤن دی
 کیہ ضرورت سی؟ سادھو سنگھ نے نواں نیم گھڑ دینا سی۔ اگے
 ہائی کورٹ جانے اتے اسدا قانون جانے۔

اوہ پنکج اتے نیرج نوں وی بخشن والا نہیں سی۔ جنے
 ثبوت مثل تے آئے سن اوہ اوہناں نوں دوشی ثابت کرن لئی
 ہتھیرے سن۔ سادھو سنگھ نوں سازش سندے جھوٹے گواہاں
 دی ضرورت نہیں سی۔ سازشاں کدے کسے دے ساہمنے نہیں
 گھڑیاں جاندیاں۔ نہ اسدا کوئی ثبوت رہن دتا جاندا ہے۔ سازشاں
 دا اندازہ حالات توں لایا جاندا ہے۔ اس مقدمے دے حالات بہت
 کجھ پنکج اتے نیرج دے خلاف بولدے سن۔

پر سادھو سنگھ دے دل دیاں دل وچ بی رہ گئیاں۔
 اگلی پیشی پنڈت دے صفائی پیش کرن لئی پینی سی۔ صفائی
 پیش کرن لئی ملزم نوں مناسب سمان ملنا چاہیدا سی۔ بدلے
 حالات وچ ایہہ مناسب سمان دس دناں توں گھٹ کیہ ہو سکدا
 سی؟

“ہن تاں خوش ہو!” دساں دناں دی تاریخ پا کے سادھو
 سنگھ نے وٹنگمئی مسکان ہوٹھاں تے لیا کے نند لال توں پچھیا۔

سادھو سنگھ دا اشارہ سمجھ کے نند لال شرم نال پیلا بسار
ہو گیا۔

سادھو سنگھ دی اکو مسکان نے نند لال نوں دھر اندر تک
بلا دتا۔

بطور وکیل نند لال دا فرض سی انصاف کرن وچ جج دی
مدد کرنا۔ پر اسنے انصاف ہون وچ روڑا اٹکایا سی۔
”کیہ ایہو اسدا فرض سی؟“ سادھو سنگھ جیویں نند لال توں
پچھ رہیا سی۔

نند لال کولوں جج نال اکھ ملاؤن دی ہمت جاندی رہی۔
اوہ نیویں پا کے عدالتوں باہر آ گیا۔
سادھو سنگھ دی بدلی توں بعد دی تاریخ ملن تے ساری
صفائی دھر جیتو محسوس کر رہی سی۔
پر نند لال نوں پہلی وار محسوس ہویا جیویں اسدی ہار
ہوئی سی۔

سادھو سنگھ دی تھان نند لال بھگت رام نوں مایہ نگر لیاؤنا
چاہندا سی۔

بھگت رام مایہ نگر لگن دیاں ساریاں شرطیاں پوریاں کردا
سی۔ اوہ ہر کیس وچ رشوت نہیں سی لیندا۔ کدے کدے، سوچ
وچار کے پیس لیندا سی۔ اس لئی اسدا ناں امان دار ججاں دی
لسٹ وچ آؤندا سی۔ اوہ سادھو سنگھ ورگا اڑیٹل نہیں سی۔ بناں
لالچ کیتے افسراں دا کم کردا سی۔ اس لئی اوہ اپرلیاں دا چہیتا
سی۔

اسدے مایہ نگر آؤن نال نند لال دا پاسہ سدھا پیندا سی۔ نند
لال موٹیاں آسامیاں دا وکیل بندا سی۔ پیسے والیاں پارٹیاں دا
دھیان پیسے دے زور تے مقدمہ جتن ول ہوندا سی۔ وکیل نوں
فیس دیندے سو کرس کرن پر جج نوں مُونہ منگی فیس دیندے
سن۔ موٹیاں فیسوں وچوں نند لال نوں موٹا حصہ ملدا سی۔ بھگت
رام نال بکل سانجھی سی۔ اسدے مایہ نگر آؤندے ہی نند لال
دیاں پوں باراں ہو جانیان سن۔

ہزاری لال نوں چیف جسٹس بنوا کے چنڈی گڑھ رکھواؤن
والا سابقہ ایم۔پی۔ شکلا سی، ایہہ سارا ہائی کورٹ جاندا سی۔ نند
لال دے شکلے نال نجی سبندھ سن، ایہہ کیول بھگت رام جاندا
سی۔ اپنی مرضی دا جج مایہ نگر لگواؤن لئی پنکج شکلے نوں
موٹی رقم دے رہیا سی، ایہہ کیول نند لال جاندا سی۔

پنکج جس جج نوں مایہ نگر لیاؤنا چاہندا سی، اسدا اتھے
 آؤنا ناممکن سی۔ اسدا پچھلا ریکارڈ بہت ماڑا سی۔ ہر سٹیشن
 تے اسدے ورودھ رولا پیا سی۔ اسدے رٹائر ہون وچ دو سال
 رہندے سن۔ اوہ اگلی پچھلی کسر پوری کرنا چاہندا سی۔ پنکج
 دے باپ دا اوہ لنگوٹیا یار سی۔ پہلاں توں پنکج دا اسدے گھر
 آؤن جان سی۔ پنکج نوں بری کرن دا اسنے بھروسہ دتا سی۔ کجھ
 رقم اوہ جج اپنے پلیوں وی خرچ رہیا سی۔

نند لال نوں پتہ سیدھ سوسائٹی دے زور کارن اسنوں مایہ
 نگر ملن والا نہیں سی۔

اس لئی نند لال نے پنکج دے چہیتے جج دے نال نال اپنے
 چہیتے جج دا ناں وی شکلے نوں سجھایا سی۔

پر لگدا سی، بنے چیف جسٹس نے شکلے دے احسان نوں
 بھلا دتا سی۔ دوہاں وچوں کسے وی جج نوں مایہ نگر نہیں سی
 لایا گیا۔ بکل وچوں کوئی نواں مونگلا کڈھ ماریا سی۔

پنکج دے ایم۔پی۔ کولوں پچھن توں پہلاں ہی ایم۔پی۔ نے چیف
 کولوں پچھ لیا۔ پارٹی کولوں ملی موٹی فیس اوہ ہضم کر چکا
 سی۔ اوہ پارٹی نوں کیہ مُونہ دکھائے؟

“پیڑ نہ گنو۔ امب کھاؤ۔ منگت رام اپنے کم دی شروعات
 پنکج ہوراں نوں بری کر کے کرے گا۔ بناں کوئی جھاک
 رکھے۔”

ہزاری لال نوں دودھ وچ مینگنا کیوں گھولنیاں پٹیاں، اس
 دے کارن وی اسنے سپشٹ کیتے۔

“سوسائٹی دا پردھان تہاڈے ولوں لگی سفارش دی سوہ کڈھی پھردا ہے۔ اوہ خود میرے کول آ کے اعتراض کرکے گیا ہے۔ پنکج نے جس جج دی سفارش کیتی سی، اوہ بے وقوف کئی وار سرکاری گڈی وچ ایہناں دی کوٹھی آیا سی۔ سرکاری فون توں ایہناں نوں فون کردا رہیا ہے۔ پردھان سارا ریکارڈ چکی پھردا ہے۔ بھگت رام اتے نند لال دے گوڑھے سنبندھاں دا پلندا وی اس کول ہے۔ دوہاں وچوں جس جج نوں وی مایہ نگر لایا جاندا ہے، اس نے خطرے وچ پے جانا سی۔ اپنا کم اسنے کیہ کرنا سی، اسنوں اپنی جان چھڈاؤنی اوکھی ہو جانی سی۔ اپنی دوہاں دی بدنامی مفت وچ ہونی سی۔”

منگت رام چیف دا وفادار سی۔ ساریاں شرطیاں کھول کے اسنوں مایہ نگر لایا گیا سی۔ اوہ بہت ہشیار سی۔ اسنے اپنی کاروائی وی پا لینی سی اتے کسے نوں کنوں کنں خبر وی نہیں سی ہونی۔

شکلے نوں چیف دیاں گلاں تے یقین آ گیا۔ پر نند لال نوں شکلے دیاں گلاں تے یقین نہ آیا۔ سیاسی بندیاں دے لاریاں دے آدھار تے اوہ اپنے سائلاں نوں جوخم وچ نہیں سی پا سکدا۔ پنڈت اپنی صفائی بھگتا چکا سی۔ باقی دوشی پہلاں ہی صفائی بند کر چکے سن۔

کیس کئی وار بحث تے لگ چکا سی۔ پر پکا یقین ہون تک نند لال کسے نہ کسے بہانے بحث ٹالدا آ رہیا سی۔

چار تاریخاں پاؤن بعد منگت رام نوں ہور تاریخ دین وچ دقت محسوس ہون لگی۔ بُہتیاں تاریخاں دا مطلب سی جج کسے

دھر نوں رشوت لئی اڈیک رہیا سی۔ منگت رائے نے دو امیر
دوشیاں نوں بری کرنا سی۔ سوسائٹی اس دی سوہ کڈھ سکدی
سی۔

فیصلہ لٹکاؤنا سبھ لئی خطرناک سی۔

اک دن وشیش طور تے چنڈی گڑھ جا کے منگت رام نے
معاملہ چیف دے دھیان وچ لیاندا۔ کوئی بیم قیم ہو گئی تاں اسنوں
دوش نہ دتا جاوے۔

چیف نے دیر دا کارن شکلا توں پچھیا۔ شکلا نے نند لال
توں۔ نند لال پھیر ٹال مٹول کر گیا۔

جدوں اگلی تاریخ وی بناں بحث ہوئے لنگھ گئی تاں منگت
رائے نوں اپنا سنگھاسن ڈولدا نظر آیا۔ دوہاں پاسیاں توں خطرہ
ودھ رہیا سی۔ دوشی بری نہ ہو سکے، چیف نے ناراض ہونا
سی۔ لٹکا کے بری کیتے تاں سوسائٹی نے ونجھ گڈ دینا سی۔

ہریش لٹکدی بحث تے گلہ کر چکا سی۔ اشارے نال جج نوں
سمجھا چکا سی۔ پارٹی بندہ لبھدی پھردی سی۔ بحث پکے
پر بندھاں بعد ہونی سی۔

موقع تاڑ کے اک دن منگت رائے نے نند لال نوں اپنے
رٹائرنگ روم وچ بلایا۔

جج نوں نند لال دی مدد دی ضرورت سی۔

اس وار بدلیاں لیٹ ہوئیاں سن۔ کالجاں وچ داخلہ لین دیاں
تاریخاں نکل گئیاں سن۔ منگت رائے دے بیٹے نوں کسے کالج
وچ داخلہ نہیں سی مل رہیا۔ منگت رائے ہریش سمیت کئیاں
وکیلاں توں مدد منگ چکا سی۔ سبھ نے نند لال دا ناں سجھایا

سی۔ اوہ آریہ کالج دا پردھان سی۔ اسدی قلم دے اکو جھٹکے نال
منڈے نوں داخلہ مل جانا سی۔

اسے بہانے اسنے نند لال نوں اپنے کول بلایا سی۔
”بابو جی بحث کرو۔ چیف صاحب دا حکم ہے۔“
کرسی تے بیٹھن توں پہلاں ہی منگت رائے نے نند لال نوں
سمجھایا۔
ادھر ادھر دیاں گلاں بعد وچ ہوئیاں۔

113

وید پریوار دا پہلاں مایہ نگر نالوں موہ ٹٹیا۔ پھیر اس نال
نفرت ہو گئی۔ کدے کدے کمل دیاں یاداں اوہناں نوں کوٹھی ول
دھوہ لجاندیاں۔ پر جدوں توں کوٹھی وکی سی اوہناں دا ایہہ
سنبنده وی ٹٹ گیا۔ مایہ نگر دے لوکاں نے وید ہوراں نوں وسار
دتا اتے اوہناں نے پورے مایہ نگر نوں۔

وید دا کاروبار ٹھپ سی۔ نیہا دی پڑھائی چھٹ چکی سی۔
نیلیم گھر جوگی رہ گئی سی۔ مرگی دے لگاتار پیندے دوریاں
کارن اسدا اندر باہر جانا ورجت سی۔

وید پریوار نوں اس شہر وچ آیاں ڈیڈھ سال ہو گیا سی۔ اپنا
سبھ کجھ ویچ وٹ کے وید نے روپیہ بینک وچ جمع کروا دتا۔
جدوں تک اوہ پوری طرحاں صحت یاب نہیں ہو جانداء، ادوں
تک اوہ نواں کاروبار شروع نہیں

کر سکدا۔ ویاج نال خرچہ چل رہیا سی۔
 سویرے شام وید نیلم نوں لے کے گیتا بھون چلا جاندا سی۔
 اتھے کتھا وارتا چلدی رہندی سی۔ دوہاں دا من پرچ جاندا سی۔
 فکر نیہا دی سی۔ وید آتھن اگن رام ناتھ تے زور پا رہیا سی۔
 کوئی لوڑیندا گھر دیکھ کے نیہا دے ہتھ پیلے کر دتے جان۔ رام
 ناتھ وی اسے وچار دا سی۔ پر کوئی منڈا ملے تاں ہی رشتہ
 ہووے۔ رام ناتھ نے سارے واقفان کول منڈا دسن دا سوال پایا
 سی۔ کسے اک ولوں وی منڈے دی دس نہیں سی پئی۔
 “کڑی نوں کھوہ کھاتے نہیں سٹیا جا سکدا۔ کدے نہ کدے
 حالات بدلنگے۔ اوہ وڈو بار نہیں ہو گئی۔ آپے ٹھیک رشتہ ہو
 جائے گا۔” آکھ کے اوہ وید دا من رکھدا آ رہیا سی۔
 اس شہر وچ اچیری پڑھائی دا کوئی پرہندھ نہیں سی۔
 چاہندی ہوئی وی نیہا ایم۔اے۔ وچ داخلہ نہیں سی لے سکدی۔
 ویلے نوں دھکے دین دا اکو سادھن سی۔ قانون دیاں کتاباں
 نال مغز کھپائی۔
 نیہا رجھی رہنا چاہندی سی۔ کم کوئی وی ہووے۔ منو
 چکتسک دے سبھاء تے رام ناتھ اسنوں رجھے رہن وچ مدد کر
 رہیا سی۔
 رام ناتھ اپنے ولوں لڑے جا رہے کسے مقدمے دا پہلاں
 اسنوں پچھوکر سمجھا دیندا۔ پھیر مقدمے وچ آتھن والے نکتیاں
 بارے دس دیندا۔ اوہناں نکتیاں اپر ہائی کورٹ، سپریم کورٹ دا
 کیہ وچار ہے؟ اوہناں فیصلیاں دی لسٹ بنا دیندا۔ باقی دی
 پڑھائی نیہا اپر چھڈ دیندا۔

فیصلے پڑھدی پڑھدی نیہا وکیلاں اتے ججاں دی چترائی
 تے حیران ہون لگدی۔ لگبھگ ہر کیس وچ بڑی چترائی نال
 کوئی نہ کوئی بہانہ لبھ کے دوشی نوں بری کر دتا جاندا سی۔
 نیہا ورگے لوک وی مقدمے دا حصہ سن۔ لگدا سی اس پکھ نوں
 عدالت نے اکا وسار دتا سی۔

اپنے مقدمے نال ملدے جلدے فیصلے پڑھکے نیہا نوں لگدا
 سی کسے نہ کسے بہانے اوہناں دے ملزماں نوں وی بری کر
 دتا جانا سی۔

مدعی دی ہوندى دردشا دیکھ کے نیہا دا من کجھ کرن لئی
 تڑپ اٹھدا سی۔ اوہ کیہ کرے؟ ایہہ پرشن اوہ مامے کولوں کئی
 وار پچھ چکی سی۔

دکھ بندھا کے رام ناتھ نے کئی سبق سکھے سن۔ ہن اسنوں
 ملزم دا پکھ پوردے جھجک محسوس ہوندى سی۔ لگدی واہ اوہ
 مدعی دھر دا وکیل بندا سی۔ دوشیاں نوں سزا کراؤن لئی اوہ دن
 رات اک کرکے سنگھرش کردا سی۔ اس طرحاں اسنوں سکون
 ملدا سی۔

سوسائٹی دے اصل ادیش دی سمجھ رام ناتھ نوں ہن آئی
 سی۔ جے نیہا وکیل ہوندى تاں سوسائٹی دے کم وچ ہتھ ونڈا
 دیندى۔ ہن نیہا سوسائٹی لئی کیہ کر سگدی سی؟ ایہہ رام ناتھ نوں
 وی سمجھ نہیں سی آؤندی۔

“ماما جی مینوں لاء وچ داخلہ نہیں مل سگدا؟ لاء کرکے
 میں ہریش انکل دی سوسائٹی دی ممبر بنانگی۔ پھیر میں ملزم
 پکھی قانون دیاں دھجیاں اڈاوانگی۔”

نیہا نوں اچانک اک دن پھرنا فریا سی۔
 “کیوں نہیں بیٹا؟ تیرے گریجوئیشن وچوں انے نمبر ہن کہ
 میرٹ لسٹ وچ تیرا ناں پہلے پنجاں وچ ہونے۔ تیرا وچار اتم
 ہے۔ رب تینوں سفلتا بخشے۔”
 نیہا دے فیصلے تے سارے پریوار نوں خوشی ہوئی سی۔
 اسدے پڑھنے پے جان نال کئی سمسیاواں حل ہو جانیاں
 سن۔ نیہا نے تن سال لئی کم لگ جانا سی۔ یونیورسٹی جا کے
 اسدا من پرچ جانا سی۔
 خوشی خوشی نوین داخلے دا انتظار ہون لگا۔

سادھو سنگھ دی آخری دن دی مسکان نند لال دے سینے
وچ چھرے وانگ کھبھی ہوئی سی۔

“ہن تے خوش ہو؟” سادھو سنگھ نے ہوندے انصاف وچ
روڑا اٹکاؤن وچ ملی کامیابی کارن نند لال نوں ودھائی دتی سی۔
“کی اسے دا ناں وکالت ہے؟” نند لال نوں لگدا سی، جیویں
سادھو سنگھ وار وار اس توں ایہہ پرشن پچھ رہیا سی۔

بڑا مان سی نند لال نوں اپنی قابلیت اپر۔ کس کم آئی ایہہ
لیاقت؟ پیسہ کماؤن لئی؟ پیسے والے مجرماں نوں بری کراؤن
لئی؟ ملزماں نوں سزا دے بھے توں مکت کراؤن لئی؟ جرم دے
ودھن پھلن وچ

سہائی ہون لئی؟

آپا پڑچول کردے نند لال نوں ایہناں پرشناں دا اثر ہاں وچ
ملدا سی۔

ایہہ ہاں ہن اسنوں پشچاتاپ دی اگ وچ ساڑ رہی سی۔
نند لال نوں مقدمے دے سارے حالات دا پتہ سی۔ سارے
دوشیاں اپر لگے دوش صحیح سن۔ نند لال نے غلط ڈھنگ
طریقے ورت کے سارے ثبوت مٹوا دتے سن۔ ہن کوئی وی جج
دوشیاں نوں سزا نہیں کر سکدا۔

پہلاں کئی وار بحث ٹل چکی سی۔ اس وار بحث ہونی سی۔
بحث کرن دا وعدہ نند لال کر کے آیا سی۔ ہور تاریخ لینی نہ
سائلاں دے بت وچ سی نہ جج دے۔

پر بن ملزماں نوں بری کراؤن توں نند لال قطرہ رہیا سی۔
نند لال نوں پنچم ورگے پیشاور ملزماں دا پکھ پورن لئی
کس نے وکیل نیوکت کیتا سی؟ پیشاور ملزماں نوں چوٹی دے
وکیلاں دیاں سیواواں مہیا کروا کے نند لال نے اپنا کیہڑا فرض
نبھایا سی؟ کیوں نجی رسوخ ورت کے اسنے تفتیش وچ روڑا
اٹکایا؟ کیوں گواہ مکرائے؟ کیوں سادھو سنگھ نوں فیصلہ کرن
توں روکیا؟ کیوں ملزماں دی مرضی دا جج سادھو سنگھ دی
تھاں لگوا یا؟

ایہہ وکالت نہیں، قانونی اپرا دھ سی۔ نند لال بھارتی دنداولی
دیاں کیہڑیاں کیہڑیاں دھاراواں تحت مجرم بندا سی؟ تن دناں
توں گھر بیٹھا نند لال ایہو سوچ رہیا سی۔

نند لال نوں بن سادھو سنگھ ٹھیک لگ رہیا سی۔ ہریش
ٹھیک لگ رہیا سی۔ پر کمانوں نکلیا تیر واپس نہیں سی آ سکا۔
بھلیا بندہ جے شام نوں گھر آ جاوے تاں اسنوں بھلیا نہیں
آکھدے۔ پر جے کوئی ساری عمر ہی بھلیا رہیا ہووے؟ اسنوں
کیہ آکھیا جاوے۔ کوئی لتاں قبراں وچ جان ویلے گھر مڑیا تاں
کیہ مڑیا؟

جدوں جاگو، تدے سویرا۔ ایہہ سوچ کے نند لال نے سنگلے
نوں اپنے گھر بلایا۔

سنگلے نوں ساری صورتحال سمجھائی۔

نند لال دی طبیعت خراب سی۔ اوہ بحث کرن دے یوگ نہیں سی۔ بحث اکلے سنگلے نوں کرنی پینی سی۔ سنگلے نوں گھبراؤن دی لوڑ نہیں سی۔ اوہناں دے دوہاں سائلاں نے بری ہو جانا سی۔ اس دا انتظام اوہناں نے کر لیا سی۔ وکیلاں سر وڈیائی دا سہرا مفت وچ بجھنا سی۔ نند لال اجیہے سہرے بنھوا بنھوا تھک چکا سی۔ ہن واری اسدے چیلے دی سی۔

سرکار نے نند لال نوں پنڈت دا وکیل نیوکت کیتا سی۔ اسدی پنڈت ولوں بحث کرن دی اچھا نہیں سی۔ سرکار ولوں ملی فیس اوہ واپس کر چکا سی۔ اوہ پنڈت ولوں اپنا وکالت نامات واپس لیندا ہے۔ سنگلے نے اس دی سوچنا جج نوں دینی سی۔ نند لال نے اپنے چیلے نوں اک ہور نسیئت کیتی۔ “لالچ وسچ توں گورو دی تھان پنڈت دا وکیل نہ بنیں۔ اسنوں اپنے کیتے دی سزا ہون دیئیں۔” بابو نند لال ٹھیک تان سی؟ اوہ کیہو جہیاں گلاں کر رہیا سی؟

سنگلے نوں کجھ سمجھ نہیں سی آئی۔

115

نیلیم دی دماغ دی سٹ نوں ٹھیک ہون وچ بہت سماں لگنا سی۔ ڈاکٹراں دی صلاح سی، اسنوں ہر فکر توں مکت رکھیا جاوے۔ فکر کارن اسدے دماغ اپر بوجھ پیندا سی۔ پئے بوجھ کارن اسنوں دورے پین لگدے سن۔ اک وار شروع ہوئے دورے کئی کئی دن چلدے سن۔

اس لئی ہر بھیڑی خبر نیلم توں چھپا کے رکھی جاندی سی۔
 پر کل نوں ہون والے فیصلے دی بھنکھ پتہ نہیں اسنوں
 کتھوں پے گئی؟ اوہ سویر دی گم سم سی۔
 اسدا گم سم ہونا پریوار لئی خطرے دی گھنٹی سی۔ اسنوں
 کسے وی ویلے دورہ پے سکدا سی۔

نیہا نے نیلم نوں کم نوں ہتھ نہیں سی لاؤن دتا۔ سارا کم
 اسنے خود سمیٹیا سی۔ نیلم نوں آرام دی ضرورت سی۔ اسنوں
 بستری وچوں اٹھن نہیں سی دتا جا رہیا۔
 برانڈے وچ بیٹھ کے اخبار پڑھدا وید لگاتار نیلم اپر نظر
 رکھ رہیا سی۔

ستی پئی نیلم پتہ نہیں کدوں جاگی اتے کدوں باتھروم گئی۔
 وید نوں اس ویلے ہی پتہ لگا جدوں دھڑم کرکے ڈگدی نیلم نے
 سارا گھر بلا دتا۔

اچانک آئی اس مصیبت کارن وید بوندل گیا۔ اسدا سارا
 سریر کمبن لگا۔

نیلم دی جان نوں ہوئے خطرے نے وید نوں سبھ کجھ بھلا
 دتا۔ اوہ بھل گیا، اوہ پہلاں والا وید پہلوان نہیں سی۔ ہن اس دیاں
 لتاں باباں کمزور سن۔ اس دا انگ انگ پلیٹاں سہارے کھڑا سی۔
 اس نوں چار قدم چلن لئی سہارے دی ضرورت پیندی سی۔
 اسنوں بھار چکن دی منابی سی۔ چار قدم تیز ترن دی منابی سی۔
 سر تے منڈراؤندے خطرے نے وید نوں ساریاں منابیاں
 بھلا دتیاں۔ اس دے سریر وچ کدھروں اتھاہ شکتی آ گئی۔ اس
 شکتی سہارے اوہ باتھروم ول دوڑیا۔

نیلم فرش تے ڈگی پئی سی۔ اسدے مُونہ وچوں خون نکل
 رہیا سی۔ دینداں وچ آ جان کارن اسدی جیہہ کٹی گئی سی۔
 وید نے نیلم نوں باباں وچ بھریا اتے بیڈ اپر لیا سٹیا۔
 جھٹ اسدی گیبی شکتی الوپ ہو گئی۔ اس دیاں لتاں باباں
 درد کارن مچن لگیاں۔ اسدی سچی لت اپر آرا چلن لگا۔
 نیہا گھر نہ ہوندى تاں شاید کوئی بھانا ورت جاندا۔
 جھٹ نیہا نہ ہوندى تاں شاید کوئی بھانا ورت جاندا۔
 جھٹ نیہا نے رام ناتھ نوں بلایا۔
 رام ناتھ نے ڈاکٹر اکٹھے کر لئے۔ نیلم نوں بہتا خطرہ نہیں
 سی۔ اسنوں سادھارن دورہ پیا سی۔ اک دو دنن وچ اسنے ترن
 پھرن لگ جانا سی۔
 وید دی حالت فکرچنک سی۔ بہار چکن کارن اس دیاں
 کمزور ہڈیاں جرک گئیاں سن۔
 لتاں دی حالت زیادہ گمبھیر سی۔ لگدا سی بہار پین کارن
 پلیٹاں ونگیاں ہو گئیاں سن۔
 جے انج ہو گیا ہویا تاں فوری اپریشن کرنا پینا سی۔ اس
 شہر وچ ایہہ سودھا نہیں سی۔
 مریض نوں فوری طور تے دیانند ہسپتال لجانا چاہیدا سی۔
 سوگ وچ ڈبا پریوار مایہ نگر جان دی تیاری کرن لگا۔

پورے دو دن دھواں دھاراں بحث ہوندى رہی۔
 سپریم کورٹ دے بیسیاں فیصلیاں دا حوالہ دے کے صفائی
 دھر نے سدھ کیتا کہ دوشیاں دا موقعے اپر حاضر ہونا اتے
 واردات وچ شامل ہونا ثابت نہیں ہوندا۔

اوبناں دا ترک سی کہ واردات کالے کچھیاں والے کسے
 گروہ نے کیتی سی۔ اجیہی واردات مایہ نگر وچ پہلی وار ہوئی
 سی۔ ڈرے لوکاں دیاں بھاونواں نوں پرگٹاؤن لئی اخباراں نے
 مقدمے نوں طول دے دتا۔ اپنا کھڑا چھڈاؤن لئی پولیس نے
 سادھارن قسم دے مجرماں نوں بلی دا بکرا بنا دتا۔ رام ناتھ قانون
 دا جانکار سی۔ جاتی رنزش کڈھن لئی اسنے بڑی ہشیاری نال
 پنکج اتے نیرج نوں مقدمے وچ گھڑیس لیا۔

پرچہ تنان وچوں اک چشمدید گواہ ولوں درج کروایا گیا
 سی۔ جے ڈاکٹری رپورٹ نوں گہ نال وایا جاوے تاں نیہا دے
 کوئی گمبھیر سٹ نہیں سی وجی۔ بیان درج کراؤن ویلے اوہ
 پورے ہوشو حواس وچ سی۔ جے اسنوں ملزماں دے ناواں دا پتہ
 ہوندا تاں اوہ اسنے اپنے پرچے وچ لکھائے ہوندے۔ تتیماں بیان
 دوشیاں نوں پھڑن بعد لکھیا گیا سی۔ ایہہ تتیماں بیان کیہڑا سچ
 سی؟ پولیس نے بیان وچ لکھیا سی کہ دینے

نے نیہا نال بلاتکار کیتا۔ نیہا اتے ڈاکٹر اس دوش نوں
 جھٹھلاؤندے سن۔ اسے لئی سپریم کورٹ وار وار زور دیندا سی

کہ پرچے وچ درج تتھاں نوں ہی صحیح منیا جاوے۔ تتیمے
 بیاناں نوں نظر انداز کیتا جاوے۔ ایہناں تتیمے بیاناں دے آدھار
 تے دوشی قصور وار نہیں ٹھہرائے جا سکدے۔
 دوشیاں اپر قتل اتے بلاتکار ورگے سنگین جرم لگے سن۔
 دوش ثابت ہون اپر اوہناں نوں پھانسی تک دی سزا ہو سکدی
 سی۔ عدالت دا فرض سی گواہیاں نوں گہ نال واچے۔ جتھے
 کتے کہانی دے سچ ہون تے شک پیدا ہووے اسدا فائدہ دوشیاں
 نوں دیوے۔

ایہہ واردات ایہناں ہی دوشیاں نے کیتی سی۔ ایہہ ثابت کرن
 وچ پولیس اسفل رہی سی۔ پولیس نے جان بچھ کے شناخت پریڈ
 نہیں سی کروائی۔ واردات اچانک ہوئی سی۔ ستے پئے گھر دے
 ممبراں نوں اٹھا کے کٹاپا چاڑھ دتا گیا سی۔ کسے گواہ ولوں
 کسے ملزم نوں اس ویلے پہچان لین دی کوئی سنبھالنا نہیں سی۔
 شناخت پریڈ کروا کے وی گواہاں کولوں دوشی پہچانے نہیں سن
 جانے۔ اسے لئی گواہاں دے بیمار ہون دا بہانہ لا کے شناخت
 پریڈ ٹال دتی گئی سی۔ گواہ کدوں دے ٹھیک ہو کے کمی کاری
 لگ چکے سن۔ چار دوشی حالے وی جیل وچ سن۔ اوہناں دے
 ٹھیک ہون بعد شناخت پریڈ کرائی جا سکدی سی۔ پر پولیس دی
 نیئت صاف نہیں سی۔ دوشیاں دیاں فوٹواں اتروائیاں گئیاں۔ اوہناں
 دیاں کاپیاں گواہاں نوں دتیاں گئیاں۔ وار وار ملزماں نوں گواہاں
 ساہمنے پیش کیتا گیا۔ جدوں ملزماں دی شناخت پکی ہو گئی
 پھیر اوہناں نوں عدالت وچ کھڑا کر کے شناخت کروایا گیا۔
 سپریم کورٹ پولیس دی اس چلاکی توں بھلی بھانت واقف ہے۔

اس لئی اوہ عدالت وچ پہلی واری ہوئی شناخت نوں کوئی اہمیت نہیں دیندی۔ گواہاں دے بیان سچے نہیں سن۔ گواہیاں شکی سن۔ شک دا فائدہ ملزماں نوں ملنا چاہیدا سی۔

پنچم دے وکیل نے اک وکھرا ترک دتا۔ ڈاکٹری رپورٹ انوسار اسدی عمر ویہ سال توں گھٹ سی۔ جے گواہاں نوں صحیح من لیا جاوے، پھیر وی اسنوں ودھو ودھ تن سال لئی کشور اپرادھیاں لئی بنے سدھار گھر وچ ہی بھیجیا جا سکدا سی۔ کوئی ہور سزا اس نوں نہیں سی دتی جا سکدی۔

جدوں مکھ دوشی ہی دوشی ثابت نہیں ہوندے تاں اوہناں نوں پریر کے جرم کراؤن دا دوش پنکج ہوراں سر کس طرحاں مڑھیا جا سکدا ہے؟ سنگلے نے پنکج ہوراں دے حق وچ ایہو ترک دتا سی۔

بحث دا جواب دیندیاں مدعی دھر نے دوش ثابت کرن لئی اپنیاں دلیلاں دتیاں۔

دوشی پیشاور اپرادھی سن۔ چوریاں اتے کھوہاں دے مقدمات وچ اوہ کئی وار جیل جا چکے سن۔ ایہو دوشی کالے کچھیاں والے بنکے جرم کردے سن۔ اسے لئی ایہناں دے پھڑے جان بعد مڑ اجیہی واردات نہیں سی ہوئی۔ خون نال لپڑے کپڑے، ہتھیاراں اتے چوری دے مال دا برآمد ہونا دوشیاں نوں واردات نال جوڑدا سی۔

ٹھیکے دار اس توں پہلاں کدے فیکٹری آیا ہووے، اسدا کوئی ثبوت نہیں ملدا۔ کسے مزدور نوں اس نے پنکج کول کم تے لگوایا ہووے صفائی دھر نے اجیہا کوئی ثبوت پیش نہیں

کیتا۔ پنکج اتے ٹھیکے دار وچکار فون تے کس مسئلے بارے
گل بات ہوئی، صفائی دھر نے اسدا سپشٹیکرن نہیں دتا۔ منیم
ایہناں دا کرندا سی۔ اسنے اوہو بولنا سی جو ایہناں نے آکھنا سی۔
پنکج ہوراں دی اپنی فیکٹری دا ریکارڈ اوہناں دی ٹھیکے دار
نال ملی بھگت ثابت کرن لئی کافی سی۔ پنکج ہوراں دی سازش
ثابت کرن لئی ایہہ ثبوت تھوڑے نہیں سن۔

پنچم دی عمر ثابت کرن لئی ڈاکٹر بطور گواہ نہیں سی
بھگتیا۔ نہ مدعی دھر نوں اسدی اصل عمر ثابت کرن دا موقع دتا
گیا سی۔ ادھوری رپورٹ اپر وشواس نہیں سی کیتا جا سکدا۔ اوہ
کسے رحم دا حقدار نہیں سی۔

جج نے اپنا من بناؤن اتے فیصلہ لکھاؤن لئی اک دن دا
سماں لیا سی۔

اج فیصلہ سنایا جانا سی۔

کیس دے دو سال پرانا ہو جان کارن عام جنتا نوں اس دے فیصلے وچ کوئی دلچسپی نہیں سی۔ اس گھٹنا توں بعد ہزاراں گمبھیر مسئلے ابھر آئے سن۔ اج کل اخباراں وچ اوہناں دی چرچہ ہوندی سی۔

پھیر وی ایہہ مقدمہ کئی مہینے اخباراں دیاں سرخیاں وچ رہیا سی۔ اس لئی کجھ اخباراں دے صحافی اس مقدمے دا فیصلہ اپنے اخباراں وچ چھاپنا چاہندے سن۔ اوہ فیصلہ سنن خود نہیں سن آئے۔ اوہ وکیلاں نال رابطہ رکھ رہے سن۔

پنکج اتے نیرج نے اپنے اک وی سمرتھک نوں کچھری نہیں سی لیاندا۔ سنگلے دے کیین وچ بیٹھے اوہ آرام نال فیصلے دی اڈیک کر رہے سن۔

ٹھیکے دار دا سارا پریوار کچھری آیا ہویا سی۔ اوہناں نوں بے صبری نال فیصلے دی اڈیک سی۔

باقی دوشی اکلے کھرے سن۔ کسے دا کوئی سمرتھک نہیں

سی۔

مدئی دھر ولوں نیہا اتے رام ناتھ آئے سن۔

عدالت دے باہر کوئی گہما گہمی نہیں سی۔

سارا دن ہور کوئی کاروائی نہیں سی ہوئی۔ جج اتے سٹینو

فیصلہ لکھاؤن اتے ٹائپ کرن وچ مصروف رہے سن۔

تن کو وجہ کاروائی مکمل ہو گئی۔

فیصلہ سناؤں لئی جج نے دوہاں دھراں نوں بلا لیا۔

پوری مثل پڑھن اتے دوہاں دھراں دی بحث سنن بعد جج

جس نتیجے 'تے پجا اوہ اس پرکار سی:

گھٹنا دے فوری بعد درج ہوئے پرچے وچ ملزماں دے ناں

اتے اوہناں ولوں کیتے جرماں دا ویروا نہیں سی۔ اس لئی معاملہ

شکی لگدا سی۔ گواہاں دے بیان پولیس نے اپنی مرضی نال

لکھے سن۔ ایہہ تتھ نیہا دے اپنے بیان توں ثابت ہوندا سی۔

تفتیشی افسر ولوں لکھے بیان وچ بلاتکار دا ذکر سی۔ نیہا کہندی

سی ایہہ گل اسنے نہیں لکھائی۔ عدالت گواہ نوں ٹھیک منے جاں

پولیس نوں؟ معاملہ شکی بندا سی۔ شک دا فائدہ دوشیاں نوں ملدا

سی۔

دوشی پہلاں کئی وار جیل جا چکے سن۔ اوہناں دا قانونی

داء پیچاں توں واقف ہونا قدرتی سی۔ بے وقوف توں بے وقوف

دوشی وی واردات ویلے اک دوجے دا ناں نہیں لئے گا۔ ناں لے

وی لئے تاں وی سٹاں کھاندے مجروب نوں ناں یاد نہیں رہے

گا۔ گواہاں دی گواہی دا ایہہ حصہ وی منن یوگن نہیں۔

شناخت پریڈ نہ کروا کے پولیس نے گواہی تے یقین کرن

دی ماڑی موٹی گنجائش نوں وی رد کروا دتا۔ واردات دے سال

بعد ہوئی شناخت دی کوئی اہمیت نہیں سی۔ اس لئی جے قانون

ولوں ستھاپت ماپ دندڈاں انوسار گواہی نوں گھوکھیا جاوے تاں

دوشیاں دا واردات ویلے موقعے تے حاضر ہونا ثابت نہیں ہوندا۔

پر جج نے ایہناں ترکاں نوں در کنار کر دتا۔

گواہاں نوں وجیاں سٹاں اتے پہنچے صدمے کارن جج نے پولیس دی مجبوری نوں صحیح من لیا۔

گواہاں دے بیاناں نوں صحیح من کے دوشیاں اپر جو دوش ثابت ہوندے سن اوہ اس ترہا سن:

دوہاں دھراں نے منیا سی کہ پنج مکھ دوشیاں وچوں چار چوری اتے کھوہ کرن دے عادی سن۔ مثل تے لگے فیصلے ثابت کردے سن کہ اوہناں نوں ایہناں جرماں وچ کئی وار تن تن، چار چار مہینے دی قید ہو چکی سی۔ چوری اوہناں نے کدے سکوٹر دی کیتی سی، کدے ٹی.وی.دی۔ کھوہ بٹوئے دی جاں چینی دی۔ پہلاں کیتے جرماں وچ ملزماں نے نہ کدے کسے مارو ہتھیار دی ورتوں کیتی سی نہ کدے کسے نوں سٹ ماری سی۔

اس واردات ویلے وی پنجم نوں چھڈ کے کسے ہور ملزم کول مارو ہتھیار نہیں سی۔ نیلم اتے وید نوں راڈ نال سٹاں ماریاں گئیاں سن۔ قانون دی پریبھاشا انوسار راڈ مارو ہتھیار نہیں سی۔ دو ملزماں دا واردات ویلے خالی ہتھ ہونا ثابت ہوندا سی۔ اس طرحاں اتفاقاً پنج چوراں دا چوری دی نیئت نال کسے دے گھر داخل ہون نال ڈکیتی دا دوش ثابت نہیں ہو جاندا۔ دوشیاں دا مارو ہتھیاراں نال لیس ہونا ضروری سی۔ مارو ہتھیاراں دی انہوند ایہہ سدھ کردی سی کہ دوشیاں دی گھر دے ممبراں نوں سٹاں مارن دی نیئت نہیں سی۔ راڈ اوہناں نے جندے، الماریاں توڑن لئی نال لئے سن۔ اچانک جاگے ممبراں نال ہوئی ہتھوپائی وچ سٹاں اچانک وجیاں سن۔

نتیجن دوشیاں اپر ڈکیتی دا دوش ثابت نہیں سی ہوندا۔
 مارو ہتھیار کیول پنچم کول سی۔ اسے نے کمل تے حملہ
 کیتا سی۔ اسدے کارنامے لئی دوجیاں نوں دوشی نہیں سی
 ٹھہرایا جا سکدا۔ باقی دوشیاں دا کمل نوں قتل کرن لئی پنچم نال
 سہمت ہون دا کوئی ثبوت
 مثل اپر نہیں سی۔ اس لئی پنچم اپنے کیتے دا آپ ذمہ وار
 سی۔

پنچم دی عمر متعلق اک رپورٹ مثل اپر موجود سی۔ اس
 انوسار پنچم دی عمر ویہ سال توں گھٹ بندی سی۔ مدعی دھر
 نے اس رپورٹ نوں جھٹھلاؤن لئی کوئی ثبوت پیش نہیں سی
 کیتا۔ مدعی دھر دے اس ترک وچ کوئی دم نہیں سی کہ صفائی
 دھر نے پہلاں ایہہ پکھ وچے چھڈ دتا سی اتے پچھوں ڈاکٹر دی
 رپورٹ ثابت نہیں سی کیتی۔ کشور اپرا دھیاں دے بتاں دی
 راکھی کرنا عدالت دی ذمہ واری سی۔ جج ڈاکٹر دی رپورٹ
 نوں نظر انداز نہیں سی کر سکدا۔

پنچم نوں کمل دا قاتل ٹھہرایا گیا۔ اسنوں کشور مندے ہوئے
 تن سال لئی سدھار گھر بھیجیا گیا۔

پنڈت اتے کالیئے دی صورتحال وی ایہو جہی سی۔ اوہناں
 نے وید اتے نیلم نوں راڈ نال سٹاں ماریاں سن۔ راڈ مارو ہتھیار
 نہیں سی۔ اس لئی اوہ وی تن سال دی قید دے حقدار سن۔

چوری کرن دی نیئت نال کسے دے گھر داخل ہون، چوری
 کرن اتے چوری دا مال برآمد ہون دے دوش پنجاں دوشیاں اپر

ثابت ہوندے بن۔ ایہناں دوشاں وچ ودھو ودھ سزا پنج سال تک سی۔ عدالت نے سارے دوشیاں نوں تن تن سال دی سزا سنائی۔ فیصلہ سناؤندے ویلے جج نے اک نقطہ سپشٹ کیتا۔ ایہناں سزاواں دا جوڑ نہیں ہونا۔ ساریاں سزاواں نے اکٹھے چلنا سی۔ مطلب ودھو ودھ اوہناں نوں تن سال جیل وچ رہنا پینا سی۔ چھ، نوں جاں باراں سال لئی نہیں۔

جدوں مکھ دوشیاں اپر سوچ سمجھ کے قتل کرن جاں ڈاکہ مارن دا دوش ثابت نہیں ہویا تاں سازش کرکے ایہناں جرماں نوں کراؤن کارن کٹہرے وچ کھڑے دوشیاں نوں مجرم کس طرحاں گھوشت کیتا جا سکدا سی؟

پنکج اتے نیرج نوں با عزت بری کیتا گیا۔ فیصلہ سنا کے جج اٹھیا اتے رٹائرنگ روم وچ چلا گوا۔ پنکج اتے نیرج چپکے جہے کھسک گئے۔ “ملزماں نوں سزا ہو گئی” ایہہ سُن کے ٹھیکے دار دا پریوار ٹھیکے دار نال چمبڑ کے دھاباں مارن لگا۔ باقی دوشیاں دے وکیل فیصلہ سنن نہیں سن آئے۔ اکلا ٹھیکے دار دا وکیل آیا سی۔

“اوئے سزا کتھے ہوئی ہے؟ ایہہ تے بری ہو گیا۔ کل تن سال دی سزا ہوئی ہے۔ دو سال کٹے گئے۔ اک سال دی سزا سرکار نے معاف کر رکھی ہے۔ ایہہ تے شام نوں گھر آیا لو۔ لیاؤ میرا انعام کڈھو۔”

ملزم اتے اسدے پریوار دا حوصلہ ودھاؤندا وکیل پھلیا نہیں سی سماؤندا۔

سن وٹا بنی کھڑی نیہا فیصلے دے ارتھ کڈھن لگی۔ اسنوں
 سمجھ نہیں سی آرہی کہ دوشی سزا ہوئے ہن جاں بری؟
 پچھے کھڑکے فیصلہ سندا ہریش نیہا دی دبدھا تاڑ گیا۔
 ”مزروب ہسپتال وچ پئے ہن۔ دوشی گھر نوں چلے ہن۔“
 اگے ودھ کے نیہا دے سر تے ہتھ رکھ کے نالے ہریش نے
 نیہا نال ہمدردی پرگٹائی نالے فیصلے دے ارتھ سمجھائے۔
 ”حوصلہ رکھ دھیے! اس عدالت دا فیصلہ انتم نہیں۔ آپاں
 اپر اپیل کراں گے۔“
 نیہا دا من رکھن لئی رام ناتھ نے ایہہ آکھیا ضرور۔ انج اس
 نوں پتہ سی اپر وی ایہو کجھ ہون والا سی۔

(مُک گیا)